

การพัฒนาภูมิทัศน์ธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

Natural Landscape Development through the Knowledge Management
Process with The Community at Thung Salaeng Luang Area, Phitsanulok
Province

พระครูรัตนสุตาภรณ์¹ พระราชรัตนสุธี² พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิคุณ³ พระมหาเทวประภาส
วชิรญาณเมธี⁴ พระสันต์ทัศน์ คมกริปปญโญ⁵ ญญาณี บุญทองคำ⁶ และกษิติศร์ ชื่นวิทยา⁷

Phrkrurattanasutaphorn, Phrarajrattanasudhi, Phrakrupaladsuwattanabuddhikun,
Phramaha Tevaprapas Vajirayanamedhi, Phra Santhas Kamprelapunyo,
Nattayanee Boontongkham and Kasidit Chueinwittaya

Received: March 14, 2024

Revised: May 12, 2024

Accepted: May 26, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ทุ่งแสลงหลวง และ
2) ศึกษาการพัฒนาระบบภูมิทัศน์ด้วยการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน เป็นการวิจัยเชิง
คุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นตัวแทนชุมชน หน่วยงานภาครัฐ พระสงฆ์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปราง จำนวน 30 คน ประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 10 คน ผลการวิจัย
พบว่า 1) แนวทางการพัฒนาภูมิทัศน์ทุ่งแสลงหลวงมี 2 ประเด็น คือ 1.1) ด้านองค์ความรู้ โดย
การสร้างเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำด้านองค์ความรู้ และการรักษาภูมิ
ปัญญา โดยใช้วัดในชุมชนเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูล เป็นแหล่งศูนย์รวมในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและ

¹⁻⁶ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช; Buddhachinaraj Buddhist College

⁷ โรงเรียนระเบียบวิทยา; Rabeibwittaya School

การจัดการเรียนรู้ร่วมกัน และ 1.2) ด้านการจัดการความรู้ เป็นการจัดแนวทางการเรียนรู้เพื่อตอบสนองชุมชนท้องถิ่นในด้านการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยใช้รูปแบบการมีส่วนร่วม ระหว่างชุมชน ท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐ ในการจัดการสร้างกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน ได้แก่ การสร้างฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมกิจกรรมสำนึกรักบ้านเกิด เพื่อรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาในท้องถิ่น โดยหน่วยงานจัดสถานที่เหมาะสมในวัดเป็นจุดบูรณาการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่สามารถศึกษาความรู้ ข้อมูลอัตลักษณ์ชุมชนได้ตลอดทั้งปี และ 2) การพัฒนาระบบภูมินิเวศด้วยการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน พบว่า 2.1) การให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ให้รู้จักธรรมชาติ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ โดยให้มีการศึกษาถึงนิเวศวิทยาและความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม ในการดำรงชีวิต ให้ผสมกลมกลืน กับธรรมชาติที่อยู่โดยรอบ 2.2) การสร้างจิตสำนึกแห่งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นการทำให้บุคคล เห็นคุณค่าและตระหนัก ในสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ โดยการให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจิตใจของบุคคล 3) การส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยให้เื้อื่อต่อสิ่งแวดล้อมดำรงชีวิต จะเป็นสิ่งที่เกิดตามมา จากการให้การศึกษาและการสร้างจิตสำนึก ทำให้มีการดำรงชีวิตโดยไม่เบียดเบียนธรรมชาติ

คำสำคัญ: การพัฒนา, การจัดการความรู้, ภูมินิเวศน์

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the landscape development guidelines at Thung Salaeng Luang area; and 2) to study the development of the landscape system through community-based participatory knowledge management. This was a qualitative research. Key informants were community representatives, government agencies, monks, and those involved in tourist attractions in Noen Maprang District, totaling 30 people. There was a focus group meeting of 10 people. The research results found that 1) the landscape development guidelines at Thung Salaeng Luang area consisted of 2 issues: 1.1) in terms of knowledge, a network has been established to exchange knowledge, provide advice on knowledge and preserve local wisdom, using temples in the community as a data collection center and a central source for exchanging information and joint

learning management; and 1.2) in the aspect of knowledge management, learning guidelines were organized to respond to local communities in terms of restoring the relationship between humans and nature, using a participation model among communities, local areas, and government agencies to manage the creation of knowledge management processes with communities, including the establishment of local wisdom database, the promotion of hometown awareness activities with agencies providing appropriate places in temples as integrated points to welcome tourists who can study knowledge and information about community identity throughout the year; and 2) the development of the landscape system through knowledge management with community participation found that 2.1) providing education about the environment to know the nature around humans by studying ecology and the relationship between humans and the environment in living, blending with the surrounding nature, 2.2) creating awareness of environmental conservation was making people see the value and be aware of the environment and nature by providing education about the environment which will be the foundation for developing the minds of individuals, 3) promoting behavioral changes to support the environment and livelihood will be the result of providing education and creating awareness, leading to living without harming nature.

Keywords: Development, Knowledge Management, Landscape

บทนำ

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในช่วงที่ผ่านมา มีการดำเนินการร่วมกันจากหลากหลายหน่วยงานเพื่ออำนวยความสะดวก สร้างความเชื่อมโยง และกระจาย การท่องเที่ยวออกสู่เมืองรองมากขึ้น รวมถึงมีการก่อสร้างเครือข่ายถนนเชื่อมโยงจุดผ่านแดนของประเทศเพื่อนบ้านเพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวในภูมิภาค โดยในปี 2563 มีการดำเนินงานที่สำคัญที่สนับสนุนการบรรลุเป้าหมาย อาทิ การจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาโครงข่ายทางรถไฟสนับสนุน เขตเศรษฐกิจพิเศษ การท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ของสำนักงานนโยบาย และแผนการขนส่งและจราจร โครงการพัฒนาเมืองการค้าและการท่องเที่ยวชายแดน ของกรมท่า

อากาศยาน และโครงการส่งเสริมและ พัฒนาการท่องเที่ยวธรรมชาติเพื่อนำเทคโนโลยีดิจิทัล มาช่วยในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้ เกิดประสิทธิภาพของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

องค์กรภาครัฐได้มีแนวทางในหลักการสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติโดยได้ยึดหลักการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ลดความเหลื่อมล้ำและขับเคลื่อนการเจริญเติบโตจากการเพิ่มผลิตภาพการผลิตบนฐานของการใช้ภูมิปัญญาและนวัตกรรมโดยกำหนดเป้าหมายทั้งในด้านรายได้ความเป็นธรรมการลดความเหลื่อมล้ำที่มุ่งเน้นสร้างรายได้และความเจริญ ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจโดยให้ภาคเอกชนและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการร่วมกับภาครัฐเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์มั่นคงมั่งคั่งยั่งยืนเพื่อสนับสนุนส่งเสริมยกระดับผลิตภัณฑ์และพัฒนาช่องทางการตลาดที่หลากหลายเพื่อให้สามารถจำหน่ายได้และมุ่งปรับตัวสู่การค้าแบบสากล (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

ปัจจุบันประเทศไทยมีอุทยานแห่งชาติ 131 แห่งตามที่มีราชกิจจานุเบกษาแล้ว และพื้นที่เตรียมการอีก 23 แห่ง รวม 154 แห่ง ซึ่งจังหวัดพิษณุโลกมีอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มีพื้นที่ครอบคลุมอยู่ในท้องที่อำเภอวังทอง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก และอำเภอหล่มสัก อำเภอเมือง อำเภอชนแดน จังหวัดเพชรบูรณ์ มีสภาพธรรมชาติ ทิวทัศน์ และเอกลักษณ์ทางธรรมชาติที่สวยงามหลายแหล่ง เช่น ถ้ำ น้ำตก ทุ่งหญ้าโล่งใหญ่อุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยพันธุ์ไม้และสัตว์ป่านานาชนิด อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงเป็นทุ่งหญ้าแบบสวันนาสลับกับป่าสนสองใบอีก 2 แห่ง คือ ทุ่งหญ้าเมืองเลน และทุ่งโนนสน ตามเส้นทางเดียวกับทางเข้าทุ่งแสลงหลวง อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติประมาณ 60 กม. สภาพพื้นที่เป็นทุ่งหญ้าโล่งใหญ่มีเนื้อที่ประมาณ 10 ตารางกิโลเมตร ตามเส้นทางจะตัดผ่านป่าเบญจพรรณ จะพบสัตว์ป่าออกมาหากินตามข้างทางเป็นประจำและพันธุ์ไม้ดอกมากมาย ยังมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทถ้ำ คือ ถ้ำระບ่าน วังแดง และถ้ำบ้านมุงซึ่งเป็นถ้ำหินปูน ซึ่งกำลังดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่ง น้ำตกแก่งโสภา น้ำตกxonโสม ถ้ำเดือน-ดาว ถ้ำพระวังแดง และถ้ำค้างคาว ซึ่งพื้นที่เหล่านี้เป็นสถานที่ที่มีความงดงามทางธรรมชาติ และมีการพบจระเข้น้ำจืดสายพันธุ์ไทย หรือจระเข้สยาม (Crocodylus Siamensis) บริเวณคลองชมพู (สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2565)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของการนำกระบวนการมีส่วนร่วมมาศึกษาเพื่อหาแบบการจัดการมรดกธรรมชาติ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทุ่งแสลงหลวงแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เคยมีการลักลอบทำลายทรัพยากรธรรมชาติใน

พื้นที่ และมีความจำเป็นที่จะต้องค้นหาแนวทางการจัดการมรดกธรรมชาติ เพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้ชุมชนที่มีพื้นที่ติดเขตป่าและชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยการใช้ประโยชน์จากป่า เช่น การพึ่งพิงป่าเป็นแหล่งอาหาร สมุนไพรรักษาโรค มีการอยู่ร่วมกับอย่างเกื้อกูลกันอย่างยั่งยืน จึงมีความจำเป็นต้องทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ให้สามารถบริหารจัดการแก้ไขปัญหาได้ภายใต้วิกฤตดังกล่าว โดยผู้นำท้องถิ่น ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการจัดการทรัพยากรร่วมกัน และเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่สะสมมานานหลายทศวรรษ เกี่ยวกับขอบเขตที่ดินทำกินและที่เขตป่าอนุรักษ์ ปัญหาการบุกรุกทำลายป่า เพื่อขยายพื้นที่ทางการเกษตร โดยมุ่งเพื่อการพัฒนากระบวนการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ มุ่งศึกษาแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศทุ่งแสลงหลวง และศึกษาการพัฒนากระบวนการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านวิชาการ ค้นหาศักยภาพและส่งเสริมสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่จำเป็นต้องได้รับการปกป้องและพร้อมที่จะฟื้นฟูต้อนรับนักท่องเที่ยวในอนาคตอันใกล้นี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่มรดกทางธรรมชาติและประชาชนในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภูมินิเวศทุ่งแสลงหลวง
2. เพื่อศึกษาการพัฒนากระบวนการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนในการดำเนินโครงการวิจัยดังนี้

1. ประเภทการวิจัย เป็นเชิงคุณภาพ โดยใช้ชนิดการวิจัยเอกสาร ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม ภาพถ่าย จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
2. พื้นที่เป้าหมาย พิษณุโลก ประกอบด้วย 7 ตำบล ได้แก่ ตำบลแก่งโสภา อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ตำบลวังนกนาค อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ตำบลบ้านแยง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ตำบลห้วยเหี้ย อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ตำบลบ้านม่วง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) รวมจำนวน 30 รูป/คน

แบ่งออกเป็น ภาคเอกชนและประชาชนผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่มีการจัดการความรู้ภูมิโนเวศฯ โดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จำนวน 10 คน ตัวแทนผู้นำชุมชนโดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จำนวน 11 คน จาก 7 ตำบล และหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทด้านการจัดการความรู้โดยรอบพื้นที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง จำนวน 9 คน รวม 30 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงตามความสำคัญของการศึกษาวิจัยที่ให้ข้อมูลหลัก

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

3.1 การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยลงพื้นที่วิจัยและได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เพื่อให้ได้แนวทางการศึกษา ได้แก่ 1) ประชาชนในเขตพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง 2) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยว 3) ราษฎรชาวบ้าน 4) ผู้นำชุมชน เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาระบบภูมิโนเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

3.2 การสนทนากลุ่ม โดยดำเนินการร่วมกับตัวแทนชุมชนต้นแบบ เพื่อร่วมกันพิจารณาผลการศึกษา ที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนาม เพื่อผลักดันให้ภาครัฐขับเคลื่อนเป็นนโยบายสาธารณะ และบูรณาการท่องเที่ยวชุมชนเชื่อมโยงอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนอย่างทั่วถึง โดยการจัดประชุมสัมมนากลุ่มมีผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 คน เป็นการจัดประชุมกับชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ต้นแบบจากผลการวิจัยจำนวน 1 ชุมชน

3.3 การสังเกต เป็นการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) โดยการลงพื้นที่สังเกตและสอบถามความต้องการและความพร้อม การมีส่วนร่วมในพื้นที่ต้นแบบจากผลการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล จากเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาภูมิโนเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อย

5. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนา ชนิดการวิจัยเชิงพัฒนาการ เป็นการศึกษาที่พิจารณา วิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญต่อ รูปแบบ หลักการ และกระบวนการในการส่งเสริมการพัฒนาชุดองค์ความรู้ภูมิโนเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก

6. การนำผลการวิจัยไปใช้พัฒนาภูมินิเวศน์ธรรมชาติกับชุมชนรอบเขตอุทยาน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านพื้นที่ทำกิน และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่มรดกทางธรรมชาติและประชาชนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาภูมินิเวศน์ธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก” โดยการนำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์และสังเคราะห์ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาภูมินิเวศทุ่งแสลงหลวง พบว่า แนวทางการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก มี 2 ประเด็น คือ

1.1 ด้านองค์ความรู้ โดยการสร้างเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำด้านองค์ความรู้ และการรักษาภูมิปัญญา จะเป็นการช่วยกันรักษาองค์ความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนให้สามารถนำมาต่อยอดเพื่อการพัฒนาได้อย่างเป็นระบบ โดยใช้วัดในชุมชนเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูล เป็นแหล่งศูนย์รวมในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน ในการเสริมทักษะความรู้ด้านต่าง ๆ ทั้งผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยว รวมถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติ

1.2 ด้านการจัดการความรู้ เป็นการจัดแนวทางการเรียนรู้เพื่อตอบสนองชุมชนท้องถิ่นในด้านการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ต้องลงไปสู่ธรรมชาติจริง โดยใช้รูปแบบการมีส่วนร่วม ความร่วมมือกันระหว่างชุมชน ท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐในการจัดการสร้างกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก อย่างเป็นระบบ ได้แก่ การสร้างฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมกิจกรรมสำนึกรักบ้านเกิด เพื่อรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาในท้องถิ่นในรูปแบบออนไลน์และเครือข่ายโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดีย หน่วยงานจัดให้สถานที่เหมาะสมในวัดเป็นห้องสมุดชุมชน เป็นจุดบูรณาการต้อนรับนักท่องเที่ยว ที่สามารถศึกษาความรู้ ข้อมูล อัตลักษณ์ชุมชนได้ตลอดทั้งปี ผู้นำชุมชนใช้เครือข่ายจัดตั้งที่มีอยู่ เช่น อสม. ประธานคุ้มบ้าน ฯลฯ เป็นผู้นำในการเชื่อมโยงบ่งชี้อบรมรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาฯ และ จัดทำคู่มือ/ ฐานข้อมูล สำหรับการเผยแพร่ และรักษาองค์ความรู้ KM ชุมชน ผ่านระบบออนไลน์ที่เข้าถึงได้ง่าย

2. การพัฒนาระบบภูมิเนเวศด้วยการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน พบว่า

2.1 การให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นให้ผู้เรียนได้รู้จักธรรมชาติ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์อย่างแท้จริง โดยให้มีการศึกษาถึงนิเวศวิทยา และความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีความรู้จริงในการดำรงชีวิต ให้ผสมกลมกลืนกับธรรมชาติที่อยู่โดยรอบ ได้มุ่งสอน โดยยึดหลักศาสนา โดยสอนให้คนมีชีวิต ความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ไม่ทำลายชีวิตอื่น ๆ ที่อยู่ ในธรรมชาติด้วยกัน พิจารณาถึงความเป็นไปตามธรรมชาติที่เป็นอยู่ ยอมรับความเป็นจริง ของธรรมชาติ และยอมรับความจริงนั้น โดยไม่ฝืนธรรมชาติ ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ อย่างสิ้นเปลือง น้อยที่สุด ทำให้เกิดทรัพยากรมนุษย์ ที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการ ของสังคมและประเทศชาติ ในการพัฒนา

2.2 การสร้างจิตสำนึกแห่งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นการทำให้บุคคลเห็นคุณค่า และตระหนักในสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ รวมทั้งผลกระทบ จากการทำกิจกรรม ที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม สร้างความรู้สึกรับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างสิ่งแวดล้อม และการพัฒนา การสร้างจิตสำนึก โดยการให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจิตใจของบุคคล และยังมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคล ให้มีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติ

2.3 การส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยให้เื้อต่อสิ่งแวดล้อม ดำรงชีวิต โดยสอดคล้องกับธรรมชาติ ซึ่งการปรับเปลี่ยน พฤติกรรม ที่เื้อต่อสิ่งแวดล้อมนี้ จะเป็นสิ่งที่เกิด ตามมาจากการให้การศึกษาและการสร้างจิตสำนึก ทำให้มีการดำรงชีวิต โดยไม่เบียดเบียนธรรมชาติ

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอแนวการพัฒนาระบบภูมิเนเวศด้วยการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำเสนอประเด็นที่สำคัญและมีความน่าสนใจในแง่มุมทางวิชาการ โดยนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาระบบภูมิเนเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน พื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า แนวทางการพัฒนาระบบภูมิเนเวศธรรมชาติในพื้นที่ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการจัดการความรู้ภูมิเนเวศธรรมชาติ ในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก มี ใน 2 ประเด็น คือ 1) ด้านองค์ความรู้ โดยการสร้างเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำด้านองค์ความรู้ และการรักษาภูมิปัญญา จะเป็นการช่วยกันรักษาองค์ความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนให้สามารถนำมาต่อยอดเพื่อการพัฒนาได้

อย่างเป็นระบบ โดยใช้วัดในชุมชนเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูล เป็นแหล่งศูนย์รวมในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน ในการเสริมทักษะความรู้ด้านต่าง ๆ ทั้งผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยว รวมถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติ จะต้องเริ่มพัฒนาโดย เน้นบทบาทร่วมของ สี่ภาคส่วนพัฒนา คือผู้นำชุมชน ภาครัฐ คนในชุมชน รวมถึงผู้ประกอบการภาคเอกชน โดยมีภาคส่วนชุมชนเป็นผู้ร่วมพัฒนา และได้รับประโยชน์สูงสุดจากการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลกตามลำดับ ซึ่งต้องมียุทธศาสตร์ประกอบในรูปแบบ Active Learning ที่คนในชุมชนร่วมกันปฏิบัติ เพื่อเป้าหมายของการบูรณาการภูมินิเวศธรรมชาติชุมชนทุ่งแสลงหลวง ให้สามารถตอบโจทย์ด้านเศรษฐกิจ สังคมการเรียนรู้ รวมถึงการท่องเที่ยวธรรมชาติ ไปพร้อมกัน สอดคล้องกับการวิจัยของชนิษฐนันท์ อภิหารชากร และคณะ (2565) พบว่า พื้นที่ศึกษาในอำเภอนครไทย อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก อำเภอหล่มเก่า อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นพื้นที่ที่มีเรื่องราวเรียนในลำดับต้นของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน การศึกษาได้ศึกษาปัญหาการบุกรุกที่ดินในมิติของประชาชนและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ พบว่า ข้อเสนอแนะให้มีการกำหนดขอบเขตพื้นที่รัฐให้ชัดเจน โดยใช้เครื่องมือที่ทันสมัย และใช้มาตราส่วนที่เป็นมาตรฐาน รวมถึงสร้างการมีส่วนร่วมของภาครัฐและประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีส่วนได้เสียได้มีส่วนร่วมในทุกมิติ และเน้นการแก้ไขปัญหาอย่างบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 2) ด้านการจัดการความรู้ เป็นการจัดแนวทางการเรียนรู้เพื่อตอบสนองชุมชนท้องถิ่นในด้านการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ต้องลงไปสู่ธรรมชาติจริง โดยใช้รูปแบบการมีส่วนร่วม ความร่วมมือกันระหว่างชุมชน ท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐในการจัดการสร้างกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก อย่างเป็นระบบ ได้แก่ การสร้างฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น การส่งเสริมกิจกรรมสำนึกรักบ้านเกิด เพื่อรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาในท้องถิ่นในรูปแบบออนไลน์และเครือข่ายโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดีย หน่วยงานจัดให้สถานที่เหมาะสมในวัดเป็นห้องสมุดชุมชน เป็นจุดบูรณาการต้อนรับนักท่องเที่ยว ที่สามารถศึกษาความรู้ ข้อมูล อัตลักษณ์ชุมชนได้ตลอดทั้งปี ผู้นำชุมชน ใช้เครือข่ายจัดตั้งที่มีอยู่ เช่น อสม. ประธานคุ้มบ้าน ฯลฯ เป็นผู้นำในการเชื่อมโยงบ่งชี้รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญา และ จัดทำคู่มือ/ ฐานข้อมูล สำหรับการเผยแพร่ และรักษาองค์ความรู้ KM ชุมชน ผ่านระบบออนไลน์ที่เข้าถึงได้ง่าย โดยในการจัดการความรู้เชิงพื้นที่ (Knowledge Management Action Plan) ในพื้นที่ต้นแบบ ในการสื่อสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว มีการติดป้ายแผนที่ในพื้นที่วัดบางมุง เพราะเป็นศาสนสถานศูนย์รวมในชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่งดงาม ซึ่งสอดคล้องกับเมตตา เก่งชูวงศ์ และคณะ (2562) พบว่า ชุมชนมีศักยภาพ

ทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ศักยภาพด้านการบริหารจัดการองค์กร และศักยภาพด้านการเรียนรู้โดยรูปแบบควรเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศและสุขภาพ โดยให้ความสำคัญกับสุขภาพและความงามที่เน้นธรรมชาติบำบัด และได้ใช้ชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนบ้านปลาปูเป็นแนวทางในการวางกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยว และแนวทางที่ควรเกิดขึ้นเพื่อส่งเสริมในด้านเศรษฐกิจชุมชน คือ ภาครัฐเร่งจัดทำชุมชนพื้นที่แนวกันชน (Buffer Zone) ให้เป็นชุมชนนักร้องรักษ์ว่าที่ปามรดกโลก มีการกำหนดระดับชุมชนอนุรักษ์มรดกโลก มอบรางวัลฯ เพื่อเสริมแรงจูงใจ เร่งดำเนินการปักหลักเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรอยต่อรับทราบโดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน เช่น กิจกรรมบวชป่า ปักเขตมรดก เพื่อส่งเสริมคุณค่าให้เกิดขึ้นทั้งด้านการท่องเที่ยวและการใช้พื้นที่ป่าอนุรักษ์ กับกฎวัฏชนัน แสงภูเขียว (2563) พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวในอำเภอเขาค้อจังหวัดเพชรบูรณ์ มีระดับความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยข้อจำกัดประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ด้านการจัดการ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านกิจกรรมและกระบวนการบูรณาการสอดคล้องกับการจัดลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติจากผลการวิจัย ได้แก่ ฉันทะ ความรักและตั้งใจในการปฏิบัติ ใช้นิยามแทนการบ่งชี้ความรู้ วิริยะ ความขยันหมั่นเพียร ใช้นิยามแทนการสร้างและแสวงหาความรู้ จิตตะ ความฝักใฝ่ใส่ใจในงาน ใช้นิยามแทนการจัดความรู้ให้เป็นระบบ วิมังสา ความรู้จักปรับปรุงตรวจสอบ ใช้นิยามแทนการประมวลและกลั่นกรองความรู้ จินตามยปัญญา ปัญญาจากการคิดพิจารณาด้วยเหตุผล ใช้นิยามแทนการเข้าถึงความรู้ สุตมยปัญญา ปัญญาจากการเล่าเรียนจากผู้อื่น ใช้นิยามแทนการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และภาวนามยปัญญา ปัญญาจากการลงมือปฏิบัติ ใช้นิยามแทนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนทุ่งแสงหลวง ที่คนในชุมชนทุกภาคส่วนทุกเพศวัย เกิดความสนใจใฝ่เรียนรู้ศึกษา ต่อยอดองค์ความรู้ในทุกด้านของภูมินิเวศน์ในชุมชนทุ่งแสงหลวง ซึ่งนิยามด้วยสี่เขียวของใบไม้ที่ครอบคลุมให้ร่มเงาแก่ภาคส่วนต่าง ๆ ที่สามารถเข้ามาใช้ประโยชน์จากฐานคู่มือองค์ความรู้ของการพัฒนาภูมินิเวศธรรมชาติผ่านกระบวนการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบดังกล่าว และสามารถต่อยอดไปสู่การปฏิบัติได้จริงต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับภูวดล บัวบางพลู (2561) พบว่า แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี มาตรฐานในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้นักท่องเที่ยวประทับใจ และเกิดการกลับมาเที่ยวซ้ำ ด้านสังคมและวัฒนธรรม คือ การส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวภายในอุทยานฯ ให้มากขึ้น รวมถึงจัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ

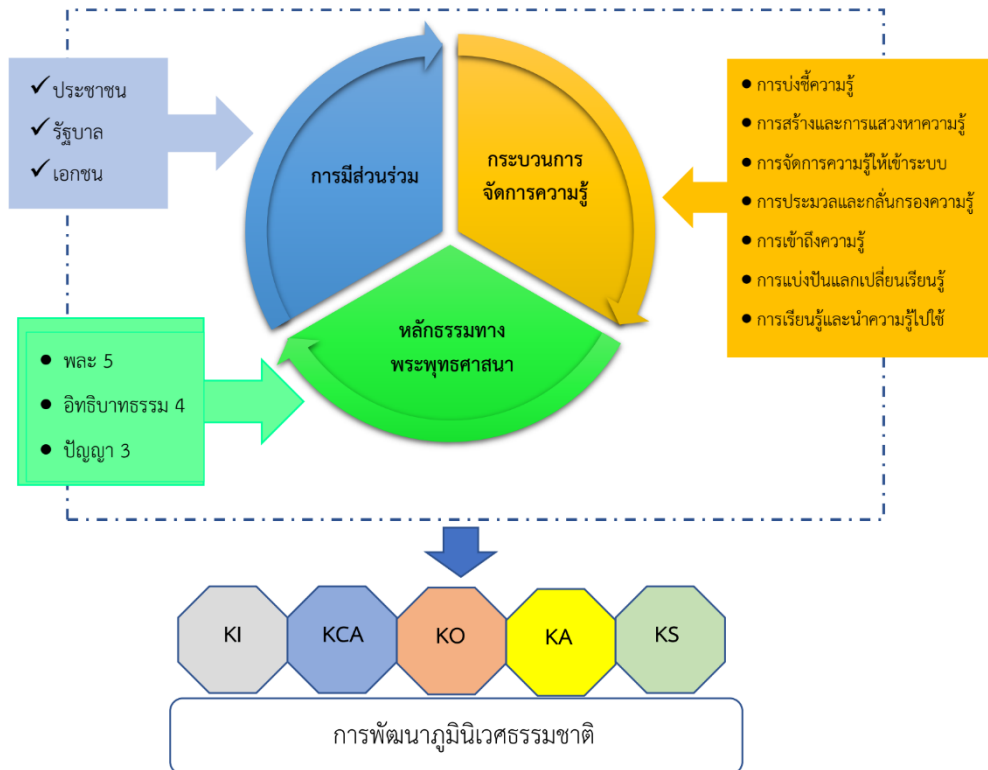
อุทยานฯ โดยคณะกรรมการกลุ่มประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางการท่องเที่ยว และด้านสิ่งแวดล้อม จัดทำคู่มือท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นต้น

2. การพัฒนาระบบภูมินิเวศด้วยการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่ และกระบวนการในลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ 1) การให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นให้ผู้เรียน ได้รู้จักธรรมชาติ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์อย่างแท้จริง โดยให้มีการศึกษาถึง นิเวศวิทยา และความสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีความรู้จริง ในการดำรงชีวิต ให้ผสมกลมกลืน กับธรรมชาติที่อยู่โดยรอบ ได้มุ่งสอนโดยยึดหลักศาสนา โดยสอนให้คนมีชีวิต ความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ไม่ทำลายชีวิตอื่น ๆ ที่อยู่ ในธรรมชาติด้วยกัน พิจารณาถึงความ เป็นไปตามธรรมชาติที่เป็นอยู่ ยอมรับความเป็นจริงของธรรมชาติ และยอมรับความจริงนั้น โดยไม่ฝืนธรรมชาติ ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ อย่างสิ้นเปลืองน้อยที่สุด ทำให้เกิดทรัพยากรมนุษย์ ที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการ ของสังคมและประเทศชาติในการพัฒนา ควรนำแนวคิดของการจัดการความรู้ ในประเด็นของการสร้างความรู้ และจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบควรใช้แหล่งทรัพยากรทางการศึกษาในชุมชนที่มีอยู่แล้วเป็นแม่ข่ายหลัก คือโรงเรียน วัดบ้านมุง เพื่อสานสัมพันธ์การจัดกิจกรรมที่มีความต่อเนื่องทั้งในรูปแบบของบ้าน วัด และโรงเรียน ที่จะได้เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ให้เป็นแนวทางการจัดการที่เหมาะสม ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของประคอง มาโต, พระครูอุเทศธรรมสาทิศ, ชลิต วงษ์สกุล และพัทธพล เสวตวรรณ (2567) พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ ด้วยการจัดการฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรม เพิ่มศักยภาพและพัฒนาขีดความสามารถการบริหารจัดการและการแข่งขัน และพัฒนาบุคลากร สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดงานส่งเสริมการท่องเที่ยวงานบุญเดือนสาม สืบสานประเพณีวิถีชาวอุไทย 3) นำเสนอกลยุทธ์และแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการ ดำเนินการแต่ละด้านดังนี้ (1) พื้นที่และทรัพยากร (2) องค์กรชุมชน (3) การเรียนรู้ (4) กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่า (5) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (6) การวางแผนการดำเนินงาน (7) กำหนดเครื่องมือพัฒนา (8) การจัดการการ และ (9) การประชาสัมพันธ์ 2) การสร้างจิตสำนึกแห่งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นการทำให้บุคคล เห็นคุณค่าและตระหนัก ในสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ รวมทั้งผลกระทบ จากการทำกิจกรรม ที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม สร้างความรู้สึก รับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ระหว่างสิ่งแวดล้อม และการพัฒนา การสร้างจิตสำนึก โดยการให้การศึกษา เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาจิตใจ ของบุคคล และยังมีผลต่อ พฤติกรรม ของบุคคล ให้มี

การเปลี่ยนแปลง การดำเนินชีวิต ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติ 3) การส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยให้เอื้อต่อสิ่งแวดล้อม ดำรงชีวิตโดยสอดคล้องกับธรรมชาติ ควรมุ่งเน้นภาคส่วนที่อยู่ในพื้นที่เพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และเป็นหน้าที่ของเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวภูมินิเวศที่จะดำเนินการตรวจสอบและประเมินด้วยตนเอง คือ ทั้งอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง บางส่วนเป็นพื้นที่ของวัดบ้านมุง ซึ่งมีพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นของตัวเอง ซึ่งการปรับเปลี่ยน พฤติกรรม ที่เอื้อต่อสิ่งแวดล้อมนี้ จะเป็นสิ่งที่เกิดตามมา จากการให้การศึกษ และการสร้างจิตสำนึก ทำให้มีการดำรงชีวิต โดยไม่เบียดเบียนธรรมชาติ ผ่านการจัดการความรู้ร่วมกับชุมชน วัด หน่วยงานภาครัฐ ได้ร่วมกันออกแบบและได้ป้ายแผนที่สถานที่ท่องเที่ยวภายในวัดบ้าน ที่ ได้มาจากคนในชุมชนร่วมกันออกแบบ ให้แก่วัดบ้านมุง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้านการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ แก่คนในชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง ซึ่งสอดคล้องกับนิสสาร ยินดีจันทร์ และคณะ (2564) พบว่า 1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนมีการจัดสรรสิ่งที่มีอยู่นำไปใช้ในการจัดการท่องเที่ยวให้ เกิดประโยชน์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ และอยากกลับมาเยี่ยมเยือนสม่ำเสมอ 2) ด้านราคา ยึดแนวทางเพื่อให้ เกิดประโยชน์ทั้งในส่วนของชุมชนและนักท่องเที่ยว การได้รับบริการที่ดี คู่มากับการมาท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน 3) ด้านสถานที่ มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกเพศ ทุกวัย คำนึงถึงความปลอดภัย ความสะดวกของการเดินทางท่องเที่ยว มีเครือข่ายประสานความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนด้วยกัน 4) ด้านการส่งเสริมการตลาด มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางการสื่อสารที่ทันสมัย เช่น เว็บไซต์ อินเทอร์เน็ต เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย ได้แก่ แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนไปสู่การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติด้วยการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ตามผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ เพื่อหาแนวทางการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่และกระบวนการในลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมที่มีความเกี่ยวข้องเนื่องกับการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ ในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยการมีส่วนร่วมของทั้ง 3 ภาคส่วน คือ ภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน จากนั้นการเข้าสู่กระบวนการจัดการความรู้ในลักษณะกิจกรรม ทั้ง 7 ขั้นตอน ซึ่งยังคงต้องมียุทธศาสตร์ประกอบสนับสนุน คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับการพัฒนาระบบภูมินิเวศธรรมชาติผ่านการจัดการความรู้แบบองค์รวมร่วมกับชุมชนพื้นที่ทุ่งแสลงหลวง จังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ พละ 5 อิทธิบาทธรรม 4 และปัญญา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาล ควรผลักดันการเสนอให้ทุ่งแสลงหลวงเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ และควรพิจารณาปรับแก้ไขกฎหมายในการดำเนินการป้อนุรักษ์โดยเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่รอยต่อได้มีส่วนเป็นคณะกรรมการ หรือผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถเสนอนโยบาย หรือแผนในการจัดการความรู้และอนุรักษ์ภูมินิเวศธรรมชาติในพื้นที่

2. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรมีนโยบายให้องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ในพื้นที่อนุรักษ์ โดยการนำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ที่สามารถเข้าถึงได้อย่างเป็นสาธารณะมาใช้ เพื่อป้องกันการบุกรุกและเพื่อการตรวจสอบพื้นที่ภูมินิเวศธรรมชาติ เพื่อประโยชน์ในด้านการอนุรักษ์ การศึกษา และการท่องเที่ยว

3. หน่วยงานท้องถิ่น เป็นหน่วยประสานงาน ในการสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ สำนวณ ประชาคม และบรรจุแผนการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนชุมชน ในยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและวัดในชุมชน ควรสร้างเครือข่ายการจัดการความรู้ชุมชนทุ่งแสลงหลวงภาคประชาชน อาจใช้พื้นที่ของวัดในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการประสานในระดับชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายโดยมีชุมชนเป็นแกนหลัก

2. ควรมีการร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก โดยผู้นำชุมชนเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ เน้นการนำวิชาการ หรือเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการความรู้ภูมินิเวศธรรมชาติ เพื่อให้คนในชุมชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้พัฒนาตนเองด้านการจัดการความรู้ อย่างสม่ำเสมอ

เอกสารอ้างอิง

- ชนิษฐนันท์ อภิหารษากร และคณะ. (2565). *การบริหารจัดการที่ดินของประเทศไทย : กรณีศึกษา ปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ (มิตีประชาชน)*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : สถาบันผู้ตรวจการแผ่นดินศึกษา สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน.
- ณัฐวัฒน์ แสงภูเขียว. (2563). *การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์*. *วารสารวิชาการและวิจัย*, 10(3), 265-278.

- นิสากร ยินดีจันทร์ และคณะ. (2564). การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชนจันทบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 11(1), 248-260.
- ประคอง มาโต, พระครูอุเทศธรรมสาทิส, ชลิต วงษ์สกุล และพิททล เสวตวรรณ. (2567). การส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองพระชนกจักรีวัฒนธรรมวิถีพุทธ. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 7(2), 39-52.
- ภูวดล บัวบางพลู. (2561). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 12(2), 91-101.
- เมตตา เก่งชูวงศ์ และคณะ. (2562). ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านปลาบู่ตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม. (รายงานการวิจัย). มหาสารคาม : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564*. เข้าถึงได้จาก <https://www.nesdc.go.th>
- สำนักอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช. (2565). *อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง*. เข้าถึงได้จาก <https://nps.dnp.go.th>.

การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ด้วยยาสมุนไพรของพระสงฆ์ไทย

Development of Public Welfare Work with Herbal Medicines of Thai Monks

พระครูธรรมธรปิยะ ปิยชโน (ภุรีปรีชาเลิศ)¹ พระมหาไธ้ ธมฺมเมธี² และศิริโรจน์ นามเสนา³

Phrakrudhammadhon Piya Piyachano (Phuripreechalert),

PhramahaHai Dhammamedhi and Sirirote Namsena

Received: April 20, 2024

Revised: June 23, 2024

Accepted: September 02, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพงานสาธารณสงเคราะห์ด้วยยาสมุนไพรของพระสงฆ์ไทย 2) พัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ด้วยยาสมุนไพรของพระสงฆ์ไทย และ 3) นำเสนอการพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ด้วยยาสมุนไพรของพระสงฆ์ไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบวิจัยภาคสนาม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยโดยใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์เชิงลึก รวม 19 รูป/คน สันทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 9 รูป/คน สถิติที่ใช้เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นแบบวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาอธิบาย ผลการวิจัย พบว่า 1) งานด้านการสาธารณสงเคราะห์ ในพระพุทธศาสนาได้ปรากฏเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์และการพัฒนาชุมชน ทั้งในรูปของนิทาน คำสอน และบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมากมาย เรื่องเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาสนับสนุนการเข้าไปมีหน้าที่และบทบาทในสังคมของพระภิกษุสงฆ์ และยกย่องการกระทำที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขต่อสาธารณชน 2) งานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย เป็นการจัดการให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไป วัดเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดอยู่ได้ก็ต้องพึ่งบ้านและบ้านอยู่ได้ก็ต้องพึ่งวัด วัดเป็นศูนย์กลางของสังคม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน เมื่อประชาชนเดือดร้อนในเรื่องใดเรื่อง

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, email: piyaphooree@gmail.com

หนึ่งก็เป็นหน้าที่ของวัดจะต้องจัดการสงเคราะห์ช่วยเหลือ และ 3) การพัฒนางานสาธารณสงเคราะห์ด้วยยาสมุนไพรของพระสงฆ์ไทย ด้านแพทย์ผู้ทำการรักษาผู้ที่จะเป็นแพทย์จะต้องมีความรู้ในเรื่องยารักษาโรคเป็นอย่างดี และใช้ยากับผู้ป่วยได้อย่างถูกต้อง ถูกโรคและถูกวิธีอีกด้วย ด้านจิตใจต้องมีการนำหลักการวิปัสสนากรรมฐานมาประยุกต์ใช้กับผู้ป่วยเพื่อยกระดับจิตใจให้เกิดปัญญาและสันติสุข ด้านสถานที่ต้องจัดห้องพยาบาลจัดระบบบำบัดสิ่งปฏิกูลภายในวัดให้เป็นระบบไม่ให้เกิดมลภาวะ มีความสัปปายะกับผู้มารักษา

คำสำคัญ: การพัฒนา, งานสาธารณสงเคราะห์, ยาสมุนไพร, พระสงฆ์ไทย

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the status of public welfare work using herbal medicines of Thai monks; 2) to develop public welfare work using herbal medicines of Thai monks; and 3) to present the development of public welfare work using herbal medicines of Thai monks. This was a qualitative research, field research. The key informants used in the research were in-depth interviews, totaling 19 people, and focus group discussions, totaling 9 persons. The statistics used for data analysis were descriptive content analysis. The research results found that 1) public welfare work in Buddhism had many stories related to welfare and community development, both in the form of stories, teachings, and records of events that occurred. These stories showed that Buddhism supported the involvement and roles of monks in society and honors actions that were for the benefit of the public; 2) the public welfare work of the Thai Sangha was the provision of various forms of welfare to the people who supported the temple, the temple's donors and female donors, or the general public. The temple was a part of society. The temple depended on the house and the house depended on the temple. The temple was the center of society. The monks were the people's spiritual refuge. When the people were in trouble with something, it was the temple's duty to provide assistance; and 3) the development of public welfare work using herbal medicines by Thai monks in terms of the treating physician, the physician must have a good

knowledge of medicines and be able to use the medicines correctly, appropriately, and in the right way for the patient. In terms of the mind, the principles of Vipassana must be applied to the patient to elevate the mind to wisdom and peace. In the aspect of the place, the nurse's room must be arranged and the waste treatment system in the temple must be systematic to prevent pollution and provide convenience to the patients.

Keywords: Development, Public Welfare Work, Herbal Medicine, Thai Monks

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข เพื่อเป็นการอนุเคราะห์ และเกื้อกูลแก่สัตว์โลก ทั้งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ดังที่พระศาสดาทรงแสดงการบังเกิด ของเอก บุคคลไว้ใน อังคุตตรนิกาย เอกนิบาตความว่า “เอกบุคล เมื่อบังเกิดขึ้นในโลก ย่อมบังเกิดขึ้น เพื่อ เกื้อกูลเพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์ต่อชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อ ความสุข แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เอกบุคลนั้นคือ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า” (อง.เอกก. (ไทย) 20/309/40) จะเห็นได้ว่า สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ทรงเปี่ยมไปด้วยพระ ปัญญาธิคุณ พระวิสุทธิคุณและพระมหากรุณาธิคุณ ทรงประทานพระพุทธพจน์ไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของชนเป็นจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อ ประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพ และมนุษย์ทั้งหลาย” (วิ.ม. (ไทย) 4/32/41) นับได้ว่าเป็น ทฤษฎีแนวทางแห่งการสงเคราะห์ เวไนยสัตว์โลกที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงมีความปรารถนาให้ หมู่พระสงฆ์สาวกได้ถือเป็นแนวทาง ในการดำเนินงานด้านการสาธารณสงเคราะห์แก่ชาวโลก ดังนั้น จึงนับได้ว่าเป็นภาระหน้าที่อันสำคัญยิ่งของพระสงฆ์ต้องให้การสงเคราะห์ประชาชนให้พ้นจากทุกข์ ยาก โดยวิธีการที่พระสงฆ์สอนยังไม่ได้ดับเล่าเรียนให้ได้ดับเล่าเรียน ชี้ลงให้เข้าใจในสิ่งที่ได้เล่า เรียนและบอกทางสวรรค์บอกทางอันพ้นจากทุกข์

งานด้านสาธารณสงเคราะห์ ถือเป็นหนึ่งในงานสำคัญของการปฏิรูปกิจการพระพุทธ ศาสนา เป็นงานที่มหาเถรสมาคมกำหนดให้พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือและพัฒนาيلمสังคมเกิด ปัญหาไม่ว่าจะเป็นภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย อัคคีภัย วาตภัย หรือปัญหาสังคมทั่ว ๆ ไป เช่น คนไร้ ที่พึ่ง ความเจ็บไข้ได้ป่วย อุบัติเหตุ เนื่องจากผู้คนในสังคมไทยทุกวันนี้ประสบกับสภาพปัญหาที่ หลากหลายอันเป็นเหตุให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างไม่ราบรื่น และบรรดาคนที่ประสบกับปัญหาใน

การดำเนินชีวิตนั้น มักจะต้องการที่พึ่งทั้งทางกายและทางใจ เพื่อประคับประคองหรือเยียวยาให้ผ่านพ้นจากสถานการณ์อันเลวร้ายหรืออภัยนั้นไปได้ สถาบันทางศาสนาซึ่งถือว่าเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคมจึงเป็นที่พึ่งหนึ่งของผู้ตกทุกข์ได้ยาก ในฐานะที่พระสงฆ์และวัดเป็นสัญลักษณ์ของสถาบันศาสนาในสายตาของชาวพุทธ บทบาทและหน้าที่ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขจึงตกอยู่ในอำนาจหน้าที่ของพระไปด้วย โดยมหาเถรสมาคมซึ่งเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ไทย กำหนดกรอบงานของการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาไว้ 6 ด้านคือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการเผยแผ่ 4) ด้านการสาธารณูปการ 5) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และเพิ่มเติมอีก 1 คือ การพัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก แต่ในงานวิจัยนี้จะกล่าวถึงงานการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในด้านที่ 6 คือ งานด้านสาธารณสงเคราะห์เป็นหลัก (มหาเถรสมาคม, 2560)

รูปแบบของงานสาธารณสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนามีมานานแล้วและความหมายกว้างมาก ทั้งนี้หมายถึงการสงเคราะห์ทางวัตถุและการสงเคราะห์ทางจิตใจ (พุทธทาสภิกขุ, 2512) ดังนั้นงานสาธารณสงเคราะห์ ไม่จำเป็นต้องมีความหมายเพียงให้การช่วยเหลือแก่ใครเสมอไป สิ่งใดเป็นการกระทำที่ดีขึ้น ก็ถือเป็นการสงเคราะห์ในความหมายของพระพุทธศาสนาด้วย จากสภาพปัญหาของสังคมไทยดังกล่าวนี้ จึงส่งผลให้สถาบันสงฆ์ไทยซึ่งเป็นผู้มีบทบาท ภาระสำคัญและเป็นผู้มีส่วนต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดในสังคมไทยในเวลานี้ โดยให้การสงเคราะห์แก่ประชาชน ทั้งด้านจิตใจและวัตถุ ตลอดจนในด้านต่าง ๆ เพราะกระแสสังคมและความต้องการพ้นจาก ความทุกข์ยากของคนในสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์นี้ ล้วนแต่มีต้องการ และตั้งความหวังไว้กับสถาบันสงฆ์ที่จะมาช่วยเหลือเยียวยาสังคมเป็นอย่างมาก แต่ก็ต้องได้รับกับผิดหวังเสมอมาจนเกิดภาวะเสื่อมศรัทธาไม่เชื่อใจไว้วางใจต่อสถาบันสงฆ์จึงเกิดปัญหาทางสังคมในด้านต่าง ๆ ดังที่กล่าวไว้เบื้องต้นเพราะสถาบันสงฆ์ไทยยังยึดรูปแบบการทำงานด้านสังคมสงเคราะห์แบบเดิมซึ่งมีแต่ทรงกับทรุดเท่านั้น ไม่ได้มีการพัฒนารูปแบบการทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ประชาชนในทุก ๆ ด้านให้ทันยุคทันสมัยและมีความชัดเจนเป็นรูปธรรมที่จับต้องและมีประสิทธิภาพจนประชาชนเชื่อถือได้ จนบางครั้งถูกถามจากสังคมว่าพระสงฆ์เอาแต่สุขสบายเอาเปรียบสังคม ไม่เหลียวแลทอดทิ้งประชาชนผู้ทุกข์ยาก บางที่เป็นผู้สร้างปัญหาทางสังคมเสียเอง ดังที่ปรากฏในเหตุการณ์ต่าง ๆ สร้างความเสื่อมเสียต่อวงการคณะสงฆ์ไทยมาก หากแต่ว่าสถาบันสงฆ์ยังคงประมาทไม่เห็นความสำคัญปล่อยปละละเลยไม่สนใจปัญหาทางสังคมสงเคราะห์ให้เป็นอย่างนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อสถาบันสงฆ์ในเชิงลบอย่างใหญ่หลวงจนยากที่จะแก้ไขได้ใน อนาคตกายภาพภาคน้ำอย่างแน่นอน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาวิจัยงานสาธารณสุขสงเคราะห์ในเรื่องสมุนไพรของพระสงฆ์ไทยตามแนวพระพุทธศาสนาว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีการสงเคราะห์ประชาชนด้านใดบ้าง และมีการพัฒนาเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพงานสาธารณสุขสงเคราะห์ด้วยยาสมุนไพรของพระสงฆ์ไทย
2. เพื่อพัฒนางานสาธารณสุขสงเคราะห์ด้วยยาสมุนไพรของพระสงฆ์ไทย
3. เพื่อนำเสนองานสาธารณสุขสงเคราะห์ด้วยยาสมุนไพรของพระสงฆ์ไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง การวิจัยนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนและวิธีการดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ
2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร หนังสือ งานวิจัย และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น วารสารวิชาการ บทความวิชาการ บทความวิจัย ตลอดจนข้อมูลสถิติที่รวบรวมไว้ โดยหน่วยงานราชการหรือสถาบันการศึกษาหรือแหล่งข้อมูลซึ่งเป็นที่ยอมรับได้
3. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้
 - 1) จัดเตรียมเครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Form) เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เลือกแบบเจาะจงจำนวน รวมทั้งสิ้น 19 รูป/คน
 - 2) ส่งหนังสือเชิญบุคคลเพื่อขอสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)
 - 3) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อนำผลไปวิเคราะห์และสรุปข้อมูลการสัมภาษณ์
 - 4) สันทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 9 รูป/คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ที่มีความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร 5 รูป แพทย์แผนไทย 4 คน
4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาเก็บให้เป็นระบบระเบียบให้ความหมายกับข้อมูลจัดหมวดหมู่ความหมายของข้อมูล วิเคราะห์และสรุปรวบรวมความหมาย

ผู้วิจัยเลือกใช้ “การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation)” โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน คือ การค้นคว้าเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อที่จะตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนการนำไปวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพงานสาธารณสุขสงเคราะห์ด้วยยาสมุนไพรของพระสงฆ์ไทย งานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ในพระพุทธศาสนาได้ปรากฏเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์และการพัฒนาชุมชนทั้งในรูปของนิทาน คำสอน และบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมากมาย เรื่องเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาสันับสนุนการเข้าไปมีหน้าที่และบทบาทในสังคมของพระภิกษุสงฆ์ และยกย่องการกระทำที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขต่อสาธารณชน เช่น ในนิทานธรรมบทเรื่องที่กำลังถึงต้นกำเนิดของพระอินทร์หรือท้าวผกวนได้มีข้อความที่แสดงว่าการปรับปรุงท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าหรือที่เรียกกันสมัยนี้ว่าพัฒนาชุมชน และสังคมนั้นเป็นงานที่ได้กระทำมาตั้งแต่ในอดีต

2. การพัฒนางานสาธารณสุขสงเคราะห์ด้วยยาสมุนไพรของพระสงฆ์ไทย การพัฒนางานสาธารณสุขสงเคราะห์เป็นการจัดให้การสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนผู้อุปถัมภ์บำรุงวัด ทายกทายิกาของวัดหรือประชาชนทั่วไป คือ 2.1 การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล 2.2 การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ 2.3 การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ และ 2.4 การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ ได้แก่การช่วยเหลือประชาชนในการคอยช่วยเหลือ การสาธารณสุขสงเคราะห์จึงเป็นหน้าที่ของวัดและเจ้าอาวาส จะต้องดำเนินการบริหารงานทุกด้านเกี่ยวกับการสงเคราะห์ประชาชนในขอบเขตที่วัดจะจัดได้ และการสาธารณสุขสงเคราะห์ ยังเป็นกิจกรรมการทำงานช่วยเหลือชาวบ้านหรือคน ส่วนมากหรือคนทั่วไป เช่น กิจกรรมอบรมการแพทย์แผนไทย กิจกรรมพัฒนาพื้นที่การรักษาด้วยการแพทย์แผนไทยในวัด

3. แนวทางการพัฒนางานสาธารณสุขสงเคราะห์ด้วยยาสมุนไพรของพระสงฆ์ไทย ด้านผู้ทำการรักษา ผู้ที่จะเป็นแพทย์จะต้องมีความรู้ในเรื่องยารักษาโรคเป็นอย่างดี และใช้ยากับผู้ป่วยได้อย่างถูกต้อง ถูกโรคและถูกวิธีอีกด้วย ความรู้ในด้านเภสัชกรรมหรือยาสำหรับรักษาโรคมิได้รับรองการรักษาจากกระทรวงสาธารณสุขประกอบด้วย 3.1 มีความรู้ด้านเภสัชวัตถุ คือ ความรู้เกี่ยวกับวัตถุนานาชนิดที่นำมาใช้ทำยาเพื่อใช้รักษาโรคและอาการไข้หรือสิ่งต่าง ๆ 3.2 มีความรู้ด้านสรรพคุณเภสัช คือ ความรู้จักสรรพคุณของยา ทั้งพืชวัตถุ สัตว์วัตถุ และธาตุวัตถุว่ามีสรรพคุณรักษาโรคและใช้ประการใด 3.3 มีความรู้ด้านคณาเภสัช คือ ความรู้เกี่ยวกับพิภคยา คือการนำเอาตัวยาหลายสิ่งหลายอย่างที่มีชื่อต่าง ๆ กันนำมารวมกันเข้า และ 3.4 มีความรู้ด้านเภสัชกรรม คือ ความรู้

เกี่ยวกับการปรุงยา ด้านสถานที่จัดห้องปฐมพยาบาลเป็นสัดส่วนให้กับผู้ป่วยที่มารักษาอุปกรณ์ที่จำเป็นในการใช้รักษาผู้ป่วยตลอดจนเครื่องอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็น รวมทั้งจัดสถานที่ปลูกพืชสมุนไพรไทยพร้อมดูแลรักษาให้เพียงพอและบริจาคเชิญชวนให้ญาติโยมได้นำไปปลูกอย่างแพร่หลายในชุมชน พระสงฆ์ที่มีความรู้เรื่องสมุนไพรเขียนเป็นเอกสารทำการอบรมให้กับประชาชน ได้มีความรู้เบื้องต้นในการดูแลตนเองจากการเจ็บป่วยเป็นต้นแบบอย่างน้อยอำเภอละ 1 วัดก็ยังดี รวมทั้งจัดตั้งชมรมจิตอาสาการแพทย์แผนไทยได้มีสถานที่พบปะศึกษาเรียนรู้การแพทย์แผนไทยให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น ด้านการพัฒนาจิตใจมีการสอนวิปัสสนากรรมฐานให้กับผู้ป่วยที่มารักษาให้จิตใจเกิดความสงบเกิดสันติสุขพร้อมสู้กับโรคร้ายต่างๆอย่างเข้มแข็ง

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพงานสาธารณสุขสงเคราะห์ด้วยยาสมุนไพรของพระสงฆ์ไทย งานด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ ในพระพุทธศาสนาได้ปรากฏเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์และการพัฒนาชุมชนทั้งในรูปของนิทาน คำสอน และบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมากมาย เรื่องเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาสนับสนุนการเข้าไปมีหน้าที่และบทบาทในสังคมของพระภิกษุสงฆ์ และยกย่องการกระทำที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขต่อสาธารณชน เช่นในนิทานธรรมบทเรื่องทีกล่าวถึงต้นกำเนิดของพระอินทร์หรือท้าวผกวนได้มีข้อความที่แสดงว่าการปรับปรุงท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าหรือที่เรียกกันในสมัยนี้ว่าการพัฒนาชุมชน และสังคมนั้นเป็นงานที่ได้กระทำมาตั้งแต่ในอดีต โดยพระอินทร์หรือที่เชื่อกันในคติทาง พระพุทธศาสนาว่าเป็นพระโพธิสัตว์ชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้า ในสมัยที่เกิดเป็นมนุษย์ชื่อ มัชฌมานพ ได้นำผู้คน ที่การพัฒนาท้องถิ่นด้วยการทำความสะอาดสถานที่ต่าง ๆ สร้างถนนหนทาง ศาลาที่พักคนเดินทาง ขุดบ่อน้ำกินน้ำใช้ สร้างสะพานและสิ่งอันเป็นสาธารณประโยชน์อื่นๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งบุญกุศลที่เกิดจากการทำงานดังกล่าว ได้ส่งผลให้มัชฌมานพและคนอื่น ๆ ได้ขึ้นไปเสวยสุขบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เป็นการตอบแทนสอดคล้องกับงานวิจัยศึกษาในเรื่องพระพุทธศาสนากับการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม ของพระมหาจรรยา สุทธิญาณ (2543) พบว่า ข้อความในพระไตรปิฎกหลายแห่งระบุพระพุทธเจ้าเป็นผู้มีสุขภาพดีมี พระชนมายุแปดสิบพรรษาสามารถทำงานเผยแผ่ศาสนาวันหนึ่งประมาณ 16-20 ชั่วโมงใคร ๆ ที่มาเฝ้าพระองค์มักจะกล่าวสรรเสริญหรือถามพระองค์ถึงเรื่องความมีอาพาธน้อยมีพระโรคเบาบาง ทรงพระกำลัง กระปรี้กระเปร่าทรงพระสำราญอยู่เสมอ

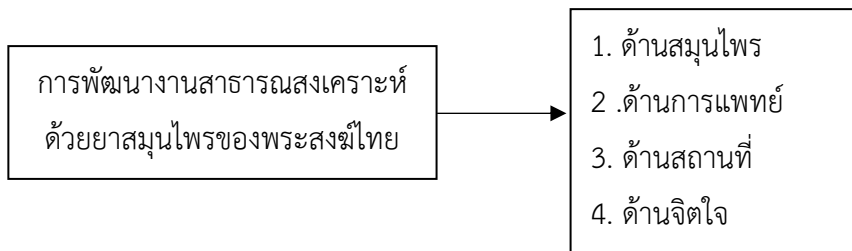
2. การพัฒนางานสาธารณสุขสงเคราะห์ด้วยยาสมุนไพรของพระสงฆ์ไทย พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทหน้าที่สำคัญ แยกโดยลักษณะมี 4 ประการคือ 2.1 การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล

ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเอง ซึ่งกิจอย่างใดอย่างหนึ่งมีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรมประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชนจัดอบรมวิชาชีพให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น 2.2 การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ ได้แก่การช่วยเหลือ สนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการและการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณะประโยชน์ เช่นการพัฒนาหมู่บ้าน การพัฒนาตำบล ชุดสระน้ำขนาดใหญ่เพื่อเป็นแหล่ง อุปโภคและเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การจัดหาทุนเพื่อการ สงเคราะห์และอื่น ๆ 2.3 การเกื้อกูลสาธารณสมบัติสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ ได้แก่การสร้างถนน ชุด ลอกคูคลอง สร้างโรงพยาบาลและจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ สร้างการประปา สร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า ปลุกต้นไม้และอื่น ๆ และ 2.4 การเกื้อกูลประชาชนหรือสรรพสัตว์ ได้แก่การช่วยเหลือประชาชนในการคอยช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัยช่วยเหลือประชาชนทั้งด้านไฟไหม้และ น้ำท่วมพร้อมมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติก็ตั้งกองทุนทำอาหารเลี้ยงเด็ก กำพร้าและเด็กด้อยโอกาสหรือกระบวนการสงเคราะห์ปวงชนผู้ประสบภัยพิบัติจากวินาศภัย อุบัติเหตุ และสาธารณภัยซึ่งได้แก่ภัย คือ ความยากจน ความเจ็บไข้ สอดคล้องกับการสาธารณสงเคราะห์นั้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยสถาบันทางพระพุทธศาสนากับงานสังคมสงเคราะห์ ของประทุม อังกูโรหิต (2553) พบว่า 1) พระภิกษุสงฆ์ นักวิชาการและบุคคลทั่วไปสนับสนุนการทำงาน สังคมสงเคราะห์ของสถาบันทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากสอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และเป็นการ ทำเพื่อประโยชน์สุขของมหาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งที่สวัสดิการ ของรัฐยังเข้าไปไม่ถึง 2) วัดทั้งห้าวัด และเสถียรธรรมสถานมีจุดอ่อนจุดแข็งที่แตกต่างกัน แต่เผชิญปัญหาและ อุปสรรคที่คล้ายคลึงกัน เช่น ด้านเงินทุนและบุคลากร ขณะที่เสถียรธรรมสถานได้รับความร่วมมือจากชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในระดับที่น่าพึงพอใจ ชาวบ้านมักมีทัศนคติว่างานสังคมสงเคราะห์ที่วัดทั้งหลายทำมิใช่ “กิจของสงฆ์” และ 3) การแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพน่าจะเป็นการทำงานเชิงรุกมากกว่าเชิงรับโดยการ สร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับรัฐและชุมชนรวมทั้งองค์กรเอกชน และใช้สื่อช่วยในการเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ให้มากขึ้น ที่สำคัญคือการสร้างความสมดุลระหว่างการดำเนินงานสังคม สงเคราะห์กับการเผยแผ่ธรรม นอกจากนั้นพระสงฆ์ต้องมีความระมัดระวังด้านความประพฤติให้อยู่ ในกรอบของพระวินัยและจารีตประเพณีในขณะที่ปฏิบัติภารกิจให้การสงเคราะห์ประชาชน ในภาพรวมงานวิจัยนี้ช่วยเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานสังคมสงเคราะห์ของสถาบันทางพระพุทธศาสนาในสังคมพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท และสามารถนำไปใช้เป็นตัวอย่างสำหรับพระสงฆ์และวัดอื่น ๆ ที่ดำเนินงานสังคมสงเคราะห์ในลักษณะที่คล้ายคลึงกันได้

3. แนวทางการพัฒนางานสาธารณสุขสงเคราะห์ด้วยยาสมุนไพรของพระสงฆ์ไทย ด้านผู้ทำการรักษา ต้องมีความรู้ตามระบบการแพทย์ ที่ดูแลสุขภาพของผู้ป่วยในทุก ๆ ด้าน ไม่ได้มุ่งเน้นการรักษาผู้ป่วยเฉพาะโรค หรือตามอาการที่ปรากฏเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปถึงการป้องกันโรค และการส่งเสริมสุขภาพพร้อม ๆ กัน การแพทย์แผนไทยเดิมเคยเรียกกันว่า การแพทย์แผนโบราณเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยในการบำบัดรักษาความเจ็บป่วย ที่ได้สร้างสมจากการลองผิดลองถูกผสมผสานเข้ากับความรู้ทางการแพทย์ร่วมสมัย ซึ่งได้รับจากชาวต่างชาติที่เข้ามาในราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่อดีตเรื่อยมาพร้อมกับองค์ความรู้ทางการแพทย์ ที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกแห่งพระพุทธศาสนา หล่อหลอมจนกลายเป็นระบบการแพทย์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ด้านสถานที่จัดห้องปฐมพยาบาลเป็นสัดส่วนให้กับผู้ป่วยที่มารักษาอุปกรณ์ที่จำเป็นในการใช้รักษาผู้ป่วยตลอดจนเครื่องอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็น รวมทั้งจัดสถานที่ปลูกพืชสมุนไพรไทยพร้อมดูแลรักษาให้เพียงพอและบริจาคมิให้ญาติโยมได้นำไปปลูกอย่างแพร่หลายในชุมชน พระสงฆ์ที่มีความรู้เรื่องสมุนไพรเขียนเป็นเอกสารทำการอบรมให้กับประชาชนได้มีความรู้เบื้องต้นในการดูแลตนเองจากการเจ็บป่วยเป็นต้นแบบอย่างน้อยอำเภอละ 1 วัดก็ยังดี รวมทั้งจัดตั้งชมรมจิตอาสาการแพทย์แผนไทยให้มีสถานที่พบปะศึกษาเรียนรู้การแพทย์แผนไทยให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น ด้านการพัฒนาจิตใจมีการสอนวิปัสสนากรรมฐานให้กับผู้ป่วยที่มารักษาให้จิตใจเกิดความสงบเกิดสันติสุขพร้อมสู้กับโรคร้ายต่าง ๆ อย่างเข้มแข็งทำให้สุขภาพของผู้ป่วยดีขึ้นสอดคล้องกับงานวิจัยวิเคราะห์การเสริมสร้างสุขภาพเชิงพุทธตามหลักการแพทย์แผนไทย ของพิสันต์ สุขพูล (2566) พบว่า การเสริมสร้างสุขภาพเชิงพุทธ ความรู้เรื่องสุขภาพ ความรู้เกี่ยวกับโรค การดูแลในพระพุทธศาสนาช่วงสุขภาพปกติและเจ็บป่วย ได้แก่ การเสริมสร้างสุขภาพ และการป้องกันโรค การบำบัด และการฟื้นฟูสมรรถภาพในภาวะเจ็บป่วย ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเรื่องสุขภาพ แบ่งออกได้ 4 ด้าน คือ สุขภาพกาย จิต สังคม และปัญญา

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนางานสาธารณสุขสงเคราะห์ด้วยยาสมุนไพรของพระสงฆ์ไทย ซึ่งผู้วิจัยได้องค์ความรู้ดังแผนภาพที่แสดงองค์ความรู้จากการวิจัย 4 ด ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย “การพัฒนางานสาธารณสุขสงเคราะห์ด้วยยาสมุนไพรของพระสงฆ์ไทย” พบว่า

1. ด้านสมุนไพรของพระสงฆ์ไทย สมุนไพรไทยเป็นภูมิปัญญาและทรัพยากรที่เป็นเอกลักษณ์ สะท้อนวัฒนธรรม รวมถึงเป็นรากฐานเกษตรกรรมที่มีคุณค่าของประเทศไทย ทั้งนี้ สมุนไพรเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตและสังคมไทยมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากการนำสมุไพรมาประกอบในอาหารคาวหวาน เป็นยารักษาโรคใช้ในการบำบัดดูแลและฟื้นฟูสุขภาพ หรือแม้กระทั่งใช้เพื่อการเสริมความงาม ภูมิปัญญาไทยเหล่านี้ได้รับการสั่งสม สืบทอด และพัฒนามายาวนาน เนื่องจากประเทศไทยเป็นเขตร้อนชื้น มีพันธุ์พืชไม่น้อยกว่า 20,000 ชนิด ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นสมุนไพรกว่า 1,800 ชนิด

2. ด้านการแพทย์แผนไทย สมุนไพรเป็นส่วนหนึ่งของระบบการแพทย์ที่ได้มีการพัฒนาการใช้มาอย่างต่อเนื่องควบคู่มากับการพัฒนาการแพทย์พื้นบ้าน และถือได้ว่าเป็นรูปแบบการรักษาเยียวยาหลักของระบบแพทย์พื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรในรูปแบบยาต้ม ยาฝน ยาดำรับ สมุนไพรที่ใช้เป็นยานั้นได้ผ่านขั้นตอนของพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้สมุนไพรมีสถานะมากกว่าสารออกฤทธิ์ทางยา แต่เป็นสื่อแห่งพลังอำนาจที่ทำให้หายจากความเจ็บป่วย แต่อย่างไรก็ดีภูมิปัญญาในการรักษาแบบพื้นบ้านจะต้องเลือกใช้รูปแบบให้เหมาะสมกับปัญหาสุขภาพของบุคคล โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและความน่าเชื่อถือของหมอพื้นบ้านผู้ทำการรักษา ในปัจจุบันการแพทย์พื้นบ้านได้รับการยอมรับว่าเป็นการแพทย์สาขาหนึ่งของการแพทย์ ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พุทธศักราช 2556 นับว่ามีการพัฒนาการต่อยอดตั้งแต่อดีตมาถึงปัจจุบัน

3. ด้านสถานที่ วัดหรือสถานพยาบาลต้องจัดห้องปฐมพยาบาลเป็นสัดส่วนให้กับผู้ป่วยที่มารักษาอุปกรณ์ที่จำเป็นในการใช้รักษาผู้ป่วยตลอดจนเครื่องอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็น รวมทั้งจัดสถานที่ปลูกพืชสมุนไพรไทยพร้อมดูแลรักษาให้เพียงพอและบริจาคเชิญชวนให้ญาติโยมได้

นำไปปลูกอย่างแพร่หลายในชุมชน พระสงฆ์ที่มีความรู้เรื่องสมุนไพรเขียนเป็นเอกสารทำการอบรมให้กับประชาชนได้มีความรู้เบื้องต้นในการดูแลตนเองจากการเจ็บป่วยเป็นต้นแบบอย่างน้อยอำเภอละ 1 วัดก็ยิ่งดี รวมทั้งจัดตั้งชมรมจิตอาสาการแพทย์แผนไทยได้มีสถานที่พบปะศึกษาเรียนรู้การแพทย์แผนไทยให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น

4. ด้านการพัฒนาจิตใจ วัดหรือสถานพยาบาลต้องจัดห้องนั่งเล่นหรือห้องที่มีการสอนวิปัสสนากรรมฐานให้กับผู้ป่วยที่มารักษาทำให้จิตใจเกิดความสงบเกิดสันติสุขพร้อมสู้กับโรคร้ายต่างๆ อย่างเข้มแข็ง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีนโยบายเรื่องยาสมุนไพรของพระสงฆ์ไทยอย่างเป็นรูปธรรม
2. องค์กรปกครองท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องควรนำไปสื่อสารเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาโรคและการสร้างเสริมสุขภาพในชุมชน
3. หน่วยงานเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรกำหนดงบประมาณและพัฒนาพื้นที่ในการปลูกสมุนไพรให้มีคุณภาพ
4. วัดที่มีความพร้อมในการพัฒนางานสาธารณะสงเคราะห์ด้านยาสมุนไพรต้องมีเครือข่ายในการติดต่อประสานงาน
5. วัดที่มีพื้นที่เหลือควรจัดพื้นที่ปลูกสมุนไพรไทยให้มีคุณภาพพร้อมใช้ในการรักษาแบบจิตอาสา
6. องค์กรสงฆ์ควรจัดงบประมาณสนับสนุนงานสาธารณะสงเคราะห์ด้านยาสมุนไพรของพระสงฆ์ให้มีความพร้อมในการรักษา ดูแลต่อยอดให้แพร่หลายยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ประทุม อังกูโรหิต. (2553). สถาบันทางพระพุทธศาสนากับงานสังคมสงเคราะห์. *วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 18(3), 31-68.
- พระมหาจรรยา สุทธิญาณ. (2543). *พระพุทธศาสนากับการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม*. นนทบุรี : ประชาธรรม.

- พิสันต์ สุขพล. (2566). *วิเคราะห์การเสริมสร้างสุขภาวะเชิงพุทธตามหลักการแพทย์แผนไทย*. (ดุขฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2512). *พระบรมธรรม*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาเถรสมาคม. (2560). *มติเห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการประสานงานแผนยุทธศาสตร์ในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา (คปพ.)*. (อัดสำเนา)

รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ตามหลักอิทธิบาท 4

Academic Administration Model of Phrapariyattidhamma Schools, General Education Department, Region 4 according to Iddhipada 4

พระครูวินิตธรรมมาทร (สมพร นิมนวล)¹ วรกฤต เกื้อนช้าง² และพระเทพวชิรเมธี (วีระ วรปญโญ)³
Phrakruwinitdhammathon (Sompron Nimnual), Worrakrit Thuenchang and
Phrathepvajiramethee (Weera Varapañño)

Received: March 14, 2024

Revised: June 14, 2024

Accepted: June 23, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการ 2) สร้างรูปแบบ และ 3) ประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นการวิจัยผสานวิธี ประกอบด้วย ระยะที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และระยะที่ 2 สอดแนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิจัยเชิงปริมาณใน ระยะที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลค่าความถี่ ค่าร้อยละ นำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม พบว่า การดำเนินการบริหารงานวิชาการพบปัญหาหลายอย่าง โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาในการดำเนินงานค่อนข้างมาก ทั้งด้านการวางแผนงานวิชาการ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้าน

¹ คณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร; Sangha in Phichit Province

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: p5570204023@gmail.com

การพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ ด้านการจัดซื้อการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ปัญหาเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อ คุณภาพทางการศึกษาของนักเรียนทั้งสิ้น การบริหารสถานศึกษา จึงเป็นภารกิจของผู้บริหารที่ต้องกำหนดแบบแผน วิธีการ และขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ เพื่อให้งานบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ 2) ผลการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ด้านการวางแผนงาน วิชาการ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมทาง ด้าน วิชาการ ด้านการจัดซื้อการเรียนรู้ ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ ทั้ง 6 ด้าน มีรูปแบบ การบริหารงานวิชาการด้านละ 4 รูปแบบ และ 3) ผลการประเมินรูปแบบรูปแบบการบริหารงาน วิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ทั้ง 6 ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับ ดีมาก

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารงานวิชาการ, โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4, หลักอิทธิบาท 4

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the academic administration status; 2) to create a model; and 3) to evaluate the academic administration model according to Iddhipada 4 of Phrapariyattidhamma Schools, General Education Department Region 4. It was a mixed methods research, consisting of phase 1, 25 key informants. The research instrument was an interview form in phase 2, focus group discussions with 9 experts. The research instrument was a focus group discussion. Data analysis used content analysis, and quantitative research in phase 3, 15 experts. The research instrument was an assessment form, frequency and percentage analysis, and the research results were presented descriptively. The research results found that 1) the academic administration conditions of Phrapariyattidhamma schools found that the academic administration encountered many problems, especially in small schools, which had quite a few problems in the operations, including academic planning, curriculum management, learning management, academic development and promotion, learning media organization,

and learning measurement and evaluation. These problems all affected the quality of education of students. Therefore, the school administration was the task of administrators who must determine the plans, methods, and various steps in the work systematically and efficiently in order for the work to achieve the set goals; 2) the results of the creation of the academic administration model of Phrapariyattidhamma schools according to Iddhipada 4 found that in the areas of academic planning, curriculum management, learning management, academic development and promotion, learning media organization, and learning measurement and evaluation, all 6 areas had 4 academic administration models each; 3) the results of the evaluation of the academic administration model of Phrapariyattidhamma schools according to Iddhipada 4 found that all 6 areas were at a very good level overall.

Keywords: Academic Administration Model, Phrapariyattidhamma Schools, General Education Department Area 4, Iddhipada 4

บทนำ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์ ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุ สามเณร ได้มีโอกาสศึกษาสายสามัญตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โดยเทียบกับชั้นมัธยมศึกษาสายสามัญ โดยจัดหลักสูตรให้มีวิชาที่เหมาะสมแก่ภาวะของพระภิกษุ สามเณร ที่จะได้มีโอกาสศึกษาสายสามัญโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย และเป็นวิชาที่จำเป็นแก่งานพระพุทธศาสนาเป็นหลักสูตรที่ให้การศึกษาวិชาพระปริยัติธรรมควบคู่กับวิชาสามัญ (พระเฉลิมชาติ ชาตวีโร (อิทธะรงค์), 2552) อันเป็นพื้นฐานการประพฤติปฏิบัติธรรมวินัยตามควรแก่ฐานานุกรมและความสนใจเป็นหลักสูตรที่โรงเรียนสามารถจัดการเรียนให้จบในตัวเองได้ หรือเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อมุ่งส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณรมีบุคลิกภาพและอาจารย์วัดอันสมควรแก่สมณเพศ

ปัจจุบันสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 มีประธานสำนักเขตการศึกษารับผิดชอบกำกับ ดูแล ติดตาม ส่งเสริม และสนับสนุนการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 จำนวน 8 จังหวัด คือ จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 9 แห่ง จังหวัด

กำแพงเพชร จำนวน 2 แห่ง จังหวัดสุโขทัย จำนวน 3 แห่ง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 3 แห่ง จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 2 แห่ง จังหวัดพิจิตร จำนวน 1 แห่ง จังหวัดตาก จำนวน 2 แห่ง และจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 4 แห่ง รวมทั้งสิ้น จำนวน 26 แห่ง

สภาพการณ์ของการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 จากการสำรวจกลุ่มผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ในด้านความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้นได้พบข้อประเด็นที่จะต้องมีการดำเนินการปรับปรุงแก้ไข ระบบการบริหารจัดการศึกษายังปราศจากความเข้มแข็งผู้บริหาร ยึดติดกับระบบปัจเจกบุคคล ทำให้การดำเนินงานยังไม่เป็นระบบมากนัก ทำให้เกิดช่องว่างของการพัฒนาในระยะยาว (พระมหาธีรวิริย ธีรวิฑฒนเมธี, 2564) ซึ่งจะเห็นได้ว่างานวิชาการถือเป็นหัวใจสำคัญของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา ส่วนงานด้านอื่น ๆ เป็นองค์ประกอบที่จะทำให้สถาบันดำเนินไปด้วยความราบรื่นเท่านั้น ผู้บริหารการศึกษาทุกคนควรจะได้รับผิดชอบเป็นผู้นำของครูในด้านวิชาการเป็นอันดับแรก เพราะหน้าที่ของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาทุกแห่ง คือ การให้ความรู้แก่นักเรียนในด้านวิชาการ (อนุศักดิ์ สมิตสันต์, 2550) หลักการจัดการวิชาการคือ หลักประสิทธิภาพซึ่งหมายถึงการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานโดยไม่ต้องเพิ่มการลงทุน ซึ่งหมายความว่านักเรียนสามารถสำเร็จการศึกษาได้ตามที่วางแผนไว้โดยไม่ต้องลาออก การศึกษาใช้เวลานานกว่าที่คาดไว้ หลักการของประสิทธิภาพหมายความว่าสามารถผลิตผลิตภัณท์ได้ตามที่ตั้งใจไว้ ผู้เรียนมีคุณสมบัติตามวัตถุประสงค์ของโปรแกรม ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และคุณภาพ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญเพื่อที่จะศึกษา การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ตามหลักอิทธิบาท 4 เพราะการบริหารงานวิชาการเป็นงานสำคัญของผู้จัดการสถาบันการศึกษาโดยเฉพาะการปรับปรุงคุณภาพการสอนถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของสถาบันการศึกษาในการนำประโยชน์สูงสุดมาสู่การเรียนรู้ของนักศึกษาว่าได้มีการปฏิบัติงานการบริหารงานวิชาการเป็นอย่างไร เพื่อนำผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาปรับปรุงทำให้การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4

2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ตามหลักอิทธิบาท 4

3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ตามหลักอิทธิบาท 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ตามหลักอิทธิบาท 4” ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ได้สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 25 รูป และการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Focus Group Discussion) จำนวน 9 รูป/คน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้การวิจัยมีสาระครอบคลุมครบถ้วนเหมาะสมสำหรับนำไปพัฒนาต่อไป ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนของการดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารงานวิชาการสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทราบสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

ระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมตามหลักอิทธิบาท 4 ยกร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติ ตามหลักอิทธิบาท 4 การจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อพิจารณาร่างรูปแบบการบริหาร งานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ตามหลักอิทธิบาท 4 จำนวน 9 รูป/คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เพื่อรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้

ร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ตามหลักอริยาบท 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสนทนากลุ่ม โดยมีเกณฑ์คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

- 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ จำนวน 3 รูป/คน คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระดับปริญญาเอก
- 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านรูปแบบการบริหารการศึกษา จำนวน 3 รูป/คน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ด้านรูปแบบการบริหารงานโรงเรียน
- 3) ผู้ที่เชี่ยวชาญด้านพุทธธรรม จำนวน 3 รูป/คน คือ ผู้บริหารสถานศึกษาหรือครู ที่มีความรู้ด้านพุทธธรรม

ระยะที่ 3 ประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ตามหลักอริยาบท 4 นำรูปแบบที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 มาประเมินการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ตามหลักอริยาบท 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูล ค่าความถี่ ค่าร้อยละ โดยประเมินรูปแบบ 4 ด้าน คือ ความถูกต้องของรูปแบบ ความเหมาะสมของรูปแบบ ความเป็นไปได้ของรูปแบบ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- 5 หมายถึง ความถูกต้อง/ความเหมาะสม/ความเป็นไปได้/ประโยชน์ของรูปแบบ
ระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง ความถูกต้อง/ความเหมาะสม/ความเป็นไปได้/ประโยชน์ของรูปแบบ
ระดับมาก
- 3 หมายถึง ความถูกต้อง/ความเหมาะสม/ความเป็นไปได้/ประโยชน์ของรูปแบบ
ระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง ความถูกต้อง/ความเหมาะสม/ความเป็นไปได้/ประโยชน์ของรูปแบบ
ระดับน้อย
- 1 หมายถึง ความถูกต้อง/ความเหมาะสม/ความเป็นไปได้/ประโยชน์ของรูปแบบ
ระดับน้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาในปัจจุบันยังไม่มีทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจนโดยการจัดตั้งหน่วยงานบริหารกลุ่มโรงเรียน นอกจากนี้การแสวงหาผลประโยชน์และการศึกษาเพื่อสร้างทายาททางศาสนาใน

ความหมายเดียวกันยังไม่เกิดขึ้น นั่นควรที่จะเกิดขึ้นจริง ๆ ดำเนินการตามแนวทางของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเท่านั้น กลุ่มโรงเรียนไม่มีกลยุทธ์การพัฒนาที่ชัดเจนเพียงพอที่จะเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาในบริบทของสาขานี้ เพื่อให้โรงเรียนในเครือข่ายสามารถสร้างทายาทนักบวชและดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบ มีแผนยุทธศาสตร์และความเป็นผู้นำที่ดี จำเป็นสำหรับโรงเรียนในเครือในการปฏิรูประบบการจัดการ การจัดการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปในทิศทางเดียวกัน และสอดคล้องกับสภาพการณ์ของท้องถิ่น การจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 มีปัญหาหลายประการ คือ “งานวิชาการ” ซึ่งเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษาทั้งด้านประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ที่มีมาตรฐานต่ำกว่าระดับมาตรฐานการศึกษาของชาติ ทั้งด้านหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ดูแล รวมถึงระบบการจัดการศึกษาที่ขาดคุณภาพ ซึ่งปัญหาต่างๆ เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ประเด็นที่จะต้องมีการดำเนินการปรับปรุงแก้อย่างเร่งด่วน

2. ผลการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ตามหลักอิทธิบาท 4 โดยการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 กับการบริหารวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 สิ่งสำคัญที่หลักธรรมนี้เมื่อประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาจะส่งผลให้บุคลากรในสถานศึกษา มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี มีความพอใจรักใคร่ในงาน ในหน้าที่ ผู้ร่วมงาน นักเรียน และผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อเป็นแรงจูงใจให้การทำงานประสบความสำเร็จ สิ่งจำเป็นสำหรับการบริหารคือต้องมีความอดทน รอคอย การกำกับดูแลโดยใช้หลักฉันทะเป็นตัวช่วยให้งานพบความสำเร็จ ควรมีการสร้างเสริมกำลังใจในการทำงานให้เกิดความรักในงาน ในองค์กร ควรมี การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างตั้งใจตามเป้าหมายของการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างยั่งยืนบุคลากรควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายในการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาตนเอง และผู้เรียน ภายในสถานศึกษามีความเข้าใจและมีความตั้งใจในการวางแผนและจัดทำนโยบายในการบริหารงานในสถานศึกษา การทำงานด้วยใจรัก จะทำให้ผลที่ได้เกิดจากความตั้งใจจริง นำมาซึ่งความภาคภูมิใจในหน้าที่การงานของตน โดยความหมายของหลักธรรมเริ่มจาก

1) ฉันทะ แปลว่า ความพอใจ การบูรณาการหลักฉันทะเข้ากับการบริหารงานวิชาการ จึงเป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำความเข้าใจ มีความรักเอาใจใส่เป็นอย่างมาก เพราะงานที่มีความเข้าใจในตน ในคน และในงานถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษา

2) วิริยะ แปลว่า ความขยันพากเพียร การทำงานด้วยความพรากเพียร นำมาซึ่งความสำเร็จและเกิดผลสัมฤทธิ์ในการบริหารงานวิชาการ

3) จิตตะ แปลว่า การมีใจจดจ่อ การที่มีจิตใจดี มีความตั้งมั่นในการทำ งาน มองแต่ประโยชน์ส่วนรวม ใครก็ตามที่ทำงานด้วยการเอาใจจดจ่ออยู่กับงานนั้น คนนั้นจะประสบความสำเร็จซึ่งในที่นี้หมายถึงผู้บริหาร

4) วิมังสา แปลว่า การไตร่ตรองหรือใคร่ครวญ การบริหารงานวิชาการที่มีการรู้จักวิเคราะห์งานและสังเคราะห์อย่างถูกต้อง

ในขั้นตอนนี้ จากการที่ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่สังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมถึงข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 24 คน มาบูรณาการร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญทั้ง 9 คนเพื่อประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Disruptions) พบว่า ผลการสร้างรูปแบบปรากฏ ดังนี้

2.1 ด้านการวางแผนงานวิชาการ พบว่า ตามหลักฉันทะ คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผนงานด้านวิชาการและให้ความเห็นในการพัฒนาหลักสูตรอย่างถูกต้องตามหลักด้านวิริยะ คือ การสร้างความตระหนักให้แก่ครูและบุคลากรให้เห็นถึงความสำคัญในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน ตามหลักจิตตะ คือ การมีส่วนร่วมในการกำกับ ดูแล นิเทศ และติดตามประเมินผลในการดำเนินงาน ตามกรอบแผนงานวิชาการ ตามหลักวิมังสา คือ มีการวิเคราะห์ รวบรวมข้อมูล และกำหนดเป้าหมายเพื่อปรับปรุงพัฒนาการวางแผนงานวิชาการ

2.2 ด้านการบริหารหลักสูตร พบว่า ตามหลักฉันทะ คือ มีการกำหนดระบบโครงสร้างการบริหารงานด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่างเป็นระบบที่เอื้อต่อการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ตามหลักวิริยะ คือ มีการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม สาระการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดปีการศึกษา ตามหลักจิตตะ คือ ส่วนร่วมในมีการนิเทศ กำกับติดตามผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ตามหลักวิมังสา คือ มีการปรับปรุงแก้ไขการใช้หลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง

2.3 ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า ตามหลักฉันทะ คือ มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดทำแผนพัฒนาการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ตามหลักวิริยะ คือ ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และ

อำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ ตามหลักจิตตะ คือ มีการตรวจสอบ การจัดทำแผนการเรียนรู้ ตามหลักวิมังสา คือ มีการปรับปรุงแก้ไข การจัดทำแผนการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระให้มีความเหมาะสม

2.4 ด้านการพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ พบว่า ตามหลักฉันทะ คือ มีการระดมทรัพยากรและวางแผนกำหนดนโยบายในการประสานความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับสถาบันอื่น ตามหลักวิริยะ คือ สรรวณักเรียนที่มีความถนัด ความสามารถ ความสนใจในด้านใดและเก็บรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ ตามหลักจิตตะ คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการประเมินการก้าวหน้าของนักเรียนและส่งเสริมให้ได้ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการอย่างต่อเนื่อง ตามหลักวิมังสา คือ มีการปรับปรุงแก้ไขการจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสามารถทางวิชาการ

2.5 ด้านการจัดสื่อการเรียนรู้ พบว่า ตามหลักฉันทะ คือ กำหนดนโยบายพิจารณาการจัดทำสื่อและการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม ตามหลักวิริยะ คือ จัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการจัดทำสื่อและการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ตามหลักจิตตะ คือ มีการกำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะและสม่ำเสมอในการจัดทำ การเลือกใช้ และการประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในสถานศึกษาควรคำนึงถึงหลักการสำคัญของสื่อการเรียนรู้ ตามหลักวิมังสา คือ การปรับปรุงแก้ไข คุณภาพและประสิทธิภาพเกี่ยวกับสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม

2.6 ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักฉันทะ คือ มีวางแผนการวัดผล ประเมินผลให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์การวัดผลและประเมินผล ตามหลักวิริยะ คือ มีการจัดทำและพัฒนาเครื่องมือเพื่อการวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียนอย่างเป็นระบบและถูกต้องตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ตามหลักจิตตะ คือ มีการตรวจสอบการสร้างและปรับปรุงเครื่องมือวัดผลและประเมินผลให้มีมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ ตามหลักวิมังสา คือ มีการนำผลการวิเคราะห์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ตามหลักอิทธิบาท 4 ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.63$, S.D.= .52) มีผลการประเมินได้ดังนี้ เมื่อจำแนกรายข้อพบว่า รูปแบบที่ 1 ด้านการวางแผนงานวิชาการ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.78$, S.D.=.49) รองลงมา คือ ด้านความถูกต้อง อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.77$, S.D.=.46) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.63$, S.D.=.55) รูปแบบที่ 2 ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.73$, S.D.=.50) รองลงมา

คือ ด้านความถูกต้อง อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.70$, $S.D.=.61$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.67$, $S.D.=.53$) รูปแบบที่ 3 ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.67$, $S.D.=.57$) รองลงมา คือ ความถูกต้อง อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.66$, $S.D.=.56$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.56$, $S.D.=.53$) รูปแบบที่ 4 ด้านการพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.64$, $S.D.=.48$) รองลงมา คือ ความถูกต้อง อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.63$, $S.D.=.51$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.50$, $S.D.=.47$) รูปแบบที่ 5 ด้านการจัดสื่อการเรียนรู้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.65$, $S.D.=.45$) รองลงมา คือ ความเหมาะสม อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X}=4.57$, $S.D.=.45$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.43$, $S.D.=.50$) รูปแบบที่ 6 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.65$, $S.D.=.48$) รองลงมา คือ ความถูกต้อง อยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.63$, $S.D.=.50$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ อยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.47$, $S.D.=.49$)

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม การจัดการศึกษาในปัจจุบันยังไม่มีทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจนโดยการจัดตั้งหน่วยงานบริหารกลุ่มโรงเรียน นอกจากนี้ การแสวงหาผลประโยชน์และการศึกษาเพื่อสร้างทายาททางศาสนาในความหมายเดียวกันยังไม่เกิดขึ้น นั่นควรจะเกิดขึ้นจริง ๆ ดำเนินการตามแนวทางของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เท่านั้น กลุ่มโรงเรียนไม่มีกลยุทธ์การพัฒนาที่ชัดเจนเพียงพอที่จะเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาในบริบทของสาขานี้ เพื่อให้โรงเรียนในเครือสามารถสร้างทายาทนักบวชและดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในชุมชนในพื้นที่รับผิดชอบ มีแผนยุทธศาสตร์และความเป็นผู้นำที่ดี จำเป็นสำหรับโรงเรียนในเครือในการปฏิรูประบบการจัดการ การจัดการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ยังไม่ให้ความสำคัญการบริหารงานวิชาการซึ่งถือเป็นหัวใจหลักของการบริหารงานในโรงเรียนอยู่ในระดับต่ำ อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนยังมีรูปแบบการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่ยังไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันและอาจยังมีความไม่ต่อเนื่องของระบบการประเมิน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยพันธ์ ศิริรักษ์ (2563) พบว่า การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานสู่ความเป็นเลิศ ด้านที่มีการ

ปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาระบบการเรียนการสอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดและด้านการนิเทศ การสอน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ ด้านการ เสริมสร้างความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้อง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของสุประ วิณ์ ทิพย์โพธิ์ (2563) พบว่า มี 3 องค์ประกอบหลัก คือ 1) ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ มี 9 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน การวิจัยเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษา การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ การนิเทศการศึกษา การพัฒนาระบบ ประกันคุณภาพ การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา 2) กระบวนการบริหารงาน วิชาการ มี 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การนำและการควบคุม 3) ปัจจัยส่งเสริม การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศมี 6 ปัจจัย ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร สมรรถนะครู การ ทำงานเป็นเครือข่าย เทคโนโลยีสารสนเทศ ความร่วมมือของผู้ปกครองและวัฒนธรรมองค์กร

2. การสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ตามหลักอภิ ธิบาท 4 ผลการวิจัยพบว่า ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ ด้านที่ 1 ด้านการวางแผนงานวิชาการ ด้านที่ 2 ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านที่ 3 ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านที่ 4 ด้านการพัฒนาและส่งเสริม ทางด้านวิชาการ ด้านที่ 5 ด้านการจัดสื่อการเรียนรู้ และด้านที่ 6 ด้านการวัดผลและประเมินผลการ เรียนรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา เขต 4 ตามหลักอภิธิบาท 4 ซึ่งประกอบไปด้วยหลักธรรม ฉันทะ วิริยะ จิตตะและวิมังสา เมื่อนำมาบูรณาการกับหลักการบริหารวิชาการ 6 ด้าน จึงมีองค์ประกอบด้านการวางแผนงานวิชาการ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ ด้าน การจัดสื่อการเรียนรู้ และด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ จึงจะทำให้รูปแบบมีความ ครบถ้วนสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพัฒน์พรชัย เมฆวิสัย (2564) พบว่า พัฒนารูปแบบ การบริหารงานวิชาการตามหลักอภิธิบาท 4 ในโรงเรียน มัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10 ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำประกอบด้วยสภาพแวดล้อม ทั้งภายในและ ภายนอกต้องเอื้ออำนวยหลักการบริหารวิชาการ ส่วนที่ 2 ตัวแบบ ประกอบด้วย ระบบงาน คือ ขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการ ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน การประกันคุณภาพภายใน และมาตรฐานการศึกษา การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อ ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ ประกอบด้วย โครงสร้างงานวิชาการทั้ง 6 ด้าน ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จขึ้นอยู่กับบริบทของ

โรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุพจน์ สุเมโธ (พานทอง) (2558) พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีบริหารของโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 2 สามารถพัฒนาได้ด้วยการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารศึกษา 4 ด้าน 1) นำหลักไตรสิกขามาพัฒนาการบริหารงานด้านวิชาการ 2) นำหลักสุจริต 3 มาพัฒนาการบริหารงานด้านงบประมาณ 3) นำหลักพรหมวิหาร 4 มาพัฒนาการบริหารงาน ด้านบุคคล และ 4) นำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาพัฒนาการบริหารงานด้านทั่วไป และเพื่อให้การบริหารงานการศึกษาเกิดประสิทธิผลอย่างยั่งยืน ต้องมีการบูรณาการการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน ด้วยหลักปรีชา ประโยชน์ และปฏิภาณ ตลอดจนถึงการนำ หลักอิทธิบาท 4 เข้ามาเป็นหลักในการส่งเสริมให้การพัฒนาแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีบริหารของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 2 ให้ประสบผลสำเร็จ

3. การประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ภาพรวมทั้ง 6 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ตามหลักอิทธิบาท 4 มีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ เนื้อหาและรูปแบบที่ถูกต้องเหมาะสมตามหลักวิชาการ ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ได้จริงสามารถสร้างประโยชน์ให้กับผู้ที่สนใจได้ กระบวนการสร้างรูปแบบด้วยการประชุมสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านล้วนมีความรู้ความสามารถและกลุ่มเล็กในเนื้อหาที่สร้างเป็นรูปแบบขึ้นมาทำให้สอดคล้องกับบริบทของการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ตามหลักอิทธิบาท 4 ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสิทธิชัย แสนนิทา (2565) พบว่า การประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักอิทธิบาท 4 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 ภาพรวมทั้ง 6 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดดำรงก์ ภทฺทมณี (แคนศิลา) (2563) พบว่า รูปแบบการบริหารกิจการนักเรียน โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ด้วยการวางแผนงานฝ่ายกิจการนักเรียน ผู้บริหารร่วมให้คำปรึกษาจัดทำแผนงานฝ่ายกิจการนักเรียน ผลการประเมินรูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรมสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4 ทั้ง 9 ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

บทสรุปเชิงวิเคราะห์ของโมเดล

วงกลมกลาง คือ สิ่งที่ผู้วิจัยได้ตั้งเป้าประสงค์ไว้เป็นข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยชื่อว่า “รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ตามหลัก อธิธำมา 4”

วงกลมที่ 2 คือ ข้อค้นพบเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ตามหลักอธิธำมา 4

1. ด้านการวางแผนงานวิชาการ การมีส่วนร่วมในการวางแผนงานด้านวิชาการ และให้ความเห็นในการพัฒนาหลักสูตรอย่างถูกต้อง การมีส่วนร่วมในการกำกับ ดูแล นิเทศ และ ติดตามประเมินผลในการดำเนินงาน

2. ด้านการบริหารหลักสูตร มีการกำหนดระบบโครงสร้างการบริหารงานด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่างเป็นระบบที่ ดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม มีการปรับปรุงแก้ไขการใช้หลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง

3. ด้านการจัดการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดทำแผนพัฒนาการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน การตรวจสอบ การจัดทำแผนการเรียนรู้ การปรับปรุงแก้ไข

4. ด้านการพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ มีการระดมทรัพยากรและวางแผนกำหนดนโยบายในการประสานความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับสถาบันอื่น สำหรับนักเรียนที่มีความถนัด ความสามารถ ความสนใจในด้านใด และเก็บรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ มีการปรับปรุงแก้ไขการจัดกิจกรรมตามความถนัดและความสามารถทางวิชาการ

5. ด้านการจัดสื่อการเรียนรู้ กำหนดนโยบายพิจารณาการจัดทำสื่อและการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนอย่างเหมาะสม จัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการจัดทำสื่อและการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง มีการกำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพ และประสิทธิภาพเกี่ยวกับสื่อ

6. ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ มีวางแผนการวัดผล ประเมินผลให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์การวัดผลและประเมินผล มีการจัดทำและพัฒนาเครื่องมือเพื่อการวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียนอย่างเป็นระบบและถูกต้องตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. มหาเถรสมาคม ซึ่งควบคุมดูแลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พิจารณานโยบายการบริหารจัดการตามรูปแบบที่นำเสนอ เพื่อพัฒนาแผนกสามัญศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม

2. มหาเถรสมาคม ควรกำหนดนโยบายการพัฒนาเพื่อการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องตามหลักอิทธิบาท 4 ที่นำมาปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ที่สามารถประยุกต์รูปแบบได้ สร้างกระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน

2. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาโรงเรียนขนาดกลางหรือขนาดเล็ก สามารถศึกษาแนวทางการบริหารตามแบบ นำเสนอเพื่อสมัครเข้าบริหารโรงเรียน

3. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ควรนำผลงานวิจัยมาพัฒนา นโยบายที่ส่งเสริมการพัฒนางานวิชาการ โดยนำพระพุทธศาสนามาบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม

4. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทางวิชาการที่เหมาะสมกับ สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ครู และนักเรียน จะต้องสร้างขึ้นโดยการสร้างรูปแบบบูรณาการตาม หลักธรรม

เอกสารอ้างอิง

ปิยพันธ์ ศิริรักษ์. (2563). การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 7(2), 314-325.

พระเฉลิมชาติ ขาติวโร (อิทธิรงค์). (2552). *ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพฯ : นวสาส์นการพิมพ์.

พระปลัดดำรงศ ภัทมนู (แคนศิลา). (2563). *รูปแบบการบริหารกิจการนักเรียนตามหลักพุทธธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 4*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาธีรวิธ ธีรวิฑฒนเมธี. (2564). *แผนยุทธศาสตร์ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ระยะ 3 ปี (พ.ศ.2563-พ.ศ.2565) ฉบับปรับปรุง 2564*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พระมหาสุพจน์ สุเมธ (พานทอง). (2558). *การพัฒนาแบบการบริหารการศึกษาตามพุทธวิธีบริหารของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 2*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พัฒน์พรชัย เมฆวิสัย. (2564). *รูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10*. (ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สิทธิชัย แสนนิทา. (2565). *รูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักอริยบท 4 ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*. (ดุษฎีนิพนธ์

ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุประวีณ์ ทิพย์โพธิ์.(2563). รูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. *ศึกษาศาสตร์สาร มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่*, 4(2), 56-70.

อนุศักดิ์ สมิตสันต์. (2550). *การบริหารวิชาการ*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

การพัฒนาอินทรีย์ 5 ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี

The Development of for the Five Indriya of the Singburi Province Dhamma
Practice Center

พระมหาภัทรชัย กิจจชโย (เพียรประกิจ)¹ พระมหาไธ้ ธมฺมเมธี² และศิริโรจน์ นามเสนา³
PhramahaPattarachai Kicajayo (Pianprakit), PhramahaHai Dhammamedhi and
Sirirote Namsena

Received: April 20, 2024

Revised: June 10, 2024

Accepted: June 22, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการพัฒนาอินทรีย์ 5 ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี 2) พัฒนาอินทรีย์ 5 ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี และ 3) นำเสนอการพัฒนาอินทรีย์ 5 ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบวิจัยภาคสนาม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยโดยใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์เชิงลึกรวม 21 รูป/คน สอนหนักกลุ่มเฉพาะ จำนวน 9 รูป/คน วิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการพัฒนาอินทรีย์ผู้ปฏิบัติต้องปรับคุณธรรมเหล่านี้ให้สมดุลกัน สัทธากับปัญญา หากศรัทธามากไปจักทำให้เป็นผู้เชื่อโดยมโน จึงจำเป็นต้องเจริญปัญญาให้มากขึ้นเพื่อรู้ตามความเป็นจริง 2) การพัฒนาอินทรีย์ 5 เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อการปฏิบัติ คือ สำนักปฏิบัติที่ร่มรื่น สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย มีสถานที่ปฏิบัติที่มีความพร้อม และ 3) แนวทางการพัฒนาอินทรีย์ 5 เริ่มต้นจากการศึกษาเล่าเรียนและคิดวิเคราะห์ วิจัย ตั้งสมมติฐาน ถกเถียงหาเหตุผล ยังไม่เพียงพอที่จักเป็นใหญ่ หรือเป็นอินทรีย์ได้ ต่อเมื่อผู้ปฏิบัติลงมือทดลองดำเนินการด้วยประสบการณ์ตรง ที่เรียกว่า ภาวนา ทำให้มี ทำให้เจริญ มีสติระลึกรู้สภาพธรรมตามเป็นจริงในขณะปัจจุบัน

¹⁻² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkomrajavidyalaya University

Corresponding author, email: patta.8836@gmail.com

คำสำคัญ: อินทรีย์ 5, สำนักปฏิบัติธรรม, จังหวัดสิงห์บุรี

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the development of Indriya 5 of Sing Buri Provincial Dhamma Practice Center; 2) to develop Indriya 5 of Sing Buri Provincial Dhamma Practice Center; and 3) to present the development of Indriya 5 of Sing Buri Provincial Dhamma Practice Center. This was a qualitative research, field research. The key informants used in the research were in-depth interviews, totaling 21 people, focus group discussions, totaling 9 persons, and descriptive content analysis. The research results found that 1) the condition of developing Indriya of the practitioners must adjust these virtues to be balanced, faith and wisdom. If there was too much faith, it will make them believe blindly. Therefore, it was necessary to develop more wisdom to know the truth; 2) the development of Indriya 5 resulted in faith in the practice, i.e., a meditation center that was shady, clean, and orderly, with a place for practice that was ready; and 3) the guidelines for developing Indriya 5 started from studying, learning, analyzing, researching, setting hypotheses, and arguing for reasons. It was not enough to be the sense-faculties only when the practitioners tried it out with their own experiences. It was called meditation, which made one have, made one develop, and had mindfulness and awareness of the true nature of the Dhamma in the present moment.

Keywords: Indriya 5, Dhamma Practice Center, Sing Buri Province

บทนำ

ตั้งแต่ครั้งพุทธกาล หลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะออกบวชและตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้า (อง.ติก. (ไทย) 20/104/348) พระองค์ได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับมหาชนที่มีอัธยาศัยแตกต่างกัน ด้วยการแสดงธรรมตามอัธยาศัยของผู้ฟัง จึงทำให้มีผู้ฟังพระธรรมคำสอนของพระองค์เกิดปัญญาและเข้าใจพระธรรมที่ทรงแสดงเป็นจำนวนมาก ที่เป็นเช่นนี้เพราะการแสดงธรรมของพระองค์เป็นการแสดงธรรมเพื่อปรับอินทรีย์ทั้ง 5 ให้เกิดการพัฒนาความรู้ได้อย่างรวดเร็ว

เพราะเกิดความสมดุลระหว่างศรัทธากับปัญญา วิริยะกับสมาธิ มีผลทำให้เกิดสติรู้ตัวทั่วพร้อมอย่างต่อเนื่องและบรรลุอริยสัจธรรมได้อย่างรวดเร็ว พระธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงโปรดมหาชนตามอัธยาศัยและทำให้เกิดปัญญารู้อย่างแจ่มแจ้งในพระอริยสัจธรรมในระยะแรกส่วนใหญ่ทรงแสดงอริยสัจสี่ เพื่อพัฒนาอินทรีย์ 5 ทำให้โกณฑัญญะ 1 ในปัญจวัคคีย์ บรรลุเป็นพระโสดาบัน เป็นพระอริยะบุคคลรูปแรกในโลก หลังจากนั้นอีก 4 ท่านก็บรรลุธรรมตามลำดับ จากนั้นพระพุทธองค์ทรงแสดงอนัตตลักขณสูตร ทำให้ปัญจวัคคีย์ทั้งหมดบรรลุเป็นพระอรหันต์ แต่สำหรับบางคนในยุคนั้น เช่น ยสะกุลบุตร เริ่มต้นด้วยการฟังอนุปพุทพิกขา (วิ.ม. (ไทย) 4/56/67) ปรับอินทรีย์แล้ว ได้ฟังอริยสัจ 4 บรรลุเป็นพระโสดาบัน อริยสาวกผู้บรรลุธรรมแต่ละท่าน มีอินทรีย์อ่อนบ้าง แก่กล้าบ้าง พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมตามอัธยาศัยเพื่อปรับอินทรีย์ให้แก่กล้าแล้วแสดงธรรมอื่น ๆ ทำให้หลายท่านสามารถบรรลุอริยสัจธรรมได้อย่างรวดเร็ว แต่ก็ยังมีหลายท่านที่ต้องฟังธรรมบ่อย ๆ เพื่อปรับอินทรีย์ให้แก่กล้ามากพอจึงสามารถบรรลุธรรมได้ ทำให้ครั้งพุทธกาลมีพระอริยะบุคคลเป็นจำนวนมาก พระอริยะบุคคลเหล่านั้นล้วนเป็นผู้มีกาย วาจา สงบด้วยศีล สะอาดด้วยสมาธิ และสว่างด้วยปัญญา เมื่อบริบูรณ์พร้อมด้วยศีล สมาธิ ปัญญาแล้ว ย่อมเข้าถึงความดับกิเลสและเพลิงทุกข์ คือพระนิพพาน ดับปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต เป็นผู้ปราศจากทุกข์ทั้งปวง

แต่ชาวโลกในปัจจุบัน ล้วนมีปัญหาในการดำเนินชีวิต ตั้งแต่ปัญหาในระดับครอบครัว ถึงระดับประเทศ ทำให้เกิดความเครียดและปัญหาตามมาอีกมากมาย เป็นสาเหตุให้ทำร้ายทำลายชีวิตตนเองและผู้อื่น เป็นข่าวให้เห็นอยู่ในสังคมปัจจุบันมากขึ้นเรื่อย ๆ ที่เป็นเช่นนั้นเพราะอารมณ์ของทุกคนเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น ปัจจุบันเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส กระทบสัมผัสทางกายที่น่าชอบใจ ทำให้เกิดความโลภ ในทางตรงกันข้าม เช่น ถูกดูด่าว่ากล่าว หรือทำสิ่งที่เราไม่พอใจ ทำให้เกิดความโกรธ หลงลืมสติ รู้ไม่ทันอารมณ์ที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในขณะนั้น ทำให้เกิดความหลง ทำทุกอย่างไปตามอารมณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งก็คือกิเลสที่เกิดขึ้นกับทุกคน และค้นหา 3 อย่าง คือ กามตัณหา ความยินดีพอใจในสิ่งที่เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส กระทบสัมผัส ภาวตัณหา ความอยากมีอยากเป็นในสิ่งที่ทำให้เราพอใจชอบใจ วิภวตัณหา “ความอยากไม่มี อยากไม่เป็น” ในสิ่งที่เราไม่พอใจไม่ชอบใจ เป็นสาเหตุที่ทำให้ตนเองทำทุกอย่างไปตามอารมณ์ที่กำลังตกอยู่ในอำนาจของกิเลส คือ ความโลภ โกรธ หลง และค้นหาทั้ง 3

ด้วยเหตุนี้จึงต้องอาศัยการปฏิบัติธรรมตามหลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อพัฒนาอินทรีย์ 5 ให้แก่กล้ามากพอที่จะทำให้เกิดปัญญารู้และเข้าใจความจริงของชีวิตที่แท้จริงเพื่อให้รู้ทันกิเลสตัณหาเหล่านั้น อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้พ้นจากอำนาจกิเลสตัณหาดังกล่าว เพราะเกิดปัญญารู้และเข้าใจคำสอนของของพระพุทธเจ้าด้วยการปฏิบัติธรรมดังกล่าว จากประสบการณ์ในการสอน

กรรมฐานของผู้วิจัย มีความเห็นว่า สำนักปฏิบัติธรรมแต่ละสำนัก มีจำนวนผู้ปฏิบัติธรรมแตกต่างกันมากบ้าง น้อยบ้าง แต่นั่นไม่ใช่ประเด็นสำคัญ ประเด็นสำคัญอยู่ที่ผู้ปฏิบัติกรรมฐานในหลาย ๆ สำนักเหล่านั้น มีการพัฒนาอินทรีย์ 5 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2558) เพียงเล็กน้อยเท่านั้น แม้จะมีการฟังพระธรรมคำสอนของพระพุทเจ้าจากการแสดงธรรมของพระวิปัสสนาจารย์ ในบางเวลาของการปฏิบัติในแต่ละวันก็ตาม และพระธรรมที่นำมาสอนก็เป็นพระธรรมที่พระพุทองค์เคยสอนมหาชนในครั้งพุทธกาล ซึ่งทำให้มหาชนในครั้งนั้นบรรลุธรรมเป็นพระอริยบุคคล ตั้งแต่ระดับพระโสดาบันถึงระดับพระอรหันต์เป็นจำนวนมาก เพราะพระอริยบุคคลเหล่านั้นได้รับการพัฒนาอินทรีย์ 5 จากการสอนของพระพุทเจ้า แล้วปฏิบัติตามคำสอนนั้น ทำให้สามารถพัฒนาอินทรีย์ 5 ของตนให้แก่กล้า เกิดปัญญารู้และเข้าใจแจ่มแจ้งธรรมนั้น สามารถบรรลุธรรมตามที่พระพุทองค์ทรงสอนได้

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการทำงานวิจัย การพัฒนาอินทรีย์ 5 ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี เพื่อประโยชน์ในการทำให้ผู้ปฏิบัติกรรมฐานเกิดปัญญารู้และเข้าใจพระธรรมคำสอนของพระพุทเจ้าตามความเป็นจริง จากการพัฒนาอินทรีย์ 5 เพื่อการบรรลุธรรมในระดับต่าง ๆ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาอินทรีย์ 5 ในการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี
2. เพื่อพัฒนาอินทรีย์ 5 ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาอินทรีย์ 5 ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง การวิจัยนี้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนและวิธีการดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) ข้อมูลปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ
2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ข้อมูลทุติยภูมิ คือ แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร หนังสือ งานวิจัย และข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น วารสารวิชาการ บทความวิชาการ บทความวิจัย

ตลอดจนข้อมูลสถิติที่รวบรวมไว้โดย หน่วยงานราชการหรือสถาบันการศึกษาหรือแหล่งข้อมูลซึ่งเป็นที่ยอมรับได้

3. การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

3.1 เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Form) เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เลือกแบบเจาะจงจำนวน 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้ 1) กลุ่มผู้แทนพระสังฆาธิการผู้บริหารคณะสงฆ์จังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 6 รูป/คน 2) เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 7 รูป กลุ่มที่ 3 กลุ่มพระวิปัสสนาจารย์ประจำสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 8 รูป/คน รวมทั้งสิ้น 21 รูป/คน

3.2 การสนทนากลุ่มเฉพาะ กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูป/คน คือ 1) เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม 2) กลุ่มพระวิปัสสนาจารย์ประจำสำนักปฏิบัติธรรมในมจร 3) ผู้ปฏิบัติธรรมเป็นประจำ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาเก็บให้เป็นระบบระเบียบให้ความหมายกับข้อมูลจัดหมวดหมู่ความหมายของข้อมูล วิเคราะห์และสรุปรวบรวมความหมาย ผู้วิจัยเลือกใช้ “การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation)” โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน คือ การค้นคว้าเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อที่จะตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนการนำไปวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการพัฒนาอินทรีย์ 5 ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนานั้นต้องเข้าใจความหมายของอินทรีย์ แปลว่า ธรรมที่เป็นใหญ่ในกิจ หมายถึง ธรรมที่เป็นเจ้าการในการครอบงำหรือกำราบสิ่งที่เป็นปฏิกิริยาในการปฏิบัติธรรม คือ ความขาดศรัทธา ความเกียจคร้าน ความเพิกเฉยปล่อยปละละเลย ความฟุ้งซ่าน และการขาดความรู้ ความหลงผิด หรือการไม่ใช้ปัญญา อินทรีย์เป็นอำนาจที่หนุนนำให้ปฏิบัติธรรมก้าวหน้าไปได้ มี 5 อย่าง คือ ศรัทธา (ความเชื่อ) วิริยะ (ความเพียร) สติ (ความระลึกได้หรือครองใจไว้กับกิจที่ทำ) สมาธิ (ความมีจิตตั้งมั่น) และปัญญา (ความรู้ชัดหรือความเข้าใจ)

2. การพัฒนาอินทรีย์ 5 ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี สิ่งสำคัญอย่างแรกของผู้เข้าปฏิบัติธรรม คือ ความสะดวกในการเดินทางไปยังสถานที่ปฏิบัติธรรม เมื่อถึงสถานที่นั้นแล้ว สิ่งที่น่าสนใจชวนให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อการปฏิบัติ คือสำนักปฏิบัติที่ร่มรื่น สะอาด เป็น

ระเบียบเรียบร้อย มีสถานที่ปฏิบัติที่มีความพร้อม เป็นบรรยากาศที่ทำให้ผู้มาปฏิบัติรู้สึกมีความสุข ตั้งแต่แรกเห็น ผู้ปฏิบัติที่เคยปฏิบัติมาจากสำนักอื่น ๆ ย่อมเห็นความแตกต่างกันอย่างชัดเจน จนสามารถผูกใจผู้ปฏิบัติให้ต้องการกลับมาปฏิบัติที่สำนักที่มีความพร้อมมากกว่า คือสำนักที่มีความสัปปายะ 7 อย่างมาก

3. แนวทางการพัฒนาอินทรีย์ 5 ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี มีแนวทางเริ่มต้นจากการศึกษาเราเรียน และคิทธิเคราะห์ วิจัย ตั้งสมมติฐาน ถกเถียงหาเหตุผลยังไม่เพียงพอที่จักเป็นใหญ่ หรือเป็นอินทรีย์ได้ ต่อเมื่อผู้ปฏิบัติลงมือทดลองดำเนินการด้วยประสบการณ์ตรง ที่เรียกว่า ภาวนา ทำให้มี ทำให้เจริญ มีสติระลึกรู้สภาพธรรมตามเป็นจริงในขณะปัจจุบัน โดยมีแรงสนับสนุนจากการเรียน การดำริที่ถูกต้อง จึงจักเป็นอินทรีย์ ที่สำนักปฏิบัติธรรมแห่งนี้ ได้เพิ่มเติมการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาอินทรีย์ 5 ร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัดสิงห์บุรี โดยการพาผู้ปฏิบัติทั้งพระภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา รวมทั้งพุทธศาสนิกชนผู้สนใจปฏิบัติ เติมนัดทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่ช่วยพัฒนาอินทรีย์ 5 ได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการพัฒนาอินทรีย์ 5 ในการปฏิบัติธรรมของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี อินทรีย์ 5 มีปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาหลายที่ แต่ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะที่เป็นหมวดธรรมใน โพธิปักขิยธรรม 37 ประการ คือ สติปัฏฐาน 4 สัมมัปปธาน 4 อธิธิบาท 4 อินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 อริยมรรคมีองค์ 8 คือ ธรรม 37 ประการนี้เป็นหมวดธรรมที่นำผู้ปฏิบัติไปสู่การรู้แจ้งตามความเป็นจริง มีการบรรลุธรรมเป็นที่สุด ดังนั้นการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาอินทรีย์ 5 ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าวมานี้ อนึ่งผู้ปฏิบัติต้องปรับคุณธรรมเหล่านี้ให้สมดุลกันดังนี้ สัทธา กับ ปัญญา หากศรัทธามากไปจักทำให้เป็นผู้เชื่อโดยมง่าย จึงจำเป็นต้องเจริญปัญญาให้มากขึ้นเพื่อรู้ตามความเป็นจริง แต่หากว่าปัญญามากเกินไปจักทำให้เป็นคนกระด้าง ถือตัวตนยิ่ง ต้องเจริญศรัทธาสร้างความเลื่อมใสให้มากขึ้น หากปัญญามากเกินไปจักเกิดแต่ความสงสัย และหากความเพียรมากกว่าสมาธิก็จะฟุ้งซ่าน หากสงบเป็นสมาธิมากกว่าความเพียรก็จะหลับได้ ส่วนสตินั้นเป็นไปยิ่งมากยิ่งดี มีแต่ส่งเสริมให้คุณความดีออกงาม ดังนั้นจึงต้องรู้จักปรับอินทรีย์ 5 ให้สม่ำเสมอ การเจริญสมาธิและวิปัสสนาจึงจะก้าวหน้าไปได้เร็ว สอดคล้องกับงานวิจัยของนภาพัทธ งามบุษบงโสภิน (2564) พบว่า 1) กระบวนการทำงานของสมาธิในการปฏิบัติกรรมฐาน เป็นกระบวนการฝึกจิตที่ฟุ้งซ่านให้เป็นจิตที่สงบนิ่งอยู่ในอารมณ์เดียว ไม่แผ่ส่ายไปมา มีจิตตั้งมั่น แน่วแน่ เป็นสมาธิ 2) กระบวนการทำงานของปัญญาในการปฏิบัติกรรมฐาน

เป็นการรับรู้อารมณ์ในปัจจุบัน เห็นการเปลี่ยนแปลงของอารมณ์ต่าง ๆ รับรู้สภาวะธรรมที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง เห็นการเกิดดับของธรรมทั้งปวง 3) กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างสมาธิกับปัญญาในการปฏิบัติกรรมฐาน พบว่า การสอนของสำนักกรรมฐานในสังคมไทย 5 สาย แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1) กระบวนการทำงานร่วมกันโดยมีสมาธินำปัญญา หรือการเจริญสมณะนำวิปัสสนา มี 3 สำนัก คือ สายพุทโธ สายสัมมาอะระหัง และสายอานาปานสติ เป็นสำนักที่มีแนวการสอน โดยการเจริญสมาธิเพื่อให้จิตแน่วแน่อยู่นในอารมณ์เดียว จนจิตมีความตั้งมั่น พร้อมใช้งานในการเจริญปัญญา จึงนำจิตนั้นออกพิจารณาธรรมตามความเป็นจริง กลุ่มที่ 2) กระบวนการทำงานร่วมกันโดยมีปัญ्यानนำสมาธิ หรือการเจริญวิปัสสนานำหน้าสมณะ คือ สายพองหนอ-ยุบหนอ และสายรูปนาม เป็นแนวการปฏิบัติที่ใช้การเจริญสติเป็นหลัก ในการระลึกอารมณ์ตามอาการในปัจจุบัน ปัญญาจะทำงานในการรู้สภาวะธรรมตามความเป็นจริง สติที่รู้เท่าทันอารมณ์ปัจจุบัน ทำให้ปัญญาเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา เกิดปัญญาเห็นแจ้งในสภาวะธรรมทั้งหลายตามความเป็นจริง คลายจากความยึดมั่นถือมั่น จนเกิดความสงบนิ่งเป็นสมาธิ ไม่ว่าจะเริ่มต้นด้วยการปฏิบัติแบบใด สุดท้ายจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือการพิจารณาธรรมตามความเป็นจริง เพื่อเข้าสู่ปัญญาแห่งการรู้แจ้งละความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน อันจะนำไปสู่ความหลุดพ้น

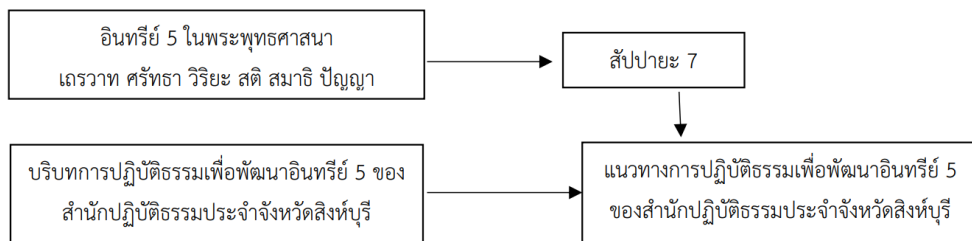
2. บริบทในการพัฒนาอินทรีย์ 5 ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี สิ่งสำคัญอย่างแรกของผู้เข้าปฏิบัติธรรม คือ ความสะดวกในการเดินทางไปยังสถานที่ปฏิบัติธรรม เมื่อถึงสถานที่นั้นแล้ว สิ่งที่น่าสนใจชวนให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาต่อการปฏิบัติ คือสำนักปฏิบัติที่ร่มรื่น สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย มีสถานที่ปฏิบัติที่มีความพร้อม เป็นบรรยากาศที่ทำให้ผู้มาปฏิบัติรู้สึกมีความสุขตั้งแต่แรกเห็น ผู้ปฏิบัติที่เคยปฏิบัติมาจากสำนักอื่น ๆ ย่อมเห็นความแตกต่างกันอย่างชัดเจน จนสามารถผูกใจผู้ปฏิบัติให้ต้องการกลับมาปฏิบัติที่สำนักที่มีความพร้อมมากกว่า คือสำนักที่มีความสัปปายะมากกว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหากังวาล ธีรธมโม (ศรชัย) (2557) พบว่า สภาพแวดล้อมของการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 ในปัจจุบัน มีจุดแข็ง คือ มีการส่งเสริมให้มีการศึกษาปริยัติธรรมและอบรมภาคปฏิบัติภาวนาธรรมแก่พระภิกษุสามเณรภายในสำนัก เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมมีความเอาใจใส่ในการเผยแผ่ธรรม คณะสงฆ์สนับสนุนการอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ ส่วนจุดอ่อน คือ บางสำนักมีอาคารไม่สามารถรองรับผู้มาปฏิบัติจำนวนมากได้ อาคารที่พักมีสภาพเก่า ท่อโครมเครื่องอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ บางสำนักขาดวิสัยทัศน์ในการปรับปรุงพื้นที่สถานที่ ขาดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการ

3. การนำเสนอการพัฒนาอินทรีย์ 5 ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี แนวทางการพัฒนาอินทรีย์ 5 ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี เริ่มต้นจากการศึกษาเล่าเรียน

และคิดวิเคราะห์ วิจัย ตั้งสมมติฐาน ถกเถียงหาเหตุผล ยังไม่เพียงพอที่จักเป็นใหญ่ หรือเป็นอินทรีย์ได้ ต่อเมื่อผู้ปฏิบัติลงมือทดลองดำเนินการด้วยประสบการณ์ตรง ที่เรียกว่า ภาวนา ทำให้มี ทำให้เจริญ มีสติระลึกรู้สภาพธรรมตามเป็นจริงในขณะปัจจุบัน โดยมีแรงสนับสนุนจากการเรียน การดำริที่ถูกต้อง จึงจักเป็นอินทรีย์ ที่สำนักปฏิบัติแห่งนี้ ได้เพิ่มเติมการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาอินทรีย์ 5 ร่วมกับคณะสงฆ์จังหวัดสิงห์บุรี โดยการพาผู้ปฏิบัติทั้งพระภิกษุ สามเณร อุบาสกอุบาสิกา รวมทั้งพุทธศาสนิกชนผู้สนใจปฏิบัติ เติมนุองค์ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่ช่วยพัฒนาอินทรีย์ 5 ได้เป็นอย่างดี เมื่อผู้ฟังได้ฟังธรรมที่เป็นการกระตุ้นอินทรีย์ 5 มีปัญญาบารมีพร้อมสมบูรณ์ก็จะสามารถบรรลุธรรมได้โดยการปล่อยปละ ละวาง อินทรีย์ 5 จนหมดสิ้นสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐจิตต์ เล่าหิระ (2555) พบว่า “อินทรีย์ภาวนาสูตร” เป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าตรัสถึงวิธีการเจริญอินทรีย์ มีเนื้อหากล่าวถึงอินทรีย์ คือ ก) อินทรีย์ในอินทรีย์ภาวนาสูตรคือศึกษา อารมณ์ที่มากกระทบทางอายตนะ 6 ข) อินทรีย์ 5 คือศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา โดยมีความศรัทธาเป็นตัวนำความเพียรและองค์ธรรมอื่น ๆ เป็นธรรมที่สนับสนุนกันและกัน เพื่อให้การปฏิบัติธรรมบรรลุเป้าหมาย คือความพ้นทุกข์ ค) การพัฒนาอินทรีย์มี 4 ขั้น คือ 1) สติสังวรเอาสติระมัดระวังอินทรีย์ 6 มิให้กิเลสได้ช่องไหลเข้าครอบงำจิตใจ 2) ญาณสังวรเอาความรู้ทำการพิจารณาอารมณ์ และความรู้สึกที่เกิดขึ้นให้รู้เท่าทัน 3) ขันติสังวรเอาความอดทนเข้าข่มความรู้สึกที่เกิดจากอินทรีย์ 6 นั้นจนดับไปเอง 4) วิริยสังวร เอาความเพียรเปลี่ยนแปลงความรู้สึกไปตามความต้องการของตนโดยทำนองหนามยอกเอาหนามบ่ง ง) พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีอบรมอินทรีย์ที่ยังอ่อนอยู่ให้กล้า แข็งขึ้นมี 5 ประการ คือ 1) ได้มิตรดี 2) เป็นคนมีศีล 3) ได้ฟังกถาวัตถุเป็นเครื่องขัดเกลากิเลสอย่างยิ่ง 4) ปราศจากความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิด 5) เป็นผู้มิมีปัญญา จ) การฝึกอินทรีย์นี้ เปรียบเหมือนรถที่เทียมด้วยม้า มี 2 คู่ คือ ทางซ้าย 2 ตัว ทางขวา 2 ตัว รวมเป็น 4 ตัว ต้องมีกำลังสมบูรณ์ทั้งหมด จึงทำให้การลากรถนั้น เป็นไปได้โดยสะดวก ส่วนคนขับ คือ สตินั้นคอยบังคับม้าให้ไปสู่จุดหมายอย่างปลอดภัย สมกับชินโรสุตตพระบรมศาสดาที่นำมาเป็นกรณีศึกษามีพระนันทเถระ เป็นต้น

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาอินทรีย์ 5 ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งผู้วิจัยได้องค์ความรู้ดังแผนภาพที่แสดงองค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย “การพัฒนาอินทรี 5 ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรี” พบว่า อินทรี 5 ในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อการบรรลุธรรมมิตินิพพานในพระพุทธศาสนา กล่าวถึง อินทรี 5 คือ 1) ศรัทธา ศรัทธาตถาคต เชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระองค์ 2) วิริยะ มีความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม 3) สติ มีสติเป็นเครื่องรักษาตัว 4) สมาธิ กระทำให้จิตมีอารมณ์เดียว 5) ปัญญา มีปัญญาเห็นการเกิดดับ บริบทการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาอินทรี 5 ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรีนั้นจะต้องมีสัปายะ 7 คือ 1) อาวาสสัปายะ หมายถึง ที่พักที่อาศัยและสถานที่ปฏิบัติอันเหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม 2) โคจรสัปายะ หมายถึง หมู่บ้านหรือแหล่งชุมชนท้องถิ่นสะดวกต่อการเดินทางไปบิณฑบาต 3) ภัตตสัปายะ หมายถึง การสนทนา การพูดคุย หรือการใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมขณะอยู่ในสถานที่ปฏิบัติ 4) บุคคลสัปายะ หมายถึง บุคคลที่อยู่ร่วมกัน ที่เป็นผู้ปฏิบัติธรรม ต้องเป็นบุคคลที่ไม่พูดวาจาทุจริต เป็นผู้มีความสุจริต มักน้อย สันโดษ ชักนำให้เกิดความรู้ 5) โภชนสัปายะ หมายถึง อาหาร น้ำ และเครื่องบริโภคที่เหมาะสมควรเป็นอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพของผู้ปฏิบัติ เป็นที่สบาย 6) อุตสัปายะ หมายถึง ฤดูเป็น ที่สบาย อากาศตามฤดูกาล 7) อิริยาบถ หมายถึง กิริยาอาการต่าง ๆ เหมาะสมเป็นที่สบาย ในอิริยาบถทั้ง 4 คือ ยืน เดิน นั่ง นอน รวมถึงการคู้เหยียดเคลื่อนไหว เหลียวซ้ายแลขวา เป็นเครื่องสนับสนุน แนวทางการพัฒนาอินทรี 5 ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดสิงห์บุรีตามแนวคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ต้องปฏิบัติตามลักษณะของอินทรี 5 ประการ ย่อมหมดจดด้วยอาการ 15 อย่าง แนวทางการพัฒนา คือ 1) การเจริญอินทรี 5 2) การปรับอินทรี 5 ในการเจริญวิปัสสนาภาวนา 3) การปรับอินทรี 5 ให้สมดุลและการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาอินทรี 5

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรมีการส่งเสริมสนับสนุน ให้คนในสังคมไทยปัจจุบันหันมาให้ความสนใจ และตระหนักถึงการปฏิบัติธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง

2. ภาครัฐควรมีการเสริมสร้าง สนับสนุน ส่งเสริม การตระหนักถึงการพัฒนา อินทรีย์ 5 ของคนในสังคม ทั้งแก่เด็กเยาวชน คนทำงาน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและสร้างดุลยภาพทางสังคมให้มั่นคง

3. ภาครัฐควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้คนในสังคมหันมาเห็นความสำคัญ ของการพัฒนาอินทรีย์ 5 และดำรงชีวิตอย่างพอเหมาะ พอเพียง พอประมาณ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีความรู้ความเข้าใจในหลักอินทรีย์ 5 สามารถนำไปปฏิบัติได้

2. ผู้บริหารในหน่วยงานองค์กรท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาอินทรีย์ 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

3. องค์กรสงฆ์ที่เกี่ยวข้องควรนำไปสื่อสารเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องอินทรีย์ 5 ของสำนักปฏิบัติธรรมจังหวัดสิงห์บุรี

เอกสารอ้างอิง

ณัฐจิตต์ เล่าหิรัระ. (2555). *ศึกษาการพัฒนาอินทรีย์ในอินทรีย์ภาวนาสูตร*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นภาพัทธ งามบุษบงโสภิน. (2564). *กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างสมาชิกกับปัญญาในการปฏิบัติกรรมฐาน*. (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2558). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือบริษัทสำนักพิมพ์แอนดโฮล์ม จำกัด.

พระมหากังวาล ธีรธมฺโม (ศรชัย). (2557). *การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน เรื่อง แอนิเมชัน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

Development of Learning Management Using STEAM4INNOVATOR Model
with Game-based Learning on Animation for Upper Secondary Students

ศักรินทร์ ยอดแก้ว¹ และธัญวดี กำจัดภัย²

Sakkarin Yodkaew and Thunyavadee Gumjudpai

Received: April 24, 2024

Revised: June 15, 2024

Accepted: September 02, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน เรื่อง แอนิเมชัน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษา ปีที่ 4.13 โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี จำนวน 40 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาเทคโนโลยีการแก้ปัญหา แบบประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยรูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ t-test Dependent ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบเดิมเป็นรูปแบบการสอน แบบบรรยาย ที่ไม่มีการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจและไม่ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ การลงมือปฏิบัติอย่างแท้จริง 2) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทาง

¹⁻² มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan university

สถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสตรีมโพธิ์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน มีความพึงพอใจในภาพรวมค่าเฉลี่ย 4.74 อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนาการจัดการเรียนรู้, สตรีมโพธิ์อินโนเวเตอร์, เกมเป็นฐาน

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the needs of students towards learning management; 2) to compare academic achievement; and 3) to study students' satisfaction towards learning using STEAM4INNOVATOR Model with game-based learning on Animation for upper secondary students. This research was a research and development. The sample group was 40 Mathayomsuksa 4.13 students of Chalermkwansatree School, selected by purposive sampling. The research instruments used were learning management plan for the subject of Problem Solving Technology, quality assessment form for learning management plan by experts, academic achievement assessment form, and student satisfaction assessment form towards learning using STEAM4INNOVATOR Model with game-based learning. The statistics used in data analysis were mean, standard deviation, and t-test Dependent. The research results found that 1) the traditional teaching format was a lecture format that did not stimulate students' interest and did not result in students learning and practicing for real, 2) students' learning achievement after learning was significantly higher than before learning at a statistical level of .05, and 3) students' satisfaction with learning using STEAM4INNOVATOR Model with game-based learning had an overall satisfaction average of 4.74, which was at the highest level.

Keywords: Development of Learning Management, STEAM4INNOVATOR, Game-Based Learning

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่เกิดขึ้นทั้งในสังคมและเทคโนโลยี ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีพื้นฐานทักษะสำคัญต่อการพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ และการนำไปสู่นวัตกรรม เพื่อให้เป็นผู้ที่มีทักษะในการร่วมงานกับผู้อื่น และรู้จักประยุกต์ความรู้ในการทำงานเป็นทีม ตรงกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี พุทธศักราช 2551 (ปรับปรุงพุทธศักราช 2566) ที่เน้นให้นักเรียนมีเข้าใจแนวคิดหลักของเทคโนโลยีเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ใช้ความรู้และทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และศาสตร์อื่น ๆ เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนางานอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรม เลือกใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม (โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี, 2566) การพัฒนาเศรษฐกิจในปัจจุบันนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิตและการทำงาน ต้องใช้นวัตกรรมในการทำงานและการสื่อสาร การสร้างนวัตกรรมเป็นการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการใหม่ หรือเปลี่ยนแปลงวิธีการคิดเพื่อตอบสนองต่อตลาด นวัตกรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทั้งการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ทางเทคโนโลยีและการจัดการการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาควรเน้นการส่งเสริมทักษะที่สามารถนำไปสู่การสร้างนวัตกรรม โดย Georgette Yakman (2008) ได้เสนอกรอบแนวคิด STEAM ไว้ว่าเป็นการผสมผสานทักษะในด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เทคโนโลยี และศิลปะ (STEAM)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสตีมโฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน STEAM4INNOVATOR เป็นแผนการที่มุ่งเน้นในการพัฒนาศักยภาพด้านนวัตกรรมของเยาวชนไทย โดยให้เครื่องมือและการสนับสนุนในการเรียนรู้เกี่ยวกับธุรกิจและกระบวนการทางธุรกิจ ทั้งนี้เพื่อให้ นักเรียนสามารถมีทักษะทางธุรกิจและการนำความรู้ไปสู่การสร้างนวัตกรรมได้ โครงการนี้มีกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ รู้ลึกรู้จริง (Insight) Idea คิดสร้างสรรค์สู่ชิ้นงานนวัตกรรม (Wow Idea) แผนธุรกิจ (Biz Model) และการสินค้าออกสู่กระจายตลาด (Production & Diffusion) ที่ช่วยส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์และการนำไปสู่นวัตกรรม การนำโครงการ STEAM4INNOVATOR เข้าสู่กระบวนการการเรียนการสอนในรายวิชาเทคโนโลยีการแก้ปัญหา เรื่อง แอนิเมชัน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นการส่งเสริมการเป็นนวัตกรและการนำทักษะการเรียนรู้มาต่อยอดใน

การแก้ไขปัญหาและสร้างนวัตกรรมในชีวิตประจำวัน และนำความรู้ด้านการออกแบบไปสร้างสรรค์ผลงานที่แปลกใหม่และสร้างมูลค่า (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2561)

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมเป็นสิ่งสำคัญในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการใช้ทักษะทางธุรกิจและเทคโนโลยีในการสร้างนวัตกรรมเป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นนวัตกรรมและนำความรู้ไปสู่การสร้างมูลค่าในสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ การเรียนการสอนในปัจจุบันมุ่งเน้นไปที่การให้ความสำคัญกับผู้เรียนและกิจกรรมที่น่าสนใจเพื่อสร้างความสนุกสนานและเรียนรู้ในห้องเรียน การใช้เกมเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ที่มีการจำลองสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นที่นิยมในปัจจุบัน รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานสามารถช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งรวมถึงการเสริมสร้างความสนุกและความน่าสนใจในการเรียนรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้แบบปฏิสัมพันธ์ พัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและการคิดวิเคราะห์ สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ที่น่าจดจำและมีความหมาย การส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางอารมณ์ การเรียนรู้ที่มีการตอบสนอง และเป็นเครื่องมือสำหรับการแสดงผลการเรียนรู้ และเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการศึกษาที่ช่วยสร้างการเรียนรู้ในการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยผสมผสานเนื้อหาเรียนและบทเรียนต่าง ๆ ด้วยเกมการศึกษาทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและเรียนรู้ไปพร้อมกัน การใช้เกมเป็นเครื่องมือการเรียนรู้เป็นที่นิยมและมีผลการใช้งานที่ดีเนื่องจากเป็นวิธีที่ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจและความเพลิดเพลินในการเรียนรู้ และช่วยสร้างความสนใจและความถนัดในการเรียนรู้ของนักเรียนได้ดีขึ้น จากการพบเห็นจากสื่อต่าง ๆ เทคโนโลยีประเภทเกมได้พัฒนาและเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย ในหมู่นักการศึกษาในเมืองไทยได้เล็งเห็นความสำคัญของการใช้ประโยชน์จากเกมในการพัฒนาการเรียนรู้และได้ออกแบบและพัฒนาการเรียนรู้ออนไลน์ (E-learning) ประเภทเกม หรือ Games Based Learning มาเป็นสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของพรชูลี ลังกา (2564) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา พบว่านักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสตรึมโพร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน เรื่อง แอนิชั่น สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างสรรค์และกระตุ้นให้นักเรียนมีกระบวนการแก้ไขปัญหาหรือการคิดค้นสิ่งใหม่รวมถึงการสร้างการเรียนรู้ที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การนำความรู้เดิมมาเชื่อมโยงกับ

ความรู้ใหม่ โดยเฉพาะการบูรณาการศาสตร์ในด้านต่าง ๆ ทำให้นักเรียนเป็นนักคิด นักปฏิบัติ และมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น

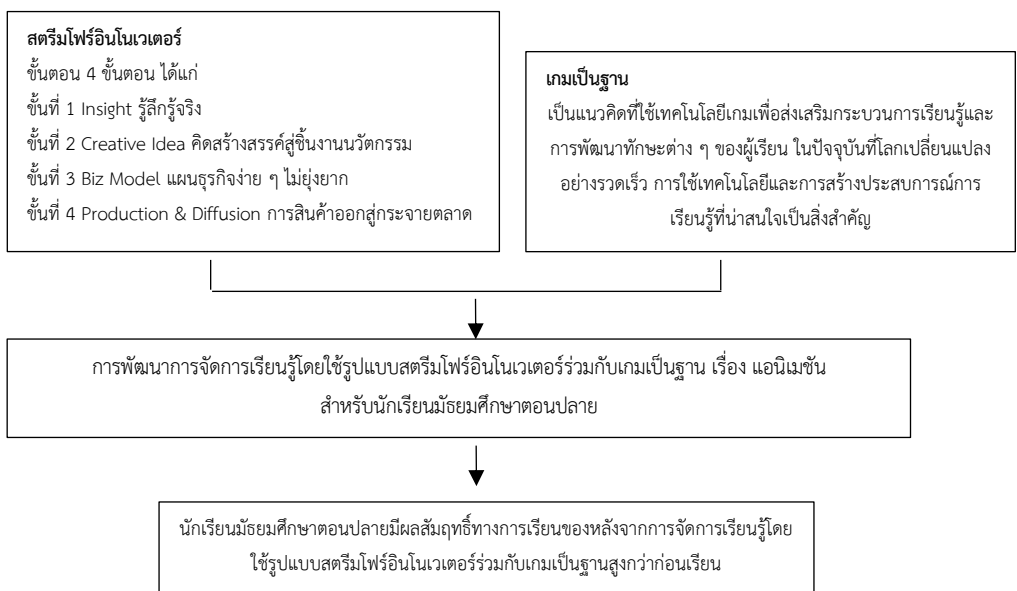
วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมเกมเป็นฐาน เรื่อง แอนิเมชัน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้รูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ ร่วมกับเกมเป็นฐาน เรื่อง แอนิเมชัน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยรูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน เรื่อง แอนิเมชัน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน เรื่อง แอนิเมชัน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 571 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4.13 โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรีภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 40 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ

ระยะที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมเกมเป็นฐาน เรื่อง แอนิเมชัน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ระยะที่ 2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้รูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ ร่วมกับเกมเป็นฐาน เรื่อง แอนิเมชัน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

ระยะที่ 3 ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยรูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน เรื่อง แอนิเมชัน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาเทคโนโลยีการแก้ปัญหา เรื่อง แอนิเมชัน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี จำนวน 6 แผน ระยะเวลาทั้งหมด 12 ชั่วโมง ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับแอนิเมชัน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ประเภทของแอนิเมชัน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 หลักการออกแบบแอนิเมชันและแอปพลิเคชัน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 การเขียนสตอรี่บอร์ด

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 การวางแผนต่อยอดสู่ Biz Model

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 การสร้างแอนิเมชัน

2. แบบประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน โดยผู้เชี่ยวชาญด้านแผนการจัดการเรียนรู้ โดยมีค่าความตรง/ความเที่ยง ของแบบทดสอบและแบบประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ ด้วย IOC จากผู้เชี่ยวชาญด้านแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 3 ท่าน ทุกข้อสามารถนำไปใช้ได้

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนโดยการใช้แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี โดยมีค่าความ

นำเชื่อถือ/ความเที่ยงตรง ของแบบทดสอบและแบบประเมินคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ ด้วย IOC จากผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมิน จำนวน 3 คน ทุกข้อสามารถนำไปใช้ได้

4. แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยรูปแบบสตรึมไฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน เรื่อง แอนิเมชัน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด (สันติภาพ จันทรเปรม และวชิรา พิทักษ์ศิริ, 2564) โดยมีค่าความตรง/ความเที่ยง ของแบบทดสอบและแบบประเมินความพึงพอใจ ด้วย IOC จากผู้เชี่ยวชาญด้านแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 3 ท่าน ทุกข้อสามารถนำไปใช้ได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสตรึมไฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน เรื่อง แอนิเมชัน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. ผู้วิจัยชี้แจงนักเรียนเกี่ยวกับรูปแบบของการจัดการเรียนโดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสตรึมไฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน บทบาทของนักเรียน จุดประสงค์ของการเรียน วิธีวัดประเมินผล

3. ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน เรื่อง แอนิเมชัน แบบทดสอบชนิดปรนัยคำตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

4. ผู้วิจัยจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสตรึมไฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน เรื่อง แอนิเมชัน ตามแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 6 แผนการเรียนรู้ ระยะเวลา 6 สัปดาห์

5. ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน (Post-test) วัดผลสัมฤทธิ์ เรื่อง แอนิเมชัน แบบทดสอบชนิดปรนัยเลือกคำตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ เป็นแบบทดสอบชุดเดียวกับแบบทดสอบก่อนเรียนแต่มีการสลับข้อ

6. ผู้วิจัยให้นักเรียนตอบแบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสตรึมไฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน เรื่อง แอนิเมชัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง แอนิเมชัน ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยรูปแบบสตรึมไฟร์อินโนเวเตอร์ ร่วมกับเกมเป็นฐาน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบค่าที (t-test Dependent)

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยรูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ ร่วมกับเกมเป็นฐาน รายวิชาเทคโนโลยี การแก้ปัญหา เรื่อง แอนิเมชัน ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของหลังจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียน
2. นักเรียนมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน เรื่อง แอนิเมชัน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ในระดับมาก

สรุปผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน เรื่อง แอนิเมชัน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. จากการศึกษาความต้องการจำเป็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน เรื่อง แอนิเมชัน พบว่า มีความต้องการให้มีการจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่มีความน่าสนใจ มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถให้นักเรียนลงมือปฏิบัติได้จริง
2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้รูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน เรื่อง แอนิเมชัน พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้รูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน เรื่อง แอนิเมชัน

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	t-test
ก่อนเรียน	6.25	1.80	33.94
หลังเรียน	16.60	1.22	

*p< .05 ที่ค่า *t = 33.94

จากตารางที่ 1 พบว่า ความรู้และความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้โดยรูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐานของนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 6.25 คะแนน และ 16.60 คะแนน ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังใช้ พบว่า คะแนนผลความรู้และความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐานหลังใช้สูงกว่าก่อนใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน เรื่อง แอนิเมชัน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน เรื่อง แอนิเมชัน ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับ มากที่สุด ปรากฏผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยรูปแบบสตรึมโฟร์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการจัดการเรียนรู้			
1. ขั้นตอนและคำสั่งในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้มีความชัดเจนและต่อเนื่อง	4.70	0.46	มากที่สุด
2. รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณธรรม	4.78	0.42	มากที่สุด
3. กิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับระดับชั้นของนักเรียน	4.55	0.59	มากที่สุด
4. กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลาย	4.75	0.43	มากที่สุด
5. กิจกรรมการเรียนรู้มีความน่าสนใจแปลกใหม่	4.73	0.45	มากที่สุด
6. ระยะเวลาดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เหมาะสมกับเนื้อหา	4.68	0.52	มากที่สุด
ด้านเนื้อหาการเรียนรู้			
1. เนื้อหาเพียงพอต่อการทำความเข้าใจและการค้นหาคำตอบของผู้เรียน	4.70	0.46	มากที่สุด
2. เนื้อหามีความชัดเจน ถูกต้องน่าเชื่อถือ	4.83	0.38	มากที่สุด
3. เนื้อหาครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้	4.85	0.36	มากที่สุด
ด้านสื่อเอกสารประกอบการเรียนรู้			
1. เอกสารประกอบการเรียนรู้มีความน่าสนใจ	4.70	0.51	มากที่สุด
2. คำชี้แจงในเอกสารประกอบการเรียนรู้มีความชัดเจน เข้าใจง่าย	4.75	0.43	มากที่สุด
3. ภาพที่ใช้ในเอกสารประกอบการเรียนรู้สอดคล้องกับเนื้อหา	4.88	0.40	มากที่สุด
ด้านการวัดและประเมินผล			
1. นักเรียนสามารถนำความรู้และทฤษฎีที่เรียนไปใช้ได้จริง	4.78	0.42	มากที่สุด

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
2. นักเรียนสามารถนำความรู้และทฤษฎีที่เรียนไปพัฒนาตนเองได้	4.80	0.40	มากที่สุด
3. นักเรียนสามารถนำความรู้ที่เรียนไปใช้ประโยชน์ต่อได้	4.80	0.40	มากที่สุด
4. นักเรียนได้คิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง	4.58	0.59	มากที่สุด
5. นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ	4.73	0.50	มากที่สุด
6. ภาระงานเหมาะสมกับเนื้อหา	4.80	0.46	มากที่สุด
7. ภาระงานเหมาะสมกับระยะเวลา	4.80	0.46	มากที่สุด
สรุป	4.74	0.45	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 แสดงว่า ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้โดยรูปแบบ สตรีมโพรอินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน พบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.45) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า โดยระดับความพึงพอใจที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.79$, S.D. = 0.40) รองลงมา คือ ด้านสื่อเอกสารประกอบการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.45), ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.45) และระดับความพึงพอใจที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.48)

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ สตรีมโพรอินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน เรื่อง แอนิเมชัน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จากการศึกษาความต้องการในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชา พบว่า รูปแบบการจัดการเรียน การสอนแบบเดิมเป็นรูปแบบการสอนบรรยายซึ่งเป็นการจัดการสอนที่ไม่มีการกระตุ้นการเรียนรู้ให้ นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนและไม่ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ การลงมือปฏิบัติอย่าง แท้จริง อีกทั้งนักเรียนยังไม่สามารถสนับสนุนให้นักเรียนสร้างผลงานที่หลากหลายได้ นักเรียนไม่ได้ รับแรงบันดาลใจในการสร้างผลงานและไม่เห็นคุณค่าของผลงานที่สร้างขึ้น จึงทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึง ความต้องการจำเป็นในด้านกระบวนการจัดการสอนที่จำเป็นต้องมีการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความ สนใจจึงได้นำเทคนิคการจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบสตรีมโพรอินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็น ฐานมาเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศในการเรียน การสอนให้มีความน่าสนใจ และมีความสุข สนุกในการเรียน โดยสอดแทรกเนื้อหาทั้งหมดของ เนื้อหาความรู้เอาไว้ในเกม และการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่สนับสนุนให้นักเรียนเข้าถึง การสร้างสรรค์ผลงาน และเห็นเป้าหมายในการทำงาน โปรแกรมต้องมุ่งเน้นที่จะพัฒนาทักษะการ

สร้างสรรค์นวัตกรรม ทำให้นักเรียนได้รับความรู้จากการเล่นเกมและยังเป็นสื่อที่สามารถทบทวนเนื้อหาความรู้ย้อนหลังได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับสมมติฐาน

2. จากผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางเรียนของผู้เรียนโดยการใช้แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4.13 โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี มีคะแนนผลความรู้และความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบสตรึมโพอินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐานหลังใช้สูงกว่าก่อนใช้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลที่ได้สอดคล้องกับผลวิจัยของชนกันันท์ ช่วยประคอง (2565) พบว่า การสอนโดยใช้เกมเป็นฐานเป็นการสอนที่ทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาการเรียนเรื่องนโยบาย การเงินและการคลังหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และสอดคล้องกับผลวิจัยของกันติมา เต็มแก้ว และนพดล ผู้มีจรรยา (2561) พบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับผลวิจัยของสำนวน คุณพล (2566) พบว่า คะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับผลวิจัยของจิรพรรณ บัวทอง และวิวัฒน์ มีสุวรรณ (2564) พบว่า ความสามารถในการสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนเมื่อได้รับการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสตรึมโพอินโนเวเตอร์ร่วมกับบอร์ดเกม รายวิชาออกแบบเทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างสรรค์และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า โดยภาพรวมความสามารถในการสร้างสรรค์และนวัตกรรมอยู่ในระดับดีมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การใช้เกมและเทคโนโลยีในการเรียนการสอนช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมและแรงจูงใจของนักเรียน โดยทำให้การเรียนรู้สนุกและน่าสนใจมากขึ้น การใช้กิจกรรมสร้างสรรค์และการเล่นเกมยังช่วยกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา ส่งผลให้นักเรียนเข้าใจและประยุกต์ใช้ความรู้ได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนและเกมยังสามารถปรับให้เข้ากับความต้องการและความสามารถของนักเรียนแต่ละคน ทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. จากผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนรู้โดยรูปแบบสตรึมโพอินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐานได้แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความพึงพอใจระดับสูงสุด ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.45) โดยถูกแบ่งตามด้านต่าง ๆ ของการเรียนรู้ นักเรียนมีความพึงพอใจระดับสูงสุดในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.79$, S.D. = 0.40) อาจเป็นเพราะผู้สอนได้จัดเตรียมเนื้อหาและสื่อเอกสารอย่างครบถ้วนตามหลักสูตรการเรียนรู้และสตรึมโพอินโนเวเตอร์อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย นอกจากนี้ยังมีการวัดและประเมินผลที่เหมาะสม ทำให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้

พัฒนาตนเองและสร้างนวัตกรรมที่มีประโยชน์ต่อไปได้อย่างมีมาตรฐานและมั่นใจในความเข้าใจของข้อมูลที่ได้รับ การวิเคราะห์เบื้องต้นพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจระดับสูงสุดในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.79$, S.D. = 0.40) สอดคล้องกับผลวิจัยของชนกันท์ ช่วยประคอง (2565) กันติมา เต็มแก้ว และนพดล ผู้มีจรรยา (2561); สำนวน คุณพล (2566) พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนเมื่อได้รับการเรียนรู้ ในระดับมากที่สุด แม้ว่านักเรียนจะมีความพึงพอใจระดับสูงสุด แต่คะแนนการประเมินในด้านนี้น้อยที่สุดจากทั้ง 4 ด้าน อาจเป็นเพราะรูปแบบการสอนที่นักเรียนไม่คุ้นเคยมาก่อน ทำให้การเรียนรู้ที่ต้องใช้ความเข้าใจเริ่มยากขึ้น และอาจมีปัญหาในการจัดลำดับกิจกรรมการเรียนรู้ การวิเคราะห์นี้ชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จของการใช้สตรึมโพธิ์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐานในการสอนนักเรียน เรื่อง แอนิเมชัน โดยกำหนดเนื้อหาและแหล่งเรียนรู้อย่างครบถ้วน และเน้นการวัดและประเมินผลอย่างเหมาะสม นำไปสู่การปรับปรุงด้านการจัดการเรียนรู้และการสอนยังมีที่ต้องพัฒนาเพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของนักเรียนในสถานการณ์การเรียนรู้ทางนวัตกรรมในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสตรึมโพธิ์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐาน เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างสรรค์และกระตุ้นให้นักเรียน มีกระบวนการแก้ไขปัญหา คิดค้นสิ่งใหม่เป็นการสร้างมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นการนำความรู้เดิมมาเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่ เป็นการบูรณาการศาสตร์ ทำให้นักเรียนเติบโตทางด้านความคิด กลายเป็นนักคิด นักปฏิบัติ มีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น โดยเฉพาะการใช้เกมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้จะช่วยสร้างและพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ด้านนวัตกรรมส่งเสริมการทำงานเป็นทีมให้กับนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความเพลิดเพลินและความสุขในการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูผู้สอนสามารถนำกระบวนการสตรึมโพธิ์อินโนเวเตอร์ร่วมกับเกมเป็นฐานไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในทุก ๆ รายวิชาได้
2. การจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนจะต้องเตรียมขั้นตอนการสอนเป็นอย่างดี รวมทั้งเตรียมตัวในการแก้ไขข้อผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ ไว้ล่วงหน้าแล้ว

3. ระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนควรกระตุ้นให้นักเรียนร่วมทำกิจกรรมภายในชั้นเรียน หากนักเรียนไม่ร่วมทำกิจกรรมหรือละเลยจะทำให้การจัดการเรียนรู้ไม่เป็นไปตามแผนการเรียนรู้ที่กำหนด

เอกสารอ้างอิง

- กันติมา เต็มแก้ว และนพดล ผู้มีจรรยา. (2561). การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนโดยใช้เกมเป็นฐานเรื่อง การทำงานของคอมพิวเตอร์และโปรแกรมเบื้องต้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดดอนหวาย (นครรัฐประสาธ). ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 10* (น.1796-1805.). นครปฐม : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- จิรวรรณ บัวทอง และวิวัฒน์ มีสุวรรณ. (2564). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสเต็มโฟอินโนเวเตอร์ร่วมกับบอร์ดเกม รายวิชา ออกแบบเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมความสามารถสร้างสรรค์และนวัตกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมสถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร*, 4(1), 151-168.
- ชนกนันท์ ช่วยประคอง. (2565). การพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาโดยการใช้เกมเป็นฐาน เรื่องนโยบายการเงินและการคลัง ของระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนดงตาลวิทยา. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พรชูลี ลังกา (2564). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบเกมเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษารายวิชาการศึกษาปฐมวัย. *วารสารวิจัยทางการศึกษา*, 16(1), 112-123.
- โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี. (2566). *หลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี พุทธศักราช 2551 (ปรับปรุงพุทธศักราช 2566)*. พิษณุโลก : โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี.
- สันติภาพ จันทรเปรม และวชิรา พัทธ์สิทธิ์. (2564). การสำรวจความพึงพอใจของนักเรียนต่อการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา. *วารสารเทคโนโลยีการศึกษาและการสอน*, 18(2), 123-140.
- สำนวน คุณพล. (2566). การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร*, 11(2), 247-259.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2561). *STEAM4INNOVATOR*. เข้าถึงได้จาก <https://moocs.nia.or.th/course/stream4innovator>

Georgette, Y. (2008). *STEAM Education: an overview of creating a model of integrative Education*. Retrieved from https://www.academia.edu/8113795/STEAM_Education_an_overview_of_creating_a_model_of_integrative_education

การสร้างสื่อเพื่อส่งเสริมทักษะฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูด้วยการประยุกต์ใช้ระบบ
สารสนเทศทางภูมิศาสตร์ กรณีศึกษานักศึกษาคณะครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

Creation of Media to Promote Teachers' Professional Training Skills by
Applying Geographic Information Systems: A case Study of Social Studies
Student Teachers, Faculty of Education, Songkhla Rajabhat University

ขวัญดาว ปิ่นทองพันธุ์¹

Khwandaw Pinthongpunth

Received: March 05, 2024

Revised: June 15 2024

Accepted: June 24, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) การสร้างสื่อเพื่อส่งเสริมทักษะฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ และ 2) ประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ต่อสื่อด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ใช้ในการเลือกและติดตามการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสังคมศึกษา โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาสาขาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาที่ลงทะเบียนภาคเรียนที่ 2/2564 ในรายวิชาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา และรายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูภาคเรียนที่ 1/2565 จำนวน 27 คน และอาจารย์นิเทศ 6 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แบบประเมินสื่อส่งเสริมทักษะฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ 2) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการประเมินสื่อส่งเสริมทักษะฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูด้วยการประยุกต์ใช้ระบบ

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา; Songkhla Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: khwandaw.pi@skru.ac.th, Tel 081-4966151

สารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ด้านการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์มีความน่าเชื่อถือความแม่นยำด้านระยะทาง การจัดแบ่งโซนการนิเทศโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.62) และ 2) ด้านความพึงพอใจของผู้ใช้ต่อการสร้างสื่อด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์สามารถนำไปใช้ประโยชน์มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุดเท่ากับ ($\bar{X} = 4.63$)

คำสำคัญ: การออกแบบสร้างสื่อ, การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์, ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสังคมศึกษา

Abstract

The purposes of this research article were 1) to create media to promote teachers' professional training skills by applying geographic information Systems; and 2) to evaluate the user satisfaction with media by applying geographic information systems to select and monitor professional training of social studies student teachers. The sample group used in the research was Social Studies students of Songkhla Rajabhat University who registered in the 2nd semester of 2021 in the Social Studies Learning Management course and the 1st semester of 2022 Teacher Professional Experience Training course, totaling 27 persons, and 6 supervisors, who were selected by purposive sampling. The research instruments were 1) evaluation form for media promoting teachers' professional training skills by applying geographic Information systems; and 2) satisfaction questionnaire. The statistics used in data analysis were percentage, mean, and standard deviation. The research results found that 1) the evaluation results of media promoting teachers' professional training skills by applying geographic Information systems in terms of geographic information system application were reliable and accurate in terms of distance and overall supervision zone division at a high level ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.62), and 2) in terms of user satisfaction with media creation by applying geographic information systems, it can be utilized with an average value at the highest level of satisfaction ($\bar{X} = 4.63$).

Keywords: Media Design, Geographic Information System Application, Social Studies Teacher Training

บทนำ

จากสถานการณ์การจัดการเรียนการสอนในยุคสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลกระทบในวงกว้างทั้งด้านการศึกษาสังคม เศรษฐกิจ สาธารณสุข ตลอดจนการดำรงชีพของประชากรทั่วทั้งโลก ในด้านแหล่งสถานศึกษาเป็นอีกแหล่งหนึ่งที่มีการตระหนักเห็นถึงความสำคัญในเรื่องการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 และเพื่อให้สอดคล้องกับการประกาศกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ในคู่มือและแนวทางการปฏิบัติของสถาบันอุดมศึกษาในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาจึงกำหนดแนวทางปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนและสนับสนุนการแก้อาจารย์ระหว่างการระบาดของโรค โดยมีการปรับรูปแบบการสอนแบบออนไลน์ในช่วงระบาดของโรคโควิด-19 ในขณะคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ได้นำมาตรการมาปรับใช้ กับช่วงสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ดังนั้นเพื่อให้มีความสอดคล้องยุคและกาลเวลาที่สังคมแห่งก้าวกระโดดด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเทคโนโลยี ด้านสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับยุคสมัยและสอดคล้องกับผู้เรียนที่สามารถทำให้ผู้เรียนทุกคนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้เพื่อนำไปพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 หมวดที่ 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 ระบุว่า “จัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคน มีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ”

ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนต้องมีความยืดหยุ่นเริ่มตั้งแต่การวางแผนการเรียนการสอน การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การเลือกสื่อการเรียน อุปกรณ์การเรียน และการวัดประเมินผลที่มีความเหมาะสมกับธรรมชาติของแต่ละรายวิชาและสัมพันธ์กับสถานการณ์เหตุการณ์ปัจจุบัน โดยเนื้อหาวิชาในหลักสูตรสังคมศึกษา (มคอ.2) แบ่งเนื้อหาที่เป็นทางด้านสังคมศาสตร์ประมาณ 40% เศรษฐศาสตร์ 10% และเนื้อหาที่เกี่ยวกับหลักสูตรและการสอนอีก 50% สาขาสังคมศึกษาจึงเป็นศาสตร์แห่งบูรณาการที่นักศึกษาต้องศึกษาวิชาเอกและศาสตร์วิชาชีพเพื่อนำศาสตร์ที่เรียนมาตั้งแต่ปีหนึ่งถึงปีสี่นำมาบูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสาขาสังคมศึกษา ด้านวิชาชีพครู (มคอ.4 และมคอ.6) ในวิชาชีพประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษาด้านการจัดการเรียนการสอนที่ตระหนักถึงความสำคัญในด้านเลือกสถานศึกษาฝึกประสบการณ์ การเดินทาง ข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาฝึกประสบการณ์ การเตรียมการของอาจารย์ผู้สอนได้เล็งเห็นความสำคัญของการมีข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน เส้นทาง ระยะเวลาเดินทางไป

นิเทศนักศึกษาฝึกสอน ตลอดจนการติดตามการนิเทศนักศึกษาที่ออกฝึกสอน ดังนั้นในงานวิจัยครั้งนี้ จึงสำรวจข้อมูลโรงเรียนเก็บบันทึกตำแหน่งของโรงเรียนด้วยระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก (Global Positioning System : GPS) และอิงกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Google Earth) รวบรวม นำมาจัดทำฐานข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เส้นทางทางด้วยระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) แล้ว นำมาแสดงไว้บนสารสนเทศได้แก่ เว็บไซต์ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลมาสร้างเป็นสื่อในการจัดการครั้งนี้ ซึ่งจากหนังสือระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์: หลักการและการประยุกต์ใช้ (พรณี ชีวินศิริวัฒน์, 2561) ได้เขียนไว้ว่าในปัจจุบัน หน่วยงานของรัฐและเอกชนได้สร้างข้อมูลพื้นฐานสำหรับใช้งานในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ไว้มาก ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์จึงมีหน้าที่หลักในการจัดการและปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน และการนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ การสร้างแบบจำลองเชิงพื้นที่ ทั้งด้านธรรมชาติ เพื่อการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับมนุษย์ด้านการจัดการทางการศึกษาในการเดินทาง ใช้เส้นทางสามารถช่วยให้อาจารย์นิเทศวางแผนการเดินทางไปยังโรงเรียนได้ในระยะเวลาและระยะทางที่สั้นที่สุด และสามารถเห็นภาพรวมองค์รวมของสถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษาใดต่าง ๆ ได้อย่างเป็นภาวะปัจจุบัน และในหนังสือเรื่องแนวคิดและวิธีการจัดการข้อมูลเชิงพื้นที่ (สรศรีใจ กลิ่นดาว, 2555) ได้ระบุถึง ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ สามารถนำมาใช้เพื่อเพิ่มค่าให้กับข้อมูลเชิงพื้นที่โดยดำเนินการจัดการข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพด้วยการบูรณาการกับข้อมูลอื่น ๆ หรือวิเคราะห์และสร้างข้อมูลใหม่ที่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้ ดังนั้นจึงถือว่าจีไอเอสได้สร้างข้อสนเทศที่มีประโยชน์เพื่อช่วยในกระบวนการตัดสินใจและงานวิจัยของจินดา แซ่จิ่ง (2563) ศึกษาเรื่องพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการศึกษาจากงานวิจัยพบว่าการนำเทคนิคแผนที่การศึกษา (School Mapping) เชื่อมโยงกับระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) มาใช้บริหารจัดการการศึกษาของโรงเรียน ปัจจุบันทางหน่วยงานได้มีการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ซึ่งมีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่และข้อมูลเชิงคุณภาพ และแสดงผลแผนที่ เพื่อให้ผู้บริหารสามารถมองเห็นภาพรวมจากข้อมูลการวิเคราะห์ต่าง ๆ อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเพื่อใช้เป็นระบบกลางในการวางแผน หรือวางกลยุทธ์การบริหารต่าง ๆ โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่มีสังกัดภายใต้การดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

จากปัญหาและสถานการณ์ข้างต้นจึงเป็นสาเหตุจูงใจให้ผู้จัดทำมีแนวคิดในการสร้างสื่อเพื่อส่งเสริมทักษะฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูโดยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ การเรียนรู้ด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ในการติดตามนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูส่งคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา เพื่อการสร้างสื่อให้

นักศึกษาร่วมกับอาจารย์นิเทศก์สามารถเลือกและจัดสรรโรงเรียนได้สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาใช้ในการติดตามค้นหาโรงเรียนและค้นหาเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับการติดตามนิเทศนักศึกษาซึ่งสามารถเป็นการค้นหาติดตามนักศึกษาที่กำลังออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูส่งคมศึกษาได้สะดวกและรวดเร็วโดยสื่อการเรียนรู้นี้มีคุณสมบัติ คือ สามารถแสดงผลเส้นทาง ตำแหน่งเหมาะสมด้วยการวิเคราะห์จากระยะเวลาการเดินทางทางสั้นที่สุดร่วมกับระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ รวมไปถึงจุดเด่นในการแสดงผลข้อมูลและภาพของโรงเรียนในแต่ละตำแหน่ง ซึ่งผู้ใช้งานสามารถสืบค้นข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนและข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้เป็นข้อมูลในภาวะปัจจุบันและข้อมูลเส้นทางได้พร้อมกันผ่านการแสดงผลหน้าจอของแผนที่ออนไลน์ได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างสื่อเพื่อส่งเสริมทักษะฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์
2. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้สื่อด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อใช้ในการเลือกโรงเรียนและติดตามการออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูส่งคมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ ประกอบด้วย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนและวิธีสร้าง ดังต่อไปนี้ ศึกษาเอกสารงานวิจัยรายละเอียดข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้ด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อใช้ในการติดตามนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูส่งคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่จะศึกษา เพื่อกำหนดแนวตารางและขอบเขตในการออกแบบสอบถามตามหัวข้อกำหนดและเลือกรูปแบบที่เหมาะสมที่จะเก็บข้อมูลตามความมุ่งหมายของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้
2. จัดเตรียมข้อมูลและการเก็บข้อมูลจากโรงเรียนในการออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูปีการศึกษา 2565

2.1 ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนในเขตพื้นที่บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาที่มีความประสงค์รับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูส่งคมศึกษา

2.2 ข้อมูลบริบทรอบ ๆ ของโรงเรียนในรัศมี 5 กิโลเมตร

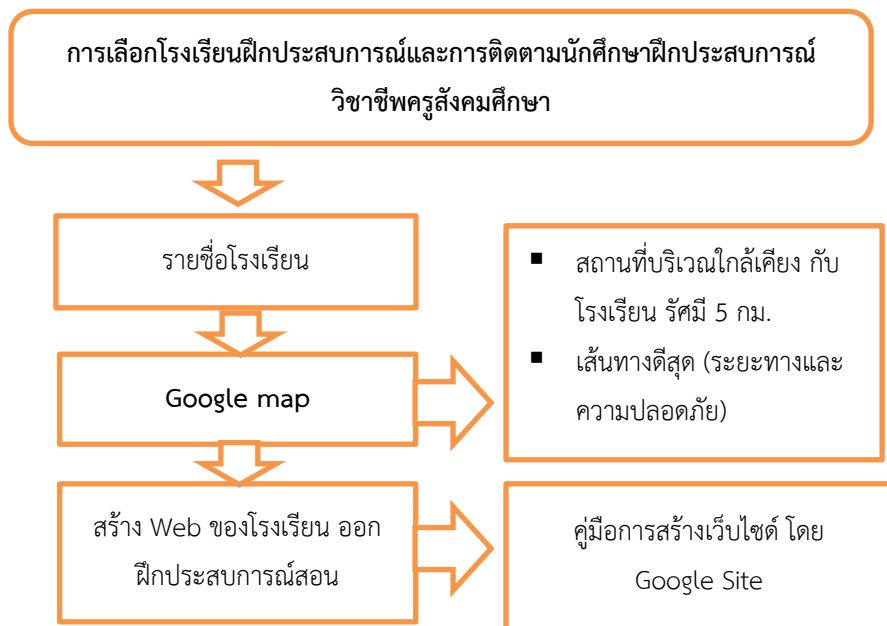
2.3 ข้อมูลด้านเส้นทางระยะทางจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาและโรงเรียนในเขตพื้นที่บริการ

3. การจัดเตรียมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ใช้ Google Map ในการสร้างเส้นทางในการเดินทางจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ไปยังโรงเรียนในเขตพื้นที่บริการ

3.2 คำนวณหาระยะทางและการจัด Zoning ในการแบ่งกลุ่มให้นักศึกษาเลือกโรงเรียนเพื่อลงฝึกประสบการณ์สอนและการนิเทศติดตามจากอาจารย์นิเทศ

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ในการติดตามนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สังกศศึกษา

ภาพที่ 1 วิธีการศึกษา

4. ศึกษาวิธีเขียน สอบถามและสัมภาษณ์นักศึกษา เพื่อรวบรวมข้อมูลเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามให้คลุ่กับความพึงพอใจในการสร้างสื่อเพื่อจัดการเรียนการสอนประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ 10 รายการ

5. สร้างแบบสอบถาม เกี่ยวกับความพึงพอใจในการใช้สื่อ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง เสนออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบความถูกต้องและคำแนะนำเพิ่มเติม

6. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงพินิจ เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงพินิจ และแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ นำแบบสอบถามไปหาค่า IOC รายข้อได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 ผู้วิจัยได้คัดเลือกข้อคำถามที่มีค่ามากกว่า 0.5 พิจารณาตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง เพื่อปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้

7. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

8. การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบเจาะจงกลุ่มตัวอย่างโดยแจกแบบสอบถามกับนักศึกษา 60E110 จำนวน 27 ฉบับ และอาจารย์นิเทศ 6 ฉบับ ได้รับกลับคืนมาจำนวน 33 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

9. การจัดกระทำข้อมูลและวิเคราะห์ผล การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปโดยทำการวิเคราะห์ ตามลำดับดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไป ได้แก่ เพศ การใช้อินเทอร์เน็ต ด้วยการวิเคราะห์หาค่าความถี่และร้อยละ และ 2) วิเคราะห์ข้อมูลตอนที่ 2 ความพึงพอใจในการใช้สื่อการจัดการเรียนรู้ด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อใช้ในการติดตามนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนในรายด้านและรายข้อ โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2546)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00	หมายถึง ระดับความพึงพอใจมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50	หมายถึง ระดับความพึงพอใจมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50	หมายถึง ระดับความพึงพอใจปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50	หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50	หมายถึง ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

10. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

11. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

11.1 สถิติที่ใช้หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient)

11.2 สถิติพื้นฐาน ได้แก่

1) ค่าร้อยละ

2) ค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้สูตร (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2546)

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum x$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนคนของกลุ่มตัวอย่าง

3) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สูตร (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2546)

$$S.D = \sqrt{\frac{N \sum x^2 - (\sum x)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S.D แทน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

N แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

X^2 แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละระดับยกกำลัง

$(\sum x)^2$ แทน ผลรวมคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง

สถิติสำหรับวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ โดยการหาความสอดคล้องระหว่างข้อความกับสิ่งที่ต้องการวัด (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์, 2555)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องของข้อความรายข้อ

$\sum R$ แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเพื่อการสร้างสื่อด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อใช้ในการเลือกโรงเรียนและติดตามนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสาขาสังคมศึกษา

1. ผลการสร้างสื่อด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อใช้ในการเลือกโรงเรียนและติดตามนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาสังคมศึกษาการวิจัยในครั้งนี้ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาสาขาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลาที่ลงทะเบียนภาคเรียนที่ 2/2564 ในรายวิชาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา (1134505) และรายวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู 1(1004805) ภาคเรียนที่ 1/2565 จำนวน 27 คน และครูพี่เลี้ยงจำนวน 6 คน ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองเป็นระยะเวลา 2 ปีการศึกษา ภาคเรียนที่ 2/2564 ในการสร้างสื่อด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อใช้ในการเลือกโรงเรียน ใช้กับนักศึกษาชั้นปีที่ 4 ภาคเรียนที่สอง ซึ่งในเรียนในรายวิชาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาได้ใช้เวลาในการทดลองระยะเวลา 7 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สื่อจากการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยร่วมกันศึกษาเส้นทาง ระยะทางของโรงเรียนที่ผ่านการจัดสรร เข้าคุณสมบัติในการสามารถออกปฏิบัติการวิชาชีพครูได้ สิ่งแวดล้อมบริบทของโรงเรียน และแบบสอบถามแบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ต่อการพัฒนาสร้างสื่อด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อใช้ในการเลือกและติดตามนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสังคมศึกษา จากครูพี่เลี้ยง และนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ปีการศึกษา 2565 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ผลการศึกษาประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ต่อการสร้างสร้างสื่อด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อใช้ในการเลือกและติดตามนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสังคมศึกษา จากครูพี่เลี้ยง พบว่า นักศึกษาและครูพี่เลี้ยงด้าน สื่อด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์สอดคล้องกับความรู้ในรายวิชาที่เรียนและมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.609)

3. ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพแบบบันทึกสัมภาษณ์สะท้อนผลการเรียนรู้ (Reflective Journal) ของนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง พบว่า สื่อจากการสร้างสื่อครั้งนี้สามารถช่วยกระตุ้นและส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อการเลือกโรงเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูและส่งเสริมการทำงานช่วงฝึกประสบการณ์การวิชาชีพครูด้วยเนื่องจากการจัดเก็บข้อมูล การดึงกลับนำมาใช้และการเผยแพร่ผลงานจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้ทันต่อสถานการณ์เนื่องด้วยในปีการศึกษา 2564 อยู่ในช่วงโรคระบาด COVID-19 ซึ่งสื่อรูปแบบดังกล่าวเหมาะสมและมีความจำเป็นต่อการนำไปใช้และการนิเทศติดตามงานจากครูพี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศได้และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการแบ่งจัดกลุ่มด้านการนิเทศก์และการวางแผนการเดินทางของอาจารย์นิเทศก์เพื่อนิเทศก์ติดตามการฝึก

ประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการออกเดินทาง และการติดตามนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการวิจัยเรื่องการสร้างสื่อจัดการเรียนรู้ด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อใช้ในการติดตามนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้ด้วยการสร้างสื่อจัดการเรียนรู้ด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อใช้ในการติดตามนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ได้นำแนวคิดกระบวนการของวิธีระบบ (System Approach) มาใช้ในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ การศึกษาโดยมีกระบวนการพัฒนา ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) การกำหนดจุดประสงค์ การเรียนรู้ ปัญหา อุปสรรคในการจัดการเลือกโรงเรียนออกฝึกประสบการณ์ 3) การเชื่อมโยง สถานการณ์สู่เพจการศึกษา 4) สร้างเพจของโรงเรียน 5) การนำมาใช้พัฒนาเพื่อการเรียนรู้ 6) การ นิเทศติดตาม ส่งผลให้ผู้วิจัยสามารถพัฒนาสื่อการเรียนรู้ด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อใช้ในการติดตามนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ได้อย่างเป็นลำดับ ขั้นตอนที่ชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของธรรมาธิ (2557) ที่กล่าวว่า การจัดระบบเป็น กระบวนการในการกำหนดขั้นตอน บทบาท หน้าที่ขององค์ประกอบต่าง ๆ ให้สามารถทำงานได้ อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้นในการ เรียนรู้ ได้ฝึกทักษะ ปฏิบัติอันส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างถูกต้อง รวดเร็วและบรรลุ จุดมุ่งหมายที่ผู้สอนตั้งใจไว้ และสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้สอน เนื่องจากสื่อการเรียนรู้ช่วยทำให้บทบาทของผู้สอนเปลี่ยนไปจากการเป็นผู้บอกความรู้ส่งผลให้ ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ด้านต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เป็น รูปธรรม นามธรรม และจากการวิเคราะห์ปัจจัยนำเข้า ด้วยการศึกษ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล พื้นฐาน เกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎีในการพัฒนาสร้างสื่อ จัดการเรียนรู้ด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

2. ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism Theories) มาเป็น แนวคิดร่วมในการพัฒนาสื่อ กล่าวคือ การให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ด้วยตัว ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ค้นพบหรือสร้างความรู้ขึ้นจากประสบการณ์และความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบ เห็นเข้ากับความรู้เดิมที่ตนมีอยู่จนเกิดเป็นโครงสร้างความรู้ใหม่ขึ้น จากการมีส่วนร่วมและ

ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจนเกิดเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายร่วมกับแนวคิดการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดร่วม เพราะการใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนให้ความสนใจและช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้อยากเรียนรู้ และเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันดังที่เอกพล จิ้มพงษ์ (2553) กล่าวว่า ปัจจุบันต้องยอมรับว่าในชีวิตประจำวันของเราได้รับประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นอย่างมาก เนื่องจากทำให้สะดวกรวดเร็วทั้งในการทำงาน การติดต่อสื่อสาร และทำให้มีการตัดสินใจได้อย่างแม่นยำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่มีบทบาทและมีความสำคัญมากในการนำไปประยุกต์ใช้งานในหลากหลายมิตินิยมใช้ทั่วโลก

3. การนำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มาประยุกต์ใช้ด้านการเรียนการสอน ดังที่มนัส สุวรรณ (2549) ช่วยให้นักศึกษาเข้าใจถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนพื้นโลกนี้จริงเป็นแนวทางจัดการการศึกษาสามารถช่วยพัฒนาให้นักศึกษาเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลกที่มีความสัมพันธ์กับที่ตั้ง เข้าใจระบบธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งนักศึกษาต้องรู้จักการวิเคราะห์ข้อมูล การแลกเปลี่ยนข้อมูลและการเรียนรู้ข้ามสาขาวิชา เป็นการสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบและการตัดสินใจเพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน โดยใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา ด้วยวิธีการให้ความรู้ทางด้านสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นวิธีการที่สำคัญอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยป้องกันและแก้ไขสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนมาด้วย อันเป็นการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ต้นเหตุและปลายเหตุ โดยกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษามีเป้าหมายสำคัญ คือ การเพิ่มศักยภาพและความสามารถให้กับมนุษย์เพื่อที่จะได้อยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้โดยมุ่งเน้นการสร้างเสริมสิ่งสำคัญ 3 ประการ 1) ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ในประเด็นนี้เน้นการสร้างเสริมความรู้ ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ และซาบซึ้งเรื่องสิ่งแวดล้อมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การสร้างปัญญาให้เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ 2) ทักษะคิดหรือจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมในประเด็นนี้นั้นสำคัญในการเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม เกิดความห่วงหา เมื่อสิ่งแวดล้อมได้รับผลกระทบหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การสร้างสติหรือความรู้สึกรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ และ 3) ทักษะการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมประเด็นนี้เน้นการสร้างเสริมทักษะในการแจ้งปัญหาสิ่งแวดล้อม พร้อมวิเคราะห์สาเหตุ ผลกระทบ และแนวทางในการแก้ไข ทั้งนี้รวมไปถึงการแสวงหาโอกาสนำทักษะดังกล่าวไปใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ และการนำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มาประยุกต์ใช้ด้านการศึกษาพบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของจินดา แซ่จิ่ง (2563) พบว่าการนำเทคนิคแผนที่การศึกษา (School Mapping) เชื่อมโยงกับระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) มาใช้บริหารจัดการการศึกษาของโรงเรียน เพื่อให้ผู้บริหารสามารถ

มองเห็นภาพรวมจากข้อมูลการวิเคราะห์ต่าง ๆ อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเพื่อใช้เป็นระบบกลางในการวางแผน หรือวางกลยุทธ์การบริหารต่าง ๆ โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่มีสังกัดภายใต้การดูแลของ สพฐ.

องค์ความรู้ใหม่

จากการออกแบบพัฒนาสร้างสื่อด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อใช้ในการเลือกโรงเรียน ใช้กับนักศึกษาชั้นปีที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สื่อจากการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยร่วมกันศึกษาเส้นทาง ระยะทางของโรงเรียนที่ผ่านจากการจัดสรร เข้าคุณสมบัติในการสามารถออกปฏิบัติการวิชาชีพครูได้ สิ่งแวดล้อมบริบทของโรงเรียน โดยใช้กระบวนการทางภูมิศาสตร์ คือ การตั้งคำถามเชิงภูมิศาสตร์ การรวบรวมข้อมูล การจัดการข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปเพื่อตอบคำถาม ตลอดจนการนำด้านทักษะทางภูมิศาสตร์ทั้ง 7 ทักษะที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ สิ่งที่พบและปรากฏเพิ่มเติมนอกเหนือทักษะจากการสังเกตแล้วนั้นพบว่าการสอบถาม สัมภาษณ์ บันทึกข้อมูลเชิงพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต้องใช้ควบคู่ต่อการนำมาพิจารณาในการพัฒนาสร้างสื่อ และแบบสอบถามแบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ต่อการพัฒนาสร้างสื่อด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อใช้ในการเลือกและติดตามนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสังคมศึกษา จากครูพี่เลี้ยง และนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ผลการศึกษาประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้ต่อการพัฒนาสร้างสื่อด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อใช้ในการเลือกและติดตามนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสังคมศึกษา จากครูพี่เลี้ยง พบว่า นักศึกษาและครูพี่เลี้ยงด้านสื่อด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์สอดคล้องกับความรู้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สารภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุงพ.ศ. 2560) สอดคล้องกับมาตรฐาน ส. 5.1 เข้าใจลักษณะทางกายภาพของโลก และความสัมพันธ์ของ สรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ใน การค้นหา วิเคราะห์ และสรุปข้อมูลตามกระบวนการทางภูมิศาสตร์ ตลอดจนใช้ภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องพัฒนาสร้างสื่อจัดการเรียนรู้ด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อใช้ในการติดตามนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ในการนำสื่อจัดการเรียนรู้ด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อใช้ในการติดตามนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสังคมศึกษา มาใช้จากผลการวิจัยพบว่า สื่อจัดการเรียนรู้ด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ผู้สอนจะต้องมีเป้าหมายของสื่อก่อนจึงสามารถเลือกใช้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสถานการณ์และบริบทของสาขาวิชา ตลอดจนผู้สอนควรอธิบายเป้าหมายและประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับจากสื่อตัวนี้ และต้องติดตาม เอาใจใส่เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าและความสำคัญ ต่อการศึกษาในการใช้สื่อต่อการจัดการเรียนรู้
2. การนิเทศก์ติดตามนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู อาจารย์นิเทศก์วิชาชีวะและอาจารย์นิเทศก์วิชาเอกควรศึกษาประสิทธิภาพสื่อจัดการเรียนรู้ด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อใช้ในการติดตามนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูกับการเรียนรู้อันช่วยให้เกิดการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์หรือทักษะทางสังคมให้กับผู้เรียนต่อไปและควรจัดกิจกรรมโดยการใช้สื่อจัดการเรียนรู้ด้วยการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์เพื่อใช้ในการติดตามนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสาขาวิชาอื่น ๆ ต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

- จินดา แซ่จิ่ง. (2563). *พัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการศึกษา (GIS)*. (รายงานการวิจัย). สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน : สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2546). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เทพเนรมิตการพิมพ์.
- ฐาปณีย์ ธรรมเมธา. (2557). *เอกสารคำสอนเรื่องรายวิชา 468 301 การเลือกและการใช้สื่อการเรียนการสอน*. นครปฐม : ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์. (2555). *การวัดและประเมินผลการศึกษา ทฤษฎีและการประยุกต์*. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- พรณี ชีวินศิริวัฒน์. (2561). *ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ : หลักการและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนัส สุวรรณ. (2549). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

สรรคใจ กลิ่นดาว. (2555). แนวคิดและวิธีการจัดการข้อมูลเชิงพื้นที่. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

เอกพล ฉิมพงษ์. (2553). การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ประจวบคีรีขันธ์ : สำนักชลประทานที่ 14 กรม
ชลประทาน.

การพัฒนาทักษะการฟังผ่านภาพยนตร์การ์ตูนภาษาอังกฤษและการตั้งคำถาม ตามลำดับชั้นของ Revised Bloom's Taxonomy สำหรับนักเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3

Development of Listening Skills through English Animated Films and Asking
Questions according to the Revised Bloom's Taxonomy for
Mathayomsuksa 3 Students

พิมพ์พลอย จันทร¹ และสุดากาญจน์ ปัทมดิล²

Pimployp Janthorn and Sudakarn Patamadilok

Received: May 01, 2024

Revised: June 16, 2024

Accepted: July 09, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการประยุกต์ใช้ภาพยนตร์การ์ตูนภาษาอังกฤษ และคำถามตามลำดับชั้นของ Revised Bloom's Taxonomy ที่พัฒนาทักษะการฟังของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ณ โรงเรียนชัยนาทพิทยาคม เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 190 คน วิชาเอกวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ และเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานในภาคเรียนที่ 2 ของปีการศึกษา 2562 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนจำนวน 46 คน คัดเลือกด้วยวิธีแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบทดสอบการฟังก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การสร้างคำถามตามลำดับชั้นของ Revised Bloom's Taxonomy เพื่อทดสอบพัฒนาการด้านทักษะการฟังของนักเรียน 2) ภาพยนตร์การ์ตูนภาษาอังกฤษ 3) แผนการสอน และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมที่ออกแบบไว้ในแผนการสอน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ คะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน

¹⁻² มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan University

Corresponding author, e-mail: pimploypj@gmail.com

มาตรฐาน ใช้คะแนนเฉลี่ยคำนวณคะแนนของนักเรียนแต่ละคน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test dependent ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีทักษะการฟังภาษาอังกฤษดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หลังจากศึกษาภาพยนตร์การ์ตูน และมีระดับความพึงพอใจต่อกิจกรรมในห้องเรียนอยู่ในระดับพอใจมาก รวมทั้งได้ข้อสรุปว่าภาพยนตร์การ์ตูนภาษาอังกฤษสามารถนำมาใช้เป็นสื่อการสอนภาษาอังกฤษแบบทางเลือก ร่วมกับการเลือกใช้สื่อมัลติมีเดียที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมทักษะการฟังของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นต่อไป

คำสำคัญ: ทักษะการฟัง, ภาพยนตร์การ์ตูนภาษาอังกฤษ, การตั้งคำถามตามลำดับขั้น, Revised Bloom's Taxonomy

Abstract

The objective of this research article was to study the effects of applying English animated films and asking questions according to the Revised Bloom's Taxonomy to develop listening skills of lower secondary school students at Chainatpittayakom School. This was a quantitative research. The population used in this research was 190 Mathayomsuksa 3 students majoring in Science-Mathematics and studying Basic English in the second semester of the 2019 academic year. The sample consisted of 46 students who were selected by purposive sampling. The research instruments were 1) a pre-test and post-test listening using questions according to the Revised Bloom's Taxonomy to test the development of students' listening skills, 2) an English animated film, 3) a lesson plan, and 4) student satisfaction questionnaires on activities designed in the lesson plan. The statistics used in the research were mean, standard deviations and t-test dependent. The research results found that students had significantly improved English listening skills at a statistical level of .05 after studying animated films. Their satisfaction levels with classroom activities were at a very satisfactory level. It was also concluded that English animated films can be used as an alternative English teaching medium, along with the selection of appropriate multimedia to promote listening skills of lower secondary school students.

Keywords: Listening Skills, English Animated Film, Sequential Questioning, Revised Bloom's Taxonomy

บทนำ

ภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญในบริบทของการเป็นภาษาหลักที่ใช้ในการสื่อสารและเป็นส่วนหนึ่งในวัฒนธรรมของมนุษย์ ซึ่งมีการใช้อย่างแพร่หลายทั่วโลก ภาษาอังกฤษนับเป็นหนึ่งในภาษาราชการขององค์กรสหประชาชาติและเป็นที่ยอมรับให้เป็นภาษาหลักที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างประเทศ อมรศรี ชัยอาคม, มัสยา ราชวงษ์ และกรรณศาสตร์ แก้วแสนทิพย์ (2566) กล่าวว่า มนุษย์ควรเรียนรู้ทักษะทางภาษาเพราะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยให้เรามีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยพัฒนามนุษย์ให้เจริญก้าวหน้า ต้องมุ่งเน้นให้มีการเรียนรู้จากสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ทางภาษาที่หลากหลายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ในส่วนของทักษะภาษาอังกฤษ มีทักษะทางภาษาทั้งหมดสี่ทักษะ ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ทักษะเหล่านี้ถูกแบ่งย่อยเป็นทักษะการรับรู้ (Receptive Skills) คือ ทักษะการฟังและทักษะการอ่าน และทักษะการผลิต (Productive Skills) คือ ทักษะการพูดและทักษะการเขียน ซึ่ง ทักษะที่มีความสำคัญที่สุดของกระบวนการการเรียนรู้ทางภาษาก็คือทักษะการฟัง เป็นทักษะการสื่อสารที่จำเป็นประการแรกสำหรับมนุษย์ เพราะใช้ในการเรียนรู้ พัฒนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ การฟังอย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการใช้ชีวิตในยุคนี้ เนื่องจากเป็นทักษะชีวิตประการหนึ่ง (Yurko, N. & Styfanyshyn, I., 2020) จากข้อมูลของ Mohideen, M. A. B. K. & Mohd, N. E. B. (2020) ในกระบวนการเรียนรู้ภาษา ผู้เรียนที่มีทักษะการฟังที่ดีจะได้เรียนรู้ข้อมูลที่สำคัญมากมายจากการฟัง เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้ภาษาก่อนที่มนุษย์จะเรียนรู้ที่จะเชี่ยวชาญในทักษะอื่น ๆ ทักษะการฟังมีการถูกแยกย่อยออกเป็นทักษะต่าง ๆ เช่น การฟังเพื่อหาแนวคิดหลัก การฟังเพื่อหารายละเอียด และการฟังเพื่อหาข้อมูลจำเพาะ (Zaim, M., Refnaldi, R. & Elfiona, E., 2020)

แต่ถึงอย่างไรก็ตาม นักเรียนที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ (EFL) มักจะมีปัญหาเกี่ยวกับกิจกรรมการฟังภาษาอังกฤษ เช่น ความรู้ในเรื่องคำศัพท์น้อย การได้ฟังคำศัพท์และสำเนียงที่ไม่คุ้นเคย ความเร็วในการพูดของผู้พูด เป็นต้น ดังนั้นครูจึงควรใช้วิธีการสอนที่หลากหลายเพื่อเสนอทางเลือกให้กับนักเรียน Djabborova, F.O. (2020) กล่าวว่า ครูสอนภาษาควรใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย มีกลวิธีที่ดี จัดการชั้นเรียนได้เหมาะสม และใช้แนวทางที่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาทักษะการฟังของนักเรียน เนื่องจากในปัจจุบันเป็นยุคของเทคโนโลยี นักเรียนจึงสามารถ

ต่อยอดความรู้และพัฒนาทักษะการฟังผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุ เพลง ข่าว การ์ตูน และภาพยนตร์ การ์ตูนต่าง ๆ โดยเฉพาะในส่วนของภาพยนตร์การ์ตูน ผู้เรียนสามารถรับความรู้จากการฟังบทสนทนาระหว่างตัวละคร ประโยคบริบท สำนวน รวมถึงคำศัพท์ต่าง ๆ ได้ และเนื้อหามีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ ซึ่งภาพยนตร์การ์ตูนมีการใช้กันอย่างแพร่หลายในห้องเรียนภาษาอังกฤษ เพื่อฝึกทักษะการฟังของนักเรียน (Nouthaphone, T. & Purbani, W., 2020)

การใช้สื่อการสอนจากสื่อสภาพจริง มีประโยชน์สำหรับผู้เรียน เพราะเป็นการดึงดูดผู้เรียนให้สนใจการเรียนรู้ภาษา ทำให้ได้ใช้ภาษาในการสื่อสาร โดยชี้ให้เห็นว่าภาษานั้นสามารถใช้ในการสื่อสารได้จริงผ่านสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ได้เรียนรู้คำศัพท์และประโยคต่าง ๆ นอกเหนือการเรียนรู้จากในหนังสือเรียน ซึ่งผู้สอนก็ต้องมีการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับระดับทางภาษาของผู้เรียน ด้วย (Maftuh, F., Mudofir, I., Aziz, M., Maaliah, E. & Fitriana, N., 2021) ศึกษาการใช้การ์ตูนภาษาอังกฤษเป็นสื่อการเรียนการสอน ถือเป็นกิจกรรมในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษนอกห้องเรียนปกติ มีการเรียนรู้ที่ควบคู่ไปกับความสนุกสนาน

Bloom's Taxonomy หรือการเรียนรู้ตามลำดับขั้นของบลูม (Bloom, B. S. & Krathwohl, D. R., 1956) ถือเป็นสิ่งที่มีประสิทธิภาพในการจัดหมวดหมู่พฤติกรรมทางปัญญา ในปี 2544 แอนเดอร์สันและกลุ่มนักวิจัยได้พัฒนาและแก้ไขเป็น “การตั้งคำถามตามลำดับขั้นของบลูมฉบับแก้ไข (Lasley, T., 2023)” ขอบเขตความรู้แบ่งออกเป็นหกระดับ คือ จดจำ เข้าใจ นำไปใช้ วิเคราะห์ ประเมิน และสร้าง สามารถใช้ในการตั้งคำถามซึ่งขึ้นอยู่กับขอบเขตความรู้ความเข้าใจ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีการพัฒนาการคิดขั้นสูงและสะท้อนความรู้ของผู้เรียน ในที่นี้มีการใช้คำถามหกระดับ (Constructivist Teacher, 2021) 1) Remembering Question เป็นคำถามเกี่ยวกับความรู้และความทรงจำ โดยขึ้นต้นประโยคว่า ใคร (Who) อะไร (What) ที่ไหน (Where) และเมื่อไร (When) 2) Understanding Question ซึ่งถามเกี่ยวกับความรู้และความจำ และความสามารถในการเข้าใจความหมายของเนื้อหาด้วยเหตุใดและอย่างไร 3) Applying Question เป็นการประยุกต์ใช้ความรู้เดิมกับสถานการณ์ใหม่ 4) Analysis Question or a Comparison Question เกี่ยวกับวิเคราะห์หรือคำถามเปรียบเทียบ การจัดลำดับ จำแนกประเภทหรือจัดกลุ่ม และการถามเหตุผล 5) Evaluating Question เป็นการประเมินหรือการตัดสินใจและขอความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ และ 6) Creating Question คำถามเกี่ยวกับการสร้าง คือ การนำองค์ประกอบต่าง ๆ มาทำให้เกิดเป็นแนวคิดใหม่ ๆ ผ่านการสันนิษฐานและความคิดสร้างสรรค์

ในประเทศไทย ทักษะการฟังมักถูกละเลยในห้องเรียนภาษาอังกฤษ เพราะครูบางคนคิดว่าการฟังเป็นเรื่องธรรมชาติ และไม่จำเป็นต้องเรียนรู้เพิ่มเติม (Chanaroke, U. & Niemprapan,

L., 2020) และการสอนการฟังสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้ภาพยนตร์การ์ตูนภาษาอังกฤษยังมีจำนวนน้อย ครูผู้สอนภาษาอังกฤษยังมีตัวอย่างแนวทางปฏิบัติในการสอนไม่มาก จึงจำเป็นต้องหาวิธีการสอนการฟังแบบใหม่เพื่อรองรับโอกาสทางการศึกษาให้กับนักเรียนไทยที่ต้องการเพิ่มความสามารถในการฟัง ซึ่งยังไม่มีงานวิจัยที่มีการศึกษาในเรื่องนี้กับกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนั้น จึงมีความสำคัญและจำเป็นที่ผู้วิจัยจะทำการศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภาพยนตร์การ์ตูนภาษาอังกฤษและการตั้งคำถามตามลำดับชั้นของ Revised Bloom's Taxonomy กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนชัยนาทพิทยาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาผลการประยุกต์ใช้ภาพยนตร์การ์ตูนภาษาอังกฤษ และคำถามตามลำดับชั้นของ Revised Bloom's Taxonomy ที่พัฒนาทักษะการฟังของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ณ โรงเรียนชัยนาทพิทยาคม

วิธีดำเนินการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรอิสระ คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ภาพยนตร์การ์ตูนภาษาอังกฤษ

ตัวแปรตาม คือ ทักษะการฟังภาษาอังกฤษและการตั้งคำถามตามลำดับชั้นของ Revised Bloom's Taxonomy (คะแนนสอบก่อนและหลังการเรียน)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 วิชาเอกวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ โรงเรียนชัยนาทพิทยาคม ที่เรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 190 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 46 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และมีการคัดเลือกครูสอนภาษาอังกฤษแบบเจาะจงจำนวน 1 คน เพื่อสอนนักเรียนกลุ่มตัวอย่างนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ มี 5 ชนิด ได้แก่

1. ภาพยนตร์การ์ตูน: Klaus (Pablos, S. (Director), 2019) และ The Lion King (Favreau, J. (Director), 1994) เกณฑ์การคัดเลือกภาพยนตร์การ์ตูน ได้แก่ เนื้อหาที่น่าสนใจ มีการออกเสียงคำชัดเจน และมีบทสนทนาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ภาพยนตร์แต่ละเรื่องมี 3 ตอน ความยาว 10-15 นาที/ตอน

2. แผนการสอนของภาพยนตร์การ์ตูนทั้ง 2 เรื่อง แผนการสอนความยาว 50 นาที จำนวน 6 แผนถูกสร้างขึ้นและอิงจากภาพยนตร์การ์ตูนภาษาอังกฤษเรื่อง Klaus และ The Lion

King โดยใช้ขั้นตอนการสอน 3 ขั้นตอนเพื่อพัฒนาทักษะการฟัง ได้แก่ ก่อนฟัง ระหว่างฟัง และหลังฟัง ดังนี้

ขั้นก่อนการฟัง: ก่อนที่จะชมภาพยนตร์ ครูได้จัดเตรียมคำศัพท์ ข้อมูล และความรู้เกี่ยวกับภาพยนตร์การ์ตูนเพื่อแนะนำนักเรียนให้รู้จักบทเรียนและเพื่อให้เกิดความเข้าใจ

ระหว่างฟัง: ครูฉายคลิปภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องละ 10-15 นาที ถามคำถามเกี่ยวกับบริบทและคำถามโดยละเอียดที่เกี่ยวกับเรื่อง ครูเล่นคลิปซ้ำ ๆ และให้นักเรียนพยายามฟังจับใจความ และนักเรียนตอบคำถามปากเปล่าเกี่ยวกับเนื้อเรื่องในคลิป

หลังการฟัง: มีการอภิปรายเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพยนตร์การ์ตูน นักเรียนทำแบบฝึกหัดหลังเรียน และมีการตอบคำถามแบบปรนัยส่วนตัวเลือก

3. แบบทดสอบการฟังก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การตั้งคำถามตามลำดับขั้นของ Revised Bloom's Taxonomy แบบทดสอบมีคำถาม 20 ข้อ ใช้การตั้งคำถามตามลำดับขั้นของบลูมฉบับแก้ไขในการออกแบบข้อคำถาม แบ่งเป็น 5 ประเภท ได้แก่ คำศัพท์ ฉาก ตัวละคร เรื่องราว และสรุป สำหรับภาพยนตร์เรื่อง "Klauser" มีคำถามเกี่ยวกับคำศัพท์ 3 ข้อ ฉาก 1 ข้อ ตัวละคร 1 ข้อ รายละเอียดของเรื่อง 14 ข้อ และการสรุปความ 1 ข้อ ภาพยนตร์เรื่องที่สองคือ "The Lion King" มีคำถามเกี่ยวกับคำศัพท์ 1 ข้อ เกี่ยวกับฉาก 4 ข้อ เกี่ยวกับตัวละคร 2 ข้อ รายละเอียดของเรื่อง 12 ข้อ และสรุปความ 1 ข้อ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญสามคนได้ทำการตรวจสอบ IOC ของแบบทดสอบ คำถามจะต้องมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 นอกจากนี้ คำถามที่เลือกต้องมีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนกสูงกว่า 0.20 ความน่าเชื่อถือคำนวณจาก KR20 และผลการทดสอบนำร่อง ผู้เข้าร่วมการทดสอบนำร่องเป็นกลุ่มนักเรียนคนละกลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบนี้คือ 0.82 และค่าความเที่ยงตรง คือ 0.81 จากนั้นจึงทำการเลือกข้อคำถามจำนวน 20 ข้อสำหรับแบบทดสอบก่อนและหลังเรียนของภาพยนตร์แต่ละเรื่อง

4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการฟังภาพยนตร์การ์ตูนจำนวน 23 ข้อ มีการใช้ Likert Scale (Likert, R., 1932) เพื่อสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับกิจกรรม โดยแบ่งระดับของความพึงพอใจเป็น 3 ระดับ คือ พอใจมาก พอใจปานกลาง และพอใจน้อย มีคำถาม 3 ส่วน ได้แก่ บรรยากาศภายในห้องเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ และประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรม คะแนน IOC จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน คือ 0.76 แบบสอบถามได้รับการแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าความเชื่อมั่น 0.83 และค่าความเที่ยง 0.85

5. การสะท้อนการสอน เป็นเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถในการฟังของนักเรียน และความคิดเห็นของครูหลังจากสอนการฟังภาษาอังกฤษผ่านการใช้ภาพยนตร์การ์ตูนในห้องเรียน

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยนี้ดำเนินการในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2562 ผู้วิจัยใช้การทดสอบทั้งก่อนเรียนและหลังเรียนเพื่อรวบรวมข้อมูล ซึ่งนักเรียนได้ทำแบบสอบถามความพึงพอใจหลังจากเรียนบทเรียนจากภาพยนตร์ทั้ง 2 เรื่องเสร็จแล้ว และครูได้สะท้อนการสอนหลังจากจบชั้นเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้คะแนนเฉลี่ยคำนวณคะแนนของนักเรียนแต่ละคน ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์คะแนนความสามารถในการฟังของกลุ่มตัวอย่างในการทดสอบทั้งก่อนและหลังเรียนและแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน

2. ใช้ t-test Dependent เพื่อตรวจสอบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างค่าเฉลี่ยของคำถามของภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องหรือไม่

สรุปผลการวิจัย

1. คำถามจากภาพยนตร์เรื่อง Klaus

จากการนำเสนอคำถามที่สร้างขึ้นจากภาพยนตร์การ์ตูนเรื่อง Klaus (Pablos, S. (Director), 2019) โดยนำการตั้งคำถามตามลำดับขั้นของบลูมมาใช้สร้างคำถามทั้งหมด 20 ข้อ แบ่งออกเป็น 6 ประเภท ระดับแรกคือคำถามการจำ มีคำถามสี่ข้อ ระดับที่สองคือคำถามความเข้าใจ มีคำถามเก้าข้อ ระดับที่สาม มีคำถามหนึ่งข้อในระดับการนำไปใช้ ระดับที่สี่ ระดับการวิเคราะห์ มีคำถาม 3 ข้อ ระดับที่ห้า ระดับการประเมิน มีคำถาม 2 ข้อ และระดับการสร้าง มีคำถามหนึ่งข้อ มีผลวิจัยปรากฏดังนี้

ในส่วน of คำถามประเภทความจำ (Remember) ซึ่งเป็นการใช้ความจำเพื่อระลึกถึงข้อมูลในภาพยนตร์ที่ได้ชมเพื่อนำมาตอบคำถาม พบว่า จำนวนนักเรียนที่สามารถตอบคำถามได้อย่างถูกต้องก่อนเรียน มีจำนวนน้อยกว่าจำนวนนักเรียนที่สามารถตอบคำถามได้ถูกต้องหลังการเรียนทักษะการฟังด้วยภาพยนตร์การ์ตูนภาษาอังกฤษ ซึ่งชนิดของคำถามที่นักเรียนตอบได้มากที่สุดคือคำถามประเภทคำศัพท์ (Q1: What is the issue that the narrator talked about in the beginning of the story? ก่อนเรียน 80.43% หลังเรียน 97.83% และ Q9: Where was the

postal office? ก่อนเรียน 58.70% หลังเรียน 82.61%) คำถามที่นักเรียนสามารถตอบได้น้อยที่สุดคือคำถามประเภทตัวละคร (Q3: Whom was the letter sent to? ก่อนเรียน 45.65% หลังเรียน 80.43%)

ในส่วนของคำถามประเภทความเข้าใจ (Understand) เกี่ยวข้องกับรายละเอียดของเรื่อง เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจแนวคิดหลักและสามารถอธิบายเรื่องราวด้วยคำพูดของตนเอง จากผลการวิจัยพบว่า จำนวนนักเรียนสามารถตอบคำถามได้ถูกต้องมีมากขึ้นหลังการเรียน ดังเห็นได้จาก Q13: What did Johansen do when he was a boy? ก่อนเรียน 26.09% หลังเรียน 86.96%, Q4: Why didn't Johanssen go to equestrian training? ก่อนเรียน 21.74% หลังเรียน 67.39% หรือ Q7: How was the transporting progress of fragile merchandise? ก่อนเรียน 19.57% หลังเรียน 63.04%

ในส่วนของคำถามเกี่ยวกับการประยุกต์ (Apply) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนสามารถใช้ข้อมูลเดิมและเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดต่างๆ เพื่อตอบคำถาม Q12: What would happen if he failed his father's agreement? รวมทั้งสามารถจดจำสิ่งที่ได้เรียนรู้ ทำความเข้าใจความรู้ที่ได้รับมา และนำไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์อื่นๆ ซึ่งหลังการเรียน จำนวนนักเรียนที่สามารถตอบคำถามได้มีมากขึ้น (ก่อนเรียน 19.57% หลังเรียน 78.26%)

ในส่วนของคำถามเกี่ยวกับการวิเคราะห์ (Analyze) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนสามารถแบ่งข้อมูลออกเป็นส่วนๆ เพื่อสำรวจความสัมพันธ์ในเรื่อง และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามได้ดังนี้ Q15: How did Johanssen's father feel when he sent his son to be a postman? (ก่อนเรียน 32.61% หลังเรียน 50.00%) Q16: How would the father answer the question of Drill Sergeant? (ก่อนเรียน 21.74% หลังเรียน 54.35%) Q17: How would Johanssen describe Smeerensburg? (ก่อนเรียน 15.22% หลังเรียน 52.17%)

ในส่วนของคำถามเกี่ยวกับการประเมิน (Evaluate) ผลการวิจัยพบว่า หลังเรียน นักเรียนสามารถตัดสินใจและให้คุณค่าจากข้อมูลส่วนหนึ่งของเรื่อง รวมทั้งสามารถตีความเรื่องราวตามข้อมูลก่อนหน้านี้ได้ ดังเห็นได้จาก Q14: What is the result if Jesper fails the mission? (ก่อนเรียน 39.13% หลังเรียน 58.70%) Q19: Which word is best to describe Jesper? (ก่อนเรียน 23.91% หลังเรียน 34.78%)

ในส่วนของคำถามเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ (Create) ผลการวิจัยพบว่าหลังเรียน นักเรียนสามารถรวบรวมข้อมูลทุกส่วน จัดโครงสร้างใหม่ และสร้างแนวคิดหลักของเรื่อง หรือ

ความสามารถในการสรุปความได้ดีกว่าก่อนเรียน ดังเห็นได้จาก Q20: What is the main idea of the scene from the movie? (ก่อนเรียน 47.83% หลังเรียน 71.74%)

2. คำถามจากภาพยนตร์เรื่อง *The Lion King*

จากการใช้คำถาม 20 ข้อเกี่ยวกับภาพยนตร์การ์ตูนเรื่อง *The Lion King* ซึ่งมีการนำระดับชั้นการเรียนรู้ตามทฤษฎีของบลูมมาใช้ในการสร้างคำถาม ระดับแรกคือระดับของความจำ มีคำถาม 8 ข้อ ระดับที่ 2 คือระดับความเข้าใจ มีคำถามทั้งหมด 6 ข้อ ระดับที่ 3 คือระดับการนำไปใช้ มีคำถาม 2 ข้อ ระดับที่ 4 คือระดับการวิเคราะห์ มีคำถาม 3 ข้อ ระดับที่ 5 คือระดับการประเมิน มีคำถาม 1 ข้อ และระดับสุดท้าย ระดับการสร้าง มีคำถาม 1 ข้อ ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

ในส่วนของคำถามเกี่ยวกับการจำ (Remember) ผลการวิจัยพบว่า หลังเรียน นักเรียนสามารถจดจำสถานที่และตัวละครได้ดีกว่าก่อนเรียน คือ Q1: Where was the kingdom of Mufaza and Simba? (ก่อนเรียน 76.09% หลังเรียน 97.83%), Q5: Where was a place beyond Simba's family kingdom? (ก่อนเรียน 36.96% หลังเรียน 89.13%) และ Q7: Who was Simba's uncle? (ก่อนเรียน 34.78% หลังเรียน 60.87%)

ในส่วนของคำถามเกี่ยวกับความเข้าใจ (Understand) ผลการวิจัยพบว่า จำนวนนักเรียนที่ตอบคำถามได้หลังการเรียนรู้ผ่านบทเรียนมีจำนวนมากกว่าก่อนการเรียน ดังเห็นได้จากการตอบคำถาม Q18: Why Simba didn't want to marry Nala? (ก่อนเรียน 17.39% หลังเรียน 78.26%), คำถาม Q19: Why did Simba need to get married to Nala? (ก่อนเรียน 82.61% หลังเรียน 100%) และคำถาม Q11: How did Scar make the promise to Simba? (ก่อนเรียน 34.78% หลังเรียน 95.65%)

ในส่วนของคำถามเกี่ยวกับการประยุกต์ (Apply) ซึ่งใช้คำว่า “What...if....?” เพื่อถามถึงการคาดการณ์สถานการณ์ในเรื่องว่าต่อไปจะเป็นอย่างไร แล้วนำข้อมูลในอดีตมาประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ใหม่ที่สมมติขึ้น ผลการวิจัยพบว่า จำนวนนักเรียนที่ตอบคำถามได้หลังการเรียนรู้ผ่านบทเรียนมีจำนวนมากกว่าก่อนการเรียน ดังเห็นได้จากการตอบคำถาม Q4: What would happen if the sun rose with Simba? (ก่อนเรียน 52.17% หลังเรียน 89.13%) และ Q16: What would happen if Simba and Nala grew up and believed in the tradition? (ก่อนเรียน 23.91% หลังเรียน 58.70%)

ในส่วนของคำถามเกี่ยวกับการวิเคราะห์ (Analyze) ผลการวิจัยพบว่า จำนวนนักเรียนที่ตอบคำถามถูกต้องในส่วนของการวิเคราะห์รายละเอียดของเรื่องมีจำนวนน้อยทั้งก่อนและหลังเรียน ดังเห็นได้จาก Q6: How did Mufasa order Simba about the risky place? (ก่อนเรียน 15.22%

หลังเรียน 39.13%) แต่ตอบคำถามเชิงวิเคราะห์ที่เป็นปลายเปิดได้ คือ Q2: Which was compared with a king's time as a ruler? (ก่อนเรียน 71.74% หลังเรียน 73.91%) และ 10. How did Simba feel when he heard about the prohibited place? (ก่อนเรียน 84.78% หลังเรียน 100%)

ในส่วนของคำถามเกี่ยวกับการประเมิน (Evaluate) Q13: In your opinion, what is the characteristic of Scar? ซึ่งถามถึงลักษณะของตัวละคร โดยพิจารณาจากฉากในภาพยนตร์ ผลการวิจัยพบว่า จำนวนนักเรียนที่ตอบคำถามถูกก่อนเรียนมีน้อยกว่าหลังเรียน และจำนวนห่างกันค่อนข้างมาก (ก่อนเรียน 13.04% หลังเรียน 69.57%)

ในส่วนของคำถามเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ (Create) Q20: What is the main idea of the scene you have got from the movie *The Lion King*? ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนสามารถรวบรวมข้อมูลที่ได้รับจากฉากที่ได้รับชมรับฟังทั้งหมดและนำมาสรุปเรื่องราวได้ โดยจำนวนนักเรียนที่สามารถตอบคำถามแบบทดสอบหลังเรียนได้ มีจำนวนมากกว่าการทำแบบทดสอบก่อนเรียน (ก่อนเรียน 65.22% หลังเรียน 91.30%)

3. ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความสามารถในการฟัง ภาพยนตร์การ์ตูนภาษาอังกฤษในระยะก่อนเรียนและหลังเรียน

	N	คะแนน	M	SD	Effect size	t	<i>D</i>
ก่อนเรียน	46	20	7.11	1.88	0.30	4.90*	6.56
หลังเรียน	46	20	13.62	1.93			

* $p < .05$

ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาการใช้ภาพยนตร์การ์ตูนภาษาอังกฤษเป็นสื่อการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการฟังของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยคะแนนความสามารถในการฟังของกลุ่มตัวอย่างหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการใช้ภาพยนตร์การ์ตูนภาษาอังกฤษเป็นสื่อการเรียนรู้สามารถพัฒนาทักษะการฟังของนักเรียนได้

4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน

ตารางที่ 2 คะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน

ประเภทของคำถาม	ค่าเฉลี่ย	ระดับความพึงพอใจ
สภาพแวดล้อมในห้องเรียน	2.36	พึงพอใจมาก
กิจกรรมการเรียนรู้	2.33	พึงพอใจมาก
ประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรม	2.20	พึงพอใจมาก
รวม	2.30	พึงพอใจมาก

หลังจากจบกิจกรรมการเรียนรู้ มีการใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ สภาพแวดล้อมในห้องเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ และประโยชน์ที่ได้รับจากกิจกรรม ผลการวิจัยพบว่า คะแนนสภาพแวดล้อมในห้องเรียนอยู่ในระดับที่น่าพอใจมาก (ค่าเฉลี่ย 2.36) โดยนักเรียนระบุว่ารู้สึกพอใจกับบรรยากาศที่ผ่อนคลายที่สุด มีแรงจูงใจในการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น และสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชั้นเรียนได้ กิจกรรมการเรียนรู้ได้รับการประเมินอยู่ในระดับน่าพอใจมาก (ค่าเฉลี่ย 2.33) นักเรียนส่วนใหญ่ระบุว่าชอบสื่อการสอนที่ครูจัดเตรียมให้ สื่อมีความน่าสนใจและมีเนื้อหาเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน อีกทั้งพึงพอใจกับประโยชน์ที่ได้จากกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย 2.20) เนื่องจากการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและช่วยพัฒนาทักษะการฟังเข้าใจเนื้อหาได้ง่าย และสามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปประยุกต์ในวิชาอื่น ๆ ได้

ในส่วน of ความคิดเห็นของครูที่สะท้อนการสอนโดยการใช้ภาพยนตร์การ์ตูนภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาทักษะการฟังของนักเรียน ครูเห็นด้วยกับการใช้สื่อการสอนนี้ เพราะเป็นสื่อการสอนที่ดีและให้ความบันเทิงแก่ผู้เรียน มีอิทธิพลต่อนักเรียนในด้านทักษะการฟัง และทำให้นักเรียนสนใจบทเรียนภาษาอังกฤษมากขึ้น นอกจากนี้ ยังส่งผลต่อทัศนคติของนักเรียนต่อทักษะการฟัง กล่าวคือ ก่อนเรียนรู้ผ่านสื่อการสอนนี้ นักเรียนคิดว่าการฟังภาษาอังกฤษเป็นเรื่องยาก แต่หลังเรียนมีความมั่นใจมากขึ้น ดังเห็นได้จากคะแนนสอบหลังเรียนที่สูงขึ้น และพึงพอใจมากหลังจากเรียนเรียบร้อยแล้ว

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสร้างข้อคำถามจากภาพยนตร์การ์ตูนทั้งสองเรื่อง Klaus (2019) และ The Lion King (1994) โดยใช้ Revised Bloom's Taxonomy ซึ่งมีทั้งหมด 6 ระดับ คือ จดจำ เข้าใจ นำไปใช้ วิเคราะห์ ประเมิน และสร้างสรรค์ พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในระดับการจดจำ แล้วนำความรู้มาตอบคำถาม ระดับความเข้าใจ ทั้งนี้ ผู้เรียนควรเข้าใจส่วนของเนื้อเรื่องและ

สามารถอธิบายได้ เมื่อถึงระดับนำไปใช้ นักเรียนควรรวบรวมข้อมูลจากความรู้เดิมเพื่อนำไปปรับใช้กับสถานการณ์ในอนาคต ในระดับวิเคราะห์ ผู้เรียนควรวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากภาพยนตร์ เช่น เปรียบเทียบ จำแนก จัดกลุ่ม และให้เหตุผล ระดับที่สี่เป็นการประเมิน ซึ่งกำหนดให้นักเรียนตัดสินใจและให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าของบางสิ่ง บางอย่าง หรือบางคนในภาพยนตร์ และระดับสุดท้ายคือสร้างสรรค์ นักเรียนควรรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากเรื่องทั้งหมดเพื่อให้ข้อสรุปได้ ซึ่งงานวิจัยนี้ใช้คำถามอนุกรมวิธานของ Bloom เพื่อพัฒนาทักษะการฟัง ทำให้นักเรียนปรับปรุงทักษะการฟังของตนเองได้และเห็นประโยชน์ของการเรียนภาษาอังกฤษ โดยบทเรียนมุ่งเน้นที่กิจกรรมการฟังง่ายที่สุดไปจนถึงซับซ้อนที่สุด เพื่อให้นักเรียนมีทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้ทักษะการฟัง

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Nouthaphone, T. & Purban, W. (2020) ซึ่งเผยให้เห็นความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในการใช้ภาพยนตร์ในการสอนการฟัง เพื่อปรับปรุงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ รวมทั้งมีความพ้องตรงกันกับงานวิจัยของ Rahayu, M. S. & Rahayu, E. (2023) ด้านการใช้ภาพยนตร์การ์ตูนภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาความสามารถในการฟังของนักเรียนในยุคความปกติใหม่ (New Normal) เนื่องจากนักเรียนขาดความรู้เรื่องคำศัพท์และไม่สามารถเข้าใจในสิ่งที่เจ้าของภาษาพูดได้ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน เก็บข้อมูลโดยการสังเกต การทดสอบ และแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนแห่งหนึ่งในประเทศอินโดนีเซีย ผลของการวิจัยพบว่าการใช้ภาพยนตร์การ์ตูนเป็นสื่อการสอนมีผลต่อการพัฒนาทักษะการฟังของนักเรียนอย่างมาก ผลสัมฤทธิ์ทางการฟังของนักเรียนดีขึ้นหลังจากใช้ภาพยนตร์การ์ตูนภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตาม เมื่อแยกระดับความสามารถของนักเรียนออกเป็นความสามารถสูงและต่ำ นักเรียนที่มีความสามารถทางภาษาสูงจะได้รับประโยชน์จากวิธีการสอนนี้มากกว่านักเรียนที่มีความสามารถต่ำกว่า แต่ควรควรให้โอกาสเท่าเทียมกันแก่นักเรียนที่มีความสามารถต่ำด้วย (Asmali, M. & Erarslan, A., 2021)

ในด้านความพึงพอใจของนักเรียน ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้ภาพยนตร์การ์ตูนในการเรียนการฟังภาษาอังกฤษในระดับมาก โดยสภาพแวดล้อมในห้องเรียนได้รับการจัดอันดับให้เป็นที่น่าพอใจมากที่สุด เนื่องจากนักเรียนมีความสนุกสนานเพลิดเพลินขณะเรียน นอกจากนี้ นักเรียนยังชอบกิจกรรมการเรียนรู้การฟังภาษาอังกฤษด้วยภาพยนตร์การ์ตูนในระดับมาก และส่วนใหญ่ค่อนข้างพอใจกับประโยชน์ที่ได้รับ เนื่องจากคิดช่วยพัฒนาทักษะการฟังและทำให้สนใจการเรียนรู้ด้านทักษะการฟังภาษาอังกฤษมากขึ้น

ในส่วนของประเภทคำถาม ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า หลังการเรียนจากภาพยนตร์การ์ตูน Klaus และ The Lion King คะแนนเฉลี่ยของคำถามประเภทคำศัพท์อยู่ระดับมากที่สุด

หลังจากที่นักเรียนเรียนรู้คำศัพท์จากครู ในส่วนของคำถามประเภทตัวละครและฉาก มีความคล้ายคลึงกัน คือ นักเรียนสามารถตอบได้อย่างถูกต้อง อย่างไรก็ตาม คำถามประเภทรายละเอียดของเรื่องอยู่ระดับต่ำที่สุด เนื่องจากมีรายละเอียดของเนื้อเรื่องค่อนข้างมากและต้องจับใจความจากเรื่องเพื่อให้ได้ข้อมูลและตอบคำถาม ส่วนประเภทสุดท้ายคือการสรุปเนื้อหา แสดงให้เห็นว่านักเรียนควรรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดจากเรื่องเพื่อตอบคำถาม หากทักษะการฟังของนักเรียนดีขึ้นหลังจากเรียนรู้ผ่านภาพยนตร์การ์ตูนภาษาอังกฤษ นักเรียนสามารถมุ่งเน้นไปที่บทเรียนการฟังที่ครูสอน เนื่องจากภาพยนตร์การ์ตูนเป็นส่วนหนึ่งของสื่อการสอนที่ให้ทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้ทักษะการฟัง อีกทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลสำคัญ ที่เชื่อมโยงแนวคิด สรุปสิ่งที่ได้ฟัง และพัฒนาทักษะจำเป็นในการเป็นผู้ฟังที่ดี

องค์ความรู้ใหม่

ภาพยนตร์การ์ตูนสามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการฟัง โดยเห็นได้จากการศึกษาแผนการสอนและคะแนนของนักเรียนในการทดสอบหลังเรียนที่มีคะแนนสูงขึ้น และมากกว่าครึ่งสามารถตอบคำถามได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากภาพยนตร์การ์ตูนนำเสนอข้อมูลที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนและทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ ภาพยนตร์การ์ตูนมักใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและมีข้อความที่ชัดเจน กระชับ ง่ายต่อการติดตาม จึงเป็นสื่อในการเรียนรู้ที่เหมาะสม นอกจากนี้ ยังพบว่าทักษะการฟังของนักเรียนดีขึ้นหลังจากเรียนรู้ผ่านภาพยนตร์การ์ตูนภาษาอังกฤษ โดยนักเรียนสามารถมุ่งเน้นไปที่บทเรียนการฟังที่ครูสอน มีทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้ทักษะการฟัง รวมทั้งเรียนรู้วิธีระบุข้อมูลที่สำคัญ เชื่อมโยงแนวคิดต่าง ๆ สรุปสิ่งที่ได้ยิน และพัฒนาทักษะจำเป็นเพื่อเป็นผู้ฟังที่ดีต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูควรบริหารเวลาในการสอน กล่าวคือ ภาพยนตร์การ์ตูนที่ฉายแต่ละครั้งไม่ควรใช้เวลาเกิน 10-15 นาที
2. ครูที่ต้องการใช้ภาพยนตร์การ์ตูนภาษาอังกฤษเป็นสื่อการสอน ควรใช้เวลาดูภาพยนตร์ฉบับเต็มเพื่อหาส่วนที่เหมาะสมกับบริบทของห้องเรียนของตนเอง และควรจะเป็นส่วนที่ดึงดูดความสนใจของนักเรียนได้

3. ผู้วิจัยควรเลือกสื่อการสอน วิธีการสอน แผนการสอน และเนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับของนักเรียนเพื่อพัฒนาทักษะทางภาษา วิธีการสอนที่เชี่ยวชาญและเอาใจใส่จะส่งผลต่อความสามารถของผู้เรียนให้พัฒนาได้เป็นอย่างดี

4. จากการเปลี่ยนแปลงของโลก เช่น การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ข้อจำกัดด้านการศึกษาบางประการอาจเกิดขึ้นได้ในหลาย ๆ ด้าน ครูควรค้นหาการสอนที่เหมาะสมทั้งในรูปแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- อมรศรี ชัยอาคม, มัสยา ราชวงษ์ และภรณ์ศาสตร์ แก้วแสนทิพย์. (2566). การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะการฟัง-พูดภาษาอังกฤษ. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 8(2), 23-34.
- Asmali, M. & Erarslan, A. (2021). The Effects of Videos on Listening Skill and Vocabulary in the Process of Language Learning. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (58), 601-623.
- Bloom, B. S. & Krathwohl, D. R. (1956). *Taxonomy of educational objectives; the classification of educational goals by a committee of college and university examiners*. New York : Longmans, Green.
- Chanaroke, U. & Niemprapan, L. (2020). The Current Issues of Teaching English in Thai Context. *EAU Heritage Journal Social Science and Humanities*, 10(2), 34-45.
- Constructivist Teacher. (2021). *How to Ask Questions Using Bloom's Taxonomy*. Retrieved from <https://insku.com/idea/-MezCahG6ZChag5hM2uQ>
- Djabborova, F. O. (2020). Ways of developing listening skills of English learners in ESL and EFL classroom. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 8(10), 212-216.
- Lasley, T. (2023). *Bloom's taxonomy*. Encyclopedia Britannica. Retrieved from <https://www.britannica.com/topic/Blooms-taxonomy>
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 22(1), 5-55.

- Maftuh, F., Mudofir, I., Aziz. M., Maaliah, E. & Fitriana, N. (2021). Using Authentic Materials to Improve Listening Comprehension in Esl Classroom. *Proceedings of the First International Conference on Economics, Business and Social Humanities, ICONES 2020*, November 4-5, 2020, Madiun, Indonesia DOI:10.4108/eai.4-11-2020.2304543
- Mohideen, M. A. B. K. & Mohd, N. E. B. (2020). Watch'n Listen Effects of a Visual Approach on ESL Learner' Listening Comprehension in an ESL Context. *International Journal of Innovative Science and Research Technology*, 5(7), 216-220. DOI:10.38124/IJISRT20JUL253
- Nouthaphone, T. & Purbani, W. (2020). The effectiveness of using films in the teaching of listening to improve the student's learning achievement and enhance the students' learning motivation. *LingTera*, 7(1), 61-71.
- Rahayu, M. S. & Rahayu, E. (2023). The Using of English Animation Movie to Improve Students' Listening Achievement in the New Normal Era. *Seltics Journal: Scope of English Language Teaching Literature and Linguistics*, 6(1), 48-59. doi:org/10.46918/seltics.v6i1.1744
- Yurko, N. & Styfanyshyn, I. (2020). Listening skills in learning a language: the importance, benefits and means of enhancement. *Collective monographs*, 38-46. DOI 10.36074/rodmrfsn.ed-1.04
- Zaim, M., Refnaldi, R. & Elfiona, E. (2020). Developing Mobile Based Authentic Listening Materials for Senior High School Students. *Journal TA'DIB*, 23(1), 1-10.

แนวทางการจัดการความเสี่ยงของอุตสาหกรรมการผลิตคอนกรีตผสมเสร็จ ภาคตะวันตกของประเทศไทย

Risk Management Guidelines for Ready-Mix Concrete Industry in Western
Region of Thailand

อัสนัย แยมอาษา¹ และทักษญา สง่าโยธิน²
Asanai Yeamarsa and Taksaya Sangayotion

Received: March 11, 2024

Revised: September 25, 2024

Accepted: September 26, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยความเสี่ยงภายในองค์กรและนอกองค์กร 2) วิเคราะห์ระดับและจัดลำดับความเสี่ยง 3) ศึกษาประเภทปัจจัยความเสี่ยง 4) ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยเสี่ยงภายในองค์กร ภายนอกองค์กร ระดับและลำดับความเสี่ยง และปัจจัยมีอิทธิพลต่อการจัดการความเสี่ยง และ 5) นำเสนอแนวทางการจัดการความเสี่ยง ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่คัดเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ เจ้าของกิจการ นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญภาคเอกชน นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญภาครัฐ จำนวน 30 คน และผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 6 คน วิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทและนำเสนอเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยเสี่ยงภายในองค์กร คือ วัฒนธรรมองค์กร นโยบายการบริหาร แผนอัตรากำลัง กระบวนการทำงาน ระบบสารสนเทศ ส่วนปัจจัยเสี่ยงภายนอกองค์กร คือ การลดต้นทุนการผลิต และสถานการณ์การเมือง ด้านการตลาดเกี่ยวกับการให้บริการ มาตรฐานคุณภาพสินค้า การพัฒนาและรักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ด้านแผนรองรับภัยธรรมชาติ กิจกรรม CSR และความเชื่อมั่นภาพลักษณ์องค์กร 2) ระดับและลำดับความเสี่ยงพิจารณาถึงโอกาสที่อาจเกิดขึ้นใน

¹⁻² มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น, Western University,

Corresponding author, e-mail: asanai1829@gmail.com, Tel. 080-5563564

อนาคต ความถี่ที่จะเกิดความเสี่ยง แหล่งที่มาของความเสี่ยง ระดับความรุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อองค์กร ควรมีแผนการประเมินความเสี่ยงอย่างชัดเจน 3) ประเภทปัจจัยความเสี่ยง คือ ด้านการบริหาร ด้านกลยุทธ์การขายและการตลาด ด้านกลยุทธ์การแข่งขัน ด้านการดำเนินงาน ด้านการพัฒนาความสามารถของพนักงาน ด้านการปฏิบัติงาน ด้านกฎระเบียบ และด้านคู่มือการปฏิบัติงานให้ครบทุกขั้นตอน 4) ความสัมพันธ์ของปัจจัยความเสี่ยงภายในองค์กร ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม การบริหารงาน การบริหารคน กระบวนการทำงาน ระบบสารสนเทศ คู่แข่ง เศรษฐกิจ การเมือง ภัยธรรมชาติ ภาพลักษณ์ และความเชื่อมั่น เป็นต้น และการจัดลำดับความสำคัญของความเสี่ยง และ 5) แนวทางการจัดการความเสี่ยง โดยการจัดปัจจัยเสี่ยง ลดขนาดความเสี่ยง กระจายความเสี่ยง และยอมรับความเสี่ยง โดยกระบวนการกำกับดูแล พัฒนากลยุทธ์ ปรับปรุงการบริหารการเงิน และพัฒนากระบวนการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

คำสำคัญ: ความเสี่ยง, การจัดการความเสี่ยง, อุตสาหกรรมคอนกรีตผสมเสร็จ

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study internal and external risk factors; 2) to analyze the level and prioritize risks; 3) to study the types of risk factors; 4) to study the relationship between internal and external risk factors, risk levels and priorities, and factors influencing risk management; and 5) to present risk management approaches. Qualitative research was used by conducting in-depth interviews with 30 selected key informants, including business owners, academics and private sector experts, academics and government sector experts, and 6 focus group participants. The content was analyzed to provide context and presented descriptively. The research results found that 1) internal risk factors were organizational culture, management policies, workforce plans, work processes, and information systems. External risk factors were production cost reduction and political situations, marketing services, product quality standards, product quality development and maintenance, natural disaster contingency plans, CSR activities, and corporate image confidence; 2) risk levels and priorities took into account the likelihood of future occurrence, frequency of risk occurrence, the source of the risk,

and the severity of the impact on the organization. There should be a clear risk assessment plan; 3) the type aspect of risk factors were management, sales and marketing strategy, competitive strategy, operation, employee capability development, operation, regulation and operation manual for every step; 4) relationship of risk factors within the organization was culture change, management, human resource management, work process, information system, competitors, economy, politics, natural disaster, image and confidence, etc. and risk prioritization; 5) risk management approaches were done by eliminating risk factors, reducing risk size, spreading risk and accepting risk through supervision process, developing strategy, improving financial management and developing the most efficient operation process.

Keywords: Risk, Risk Management, Ready-Mix Concrete Industry

บทนำ

เศรษฐกิจโลกในปี 2566 มีแนวโน้มชะลอตัวสอดคล้องกับการดำเนินนโยบายการเงินที่มีความเข้มงวดมากขึ้นขณะเดียวกันเศรษฐกิจยุโรปก็มีแนวโน้มที่จะได้รับผลกระทบจากวิกฤตพลังงานที่ยังคงยืดเยื้อจากการดำเนินมาตรการคว่ำบาตรและการลดการนำเข้าพลังงานจากรัสเซีย และเศรษฐกิจกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่และกลุ่มประเทศอาเซียนมีแนวโน้มชะลอตัวลงตามการชะลอตัวของเศรษฐกิจและปริมาณการค้าโลก ขณะที่บางประเทศมีความเสี่ยงจากปัญหาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะประเทศที่มีสัดส่วนหนี้สินต่างประเทศสูง ส่วนเศรษฐกิจจีนมีแนวโน้มขยายตัวเร่งขึ้นอย่างช้า ๆ ทั้งนี้ แนวโน้มเศรษฐกิจโลกในกรอบระยะสั้นและสมมติฐานที่สำคัญ ดังนี้ 1) การปรับขึ้นอัตราดอกเบี้ยของธนาคารกลางแต่ละประเทศไม่นำไปสู่การถดถอยทางเศรษฐกิจที่รุนแรงและยาวนานและไม่ก่อให้เกิดความผันผวนในตลาดการเงินโลกจนทำให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจโดยเฉพาะในประเทศตลาดเกิดใหม่และประเทศรายได้ต่ำที่มีปัญหาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจจนส่งผลต่อเศรษฐกิจโลกในภาพรวม 2) ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะสหรัฐฯ และจีน รวมถึงความยืดเยื้อของสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างรัสเซียและยูเครนไม่ขยายไปสู่การใช้กำลังทางการทหารในพื้นที่อื่น ๆ ที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นจนส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจเป็นวงกว้าง รวมถึงการแบ่งขั้วทางอำนาจทางการเมืองโลกไม่นำไปสู่มาตรการกีดกันทางการค้าที่รุนแรงจน

ส่งผลต่อปริมาณการค้าโลกถดถอยอย่างรุนแรง 3) ตลาดพลังงานและสินค้าโภคภัณฑ์สามารถปรับตัวได้ดีขึ้นตามลำดับและไม่มีมีการปรับลดการนำเข้าพลังงานโดยเฉพาะก๊าซธรรมชาติอย่างฉับพลันจนส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางด้านพลังงานในภูมิภาคยุโรป ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดภาวะวิกฤตการขาดแคลนพลังงานและอาหารจนนำไปสู่การเพิ่มขึ้นที่รุนแรงของระดับราคาพลังงานและสินค้าที่สำคัญ และ 4) การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 สายพันธุ์ใหม่ไม่นำไปสู่การบังคับใช้มาตรการควบคุมการแพร่ระบาดและการจำกัดการเดินทางระหว่างประเทศที่เข้มงวดมากขึ้นอีกครั้งจนส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ภายใต้งี๋เงื่อนไขดังกล่าวคาดว่าเศรษฐกิจและปริมาณการค้าโลก ในปี 2566 มีแนวโน้มที่จะขยายตัวร้อยละ 2.6 และร้อยละ 2.0 ชะลอลงจากร้อยละ 3.1 และร้อยละ 4.0 ในปี 2565 ตามลำดับโดยมีแนวโน้มเศรษฐกิจประเทศสำคัญ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2566)

ในส่วนของเศรษฐกิจสำหรับภาคธุรกิจ เริ่มต้นปี 2566 รัฐบาลมีประกาศเปิดประเทศและมีมาตรการผ่อนปรนการจำกัดทางด้านเศรษฐกิจ โดยเศรษฐกิจเริ่มขยายตัวได้มากขึ้นผู้ประกอบการมีความหวังและคาดหวังแนวโน้มเศรษฐกิจไทยไตรมาสที่ 1 จะเริ่มพลิกฟื้นและขยายตัวได้มากขึ้นที่ดี เศรษฐกิจไทยสะท้อนให้เห็นได้จากดัชนีความเชื่อมั่นอุตสาหกรรมและดัชนีความเชื่อมั่นผู้บริโภคที่ปรับตัวดีขึ้นกว่าในช่วงที่ผ่านมา ภาคอุตสาหกรรมการผลิตมีความมั่นคงมากขึ้นนักลงทุนมีความมั่นใจในสถานะเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มกำลังการผลิตสินค้า ในขณะที่เดียวกันผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นมากขึ้นที่จะสามารถสร้างรายได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต จึงพร้อมที่จะใช้จ่ายใช้สอยมากขึ้น ซึ่งล้วนแต่เป็นสัญญาณที่จะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มและการเติบโตทางเศรษฐกิจได้อย่างไรก็ตาม ระบบการดำเนินธุรกิจสำหรับการฟื้นฟูหรือซ่อมสร้างด้านเศรษฐกิจของประเทศไทย ยังคงจะไม่ได้โรยด้วยกลีบกุหลาบและไม่ได้ใช้เวลาเพียงระยะสั้น ๆ เท่านั้นที่จะสามารถฟื้นฟู แต่ยังคงต้องข้ามผ่านดงหนามที่จะต้องร่วมกันฝ่าฟันให้ก้าวพ้นออกไปให้ได้ เศรษฐกิจของประเทศไทย ในช่วงระยะเวลา 1-2 ปีข้างหน้า ผู้ประกอบการจะต้องร่วมกันวางแผนรับมือกับความเสี่ยงต่าง ๆ จึงควรกำหนดแนวทางในการรับมือที่เหมาะสม สอดคล้องกับทักษะญา สง่าโยธิน (2563) ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาประเทศตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ประกอบด้วยวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค รูปแบบการค้าที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายการพัฒนาของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคที่ทำให้เกิดการลงทุนจากนักลงทุนต่างประเทศมากขึ้น โดยเฉพาะประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในอนาคต อาทิ เศรษฐกิจโลก โครงสร้างประชากร เทคโนโลยี จะทำให้

ประเทศไทยเผชิญความท้าทายมากขึ้นในการเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศในระยะต่อไป

สำหรับแนวโน้มธุรกิจกลุ่มผู้ผลิตวัสดุก่อสร้าง ปี 2566-2568 มีแนวโน้มเติบโตต่อเนื่อง ปัจจัยหนุนจากการลงทุนในโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ โดยเฉพาะโครงการที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคกลาง-ตะวันตก หรือ Central - Western Economic Corridor : CWEC เพื่อพัฒนาเป็นฐานเศรษฐกิจชั้นนำเชื่อมโยงกับ กทม. และพื้นที่โดยรอบ และเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ภายใต้แผนปฏิบัติการโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคในพื้นที่ EEC ระยะที่ 2 ปี 2566-2570 ที่คาดว่าจะเริ่มเร่งตัวขึ้น ซึ่งเบื้องต้นกำหนดไว้ 77 โครงการ มูลค่าการลงทุนรวม 3.4 แสนล้านบาท รวมถึงโครงการเมกะโปรเจกต์ต่างๆ ในพื้นที่อื่นซึ่งจะเหนี่ยวนำงานก่อสร้างภาคเอกชนให้ขยายตัวตาม โดยเฉพาะโครงการที่อยู่อาศัยตามแนวรถไฟและเส้นทางคมนาคมสายใหม่ ๆ รวมถึงการก่อสร้างโรงงานและนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่เกี่ยวเนื่อง และสำหรับปูนซีเมนต์ ปริมาณการจำหน่ายในประเทศปี 2566-2568 มีแนวโน้มขยายตัว 3.0-4.0% ต่อปี ผลจากการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานที่คาดว่าจะมีความคืบหน้ามากขึ้น โดยเฉพาะงานก่อสร้างระยะแรก เช่น งานวางฐานรากของทางยกระดับโครงการรถไฟฟ้า และงานก่อสร้างระบบรางเส้นทางใหม่ ๆ ที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ EEC ส่วนปริมาณการส่งออกคาดว่าจะยังชะลอตัวในปี 2566 ก่อนจะปรับตัวดีขึ้นในปี 2567-2568 ตามการทยอยฟื้นตัวของเศรษฐกิจและการลงทุนก่อสร้างในประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานและโครงการอสังหาริมทรัพย์ ทั้งนี้ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) คาดการณ์ GDP ปี 2566-2567 ของประเทศ CLM จะขยายตัวต่อเนื่อง นอกจากนี้ผู้ประกอบการมีแนวโน้มขยายการส่งออกไปยังตลาดใหม่ อาทิ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เพื่อเพิ่มโอกาสทางการตลาดและกระจายความเสี่ยงในตลาดส่งออก รวมถึงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจการค้าชายแดนภาคตะวันตก เพื่อให้เศรษฐกิจเกิดการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคโดยใช้โอกาสจากศักยภาพของพื้นที่และการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและส่งเสริมความมั่นคงในพื้นที่เศรษฐกิจภาคตะวันตก จากการศึกษา ได้พบข้อมูลที่ทำให้เห็นว่าการกำหนดกลยุทธ์และกลวิธีที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์และการบริหารจัดการภายใต้ความไม่แน่นอนที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ซึ่งธุรกิจจะได้รับความเสี่ยงไม่ว่าจะเป็นความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติ ความเสี่ยงด้านการเงิน และความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย

ดังนั้น การศึกษาแนวทางการจัดการความเสี่ยงของอุตสาหกรรมการผลิตคอนกรีตผสมเสร็จภาคตะวันตกของประเทศไทย เพื่อที่จะบูรณาการเข้ากับการดำเนินการของธุรกิจ และ

เตรียมความพร้อมในการป้องกันและปรับตัวรับความเสี่ยงต่าง ๆ รวมถึงแสวงหาโอกาสในการดำเนินธุรกิจจากความเสี่ยงเหล่านั้นอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ธุรกิจเกิดความเชื่อมั่นอย่างสมเหตุสมผลในการสร้าง รักษา และทำให้คุณค่าเกิดขึ้นจริง อีกทั้งทำให้ธุรกิจสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยความเสี่ยงภายในองค์กรและปัจจัยความเสี่ยงภายนอกองค์กร อุตสาหกรรมการผลิตคอนกรีตผสมเสร็จภาคตะวันตกของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการวิเคราะห์ระดับและจัดลำดับความเสี่ยงอุตสาหกรรมการผลิตคอนกรีตผสมเสร็จภาคตะวันตกของประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาปัจจัยของประเภทปัจจัยความเสี่ยงอุตสาหกรรมการผลิตคอนกรีตผสมเสร็จภาคตะวันตกของประเทศไทย
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยความเสี่ยงภายในองค์กร ปัจจัยความเสี่ยงภายนอกองค์กร การวิเคราะห์ระดับและจัดลำดับความเสี่ยง และปัจจัยของประเภทความเสี่ยง มีอิทธิพลต่อการจัดการความเสี่ยงของอุตสาหกรรมการผลิตคอนกรีตผสมเสร็จภาคตะวันตกของประเทศไทย
5. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการความเสี่ยงของอุตสาหกรรมการผลิตคอนกรีตผสมเสร็จภาคตะวันตกของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) โดยเครื่องมือวิจัยในครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยนำเครื่องมือวิจัยมาทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือเพื่อหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน แบบสัมภาษณ์จะได้รับการแก้ไขและปรับปรุงจนผู้เชี่ยวชาญทุกท่านมีความเห็นว่า “ผ่าน” จึงนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เจาะจงคัดเลือก โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ เจ้าของกิจการ หรือผู้ประกอบการ นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญภาคเอกชน นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญภาครัฐ จำนวน 30 คน ที่มีประสบการณ์ในอุตสาหกรรมการผลิตคอนกรีตผสมเสร็จและ 2) การสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยจัดการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนได้เสียในอุตสาหกรรมการผลิตคอนกรีตผสมเสร็จ รวมทั้งสิ้น 6 คน ประกอบด้วย เจ้าของกิจการหรือผู้บริหารโรงงานผลิตคอนกรีต

ผสมเสร็จ จำนวน 2 คน นักวิชาและผู้เชี่ยวชาญภาคเอกชนภาคตะวันตกและภาคอื่น ๆ จำนวน 2 คน นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญภาครัฐพื้นที่ภาคตะวันตกและภาคอื่น ๆ จำนวน 2 คน ผู้วิจัยจัดการสนทนากลุ่มเพื่อยืนยันผลการวิจัย ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์และการนำไปปรับใช้ เพื่อสรุปผลและหาข้อสรุปแนวทางการจัดการความเสี่ยงของอุตสาหกรรมการผลิตคอนกรีตผสมเสร็จภาคตะวันตกของประเทศไทยเพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันธุรกิจอย่างยั่งยืน

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย ATLAS.ti เป็นโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยทบทวนการบันทึกเสียงจากการสัมภาษณ์ทุกครั้ง เพื่อตรวจสอบความครบถ้วนถูกต้องของข้อมูล ถ้ามีข้อมูลส่วนใดขาดตกบกพร่องหรือไม่มีความชัดเจน ผู้วิจัยจะต้องติดต่อขอสัมภาษณ์เพิ่มเติม

2. ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม ATLAS.ti เป็นโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

สรุปผลการวิจัย นำเสนอข้อมูลเป็นความเรียงและรายงานผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอจริยธรรมการวิจัยโดยได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น ตามหนังสือรับรองเลขที่ WTU 2566-0074 และผู้วิจัยได้กำหนดพิทักษ์สิทธิ์

สรุปผลการวิจัย

1. ปัจจัยความเสี่ยงภายในองค์กร ประกอบด้วย ด้านวัฒนธรรมองค์กร 1) บริษัทมีการจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์และติดบอร์ด 2) บริษัทมีการอบรมพนักงานทุกคนก่อนเริ่มงานเกี่ยวกับค่านิยมบริษัท การแต่งกาย วันทำงาน เวลาเข้างาน การขาดลา มาสาย 3) บริษัทมีการจัดอบรมประจำปีและจัดกิจกรรมเสริมสร้างประเพณีขององค์กร 4) บริษัทมีการจัดให้ฝ่ายบุคคลกำหนดวัฒนธรรมองค์กรแบบเครือญาติ และ 5) บริษัทมีการจัดให้ฝ่ายบุคคลอบรมและทบทวนวิสัยทัศน์กับพนักงานทุกวันตอนเช้า วันละ 5 นาที อย่างสม่ำเสมอ ด้านนโยบายการบริหารองค์กร 1) บริษัทมีการกำหนดนโยบายการทำงานทุกฝ่าย อย่างชัดเจน 2) บริษัทให้ฝ่ายบุคคล อบรม เกี่ยวกับนโยบายคู่มือการทำงาน และข้อกฎหมายให้กับพนักงานทุกปีอย่างสม่ำเสมอ 3) บริษัทมีการกำหนดนโยบายองค์กรและกำหนดให้ฝ่ายบุคคล ติดบอร์ดประชาสัมพันธ์ 4) บริษัทมีการกำหนดให้พนักงานทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบายการบริหารองค์กร และ 5) บริษัทมีการจัดอบรมประจำปีและจัดกิจกรรมเสริมสร้างประเพณีขององค์กรเป็นประจำทุก ๆ ปี ด้านบุคลากร 1) บริษัทได้มีการจัดทำแผนอัตรากำลังพลประจำปี และมีการทบทวนระหว่างปี 2) บริษัทได้กำหนดช่องทางการประชาสัมพันธ์

ประกาศรับสมัครงานผ่านเว็บไซต์ เฟสบุ๊ค ติดป้ายหน้าโรงงาน และสำนักงานจัดหางานจังหวัด 3) บริษัทได้กำหนดอัตราเงินเดือน สวัสดิการ สำหรับพนักงานถูกต้องตามกฎหมาย และสอดคล้องกับประเภทธุรกิจเดียวกัน 4) บริษัทได้กำหนดขั้นตอนการสรรหาและการคัดเลือกพนักงานเข้ามา และ 5) บริษัทได้กำหนดให้มีการฝึกอบรมพนักงานทุกคนทุกปี เพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของพนักงาน ด้านกระบวนการทำงาน 1) บริษัทได้จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานและแบบฟอร์มการปฏิบัติ ตาม ระบบ ISO 2) บริษัทได้กำหนดให้มีโปรแกรมสำเร็จรูปทางบัญชี ในการบันทึกบัญชีรายรับและรายจ่าย ควบคุมสินค้าและวัตถุดิบในกระบวนการผลิต 3) บริษัทมีการจัดทำโฟร์ (Flow Chart) อย่างชัดเจนเพื่อกำหนดวิธีการทำงาน ป้องกันการปฏิบัติงานที่ผิดพลาด 4) บริษัทได้อบรมและพัฒนากระบวนการทำงานของพนักงานประจำปี และ 5) บริษัทได้มีการผ่านการรับรองมาตรฐาน มอก. และมีการตรวจสอบเครื่องมือซึ่ง ทุกๆปี และ ด้านระบบสารสนเทศ 1) บริษัทได้กำหนดให้ฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ จัดทำแผนฉุกเฉิน และแผนโจรกรรมข้อมูลไซเบอร์ 2) บริษัทได้จัดซื้อโปรแกรมไมโครซอฟท์ออฟฟิศ (Microsoft Office) เช่น Word Excel PowerPoint มีลิขสิทธิ์และถูกต้องตามกฎหมาย 3) บริษัทได้วางแผนการพัฒนาระบบโปรแกรมสำเร็จรูปอย่างสม่ำเสมอ 4) บริษัทได้กำหนดมีการซ่อมบำรุงและซ่อมแซมเครื่องมือและอุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์พร้อมใช้งานอยู่เสมอ และ 5) บริษัทได้กำหนดให้ฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ จัดเก็บข้อมูลทางบัญชีและข้อมูลส่วนบุคคล และมีระบบการป้องกันการอย่างรัดกุม

ปัจจัยความเสี่ยงภายนอกองค์กร ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ/สังคม/การเมือง 1) บริษัทต้องปรับแผนการขายให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม 2) บริษัทต้องจัดทำกลยุทธ์การขายและการตลาด และมีการติดตามสถานการณ์ทางการเมือง 3) บริษัทต้องวิเคราะห์ราคาวัตถุดิบ เช่น ราคาหิน ราคาทราย ราคาน้ำมัน และนำมาวางแผนการขาย อย่างสม่ำเสมอ 4) บริษัทต้องเพิ่มกำลังการผลิต มากขึ้น และลดต้นทุนการผลิตลง และ 5) บริษัทต้องลดค่าใช้จ่ายทุกระบบงาน วางแผนการใช้งบประมาณ และลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น ด้านคู่แข่ง/การตลาด 1) บริษัทต้องวิเคราะห์การแข่งขันทางการตลาดประจำทุกเดือน และนำมาวางแผนการขาย อยู่ตลอดเวลา 2) บริษัทต้องพัฒนาและปรับปรุงการบริการก่อนและหลังการขายอยู่เสมอ 3) บริษัทต้องออกสำรวจความต้องการของลูกค้าอย่างสม่ำเสมอ 4) บริษัทต้องเน้นการสร้างภาพประทับใจกับลูกค้าทุกครั้ง และ 5) บริษัทต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์คอนกรีตและภาพลักษณ์ของบริษัท ให้เป็นที่รู้จักของลูกค้า ด้านภัยธรรมชาติ 1) บริษัทได้จัดทำแผนรองรับภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง พายุและฝนตกหนัก แผ่นดินไหว 2) บริษัทมีการอบรมขั้นตอนเตือนภัยธรรมชาติ เมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้นจริงในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ และเป็นประจำทุกปี 3) บริษัทจัดทำขั้นตอนและวิธีการ

ปฏิบัติเมื่อเกิดเหตุการณ์ภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน 4) บริษัทกำหนดให้พนักงานได้มีส่วนร่วมในการสร้างมาตรการรับมือและการป้องกันความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ และ 5) บริษัทได้จัดทำประกันภัยให้คุ้มครองกับความเสี่ยงที่จะเกิดจากภัยธรรมชาติ ด้านสิ่งแวดล้อม 1) บริษัทได้จัดทำกิจกรรม CSR การดูแลสิ่งแวดล้อม เช่น การบำบัดน้ำเสีย การเผาขยะ การตัดต้นไม้ ร่วมกับชุมชน ตามพื้นที่ใกล้เคียงของโรงงาน เป็นประจำทุกปี 2) บริษัทได้มีการจัดการและจัดเก็บ เช่น ขยะ เศษปูน น้ำเสียของโรงงาน อย่างดี ก่อนที่จะนำออกไปจากโรงงาน เพื่อป้องกันการทำร้ายสิ่งแวดล้อม 3) บริษัทได้มีการควบคุมเสี่ยง ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิต โดยมีการติดตามสัญญาณ และมีการตรวจสอบจากหน่วยงานราชการอย่างสม่ำเสมอ 4) บริษัทได้จัดประชุมพนักงานทุกคนขององค์กรแบ่งออกเป็นระดับชั้น และ 5) บริษัทได้ร่วมกับหน่วยงานรัฐให้ความรู้กับชุมชน เกี่ยวกับการจัดการขยะ เช่น การแยกขยะ การทิ้งขยะ การจัดเก็บขยะ และการมีส่วนร่วมในการดูแลชุมชน โดยส่งเจ้าหน้าที่ จป. เข้าไปให้ความรู้กับชุมชน เป็นประจำ และด้านความเชื่อมั่นภาพลักษณ์องค์กร 1) บริษัทมีการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์คอนกรีตผสมเสร็จ โดยการสุ่มตรวจสอบขั้นตอนการผลิตและสูตรการผลิตอย่างสม่ำเสมอ 2) บริษัทกำหนดช่องทางการรับเรื่องร้องเรียนของลูกค้า ลูกค้า และพันธมิตร เช่น เว็บไซต์ ไลน์ เฟสบุ๊ค เพื่อนำข้อเสนอแนะและคำติชม มาพัฒนาและปรับปรุงข้อบกพร่องของบริษัทต่อไป 3) บริษัทเน้นการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและการบริการขายของบริษัททุกช่องทางของสื่ออย่างสม่ำเสมอ 4) บริษัทมีการจัดทำแบบสำรวจและแบบประเมินความพึงพอใจการใช้บริการทุกด้านของบริษัทอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำ และ 5) บริษัทได้มุ่งเน้นการบริการทุกด้าน ก่อนและหลังการขาย อย่างสม่ำเสมอ

2. แหล่งที่มาของระดับและการจัดลำดับความเสี่ยงจากโอกาสที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

1) บริษัทได้มี แนวทางการบริหารความเสี่ยง ปักจ้ยความเสี่ยงภายในองค์กร คือ วัฒนธรรมองค์กร วิสัยทัศน์ นโยบายการบริหารองค์กร ผู้บริหารและบุคลากรในองค์กร ขั้นตอนการปฏิบัติงาน ระบบสารสนเทศองค์กร เพื่อนำมาวิเคราะห์โอกาสที่จะเกิดขึ้น 2) บริษัทได้มีแนวทางการบริหารความเสี่ยงปักจ้ยความเสี่ยงภายในองค์กร คือ ชีวิตและทรัพย์สิน การป้องกันระบบความปลอดภัยขององค์กร เพื่อนำมาวิเคราะห์โอกาสที่จะเกิดขึ้น 3) บริษัทได้มีแนวทางการบริหารความเสี่ยงปักจ้ยความเสี่ยงภายนอกองค์กร คือ โรคติดต่อจากบุคคลภายนอก ระบบสาธารณสุขในพื้นที่ใกล้เคียงบริษัท เพื่อนำมาวิเคราะห์โอกาสที่จะเกิดขึ้น 4) บริษัทได้มีแนวทางการบริหารความเสี่ยงปักจ้ยความเสี่ยงภายนอกองค์กร คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการลงทุน การอัตราแลกเปลี่ยน ด้านอัตราดอกเบี้ย เพื่อนำมาวิเคราะห์โอกาสที่จะเกิดขึ้น และ 5) บริษัทได้มีแนวทางการบริหารความเสี่ยงปักจ้ยความเสี่ยงภายนอกองค์กร คือ การเมือง สังคม ชุมชน คู่ค้าพันธมิตร คู่แข่ง ลูกค้า น้ำท่วม ภัยแล้ง แผ่นดินไหว

ไฟไหม้ ขอร้องเรียน คุณภาพสินค้า เพื่อนำมาวิเคราะห์โอกาสที่จะเกิดขึ้น ปัจจัยแหล่งที่มาของระดับ และการจัดลำดับความเสี่ยงจากผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต 1) บริษัทได้มีแนวทางการบริหารความเสี่ยง ปัจจัยความเสี่ยงภายในองค์กร คือ วัฒนธรรมองค์กร วิสัยทัศน์ นโยบายการบริหารองค์กร ผู้บริหารและบุคลากรในองค์กร ขั้นตอนการปฏิบัติงาน ระบบสารสนเทศองค์กร เพื่อนำมาวิเคราะห์ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น 2) บริษัทได้มีแนวทางการบริหารความเสี่ยงปัจจัยความเสี่ยงภายในองค์กร คือ ชีวิตและทรัพย์สิน การป้องกันระบบความปลอดภัยขององค์กร เพื่อนำมาวิเคราะห์ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น 3) บริษัทได้มีแนวทางการบริหารความเสี่ยง ปัจจัยความเสี่ยงภายนอกองค์กร คือ โรคติดต่อจากบุคคลภายนอก ระบบสาธารณสุขในพื้นที่ใกล้เคียงบริษัท เพื่อนำมาวิเคราะห์ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น 4) บริษัทได้มีแนวทางการบริหารความเสี่ยงปัจจัยความเสี่ยงภายนอกองค์กร คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการลงทุน การอัตราแลกเปลี่ยน ด้านอัตราดอกเบี้ย เพื่อนำมาวิเคราะห์ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น และ 5) บริษัทได้มีแนวทางการบริหารความเสี่ยงปัจจัยความเสี่ยงภายนอกองค์กร คือ การเมือง สังคม ชุมชน คู่ค้า พันธมิตร คู่แข่ง ลูกค้า น้ำท่วม ภัยแล้ง แผ่นดินไหว ไฟไหม้ ขอร้องเรียน คุณภาพสินค้า เพื่อนำมาวิเคราะห์ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

3. ปัจจัยของประเภทความเสี่ยง ประกอบด้วย ด้านกลยุทธ์องค์กร โดย 1) กำหนดทิศทางและรูปแบบการดำเนินธุรกิจ และการวิเคราะห์เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ และแนวโน้มอุตสาหกรรม เพื่อให้ธุรกิจสามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน 2) การกำหนดกลยุทธ์ด้านการขาย ด้านการตลาด ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การกำหนดนโยบาย การกำหนดแผนงาน การกำหนดราคาขาย การกำหนดกิจกรรมทางการตลาด การสร้างความเชื่อมั่นด้านภาพลักษณ์ ชื่อขององค์กร และวัฒนธรรมองค์กร เพื่อให้ผู้บริหารสามารถบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน 3) ระดับฝ่ายในองค์กร คือ การกำหนดโครงสร้างองค์กร การกำหนดแผนความต่อเนื่องของผู้บริหารและพนักงาน การกำหนดจรรยาบรรณและจริยธรรมในการดำเนินธุรกิจ การกำกับดูแลผู้บริหารและพนักงานทุกคนในองค์กร เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและลดความเสี่ยงในการบริหารงาน และ 4) ระดับหน่วยในองค์กร คือ การจัดทำระเบียบปฏิบัติงาน การว่าจ้าง การจัดทำสัญญา การกำหนดค่าตอบแทน การกำหนดสวัสดิการ การให้ความสำคัญความโปร่งใสในการปฏิบัติงานทุกระดับชั้น เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้กับองค์กรและลดความเสี่ยงในการบริหารงาน ด้านการดำเนินงาน 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ คู่ค้า ลูกค้า นักลงทุน ผู้ถือหุ้น การจัดตั้งสหภาพแรงงาน ดำเนินการป้องกันการทุจริต เพื่อให้ธุรกิจสามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน 2) การดำเนินการตั้งคณะกรรมการสวัสดิการ ดำเนินการป้องกันภัยคุกคามระบบสารสนเทศ

ดำเนินการป้องกันความปลอดภัยของระบบสารสนเทศและระบบข้อมูล ดำเนินการจัดการข้อมูลสารสนเทศ เพื่อให้ผู้บริหารสามารถบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน 3) ระดับฝ่ายในองค์กร คือ การดำเนินการโครงสร้างพื้นฐาน การดำเนินการนโยบายและวิธีการปฏิบัติงาน การสรรหาและการพัฒนาบุคลากรพนักงาน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและลดความเสี่ยงในการบริหารงาน และ 4) ระดับหน่วยในองค์กร คือ การสร้างเครื่องมือและอุปกรณ์ในการปฏิบัติงาน การสื่อสารข้อมูลภายในองค์กร การดำเนินการจัดการผู้บริการภายนอก เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้กับองค์กรและลดความเสี่ยงในการบริหารงาน ด้านการเงิน 1) การบริหารจัดการเงินลงทุน การจัดทำรายงานทางการเงินที่น่าเชื่อถือ การบริหารจัดการลูกหนี้ การบริหารจัดการเจ้าหนี้ การบริหารจัดการทรัพย์สิน เพื่อให้ธุรกิจสามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน 2) การบริหารองค์กร คือการบริหารจัดการสภาพคล่องทางการเงิน การควบคุมและบริหารอัตราดอกเบี้ย การควบคุมและบริหารอัตราแลกเปลี่ยน เพื่อให้ผู้บริหารสามารถบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน 3) ระดับฝ่ายในองค์กร คือ การควบคุมและบริหารงบประมาณรายรับ-รายจ่ายประจำปี การบริหารจัดการภาษี เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและลดความเสี่ยงในการบริหารงาน และ 4) ระดับหน่วยในองค์กร คือ ดำเนินงานตามนโยบายและมาตรฐานทางการเงิน ดำเนินการตามนโยบายและมาตรฐานทางการบัญชี เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้กับองค์กรและลดความเสี่ยงในการบริหารงาน ด้านการปฏิบัติงาน 1) การดำเนินการจัดทำระเบียบการปฏิบัติงาน ดำเนินการจัดทำคู่มือในการปฏิบัติงาน ดำเนินการใบอนุญาตตามที่กฎหมายกำหนด ดำเนินการกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยโรงงาน เพื่อให้ธุรกิจสามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน 2) การดำเนินการควบคุมสัญญาต่างๆ ของบริษัท ดำเนินการบริหารภาระผูกพัน เพื่อให้ผู้บริหารสามารถบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน 3) ระดับฝ่ายในองค์กร คือ ดำเนินการสร้างแบบฟอร์มในการทำงาน ดำเนินการบริการลูกค้า ดำเนินการซ่อมแซมและดูแลเครื่องจักร เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและลดความเสี่ยงในการบริหารงาน และ 4) ระดับหน่วยในองค์กร คือ ดำเนินการติดตามพนักงานปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการปฏิบัติงาน ดำเนินการสร้างระบบสารสนเทศอย่างเป็นระบบมาตรฐาน ดำเนินการรักษาความปลอดภัยในโรงงานและรักษาสิ่งแวดล้อมในโรงงาน เพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้กับองค์กรและลดความเสี่ยงในการบริหารงาน

4. ความสัมพันธ์ของปัจจัยความเสี่ยงภายในองค์กร ในด้านวัฒนธรรมองค์กร ด้านนโยบายการบริหารองค์กร ด้านการบุคลากร และด้านระบบสารสนเทศ ส่วนปัจจัยความเสี่ยงภายนอก ประกอบด้วยด้านเศรษฐกิจ/สังคม/การเมือง ด้านคู่แข่ง/การตลาด ด้านภัยธรรมชาติ ด้าน

สิ่งแวดล้อม และด้านความเชื่อมั่นภาพลักษณ์องค์กร 2) การวิเคราะห์ระดับและการจัดลำดับความเสี่ยง ประกอบด้วย การวิเคราะห์ปัจจัยความเสี่ยงจากโอกาสที่อาจเกิดขึ้นกับองค์กรในอนาคต การวิเคราะห์ปัจจัยความเสี่ยงจากผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับองค์กรในอนาคต และนำผลมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดระดับความเสี่ยงและจัดลำดับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และ 3) แหล่งที่มาของปัจจัยประเภทความเสี่ยง ประกอบด้วยด้านกลยุทธ์ ด้านการดำเนินงาน ด้านการเงิน ด้านการปฏิบัติงาน ทั้ง 3 ข้อนี้ มีอิทธิพลต่อการจัดการความเสี่ยงของอุตสาหกรรมการผลิตคอนกรีตผสมเสร็จภาคตะวันตกของประเทศไทย

5. แนวทางการจัดการความเสี่ยงไม่ว่าจะเป็นความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ความเสี่ยงด้านการปฏิบัติ ความเสี่ยงด้านการเงิน และความเสี่ยงด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย จากการวิเคราะห์ระดับและการจัดลำดับความเสี่ยง ประกอบด้วย การวิเคราะห์ปัจจัยความเสี่ยงจากโอกาสที่อาจเกิดขึ้นกับองค์กรในอนาคต การวิเคราะห์ปัจจัยความเสี่ยงจากผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับองค์กรในอนาคต และนำผลมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดระดับความเสี่ยงและจัดลำดับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และแหล่งที่มาของปัจจัยประเภทความเสี่ยง ประกอบด้วยด้านกลยุทธ์ ด้านการดำเนินงาน ด้านการเงิน ด้านการปฏิบัติงาน โดยมีการจัดการประเภทความเสี่ยง ดังนี้ 1) ด้านกลยุทธ์ 2) การเงิน 3) ด้านการดำเนินงาน และ 4) ด้านการจัดการประเภทความเสี่ยง ข้อเสนอแนะทางการจัดการความเสี่ยง ได้แก่ 1) การมีแนวทางการบริหารจัดการประเภทความเสี่ยง ดังนี้ โครงสร้างและองค์ประกอบของคณะกรรมการ ค่าตอบแทนผู้บริหาร ผลการวัดผลการดำเนินงาน ความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้เสีย และจรรยาบรรณและจริยธรรมในการดำเนินธุรกิจ และ 2) การจัดประเภทความเสี่ยงด้านความยั่งยืน ดังนี้ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การขาดแคลนน้ำในการผลิตคอนกรีต และการเลือกใช้วัสดุที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นการอภิปรายผลดังนี้

1. ปัจจัยความเสี่ยงภายในองค์กร ได้แก่ ด้านวัฒนธรรมองค์กร ด้านนโยบายการบริหาร ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการทำงาน ด้านระบบสารสนเทศในองค์กร และปัจจัยความเสี่ยงภายนอกองค์กร ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง ด้านคู่แข่งการตลาด ด้านระบบสารสนเทศจากภายนอกองค์กร ด้านภัยธรรมชาติ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความเชื่อมั่นภาพลักษณ์องค์กร สอดคล้องกับการวิจัยของศุภิสรา พรายมูล และคณะ (2561) พบว่า บริษัทควรกำหนดมาตรการป้องกันและมาตรการรับมือความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น โดยบริษัทจะต้องมีการจัดทำประกันภัยอัคคีภัย

และน้ำท่วม และประกันภัยความเสียหายหากเกิดภัยด้านต่าง ๆ กับบริษัท ให้ครอบคลุมทรัพย์สินของบริษัทและให้สอดคล้องกับพื้นที่สถานที่ตั้งของบริษัท เพื่อให้มั่นใจได้ว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์ภัยธรรมชาติเกิดขึ้นบริษัทจะได้รับการคุ้มครอง ส่วนเฉลิมพล พุ่มพวง, จิตติมา วงศ์อินตา (2562) พบว่า บริษัทควรให้ความสำคัญกับงานบริการในการใส่ใจกับลูกค้ารับฟังคำติชมจากลูกค้า การให้ข้อมูลที่สำคัญกับลูกค้ามีข้อสัถาม และการเข้าใจถึงความกังวลและปัญหาของลูกค้า อย่างใจเย็น และพร้อมที่จะนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาทุกอย่างที่ลูกค้ามี เพื่อให้ลูกค้ารู้สึกประทับใจและรู้สึกดีให้มากที่สุด และคมสิทธิ เกียนวัฒนา (2564) พบว่า บริษัทควรมีการจัดทำนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการจัดการขยะ การจัดการน้ำเสีย การจัดการมลพิษทางอากาศ การจัดการมลพิษทาง เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการดูแลสิ่งแวดล้อมภายในบริษัทและชุมชนบริเวณบริษัทให้มีความสวยงามและมีความน่าอยู่ เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อกัน ส่วนอัจฉรา เมฆสุวรรณ (2564) พบว่า บริษัทกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และค่านิยม ออกมาในรูปแบบการประกาศและมีการอบรมกับพนักงานเข้าใหม่ทุกครั้ง และทุกต้นปีบริษัทมอบหมายให้ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์จัดอบรมเพื่อทบทวนกฎระเบียบการทำงานและวันหยุดประจำปีให้กับพนักงานทุกคนได้รับทราบอย่างชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางการจัดการความเสี่ยงด้านวัฒนธรรมองค์กร และสอดคล้องกับการวิจัยของญานินท์ เยลี และอรรณ เชื้อเมืองพาน (2565) พบว่า บริษัทจะต้องมีการจัดทำกลยุทธ์การตลาดโดยการวิเคราะห์สภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันและสถานการณ์การเมืองอยู่ตลอดเวลา และมีการปรับปรุงกลยุทธ์อย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากสภาวะเศรษฐกิจและสถานการณ์การเมืองมีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารควรให้ความสำคัญในการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน โดยเฉพาะเมื่อเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะเป็นจากภายในประเทศและจากต่างประเทศ

2. ความเสี่ยงของอุตสาหกรรมการผลิตคอนกรีตผสมเสร็จภาคตะวันตกของประเทศไทย ด้านโอกาสที่จะเกิดขึ้น บริษัทได้มีแนวทางการบริหารความเสี่ยงปัจจัยความภายในองค์กร คือ วัฒนธรรมองค์กร วิสัยทัศน์ นโยบายการบริหารองค์กร ผู้บริหารและบุคลากรในองค์กร ขั้นตอนการปฏิบัติงาน ระบบสารสนเทศองค์กร เพื่อนำมาวิเคราะห์โอกาสที่จะเกิดขึ้น บริษัทได้มีแนวทางการบริหารความเสี่ยงปัจจัยความภายในองค์กร คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการลงทุน การอัตราแลกเปลี่ยน ด้านอัตราดอกเบี้ย เพื่อนำมาวิเคราะห์โอกาสที่จะเกิดขึ้น บริษัทได้มีแนวทางการบริหารความเสี่ยงปัจจัยความภายนอกองค์กร คือ การเมือง สังคม ชุมชน คู่ค้า พันธมิตร คู่แข่ง ลูกค้า น้ำท่วม ภัยแล้ง แผ่นดินไหว ไฟไหม้ ขอร้องเรียน คุณภาพสินค้า เพื่อนำมาวิเคราะห์โอกาสที่จะเกิดขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของบมจ.ศูนย์บริการเหล็กสยาม (2563) พบว่า บริษัทมีการประเมินความเสี่ยงเป็นกระบวนการหลักที่สามารถช่วยในการจัดการความเสี่ยง การประเมินความเสี่ยง

ประกอบด้วย การวิเคราะห์แหล่งที่มาของปัจจัยความเสี่ยงมีทั้งปัจจัยภายในองค์กรและปัจจัยภายนอกองค์กร การประเมินความเสี่ยงจากประเภทความเสี่ยงในแต่ละด้านประกอบด้วย ปัจจัยความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ ปัจจัยความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน ปัจจัยความเสี่ยงด้านการเงิน ปัจจัยความเสี่ยงด้านการปฏิบัติงาน ระเบียบข้อบังคับ และการจัดระดับความเสี่ยง ที่มีโอกาสและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยมาก ซึ่งบริษัทได้กำหนดเกณฑ์การประเมินความเสี่ยงได้อย่างชัดเจน และสามารถกำหนดการประเมินเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อใช้เป็นพื้นที่ในการวัดผลและประเมินผลจากความเสี่ยงด้านต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน

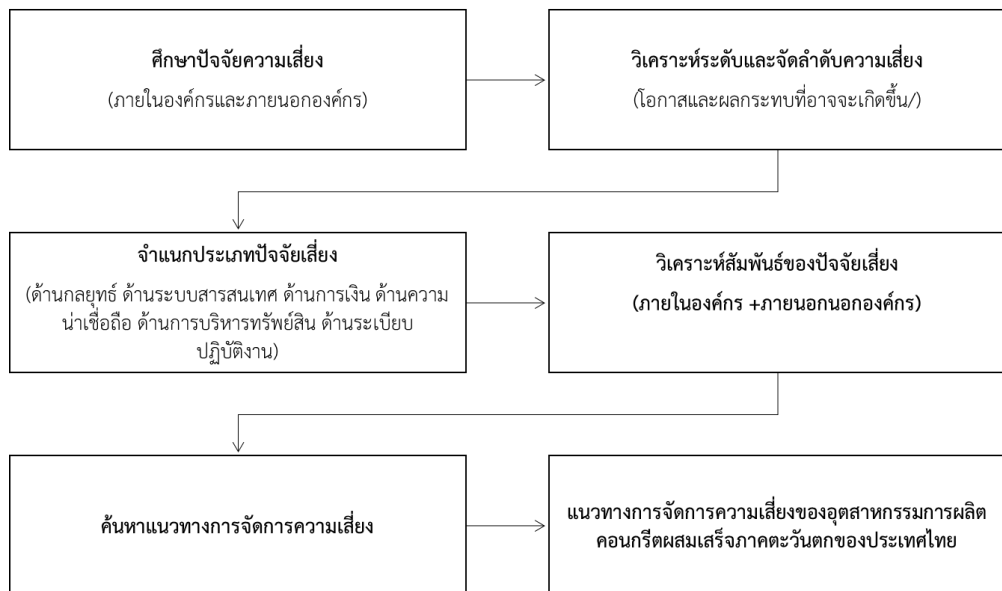
3. ประเภทปัจจัยความเสี่ยง ประกอบด้วยด้านกลยุทธ์ ด้านระบบสารสนเทศและระบบข้อมูล ด้านการเงิน ด้านความน่าเชื่อถือ ด้านการบริหารจัดการทรัพยากร ด้านระเบียบการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับการวิจัยของวัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ, ปรียากมล เอื้องอ้าย และเวทยา ใฝ่ใจดี (2564) พบว่า บริษัทควรวิเคราะห์โอกาสและผลกระทบที่อาจเกิดกับธุรกิจอย่างสม่ำเสมอ การวิเคราะห์ปัจจัยความเสี่ยงนั้นควรวิเคราะห์ปัจจัยภายในบริษัทและปัจจัยภายนอกบริษัท และสิ่งสำคัญในการจัดการด้านกลยุทธ์สามารถให้บริษัทดำเนินกิจการได้นั้น บริษัทควรมีการกำหนดโครงสร้างการจัดการที่ดี ประกอบด้วย การกำหนดระดับชั้นการบริหาร มีการกระจายอำนาจในการบริษัท เช่น การกำหนดระดับผู้บริหาร ระดับหัวหน้างาน และระดับปฏิบัติการ เป็นต้น การกำหนดระดับการบริหารที่ชัดเจน สะท้อนถึงการการจัดการภายในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ความสัมพันธ์ของปัจจัยความเสี่ยงภายในองค์กร ปัจจัยความเสี่ยงภายนอกองค์กร ระดับความเสี่ยง และปัจจัยของประเภทความเสี่ยง มีอิทธิพลต่อทางการจัดการความเสี่ยงของอุตสาหกรรมการผลิตคอนกรีตผสมเสร็จภาคตะวันตกของประเทศไทย คือ บริษัทควรให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์แหล่งที่มาของปัจจัยความเสี่ยงทั้งภายในและนอกองค์กร โดยจะต้องมีการวิเคราะห์โอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น สอดคล้องกับการวิจัยของบมจ.ศูนย์บริการเหล็กสยาม (2563) พบว่า บริษัทมีการแบ่งประเภทความเสี่ยง ดังนี้ 1) ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ 2) ความเสี่ยงด้านการดำเนินงาน 3) ความเสี่ยงด้านการเงิน และ 4) ความเสี่ยงด้านกฎหมายและข้อกำหนดผูกพัน ซึ่งบริษัทได้นำระบบการควบคุมภายในตามแนวคิด COSO-ERM 2017 มาใช้เป็นแนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยงโดยการวิเคราะห์แหล่งที่มาของปัจจัยความเสี่ยงจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก การบริหารจัดการความเสี่ยงของบมจ.ศูนย์บริการเหล็กสยาม ได้กำหนดกระบวนการในการระบุระดับความเสี่ยง 5 ระดับ คือ สูงมาก สูง ปานกลาง น้อยและน้อยมาก ประเมินความเสี่ยงนี้ได้มาจากการวิเคราะห์โอกาสและความถี่ที่จะเกิดเหตุการณ์ความเสี่ยงขึ้น และผลกระทบความรุนแรงของความเสียหายหรือผลที่เกิดขึ้นจากผลสืบเนื่องของเหตุการณ์ความเสี่ยง

5. แนวทางการจัดการความเสี่ยงของอุตสาหกรรมการผลิตคอนกรีตผสมเสร็จภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย คือ บริษัทต้องมีแนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยง โดยมีการจัดการประเภทความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ กำหนดทิศทางและรูปแบบการดำเนินงาน ธุรกิจ เช่น การควบรวมกิจการ กลยุทธ์ด้านเทคโนโลยี ความต่อเนื่องของผู้บริหารและพนักงาน ชื่อองค์กร วัฒนธรรมองค์กร และแนวโน้มอุตสาหกรรม การเมือง และนโยบายภาครัฐ สอดคล้องกับการวิจัยของของบมจ.ทีพีโอ โพลีน (2565) พบว่า บริษัทได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารความเสี่ยงที่มีผู้บริหารและพนักงานทุกคนในองค์กร ทำหน้าที่พิจารณาโครงสร้าง นโยบาย กรอบการบริหารความเสี่ยง แผนการจัดการความเสี่ยง การทบทวนความเสี่ยงและการติดตามการบริหารความเสี่ยง โดยฝ่ายบริหารความเสี่ยงเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการสนับสนุนการบริหารความเสี่ยง สรุปได้ดังนี้ความเสี่ยงด้านกลยุทธ์ คือ ความเสี่ยงจากการลงทุน บริษัทมีเป้าหมายที่จะมีการเติบโตและเพิ่มศักยภาพในการดำเนินกิจการ บริษัทจึงได้มีการเน้นการร่วมทุนกับพันธมิตรที่มีความเชี่ยวชาญกับนักวิชาการที่มีความรู้ความสามารถ บริษัทมีแนวทางการจัดการความเสี่ยงมีการติดตามผลการดำเนินงาน เพื่อให้มั่นใจว่าเงินลงทุนเกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด ความเสี่ยงจากกฎหมายและกฎระเบียบที่เปลี่ยนแปลง บริษัทมีแนวทางการกำกับดูแลกิจการที่ดี สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล มีการควบคุมกิจการภายในที่เพียงพอ และมีการพิจารณาความเสี่ยงรอบด้าน เพื่อลดความเสี่ยงของการปฏิบัติงานที่ไม่สอดคล้องกับระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง การปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้กับพนักงานทุกคนขององค์กรเป็นการสร้างแนวคิดและทัศนคติในการทำงานตามเจตนารมณ์ที่ดีต่อองค์กร และสร้างความรับผิดชอบต่อพนักงานให้มีความซื่อสัตย์สุจริตและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งแนวทางการกำกับดูแลกิจการที่ดีซึ่งต้องมีความสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลของบริษัท และร่วมกันหาวิธีป้องกันและรับมือภัยคุกคามด้านเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างทันต่อเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาวิจัยนี้เป็นมุ่งค้นหาแนวทางการจัดการความความเสี่ยงของอุตสาหกรรมการผลิตคอนกรีตผสมเสร็จภาคตะวันตก ผ่านกระบวนการ คือ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากแผนภาพได้แสดงให้เห็นกระบวนการในการที่จะได้มาซึ่งแนวทางการจัดการความความเสี่ยงของอุตสาหกรรมการผลิตคอนกรีตผสมเสร็จภาคตะวันตก สรุปได้คือ

1. บริษัทต้องมีแนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยงของอุตสาหกรรมการผลิตคอนกรีตผสมเสร็จภาคตะวันตก โดยมีการจัดการประเภทความเสี่ยง ด้านกลยุทธ์ ดังนี้ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และมูลค่าองค์กร การกำหนดทิศทางและรูปแบบการดำเนินธุรกิจ การซื้อ ขาย หรือควบรวมกิจการ การว่าจ้าง การให้ผู้อื่นให้บริการภายนอกเข้ามามีส่วนร่วม การกำหนดนโยบายด้านกลยุทธ์ การวางแผน และการบังคับใช้ การกำหนดราคา กลยุทธ์ด้านเทคโนโลยี โครงสร้างองค์กร ความต่อเนื่องของผู้บริหารและพนักงาน ชื่อบริษัท วัฒนธรรมองค์กร การแข่งขัน การเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ และแนวโน้มอุตสาหกรรม การเมือง และนโยบายภาครัฐ

2. บริษัทต้องมีแนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยงของอุตสาหกรรมการผลิตคอนกรีตผสมเสร็จภาคตะวันตก โดยมีการจัดการประเภทความเสี่ยง ด้านการเงิน ดังนี้ นโยบายและ

มาตรฐานทางบัญชี ข้อมูลทางบัญชี การรายงานทางการเงิน การบริหารจัดการเงินลงทุน การบริหารจัดการลูกหนี้ การบริหารจัดการเจ้าหนี้ การบริหารจัดการสินทรัพย์ถาวร สภาพคล่อง การประกัน อัตราแลกเปลี่ยน อัตราดอกเบี้ย ภาษี และงบประมาณ

3. บริษัทต้องมีแนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยงของอุตสาหกรรมการผลิตคอนกรีตผสมเสร็จภาคตะวันตก โดยมีการจัดการประเภทความเสี่ยง ด้านการดำเนินงาน ดังนี้ ทักษะและความสามารถของบุคลากร ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน การบริหารจัดการเงินเดือนและค่าจ้าง การประเมินผลการปฏิบัติงานพนักงาน การสรรหาบุคลากร การพัฒนาบุคลากร สภาพแรงงาน โครงสร้างพื้นฐานระบบสารสนเทศ ระบบสารสนเทศที่รองรับการดำเนินธุรกิจ ภัยคุกคามต่อระบบสารสนเทศ ความปลอดภัยของระบบสารสนเทศและข้อมูล การบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศ นโยบายและวิธีการปฏิบัติงาน เครื่องมือและอุปกรณ์ การบริหารโครงการ การสื่อสาร การรายงานสำหรับผู้บริหาร การทุจริต และการบริหารจัดการผู้บริการภายนอก

4. บริษัทต้องมีแนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยงของอุตสาหกรรมการผลิตคอนกรีตผสมเสร็จภาคตะวันตก โดยมีการจัดการประเภทความเสี่ยง ด้านการปฏิบัติการ ดังนี้ กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจทุกประเภท กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม การบริหารสัญญา ภาระผูกพัน และข้อพิพาทและการฟ้องร้อง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐ ควรส่งเสริมการในการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับนโยบายและแนวทางการบริหารความเสี่ยงให้กับบริษัทอย่างสม่ำเสมอ ควรส่งนักวิชาการที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการบริหารจัดการความเสี่ยงเข้าไปฝึกอบรมและพัฒนาทักษะที่จำเป็นให้กับพนักงานของบริษัท รวมถึงสนับสนุนการป้องกันและการวิเคราะห์ปัจจัยที่อาจเกิดความเสี่ยงของธุรกิจอย่างต่อเนื่อง

2. ผู้ประกอบการ ควรกำหนดนโยบายการบริหารจัดการความเสี่ยงและมีการทบทวนนโยบายการบริหารความเสี่ยงทุกปี ควรร่วมกันสร้างเครือข่ายและจัดตั้งองค์กรการบริหารความเสี่ยงของอุตสาหกรรมการผลิตคอนกรีตผสมเสร็จ เพื่อแลกเปลี่ยนและพัฒนาองค์กรได้อย่างเป็นระบบ รวมถึงควรมีการบูรณาการบริหารจัดการความเสี่ยงของอุตสาหกรรมการผลิต คอนกรีตผสมเสร็จร่วมกัน เพื่อลดผลกระทบความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับองค์กร

เอกสารอ้างอิง

- คมสิทธิ์ เกียนวัฒนา. (2564). การจัดการความเสี่ยงทางการท่องเที่ยว ณ ชายหาดบางแสน จังหวัดชลบุรี. *วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์*, 23(2), 142-158.
- เฉลิมพล พุ่มพวง และฐิติมา วงศ์อินตา. (2562). การวิเคราะห์ปัจจัยความเสี่ยงในห่วงโซ่อุปทานปลาสวยงามของจังหวัดตราดบุรี. *วารสาร Veridian E Journal สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 12(1), 679-697.
- ญานินท์ เยลี และอรรวรรณ เชื้อเมืองพาน. (2565). การวิเคราะห์ความเสี่ยงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าบ้านเทอดไทย อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย. *วารสารบัญชีปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 7(2), 86-101.
- ทักษญา ส่งไยอิน. (2567). การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนจังหวัดปัตตานีด้านห่วงโซ่คุณค่าสู่ความเป็นมืออาชีพเพื่อความยั่งยืน. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 9(1), 171-188.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2566). *ผลการประชุมคณะกรรมการนโยบายการเงิน ครั้งที่ 6/2566*. เข้าถึงได้จาก <https://www.bot.or.th/th/news-and-media/news/news-20231129.html>
- บมจ.ทีพีโอ โพลีน (2565). *รายงานประจำปี 2565 การบริหารความเสี่ยง*. กรุงเทพฯ : บริษัท ทีพีโอ โพลีน จำกัด (มหาชน).
- บมจ.ศูนย์บริการเหล็กสยาม. (2563). *คู่มือการบริหารความเสี่ยง*. กรุงเทพฯ : บริษัท ศูนย์บริการเหล็กสยาม จำกัด (มหาชน).
- วัชรพจน์ ทรัพย์สงวนบุญ, ปรียากมล เอื้องอ้าย และเวทยา ใฝ่ใจดี. (2564). การบริหารความเสี่ยงในธุรกิจผู้ให้บริการโลจิสติกส์เคมีภัณฑ์. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 23(2), 109-121.
- ศุภิสรา พรายมูล และคณะ. (2561). การจัดการความเสี่ยงทางการเกษตรของผู้ปลูก ลิ้นจี่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารแก่นเกษตร*, 46(2), 375-386.
- อัจฉรา เมฆสุวรรณ. (2564). ผลกระทบของการจัดการความเสี่ยงต่อความอยู่รอดของธุรกิจโรงแรมขนาดเล็ก ในจังหวัดลำปาง. *วารสารบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ ราชชมกล้านนา*, 9(1), 39-52.

การพัฒนากิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสานเพื่อพัฒนาความสามารถการเขียน บทความวิจัยและการนำเสนอผลงานวิจัยสำหรับครู

Development of Blended Training Activities to Develop Teachers' Research
Article Writing and Presentation Skills

จารุวรรณ พลอยดวงรัตน์¹

Jaruwan Ployduangrat

Received: December 29, 2024

Revised: January 22, 2025

Accepted: January 23, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสานที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความสามารถในการเขียนบทความวิจัยและการนำเสนอผลงานวิชาการของครู 2) เปรียบเทียบระดับความรู้ของครูก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน 3) ศึกษาความสามารถในการเขียนบทความวิจัยและการนำเสนอผลงานวิชาการของครูภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรม และ 4) สำรวจระดับความพึงพอใจของครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยครู 60 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แผนกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน สื่อประกอบการฝึกอบรม แบบวัดความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรม แบบประเมินการเขียนบทความและการนำเสนอ และแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้าร่วม กิจกรรมการ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัย พบว่า 1) กิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสานมีคุณภาพอยู่ในระดับเหมาะสมที่สุด 2) ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) 3) ความสามารถในการเขียนบทความและการนำเสนออยู่ในระดับดี และ 4) ความพึง

¹ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร ลาดกระบัง; King Mongkut's Institute of Technology
Ladkrabang

Corresponding author: jaruwan.pl@kmitl.ac.th

พอใจต่อการฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลลัพธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสานในการพัฒนาทักษะและสร้างความพึงพอใจแก่ครู

คำสำคัญ: การฝึกอบรมแบบผสมผสาน, การเขียนบทความวิจัย, การนำเสนอผลงานวิจัย

Abstract

The objectives of this research article were 1) to develop a blended training activities that focused on developing teachers' research article writing and academic presentation skills; 2) to compare teachers' knowledge levels before and after participating in the blended training activities; 3) to study teachers' research article writing and academic presentation skills after participating in the training activities; and 4) to explore teachers' satisfaction levels after participating in the blended training activities. This was a developmental research. The sample consisted of 60 teachers. The research instruments were the blended training activity plan, training media, pre- and post-training knowledge measurement forms, article writing and presentation assessment forms, and participant satisfaction questionnaires. The data were analyzed using mean, standard deviation, and t-test. The research results showed that 1) the blended training activities had the most appropriate quality, 2) the trainees had significantly higher knowledge after training than before training ($p < .05$), 3) the ability to write articles and presentations was at a good level, and 4) the satisfaction with the training was at the highest level. The results showed the effectiveness of the blended training activities in developing skills and creating satisfaction for teachers.

Keywords: Blended Training, Writing Research Articles, Presentation of Research Article

บทนำ

การพัฒนาทักษะการวิจัยของครูเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาในระดับห้องเรียนและระบบโดยรวม ครูที่มีทักษะการวิจัยสามารถใช้ความรู้ที่ได้รับจาก

การวิจัยมาแก้ไขปัญหาในการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสามารถในการเขียนบทความวิจัยและการนำเสนอผลงานวิชาการเป็นองค์ประกอบสำคัญของทักษะดังกล่าว เนื่องจากการสื่อสารองค์ความรู้และผลการวิจัยสู่สาธารณะเพื่อการพัฒนาที่กว้างขวางยิ่งขึ้น (สุวิมล ว่องวาณิช และคณะ, 2560) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยพบว่าครูหลายคนยังขาดทักษะในการเขียนบทความวิจัยและการนำเสนอผลงานวิชาการอย่างมืออาชีพ โดยเฉพาะการปรับข้อมูลให้มีความชัดเจนและสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ (นวลอนงค์ จันทรสสุข และสุวิมล ว่องวาณิช, 2563)

ตามแนวคิดการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning Theory) ของ Vygotsky, L. S. (1978) การพัฒนาทักษะซับซ้อน เช่น การเขียนบทความวิจัย สามารถเกิดขึ้นได้ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่ม การฝึกอบรมแบบผสมผสาน (Blended Training) ซึ่งรวมการเรียนรู้แบบเผชิญหน้าและแบบออนไลน์ เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความสามารถของครูในด้านการวิจัยและการนำเสนอผลงานวิชาการ (Garrison, D. R. & Vaughan, N. D., 2008) รูปแบบการฝึกอบรมนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง รับข้อมูลย้อนกลับ และปรับปรุงผลงานได้อย่างต่อเนื่องในบริบทที่หลากหลาย ปัญหาสำคัญที่พบคือ ครูหลายคนยังขาดการสนับสนุนที่เหมาะสมในด้านการพัฒนาทักษะการเขียนและการนำเสนอผลงานวิจัย แม้ว่าจะมีความต้องการพัฒนาทักษะในด้านนี้อย่างชัดเจน การจัดกิจกรรมฝึกอบรมแบบผสมผสานที่อาศัยแนวคิดและทฤษฎีที่ทันสมัยจึงเป็นแนวทางสำคัญในการช่วยให้ครูสามารถพัฒนาทักษะเหล่านี้ได้อย่างยั่งยืน

การวิจัยนี้มุ่งเน้นการพัฒนากิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการเขียนบทความวิจัยและการนำเสนอผลงานวิจัยของครู โดยอาศัยแนวคิดที่สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันและการปฏิบัติจริง คาดว่าผลการวิจัยจะช่วยยกระดับคุณภาพการพัฒนาวิชาชีพครูและสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยรวม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสานที่มุ่งเน้นการส่งเสริมความสามารถในการเขียนบทความวิจัยและการนำเสนอผลงานวิชาการของครู
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความรู้ของครูก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน
3. เพื่อศึกษาความสามารถในการเขียนบทความวิจัยและการนำเสนอผลงานวิชาการของครูภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรม
4. เพื่อสำรวจระดับความพึงพอใจของครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสานที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างความสามารถในการเขียนบทความวิจัยและการนำเสนอผลงานวิจัยของครู การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็นขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

1. การศึกษาเอกสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียนบทความวิจัย การนำเสนอผลงาน และรูปแบบการฝึกอบรมแบบผสมผสาน (Blended Training) เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการออกแบบและพัฒนากิจกรรมการฝึกอบรม รวมถึงศึกษาจากรายงานผลการประชุมการพัฒนาหลักสูตรอบรม และ บัญชีรายชื่อผู้เข้ารับการพัฒนา เพื่อให้การออกแบบกิจกรรมสอดคล้องกับบริบทของกลุ่มเป้าหมาย

2. การพัฒนาและออกแบบกิจกรรมการฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรมถูกออกแบบบนพื้นฐานของวัตถุประสงค์การวิจัย และใช้กระบวนการฝึกอบรมแบบผสมผสาน โดยเน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและการมีส่วนร่วม รายละเอียดการออกแบบประกอบด้วย

2.1 เนื้อหา เทคนิคการเขียนบทความวิจัยและการนำเสนอ การเตรียมบทความเพื่อการตีพิมพ์ในวารสาร การนำเสนอผลงานในรูปแบบภาคบรรยายและภาคโปสเตอร์

2.2 กิจกรรม การบรรยายโดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ การฝึกปฏิบัติการเขียนและการนำเสนอ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เข้าร่วม

2.3 เครื่องมือการฝึกอบรม แผนกิจกรรมการฝึกอบรม สื่อการเรียนรู้ในรูปแบบดิจิทัล

2.4 โปรแกรมออนไลน์ เช่น Zoom และแบบประเมินคุณภาพกิจกรรม

3. กลุ่มเป้าหมายและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ประชากรเป้าหมาย คือ ครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการที่มีความสนใจพัฒนาทักษะการเขียนบทความวิจัย โดยคัดเลือกตัวอย่างจำนวน 60 คนจากผู้สมัครเข้าร่วมการพัฒนา 780 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ 1) เป็นครูและบุคลากรทางการศึกษา 2) มีผลงานวิจัยที่กำลังดำเนินการหรือดำเนินการเสร็จแล้วและยังไม่ได้มีการเผยแพร่

4. การดำเนินกิจกรรมการฝึกอบรม กิจกรรมการฝึกอบรมจัดขึ้น 8 ครั้ง ระหว่าง ผ่านโปรแกรม Zoom และ 2 ครั้งในห้องประชุม แต่ละครั้ง จะใช้เวลาห่างกัน 1 สัปดาห์ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการ ได้มีเวลากลับไปทบทวนและเขียนบทความมาเพื่อให้อาจารย์ที่ปรึกษาและเพื่อนร่วมกันให้ข้อเสนอแนะ รายละเอียดการดำเนินงานในแต่ละครั้งประกอบด้วย

1) การทดสอบก่อนการฝึกอบรม (Pre-test) เพื่อประเมินความรู้และทักษะเบื้องต้น

2) การบรรยาย และการปฏิบัติ ตามหัวข้อต่อไปนี้ 2.1) ความรู้พื้นฐานการตีพิมพ์บทความวิชาการ 2.2) ขั้นตอนการเตรียมบทความเพื่อตีพิมพ์ 2.3) เทคนิคการเตรียมและนำเสนอบทความวิจัย 2.4) การนำเสนอผลงานวิจัยในรูปแบบบรรยายและโปสเตอร์ 2.5) การประเมินคุณภาพบทความวิจัย และ 2.6) การประเมินคุณภาพการนำเสนอรูปแบบโปสเตอร์ และรูปแบบบรรยาย

3) การฝึกปฏิบัติการเขียนบทความและการนำเสนอ โดยแบ่งกลุ่มย่อย 4 กลุ่ม โดยจัดอาจารย์ที่ปรึกษาประจำกลุ่ม มีการนำเสนอในกลุ่มย่อย และนำเสนอในกลุ่มใหญ่ ในรูปแบบการประชุมวิชาการ

4) การทดสอบหลังการฝึกอบรม (Post-test) เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้รับการพัฒนาให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ การหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ (Expert) จำนวน 5 คน ได้พิจารณาตรวจสอบว่าเครื่องมือมีคุณภาพสามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

1) แผนกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรม

2) สื่อประกอบการฝึกอบรม ออกแบบในรูปแบบดิจิทัล เช่น ไฟล์นำเสนอ เอกสารประกอบการเรียน และใบงาน

3) แบบวัดความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรม (Pre-test และ Post-test) ใช้ประเมินการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้เกี่ยวกับการเขียนบทความวิจัย

4) แบบประเมินการเขียนบทความและการนำเสนอ ใช้ประเมินคุณภาพบทความและความสามารถในการนำเสนอ

5) แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้าร่วม ใช้สำรวจความคิดเห็นต่อกิจกรรมการฝึกอบรม

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลที่เก็บรวบรวมประกอบด้วย

1) คะแนนจากแบบวัดความรู้ก่อนและหลังการอบรม

2) คะแนนจากการประเมินบทความวิจัยและการนำเสนอผลงาน

3) คะแนนจากแบบสอบถามความพึงพอใจ

7. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมานในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- 1) ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สรุปข้อมูลด้านคุณภาพกิจกรรมและความพึงพอใจ
- 2) การทดสอบค่าที (t-test) ใช้เปรียบเทียบคะแนนความรู้ก่อนและหลังการอบรม
- 3) การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ สรุปความคิดเห็นจากแบบสอบถามความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรม โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนากิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสานที่มุ่งเน้นการส่งเสริมความสามารถในการเขียนบทความวิจัยและการนำเสนอผลงานวิชาการของครู พบว่า กิจกรรมการฝึกอบรมมีคุณภาพอยู่ในระดับเหมาะสมที่สุด โดยเน้นการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วม การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ การพัฒนากิจกรรมประกอบด้วย การบรรยายจากวิทยากร การฝึกปฏิบัติการเขียนบทความวิจัย การเตรียมบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร และการนำเสนอผลงานวิชาการในรูปแบบบรรยายและโปสเตอร์ ทั้งนี้ มีการใช้โปรแกรม Zoom และสื่อดิจิทัลต่าง ๆ เป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินกิจกรรม

ตารางที่ 1 ผลการประเมินคุณภาพกิจกรรม

ด้านที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับคุณภาพ
การออกแบบกิจกรรมการฝึกอบรม	4.85	0.28	เหมาะสมที่สุด
ความเหมาะสมของเนื้อหา	4.80	0.30	เหมาะสมที่สุด
การสนับสนุนจากสื่อและเครื่องมือ	4.83	0.29	เหมาะสมที่สุด
การสร้างแรงจูงใจให้ผู้เข้าร่วม	4.81	0.31	เหมาะสมที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.82	0.29	เหมาะสมที่สุด

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินคุณภาพกิจกรรม พบว่า กิจกรรมมีคุณภาพระดับ “เหมาะสมที่สุด” โดยมีค่าเฉลี่ยของผลการประเมินคุณภาพกิจกรรม ($\bar{X}$) เท่ากับ 4.82 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.29 ผลการประเมินแสดงให้เห็นว่า การออกแบบและดำเนินกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสานมีคุณภาพสูงและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการพัฒนาความสามารถของครูด้านการเขียนบทความวิจัยและการนำเสนอผลงานวิชาการ

2. การเปรียบเทียบระดับความรู้ของครูก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสาน โดยใช้แบบวัดความรู้ พบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีระดับความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนถึงความสำเร็จของกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสานที่ช่วยเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการเขียนบทความวิจัยและการนำเสนอ

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรม

ดัชนี	ก่อนการ ฝึกอบรม ($\bar{X} \pm S.D.$)	หลังการฝึกอบรม ($\bar{X} \pm S.D.$)	t-value	Sig. (p)
ระดับความรู้เกี่ยวกับบทความวิจัย	3.24 $\pm$ 0.45	4.68 $\pm$ 0.28	12.34	< 0.05
ทักษะการเขียนบทความวิจัย	3.10 $\pm$ 0.50	4.50 $\pm$ 0.30	10.98	< 0.05

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า ความรู้เกี่ยวกับบทความวิจัย ค่าเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรมอยู่ที่ 3.24 และเพิ่มขึ้นเป็น 4.68 หลังการฝึกอบรม แสดงถึงการพัฒนาความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการเขียนบทความวิจัยในระดับสูง และทักษะการเขียนบทความวิจัย ค่าเฉลี่ยเพิ่มจาก 3.10 เป็น 4.50 แสดงถึงการปรับปรุงทักษะการเขียนบทความในเชิงปฏิบัติ

3. การศึกษาความสามารถในการเขียนบทความวิจัยและการนำเสนอผลงานวิชาการของครูภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรม พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถพัฒนาความสามารถดังกล่าวได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยผลการประเมินชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาความสามารถในการเขียน การออกแบบ และการนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความสามารถในการเขียนและนำเสนอผลงาน

ด้านที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ ความสามารถ
การเขียนบทความตามโครงสร้างวิชาการ	4.54	0.50	มากที่สุด
การออกแบบสื่อสำหรับนำเสนอ (Infographic)	4.46	0.69	มาก
การนำเสนอในรูปแบบบรรยาย	4.54	0.59	มากที่สุด
การนำเสนอในรูปแบบโปสเตอร์	4.50	0.55	มากที่สุด
การใช้ข้อมูลและสื่อประกอบ	4.63	0.49	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินความสามารถในการเขียนและนำเสนอผลงานพบว่า ครูมีความสามารถในการเขียนบทความตามโครงสร้างวิชาการในระดับสูงมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.54 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.50 ซึ่งสะท้อนถึงความเข้าใจในกระบวนการเขียนบทความวิจัยที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ การนำเสนอในรูปแบบบรรยายและโปสเตอร์ได้รับการประเมินในระดับมากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย 4.54 และ 4.50 ตามลำดับ แสดงถึงความสามารถในการสื่อสารข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพและน่าสนใจ ในส่วนของการออกแบบ Infographic สำหรับนำเสนอผลงาน ครูมีทักษะอยู่ในระดับดีมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.46 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.69 ทั้งนี้ การใช้ข้อมูลและสื่อประกอบการนำเสนอได้รับการประเมินในระดับสูงที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย 4.63 ซึ่งแสดงถึงการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์และเพิ่มความน่าสนใจให้กับการนำเสนอ โดยสรุป กิจกรรมฝึกอบรมแบบผสมผสานส่งผลให้ครูมีพัฒนาการในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับการเขียนและการนำเสนอผลงาน ทั้งในแง่ของการปฏิบัติตามหลักวิชาการและการใช้สื่อประกอบอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การสำรวจระดับความพึงพอใจของครูที่เข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสานที่ได้รับการพัฒนาในการวิจัยนี้ การวิเคราะห์ผลความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมพบว่า ระดับความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับ “มากที่สุด” ($\bar{X} = 4.81$, S.D. = 0.44) โดยผลลัพธ์ในแต่ละด้านมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความพึงพอใจ

ด้านที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความพึงพอใจ
ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ	4.78	0.49	มากที่สุด
ด้านคณะทำงานโครงการ	4.84	0.39	มากที่สุด
ด้านหลักสูตรการพัฒนา	4.81	0.43	มากที่สุด
ด้านวิทยากรให้ความรู้	4.83	0.42	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	4.81	0.44	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 ผลการประเมินความพึงพอใจ พบว่า

ด้านวิทยากรให้ความรู้ ได้คะแนนเฉลี่ย 4.83 ซึ่งสะท้อนถึงความเชี่ยวชาญและความสามารถของวิทยากรในการถ่ายทอดความรู้และสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้เข้าร่วม

คณะทำงานโครงการ ได้รับคะแนนสูงสุด (4.84) แสดงถึงการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและการสนับสนุนที่ชัดเจน

หลักสูตรการพัฒนา เนื้อหาของหลักสูตรมีความเหมาะสมและตอบสนองความต้องการของผู้เข้าร่วม

กระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ แม้จะได้คะแนนต่ำสุดในรายการนี้ แต่ยังคงอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเน้นความชัดเจนและความสะดวกของขั้นตอน

กิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสานได้รับความพึงพอใจในระดับสูงสุดในทุกด้าน โดยเฉพาะในด้านวิทยากรและการจัดการของคณะทำงาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนความสำเร็จของกิจกรรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. กิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสานที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพในระดับ “เหมาะสมที่สุด” โดยผู้เข้าร่วมประเมินว่ากิจกรรมดังกล่าวมีความสอดคล้องกับความต้องการและส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จของการออกแบบและดำเนินกิจกรรมที่เน้นความหลากหลายและยืดหยุ่นในกระบวนการฝึกอบรม ทั้งนี้ การฝึกอบรมแบบผสมผสาน (Blended Training) ได้รับการยอมรับในบริบทปัจจุบันว่าเป็นวิธีที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ โดยผสมผสานข้อดีของการเรียนรู้แบบเผชิญหน้า (Face-to-Face Learning) และการเรียนรู้ออนไลน์ (Online Learning) เข้าด้วยกัน ผู้เข้าร่วมสามารถเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่ออกแบบมาให้มีทั้ง การบรรยาย การฝึกปฏิบัติ และการใช้เทคโนโลยีสนับสนุน เช่น การประชุมออนไลน์ การใช้สื่อดิจิทัล และการโต้ตอบแบบเรียลไทม์ ซึ่งช่วยเพิ่มการเข้าถึงเนื้อหาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่

การฝึกอบรมที่มุ่งเน้นพัฒนาความสามารถในการเขียนบทความวิจัยและการนำเสนอผลงานวิจัย ช่วยให้ผู้เข้าร่วมมีความเข้าใจในโครงสร้างการเขียน การเลือกเนื้อหา และการเตรียมบทความให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาการ ตลอดจนการนำเสนอที่มีความน่าสนใจและชัดเจน การใช้สื่อดิจิทัล เช่น Infographics และสไลด์นำเสนอ ช่วยสร้างความเข้าใจและดึงดูดผู้ฟังได้ดียิ่งขึ้น ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ Graham, C. R., Woodfield, W. & Harrison, J. B. (2019) ที่ระบุว่า การเรียนรู้แบบผสมผสานสามารถปรับแต่งได้ตามลักษณะเฉพาะของผู้เรียน และส่งผลดีต่อการพัฒนาทักษะเชิงลึก เช่น การเขียนเชิงวิชาการและการนำเสนอ ซึ่งต้องการทั้งการปฏิบัติและการประเมินย้อนกลับอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้งานวิจัยของ Bernard, R. M., Borokhovski, E., Schmid, R. F., Tamim, R. M. & Abrami, P. C. (2014) ชี้ว่า การใช้เทคโนโลยีในกระบวนการเรียนรู้แบบผสมผสานมีส่วนช่วยลดอุปสรรคด้านเวลาและสถานที่ ทำให้ผู้เรียนสามารถฝึกทักษะเฉพาะทาง เช่น การเขียนและนำเสนอผลงาน ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมสมัย การ

ออกแบบกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสานที่เน้นการเขียนบทความวิจัยและการนำเสนอผลงานวิจัยสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เข้าร่วมได้ดี ช่วยเพิ่มพูนทักษะสำคัญที่เกี่ยวข้องในยุคที่การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในบริบทวิชาการ

2. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสานมีความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยความรู้หลังการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นในระดับที่ชัดเจน สะท้อนถึงประสิทธิภาพของกระบวนการฝึกอบรมที่ออกแบบมาเพื่อตอบโจทย์การพัฒนาความรู้และทักษะเฉพาะด้าน การฝึกอบรมแบบผสมผสาน (Blended Training) เป็นรูปแบบที่รวมข้อดีของการเรียนรู้แบบเผชิญหน้าและการเรียนรู้ออนไลน์เข้าด้วยกัน ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างยืดหยุ่น ในขณะเดียวกันยังสามารถใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น สื่ออินเทอร์เน็ตแอคทีฟ โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูล และแพลตฟอร์มออนไลน์ ช่วยให้การเรียนรู้เน้นการปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะการเขียนบทความวิจัยและการนำเสนอผลงานวิชาการ งานวิจัยของ Graham, C. R., Borup, J., Pulham, E. & Larsen, R. (2022) พบว่าการเรียนรู้แบบผสมผสานช่วยพัฒนาความรู้เชิงลึกและความสามารถในการประยุกต์ใช้งาน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้เรียนระดับวิชาชีพ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอนในสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ส่งผลต่อการฝึกปฏิบัติด้านการเขียนและการสื่อสาร นอกจากนี้ การศึกษาโดย Hew, K. F. & Lo, C. K. (2018) ชี้ให้เห็นว่าการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในกระบวนการฝึกอบรมเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนเข้าถึงข้อมูลและทรัพยากรที่หลากหลาย รวมถึงการรับข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่องจากผู้สอน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถปรับปรุงทักษะการเขียนบทความวิจัยให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาการ และเพิ่มความมั่นใจในการนำเสนอผลงานในที่ประชุมวิชาการ กระบวนการฝึกอบรมแบบผสมผสานเป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาความรู้และทักษะด้านการวิจัยในบริบทปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่ใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญ

3. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสานสามารถพัฒนาความสามารถในการเขียนบทความวิจัยและการนำเสนอผลงานวิชาการได้ในระดับดีถึงดีมาก ความสำเร็จดังกล่าวสะท้อนถึงประสิทธิภาพของการฝึกอบรมที่ออกแบบให้เหมาะสมกับความต้องการและบริบทการทำงานของครู การฝึกอบรมแบบผสมผสาน (Blended Training) มีข้อได้เปรียบในด้านความยืดหยุ่นและการเข้าถึงทรัพยากรที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การบรรยายจากวิทยากร และการฝึกปฏิบัติจริงที่เน้นการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะเฉพาะทาง เช่น การเขียนบทความวิจัยตามหลักวิชาการ และการออกแบบการนำเสนอที่ดึงดูดความสนใจ งานวิจัยของ Graham, C. R., Borup, J., Pulham, E. & Larsen, R. (2022)

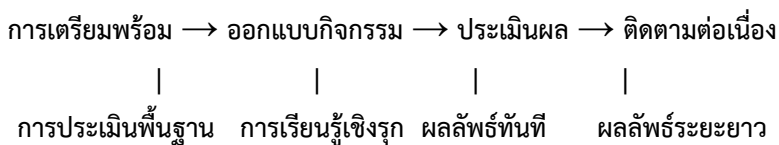
สนับสนุนผลลัพธ์นี้ โดยพบว่าผู้เรียนในระบบการฝึกอบรมแบบผสมผสานมีความเข้าใจในเนื้อหา และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ได้ดีกว่าผู้ที่เรียนด้วยวิธีดั้งเดิม เนื่องจากการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้แบบ เฝื่อนหน้าและออนไลน์ช่วยเพิ่มปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม นอกจากนี้ Hew, K. F. & Lo, C. K. (2018) ยังชี้ให้เห็นว่าการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในกระบวนการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถฝึกปฏิบัติและได้รับข้อมูลย้อนกลับจากผู้สอนและเพื่อนร่วมงานอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้พัฒนาความสามารถในเชิงปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ การฝึกอบรมนี้ช่วยให้ผู้เข้าร่วมพัฒนาทักษะการเขียนบทความวิจัยให้ตรงตามมาตรฐานการตีพิมพ์ โดยมีโครงสร้างที่ชัดเจนและการใช้ภาษาที่เหมาะสมสำหรับงานวิชาการ นอกจากนี้ยังช่วยเพิ่มความมั่นใจในการนำเสนอผลงานวิจัยทั้งในรูปแบบโปสเตอร์และการบรรยาย ซึ่งเป็นทักษะสำคัญสำหรับการแสดงออกในเวทีวิชาการระดับนานาชาติ การฝึกอบรมแบบผสมผสานเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะการเขียนและการนำเสนอผลงานวิจัยในบริบทปัจจุบัน โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้

4. ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสานมีความพึงพอใจในระดับ “มากที่สุด” ต่อการออกแบบและการดำเนินการฝึกอบรม ความสำเร็จนี้สะท้อนถึงความเหมาะสมของการบูรณาการการเรียนรู้แบบเฝื่อนหน้าและการเรียนรู้ออนไลน์ โดยใช้สื่อและเทคโนโลยีดิจิทัลที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การฝึกอบรมแบบผสมผสาน (Blended Training) เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นและการเข้าถึงข้อมูล ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่มีความหลากหลายในแง่ของเวลา สถานที่ และรูปแบบการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยี เช่น การประชุมออนไลน์ การใช้สื่ออินเทอร์แอคทีฟ และการประเมินผลผ่านระบบดิจิทัล ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้เชิงลึกและเพิ่มโอกาสในการฝึกปฏิบัติในบริบทที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง งานวิจัยของ Poon, J. (2018) พบว่าการเรียนรู้แบบผสมผสานช่วยเพิ่มความพึงพอใจของผู้เรียน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้เรียนที่ต้องการฝึกทักษะการเขียนบทความวิชาการและการนำเสนอ เนื่องจากการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและผู้สอนผ่านสื่อดิจิทัล ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น นอกจากนี้ การศึกษาโดย Lim, C. P. & Morris, M. (2022) ชี้ให้เห็นว่าการฝึกอบรมแบบผสมผสานช่วยเพิ่มความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ของผู้เรียนในสถานการณ์จริง รวมถึงการสร้างผลงานที่สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาการ การฝึกอบรมดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการเขียนบทความวิจัยในด้านโครงสร้าง ความชัดเจน และการใช้ภาษาที่เหมาะสมสำหรับงานวิชาการ ตลอดจนเสริมสร้างความมั่นใจในการนำเสนอผลงานทั้งในรูปแบบบรรยายและโปสเตอร์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญที่ช่วยเพิ่มศักยภาพในการสื่อสารข้อมูลวิชาการต่อชุมชน

วิจัย การฝึกอบรมแบบผสมผสานเป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาความรู้และทักษะด้านการเขียนบทความวิจัยและการนำเสนอ โดยสามารถตอบโจทย์บริบทการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยสรุปเป็นโมเดล ดังนี้

ภาพที่ 1 โมเดล Blended Training for Research Excellence

องค์ประกอบของโมเดล

1. การเตรียมพร้อม (Preparation) เริ่มต้นด้วยการสำรวจพื้นฐานของผู้เรียนผ่าน Pre-test และกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในการฝึกอบรม
2. การออกแบบกิจกรรม (Design) ใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานที่ผสมผสานระหว่างการบรรยาย การฝึกปฏิบัติ และการใช้สื่อดิจิทัล
3. การประเมินผล (Evaluation) ดำเนินการประเมินผลระหว่างฝึกอบรมเพื่อปรับกิจกรรม และวัดผลสำเร็จของการเรียนรู้ในขั้นสุดท้าย
4. การติดตามผลต่อเนื่อง (Follow-up) ส่งเสริมการนำองค์ความรู้ไปใช้จริงผ่านการติดตามผลลัพธ์ เช่น การตีพิมพ์บทความวิจัย และการนำเสนอผลงาน

ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย

1. การพัฒนาความสามารถของครู ผู้เรียนมีความสามารถเพิ่มขึ้นในการเขียนบทความวิจัยและการนำเสนอผลงานในระดับวิชาการ
2. ความพึงพอใจในกระบวนการ การฝึกอบรมแบบผสมผสานได้รับความพึงพอใจในระดับสูง สะท้อนถึงความเหมาะสมของการบูรณาการเทคโนโลยี
3. แนวทางที่ยั่งยืน โมเดลนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับบริบทการพัฒนาวิชาชีพอื่น ๆ ได้ เช่น การพัฒนาทักษะเฉพาะด้านในกลุ่มครูและนักวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการฝึกอบรมแบบผสมผสานในกลุ่มครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยจัดสรรงบประมาณสำหรับพัฒนาหลักสูตรที่มุ่งเน้นการเขียนบทความวิจัยและการนำเสนอผลงานวิชาการ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูในระดับประเทศ
2. หน่วยงานต้นสังกัดของครู เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรส่งเสริมและจัดทำแนวทางปฏิบัติสำหรับการประเมินผลงานวิชาการของครูที่เน้นการใช้ข้อมูลวิจัยและการนำเสนอผลงานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
3. สถาบันอุดมศึกษาที่มีคณะครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ ควรกำหนดนโยบายการจัดทำโครงการฝึกอบรมแบบผสมผสานเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาบุคลากร เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการวิจัยและการเผยแพร่ผลงานวิชาการในระดับชาติและนานาชาติ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. โรงเรียนและสถานศึกษา ควรนำรูปแบบกิจกรรมการฝึกอบรมแบบผสมผสานไปปรับใช้ในการพัฒนาบุคลากร เพื่อส่งเสริมการเขียนบทความวิจัยที่เน้นผลลัพธ์เชิงปฏิบัติจริง และการเผยแพร่ผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน
2. คณาจารย์ในมหาวิทยาลัยสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบหลักสูตรฝึกอบรม หรือโครงการพัฒนาทักษะการเขียนและการนำเสนอวิจัยของนิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาตรีและบัณฑิตศึกษา
3. หน่วยงานที่สนับสนุนการวิจัย เช่น สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ควรนำรูปแบบการฝึกอบรมนี้ไปปรับใช้ในโครงการพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ เพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตและเผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพในระดับสากล

เอกสารอ้างอิง

- นวลอนงค์ จันทรสุข และสุวิมล ว่องวาณิช. (2563). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนด้วยการวิจัยเป็นฐานสำหรับครูประถมศึกษา. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 21(1), 85-100.
- สุวิมล ว่องวาณิช และคณะ. (2560). *การพัฒนาชุดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการวิจัยในชั้นเรียนของนิสิตครู*. (รายงานการวิจัย). ศูนย์นวัตกรรมการเรียนรู้ คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- Bernard, R. M., Borokhovski, E., Schmid, R. F., Tamim, R. M. & Abrami, P. C. (2014). A meta-analysis of blended learning and technology use in higher education: From the general to the applied. *Journal of Computing in Higher Education*, 26(1), 87–122. <https://doi.org/10.1007/s12528-013-9077-3>
- Garrison, D. R. & Vaughan, N. D. (2008). *Blended learning in higher education: Framework, principles, and guidelines*. San Francisco, CA : Jossey-Bass.
- Graham, C. R., Borup, J., Pulham, E. & Larsen, R. (2022). The effectiveness of blended learning in professional development: A meta-analysis. *Journal of Technology and Teacher Education*, 30(1), 89–105. <https://doi.org/10.1007/s12528-021-09293-3>
- Graham, C. R., Woodfield, W. & Harrison, J. B. (2019). A framework for institutional adoption and implementation of blended learning in higher education. *The Internet and Higher Education*, 18(1), 4-14. <https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2012.09.003>
- Hew, K. F. & Lo, C. K. (2018). Flipped classroom improves student learning in health professions education: A meta-analysis. *BMC Medical Education*, 18(1), 1-12. <https://doi.org/10.1186/s12909-018-1144-z>
- Lim, C. P. & Morris, M. (2022). Designing blended learning environments for academic success: A meta-analysis. *Educational Technology Research and Development*, 70(3), 561-582. <https://doi.org/10.1007/s11423-021-10083-7>
- Poon, J. (2018). Blended learning: An institutional approach for enhancing students' learning experiences. *Journal of Online Learning and Teaching*, 14(1), 102-117. <https://doi.org/10.24059/olj.v14i1.1823>
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, MA. : Harvard University Press.

พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติดของนักเรียนนายสิบตำรวจรุ่นที่ 14 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์

Self-Defense Behavior from Drugs of Police Corporal Students Class 14,
Training Center of Provincial Police Region 6, Nakhon Sawan Province

ศุภกานต์ เจริญสุข¹

Suppakarn Charernsook

Received: May 10, 2024

Revised: July 11, 2024

Accepted: August 02, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของนักเรียนนายสิบตำรวจรุ่นที่ 14 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์ และ 2) ศึกษาพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติดของนักเรียนนายสิบตำรวจรุ่นที่ 14 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่นักเรียนนายสิบตำรวจรุ่นที่ 14 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 200 คน โดยใช้สูตรการคำนวณของ Taro Yamane และใช้กรอบแนวคิดการวิจัยจากงานวิจัยของสมพงศ์ทองบริบูรณ์ โดยมีปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นตัวแปรต้น และมีพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติดเป็นตัวแปรตาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .67-1.00 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 30 ชุด ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .991 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ความรู้ ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของนักเรียนนายสิบตำรวจรุ่นที่ 14 ศูนย์ฝึกอบรม

¹ ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์; Training Center Of Provincial Police Region 6
Corresponding author, e-mail: tidaza1969@gmail.com, Tel. 084-6397345

ตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ส่วนมากเคยได้รับความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดร้อยละ 84.50 และ 2) พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติดของนักเรียนนายสิบตำรวจรุ่นที่ 14 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.64)

คำสำคัญ: พฤติกรรมการป้องกันตนเอง, ยาเสพติด, นักเรียนนายสิบตำรวจรุ่นที่ 14

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the knowledge and understanding of drugs of police corporal students, class 14, Training Center of Provincial Police Region 6, Nakhon Sawan Province; and 2) to study self-defense behavior from drugs of police corporal students, class 14, Training Center of Provincial Police Region 6, Nakhon Sawan Province. This was a survey research. The sample group used in the research was 200 police corporal students, class 14, Training Center of Provincial Police Region 6, Nakhon Sawan Province. Taro Yamane's calculation formula and the research framework from Sompong Thongboriboon's research were used. The personal factors of the respondents were the independent variables and self-defense behavior from drugs was the dependent variable. The research instrument was a questionnaire with a consistency index between .67-1.00. The questionnaire was tested with 30 Thammasat University students, with a reliability of .991. The statistics used for data analysis were percentage, mean, and standard deviation. The research results found that 1) the knowledge and understanding of drugs of police corporal students, class 14, Training Center of Provincial Police Region 6, Nakhon Sawan Province found that most of them had received knowledge about drugs (84.50%), and 2) self-defense behavior from drugs of police corporal students, class 14, Training Center of Provincial Police Region 6, Nakhon Sawan Province was at the highest level overall, with an average value ($\bar{X}$ = 4.64).

Keywords: Self-Defense Behavior, Drugs, Police Corporal Students, Class 14

บทนำ

ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาในขณะนี้มันเป็นปัญหาที่เรื้อรังมานาน ซึ่งถึงแม้ว่ารัฐบาลแต่ละยุคแต่ละสมัยจะพยายามแก้ไขปัญหาก็ยังไม่สามารถที่จะขจัดปัญหายาเสพติดให้หมดสิ้นจากแผ่นดินไทยอย่างถาวรเป็นปัญหาที่สร้างความเสียหายให้กับทั้งผู้เสพ ครอบครัว ประเทศชาติและโลกอย่างมากมายมหาศาลและมีแนวโน้มว่าจะขยายตัวต่อเนื่องตามสภาพความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม แล้วยังพบอีกว่าด้านกลุ่มผู้เสพมีการแพร่ระบาดขยายฐานจากกลุ่มผู้ใช้แรงงาน ผู้ขับรถยนต์และเกษตรกร ไปสู่กลุ่มผู้ว่างงาน และกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ซึ่งมีแนวโน้มสูงขึ้น ทำให้ประเทศต้องสูญเสียพลเมืองและเยาวชนไปเป็นจำนวนมากเพราะยาเสพติดทำลายทั้งสุขภาพและอนาคต ตลอดจนถึงขั้นการสูญเสียชีวิตของตนเองอย่างน่าเสียดาย อนึ่ง ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่บั่นทอนเสถียรภาพของประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจและความมั่นคงของชาติ อันเป็นผลให้ประเทศต้องสูญเสียปัจจัยการผลิตในส่วนที่เป็นกำลังทางด้านบุคคลและกำลังทรัพย์ เป็นจำนวนมาก รวมทั้งก่อให้เกิดอาชญากรรม ตลอดจนทำลายวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมและประเทศชาติ

สำหรับปัญหาการใช้สารเสพติดของเด็กและเยาวชนไทยในปัจจุบัน พบว่ายาเสพติดประเภทไอซ์ หรือเมทแอมเฟตามีน ซึ่งเป็นสารเสพติดประเภทหนึ่งที่มีการนิยมใช้มากและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการมีค่านิยมหรือความเชื่อที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ไอซ์ เช่น ต้องการให้ร่างกายตื่นตัว กระตุ้นอารมณ์ให้รู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน กระตุ้นประสาทและสมรรถนะทางเพศ ช่วยลดความอ้วน เพราะเชื่อว่า การเสพไอซ์สามารถทำให้น้ำหนักลดลง หน้าใส ไม่มีสิว เป็นต้น ซึ่งผู้เสพไอซ์จนติดจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพ เป็นโรคขาดวิตามินและแร่ธาตุสำคัญต่อร่างกายเนื่องจากรับประทานอาหารไม่เพียงพอ น้ำหนักจะลดลงอย่างรวดเร็วจนเห็นได้ชัดภูมิคุ้มกันต้านทานโรคของร่างกายถดถอยลง หากเสพเป็นระยะนาน ๆ จะทำให้ระบบการทำงานของปอด ตับ และไตเสื่อมสภาพ มีปัญหาเกี่ยวกับฟัน มีโรคต่าง ๆ เกี่ยวกับหัวใจและเส้นเลือดในสมองซึ่งอาจถึงตายได้นอกจากนั้น ยังทำให้มีอาการเสพติดทางจิตซึ่งนำไปสู่การฟ้นเฟือนทางจิต นอนไม่หลับ กระวนกระวาย ซึมเศร้าและอ่อนเพลียผู้เสพจำต้องเพิ่มปริมาณการเสพมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งการติดไอซ์นอกจากจะมีปัญหาสุขภาพและความผิดตามกฎหมายแล้วยังทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น ปัญหาครอบครัวการเงิน และปัญหาส่วนตัวต่าง ๆ เช่นเดียวกับสารเสพติดอื่น ๆ ซึ่งจำเป็นต้องมีการณรงค์แก้ไขปัญหาค่านิยม ที่ไม่พึงประสงค์หรือความเชื่อที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้ไอซ์ของเด็กและเยาวชนดังกล่าว (นิชธร ปุณณะปัญญา, 2558) ได้เล็งเห็นถึงปัญหายาเสพติดในสังคม ซึ่งมีผลต่อการแพร่ระบาดและการกระจายของยาเสพติด กล่าวคือเป็นสังคมเมืองที่อยู่ในช่วงของการ

พัฒนาการเจริญเติบโตของสังคม การขยายตัวของที่อยู่อาศัย การเพิ่มจำนวนประชากรการขยายแหล่งอุตสาหกรรม การเพิ่มปริมาณความต้องการของกลุ่ม ชนชั้นแรงงานภายในจังหวัดก่อให้เกิดลักษณะชุมชนแออัดตามพื้นที่ต่าง ๆ ที่กำลังพัฒนาและเจริญเติบโตขึ้น ประกอบกับในปัจจุบันการใช้แรงงานเด็กหรือการใช้เด็กและเยาวชนมามีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสาเหตุที่ผู้ค้ายาเสพติดให้เด็กและเยาวชนเข้ามาเป็นตัวแทนจำหน่ายยาเสพติดหรือการให้เด็กและเยาวชนมาเป็นตัวแทนในการนำส่งหรือเคลื่อนย้ายของยาเสพติดนั้น เนื่องจากเด็กและเยาวชนเมื่อถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมได้นั้นจะได้รับโทษที่ต่ำกว่าผู้ใหญ่

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว นักเรียนนายสิบตำรวจรุ่นที่ 14 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 (ราชกิจจานุเบกษา, 2552) บางคนซึ่งเป็นกลุ่มวัยรุ่นจะเริ่มจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ ก่อนจะนำไปสู่สารเสพติดชนิดอื่น ๆ ซึ่งมีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ อันเป็นผลจากการขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด ดังนั้นการศึกษาความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดและพฤติกรรมในการป้องกันตนเองของนักเรียนนายสิบตำรวจรุ่นที่ 14 ในศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นสถานศึกษาของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีหน้าที่ในการฝึกอบรมข้าราชการตำรวจ นักเรียนนายสิบตำรวจ และหลักสูตรต่าง ๆ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่ามีความรู้เรื่องยาเสพติดอย่างไร มีพฤติกรรมในการป้องกันตนเอง อย่างไรที่สามารถทำให้ไม่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ถึงแม้จะอยู่ในพื้นที่ที่ระบาดซึ่งมีความเสี่ยงสูงและอาจตกเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อการติดยาเสพติด และเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นข้อมูลในการป้องกันและป้องปรามนักเรียนนายสิบตำรวจ หรือผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรต่าง ๆ ไม่ให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด หรืออาจนำข้อมูลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมให้กับเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงอื่น ๆ หรือเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพของเยาวชนที่ติดยาเสพติดให้กลับมาใช้ชีวิตอย่างปกติสุขต่อไป

วัตถุประสงค์

- 1 เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของนักเรียนนายสิบตำรวจรุ่นที่ 14 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์
- 2 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติดของนักเรียนนายสิบตำรวจรุ่นที่ 14 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดและพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติด ของนักเรียนนายสิบตำรวจรุ่น 14

ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้องได้รู้ประโยชน์และเป็นแนวทางในการป้องกันการใช้ยาเสพติดในสถานศึกษา และป้องกันยาเสพติดให้กับเยาวชน กลุ่มเสี่ยง โดยผู้วิจัยกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาความรู้ความเข้าใจของนักเรียนนายสิบตำรวจรุ่นที่ 14 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์ ที่มีต่อยาเสพติด และพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติดโดยประกอบไปด้วยพฤติกรรมที่เกิดจากตนเอง เพื่อน ครอบครัว อาจารย์ สถานศึกษา ศาสนา สังคมและกฎหมาย

พื้นที่ในการศึกษาวิจัย คือ พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติดของนักเรียนนายสิบตำรวจรุ่นที่ 14 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์ เลขที่ 837 หมู่ 10 ตำบลนครสวรรค์ตก อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ นักเรียนนายสิบตำรวจรุ่นที่ 14 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 4 กองร้อย กองร้อยละ 50 นาย รวมเป็นจำนวน 200 นาย โดยการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของ Yamane, T. (1973) กำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้คือ .05

$$\text{สูตร} \quad n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนรวมทั้งหมดของประชากรที่ใช้ในการศึกษา

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ไม่เกินร้อยละ 5

$$\text{แทนค่า } n = \frac{400}{1+400(.05)^2} = 200$$

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของสมพงศ์ ทองบริบูรณ์ (2561) และกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วย

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ค่าใช้จ่ายประจำวันที่ได้รับจากผู้ปกครอง จำนวนพี่น้อง สถานภาพทางครอบครัว อาชีพของผู้ปกครอง รายได้ของครอบครัว ปัจจุบันอาศัยอยู่กับใคร ปัญหาส่วนตัว มีปัญหาปรึกษาใครมากที่สุด การใช้เวลาว่างหลังจากเลิกเรียน

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติด ได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติด 2) พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับร่างที่สร้างพร้อมแบบประเมินไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งก็มีความรู้และประสบการณ์ทางด้านที่จะทำการศึกษาพิจารณาแบบสอบถาม เพื่อตรวจสอบความตรง เชิงเนื้อหา และพิจารณาความเหมาะสมในการใช้ภาษา และข้อคำถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน ถูกต้องและมีความเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งผลจากการคำนวณ พบว่า ทุกข้อคำถามมีค่า (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 จึงถือว่าข้อคำถามนั้นสามารถใช้ได้ และมีข้อคำถามในแบบสอบถามบางข้อต้องแก้ไข ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจยาก และตัดข้อคำถามที่มีความซ้ำซ้อนออก หลังจากนั้นทำการปรับปรุงแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญ เสนอแนะ

2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามฉบับร่างที่ผ่านการแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้ (Try-Out) กับนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ไม่ได้ถูกเลือกเป็น กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน

3. ทำการตรวจสอบความชัดเจนของภาษาที่ใช้ในการสื่อสารว่ามีความเข้าใจตรงกันหรือไม่ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามสามารถปฏิบัติตามคำชี้แจงได้อย่างถูกต้อง และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) Cronbach's Alpha ได้ .991 ของแบบสอบถาม

4. นำแบบสอบถามที่ตรวจสอบคุณภาพเรียบร้อยแล้วทำการปรับปรุงรูปแบบของแบบสอบถามให้มีความสมบูรณ์เพื่อใช้สำหรับเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยได้ดำเนินการ สร้างเครื่องมือแบบฟอร์มออนไลน์ (Google Forms) และผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบฟอร์มด้วยตนเองและใช้การวิเคราะห์เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างจากระบบ แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะ แบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) มีข้อคำถามจำนวน 11 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจเรื่องยาเสพติด ลักษณะแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) มีข้อคำถามจำนวน 13 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมที่มีต่อยาเสพติด ลักษณะแบบสอบถามเป็น แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีข้อคำถามจำนวน 30 ข้อ ซึ่งมีเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert, R.A., 1932) ได้ดังนี้

ระดับพฤติกรรม**ค่าน้ำหนักคะแนนของตัวเลือกตอบ**

ไม่มีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองเลย กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 1 คะแนน

มีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองน้อย กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 2 คะแนน

มีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองเป็นครั้งคราว กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 3 คะแนน

มีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองมาก กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 4 คะแนน

มีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองมากที่สุด กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 5 คะแนน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม และความรู้ ความเข้าใจเรื่องยาเสพติด วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ (Frequency) และคำนวณค่าร้อยละ (Percentage)

2. ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมที่มีต่อการป้องกันตนเองจากยาเสพติด วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) การจัดลำดับคะแนนเฉลี่ยเพื่อแปลความหมายใช้เกณฑ์ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย**แปลความว่า**

1.00 – 1.49 ไม่มีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองเลย

1.50 – 2.49 มีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองน้อย

2.50 – 3.49 มีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองเป็นครั้งคราว

3.50 – 4.49 มีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองมาก

4.50 – 5.00 มีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองมากที่สุด

สรุปผลการวิจัย

1. ความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติด ความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของนักเรียนนายสิบตำรวจรุ่นที่ 14 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์

1.1 การรับรู้ถึงพิษภัยของยาเสพติด อันตรายของยาเสพติด ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ได้รับความรู้เรื่องยาเสพติด คิดเป็นร้อยละ 84.50 การได้รับความรู้จากสื่อต่าง ๆ พบว่าส่วนมากได้รับความรู้จากอินเทอร์เน็ต คิดเป็นร้อยละ 79.50 ประเภทของยาเสพติดที่รู้จัก พบว่าส่วนมากรู้จักยาเสพติดมากที่สุด 3 ลำดับ คือ ยาบ้า (แอมเฟตามีน) คิดเป็นร้อยละ 95.00 และกัญชา คิดเป็นร้อยละ 87.50 รองลงมา คือ และใบกระท่อม คิดเป็นร้อยละ 82.50 ตามลำดับ การระบาดของยาเสพติด พบว่าส่วนมากคิดว่าการระบาดของยาเสพติดในชุมชนที่พักอาศัย คิดเป็น

ร้อยละ 40.00 ยาเสพติดที่ระบาดในชุมชน พบว่าส่วนมากมีความเห็นว่ายาเสพติดที่ระบาดในชุมชนที่พักอาศัยมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ ยาบ้า (แอมเฟตามีน) คิดเป็นร้อยละ 73.50 รองลงมา คือ กัญชา คิดเป็นร้อยละ 60.00 และใบกระท่อม คิดเป็นร้อยละ 49.00 ตามลำดับ การทราบการติดยาเสพติดของเพื่อน พบว่าส่วนมากไม่ทราบว่าเพื่อนบางคนติดยาเสพติด คิดเป็นร้อยละ 42.50 วิธีการเสพยาเสพติดที่เพื่อนเคยใช้ พบว่าส่วนมากทราบว่าวิธีการเสพยาเสพติดที่เพื่อนเคยใช้ คือ วิธีอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 43.00 การให้ความรู้ของหน่วยงานราชการ พบว่าส่วนมากมีความเห็นว่าในชุมชนที่พักอาศัยอยู่มีหน่วยงานราชการเข้าไปให้ความรู้เรื่องยาเสพติด คิดเป็นร้อยละ 72.50 การตรวจจับของเจ้าหน้าที่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีความเห็นว่าในชุมชนที่พักอาศัยอยู่มีการเข้าไปตรวจจับเรื่องยาเสพติด คิดเป็นร้อยละ 73.50

1.2 สาเหตุของการติดยาเสพติด ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าสาเหตุของการติดยาเสพติดคือการถูกชักชวนให้ลองยาเสพติด ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากไม่เคยถูกชักชวนให้ลองยาเสพติด คิดเป็นร้อยละ 79.00 สาเหตุของการเสพยาเสพติดมาจากอะไรส่วนมากมีความเห็นว่าสาเหตุของการเสพยาเสพติด คืออยากลอง คิดเป็นร้อยละ 86.00 ยาเสพติดจะช่วยในเรื่องประสิทธิภาพในการเรียน ส่วนมากมีความเห็นไม่จริงที่ว่ายาเสพติดจะช่วยในเรื่องประสิทธิภาพในการเรียนหนังสือ คิดเป็นร้อยละ 90.00

1.3 ผลกระทบของยาเสพติด ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีความเห็นว่ายาเสพติดมีผลกระทบต่อครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 95.00

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติด ของนักเรียนนายสิบตำรวจรุ่นที่ 14 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์ แยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติดของนักเรียนนายสิบตำรวจรุ่นที่ 14 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมมีระดับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติดอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.64) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีระดับพฤติกรรมที่มีต่อยาเสพติดอยู่ในระดับมากที่สุด คือ มีการป้องกันตนเองด้วยการปฏิเสธการทดลองยาเสพติดทุกชนิดโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.81) โดยกล่าวว่าหากเสพยาเสพติดและถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับได้จะทำให้เสียอนาคตทางการศึกษาโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.79) และจะปฏิเสธทันทีเสมอเมื่อเพื่อนนำยาเสพติดมาและชวนให้เสพยาเสพติดโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.78) และรู้สึกดีเมื่อเห็นว่ามีหน่วยงานของรัฐเข้าไปณรงค์ประชาสัมพันธ์หรือตรวจจับยาเสพติดในทุกพื้นที่โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.78) และมีความระมัดระวังบุคคลแปลกหน้าที่ให้สิ่งของเพื่อจูงใจให้ใช้ยาเสพติดโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.77) สามารถดำรงตนเองด้วยการไม่เสพยาเสพติด ถึงแม้สถานที่พัก

อาศัยจะมีการระบาดของยาเสพติดก็ตามค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.77$) ที่เหลือมีระดับพฤติกรรมที่มีต่อยาเสพติดอยู่ในระดับมากคือ ไม่สามารถเสพยาเสพติดได้เนื่องจากขัดต่อหลักศาสนาที่ตนนับถือ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.42$) รองลงมา คือ เคยรู้สึกเครียด น้อยใจที่ครอบครัวไม่เข้าใจตนเองแต่ก็ยังไม่เคยใช้ยาเสพติด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.36$) เคยผิดหวังและเครียดที่เพื่อนไม่เข้าใจตนเอง แต่ก็ทำใจโดยไม่ใช้ยาเสพติดค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.34$) และเมื่อมีความเครียดที่เกิดจากการเรียน เพื่อนความรัก หรือครอบครัว จะใช้วิธีการอื่นเพื่อผ่อนคลายโดยไม่อาศัยยาเสพติดค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.25$) จะหลีกเลี่ยงการดื่มสุราของมึนเมาเพราะเป็นช่องทางให้มีการเสพยาเสพติดได้ง่าย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 3.29$)

อภิปรายผลการวิจัย

1 ด้านความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติดของนักเรียนนายสิบตำรวจรุ่นที่ 14 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับความรู้ ความเข้าใจเรื่องยาเสพติด ร้อยละ 84.50 สอดคล้องกับงานวิจัยของสมพงศ์ ทองบริบูรณ์ (2561) โดยภาพรวมพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติดอยู่ในระดับมาก โดยสื่อที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับความรู้มากที่สุด คือ จากอินเทอร์เน็ต ร้อยละ 79.50 และยาเสพติดที่ผู้ตอบแบบสอบถามรู้จักมากที่สุด คือ ยาบ้า ร้อยละ 95.00 โดยได้เกิดการระบาดเป็นอย่างมาก รัฐบาลจึงมีนโยบายดำเนินการเพื่อเอาชนะยาเสพติด มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะสื่อทางโทรทัศน์และวิทยุชุมชนต่าง ๆ ที่มีจำนวนมาก ประกอบกับการจับกุมยาเสพติดมักจะถูกนำมาแถลงข่าว และมีภาพข่าวยาบ้าผ่านสื่อโทรทัศน์อยู่เสมอ จึงทำให้ยาบ้าเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในกลุ่มประชากร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของดนิตา สายทองสุข, บุญวัฒน์ สว่างวงศ์, ธัญชนก สุรพันธ์ (2562) พบว่า ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด โดยได้รับความรู้จากสื่อ 3 ลำดับ คือ สื่ออินเทอร์เน็ต บุคคลใกล้ชิด เพื่อน/อาจารย์/ ผู้ปกครอง และ วิทยุ/โทรทัศน์ และรู้จักยาเสพติดมากที่สุด 3 ลำดับคือ ยาบ้า กัญชาและกระท่อม เป็นไปตามค่านิยมของอุมาพร ตรังสมบัติ (2554) ได้ให้ความหมายของยาเสพติดว่า หมายถึง สารหรือยา ที่อาจเป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติหรือจากการสังเคราะห์ ซึ่งเมื่อบุคคลใดเสพหรือ ได้รับเข้าไปในร่างกายซ้ำ ๆ กันแล้ว ไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ ซึ่งอาจเป็นช่วงระยะเวลาหนึ่ง หรือนานติดต่อกันก็ตาม จะทำให้บุคคลนั้นต้องตกอยู่ใต้อำนาจหรือเป็นทาสของสิ่งนั้นทางด้านร่างกายและจิตใจ หรือจิตใจเพียงอย่างเดียว

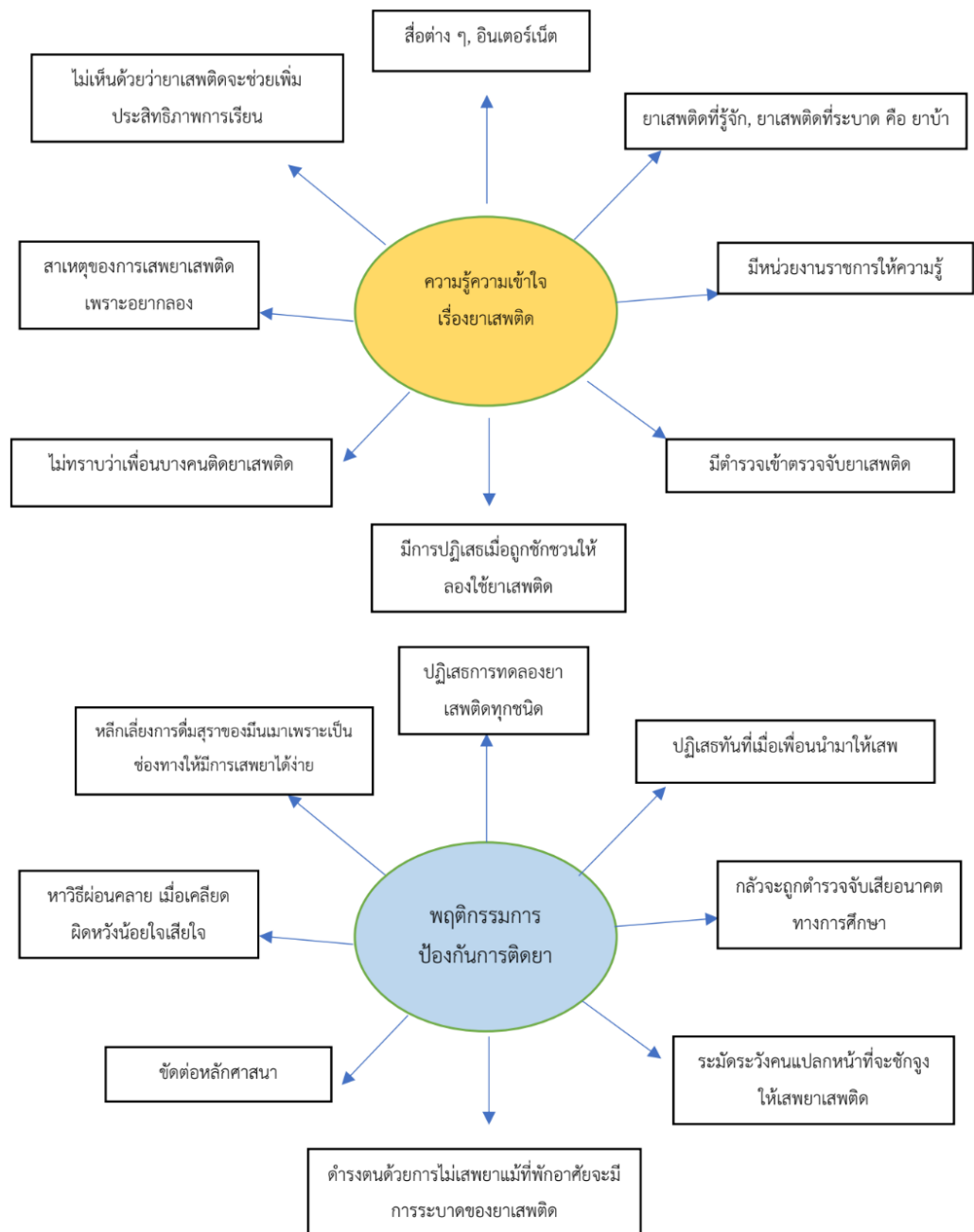
2 ด้านพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติดของนักเรียนนายสิบตำรวจรุ่นที่ 14 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีพฤติกรรม การ

ป้องกันตนเองจากยาเสพติดในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดในทุกด้าน เช่น ด้านการป้องกันตนเอง ด้วยการปฏิเสธการทดลองเสพยาเสพติดทุกชนิด กล่าวหาเสพยาเสพติดและเจ้าหน้าที่ตำรวจจับได้จะทำให้เสียอนาคตทางการศึกษา และจะปฏิเสธทันทีเสมอเมื่อเพื่อนนำยาเสพติดมาและชวนให้เสพยาเสพติด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64) สอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญลักษณ์ บุญความดี (2553) พบว่า ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากยาบ้า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากยาบ้าในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ ที่ระบุถึงแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกัน ในประการแรกว่า การนับถือตนเอง เป็นการให้ความสำคัญกับสุขภาพร่างกาย โดยดูแลตนเองของตนเอง นับเป็นจุดสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญา อันเนื่องมาจากการใช้ยาในทางที่ผิด เพราะเป็นภูมิคุ้มกันที่จะต้องใช้มาตรการทางการศึกษาเสริมสร้างให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน นักศึกษา เมื่อเห็นคุณค่า เห็นความสำคัญของตนเองแล้วจะทำให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนโดยการไม่หันไปพึ่งยาเสพติด (กรมสุขภาพจิต, 2554)

ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่า นักเรียนนายสิบตำรวจของศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมเป็นนักเรียนนายสิบตำรวจที่มุ่งมั่นต่อการศึกษา ได้รับการอบรมสั่งสอนจากครอบครัวที่อบอุ่นให้ความห่วงใย และเพื่อนนักเรียนนายสิบตำรวจส่วนใหญ่ก็อยู่ในลักษณะเดียวกันประกอบกับผู้บังคับบัญชาของศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 มีความห่วงใยและมุ่งมั่นดูแลนักเรียนนายสิบตำรวจอย่างเป็นระบบทั้งบุคลากรของศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 ตลอดถึงชุมชนได้ร่วมมือกันส่งผลให้นักเรียนนายสิบตำรวจมีพฤติกรรม สามารถปกป้องตนเองจากยาเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพรศักดิ์ พานพิศ (2552) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันปัญหายาเสพติดของนักเรียนนอกระบบของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ นักศึกษามีพฤติกรรมป้องกันยาเสพติดโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81) โดยมีพฤติกรรมที่สำคัญในการปฏิเสธยาเสพติด และที่สำคัญมีพฤติกรรมพูดคุยกับครอบครัว อาจารย์ และกลุ่มเพื่อนนักศึกษา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติศักดิ์ คงนตตะโชสภณ (2558) พบว่า ครอบครัวมีบทบาทในการป้องกันยาบ้าในวัยรุ่น ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ครอบครัวมีบทบาทในการอบรม เลี้ยงดูมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติด ของนักเรียนนายสิบตำรวจรุ่นที่ 14 ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์

วิธีการที่นักเรียนนายสิบตำรวจได้รับความรู้เรื่องยาเสพติดมาจากสื่อต่างๆ โดยส่วนใหญ่จากอินเทอร์เน็ต ยาเสพติดที่รู้จักส่วนมากจะเป็นยาบ้าซึ่งมีการระบาดในชุมชนที่พักอาศัย แต่ก็มีหน่วยงานราชการเข้าไปให้ความรู้เรื่องยาเสพติด และมีการเข้าไปตรวจจับเรื่องยาเสพติด นักเรียนนายสิบตำรวจส่วนมากไม่เคยถูกชักชวนให้ลองยาเสพติดและไม่ทราบว่าเพื่อนบางคนติดยาเสพติด หรือวิธีการเสพยาที่เพื่อนเคยใช้ สาเหตุการเสพยาเสพติดส่วนมากคือการอยากลอง ส่วนมากคิดว่ายาเสพติดไม่ช่วยให้ประสิทธิภาพการเรียนรู้ดีขึ้นคิดว่าการเสพยาเสพติดจะมีผลกระทบกับครอบครัว

พฤติกรรมการป้องกันในการติดยาของนักเรียนนายสิบตำรวจ นักเรียนนายสิบตำรวจมีการป้องกันตนเองโดยการปฏิเสธการทดลองยาเสพติดทุกชนิดและจะปฏิเสธทันทีเมื่อเพื่อนนำยาเสพติดมาและชวนให้เสพ โดยกลัวว่าหากถูกตำรวจจับได้จะทำให้เสียอนาคตทางการศึกษา มีความระมัดระวังคนแปลกหน้าที่ให้สิ่งของจูงใจให้ใช้เพื่อเสพยาเสพติด สามารถดำรงตนด้วยการไม่เสพยาแม้ที่พักอาศัยจะมีการระบาดของยาเสพติดอยู่มากก็ตาม นักเรียนนายสิบบางส่วนไม่สามารถเสพยาเสพติดได้เนื่องจากขัดต่อหลักศาสนา มีบางส่วนที่รู้สึกเคลียदन้อยใจที่ครอบครัวไม่เข้าใจ ผิดหวังจากความรักหรือเพื่อนไม่เข้าใจแต่ก็ไม่เคยใช้ยาเสพติด และถ้ามีความรู้สึกดังกล่าวจะใช้วิธีอื่นเพื่อผ่อนคลาย โดยการหลีกเลี่ยงการดื่มสุราของมีเมาเพราะเป็นช่องทางให้มีการเสพยาเสพติดได้ง่าย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอเชิงนโยบาย คือ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ มีนโยบายเร่งด่วนที่จะทำเพื่อประชาชนเป็นลำดับแรกมี 3 เรื่อง โดยมีเรื่องการแก้ไขปัญหการแพร่ระบาดของยาเสพติดเป็นอันดับแรก และในส่วนของศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์ ได้นำผลการวิจัยไปกำหนดเป็นนโยบาย โดยการให้ฝ่ายปกครองและการฝึก ออกกฎระเบียบในการลงโทษโดยการตัดคะแนนความประพฤติ หรือการให้ออกจากการฝึกอบรมในหลักสูตรนักเรียนนายสิบตำรวจกรณีที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค 6 จังหวัดนครสวรรค์ควรให้มีการตรวจสอบสารเสพติดของนักเรียนนายสิบตำรวจเป็นประจำทุก 3 เดือน

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2554). *คู่มือการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันสารเสพติดในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- กิตติศักดิ์ คงนตะชะโสภณ. (2558). *บทบาทของครอบครัวในการป้องกันยาบ้าในวัยรุ่นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ณิชากร ปุณณะปัญญา. (2558). *ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดบุรีรัมย์*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชีวศึกษาและการบริหารงานยุติธรรม). สถาบันอาชีวศึกษาและการบริหารงานยุติธรรม วิทยาลัยรัฐกิจ : มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ดนิตา สายทองสุข, บุญวัฒน์ สว่างวงศ์, ธัญชนก สุรจันทร์. (2562). *ยาเสพติดและพฤติกรรมป้องกันยาเสพติดของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ “การเรียนรู้ด้านมนุษยศาสตร์และด้านสังคมศาสตร์” ครั้งที่ 3* (น. 1743-1756). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- พรศักดิ์ พานพิศ. (2552). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียนนอก ระบบ ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา). โครงการบัณฑิตศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2552. (2552, 15 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 126 ตอนที่ 66 ก, หน้า 49.
- เพ็ญลักษณ์ บุญความดี. (2553). *ความรู้ ทักษะชีวิต และพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาบ้าของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมพงศ์ ทองบริบูรณ์. (2561). *พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติดของนักศึกษาวิทยาลัยการอาชีพนาหว้า*. (สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 22(140), 5-55.

Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York : Harper & Row.

การศึกษาองค์ประกอบการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษา

A study of Strategic Change Management Components of School
Administrators in Educational Opportunity Expansion Schools

รัตดาวรรณ วงศ์คำจันทร์¹ วาโร เฟ่งสัวส์ดี² และเอกลักษณ์ เพียสา³

Ratdawan Wongkhumchan, Waro Phengsawa and Akkaluck Pheasa

Received: July 07, 2024

Revised: September 04, 2024

Accepted: September 16, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบโดยการศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยวิธีเลือกแบบเจาะจง ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า การบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มี 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสร้างความตระหนัก 2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 3) การสร้างทีมผู้นำ 4) การสร้างวิสัยทัศน์ 5) การกำหนดกลยุทธ์เพื่อการเปลี่ยนแปลง 6) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง 7) การสร้างการสื่อสารทุกช่องทาง 8) การรักษาการเปลี่ยนแปลงให้คงอยู่ และ 9) การควบคุมและการประเมินกลยุทธ์

¹⁻³ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร; Sakon Nakhon Rajabhat University

คำสำคัญ: การบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์, การสร้างวิสัยทัศน์, การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม
การควบคุมและการประเมินกลยุทธ์

Abstract

The purpose of this research article was to study the strategic change management components of school administrators in educational opportunity expansion schools. The research methodology was qualitative, divided into 3 steps: step 1: synthesis of components by studying documents, concepts, theories, and related research; step 2: interview of 5 qualified persons by purposive sampling; step 3: evaluation of the appropriateness of the components of strategic change management of school administrators in educational opportunity expansion schools by 5 qualified persons. The research instruments were document synthesis, interview forms, and a 5-point rating scale questionnaire. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation. The research results found that strategic change management of school administrators in educational opportunity expansion schools consisted of 9 components: 1) awareness building, 2) environmental analysis, 3) leadership team building, 4) vision building, 5) strategy determination for change, 6) strategy implementation to create change, 7) communication creation through all channels, 8) maintaining change, and 9) strategy control and evaluation.

Keywords: Strategic Change Management, Vision Building, Environmental Analysis, Strategy Control and Evaluation

บทนำ

ในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จจะต้องเปลี่ยนแปลงให้ทันกับยุคโลกาภิวัตน์ผู้นำของสถานศึกษาแต่ละแห่งต้องตระหนักว่าการเปลี่ยนแปลงภายในสถานศึกษาจะต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายนอกสถานศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงตนเองอยู่เสมอ แต่บางครั้งการเปลี่ยนแปลงไม่ใช่ว่าจะสำเร็จเสมอ

ไป สถานศึกษาหลายแห่งตอบสนองต่อความท้าทายระดับโลกด้วยการปรับรื้อระบบสถานศึกษาแต่กลับทำให้สถานศึกษาล้มเหลวไม่ประสบผลสำเร็จ สถานศึกษาหลายแห่งจึงต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงภายนอกด้วยการเปลี่ยนตนเองในการทำงานเป็นทีมหรือการปรับโครงสร้างใหม่ ๆ โดยบางสถานศึกษามีการร่วมมือกันในการทำงานโดยการเปลี่ยนโครงสร้างและวัฒนธรรมในการทำงานเพื่อตอบสนองต่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ กระบวนการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาเป็นสิ่งที่สลับซับซ้อน แต่อย่างไรก็ตามผู้นำต้องเผชิญกับอุปสรรคในการทำงานและต้องรับผิดชอบต่อ การเปลี่ยนแปลงโดยการปฏิรูประบบการบริหารงาน (จิตติมา วรณศรี, 2564)

รูปแบบการบริหารโรงเรียนเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานงานที่ปฏิบัติ เพื่อสร้างโรงเรียนให้มีความเข้มแข็ง และมีศักยภาพสูงเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างต่อเนื่องยั่งยืนเป็นการทำงาน และจัดการองค์การที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่สำคัญอย่างน้อย 3 ประการไปพร้อมกัน คือ บรรลุเป้าหมายในการพัฒนางาน การพัฒนาคน และการพัฒนาองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) โดยผู้บริหารจะต้องวางแผนกลยุทธ์ที่ชาญฉลาดกำหนดกลยุทธ์ที่แตกต่างจากคนอื่น แต่เป็นความแตกต่างเชิงสร้างสรรค์เพื่อใช้เป็นแนวทางให้องค์กรปฏิบัติงานได้เหนือคู่แข่งและเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการได้ (ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา, 2561) โดยสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มีการกำหนดมาตรฐานตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบ และลักษณะงานที่ปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ และนวัตกรรม ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องปฏิบัติ ดังนี้ 1) กำหนดนโยบาย แผนกลยุทธ์ในการพัฒนาสถานศึกษาร่วมกับครู คณะกรรมการสถานศึกษาผู้ปกครอง ชุมชน และเครือข่าย โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นฐาน เพื่อเป็นแนวทางเชิงรุกในการพัฒนาสถานศึกษา และคุณภาพผู้เรียน 2) นำนโยบาย แผนกลยุทธ์ในการพัฒนาสถานศึกษาไปปฏิบัติ ส่งเสริม สนับสนุน กำกับและติดตามให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่กำหนด 3) สร้างหรือนำนวัตกรรมเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาและผู้เรียน ส่งเสริมสนับสนุน ให้ผู้เรียนมีสมรรถนะและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพในอนาคตและ 4) สร้างการมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม ในการบริหารการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมในสถานศึกษา ให้เกิดการพัฒนาสถานศึกษาอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2564)

ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องมีการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ เพื่อจะพัฒนาเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครพนม

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของผู้บริหารในการพัฒนาองค์กร และยังเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการที่จะส่งเสริม และพัฒนาผู้บริหารให้มีการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลขององค์กรต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้มีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบโดยการศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาองค์ประกอบการบริหารการเปลี่ยนแปลง ตามแนวคิดของนักวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้อง 12 แหล่ง ได้แก่ ภาระวิ ศุขโรจน์ (2556); สุภาภรณ์ สุขศรี (2556); ประกอบ ต้นมูล (2558); นันธิดา จันทรศิริ (2560); สุนิสา คงสุวรรณ (2560); อรรคพล สงวนยวง (2561); ภัลลพ สุขพราย (2562); สิงห์คำ ยอดปานันท์ (2562); จันทรจิรา ทาพา (2564); ประสิทธิ์ สด้า (2564); Cummings, T. G. & Worley, C. G. (2007); Kreitner, R. & Kipieki, A. (2008) โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์ร้อยละ 40 ขึ้นไป (ความถี่ตั้งแต่ 5)

2. ศึกษาองค์ประกอบการบริหารเชิงกลยุทธ์ ตามแนวคิดของนักวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้อง 12 แหล่ง ได้แก่ นุชจรินทร์ ปิ่นทอง (2559); ศิริลักษณ์ ทิพน้อม (2559); งามทิพย์ มิตรสุภาพ (2560); เสกสรร สกนธวัฒน์ (2560); พชรวิทย์ จันทรศิริสิริ (2560); จันทิมา บุญอนันต์วงศ์ (2561); สุปรียา ชินพะวอ (2562); วิชาญ อธิฤกษ์มงคล (2564); จณิสตา สมบูรณ์ (2565); Wheelen, T. L. & Hunger, J. D. (2006), Ireland, R. D., Hoskisson, R.E. & Michael, A. H. (2007) โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์ร้อยละ 40 ขึ้นไป (ความถี่ตั้งแต่ 5)

3. นำข้อมูลจากการสังเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารการเปลี่ยนแปลงจำนวน 12 แหล่ง กับการบริหารเชิงกลยุทธ์ จำนวน 12 แหล่ง เพื่อใช้ในการแจกแจงความถี่ แล้วนำ

องค์ประกอบทั้ง 2 มาบูรณาการเพื่อเป็นองค์ประกอบของการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ จึงได้องค์ประกอบการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ มี 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสร้างความตระหนัก 2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 3) การสร้างทีมผู้นำ 4) การสร้างวิสัยทัศน์ 5) การกำหนดกลยุทธ์เพื่อการเปลี่ยนแปลง 6) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง 7) การสร้างการสื่อสารทุกช่องทาง 8) การรักษาการเปลี่ยนแปลงให้คงอยู่ และ 9) การควบคุมและการประเมินกลยุทธ์ และนำองค์ประกอบที่ได้ ไปสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ในขั้นตอนนี้จะนำองค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์ และบูรณาการองค์ประกอบเสนอสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ประกอบการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเพิ่มเติม โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนที่ 2 คือ แบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และสร้างแบบสรุปเพื่อเปรียบเทียบผลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ ในขั้นตอนนี้เป็นการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน คนละกลุ่มใน ขั้นตอนที่ 2 ในขั้นตอนนี้ได้ใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามรูปแบบของ Likert's Scale ในการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกับเกณฑ์ที่กำหนดตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่มีความเหมาะสม

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบของการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งได้จากการการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การบริหารการเปลี่ยนแปลง โดยการแจกแจงความถี่ที่มีค่าเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 40 ของความถี่ทั้งหมด กับการบริหารเชิงกลยุทธ์โดยการแจกแจงความถี่ที่มีค่าเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 40 ของความถี่ทั้งหมด แล้วนำองค์ประกอบทั้ง 2 มาบูรณาการเพื่อเป็นองค์ประกอบของการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ จึงได้องค์ประกอบการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ มี 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การสร้างความตระหนัก 2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 3) การสร้างทีมผู้นำ 4) การสร้างวิสัยทัศน์ 5) การกำหนดกลยุทธ์เพื่อการเปลี่ยนแปลง 6) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ

เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง 7) การสร้างการสื่อสารทุกช่องทาง 8) การรักษาการเปลี่ยนแปลงให้คงอยู่ และ 9) การควบคุมและการประเมินกลยุทธ์

2. ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน พบว่า ผลการสัมภาษณ์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า องค์ประกอบการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ควรมีทั้ง 9 องค์ประกอบ เพื่อจะสามารถขับเคลื่อนนโยบายการบริหารขององค์กร หน่วยงาน ที่จะส่งผลโดยตรงผลการต่อการปฏิบัติงานในองค์กร และสถานศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งกล่าวว่า “การที่ผู้บริหารจะบริหารจัดการและปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษา หน่วยงาน หรือองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลนั้น ผู้บริหารจะต้องมีองค์ประกอบการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ ครบทั้ง 9 ด้าน จึงจะสามารถพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

3. ผลการประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ดังตารางที่ 1 มีรายละเอียดสรุปได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมของการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

องค์ประกอบและนิยามปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้	ความเหมาะสม		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1) การสร้างความตระหนัก หมายถึง การโน้มน้าวให้คนเห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลง โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์ และแผนการดำเนินงาน การประชุมสร้างความรู้ ความเข้าใจแก่บุคลากร ชี้ให้เห็นความจำเป็นในสภาวะการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตามบริบททุกด้าน การกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเองของสถานศึกษา เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอนาคตแบบมีส่วนร่วมและพร้อมร่วมมือกับองค์กรเพื่อนำสู่การเปลี่ยนแปลงให้สำเร็จได้	1.1 การเสริมสร้างให้เห็นถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลง	4.60	0.54	มากที่สุด
	1.2 การกำหนดยุทธศาสตร์และแผนการดำเนินงาน	4.80	0.44	มากที่สุด
	1.3 การกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเองของสถานศึกษา	4.40	0.89	มาก
รวม		4.60	0.27	มากที่สุด
2. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม หมายถึง การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ซึ่งจะช่วยให้เห็นถึงจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายในโอกาส	2.1 การวิเคราะห์จุดแข็งด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน	4.60	0.54	มากที่สุด

องค์ประกอบและนิยามปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้	ความเหมาะสม		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
และอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก เพื่อที่จะนำไปใช้ในการวางแผน และกำหนดกลยุทธ์ขององค์กรต่อไป โดยการวิเคราะห์จุดแข็ง หมายถึง การศึกษาปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่เป็นข้อดีหรือข้อเด่นที่ส่งผลให้โรงเรียนประสบความสำเร็จ การวิเคราะห์จุดอ่อน หมายถึง การศึกษาปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่เป็นข้อเสียหรือข้อด้อยที่ส่งผลเสียต่อการดำเนินงานของโรงเรียน การวิเคราะห์โอกาส หมายถึง การศึกษาปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียนที่เอื้ออำนวยหรือสนับสนุนให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จ และการวิเคราะห์อุปสรรค หมายถึง การศึกษาปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียนที่เป็นภัยคุกคามหรือข้อจำกัดที่ทำให้การดำเนินงานของสถานศึกษาไม่ประสบความสำเร็จ	2.2 การวิเคราะห์จุดอ่อนด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน	4.60	0.54	มากที่สุด
	2.3 การวิเคราะห์โอกาสด้านสภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียน	4.80	0.44	มากที่สุด
	2.4 การวิเคราะห์อุปสรรคด้านสภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียน	4.80	0.44	มากที่สุด
	รวม	4.70	0.27	มากที่สุด
3. การสร้างทีมผู้นำ หมายถึง การวิเคราะห์ความสามารถศักยภาพของบุคลากรในองค์กรเพื่อการพิจารณาคัดเลือกบุคลากรที่มีจิตสำนึกเร่งด่วนในการเปลี่ยนแปลง มีความรู้ ทักษะ ประสิทธิภาพ มีความน่าเชื่อถือ มีภาวะผู้นำ เพื่อจัดตั้งเป็นทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลงขององค์กรขึ้น ตลอดจนการส่งเสริมสนับสนุนการทำงานเป็นทีม การพัฒนาทีมให้เข้มแข็ง มีพลังอำนาจและมีสมาชิกในการสร้างการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง	3.1 การวิเคราะห์ศักยภาพของบุคลากรในองค์กร	4.40	0.89	มาก
	3.2 การจัดตั้งเป็นทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลงขององค์กร	4.60	0.54	มากที่สุด
	3.3 การพัฒนาทีมให้เข้มแข็งในการสร้างการเปลี่ยนแปลง	4.40	0.89	มาก
	รวม	4.46	0.64	มาก
4. การสร้างวิสัยทัศน์ หมายถึง การมองเห็นภาพในอนาคตขององค์กร และเป้าหมายระยะยาวขององค์กร ได้อย่างชัดเจนว่าประสิทธิผลที่ดีที่สุดขององค์กรที่ต้องการอย่างแท้จริงคืออะไร เพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานที่ท้าทายก่อให้เกิดการแข่งขัน	4.1 การกำหนดเป้าหมายระยะยาวขององค์กร	4.80	0.44	มากที่สุด
	4.2 การกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานที่ท้าทาย	4.80	0.44	มากที่สุด

องค์ประกอบและนิยามปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้	ความเหมาะสม		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ในเชิงคุณภาพ โดยทีมผู้นำการเปลี่ยนแปลงร่วมกับสมาชิกองค์กรร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์สำหรับการเปลี่ยนแปลงที่มีความชัดเจน มีพลังมีความสอดคล้องกับค่านิยมหลักขององค์กร มีความยืดหยุ่นสามารถปรับให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปได้และการพัฒนากลยุทธ์สำหรับการบรรลุวิสัยทัศน์นั้น	4.3 การร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์สำหรับการเปลี่ยนแปลง	4.80	0.44	มากที่สุด
รวม		4.80	0.29	มากที่สุด
5. การกำหนดกลยุทธ์เพื่อการเปลี่ยนแปลง หมายถึง กระบวนการพิจารณาทิศทางขององค์กร ในการวิเคราะห์สภาพการบริหารการเปลี่ยนแปลงและเป้าหมายขององค์กร เพื่อให้ดำเนินงานสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมีการทำงานประสานความร่วมมือของบุคลากรในองค์กรให้ปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันจนสามารถบรรลุผลสำเร็จตามแผนที่วางไว้	5.1 การกำหนดทิศทางขององค์กร	4.60	0.54	มากที่สุด
	5.2 การวิเคราะห์สภาพการบริหารการเปลี่ยนแปลง	4.60	0.54	มากที่สุด
	5.3 การกำหนดแนวทางการปฏิบัติงาน	4.40	0.89	มาก
รวม		4.53	0.18	มากที่สุด
6. การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง หมายถึง การนำกลยุทธ์ที่ถูกกำหนดขึ้น ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการจัดโครงสร้างบุคลากร และการประสานงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ในการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในทิศทางที่ชัดเจนและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกคน ด้วยการทำงานเป็นทีมและกระตุ้นบุคลากรให้รู้สึกว่าการสร้างการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาต่อยอดการทำงานเป็นทีมและกระตุ้นเป็นระยะเพื่อก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องเพื่อให้กลยุทธ์เกิดประโยชน์แก่องค์กรอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิผล	6.1 การนำกลยุทธ์ที่ถูกกำหนดขึ้น ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน	4.40	0.89	มาก
	6.2 การประสานงานร่วมกันอย่างเป็นระบบในการสร้างการเปลี่ยนแปลง	4.40	0.54	มาก
	6.3 การกระตุ้นบุคลากรให้รู้สึกว่าการสร้างการเปลี่ยนแปลง	4.40	0.89	มาก
	6.4 การต่อยอดการทำงานเป็นทีม	4.60	0.54	มากที่สุด
รวม		4.45	0.20	มาก
7. การสร้างการสื่อสารทุกช่องทาง หมายถึง วิธีการถ่ายทอดเรื่องราวที่เกี่ยวกับการบริหารการเปลี่ยนแปลง ผ่านช่องทางการสื่อสารในทุกรูปแบบ	7.1 การถ่ายทอดเรื่องราวที่เกี่ยวกับการบริหารการเปลี่ยนแปลง	4.20	0.44	มาก

องค์ประกอบและนิยามปฏิบัติการ	ตัวบ่งชี้	ความเหมาะสม		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
โดยการเปิดโอกาสให้ทุกคนรับทราบและเข้าใจถึงวิสัยทัศน์ขององค์กรรวมทั้งก่อให้เกิดการกำหนดให้ผู้บริหารสื่อสารวิสัยทัศน์และกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงให้ทุกคนรับรู้ โดยประชาสัมพันธ์ในหลายสถานการณ์หลายทาง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องระหว่างบุคลากรภายในองค์กร แล้วนำไปปฏิบัติให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้	7.2 การเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าใจถึงวิสัยทัศน์ขององค์กร	4.20	0.83	มาก
	7.3 การสื่อสารวิสัยทัศน์และกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลง	4.40	0.89	มาก
	รวม	4.26	0.43	มาก
8. รักษาการเปลี่ยนแปลงให้คงอยู่ หมายถึง การรักษาสภาพหลังจากการเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการสร้างวัฒนธรรมในองค์กรใหม่ในการด้านการรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เข้มแข็งเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงปลูกฝังวัฒนธรรมพฤติกรรมของกลุ่มและคุณค่าที่กลุ่มยึดถือร่วมกัน สร้างความรู้สึกร่วมกันของกลุ่มเป็นบรรทัดฐานการปฏิบัติงานให้ผลลัพธ์ของการเปลี่ยนแปลงนั้นแปลงเป็นค่านิยมหรือวัฒนธรรมองค์กร โดยกระตุ้นให้บุคลากรทุกคนรับรู้ รับทราบแล้วนำไปปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดเป็นค่านิยมขององค์กร	8.1 การรักษาสภาพหลังจากการเกิดการเปลี่ยนแปลง	4.60	0.54	มากที่สุด
	8.2 การสร้างวัฒนธรรมองค์กรใหม่ในการรองรับการเปลี่ยนแปลง	4.00	1.00	มาก
	8.3 การปลูกฝังวัฒนธรรมพฤติกรรมของกลุ่มและคุณค่าที่กลุ่มยึดถือร่วมกัน	4.40	0.54	มาก
	รวม	4.33	0.40	มาก
9. การควบคุมและการประเมินกลยุทธ์ หมายถึง การร่วมกันตรวจสอบหรือติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานในกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เสมอ รวมถึงการเปิดโอกาสบุคลากรทุกคนมีส่วนในการวางแผนการกำหนดวัตถุประสงค์ในการประเมินตรวจสอบการบริหารการเปลี่ยนแปลงร่วมกันและพัฒนาให้กลยุทธ์ที่กำลังดำเนินอยู่เกิดความสอดคล้องกับสถานการณ์จริง	9.1 การตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน	4.80	0.44	มากที่สุด
	9.2 การเปิดโอกาสบุคลากรทุกคนมีส่วนในการบริหารการเปลี่ยนแปลง	4.40	0.89	มาก
10. องค์กรจะได้คุณค่าสูงสุดจากการดำเนินงาน ตลอดจนการประเมินผลจากการดำเนินกลยุทธ์ว่าประสบผลสำเร็จดังที่ตั้งเป้าหมายไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อนำไปพิจารณาในการพัฒนากลยุทธ์ให้ได้มาตรฐานและบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป	9.3 การประเมินผลจากการดำเนินกลยุทธ์	4.60	0.89	มากที่สุด
	9.4 การพัฒนากลยุทธ์ให้ได้มาตรฐาน	4.80	0.44	มากที่สุด
	รวม	4.65	0.54	มากที่สุด
สรุปรวม		4.53	0.12	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่า ความเหมาะสมขององค์ประกอบการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ มีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ การสร้างวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 4.80$) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ($\bar{X} = 4.70$) การควบคุมและการประเมินกลยุทธ์ ($\bar{X} = 4.65$) การสร้างความตระหนัก ($\bar{X} = 4.60$) การกำหนดกลยุทธ์เพื่อการเปลี่ยนแปลง ($\bar{X} = 4.53$) การสร้างทีมผู้นำ ($\bar{X} = 4.46$) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง ($\bar{X} = 4.45$) การรักษาการเปลี่ยนแปลงให้คงอยู่ ($\bar{X} = 4.33$) และการสร้างการสื่อสารทุกช่องทาง ($\bar{X} = 4.26$)

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาขององค์ประกอบขององค์ประกอบการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในครั้งนี้ ได้จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และยืนยันองค์ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้องค์ประกอบของการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่า องค์ประกอบการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มี 9 องค์ประกอบ เมื่อทำการตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) การสร้างวิสัยทัศน์ 2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม 3) การควบคุมและการประเมินกลยุทธ์ 4) การสร้างความตระหนัก 5) การกำหนดกลยุทธ์เพื่อการเปลี่ยนแปลง 6) การสร้างทีมผู้นำ 7) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง 8) การรักษาการเปลี่ยนแปลงให้คงอยู่ 9) และการสร้างการสื่อสารทุกช่องทาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนมีการจัดการอย่างมีระบบ มีการสื่อสาร จัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพพัฒนาทักษะและความรู้ สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลง สร้างความสัมพันธ์และเครือข่าย ติดตามและประเมินผล การมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง จึงจะทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ และองค์กรที่ประสบความสำเร็จ ทีมงานจะต้องวางวิสัยทัศน์ออกมาได้เป็นรูปธรรมที่มีความเข้าใจได้ง่าย ต้องมีการสื่อสารวิสัยทัศน์ที่ดีทำให้เกิดความเข้าใจในระยะเวลาอันสั้น ดังนั้นวิสัยทัศน์ที่ดีควรเป็นคำพูดสั้นเพียงหนึ่งหรือสองประโยคที่จำง่าย และเชื่อมโยงแนวคิดของผู้คนในองค์กรเข้าไว้ด้วยกัน นอกจากนี้ วิสัยทัศน์ต้องเป็นสิ่งที่บอกทิศทางว่าองค์กรจะดำเนินการไปในทิศทางใด Kotter, J.P.

(2002) สอดคล้องกับงานวิจัยของสุพิษา มีตา (2566) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาภาพลันธุ์ พบว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะแนวทางการพัฒนาการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของวิมลพรรณ ช่างคิด (2560) กล่าวถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร ช่วยให้ผู้บริหารมีการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ที่ดี สอดคล้องกับผลวิจัยของ Hill, C.W.L. & Mcshane, S. L. (2008) กล่าวถึงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นผู้ที่ผลักดันทิศทางการบริหารเชิงกลยุทธ์ และเปลี่ยนแปลงกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้ความสำคัญต่อความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยทำให้ได้ทราบองค์ประกอบการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยมีขั้นตอนในการวิจัย ได้แก่ การศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยใช้วิธีการสังเคราะห์ ทำให้ได้องค์ประกอบการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์เป็นเบื้องต้น จากนั้นนำองค์ประกอบไปสร้างแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และนำผลสัมภาษณ์มาสร้างแบบสอบถาม ในการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิอีกครั้ง เพื่อยืนยันความเหมาะสมขององค์ประกอบสมรรถนะผู้บริหารโรงเรียนทั้ง 9 ด้าน สามารถอธิบายได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครพนม สามารถนำองค์ประกอบการบริหารเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ทั้ง 9 องค์ประกอบ ไปสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาได้
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) สามารถนำผลการวิจัยในครั้งนี้ ไปเป็นกรอบแนวคิดในการตรวจสอบการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาได้
3. จากผลการยืนยันองค์ประกอบ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดนครพนม ควรมีการส่งเสริมความรู้ความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อพัฒนาตนเองและการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ให้ทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปเป็นกรอบในการพัฒนาการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของตนเอง
2. ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยนำกรอบแนวคิดจากผลการวิจัยในครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนารอบแนวคิดในการวิจัย
3. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปเป็นกรอบในการพัฒนาการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพของการบริหารจัดการโรงเรียนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

งามทิพย์ มิตรสุภาพ. (2560). รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดเทศบาลตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

- จณิสตา สมบูรณ์. (2565). กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะการนิเทศโดยการเรียนรู้แบบนำตนเอง ของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- จันทร์จิรา ทาพา. (2564). แนวทางการบริหารการเปลี่ยนแปลงด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลกเขต 3. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- จันทิมา บุญอนันต์วงศ์. (2561). รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- จิตติมา วรรณศรี. (2564). การบริหารจัดการศึกษายุคดิจิทัล. พิษณุโลก : รัตนสุวรรณการพิมพ์.
- นันทิดา จันทร์ศิริ. (2560). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมภายในองค์กร. สารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์, 17(1), 80-97.
- นุชจรินทร์ ปินทอง. (2559). ปัจจัยที่ส่งต่อกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดเพชรบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยม เขต 10. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- ประกอบ ต้นมูล. (2558). การพัฒนารูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพด้านวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ประสิทธิ์ สด้า. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายร่วมโพธิ์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ. (2560). นโยบายและการวางแผนกลยุทธ์สำหรับสถานศึกษายุคใหม่. มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์.

- ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา. (2561). *การจัดการเชิงกลยุทธ์ เทคโนโลยีและวัฒนธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัลลพ สุขพราย. (2562). *การบริหารการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 1*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
- ภาละวี ศุขโรจน์. (2556). *รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงสถานศึกษาเอกชนสู่ความเป็นเลิศ*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิชาญ อธิติฤกษ์มงคล. (2564). *การบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการสาธารณสุขขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่รอบหนองหาร อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วิมลพรรณ ช่างคิด. (2560). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ศิริลักษณ์ ทิพน้อม. (2559). *พัฒนารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการพัฒนาการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- เศกสรร สกนธวัฒน์. (2560). *กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนในเครือมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียล แห่งประเทศไทยตามแนวคิดการเสริมสร้างนักเรียนให้มีความเป็นพลเมืองดิจิทัล*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2564). *มาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิทยฐานะของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง 2552-2561*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ.
- สิงห์คำ ยอดปานนท์. (2562). *ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุนิสา คงสุวรรณ. (2560). *การพัฒนาแบบจำลองการบริหารการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สุปรียา ชินพะวอ. (2562). *การพัฒนาแนวทางการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุพิชา มีตา. (2566). *การศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์และนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาพลัทธิคณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 17(3), 329-338.
- สุภาภรณ์ สุขศรี. (2556). *รูปแบบการบริหารการเปลี่ยนแปลงในการจัดการศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการเรียนรวม*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและผู้นำการเปลี่ยนแปลง). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยอิสเทิร์นเอเซีย.
- อรรคพล สงวนยวง. (2561). *การบริหารการเปลี่ยนแปลงและสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อคุณลักษณะโรงเรียนมาตรฐานสากล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 10*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- Cummings, T. G. & Worley, C. G. (2007). *Organization development & change*. USA : South-Western Cengage Learning
- Hill, C.W.L. & Mcshane, S. L. (2008). *Principles of management*. New York : McGraw-Hill.

- Ireland, R. D., Hoskisson, R.E. & Michael, A. H. (2007). *Management of Strategy: Concepts and Cases*. Ohio : Thomsom South-Western.
- Kotter, J.P. (2002). *The Heart of Change: Real Life Stories of How People Change Their Organization*. Boston Mass : Harvard Business School Press.
- Kreitner, R. & Kipieki, A. (2008). *Organizational behavior*. (8th ed.). Boston : McGraw-HillV/IPwin.
- Wheelen, T. L. & Hunger, J. D. (2006). *Strategic Management and Business Policy*. (10th ed.). New Jersey : Pearson Prentice Hall.

องค์ประกอบของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระ บรมราชชนก

Components of Performance Efficiency of College Administrators under
Praboromarajchanok Institutes

พีระ ดีเลิศ¹ อัจฉรา นิชมาภา² และธีระวัฒน์ มอนไธสง³

Peera Deelert, Achara Niyamabha and Teerawat Montaisong

Received: July 16, 2024

Revised: August 29, 2024

Accepted: September 16, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพการศึกษาเฉพาะกรณี โดยใช้การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ หาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาเอกสารจำนวน 12 เล่ม และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนทั้งสิ้น 7 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย นักวิชาการด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 3 คน และผู้บริหารวิทยาลัย จำนวน 4 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสารและแบบสัมภาษณ์ และใช้วิธีการสร้างข้อสรุปข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพแบบสามเส้า ด้วยวิธีการเปรียบเทียบและตรวจสอบความแน่นอนของข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบ ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ ความรวดเร็ว ความถูกต้องแม่นยำ การบรรลุเป้าหมาย และการสร้างองค์ความรู้ ซึ่งองค์ประกอบ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา; Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: a.niyamabha@gmail.com

ดังกล่าวจะนำไปสู่การกำหนดองค์ประกอบ ตัวแปร และพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนกต่อไป

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน, ผู้บริหารวิทยาลัย, สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก

Abstract

The purpose of this research article was to study the components of performance efficiency of college administrators under Praboromarajchanok Institutes. This was a qualitative research, a case study using documents, concepts, theories, and research related to performance to analyze and synthesize the relevant components. The study included 12 documents and interviewed 7 qualified persons by purposive sampling, consisting of 3 educational administration academics and 4 college administrators. The research instruments were document analysis and interview forms. The method of data summary was used by triangulating qualitative data with comparison and verification of data certainty by comparing the obtained data. The research results found that the components of performance of college administrators under Praboromarajchanok Institutes consisted of 4 components: speed, accuracy, goal achievement, and knowledge creation. These components will lead to the determination of components, variables, and the development of a causal model of factors affecting the performance efficiency of college administrators under Praboromarajchanok Institutes.

Keywords: Performance Efficiency, College Administrator, under Praboromarajchanok Institutes

บทนำ

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาองค์กร โดยดวงเนตร ชุมทอง, สายพิน ปิ่นทอง และนฤพนธ์ เส็งสีบ (2564) เสนอว่าประสิทธิภาพการปฏิบัติงานควรประกอบด้วย ความรวดเร็วฉับไว ความถูกต้องแม่นยำ องค์ความรู้ใหม่ ประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์ ในขณะที่สมักร บัวบาน (2567) เสนอว่าประสิทธิภาพการปฏิบัติงานประกอบด้วย ความ

รวดเร็ว ความถูกต้อง ความสะดวกสบาย ความประหยัด ความยุติธรรม และความเสมอภาค และ
 พิรญา ชื่นวงศ์ (2560) เสนอว่าประสิทธิภาพการปฏิบัติงานประกอบด้วย การบรรลุเป้าหมาย
 แนวความคิดด้านระบบการวิเคราะห์เป้าหมาย และการเน้นเรื่องพฤติกรรม นอกจากนี้ Megawaty,
 M., Hamdat, A. & Aida, N. (2022) เสนอว่าประสิทธิภาพการปฏิบัติงานประกอบด้วย คุณภาพ
 งาน ปริมาณงาน ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน การเสร็จทันเวลางาน การกำกับและความ
 ร่วมมือ โดยองค์กรส่วนใหญ่พยายามที่จะปรับปรุงประสิทธิภาพของตนเอง เพื่อที่จะเป็นผู้นำและ
 บรรลุเป้าหมายทางธุรกิจ เนื่องจากความกดดันทางการแข่งขันจึงต้องทำสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น รวดเร็ว
 ขึ้น โดยพยายามสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆเพื่อพัฒนาองค์กร (Delvika, Y. & Mustafa, K., 2019) องค์กร
 ที่มีประสิทธิภาพต้องมีการควบคุมภายในองค์กร มีการบริหารจัดการข้อมูลที่ดีจึงจะสามารถ
 ปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรได้ (Lee, C. Y. & Johnson, A. L., 2013)

สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข (2566) เป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่
 ผลิตบุคลากรด้านการสาธารณสุข สังกัดกระทรวงสาธารณสุข มีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตและพัฒนา
 บุคลากรตามความต้องการของกระทรวงสาธารณสุข ให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพ การ
 วิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม ก่อตั้งขึ้นโดยการรวม
 องค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบุคลากรด้านการสาธารณสุขเข้าด้วยกัน ปัจจุบันมีวิทยาลัยใน
 สังกัดรวมทั้งสิ้น 39 แห่ง แบ่งเป็น 2 คณะ คือ คณะพยาบาลศาสตร์ เป็นวิทยาลัยพยาบาล จำนวน
 30 แห่ง มีบทบาทสำคัญในการผลิตพยาบาล และคณะสาธารณสุขศาสตร์และสหเวชศาสตร์ มี
 วิทยาลัย จำนวน 9 แห่ง มีหน้าที่ในการผลิตและพัฒนาบุคลากรสายวิทยาศาสตร์สุขภาพ

จากผลการดำเนินงานของวิทยาลัยในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก พบว่า ผลเกณฑ์
 การประเมินคุณภาพการศึกษาภายในตามรูปแบบของ AUN-QA รวมทั้งการประเมินคุณธรรมและ
 ความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment
 : ITA) ยังไม่เป็นไปตามเป้าหมาย และในปี พ.ศ. 2562 สถาบันพระบรมราชชนก มีการเปลี่ยนแปลง
 การบริหารเป็นรูปแบบมหาวิทยาลัยตามพระราชบัญญัติสถาบันพระบรมราชชนก พ.ศ. 2562 โดยมี
 การแต่งตั้งผู้บริหารระดับสูง ในปี พ.ศ. 2564 (สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข,
 2566) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้วิทยาลัยและบุคลากรในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนกต้อง
 ปรับตัวให้เข้ากับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาแล้วข้างต้น
 นั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาองค์ประกอบของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัด

สถาบันพระบรมราชชนก เพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนพัฒนาประสิทธิภาพงานผู้บริหารวิทยาลัย และเป็นแนวทางในการบริหารการจัดการสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาองค์ประกอบของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การศึกษาเฉพาะกรณี โดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

การกำหนดผู้ให้ข้อมูล เพื่อศึกษาองค์ประกอบของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์ในการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ คือ เป็นผู้ที่มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาเอก สาขาการบริหารการศึกษาหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง หรือเป็นผู้บริหารที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการบริหารวิทยาลัย จำนวน 7 คน ประกอบด้วย กลุ่มนักวิชาการ จำนวน 3 คน และกลุ่มผู้บริหารวิทยาลัย จำนวน 4 คน และนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อหาตัวแปรของประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และนำมาเป็นแนวทางในการสร้างเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย

การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด โดยผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือดังนี้ 1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ หาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแบบวิเคราะห์เอกสาร 2) ออกแบบเครื่องมือในการสัมภาษณ์องค์ประกอบของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก เพื่อกำหนดลงในแบบสัมภาษณ์ และมีการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้ 1) จัดทำแบบสัมภาษณ์ 2) ปรีกษาอาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม 3) ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์จากข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม 4) นำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) นำข้อมูลจากศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มากำหนดเป็นองค์ประกอบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ในแบบวิเคราะห์เอกสาร เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย 2) ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อกับผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 7 คน เพื่อดำเนินการ

สัมภาษณ์ โดยขออนุญาตในการเข้าไปเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า มีการนัดเวลาในการใช้แบบสัมภาษณ์ และดำเนินการสัมภาษณ์พร้อมบันทึกเสียงและนำมาถอดเทปบันทึกเสียง

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ แล้วสร้างข้อสรุปวิเคราะห์ข้อมูล ที่ความ นำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาองค์ประกอบของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ส่วนที่ 2 ผลการสร้างข้อสรุป วิเคราะห์สรุปคำให้สัมภาษณ์ขององค์ประกอบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก และส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์สรุปคำให้สัมภาษณ์ในแต่ละด้านขององค์ประกอบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 1 สรุปความถี่ของแนวคิดประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

[illegible]

แนวคิดประสิทธิภาพ การปฏิบัติงาน		สมพิศ สุขแมน (2556)	พริญา ชื่นวงศ์ (2560)	วิภาวรรณ เส้งสาย (2561)	ดวงเนตร ขุมทอง และคณะ (2564)	ศิราลักษณ์ บุญเพ็ง (2566)	สมศรี บัวบาน (2567)	Harrington & James (1996)	Delvika and Mustafa (2019)	Wu (2019)	Cook et al., (2020)	Miller et al., (2021)	Megawaty et al., (2022)	รวมค่าเฉลี่ย
ต้นทุน		✓				✓					✓			3
ความร่วมมือ											✓	✓	✓	3
การติดตามงาน										✓			✓	2

จากตารางที่ 1 ทำให้เห็นภาพรวมองค์ประกอบของประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 9 ประเด็น ข้อมูลนี้จะนำไปใช้ในการสังเคราะห์เป็นแนวทางองค์ประกอบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนกแต่ละด้าน และใช้ในการสัมภาษณ์องค์ประกอบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ในตอนที่ 2

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์สรุปคำให้สัมภาษณ์ขององค์ประกอบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก

ตารางที่ 2 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์และรหัสผู้ให้สัมภาษณ์

กลุ่ม	รหัส
นักวิชาการคนที่ 1	A1
นักวิชาการคนที่ 2	A2
นักวิชาการคนที่ 3	A3
ผู้บริหารวิทยาลัยคนที่ 1	B1
ผู้บริหารวิทยาลัยคนที่ 2	B2
ผู้บริหารวิทยาลัยคนที่ 3	B3
ผู้บริหารวิทยาลัยคนที่ 4	B4

ตารางที่ 3 รหัสผู้ให้สัมภาษณ์และสรุปคำให้สัมภาษณ์ของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย
สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก

รหัส	คำให้สัมภาษณ์
A1	ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหาร เป็นผลที่แสดงถึงความสำเร็จของผู้บริหาร โดยคำนึงถึงคุณภาพ ปริมาณงาน ระยะเวลาในการดำเนินงาน รวมถึงกระบวนการในดำเนินงานเกี่ยวกับนโยบาย
A2	ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหาร ประกอบด้วย ความคุ้มค่า การบรรลุเป้าหมาย ความรวดเร็ว ความถูกต้องของข้อมูล การบริหารบุคลากร และการมีนวัตกรรมใหม่ ๆ ในองค์กร
A3	ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหาร ประกอบด้วย การกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ การบรรลุเป้าหมาย การบริหารจัดการองค์กร ความถูกต้องรวดเร็วในการบริหารงาน และมีนวัตกรรมใหม่ ๆ
B1	ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหาร ประกอบด้วย การปฏิบัติงานที่รวดเร็ว ถูกต้อง มีเป้าหมาย มีบรรยากาศองค์กรที่ดี และมีการสร้างสิ่งเรียนรู้ นวัตกรรมใหม่ในองค์กร
B2	ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหาร เป็นความสามารถในการดำเนินงานของผู้บริหาร ซึ่งวัดจากความถูกต้อง รวดเร็ว องค์กรความรู้ใหม่ การสื่อสารและทีมงานที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการได้รับการยอมรับจากบุคลากรทั้งภายในและภายนอกองค์กร
B3	ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหาร เป็นการบริหารงานเพื่อให้สำเร็จบรรลุผลตามที่องค์กรกำหนดไว้ วัดได้จาก ความครบถ้วน ถูกต้อง รวดเร็ว สำเร็จตามเป้าหมาย และมีการนำหรือการสร้างองค์ความรู้ใหม่มาใช้แก้ปัญหาหรือตัดสินใจ
B4	ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหาร เป็นการใช้ทรัพยากรให้บรรลุเป้าหมายด้วยการบริหารบุคลากร และทรัพยากรต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยคำนึงถึงความรวดเร็ว ความถูกต้อง รวมถึงมีการสร้างแนวทางหรือความรู้ที่เป็นสิ่งใหม่ ๆ

ตารางที่ 4 สรุปความถี่ขององค์ประกอบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัยสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก

องค์ประกอบ	ความถี่	ผู้ตอบ
ความรวดเร็ว	7	A1, A2, A3, B1, B2, B3, B4
ความถูกต้องแม่นยำ	7	A1, A2, A3, B1, B2, B3, B4
การกำหนดนโยบาย	1	A1
การบรรลุเป้าหมาย	5	A2, A3, B1, B3, B4
การสร้างองค์ความรู้	5	A2, A4, B1, B3, B4
ความคุ้มค่า	1	A2

องค์ประกอบ	ความถี่	ผู้ตอบ
การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ	1	B2
การบริหารบุคลากร	2	A2, B4
การได้รับการยอมรับ	1	B2

จากตารางที่ 4 ทำให้เห็นภาพรวมของประเด็นองค์ประกอบประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ประกอบด้วย 9 ประเด็น ข้อมูลนี้จะนำไปใช้ในการสังเคราะห์เป็นแนวทางองค์ประกอบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนกแต่ละด้าน ซึ่งประกอบด้วย ความรวดเร็ว ความถูกต้องแม่นยำ การบรรลุเป้าหมาย และการสร้างองค์ความรู้ ในตอนที่ 3

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์สรุปคำให้สัมภาษณ์ในแต่ละด้านขององค์ประกอบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก

ตารางที่ 5 รหัสผู้ให้สัมภาษณ์และสรุปคำให้สัมภาษณ์ของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ด้านความรวดเร็ว

รหัส	คำให้สัมภาษณ์
A1	ผู้บริหารต้องมีกำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน คลอบคลุมพันธกิจขององค์กร และปฏิบัติตามเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามเป้าหมายในเวลาที่กำหนด
A2	ผู้บริหารต้องมีวิธีการในการปฏิบัติงานที่เหมาะสม เน้นเรื่องการสื่อสาร การจัดลำดับความสำคัญของงาน การตัดสินใจที่ดี รวมถึงการวางแผนงานอย่างต่อเนื่องเพื่อปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย
A3	ผู้บริหารต้องใช้เทคนิควิธีการ โดยนำเทคโนโลยีมาบริหารบุคลากร มีการวางแผนในการบริหารงาน สร้างความเข้าใจให้กับผู้ปฏิบัติงาน
B1	ผู้บริหารต้องปฏิบัติงานให้สำเร็จตามกำหนด ทันเหตุการณ์ โดยต้องวางแผนและจัดลำดับความสำคัญของงาน รวมทั้งหาแนวทาง วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เหมาะสม
B2	ผู้บริหารต้องวางแผนงานปฏิบัติงานให้ชัดเจน จัดลำดับความสำคัญของงาน เพื่อให้ปฏิบัติงานได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด รวมทั้งพัฒนาเทคนิค วิธีการต่าง ๆ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้รวดเร็วยิ่งขึ้น
B3	ผู้บริหารต้องวางแผนก่อนลงมือปฏิบัติงาน การจัดความสำคัญของแต่ละงาน มีการกำหนดระยะเวลาในการดำเนินงานที่ชัดเจน และการควบคุมติดตามการดำเนินงาน

รหัส	คำให้สัมภาษณ์
B4	ผู้บริหารต้องปฏิบัติงานให้สำเร็จตามระยะเวลาที่กำหนด โดยมีการวางแผน จัดลำดับงานที่มีประสิทธิภาพ มีเทคนิคและวิธีการที่ดีและการตัดสินใจที่รวดเร็ว

ตารางที่ 6 สรุปความถี่ขององค์ประกอบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ด้านความรวดเร็ว

องค์ประกอบ	ความถี่	ผู้ตอบ
การวางแผนในการปฏิบัติงาน	6	A2, A3, B1, B2, B3, B4
การกำหนดนโยบาย	1	A1
การกำหนดเทคนิคและวิธีการ	5	A2, A3, B1, B2, B4
การจัดลำดับความสำคัญของงาน	5	A2, B1, B2, B3, B4
การตัดสินใจที่ดี	2	A2, B4
การควบคุมการปฏิบัติงาน	1	B3
การปฏิบัติงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย	7	A1, A2, A3, B1, B2, B3, B4

จากตารางที่ 6 ทำให้เห็นภาพรวมของประเด็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ด้านความรวดเร็ว ประกอบด้วย 7 ประเด็น ข้อมูลนี้จะนำไปใช้ในการสังเคราะห์เป็นแนวทางองค์ประกอบด้านความรวดเร็ว

ตารางที่ 7 รหัสผู้ให้สัมภาษณ์และสรุปคำให้สัมภาษณ์ของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ด้านความถูกต้องแม่นยำ

รหัส	คำให้สัมภาษณ์
A1	ผู้บริหารมีการบริหารงานด้วยความถูกต้อง ครบถ้วน มีความเข้าใจในกฎระเบียบ ข้อบังคับขององค์กร และมีการควบคุมตรวจสอบผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
A2	ผู้บริหารมีการปฏิบัติงานตามระเบียบขององค์กรอย่างเคร่งครัด มีการกำหนดขอบเขตในการปฏิบัติงาน และมีการนำข้อมูลสารสนเทศที่มีความครบถ้วน ถูกต้อง เพื่อใช้ในการตัดสินใจ
A3	ผู้บริหารมีความยุติธรรม มีมาตรฐาน ใช้กฎระเบียบในการปฏิบัติงาน มีการใช้ข้อมูลสารสนเทศ มีการกำหนดขอบเขตของงานที่ชัดเจน และติดตามผลงานอยู่เสมอ
B1	ผู้บริหารมีปฏิบัติด้วยความถูกต้อง มีมาตรฐานตามหลักเกณฑ์ กฎระเบียบขององค์กร มีการกำกับติดตามผลการปฏิบัติงาน และมีการใช้ข้อมูล สถิติต่าง ๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจ

รหัส	คำให้สัมภาษณ์
B2	ผู้บริหารปฏิบัติงานภายใต้ระเบียบ ข้อบังคับขององค์กร รวมถึงมีการใช้ข้อมูลต่าง ๆ มาประกอบในการบริหารงาน และต้องปฏิบัติงานโดยมีการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานให้มีความครบถ้วนถูกต้อง
B3	ผู้บริหารมีข้อมูลสารสนเทศที่มีความครบถ้วน ถูกต้อง และนำมาใช้ในการตัดสินใจ มีความแม่นยำในกฎระเบียบ ข้อบังคับขององค์กร รวมทั้งต้องติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง
B4	ผู้บริหารต้องปฏิบัติตามระเบียบและสอดคล้องกับบริบทขององค์กร สามารถใช้ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อตัดสินใจและวัดผลการปฏิบัติงาน รวมถึงมีการกำกับติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

ตารางที่ 8 สรุปความถี่ขององค์ประกอบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ด้านความถูกต้องแม่นยำ

องค์ประกอบ	ความถี่	ผู้ตอบ
ความถูกต้อง ครบถ้วน มีมาตรฐาน	6	A1, A2, A3, B1, B2, B3
ความแม่นยำในกฎระเบียบองค์กร	7	A1, A2, A3, B1, B2, B3, B4
การตรวจสอบผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ	6	A1, A3, B1, B2, B3, B4
การกำหนดขอบเขตงาน	2	A2, A3
การใช้ข้อมูลสารสนเทศ	6	A2, A3, B1, B2, B3, B4
การวัดผลการปฏิบัติงาน	1	B4

จากตารางที่ 8 ทำให้เห็นภาพรวมของประเด็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ด้านความถูกต้องแม่นยำ ประกอบด้วย 6 ประเด็น ข้อมูลนี้จะนำไปใช้ในการสังเคราะห์เป็นแนวทางองค์ประกอบด้านความถูกต้องแม่นยำ

ตารางที่ 9 รหัสผู้ให้สัมภาษณ์และสรุปคำให้สัมภาษณ์ของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ด้านการบรรลุเป้าหมาย

รหัส	คำให้สัมภาษณ์
A1	ผู้บริหารมีการกำหนด ติดตามความก้าวหน้าของเป้าหมายและตัวชี้วัดการใช้งบประมาณและทรัพยากรอย่างคุ้มค่า รวมทั้งการสร้างความท้าทายใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงาน
A2	ผู้บริหารกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ที่ชัดเจน การกำหนดเป้าหมาย ตัวชี้วัด การกำกับติดตามโครงการต่าง ๆ การดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และการใช้ทรัพยากรให้ได้ประโยชน์สูงสุด

- A3 ผู้บริหารมีการกำกับติดตามความก้าวหน้าของโครงการ กิจกรรมต่าง ๆ โดยมีการประเมินผลการปฏิบัติงาน และบริหารทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับองค์กร
- B1 ผู้บริหารมีการกำกับติดตามการดำเนินงานโดยการประเมินผล และการใช้ทรัพยากรที่คุ้มค่า
- B2 ผู้บริหารต้องมีแนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีการควบคุมกำกับ ติดตามตัวชี้วัด การสร้างขวัญกำลังใจให้บุคลากรในองค์กร และการใช้ทรัพยากร งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดให้คุ้มค่า
- B3 ผู้บริหารมีการใช้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดให้มีประสิทธิภาพสูงสุด การกำกับติดตามความก้าวหน้าแต่ละตัวชี้วัด การมีเป้าหมายที่ชัดเจนสอดคล้องกับสถาบันพระบรมราชชนก และสร้างขวัญกำลังใจให้กับบุคลากรในองค์กร
- B4 ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน มีการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า การกำกับติดตามความก้าวหน้าของตัวชี้วัด และการได้รับความร่วมมือจากบุคลากร

ตารางที่ 10 สรุปความถี่ขององค์ประกอบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ด้านการบรรลุเป้าหมาย

องค์ประกอบ	ความถี่	ผู้ตอบ
การกำหนดตัวชี้วัด เป้าหมาย	3	A1, A2, B3
การติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน	7	A1, A2, A3, B1, B2, B3, B4
การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า	7	A1, A2, A3, B1, B2, B3, B4
การดำเนินงานอย่างเป็นระบบ	2	A2, B2
การสร้างความท้าทายใหม่ๆ	1	A1
การมีนโยบาย วิสัยทัศน์ที่ชัดเจน	2	A2, B4
การประเมินผล	2	A3, B1
การสร้างขวัญกำลังใจ	2	B2, B3
ความร่วมมือจากบุคลากร	1	B4

จากตารางที่ 10 ทำให้เห็นภาพรวมของประเด็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ด้านการบรรลุเป้าหมาย ประกอบด้วย 9 ประเด็น ข้อมูลนี้จะนำไปใช้ในการสังเคราะห์เป็นแนวทางองค์ประกอบด้านการบรรลุเป้าหมาย

ตารางที่ 11 รหัสผู้ให้สัมภาษณ์และสรุปคำให้สัมภาษณ์ของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ด้านการสร้างองค์ความรู้

รหัส	คำให้สัมภาษณ์
A1	ผู้บริหารมีการสร้างนวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่ ๆ และนำองค์ความรู้หรือนวัตกรรมมาใช้ในการปฏิบัติงาน
A2	ผู้บริหารสร้างองค์ความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่องและนำองค์ความรู้ใหม่มาถ่ายทอดให้กับบุคลากรในหน่วยงาน โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
A3	ผู้บริหารสร้างองค์ความรู้และแสวงหาความรู้ใหม่ๆ มีการถ่ายทอดองค์ความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคลากร เพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้และการนำองค์ความรู้มาพัฒนา แก้ปัญหาภายในองค์กร
B1	ผู้บริหารแสวงหาและสร้างนวัตกรรมใหม่ เพื่อนำมาปรับใช้และแก้ไขปัญหาในองค์กร และยังต้องนำองค์ความรู้ไปถ่ายทอดให้กับบุคลากรในองค์กร
B2	ผู้บริหารนำประสบการณ์จากการปฏิบัติงานมาประยุกต์ใช้โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดให้กับบุคลากร มีการแสวงหาองค์ความรู้ใหม่เพื่อแก้ปัญหาภายในองค์กร
B3	ผู้บริหารต้องแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาองค์กร มีการสร้างการเรียนรู้ภายในองค์กร มีการนำองค์ความรู้จากองค์กรที่ประสบความสำเร็จมาใช้เพื่อแก้ปัญหาภายในองค์กร และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคลรวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ ภายในองค์กร
B4	ผู้บริหารต้องพัฒนาตนเองโดยการแสวงหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ เพื่อสร้างองค์ความรู้ของตนเองแล้วนำไปถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนกับบุคลากรในองค์กร และต้องนำองค์ความรู้มาปรับใช้กับองค์กรเพื่อลดปัญหารวมทั้งพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 12 สรุปความถี่ขององค์ประกอบประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ด้านการสร้างองค์ความรู้

องค์ประกอบ	ความถี่	ผู้ตอบ
การแสวงหาความรู้ใหม่	7	A1, A2, A3, B1, B2, B3, B4
การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้	2	A3, B3
การใช้องค์ความรู้แก้ปัญหา	5	A3, B1, B2, B3, B4
การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนองค์ความรู้	7	A1, A2, A3, B1, B2, B3, B4
การปรับใช้องค์ความรู้กับองค์กร	1	B4

จากตารางที่ 12 ทำให้เห็นภาพรวมของประเด็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ด้านการสร้างองค์ความรู้ ประกอบด้วย 5 ประเด็น ข้อมูลนี้จะนำไปใช้ในการสังเคราะห์เป็นแนวทางองค์ประกอบด้านการสร้างองค์ความรู้

จากการวิเคราะห์โดยการศึกษเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน มี 4 องค์ประกอบ ความรวดเร็ว ความถูกต้องแม่นยำ การบรรลุเป้าหมาย การสร้างองค์ความรู้ ที่เป็นแนวทางและมาตรฐานในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหาร แต่ละองค์ประกอบมีความหมายดังนี้

1) ความรวดเร็ว หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการปฏิบัติงานให้แล้วเสร็จตามเป้าหมาย มีการวางแผนการปฏิบัติงาน การจัดลำดับความสำคัญของงานอย่างเหมาะสม และมีวิธีการในการปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคลด้วยเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ

2) ความถูกต้องแม่นยำ หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง ครบถ้วนและมีมาตรฐาน โดยยึดกฎระเบียบ ข้อบังคับขององค์กร รวมถึงการใช้ข้อมูลสารสนเทศขนาดใหญ่เพื่อตัดสินใจในการปฏิบัติงาน และมีการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

3) การบรรลุเป้าหมาย หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการใช้ทรัพยากรให้มีความคุ้มค่า เกิดประโยชน์สูงสุดในการปฏิบัติงาน และมีการจัดระบบการติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร

4) การสร้างองค์ความรู้ หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ มาใช้ในการแก้ปัญหาหรือตัดสินใจในการปฏิบัติงาน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ให้กับบุคลากรเพื่อนำมาพัฒนาองค์กร

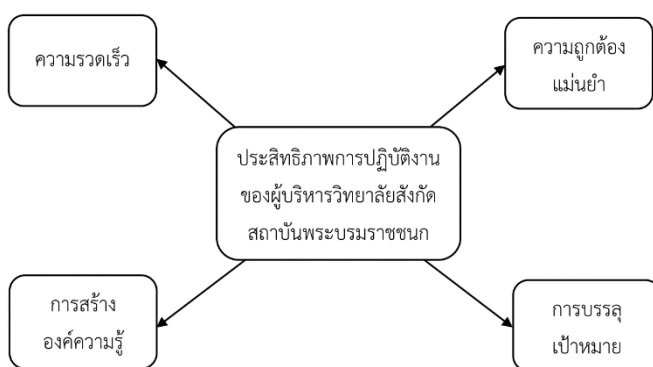
อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่ององค์ประกอบของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัย สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ผลการวิจัย พบว่า มีองค์ประกอบทั้งสิ้น 4 องค์ประกอบ คือ 1) ด้านความรวดเร็ว เนื่องจากปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กรตลอดเวลา ส่งผลให้การปฏิบัติงานต้องมีความรวดเร็วให้เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับงานวิจัยของดวงเนตร ชุมทอง, สายพิน ปิ่นทอง และนฤพนธ์ เส็งสืบ (2564) ได้ศึกษาปัจจัยภายในองค์กรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานคลังสินค้าในนิคมอุตสาหกรรมลาดกระบัง โดยเสนอว่าผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพควรประกอบด้วย ความรวดเร็วฉับไว ความถูกต้องแม่นยำ องค์ความรู้ใหม่ ประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์ 2) ความถูกต้องแม่นยำ เนื่องจากหากปฏิบัติงานโดยใช้ข้อมูลหรือสถิติต่าง ๆ ที่ถูกต้อง ครบถ้วน และแม่นยำในกฎระเบียบก็จะช่วยให้บรรลุผลสำเร็จตามที่องค์กรกำหนดไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของสมักร บัวบาน (2567)

ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร สังกัดสำนักงาน ป้องกันควบคุมโรคที่ 12 สงขลา กล่าวว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ต้องคำนึงถึงความรวดเร็ว ความถูกต้อง ความสะดวกสบาย ความประหยัด ความยุติธรรมและความเสมอภาค 3) การบรรลุเป้าหมาย เนื่องจากการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพจะต้องปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของพิรญา ชื่นวงศ์ (2560) ได้ศึกษาเรื่องประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน: กรณีศึกษา ธุรกิจการขนส่งในจังหวัดเชียงราย ซึ่งการวัดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน สามารถวัดได้ด้วยการพิจารณาแนวความคิด 3 ประการ คือ การบรรลุเป้าหมาย แนวความคิดด้านระบบการวิเคราะห์เป้าหมาย และการเน้นเรื่องพฤติกรรม 4) การสร้างองค์ความรู้ เนื่องจากการแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ๆ และนำองค์ความรู้มาใช้ในการปฏิบัติงาน จะช่วยพัฒนาองค์กรและส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Megawaty, M., Hamdat, A. & Aida, N. (2022) ได้ศึกษาเรื่องการตรวจสอบการเชื่อมโยงรูปแบบความเป็นผู้นำของพนักงาน ความมุ่งมั่น แรงจูงใจ บรรยากาศ ความพอใจ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยมีเกณฑ์การวัดประสิทธิภาพงาน คือ คุณภาพงาน ปริมาณงาน ความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน การเสร็จทันเวลา งาน การกำกับและความร่วมมือ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ประกอบของประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้บริหารวิทยาลัยสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรวดเร็ว ความถูกต้องแม่นยำ การบรรลุเป้าหมาย และการสร้างองค์ความรู้ แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารสามารถนำข้อมูลจากการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพเพื่อยกระดับคุณภาพของวิทยาลัยให้ดียิ่งขึ้น
2. ผู้บริหารสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารและการจัดการสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ของสถาบันพระบรมราชชนก

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผลการวิจัยนำไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการสถานศึกษาของผู้บริหาร
2. ผลการวิจัยนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ดวงเนตร ชุมทอง, สายพิน ปิ่นทอง และณพนธ์ เส็งสืบ. (2564). ปัจจัยภายในองค์กรที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานคลังสินค้าในนิคมอุตสาหกรรมลาดกระบัง. *วารสารนวัตกรรมและการจัดการ*, 6(2), 78-91.
- พิรญา ชื่นวงศ์. (2560). *ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงาน: กรณีศึกษาธุรกิจการขนส่งในจังหวัดเชียงราย*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- วิภาวรรณ เส็งสาย. 2561. *ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานในบริษัทผู้ผลิตเครื่องดื่มแห่งหนึ่งในพื้นที่จังหวัดนครปฐม*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศิราลักษณ์ บุญเพ็ญ. (2566). *การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในองค์การศึกษาระดับมหาวิทยาลัย เขตกรุงเทพมหานคร*. เข้าถึงได้จาก <https://mmm.ru.ac.th/MMM/IS/sat17/6214060015.pdf>
- สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข. (2566). *โครงสร้างของสถาบันพระบรมราชชนก*. เข้าถึงได้จาก <https://www.pi.ac.th/page/296>

- สมพิศ สุขแสน. (2556). *เทคนิคการทำงานให้มีประสิทธิภาพ*. เข้าถึงได้จาก <https://bongkot.sakorn.wordpress.com/2013/06/06/เทคนิคการทำงานให้ประสบความสำเร็จ>.
- สมัคร บัวบาน. (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร สังกัดสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 12 สงขลา. *วารสารวิชาการวิจัยและนวัตกรรม มสธ. (มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์)*, 4(1), 81-95.
- Cook, A. S., Zill, A., & Meyer, B. (2020). Observing leadership as behavior in teams and herds—An ethological approach to shared leadership research. *The Leadership Quarterly*, 31(2), 101296.
- Delvika, Y. & Mustafa, K. (2019). Evaluate the Implementation of Occupational Health and Safety (OHS) Management System Performance Measurement at PT. XYZ Medan to minimize Extreme Risks. In *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 505(1), 012028.
- Harrington, H. James & James S. Harrington. (1996). *High Performance Benchmarking- 20 Steps to Success*. New York : McGraw-Hill.
- Lee, C. Y. & Johnson, A. L. (2013). Operational efficiency in *Handbook of Industrial and Systems Engineering*. (Second Edition). Florida : crc press.
- Megawaty, M., Hamdat, A. & Aida, N. (2022). Examining linkage leadership style, employee commitment, work motivation, work climate on satisfaction and performance. *Golden Ratio of Human Resource Management*, 2(1), 01-14.
- Miller, A. J., Slater, M. J., & Turner, M. J. (2021). The influence of identity leadership principles on followers' challenge and threat states and motor performance. *Psychology of Sport and Exercise*, 54, 101909.
- Wu, B. (2019). *Government Performance Management in China: Theory and Practice*. Springer. Retrieved from <https://link.springer.com/book/10.1007/978-981-13-8225-3>

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน โรงเรียน มัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร ตามหลักอิทธิบาท 4

School Administration Model for Professional Skills Development of
Secondary School Students in Phichit Province according to Iddhipada 4

ไพรัตน์ กลิ่นทับ¹ วรฤต เกื่อนช้าง² และพระมหาอุดร อุตโตโร³

Pairat Klintub, Worrakrit Thuanchang and Phra Maha Udon Uttaro

Received: June 10, 2024

Revised: August 20, 2024

Accepted: September 16, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร 2) สร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร ตามหลักอิทธิบาท 4 และ 3) ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร ตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นงานวิจัยเชิงผสมวิธี ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 คน ใช้แบบสัมภาษณ์ การจัดสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน โดยใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบ จำนวน 15 คน ใช้แบบประเมิน สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร ประกอบด้วย ด้านการบริหารวิชาการ มีการพัฒนาหลักสูตร บูรณาการทักษะอาชีพกับรายวิชาอื่น ๆ นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ด้านการบริหารงบประมาณ มีการ

¹ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร, Phichit Secondary Educational Service Area Office

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: pairat140415@gmail.com

จัดสรรงบประมาณ ทรัพยากร สื่อวัสดุ อุปกรณ์ และระดมทรัพยากรจากเครือข่ายมาร่วมจัดการเรียนการสอน ด้านการบริหารงานบุคคล มีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ สร้างขวัญกำลังใจ สร้างแรงจูงใจ ยกย่อง สนับสนุนให้ก้าวหน้า ด้านการบริหารทั่วไป มีการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม สนับสนุนและจัดการศึกษา ใช้ PDCA ขับเคลื่อนงาน มีเป้าหมาย คือ นักเรียนมีทักษะอาชีพและมีรายได้ การสร้างเครือข่ายและการประสานงานช่วยให้การบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพสำเร็จ 2) ผลการสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่าด้านบริหารวิชาการ ได้รูปแบบ 12 แนวทาง ด้านบริหารงบประมาณ ได้ 10 แนวทาง ด้านบริหารงานบุคคล ได้ 6 แนวทาง ด้านบริหารทั่วไป ได้ 6 แนวทาง และ 3) ผลการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร ตามหลักอิทธิบาท 4 ทุกด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารสถานศึกษา, พัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน, หลักอิทธิบาท 4

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the current status of school administration for developing professional skills of students in secondary schools in Phichit Province; 2) to create a school administration model for developing professional skills of students in secondary schools in Phichit Province based on Iddhipada; and 3) to evaluate the appropriateness of the school administration model for developing professional l skills of students in secondary schools in Phichit Province based on Iddhipada 4. This was a mixed methods research by conducting content analysis and interviews with 18 key informants by an interview form, group discussions with 9 key informants using a group discussion record form, and 15 expert model assessors by an evaluation form. The statistics used were mean and standard deviation. The research results found that 1) the current status of school administration for developing professional skills of students in secondary schools in Phichit Province consisted of the aspect of academic administration, the curriculum has been developed to integrate professional skills with other subjects, allowing

students to gain practical experience; in budget administration aspect, budget, resources, media, equipment and resources were allocated and networks were mobilized to jointly organize teaching and learning; in terms of personnel administration, human resources were developed to have knowledge and develop work for efficiency, create morale, create motivation, praise and support advancement; in the aspect of general administration, networking and participation were built, education was supported and managed, PDCA was used to drive the work, the goal was that students had professional skills and income. Networking and coordination helped school administration to develop professional skills successfully; 2) the results of creating a school administration model to develop professional skills of students in secondary schools in Phichit Province according to Iddhipada 4 found that in academic administration, academic administration had 12 guidelines, budget administration had 10 guidelines, personnel administration had 6 guidelines, and general administration had 6 guidelines; 3) the results of evaluating school administration model to develop professional skills of students in secondary schools in Phichit Province according to Iddhipada 4 in all aspects were at the highest level.

Keywords: School Administration Model, Professional Skills Development of Students, Iddhipada 4

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาที่จะต้องพัฒนากำลังคนให้มีขีดความสามารถและศักยภาพในการแข่งขันบนเวทีโลก เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันให้มีความสำคัญในการพัฒนาคน ผู้เรียนควรมีทักษะที่ครอบคลุม 3 กลุ่ม ได้แก่ ทักษะพื้นฐาน คือ ทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ทักษะเพื่อการทำงาน คือ ทักษะพื้นฐานในการทำงานของทุกอาชีพ ได้แก่ เทคโนโลยีสารสนเทศ การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์การทำงานเป็นทีม และการสื่อสาร และทักษะเฉพาะอาชีพ คือ ทักษะเบื้องต้นของอาชีพที่สนใจ ตามนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนั้น การพัฒนาอาชีพเป็นสิ่งที่สำคัญในวิถีชีวิตและการดำรงชีพในปัจจุบัน เพราะอาชีพเป็นการสร้างรายได้เพื่อเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว ก่อให้เกิดผลผลิตและการบริการ ในศตวรรษที่

21 โลกมีความแตกต่างจากศตวรรษที่ผ่านมา ระบบการศึกษาได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของโลก ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จึงเป็นสิ่งจำเป็นในการที่จะช่วยเตรียมความพร้อมให้นักเรียนรู้จักคิด เรียนรู้ ทำงาน แก้ปัญหา สื่อสาร และร่วมมือการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีทักษะอาชีพและชีวิต เป็นหนึ่งในทักษะที่มีในแนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 แนวคิดและหลักการของทักษะนี้เน้นที่ทักษะในการให้บุคคลสามารถวิเคราะห์ตนเอง เลือกอาชีพเพื่อสนองความต้องการของตนเอง พินิจวิเคราะห์อาชีพที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพของบุคคล

จากการศึกษาข้อมูลบัณฑิตที่จบมา พบว่า นักเรียน นักศึกษา บัณฑิต ที่จบจากสถาบันการศึกษา ขาดทักษะทางอาชีพ ไม่สามารถทำงานได้ตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ โดยสถานการณ์ด้านแรงงาน พบว่า ไทยเผชิญปัญหาการขาดแคลนแรงงาน โดยยังมีสัดส่วนแรงงานฝีมือมีน้อย และแรงงานมีคุณลักษณะไม่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน คุณภาพของแรงงานไม่เป็นที่ยอมรับของผู้ประกอบการ และแรงงานขาดความสามารถด้านสมรรถนะหลักและสมรรถนะตามสายงาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

การบริหารสถานศึกษา จำเป็นต้องมีรูปแบบที่ดีที่จะทำให้ให้นักเรียนมีทักษะทางอาชีพติดตัวเป็นคุณสมบัติในการจบการศึกษาหรือประกอบอาชีพ เพื่อเตรียมคนให้มีทักษะและศักยภาพให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานให้สามารถก้าวสู่โลกแห่งการศึกษาต่อและมีงานทำอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดเสริมทักษะอาชีพระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถดำเนินการได้โดยร่วมมือกับองค์กรหน่วยงานสถานประกอบการ สังคม ชุมชน หรือสถาบันทางการศึกษาด้านอาชีพร่วมกันพิจารณานำอาชีพมาจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้อาชีพอย่างหลากหลาย รวมถึงการให้นักเรียนได้สร้างเสริมประสบการณ์อาชีพและการถอดประสบการณ์อาชีพ ได้ค้นพบความสนใจ และความถนัดของตนเองเห็นเส้นทางชีวิตเพื่อวางแผนศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งสายสามัญ และสายอาชีพ หรือเรียนควบคู่ ทั้งสายสามัญ และสายอาชีพ (ระบบทวิศึกษา) และเชื่อมโยงการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ หรือกรณีที่ไม่ประสงค์จะศึกษาต่อก็สามารถพัฒนาทักษะอาชีพที่ตกผลึกในตัวนักเรียนไปประยุกต์ใช้ในการประกอบสัมมาอาชีพเลี้ยงตนเองได้ต่อไปในอนาคต (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561)

ผู้วิจัยได้เห็นว่าปัจจุบันโลกแห่งการศึกษาต้องให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้หรือจัดการศึกษาเพื่ออาชีพเป็นสำคัญ รูปแบบการบริหารสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้ก็ต้องปรับปรุงเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย โดยเด็กนักเรียนจะมีการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น สร้างสรรค์ และท้าทายมองเห็นปัญหาเป็นโจทย์ให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการแก้ไข ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ใน

ศตวรรษที่ 21 และเป็นทักษะในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองต่อไป จึงจำเป็นที่ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ได้มีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนในการช่วยกันพัฒนาผู้เรียนในทุกระดับการศึกษาให้เป็นผู้มีทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตเท่าทันต่อความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงของโลก ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาความรู้เกี่ยวกับรูปแบบต่าง ๆ ที่จะสามารถนำมาบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร และเพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวทางในการจัดทำแผนงานโครงการ และกำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหา และนำไปพัฒนาปรับปรุงการจัดการศึกษาให้ดียิ่งขึ้น อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพที่สอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร ตามหลักอิทธิบาท 4
3. เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร ตามหลักอิทธิบาท 4

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร เลือกแบบเจาะจงกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก จำนวน 18 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร ตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ นักวิชาการและผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร จำนวน 9 รูป/คน โดยการจัดสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้คือ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร ตามหลักอิทธิบาท 4 จากผู้ให้ข้อมูล คือ

ผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพิจิตร ซึ่งมีประสบการณ์บริหารสถานศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี เลือกแบบเจาะจง รวมจำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบประเมิน 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความถูกต้อง ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และด้านความเป็นประโยชน์ ค่าความเชื่อมั่น 0.96 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร ตามหลักอิทธิบาท 4 ผลการวิจัย พบว่า

1. การศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร พบว่า ด้านการบริหารวิชาการ ผู้บริหารมีการพัฒนาหลักสูตรให้ยืดหยุ่นสอดคล้องกับบริบทพื้นที่และความต้องการของนักเรียน มีการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการกับรายวิชาอื่น ๆ ให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ด้านการบริหารงบประมาณ ผู้บริหารมีการจัดสรรงบประมาณ ทรัพยากร สื่อวัสดุ อุปกรณ์ และระดมทรัพยากรจากเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนมาร่วมจัดการเรียนการสอนทักษะอาชีพ ด้านการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารมีการวางแผนและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในการจัดการเรียนการสอนบูรณาการทักษะอาชีพ มีการสร้างขวัญกำลังใจและสร้างแรงจูงใจ ยกย่อง ชมเชย สนับสนุนให้ก้าวหน้าในการทำงาน ด้านการบริหารทั่วไป ผู้บริหารมีการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม ประสานหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมจัดการศึกษาเกี่ยวกับอาชีพให้กับนักเรียน ผู้บริหารใช้วงจรการบริหารคุณภาพ PDCA ในการขับเคลื่อนงาน มีเป้าหมายผลผลิต คือ นักเรียนมีทักษะในการประกอบอาชีพและสามารถมีรายได้ระหว่างเรียน การสร้างเครือข่ายและการประสานงาน จะนำมาซึ่งความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน

2. การสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า

2.1 ด้านบริหารวิชาการ ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ได้รูปแบบซึ่งมี 12 แนวทาง ได้แก่ 1) ผู้บริหารกำหนดนโยบาย และตั้งเป้าหมายการจัดการศึกษาเพื่อให้นักเรียนมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพและดำรงชีวิต(ตามหลักฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) 2) วิเคราะห์ความต้องการของตลาดแรงงาน ทักษะอาชีพของนักเรียนที่ต้องการของสถานประกอบการ (ตามหลักฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) 3) วิเคราะห์ ความต้องการ ความถนัด การตั้งเป้าหมายชีวิตและอาชีพ

ของนักเรียน (ตามหลักฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) 4) พัฒนาหลักสูตรที่เน้นการสอนทักษะอาชีพ สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนและตลาดแรงงาน (ตามหลักวิมังสา) 5) พัฒนาระบบการสอน ใช้อุปกรณ์การสอนที่ทันสมัย เน้นการเรียนรู้แบบ Active Learning (ตามหลักวิริยะ) 6) สร้างแรงจูงใจให้นักเรียน จัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะอาชีพให้นักเรียนได้รู้จักอาชีพต่าง ๆ (ตามหลักฉันทะ) 7) มุ่งมั่นจัดกิจกรรมฝึกปฏิบัติให้สอดคล้องกับอาชีพที่ต้องการของนักเรียน(ตามหลักวิริยะ) 8) จัดกิจกรรมส่งเสริมการฝึกทักษะอาชีพเพิ่มเติมแก่นักเรียน เช่น จัดตั้งชมรมหรือกลุ่มสนใจเกี่ยวกับอาชีพ จัดโครงการส่งเสริมอาชีพต่าง ๆ (ตามหลักฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) 9) ผู้บริหารและครู เอาใจใส่ดูแลนักเรียน ติดตาม ให้คำปรึกษาแนะแนวทางการเลือกอาชีพที่เหมาะสมแก่นักเรียน (ตามหลักจิตตะ) 10) จัดตั้งทีมครูแนะแนวอาชีพ (Career guidance teacher) เป็นการเฉพาะทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะแนวการเลือกเรียน เลือกอาชีพและการหางานแก่นักเรียน (ตามหลักฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) 11) ปรับปรุงและพัฒนาระบบการวัดผลประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย (ตามหลักวิมังสา) 12) ประเมินผลการบูรณาการการสอนทักษะอาชีพ พัฒนา ปรับปรุงให้ตรงกับความต้องการ (ตามหลักวิมังสา)

2.2 ด้านบริหารงบประมาณ ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ได้รูปแบบซึ่งมี 10 แนวทาง ได้แก่ 1) ผู้บริหารมุ่งมั่นตั้งใจสร้างแรงจูงใจจัดสรรงบประมาณสำหรับกิจกรรมส่งเสริมทักษะอาชีพ (ตามหลักฉันทะ) 2) มุ่งมั่นจัดสรรงบประมาณพัฒนาเทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ อินเทอร์เน็ต สื่อ โปรแกรมต่าง ๆ (ตามหลักวิริยะ) 3) เอาใจใส่จัดสรรงบประมาณสำหรับประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญและสถานประกอบการ (ตามหลักจิตตะ) 4) ผู้บริหารรอบคอบ ไตร่ตรอง ในการจัดทรัพยากรเน้นการพัฒนาทักษะอาชีพอย่างคุ้มค่า (ตามหลักวิมังสา) 5) ส่งเสริมการจัดหาทุนการศึกษาสนับสนุนให้นักเรียนที่มีผลการเรียนดีและมุ่งมั่นประกอบอาชีพที่ตนใฝ่ฝัน (ตามหลักวิริยะ) 6) ส่งเสริมการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์การพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน (ตามหลักวิริยะ) 7) ส่งเสริมเชิญชวนบุคคลในชุมชน องค์กรเข้าร่วมถ่ายทอดประสบการณ์และเทคนิคการทำงานจริง ให้นักเรียน (ตามหลักวิริยะ) 8) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมระดมทุนให้บุคคล ชุมชน องค์กรภาครัฐ เอกชน ร่วมสนับสนุนทุนการศึกษา (ตามหลักวิริยะ) 9) ส่งเสริมเชิญชวนผู้เชี่ยวชาญ ศิษย์เก่าที่ประสบความสำเร็จมาให้ความรู้ทักษะอาชีพแก่นักเรียน (ตามหลักวิริยะ) 10) ส่งเสริมการระดมรับบริจาคอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ จากบริษัท องค์กร สถานประกอบการเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนทักษะอาชีพแก่นักเรียน(ตามหลักวิริยะ)

2.3 ด้านบริหารงานบุคคล ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ได้รูปแบบซึ่งมี 6 แนวทาง ได้แก่ 1) ผู้บริหารมุ่งมั่นพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ทักษะใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอน

ทักษะอาชีพให้แก่นักเรียน (ตามหลักวิธียะ) 2) มุ่งมั่นตั้งใจ สนับสนุนให้ครูบูรณาการสอนทักษะอาชีพร่วมกับรายวิชาอื่น ๆ (ตามหลักฉันทะ) 3) เอาใจใส่ส่งเสริมให้ครูเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยจัดการเรียนการสอนเสริมทักษะอาชีพ (ตามหลักจิตตะ) 4) สร้างแรงจูงใจให้ครู โดยพัฒนาระบบรางวัล ยกย่อง จัดสวัสดิการ ช่วยเหลือครูจัดการเรียนการสอนทักษะอาชีพ (ตามหลักฉันทะ) 5) ผู้บริหาร ครูและบุคลากรเป็นแบบอย่างที่ดี มีความรับผิดชอบในการทำงานทำอาชีพ (ตามหลักฉันทะ วิธียะ จิตตะ วิมังสา) 6) ส่งเสริมการนิเทศ โดยครูมีส่วนร่วม และใช้ Chat GPT, Application Line เข้ามาช่วยในการดำเนินงาน (ตามหลักจิตตะ)

2.4 ด้านบริหารทั่วไป ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ได้รูปแบบซึ่งมี 6 แนวทาง ได้แก่ 1) ผู้บริหารมุ่งมั่นสร้างความร่วมมือประสานงานกับสถาบันอาชีวศึกษา ภาคเอกชน สถานประกอบการ ผู้ประกอบการ เพื่อร่วมพัฒนาหลักสูตรทางอาชีพ (ตามหลักวิธียะ) 2) ส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทักษะอาชีพ จัดหาอุปกรณ์ สื่อ สนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน (ตามหลักจิตตะ) 3) ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกับสถานประกอบการ จัดทำ MOU จัดกิจกรรม “Job Shadowing” ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการทำงานจริง (ตามหลักจิตตะ) 4) เอาใจใส่ประสานงาน หางานให้กับนักเรียนให้มีรายได้เสริมระหว่างเรียน (ตามหลักจิตตะ) 5) มุ่งมั่นตั้งใจสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองเพื่อแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตร กิจกรรมและแนวทางการพัฒนาทักษะอาชีพแก่นักเรียน (ตามหลักฉันทะ) 6) ประเมินความพึงพอใจ ความสำเร็จของการบูรณาการสอนทักษะอาชีพและพัฒนา ปรับปรุงให้ตรงกับความต้องการ (ตามหลักวิมังสา)

3. ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร ตามหลักอิทธิบาท 4 ทั้งด้านบริหารวิชาการ ด้านบริหารงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคลและด้านบริหารทั่วไป พบว่า มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

ผลดำเนินงานวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร ตามหลักอิทธิบาท 4 มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร พบว่า ด้านการบริหารวิชาการ ผู้บริหารมีการพัฒนาหลักสูตรให้ยืดหยุ่น สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และความต้องการของนักเรียน บูรณาการกับรายวิชาอื่น ๆ ให้นักเรียนได้

ปฏิบัติจริง ด้านการบริหารงบประมาณ ผู้บริหารมีการจัดสรรงบประมาณ ทรัพยากร สื่อวัสดุ อุปกรณ์ และระดมทรัพยากรจากเครือข่ายมาร่วมจัดการเรียนการสอนทักษะอาชีพให้กับนักเรียน ด้านการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารมีการวางแผนและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในการสอนบูรณาการทักษะอาชีพ ยกย่อง สนับสนุนให้ก้าวหน้าในการทำงาน ด้านการบริหารทั่วไป ผู้บริหารมีการสร้างเครือข่าย ประสานหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมสนับสนุนและร่วมจัดการศึกษาเกี่ยวกับทักษะอาชีพให้กับนักเรียน ผู้บริหารใช้วงจรการบริหารคุณภาพ (PDCA) ในการขับเคลื่อนงาน ผู้บริหารมีเป้าหมายผลผลิตคือ นักเรียนมีทักษะในการประกอบอาชีพและสามารถมีรายได้ระหว่างเรียนได้ ผู้บริหารมองว่าการสร้างเครือข่ายและการประสานงาน จะนำมาซึ่งความสำเร็จทำให้นักเรียนได้มีทักษะอาชีพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารมีการขับเคลื่อนนโยบายการมีทักษะอาชีพเพื่อการมีงานทำ โดยใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วมให้ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมวางแผนร่วมคิดร่วมทำร่วมรับผิดชอบดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน ระดมทรัพยากร เพื่อการพัฒนาการศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของสายพันธุ์ บุญทองแก้ว (2563) พบว่า ในการบริหารด้านวิชาการ มีการพัฒนาหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ อาชีพในท้องถิ่น และความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงและเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ชุมชน หน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมทักษะอาชีพในโรงเรียน ด้านบริหารบุคคล มีการพัฒนาบุคลากรให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทักษะอาชีพนักเรียน ครูได้รับการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับทักษะอาชีพที่หลากหลาย ด้านงบประมาณ มีการวางแผนร่วมกับชุมชนในการใช้ทรัพยากร สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ หรือสื่อสำหรับการเรียนสอนอาชีพและการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ ด้านการบริหารทั่วไปมีการส่งเสริมให้สถาบันอาชีวศึกษา สถานประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2. รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า

2.1 ด้านบริหารวิชาการ ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ได้รูปแบบซึ่งมี 12 แนวทาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารกำหนดนโยบายและตั้งเป้าหมายการจัดการศึกษาเพื่อให้นักเรียนมีทักษะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพและดำรงชีวิต วิเคราะห์ความต้องการของตลาดแรงงาน อาชีพที่ต้องการในท้องถิ่น ทักษะที่ต้องการของสถานประกอบการ พัฒนาหลักสูตรที่เน้นการสอนทักษะอาชีพ เน้นการปฏิบัติ ใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัย เน้นการเรียนรู้แบบ Active Learning สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะอาชีพให้นักเรียนได้รู้จักอาชีพต่าง ๆ จัดกิจกรรม

ส่งเสริมการฝึกทักษะอาชีพเพิ่มเติมแก่นักเรียน จัดตั้งชมรมหรือกลุ่มสนใจเกี่ยวกับอาชีพ เอาใจใส่ดูแลติดตามให้กำลังใจ ให้คำปรึกษาแนะแนวทางการเลือกอาชีพที่เหมาะสมแก่นักเรียน ปรับปรุงและพัฒนาระบบการวัดผลประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ประเมินผลการบูรณาการสอนทักษะอาชีพ พัฒนาปรับปรุงให้ตรงกับความต้องการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารมีการขับเคลื่อนนโยบายการมีทักษะอาชีพเพื่อการมีงานทำ โดยใช้หลักอริยบท 4 เพื่อเป็นแนวทางไปสู่ความสำเร็จ บูรณาการหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมให้ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมวางแผนร่วมคิดร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดธนา ชินทตโต (ชินทนาม) (2560) ได้กล่าวว่า ด้านการประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 ในการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบูรณาการหลักอริยบท 4 มาใช้ในการบริหารงานวิชาการ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษายึดกรอบหลักอริยบท 4 ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่น วางแผนงานวิชาการ จัดให้มีการนิเทศ กำกับติดตาม การวัดผลและประเมินผล การแนะแนวตลอดจน การประเมินผลการใช้หลักสูตรพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ส่งเสริมกิจกรรมคุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของสายเพ็ญ บุญทองแก้ว (2563) พบว่า แนวทางการบริหารด้านวิชาการ มีการพัฒนาหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ อาชีพในท้องถิ่น และความเปลี่ยนแปลงของสังคมมีการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงและเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เปิดโอกาสให้ชุมชน หน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมทักษะอาชีพในโรงเรียน

2.2 ด้านบริหารงบประมาณ ตามหลักอริยบท 4 พบว่า ได้รูปแบบซึ่งมี 10 แนวทาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารมุ่งมั่นตั้งใจสร้างแรงจูงใจ โดยจัดสรรงบประมาณสำหรับกิจกรรมส่งเสริมทักษะอาชีพ จัดอบรม ประกวดผลงาน พาไปสถานประกอบการ พัฒนาเทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ อินเทอร์เน็ต จัดหาอุปกรณ์ สื่อการสอน โปรแกรมต่าง ๆ ที่ทันสมัย จัดสรรงบประมาณสำหรับประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญและสถานประกอบการ จัดทรัพยากรเน้นการพัฒนาทักษะอาชีพที่เป็นที่ต้องการอย่างคุ้มค่า จัดหาทุนการศึกษาสนับสนุน จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ รมรงค์เชิญชวนบุคคล องค์กรเข้าร่วมถ่ายทอดประสบการณ์และเทคนิคการทำงาน ฝึกฝน และพัฒนาทักษะอาชีพ จัดกิจกรรมระดมทุน เปิดโอกาสให้บุคคล ชุมชน องค์กรภาครัฐ เอกชน ร่วมสนับสนุนทุนการศึกษา ระดมรับบริจาคอุปกรณ์การเรียนรู้ เครื่องมือ เครื่องใช้ จากบริษัท องค์กร สถานประกอบการเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนทักษะอาชีพแก่นักเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาวิฑฒน วิวฒฒนเมธี (จันทร์เต็ม) (2561) พบว่า แนวทางในการพัฒนา

ส่งเสริมการบริหารตามหลักอิทธิบาท 4 ในสถานศึกษาตามหลักวิธียะ ควรมีความเพียรพยายามในการจัดสรรทางงบประมาณเพื่อให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการภาระ และตามหลักวิมังสา ควรมีการคิดวิเคราะห์กำหนดนโยบายและแผนงานในการบริหารจัดการภาระงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2.3 ด้านบริหารงานบุคคล ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ได้รูปแบบซึ่งมี 6 แนวทาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารมุ่งมั่นพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ทักษะใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอนทักษะอาชีพให้นักเรียน สนับสนุนให้ครูบูรณาการสอนทักษะอาชีพพร้อมกับรายวิชาอื่น ๆ ส่งเสริมให้ครูเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น Zoom, Google Site, Google Classroom, VR/AR, Application Line, Chat GPT, AI ในการจัดการเรียนการสอนเสริมทักษะอาชีพ สร้างแรงจูงใจให้ครู โดยพัฒนาระบบรางวัล ยกย่องจัดสวัสดิการ ผู้บริหารและครูเป็นแบบอย่างที่ดี ใฝ่หาความรู้ พัฒนาทักษะ ทำงานอย่างขยันขันแข็ง มุ่งมั่น อดทน และมีความรับผิดชอบในการทำงานทำอาชีพ และผู้บริหารใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเป็นแนวทางไปสู่ความสำเร็จบูรณาการหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมและหลักการใช้โรงเรียนเป็นฐานให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพ มีขวัญกำลังใจ มีแรงจูงใจในการทำงานและให้ความร่วมมือในการบริหารและจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระปลัดธนา ชินทตฺโต (ชินทนาม) (2560) พบว่า แนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารงานบุคคล ควรมีการพิจารณาความสามารถของบุคลากรและมอบหมายงานตามความถนัด ในสาระการเรียนรู้ที่ได้จบการศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดกับตัวผู้เรียน และ ควรอาศัยความพอใจ ขยันหมั่นเพียรในหน้าที่ความรับผิดชอบ พิจารณาใคร่ครวญอย่างละเอียดรอบคอบในการดำเนินงาน สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

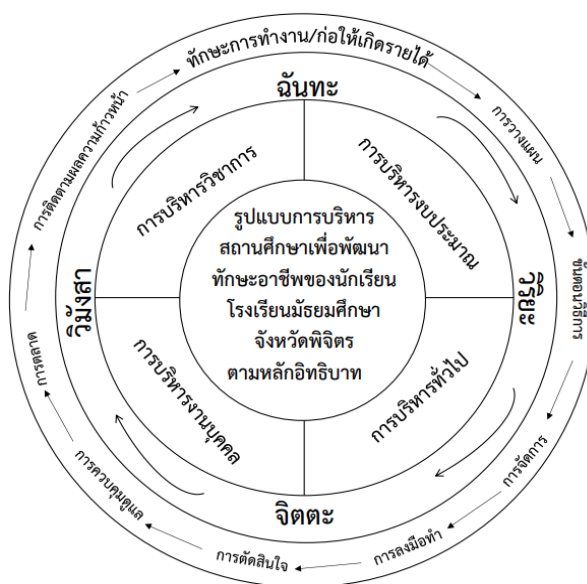
2.4 ด้านบริหารทั่วไป ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ได้รูปแบบซึ่งมี 6 แนวทาง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารมุ่งมั่นสร้างความร่วมมือประสานงานกับสถาบันอาชีวศึกษา ภาคเอกชน สถานประกอบการ ผู้ประกอบการ เพื่อร่วมพัฒนาหลักสูตร ร่วมเป็นสถานที่ฝึกงานและจัดฝึกงานให้นักเรียน สร้างแรงบันดาลใจทางอาชีพ สร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทักษะอาชีพ ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกับสถานประกอบการ ประเมินความพึงพอใจ ความสำเร็จของการบูรณาการสอนทักษะอาชีพแก่นักเรียน และพัฒนา ปรับปรุงให้ตรงกับความต้องการ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารโดยใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเป็นแนวทางไปสู่ความสำเร็จบูรณาการการบริหารแบบมีส่วนร่วม ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่มีส่วนได้ส่วนเสีย จึงเน้นและให้ความสำคัญกับการประสานงานและการให้ ความร่วมมือต่าง ๆ ในการขับเคลื่อนงานจัดการศึกษา

สอดคล้องกับผลการวิจัยของยุพิน ขุนทอง (2560) พบว่า ครอบครัวและชุมชนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม พร้อมส่งเสริมสนับสนุนสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผู้เรียนมีคุณภาพ ปฏิบัติตนตามประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม เป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคมไทยและพลโลก

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร ตามหลักอิทธิบาท 4 ในด้านบริหารวิชาการ ด้านบริหารงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านบริหารทั่วไป ทุกด้านมีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และมีประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกระบวนการสร้างรูปแบบด้วยการประชุมสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านล้วนมีความรู้ความสามารถและกลุ่มลึกในเนื้อหาที่สร้างเป็นรูปแบบขึ้นมาทำให้สอดคล้องกับบริบทของการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาได้เป็นอย่างดี จึงทำให้ผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินรูปแบบเห็นชอบมากที่สุดทุกด้าน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนฤมล แจ่มกิจ (2560) พบว่า มีความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีความมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอนำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพิจิตร บูรณาการกับหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วยแนวคิด และหลักธรรม ดังนี้

1. แนวคิดการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร บูรณาการกับหลักอิทธิบาทในการบริหาร ประกอบด้วย 4 งานหลัก ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

2. หลักพุทธธรรมที่นำมาบูรณาการรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพิจิตร ได้แก่ หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1) ฉันทะ ความพอใจหรือรักในการงานที่ทำอยู่ 2) วิริยะ ความเพียรหรือมีความขยัน หมั่นเพียรในสิ่งที่ทำอยู่ 3) จิตตะ ความใส่ใจหรือการรับรู้ในงานที่ตนเองทำอยู่ 4) วิมังสา การไตร่ตรองใช้ปัญญาทบทวน ตรวจสอบ พิจารณางานที่ทำอยู่ว่ามีข้อผิดพลาด บกพร่องหรือไม่ หากมีก็ปรับปรุงและแก้ไข

3. ทักษะอาชีพ ประกอบด้วย ทักษะการทำงาน และก่อให้เกิดรายได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรให้ความสำคัญการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน โดยกำหนดเป็นนโยบาย สนับสนุนงบประมาณ และการให้ความรู้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน ไปขับเคลื่อนกับสถานศึกษาในสังกัดเพื่อมุ่งเน้นการบริหารและการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีทักษะอาชีพต่อไป
3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรเสริมสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน การพัฒนาหลักสูตร กิจกรรม การนิเทศ เพื่อเป็นแบบอย่างแก่สถานศึกษา เพื่อประยุกต์ใช้ในบริบทที่หลากหลาย จัดทำเอกสารคู่มือ พัฒนาสื่อที่เหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษาต่าง ๆ ควรสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อการแลกเปลี่ยนสนับสนุนความรู้ วัสดุ สื่อ อุปกรณ์
2. สถานศึกษาต่าง ๆ อาจเลือกใช้รูปแบบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับปัญหาและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาของตนเอง

3. สถานศึกษาควรมีระบบการกำกับติดตาม ประเมินผลการพัฒนาทักษะอาชีพ ของนักเรียนอย่างเป็นระบบและมีแผนการกำกับติดตาม เครื่องมือรูปแบบการติดตามที่ทันสมัย และ นำผลมาพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- นฤมล แจ่มกิจ. (2560). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดซิกซ์ ซิกม่า สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรม ราชูปถัมภ์.
- พระปลัดธนา ชินทนต์ (ชินทนาม). (2560). การประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 ในการบริหาร สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิวัฒน์ วิฑูฒนเมธี (จันทร์เต็ม). (2561). การบริหารตามหลักอริยบท 4 ในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุพิน ขุนทอง. (2560). การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักอริยบท 4 ในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25. (วิทยานิพนธ์พุทธ ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สายเพ็ญ บุญทองแก้ว. (2563). การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ สำหรับนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิต วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). การศึกษาแนวโน้มความต้องการกำลังคนโดยยึดพื้นที่ เป็นฐาน. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561).
แนวทางการเสริมทักษะและสร้างเสริมประสบการณ์อาชีพ. เข้าถึงได้จาก <https://cmi4.go.th/group/supervision/wp-content/uploads/2019/07/11-แนวทางการเสริมทักษะและสร้างเสริมประสบการณ์อาชีพ-2561.pdf>

รูปแบบความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน

กรุงเทพมหานคร

Tourist Safety Model for Cultural Tourism in Bangkok

ทัชชกร แสงทองดี¹ และชนิกา แสงทองดี²

Tatchakorn Saengthongdee and Chanika Saengthongdee

Received: June 07, 2024

Revised: August 14, 2024

Accepted: September 03, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร และ 2) นำเสนอรูปแบบความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณ สัมภาษณ์ความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ รวมถึงภาคประชาชนในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 10 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร ใช้วิธีการเลือกเจาะจง แห่งละ 50 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 500 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ นักท่องเที่ยวและภาคประชาสังคม และเจ้าหน้าที่รัฐ และการสนทนากลุ่มย่อยกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสนทนากลุ่ม ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า นักท่องเที่ยวมีความกังวลด้านความปลอดภัยในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ส่วนความคิดเห็นต่อการจัดการความปลอดภัยในการ

¹ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ; Royal Police Cadet Academy

² นักวิชาการอิสระ; Independent Scholar

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยเงื่อนไขที่สำคัญในการจัดการความปลอดภัยคือ การดำเนินการทั้งในเชิงป้องกันและแก้ไขปัญหา และการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 2) รูปแบบการจัดการความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมครอบคลุมการจัดการความปลอดภัย 6 ด้าน ได้แก่ ด้านอาชญากรรม ด้านอุบัติเหตุ ด้านสาธารณสุข ด้านภัยธรรมชาติ ด้านการหลงทาง และด้านพืชและสัตว์ในแหล่งท่องเที่ยว โดยการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์นั้น รัฐบาลและหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว ควรให้ความสำคัญกับการบูรณาการการทำงานร่วมกัน ควบคู่ไปกับการสร้างเครือข่ายชุมชนและอาสาสมัครเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการในเชิงพื้นที่

คำสำคัญ: รูปแบบความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, เกาะรัตนโกสินทร์, กรุงเทพมหานคร

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the safety of tourists in cultural tourism in Bangkok; and 2) to present a model of tourist safety in cultural tourism in Bangkok. It was a mixed methods research. For quantitative research, opinions were surveyed from sample groups, namely Thai and foreign tourists, as well as the public sector, at 10 cultural tourist attractions in Bangkok. A purposive sampling method was used, with 50 people per location, for a total sample of 500 people. The research instrument was a questionnaire. The statistics used for data analysis were mean, percentage, and standard deviation, using a ready-made social science program. The qualitative research was conducted by doing in-depth interviews using a semi-structured in-depth interview form with 30 key informants, divided into 2 groups, namely tourists and civil society and government officials, and focus group discussions with 20 experts. The research instrument was a focus group discussion form. The research results found that 1) tourist safety conditions in cultural tourism found that tourists had low overall safety concerns. Their opinions on safety management in cultural tourism were at a moderate level. The important factors in safety management were both preventive and problem-solving actions and the

integration of cooperation among relevant agencies; 2) the appropriate tourist safety management model covered 6 safety management areas: crime, accidents, public health, natural disasters, getting lost, and plants and animals in tourist attractions. In order to use the research results to their full potential, the government and tourism agencies should emphasize the integration of work together, along with the creation of community networks and volunteers to support area-based management.

Keywords: Tourist Safety Model, Cultural Tourism, Rattanakosin Island, Bangkok

บทนำ

องค์การการท่องเที่ยวโลก กล่าวว่า ความปลอดภัยและความมั่นคงเป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวจะมีชื่อเสียงและสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวให้มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยวได้ ต้องมีรากฐานที่สำคัญมาจากการจัดการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้เกิดขึ้นในการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (World Tourism Organization, 1996) ความปลอดภัยเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจก่อนการเดินทางและความพึงพอใจระหว่างการเดินทางของนักท่องเที่ยว เพราะจุดเริ่มต้นของการตัดสินใจและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวในการเดินทางท่องเที่ยว คือ การได้รับประสบการณ์ใหม่ที่ไม่เคยได้รับมาก่อน เมื่อวางแผนเดินทางท่องเที่ยวแล้ว จึงต้องเปรียบเทียบระหว่างคุณค่าประสบการณ์ที่จะได้รับ ราคา และความเสี่ยงจากความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวไม่มีความคุ้นเคย นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยต้องการความมั่นคงในชีวิตและความปลอดภัยในทรัพย์สิน หากแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยไม่สามารถตอบสนองความต้องการด้านนี้ให้กับนักท่องเที่ยวได้ นักท่องเที่ยวย่อมไม่ตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว ดังนั้น ความปลอดภัยและความมั่นคงในการท่องเที่ยวจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ

เมื่อพิจารณาถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ผลการศึกษาในห้วงที่ผ่านมาพบว่า แม้ว่าจำนวนคดีความผิดอาญาที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยจะมีแนวโน้มลดลง และอยู่ในเกณฑ์ระดับต่ำกว่าค่าความเสี่ยง แต่ยังคงมีปริมาณที่สูง กล่าวคือ ยังมีคดีความผิดอาญาที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวกว่า 82,994 คดีในปี พ.ศ. 2563 และ 69,759 คดี ในปี พ.ศ.2564 โดยคดีความผิดอาญาที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของนักเที่ยวนี้นี้มีหลายลักษณะ ซึ่งส่วนใหญ่มักเกิดในแหล่งที่มีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวอย่างหนาแน่น รวมทั้งในกรุงเทพมหานคร คดีความที่เกิดขึ้นกับ

นักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากนี้ ถูกนำไปเชื่อมโยงให้เห็นถึงการมีอาชญากรรมด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทยจากสื่อต่าง ๆ ทั่วโลก นำมาซึ่งภาพลักษณ์ทางลบเกี่ยวกับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไม่มั่นใจต่อมาตรการรักษาความปลอดภัยของหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายซึ่งย่อหย่อนและขาดประสิทธิภาพ จนคดีสะเทือนขวัญจำนวนมากหลายคดียังไม่ได้รับการสะสาง อาชญากรผู้ก่อเหตุยังคงไม่ถูกจับกุมและดำเนินคดี ในบางคดีที่เกิดขึ้นยังมีความล่าช้าและผิดพลาดในการพิสูจน์ตัวผู้กระทำผิด เช่น คดีในคดีเกาะเต่าใน พ.ศ.2557 เป็นต้น ทำให้สำนักข่าวในต่างประเทศชุดคู่คดีอาชญากรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวต่างชาติในช่วงหลายปีที่ผ่านมา เพื่อเป็นการย้ำเตือนให้นักท่องเที่ยวทั่วโลกทราบถึงอันตรายจากการท่องเที่ยวในประเทศไทย รวมไปถึงคดีการทำร้ายร่างกายและปล้นทรัพย์ การหลอกลวงนักท่องเที่ยว การล้วงกระเป๋า กระชากกระเป๋า และการฉ้อโกงบัตรเครดิตที่เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยวในประเทศไทยบ่อยครั้งตามสถานที่ท่องเที่ยวยอดนิยม และในกรุงเทพมหานครที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยในสายตาชาวโลก (สุภาพคนไทย, 2558)

การจัดอันดับและคะแนนขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว ด้าน Safety and Security ซึ่งเป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งอยู่ใน Enabling Environment ประเทศไทยอยู่อันดับที่ 111 จาก 140 และอยู่ในอันดับ 8 ของภูมิภาคอาเซียน เมื่อแยกเป็นรายด้าน Business Costs of Crime and Violence อยู่ อันดับที่ 87, Reliability of Police Services อยู่ อันดับที่ 107, Business Costs of Terrorism อยู่ อันดับที่ 115, Index of Terrorism Incidence อยู่ อันดับที่ 133, Homicide Rate อยู่ อันดับที่ 77 (World Economic Forum (WEF), 2019)

กรุงเทพมหานคร เป็นหนึ่งในเมืองจุดหมายปลายทางที่นิยมมากแห่งหนึ่งของโลก ในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวจากทั่วทั้งโลกเดินทางมากรุงเทพฯ กว่า 22.7 ล้านคน และการที่ในปี พ.ศ. 2556 มีนักท่องเที่ยวกว่า 15.98 คนเดินทางเข้ามา ทำให้มาสเตอร์การ์ดจัดให้กรุงเทพฯ เป็นจุดหมายปลายทางลำดับต้น ๆ ของโลกจากการจัดอันดับสุดยอดจุดหมายปลายทางโลกของมาสเตอร์การ์ด และในการจัดอันดับเดียวกันนี้เอง ได้ระบุว่ากรุงเทพมหานครเป็นสุดยอดเมืองจุดหมายปลายทางปี พ.ศ. 2555, 2556, 2559, 2560, 2561 และ 2562 กรุงเทพมหานคร ถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความสำคัญและมีชื่อเสียงในระดับโลก โดยแต่ละปีมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาตินิยมมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังพบปัญหาเกี่ยวกับคดีความผิดอาญาที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่มีเป็นจำนวนมากเช่นเดียวกัน อีกทั้งขีดความสามารถทางการแข่งขันด้านการท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัยของประเทศไทยยังอยู่ในระดับต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น

ๆ ทั้งในภูมิภาคอาเซียน และระดับโลก โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ ได้แก่ 1) กรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน คือ พื้นที่ในบริเวณระหว่างแนวกำแพงกลางแม่น้ำเจ้าพระยาไปทางทิศตะวันออกจดแนวกำแพงกลางคลองรอบกรุง (คลองคูเมืองเดิม) ในท้องที่แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร และ 2) กรุงรัตนโกสินทร์ชั้นนอก คือ พื้นที่ในบริเวณถัดจากบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นในไปทางทิศตะวันออก ตั้งแต่แนวกำแพงกลางคลองรอบกรุง (คลองคูเมืองเดิม) แนวกำแพงกลางแม่น้ำเจ้าพระยาด้านทิศเหนือ และทิศใต้ ไปจดแนวกำแพงกลางคลองรอบกรุง (คลองบางลำพู และคลองโอ่งอ่าง) ในท้องที่แขวงชนะสงคราม แขวงตลาดยอด แขวงศาลเจ้าพ่อเสือ แขวงบวรนิเวศ แขวงเสาชิงช้า แขวงราชบพิธ แขวงสำราญราษฎร์ แขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ดังนั้น การศึกษาสภาพบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร รวมถึงความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร จึงมีความสำคัญและจำเป็น เนื่องจากจะทำให้ทราบถึงสภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานครในลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นปัจจุบัน รวมทั้งความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานครและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่การพัฒนาหรือกำหนดรูปแบบมาตรการความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ หรือการบริหารจัดการเมื่อเกิดภาวะวิกฤตได้รวดเร็วมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของประเทศให้ดีขึ้น นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเกิดความเชื่อมั่นในประเทศไทยและเลือกเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยอย่างต่อเนื่องเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ประเทศมีรายได้จากอุตสาหกรรมทางท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ด้วยเหตุผลความจำเป็นดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวให้สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และมีมาตรฐานในระดับสากลต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้จัดทำขึ้นโดยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2565 และเป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ สำนวความคิคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติรวมถึงภาคประชาชนในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 10 แห่งในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย พระบรมมหาราชวัง วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร เสาชิงช้า ถนนข้าวสาร ศาลหลักเมือง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และพระบรมมหาราชวัง ถนนคนเดินคลองโอ่งอ่าง และตลาดท่าเตียน/ปากคลองตลาด ใช้วิธีการเลือกเจาะจง แห่งละ 50 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 500 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 เหตุการณ์หรือประเภทคติที่เกิิดความรู้สึกกังวลว่าจะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมขณะพักอยู่ในกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดมาตราวัดระดับความคิดเห็นโดยใช้วิธีการแบบ Likert Scale วัดจากตัวแปรที่กำหนดขึ้นตามเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยแบ่งระดับการให้คะแนนความรู้สึกกังวล ดังนี้ 5 = บ่อยมาก 4 = บ่อย 3 = เป็นบางครั้ง 2 = นาน ๆ ครั้ง 1 = ไม่เคย และแบ่งเกณฑ์ระดับความคิดเห็นตามระดับคะแนนความรู้สึกกังวลเฉลี่ย ดังนี้

ระดับคะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.80	คะแนน จัดเป็นกลุ่มที่รู้สึกกังวลน้อยที่สุด
ระดับคะแนนเฉลี่ย	1.81 – 2.60	คะแนน จัดเป็นกลุ่มที่รู้สึกกังวลน้อย
ระดับคะแนนเฉลี่ย	2.61 – 3.40	คะแนน จัดเป็นกลุ่มที่รู้สึกกังวลปานกลาง
ระดับคะแนนเฉลี่ย	3.41 – 4.20	คะแนน จัดเป็นกลุ่มที่รู้สึกกังวลมาก
ระดับคะแนนเฉลี่ย	4.21 – 5.00	คะแนน จัดเป็นกลุ่มที่รู้สึกกังวลมากที่สุด

ส่วนที่ 3 ความปลอดภัยของการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดมาตราวัดระดับความคิดเห็น โดยใช้วิธีการแบบ Likert Scale วัดจากตัวแปรที่กำหนดขึ้นตามเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยแบ่งระดับการให้คะแนนความคิดเห็น ดังนี้

มากที่สุด	ให้คะแนนข้อละ	5	คะแนน
มาก	ให้คะแนนข้อละ	4	คะแนน
ปานกลาง	ให้คะแนนข้อละ	3	คะแนน
น้อย	ให้คะแนนข้อละ	2	คะแนน

น้อยที่สุด	ให้คะแนนข้อละ	1	คะแนน
และแบ่งเกณฑ์ระดับความคิดเห็นตามระดับคะแนนความคิดเห็นเฉลี่ย ดังนี้			
ระดับคะแนนเฉลี่ย	1.00 – 1.80	คะแนน	จัดเป็นกลุ่มที่เห็นด้วยน้อยที่สุด
ระดับคะแนนเฉลี่ย	1.81 – 2.60	คะแนน	จัดเป็นกลุ่มที่เห็นด้วยน้อย
ระดับคะแนนเฉลี่ย	2.61 – 3.40	คะแนน	จัดเป็นกลุ่มที่เห็นด้วยปานกลาง
ระดับคะแนนเฉลี่ย	3.41 – 4.20	คะแนน	จัดเป็นกลุ่มที่เห็นด้วยมาก
ระดับคะแนนเฉลี่ย	4.21 – 5.00	คะแนน	จัดเป็นกลุ่มที่เห็นด้วยมากที่สุด

คณะผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบ แก้ไขและปรับปรุงเพื่อความเหมาะสมและตรงตามเนื้อหา (Contents Validity) ตลอดจนแก้ไขภาษา และคำถามให้ชัดเจนและเข้าใจง่าย หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยจะดำเนินการทดสอบแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ในการศึกษา จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน จำแนกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) นักท่องเที่ยวและภาคประชาสังคม ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ที่มาท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงภาคประชาชน เช่น ตัวแทนจากวัด ตัวแทนจากกลุ่มร้านค้าของฝาก ตัวแทนจากกลุ่มผู้ประกอบการร้านอาหารและเครื่องดื่ม และตัวแทนกลุ่มผู้ประกอบการที่พักอาศัย ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 20 คน

2) เจ้าหน้าที่รัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ตำรวจท่องเที่ยว ข้าราชการหรือพนักงานสังกัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว หรือรับผิดชอบในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่มีประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยว ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว จำนวน 10 คน

3.2 การสนทนากลุ่มย่อยรูปแบบความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มประชาชน/นักท่องเที่ยว/ผู้ประกอบการ จำนวน 8 คน ผู้ทรงคุณวุฒิทางรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 4 คน ตัวแทนเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ ตำรวจท่องเที่ยว การท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร จำนวน 8 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสนทนากลุ่ม

การพิทักษ์สิทธิผู้เข้าร่วมการวิจัย

1. คณะผู้วิจัยมีการชี้แจงเรื่องการพิทักษ์สิทธิอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรให้กับกลุ่มตัวอย่างได้รับทราบ รวมถึงหนังสือยินยอมเข้าร่วมการวิจัย โดยผู้วิจัยแนบมาพร้อมกับชุดแบบสอบถาม ซึ่งผู้เข้าร่วมการวิจัยมีสิทธิถอนตัวออกจากโครงการวิจัยเมื่อใดก็ได้ โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า และการไม่เข้าร่วมการวิจัยหรือถอนตัวออกจากโครงการวิจัยนี้ จะไม่มีผลกระทบต่อการทำงานในปัจจุบันและอนาคตแต่ประการใด

2. เมื่อได้แบบสอบถามกลับมาแล้ว ผู้วิจัยเก็บแบบสอบถามไว้เป็นความลับ และอยู่ในที่ปลอดภัย จะทำลายทิ้งเมื่อสิ้นสุดการวิจัย ข้อมูลส่วนตัวของผู้เข้าร่วมการวิจัยจะถูกเก็บรักษาไว้ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล

3. การรายงานผลการวิจัยเป็นข้อมูลภาพรวม การรายงานผลการวิเคราะห์ในลักษณะที่ไม่สามารถเชื่อมโยงถึงตัวบุคคลใด หน่วยงานใดหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่ง

4. ข้อมูลของผู้เข้าร่วมการวิจัยเป็นรายบุคคล อาจจะมีคณะบุคคลบางกลุ่มเข้ามาตรวจสอบงานวิจัยครั้งนี้ได้ เช่น สถาบันการศึกษา หรือองค์กรของรัฐที่มีหน้าที่ตรวจสอบผลงานวิจัย คณะกรรมการจริยธรรมฯ เป็นต้น ทั้งนี้ต้องได้รับการอนุญาตอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเข้าถึงข้อมูลของคณะกรรมการวิจัยในมนุษย์ของหน่วยงานที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูลก่อน

สรุปผลการวิจัย

1. ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานครพบว่า

1.1 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 59.00 มีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 20-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 56.00 รองลงมา มีอายุระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 16.80 จำนวนครั้งที่มากรุงเทพมหานครโดยส่วนใหญ่มาสองครั้งขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 61.80 มีวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนในช่วงสุดสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 82.20 รองลงมาเพื่อติดต่อธุรกิจ คิดเป็นร้อยละ 9.20 นักท่องเที่ยวมาจากประเทศไทยและต่างชาติ คิดเป็นร้อยละ 50.00 โดยส่วนใหญ่ไม่เคยถูกประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน คิดเป็นร้อยละ 97.60 และมีลักษณะวิธีการท่องเที่ยวด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 70.60

1.2 เหตุการณ์หรือประเพณีที่ดีที่เกิดความรู้สึกกังวลว่าจะตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมขณะพักอยู่ในกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมรายด้าน พบว่า ความกังวลด้านการป้องกัน ($\bar{X} = 3.24$) และด้านการหลีกเลี่ยง ($\bar{X} = 2.64$) อยู่ในระดับปานกลาง ความกังวลด้านการทำประกัน

($\bar{X} = 2.46$) ด้านการฉ้อโกง ($\bar{X} = 2.32$) ด้านการเมือง ($\bar{X} = 2.27$) ด้านการหาข้อมูล ($\bar{X} = 2.17$) และด้านเวลาและสถานที่ ($\bar{X} = 1.86$) อยู่ในระดับน้อย และความกังวลด้านทรัพย์สิน ($\bar{X} = 1.74$) ด้านชีวิต ร่างกาย และเพศ ($\bar{X} = 1.66$) ด้านยาเสพติด ($\bar{X} = 1.66$) และการก่อการร้าย ($\bar{X} = 1.56$) อยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายละเอียดของแต่ละด้าน กรณีด้านที่มีการจำแนกเป็นรายข้อย่อย พบว่า ด้านเวลาและสถานที่ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความกังวลสูงสุด คือ ขณะเดินทางเวลากลางคืน ($\bar{X} = 2.39$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยความกังวลต่ำสุด คือ ขณะอยู่ในที่พักเวลากลางวัน ($\bar{X} = 1.55$) ด้านชีวิต ร่างกาย และเพศ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความกังวลสูงสุด คือ การทำร้ายร่างกาย ($\bar{X} = 1.68$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยความกังวลต่ำสุด คือ การข่มขืน ($\bar{X} = 1.48$) ด้านทรัพย์สิน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความกังวลสูงสุด คือ การลักทรัพย์ ($\bar{X} = 1.87$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยความกังวลต่ำสุด คือ การปล้นทรัพย์ ($\bar{X} = 1.64$) ด้านการฉ้อโกง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความกังวลสูงสุด คือ การหลอกลวงจากแท็กซี่, ตุ๊กๆ ($\bar{X} = 2.88$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยความกังวลต่ำสุด คือ ความปลอดภัยในการบริการรถสาธารณะ ($\bar{X} = 1.93$) ด้านการเมือง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความกังวลสูงสุด คือ การมากน้อยในการพบเห็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ ($\bar{X} = 2.94$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยความกังวลต่ำสุด คือ ปัญหาการเมืองที่กระทบต่อความปลอดภัย ($\bar{X} = 1.61$) ด้านการหลีกเลี่ยง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความกังวลสูงสุด คือ การไปสถานที่ที่เคยเกิดเหตุอันตราย ($\bar{X} = 2.92$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยความกังวลต่ำสุด คือ การไปท่องเที่ยวยามวิกาล ($\bar{X} = 2.46$) และด้านการป้องกัน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความกังวลสูงสุด คือ การถือคประตู่ห้องพัก ($\bar{X} = 3.69$) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยความกังวลต่ำสุด คือ การพกทรัพย์สินมีค่าติดตัวจำนวนมาก ($\bar{X} = 2.94$)

1.3 ความปลอดภัยของการท่องเที่ยวในกรุงเทพมหานคร พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความปลอดภัยด้านสาธารณสุข ($\bar{X} = 3.75$) ด้านการหลงทาง ($\bar{X} = 3.67$) ด้านอาชญากรรม ($\bar{X} = 3.63$) ด้านอุบัติเหตุ ($\bar{X} = 3.60$) และด้านภัยธรรมชาติ ($\bar{X} = 3.55$) อยู่ในระดับมาก ส่วนความปลอดภัยด้านพืชและสัตว์ในแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายละเอียดของแต่ละด้าน พบว่า ด้านอาชญากรรม ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความปลอดภัยสูงสุด คือ มีจุดตรวจและหน่วยรับแจ้งเหตุในแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.67$) ด้านอุบัติเหตุ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความปลอดภัยสูงสุด คือ มีจุดบริการนักท่องเที่ยวที่สามารถเข้าถึงง่าย ($\bar{X} = 3.74$) ด้านสาธารณสุข ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความปลอดภัยสูงสุด คือ มีการรักษาความสะอาดบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.90$) ด้านภัยธรรมชาติ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความปลอดภัยสูงสุด คือ มีอุปกรณ์ติดตั้งไว้ตามจุดเสี่ยงต่าง ๆ ($\bar{X} = 3.56$) ด้านการหลงทาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความปลอดภัยสูงสุด คือ มีแผนที่แสดงที่ตั้งของสิ่งต่าง ๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยว ($\bar{X} = 3.78$) และด้านพืชและสัตว์ในแหล่งท่องเที่ยว ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความปลอดภัยสูงสุด คือ การมีรั้วป้องกันไม่ให้นักท่องเที่ยวรบกวนหรือทำลายพืชและสัตว์ ($\bar{X} = 3.40$)

2. รูปแบบความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร คณะผู้วิจัยได้มีการนำมาพัฒนาให้มีรายละเอียดเพิ่มเติม โดยนำข้อมูลที่เป็นผลการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อยมาประกอบ โดยมีการระบุถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบและเป้าหมายที่ต้องการให้บรรลุผล และนำรูปแบบความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่ได้ ไปจัดสัมมนาเพื่อรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากหน่วยงานทุกภาคส่วนที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับทั้งทางด้านนโยบายและระดับปฏิบัติการในพื้นที่ ก่อนจะนำมาปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด ทั้งนี้สำหรับรูปแบบความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร พบว่า

ตารางที่ 1 รูปแบบความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร

รูปแบบ	หน่วยงาน	เป้าหมาย
ด้านอาชญากรรม		
- มีการจัดตั้งจุดตรวจและหน่วยรับแจ้งเหตุในแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะบริเวณที่มีโอกาสเสี่ยงสูงต่อการโจรกรรม	ตำรวจนครบาล, ตำรวจท่องเที่ยว, กรุงเทพมหานคร	ทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกถึงความปลอดภัย
- จัดทำป้าย หรือแผ่นพับเตือนภัยนักท่องเที่ยวให้ทราบว่าบริเวณใดมีความเสี่ยงจากโจรผู้ร้ายเพื่อให้นักท่องเที่ยวระมัดระวังภัยที่อาจเกิดขึ้นต่อชีวิตและทรัพย์สิน	ตำรวจนครบาล, ตำรวจท่องเที่ยว, กรุงเทพมหานคร	ทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกถึงความปลอดภัย
- ฝึกอบรมให้ความรู้กับอาสาสมัครที่คอยให้การดูแล ด้านความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายที่แอบแฝงตัวเพื่อหวังทำร้ายนักท่องเที่ยว	ตำรวจนครบาล, ตำรวจท่องเที่ยว, กรุงเทพมหานคร	ดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว
- ระบบสายตรวจจรดยนต์	ตำรวจภูธร, ตำรวจท่องเที่ยว	ดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว
- ระบบสายตรวจจรดจักรยานยนต์	ตำรวจภูธร, ตำรวจท่องเที่ยว	ดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว
- ระบบสายตรวจจรดจักรยาน	ตำรวจภูธร, ตำรวจท่องเที่ยว, อาสาสมัคร	ดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว
- ระบบสายตรวจเดินเท้า	ตำรวจภูธร, ตำรวจท่องเที่ยว, อาสาสมัคร	ดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว
- ไลน์กลุ่มเครือข่ายท่องเที่ยว	ตำรวจภูธร, ตำรวจท่องเที่ยว, ชุมชน, หน่วยงาน	ร่วมมือกันช่วยเหลือและบริการนักท่องเที่ยวที่ประสบปัญหาต่าง ๆ

รูปแบบ	หน่วยงาน	เป้าหมาย
	ภาครัฐ, หน่วยงานเอกชน	
- โบรชัวร์ ป้ายเตือนความปลอดภัย	ตำรวจภูธร, ตำรวจ ท่องเที่ยว, หน่วยงาน ภาครัฐ	ประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวให้ ทราบและระมัดระวังในเรื่องความ ปลอดภัยในการท่องเที่ยว
- การติดตั้งไฟส่องสว่างตามจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ	หน่วยงานภาครัฐ	ทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกถึงความ ปลอดภัย
-การติดตั้งกล้อง CCTV ตามจุดท่องเที่ยวที่สำคัญ	กรุงเทพมหานคร หน่วยงานภาครัฐ	ทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึกถึงความ ปลอดภัย
ด้านอุบัติเหตุ		
- มีการจัดทำป้ายเตือนเกี่ยวกับประเภท หรือลักษณะของ อุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นได้ในทุกจุดที่มีโอกาสเกิด อุบัติเหตุได้ง่าย	กรุงเทพมหานคร	นักท่องเที่ยว เพิ่มความระมัดระวังมาก ยิ่งขึ้น
- จัดเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือประจำจุดที่มีโอกาสเสี่ยงสูงใน การเกิดอุบัติเหตุ, จัดฝึกอบรมอาสาสมัครบรรเทาสา ธารณภัยพร้อมวัสดุอุปกรณ์กู้ภัยประจำบ้านไว้ ณ จุดที่ สามารถ ช่วยเหลือผู้ประสบภัยได้สะดวกที่สุด	กรุงเทพมหานคร	ดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับ นักท่องเที่ยว
- สร้างสิ่งป้องกันถาวรเพื่อป้องกันอันตรายตามความ เหมาะสม เช่น สะพานข้ามลำน้ำ ทุ่นลอย สำหรับ แหล่งท่องเที่ยว และออกกฎหมายบังคับให้มีการ ประกันชีวิต และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	กรุงเทพมหานคร	ดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับ นักท่องเที่ยว
- จัดตั้งหน่วยปฐมพยาบาลเบื้องต้นในจุดที่เหมาะสมเพื่อ การให้การปฐมพยาบาลผู้ประสบเหตุอย่างทันท่วงที	กรุงเทพมหานคร	ดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับ นักท่องเที่ยว
ด้านสาธารณสุข		
- มีการควบคุมความสะอาดของอาหารและเครื่องดื่ม	กรุงเทพมหานคร	ดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับ นักท่องเที่ยว
- มีแพทย์ในเวลาฉุกเฉินตามสถานพยาบาลซึ่งอยู่ไม่ไกล จากแหล่งท่องเที่ยว	กรุงเทพมหานคร	ดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับ นักท่องเที่ยว
- มีการจัดการเรื่องขยะในแหล่งท่องเที่ยว	กรุงเทพมหานคร	ดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับ นักท่องเที่ยว
ด้านภัยธรรมชาติ		
- มีการจัดตั้งหน่วยกู้ภัยในบริเวณที่มีโอกาสเสี่ยงสูงต่อ การเกิดภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม	กรุงเทพมหานคร	ดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับ นักท่องเที่ยว

รูปแบบ	หน่วยงาน	เป้าหมาย
- จัดหาและเตรียมอุปกรณ์ติดตั้งไว้ตามจุดเสี่ยงต่าง ๆ ตามความเหมาะสมกับภัยธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้น เช่น ชูชีพ เชือก บันไดลิง และสายยางสำหรับดับเพลิง	กรุงเทพมหานคร	ดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว
- จัดอบรมอาสาสมัครช่วยเหลือผู้ประสบภัยไว้ตลอดเวลา ณ จุดที่สามารถจะปฏิบัติงานได้สะดวก	กรุงเทพมหานคร	ดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว
- จัดให้มีหน่วยบรรเทาสาธารณภัยลาดตระเวนตามจุดต่าง ๆ ที่เสี่ยงต่อภัยธรรมชาติโดยหมุนเวียนสลับสับเปลี่ยนกันตลอดเวลา	กรุงเทพมหานคร	ดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว
- ติดตั้งระบบเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเกิดภัยธรรมชาติ เช่น กรมอุตุนิยมวิทยา กรมยุทธศาสตร์ และศูนย์ตรวจสอบความสั่นสะเทือนของแผ่นดินไหว ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ กองทัพเรือ เป็นต้น	กรุงเทพมหานคร	ดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว
ด้านการท่องเที่ยว		
- มีการปฐมพยาบาลนักท่องเที่ยวก่อนการเที่ยวชมภายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกับพื้นที่	กรุงเทพมหานคร	ดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว
- จัดฝึกอบรมผู้นำเที่ยวอาสาสมัครเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้นำทางนักท่องเที่ยว	กรุงเทพมหานคร	ดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว
- จัดทำป้ายสื่อความหมายหรือนำทางทุกระยะในแหล่งท่องเที่ยว จัดทำแผนที่แสดงที่ตั้งของสิ่งของต่าง ๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยวด้วยมาตราส่วนและทิศทางที่ถูกต้อง	กรุงเทพมหานคร	ดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว
- ควบคุมดูแลการประกอบการนำชมแหล่งท่องเที่ยวโดยมีคฤศก์อาชีพให้ถูกต้องและเหมาะสม	กรุงเทพมหานคร	ดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว
- จัดทำหรือก่อสร้างสิ่งกีดขวางป้องกัน เช่น รั้วลวดหนามหรือสิ่งอื่นในบริเวณที่ป้องกันให้นักท่องเที่ยวไม่หล่นลงมาจากแหล่งท่องเที่ยวได้	กรุงเทพมหานคร	ดูแลรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว
ด้านพืชและสัตว์ในแหล่งท่องเที่ยว		
- มีการปฐมพยาบาลนักท่องเที่ยวให้ทราบล่วงหน้าว่าภายในแหล่งท่องเที่ยวมีพืชและสัตว์ประเภทใดบ้างที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อนักท่องเที่ยว	กรุงเทพมหานคร	ประชาสัมพันธ์ถึงแหล่งท่องเที่ยวว่าอาจมีพืชหรือสัตว์ประเภทใดบ้างที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อนักท่องเที่ยว
- ทำป้ายประกาศเตือนจุดที่มีพืชหรือสัตว์ที่เป็นอันตรายต่อนักท่องเที่ยวตลอดจนป้ายประกาศถึงอันตรายที่อาจเกิดจากพืชและสัตว์ และกิจกรรมอะไรบ้างที่ไม่ควร	กรุงเทพมหานคร	ป้องกันไม่ให้นักท่องเที่ยวรบกวนหรือทำลายพืชหรือทำร้ายสัตว์ ในขณะเดียวกันก็เป็นการช่วยป้องกัน

รูปแบบ	หน่วยงาน	เป้าหมาย
กระทำเพราะอาจเกิดอันตรายตามมาได้ เช่น การเล่นหรือแหย่หรือพยายามทำร้ายสัตว์ การเค็ด หรือทำลายพันธุ์ไม้ เป็นต้น		อันตรายจากสัตว์ไม่ให้ทำร้ายนักท่องเที่ยว
- จัดเจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัครคอยเฝ้าระวังดูแล ณ จุดที่อาจเกิดอันตราย	กรุงเทพมหานคร	เป็นการเฝ้าระวังอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว
- จัดทำรั้วกันไม่ให้นักท่องเที่ยวรบกวนหรือทำลายพืชและทำร้ายสัตว์ระหว่างเที่ยวชมในแหล่งท่องเที่ยวในขณะเดียวกันเป็นการช่วยป้องกันไม่ให้สัตว์ทำร้ายนักท่องเที่ยว	กรุงเทพมหานคร	ป้องกันไม่ให้นักท่องเที่ยวรบกวนหรือทำลายพืชหรือทำร้ายสัตว์ ในขณะเดียวกันก็เป็นการช่วยป้องกันอันตรายจากสัตว์ไม่ให้ทำร้ายนักท่องเที่ยว
การสนับสนุนอื่น ๆ		
- การช่วยสังเกตการณ์พฤติกรรมของผู้กระทำผิด	ชุมชน และ	สนับสนุนหน่วยงานหลัก ในการป้องกัน
- การแจ้งเบาะแสและให้ข้อมูล	อาสาสมัคร	อาชญากรรม อำนวยความสะดวก และส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยว
- การช่วยประชาสัมพันธ์		
- เป็นล่ามแปลภาษา		
- การสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยว		

รูปแบบความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร ที่กล่าวถึงรายละเอียดของรูปแบบด้านความปลอดภัย หน่วยงานที่รับผิดชอบ และเป้าหมายที่ต้องการบรรลุผล กล่าวได้ดังนี้

1. ความปลอดภัยด้านอาชญากรรม มีเป้าหมายเพื่อดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว และสร้างความรู้สึกลปลอดภัยต่อการเกิดอาชญากรรม วิธีดำเนินการที่สำคัญ คือ การจัดตั้งจุดตรวจ การประชาสัมพันธ์ถึงจุดเสี่ยงและวิธีการปฏิบัติตนเพื่อหลีกเลี่ยงอันตราย สร้างเครือข่ายอาสาสมัครคอยดูแลความปลอดภัย สร้างระบบตรวจตราโดยสายตรวจ รวมทั้งการติดตั้งไฟส่องสว่างและ CCTV โดยมีตำรวจนครบาล ตำรวจท่องเที่ยว ตำรวจภูธร กรุงเทพมหานคร และอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย เป็นผู้รับผิดชอบ

2. ความปลอดภัยด้านอุบัติเหตุ มีเป้าหมายเพื่อดูแลความปลอดภัย และสร้างความรู้สึกลปลอดภัยต่อการเกิดอุบัติเหตุ วิธีดำเนินการที่สำคัญ คือ การจัดทำป้ายหรือสัญลักษณ์ การช่วยเหลือโดยเจ้าหน้าที่ประจำจุดเสี่ยง การสร้างสิ่งป้องกันถาวร การจัดตั้งหน่วยปฐมพยาบาล และการสร้างเครือข่ายการช่วยเหลือจากอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย โดยมีกรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ

3. ความปลอดภัยด้านสาธารณสุข มีเป้าหมายเพื่อดูแลสุขภาพความปลอดภัย และสร้างความรู้สึกลปลอดภัยด้านสาธารณสุข วิธีดำเนินการที่สำคัญ คือ การควบคุมความสะอาดของอาหารและเครื่องดื่ม การสนับสนุนแพทย์ฉุกเฉิน และการจัดการเรื่องขยะในแหล่งท่องเที่ยว โดยมีกรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ

4. ความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ มีเป้าหมายเพื่อดูแลสุขภาพความปลอดภัย และสร้างความรู้สึกลปลอดภัยจากภัยธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้น วิธีดำเนินการที่สำคัญ คือ การจัดตั้งหน่วยกู้ภัยในบริเวณที่มีโอกาสเสี่ยง การจัดหาและเตรียมอุปกรณ์ติดตั้งไว้ตามจุดเสี่ยง การจัดตั้งอาสาสมัครช่วยเหลือผู้ประสบภัยประจำจุดเสี่ยง และการพัฒนาระบบเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเกิดภัยธรรมชาติ โดยมีกรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ

5. ความปลอดภัยจากการหลงทาง มีเป้าหมายเพื่อดูแลสุขภาพความปลอดภัย และสร้างความรู้สึกลปลอดภัยจากการหลงทาง วิธีดำเนินการที่สำคัญ คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับนักท่องเที่ยว ผู้นำทางนักท่องเที่ยว และอาสาสมัครที่จัดตั้งขึ้น จัดทำสัญลักษณ์ป้องกันการหลงทาง จัดทำสัญลักษณ์และสิ่งกีดขวางเชิงป้องกัน โดยมีกรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ

6. ความปลอดภัยจากพืชและสัตว์ในแหล่งท่องเที่ยว มีเป้าหมายเพื่อดูแลสุขภาพความปลอดภัย และสร้างความรู้สึกลปลอดภัยจากพืชและสัตว์ในแหล่งท่องเที่ยว วิธีดำเนินการที่สำคัญ คือ การสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับนักท่องเที่ยว จัดทำสัญลักษณ์และสิ่งกีดขวางเชิงป้องกัน การการจัดตั้งหน่วยกู้ภัยในบริเวณที่มีโอกาสเสี่ยง โดยมีกรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ

นอกจากการดำเนินงานด้านความปลอดภัยของหน่วยงานหลักทั้ง 6 ด้าน ดังที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีการสนับสนุนด้านอื่น ๆ จากเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนหน่วยงานหลักในการป้องกันอาชญากรรม อำนวยความสะดวก และส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยว วิธีการสนับสนุนที่สำคัญ คือ การช่วยสังเกตพฤติกรรมกระทำผิดและแจ้งเบาะแสหรือให้ข้อมูล การช่วยประชาสัมพันธ์ เป็นล่ามแปลภาษา ช่วยการสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยว เข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานคร ร่วมมือร่วมใจปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย และให้การช่วยเหลือนักท่องเที่ยวเมื่อประสบปัญหา โดยมีชุมชน และอาสาสมัคร เป็นผู้ให้การสนับสนุน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร พบว่า ความปลอดภัยในการท่องเที่ยวด้านอุบัติเหตุ พบว่า มีความปลอดภัยอยู่ในระดับมาก

ประกอบไปด้วย มีป้ายเตือนเกี่ยวกับประเภทหรือลักษณะของอุบัติเหตุ มีจุดบริการข้อมูลท่องเที่ยวที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย มีสิ่งป้องกันถาวรเพื่อป้องกันอันตรายตามความเหมาะสม ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา ทองทั่ว และคณะ (2555) พบว่า สาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุที่มาจากถนน เช่น ถนนเป็นหลุมเป็นบ่อ ถนนชำรุดไม่เรียบเป็นคู ไม่มีไหล่ทาง ทางโค้งไม่รับกับวิถีของการขับรถ ไม่ได้มาตรฐาน มีทางแยกที่ไม่มีป้ายเตือน มีทางแคบที่รถยนต์ไม่สามารถขับสวนกันได้ ถนนลื่น ถนนไม่มีที่กั้นรถ มีไฟส่องทางไม่เพียงพอ เครื่องหมายจราจรไม่ชัด มีทางต่างระดับ ลูกกระพรวน มีตรอกซอยเยอะ ขณะที่ด้านสาธารณสุข พบว่า มีความปลอดภัยอยู่ในระดับมาก ประกอบไปด้วย มีจุดบริการอาหารที่สะอาดถูกสุขลักษณะ มีการรักษาความสะอาดบริเวณแหล่งท่องเที่ยว มีจุดบริการห้องน้ำที่สะอาด และเพียงพอ สอดคล้องกับงานวิจัยของดารณี อาจหาญ, เกิดศิริ เจริญวิศาล และมนัสสินี บุญมีศรีสง่า (2565) พบว่า การยกระดับมาตรฐานปลอดภัยด้านสุขอนามัยการท่องเที่ยวที่พิกachuมนชนวัฒนธรรมยังยืนหลักสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทย ต้องรับรู้ถึงประโยชน์และความสำคัญของการปรับปรุงมาตรฐานเกณฑ์ด้านความสะอาดและสุขอนามัย และมีการกำหนดแนวปฏิบัติของแหล่งท่องเที่ยวที่พิกachuมนชนสัมพันธ์วัฒนธรรมมาตรฐานปลอดภัยด้านสุขอนามัยป้องกันเชื้อโควิด-19 และด้านความปลอดภัยในการท่องเที่ยวด้านการหลงทาง พบว่า มีความปลอดภัยอยู่ในระดับมาก ประกอบไปด้วย มีป้ายเตือนหรือนำทางทุกระยะในแหล่งท่องเที่ยว, มีแผนที่แสดงที่ตั้งของสิ่งต่าง ๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐฎิญา วรณสุข (2561) พบว่า รัฐบาลได้ดำเนินผลักดันมาตรการของนโยบายการพัฒนาความปลอดภัยนักท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ มาตรการเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยว โดยมีการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยวตามสนามบินสำคัญและสถานที่ที่เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว

ในส่วนที่เป็นแนวทางการจัดการความปลอดภัยที่รัฐควรดำเนินการ ครอบคลุมด้านการปฐมพยาบาล การจัดหาหน่วยรักษาความปลอดภัย การออกกฎระเบียบต่าง ๆ การให้ความสำคัญต่อสาธารณสุข การจัดการความปลอดภัยเมื่อเกิดเหตุ และการป้องกันเหตุที่จะเกิดในอนาคต (มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2551) รวมทั้งสอดคล้องงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และเชิงวัฒนธรรมในที่อื่น ๆ ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการความปลอดภัยอย่างครอบคลุมทั้งด้านอาชญากรรม การประชาสัมพันธ์ การเตือนภัย การป้องกันอุบัติเหตุและการปฐมพยาบาลเบื้องต้น การวางระบบจราจร การติดตั้งไฟ ส่องสว่างและกล้องวงจรปิดในจุดที่สำคัญ เป็นต้น (พงษ์ดนัย ปริงฤทธิ์, 2561)

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัย 6 ด้าน คือ การจัดการความปลอดภัยด้านอาชญากรรม มีเป้าหมายเพื่อดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว และ

สร้างความรู้สึกลดภัยต่อการเกิดอาชญากรรม โดยมีตำรวจนครบาล ตำรวจท่องเที่ยว ตำรวจภูธร กรุงเทพมหานคร และอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย เป็นผู้รับผิดชอบ การจัดการความปลอดภัยด้านอุบัติเหตุ มีเป้าหมายเพื่อดูแลความปลอดภัย และสร้างความรู้สึกลดภัยต่อการเกิดอุบัติเหตุ โดยมีกรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ การจัดการความปลอดภัยด้านสาธารณสุข มีเป้าหมายเพื่อดูแลความปลอดภัย และสร้างความรู้สึกลดภัยด้านสาธารณสุข โดยมีกรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ การจัดการความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ มีเป้าหมายเพื่อดูแลความปลอดภัย และสร้างความรู้สึกลดภัยจากภัยธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้น โดยมีกรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ การจัดการความปลอดภัยจากการหลงทาง มีเป้าหมายเพื่อดูแลความปลอดภัย และสร้างความรู้สึกลดภัยจากการหลงทาง โดยมีกรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ และการจัดการความปลอดภัยจากพิษและสัตว์ในแหล่งท่องเที่ยว มีเป้าหมายเพื่อดูแลความปลอดภัย และสร้างความรู้สึกลดภัยจากพิษและสัตว์ในแหล่งท่องเที่ยว โดยมีกรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ และรูปแบบความปลอดภัยดังกล่าวทั้ง 6 ด้าน มีการสนับสนุนจากเครือข่ายที่เป็นชุมชนและอาสาสมัครที่จัดตั้งขึ้น โดยมีบทบาทสนับสนุนทั้งด้านการป้องกันอาชญากรรม การอำนวยความสะดวก และส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยว และอื่น ๆ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการด้านความปลอดภัยที่เป็นมาตรฐานสากล และแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ในรูปแบบจิตอาสาหรือการเสียสละทรัพยากรเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น (ปรัชญา เวสารัชช, 2528) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุขสันต์ เชื้อวงศ์งาม (2562) และพงษ์ดนัย ปริงฤทธิ์ (2561) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการความปลอดภัยของหน่วยงานรัฐที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง กับการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน และภาคีเครือข่ายในการร่วมดำเนินการจัดการความปลอดภัยของการท่องเที่ยวในชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานครที่ได้กล่าวมา ทำให้ทราบถึงองค์กรหรือหน่วยงานที่มีความสัมพันธ์แบบมีส่วนร่วมกับรูปแบบความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. รัฐบาลและหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ควรนำผลการวิจัยที่พบถึงบริบทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในด้านการเป็นแหล่งเรียนรู้ วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ, การเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติกับวิถีชุมชนและวัฒนธรรม, การจัดการการท่องเที่ยวอย่างสมดุล, การท่องเที่ยวที่เน้นความสะอาดและปลอดภัย, การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการให้บริการอย่างต่อเนื่อง, การพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์, และการเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ เป็นเป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ กรุงเทพมหานคร และพัฒนาเป้าหมายดังกล่าวให้บรรลุผลมากยิ่งขึ้น

2. หน่วยงานที่รับผิดชอบหลักด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว คือ กรุงเทพมหานคร ตำรวจนครบาล ตำรวจท่องเที่ยว และตำรวจภูธร ควรบูรณาการการทำงานร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนและพัฒนางานด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว โดยพิจารณารูปแบบความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม จากข้อสรุปของกระบวนการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการ พร้อมกับการสร้างเครือข่ายสนับสนุนการทำงานจากอาสาสมัคร ชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ให้มากขึ้น

3. หน่วยงานที่รับผิดชอบหลักด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะตำรวจนครบาล ตำรวจท่องเที่ยว และกรุงเทพมหานคร ควรให้ความสำคัญกับความ

ต้องการของนักท่องเที่ยวที่ให้อัปเดตเพิ่มเติม ในประเด็นการเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว การรักษาความสะอาด และการส่งเสริมความเป็นมิตรและไว้วางใจ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา ทองทั่ว และคณะ. (2555). *โครงการกระบวนการสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยทางถนนของนักศึกษาและชุมชนรอบมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ระยะที่ 1*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- ณัฐฤติญา วรรณสุข. (2561). *มาตรการของนโยบายการพัฒนาความปลอดภัยนักท่องเที่ยว*. (รายงานการวิจัย). สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- ดารณี อาจหาญ, เกิดศิริ เจริญวิศาล และมนัสสินี บุญมีศรีสง่า. (2565). การยกระดับมาตรฐานปลอดภัยด้านสุขอนามัยการท่องเที่ยวที่พิกชุมชนวัฒนธรรมยั่งยืนหลังสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทย. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 22(1), 186-204.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2528). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พงษ์ดนัย ปรงฤทธิ์. (2561). จิตสำนึกการจัดการความปลอดภัยด้านอาชญากรรมในการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านจำโบ จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 15(2), 224-260.
- มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. (2551). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- สุขภาพคนไทย 2558. (2558). *อุปขาดสุขภาพ: เมื่อสุขภาพเป็นสินค้า ยาคือเครื่องมือหาทำไร*. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุขสันต์ เชื้อวงศ์งาม. (2562). แนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการต่อการรักษาความปลอดภัยในสถานที่ท่องเที่ยวถนนข้าวสาร กรุงเทพมหานคร. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 5(3), 1-14.
- World Economic Forum. (2019). *The Travel & Tourism Competitiveness Report 2019*. Geneva : World Economic Forum.
- World Tourism Organization. (1996). *Tourist Safety and Security: Practical Measures for Destinations*. Madrid : World Tourism Organization.

การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

Development of an Application to Promote High-level Thinking for Late Primary School Students under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office

จิราภรณ์ มีสง่า¹ และศิริพล แสนบุญส่ง²

Jiraporn Meesanga and Siripon Saenboonsong

Received: June 10, 2024

Revised: July 11, 2024

Accepted: August 02, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ออกแบบและพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย และ 2) ศึกษาผลการใช้แอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา จำนวน 106 คน ได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ (1) แอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูง (2) แบบวัดการคิดขั้นสูง และ (3) แบบประเมินประสิทธิภาพของแอปพลิเคชัน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบที ผลการวิจัย พบว่า 1) การออกแบบและพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงใช้แนวคิดของ ADDIE Model โดยแอปพลิเคชันสามารถใช้งานได้ทั้งสมาร์ตโฟนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ และใช้งานผ่านเว็บเบราว์เซอร์ มีลักษณะเป็นเกมที่ผู้เล่นสามารถเข้าใช้งานง่าย ขั้นตอนวิธีการเล่นไม่ซับซ้อน มีสถานการณ์เป็นภาพตัวการ์ตูน สีสันสวยงาม มีเสียงบรรยายประกอบภาพเคลื่อนไหว มีเสียงดนตรี มีคำถามเลือกตอบเกี่ยวกับการคิดขั้นสูง และมีการ

¹⁻² มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา; Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: ssiripon@aru.ac.th, Tel. 098-8283646

รายงานผลคะแนน และผลการประเมินประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันจากผู้ทรงคุณวุฒิในภาพรวม อยู่ระดับมาก และ 2) ผลการใช้แอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า หลังการใช้แอปพลิเคชัน นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายมีความสามารถในการคิดขั้นสูง สูงกว่าก่อนการใช้แอปพลิเคชันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีความพึงพอใจในการใช้งานแอปพลิเคชันภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: แอปพลิเคชัน, การคิดขั้นสูง, นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

Abstract

The objectives of this research article were 1) to design and develop an application to promote high-level thinking in late primary school students; and 2) to study the results of using the developed application. The sample group consisted of 106 late primary school students in the Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office, selected by multi-stage random sampling. The research instruments were (1) an application to promote high-level thinking, (2) a high-level thinking test, and (3) an application efficiency assessment. The statistics used to analyze the data were mean, standard deviation, and t-test. The research results found that 1) the design and development of the application to promote high-level thinking used the concept of the ADDIE Model. The application can be used on both Android smartphones and via web browsers. It was a game that players can easily access. The playing steps were not complicated. The situations were cartoon images with beautiful colors, with narration and animation, music, multiple-choice questions about high-level thinking, and the overall report of scores and evaluation results of the application by experts was at a high level; 2) the results of using the application to promote high-level thinking of late primary school students under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office found that after using the application, late elementary school students had higher high-level thinking ability

than before using the application with statistical significance at a level of .05, and students were highly satisfied with the overall use of the application.

Keywords: Application, High-Level Thinking, Late Primary School Students

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ เพื่อพัฒนาคนทุกมิติ และช่วยวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยหนึ่งในประเด็นย่อยของยุทธศาสตร์ด้านนี้ ได้แก่ การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา มีการปรับเปลี่ยนระบบการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 และการเปลี่ยนโฉมบทบาทครูให้เป็นครูยุคใหม่ การจัดการศึกษามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนประเทศให้บรรลุตามเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้ระบุถึงสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษา ได้แก่ 1) ความสามารถในการคิด คือ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบเพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ หรือสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม และ 2) ความสามารถในการแก้ปัญหา คือ ความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศเข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมแสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีตัวชี้วัดตามโครงสร้างการประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนรวม 4 ตัวชี้วัด นั่นคือ 1) การคิดขั้นพื้นฐาน 2) การคิดขั้นสูง 3) ใช้กระบวนการแก้ปัญหา โดยการวิเคราะห์ปัญหา วางแผนในการแก้ปัญหา ดำเนินการแก้ปัญหา ตรวจสอบและสรุปผล และ 4) ผลลัพธ์ที่เกิดจากการแก้ปัญหา (สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2565)

จะเห็นได้ว่าสมรรถนะหลักดังกล่าวมีความสอดคล้องกับทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสมรรถนะที่สำคัญมาก นั่นคือการคิดขั้นสูง (Higher order Thinking) เป็นทักษะที่มีขั้นตอนหลากหลาย และต้องอาศัยทักษะพื้นฐานหลายทักษะ โดยการคิดขั้นสูง แบ่งเป็น 4 ประเภทตาม

ลักษณะการคิด ได้แก่ การคิดวิจารณ์ญาณ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการคิดสร้างสรรค์ (กมลพร ทองธิยะ และกิตติชัย สุธาสีโนบล, 2564) ซึ่งการคิดขั้นสูงเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้เรียนในยุคปัจจุบัน เพราะนอกจากจะช่วยให้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตแล้ว ยังเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะด้านอื่น ๆ ตามมาอีกด้วย ทักษะการคิดขั้นสูงจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญของบุคลากรที่มีคุณภาพ อันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาและยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศให้ทัดเทียมนานาชาติ (Lewis, A. & Smith, D., 1993; Kwangmuang, P., Jarutkamolpong, S., Sangboonraung, W. & Daungtod, S., 2021)

ดังนั้น การพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงให้แก่ผู้เรียนจึงเป็นภารกิจสำคัญที่ทุกภาคส่วนควรให้ความสำคัญและร่วมมือกันผลักดันอย่างจริงจัง แต่ในสภาพปัจจุบันเมื่อพิจารณาผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ประจำปี 2566 ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีระดับคุณภาพของคะแนนในวิชาภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์อยู่ระดับพอใช้ โดยมีคะแนนเฉลี่ยวิชาภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ อยู่ที่ 37.32, 29.96 และ 40.75 ตามลำดับ ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยน้อยกว่าร้อยละ 50 (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2567) โดยผู้อำนวยการสถาบันการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.) ได้กล่าวไว้ว่าผลคะแนนสอบที่น้อยกว่าร้อยละ 50 เป็นผลมาจากนักเรียนส่วนใหญ่ขาดทักษะในการคิด ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมการคิดของนักเรียน เพื่อให้ได้นักเรียนที่เก่ง ดี และเติบโตเป็นประชาชนที่มีคุณภาพ ประกอบกับกระบวนการทัศน์ทางการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มากขึ้น ทำให้มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น โดยนวัตกรรมทางการศึกษาที่ได้รับความสนใจในการนำมาใช้ในการบริหารจัดการชั้นเรียนและสนับสนุนให้นักเรียนใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารผ่านอุปกรณ์ใกล้ตัวเพื่อพัฒนาตนเองนั้น นั่นคือ แอปพลิเคชัน ซึ่งมีนักวิชาการได้เสนอแนวทางการพัฒนาการคิดขั้นสูงนั้น สามารถฝึกโดยใช้เกม หรือกิจกรรม ที่เน้นการแก้ปัญหาและการคิดสร้างสรรค์ จากการใช้อุปกรณ์ในสมาร์ทโฟนหรือแท็บเล็ตใช้ฝึกการคิด (กมลพร ทองธิยะ และกิตติชัย สุธาสีโนบล, 2564) ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ทำให้ผู้วิจัยสนใจพัฒนาแอปพลิเคชันดังกล่าวขึ้น เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการคิดขั้นสูงของนักเรียน และพัฒนาคุณภาพของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อออกแบบและพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อศึกษาผลการใช้แอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา แบ่งการดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การออกแบบและพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล สำหรับศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบันและความต้องการในการส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วย 1) ผู้บริหาร และครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา 2) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและด้านการวัดและประเมินผลทางการศึกษา คัดเลือกโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) รวมทั้งหมด 25 คน

2. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย สำหรับการพัฒนาแอปพลิเคชันประกอบด้วย 1) กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ประเมินคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนทั้งหมด 10 คน สำหรับพิจารณาตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ แบบประเมินประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันฯ และแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูง และ 2) กลุ่มเป้าหมายในการทดลองใช้งานแอปพลิเคชันเบื้องต้นเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา จำนวน 20 คน ที่ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

การพิจารณาเกณฑ์การคัดเลือกของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล/ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

- 1) เป็นผู้มีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ และการวัดและประเมินผลทางการศึกษา
- 2) เป็นบุคลากรทางการศึกษาอยู่ในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาภาครัฐหรือเอกชนไม่น้อยกว่า 5 ปี
- 3) สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไป และ
- 4) ยินยอมเข้าร่วมโครงการสำหรับเกณฑ์การคัดเลือกของกลุ่มนักเรียน เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา และยินยอมเข้าร่วมโครงการ ส่วนเกณฑ์การคัดออกของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล/กลุ่มเป้าหมายทั้งหมด มีดังนี้ 1) ไม่สะดวก

ใจให้ข้อมูล 2) ไม่อยู่ในช่วงเวลาเก็บข้อมูล 3) ไม่ให้ข้อมูลตามระยะเวลาที่กำหนด และ 4) ขอดอนตัวเองออกจากการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู และแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งใช้ในการศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบันและความต้องการในการส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ทำการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พบว่าข้อคำถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 และรวบรวมจัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และ 2) แบบประเมินประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันฯ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านความมีประโยชน์ 2) ด้านความเป็นไปได้ 3) ด้านความเหมาะสม และ 4) ด้านความถูกต้อง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ทำการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พบว่า ข้อคำถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 และรวบรวมจัดทำเป็นแบบประเมินฉบับสมบูรณ์

3.2 เครื่องมือที่ใช้ทดลองในการวิจัย คือ แอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย มีการพัฒนาและการตรวจสอบคุณภาพของแอปพลิเคชัน ดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการพัฒนาแอปพลิเคชัน การพัฒนาสื่อ แนวคิดทักษะการคิดขั้นสูง การพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง การวัดและประเมินผลทักษะการคิดขั้นสูง 2) ผู้วิจัยออกแบบและพัฒนาแอปพลิเคชันฯ ตามแนวคิดของ ADDIE Model (McGriff, S. J., 2000; Branch, R.M., 2009) มี 5 ขั้นตอน คือ ขั้นการวิเคราะห์ที่ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันของทักษะการคิดขั้นสูงของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ความต้องการของครู ลักษณะของแอปพลิเคชันในการส่งเสริมการคิดขั้นสูง ขั้นการออกแบบ ทำการออกแบบหน้าจอ และการให้เนื้อหาของแอปพลิเคชัน ขั้นการพัฒนา ทำการพัฒนาแอปพลิเคชันให้ใช้งานได้ทั้งสมาร์ตโฟน ระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์และใช้งานผ่านเว็บเบราว์เซอร์ มีลักษณะเป็นเกมใช้งานง่าย มีสถานการณ์เป็นภาพตัวการ์ตูนเคลื่อนไหว มีสีสันสวยงาม มีข้อความและเสียงบรรยายประกอบ มีเสียงดนตรี มีเนื้อหาและข้อคำถามเกี่ยวกับการคิดขั้นสูง ขั้นการนำไปใช้ นำแอปพลิเคชันไปทดลองใช้งานเบื้องต้นกับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน เพื่อสังเกตพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชันของนักเรียน และสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับส่วนประกอบ

ต่างๆภายในแอปพลิเคชัน และขั้นการประเมินผล นำแอปพลิเคชันไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินประสิทธิภาพ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

4.1 ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหาร ครูและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 25 คน เพื่อศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบันและความต้องการในการส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียน

4.2 ผู้วิจัยและนักพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ร่วมกันพัฒนาแอปพลิเคชัน เพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียน โดยนำข้อมูลผลการสัมภาษณ์ข้างต้นมาใช้ในการพัฒนาแอปพลิเคชัน รวมทั้งใช้แนวคิดของ ADDIE Model ในการพัฒนาแอปพลิเคชัน

4.3 ผู้วิจัยนำแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบประสิทธิภาพ โดยใช้แบบประเมินประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูง

4.4 นำแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน เพื่อสังเกตพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชันของนักเรียน และสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับส่วนประกอบต่างๆของแอปพลิเคชัน ปัญหา/อุปสรรคที่เกิดขึ้น แล้วนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขแอปพลิเคชันฯ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้แอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

1. ประชากรที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา จำนวน 19,877 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลอง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา จำนวน 106 คน ได้มาจากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยมีการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากตารางหา ไร้ ยามาเน่ (Yamane, T., 1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 10% ซึ่งจากจำนวนประชากร 20,000 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 100 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ทดลองในการวิจัย คือ แอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ที่ได้มาจากการวิจัยในระยะที่ 1

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) แบบวัดการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย มีลักษณะเป็นแบบวัดเชิงสถานการณ์แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ การให้คะแนนตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน โดยแบบวัดมีความเฉพาะเจาะจง มีโครงสร้างการวัดการคิดขั้นสูง ประกอบด้วย 1) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2) การคิดสร้างสรรค์ และ 3) การคิดแก้ปัญหา มีการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พบว่า ข้อคำถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 นำมารวบรวมเป็นแบบวัดการคิดขั้นสูง แล้วนำไปทดสอบกับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 395 คน หลังจากนั้นวิเคราะห์คุณภาพรายข้อของข้อสอบ พบว่า ข้อสอบมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.24-0.58 และมีค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.22 ถึง 0.75 ซึ่งข้อสอบมีคุณภาพผ่านเกณฑ์ และตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบวัดการคิดขั้นสูง โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค มีค่าเท่ากับ 0.83 และ 2) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้งานแอปพลิเคชันฯ โดยแบบประเมินมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ นำแบบประเมินไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พบว่า ข้อคำถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และนำแบบประเมินไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามของแบบประเมิน โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน พบว่า ข้อคำถามมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.32-0.78 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินทั้งฉบับเท่ากับ 0.89 และรวบรวมจัดทำเป็นแบบประเมินฉบับสมบูรณ์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในระยะที่ 2 เป็นการออกแบบการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi experimental design) โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบ One Group Pretest-Posttest Design (ชูศรี วงศ์รัตน์ และองอาจ นัยพัฒน์, 2551) โดยดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 ขั้นก่อนการทดลอง นักวิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง และครูผู้ร่วมวิจัย และทดสอบวัดความสามารถในการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โดยใช้แบบวัดการคิดขั้นสูงของนักเรียน และรวบรวมผลคะแนนไว้

3.2 ขั้นทดลอง ผู้วิจัยขอความร่วมมือกับครูผู้ร่วมวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาและสอนเนื้อหาวิชาใดก็ได้ ขอความร่วมมือให้ครูผู้ร่วมวิจัยนำแอปพลิเคชันฯ

นี้ไปใช้งาน ทั้งนอกชั่วโมงการจัดการเรียนรู้หรือในระหว่างการจัดการเรียนรู้ โดยให้นักเรียนได้เล่นเกมในแอปพลิเคชัน และมีครูผู้ร่วมวิจัยคอยกำกับติดตามการใช้งาน กำหนดระยะเวลาในการทดลองใช้งานแอปพลิเคชันฯ เป็นระยะเวลาอย่างต่อเนื่องกัน 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง

3.3 ขั้นหลังทดลอง ทดสอบวัดความสามารถในการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย หลังการใช้งานแอปพลิเคชันฯ โดยใช้แบบวัดการคิดขั้นสูงของนักเรียนฉบับเดียวกันกับการทดสอบก่อนทดลองใช้งานแอปพลิเคชันฯ และให้นักเรียนทำการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานแอปพลิเคชันฯ และรวบรวมข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายก่อนและหลังการใช้งานแอปพลิเคชันฯ โดยใช้สถิติทดสอบที และการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของนักเรียนหลังจากการใช้งานแอปพลิเคชันฯ โดยใช้ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการออกแบบและพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย มีดังนี้

1.1 ผลการออกแบบและพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ใช้แนวคิดของ ADDIE Model พบว่า แอปพลิเคชันฯ สามารถใช้งานได้ทั้งสมาร์ตโฟนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ และใช้งานผ่านเว็บเบราว์เซอร์ แอปพลิเคชันฯ ที่พัฒนาขึ้นเป็นเกมที่ผู้เล่นสามารถเข้าใช้งานง่าย ขั้นตอนวิธีการเล่นไม่ซับซ้อน มีสถานการณ์เรื่องราวที่เป็นภาพตัวการ์ตูน มีสีสันสวยงาม มีเสียงบรรยายประกอบภาพเคลื่อนไหว มีเสียงดนตรี มีข้อความเลือกตอบเกี่ยวกับการคิดขั้นสูง โดยเรียงลำดับจากง่ายไปยาก มีการให้คะแนน และรายงานผลคะแนนให้ผู้เล่นได้ทราบทันทีหลังจบการเล่น

1.2 ผลการประเมินประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พบว่า ประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.34$, $S.D.=0.53$)

2. ผลการศึกษาผลการใช้แอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายก่อนและหลังการใช้งานแอปพลิเคชัน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายก่อนและหลังการใช้แอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูง

การประเมินการคิดขั้นสูงของนักเรียน	จำนวนนักเรียน (คน)	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t-test	p
ก่อนใช้แอปพลิเคชัน	106	40	20.25	2.27	19.76*	.000
หลังใช้แอปพลิเคชัน	106	40	25.11	1.88		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า ความสามารถในการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายก่อนทดลองใช้แอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 20.25 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.27 หลังทดลองใช้แอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูง มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 25.11 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.88 จากคะแนนเต็ม 40 คะแนน จากการทดสอบโดยใช้ค่าที แบบกลุ่มตัวอย่างเดียว พบว่า t มีค่าเท่ากับ 19.76 และมีค่า p เท่ากับ .000 สรุปว่า หลังการใช้แอปพลิเคชัน นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายมีความสามารถในการคิดขั้นสูงสูงกว่าก่อนการใช้แอปพลิเคชัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่มีต่อการใช้งานแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูง ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่มีต่อการใช้งานแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูง

ประเด็นที่ประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลความหมาย
ด้านความสอดคล้องของส่วนประกอบต่าง ๆ ภายในแอปพลิเคชันกับการใช้งานจริง	4.10	0.89	มาก
ด้านความสะดวกในการใช้งาน	4.09	0.78	มาก
ด้านความสวยงามในการออกแบบ	4.19	0.80	มาก
ด้านการจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ บนจอภาพ	4.02	0.95	มาก

ประเด็นที่ประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	การแปลความหมาย
ด้านการสื่อความหมายของรูปภาพและข้อความ	4.21	0.82	มาก
ความพึงพอใจในภาพรวมของการใช้งาน	4.15	1.08	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้งานแอปพลิเคชัน เพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, $S.D. = 1.08$) เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ภาพรวมด้านความสอดคล้องของส่วนประกอบต่างๆภายในแอปพลิเคชันกับการใช้งานจริงอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$, $S.D. = 0.89$) ภาพรวมด้านความสะดวกในการใช้งานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$, $S.D. = 0.78$) ภาพรวมด้านความสวยงามในการออกแบบอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, $S.D. = 0.80$) ภาพรวมด้านการจัดวางองค์ประกอบต่างๆบนจอภาพอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, $S.D. = 0.95$) และภาพรวมด้านการสื่อความหมายของรูปภาพและข้อความอยู่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.21$, $S.D. = 0.82$)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นการอภิปรายและวิจารณ์ผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1. การออกแบบและพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย การวิจัยครั้งนี้ได้ใช้วิธีการในการออกแบบและพัฒนาแอปพลิเคชัน โดยใช้แนวคิดของ ADDIE Model (McGriff, S. J., 2000; Branch, R.M., 2009) ที่เน้นองค์ประกอบกระบวนการขั้นตอนที่มีความเป็นระบบ (System Approach) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการวิเคราะห์ (Analysis) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันของทักษะการคิดขั้นสูงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย วิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาแอปพลิเคชันและวิเคราะห์โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ทำให้ได้แอปพลิเคชันที่ตรงตามความต้องการใช้งาน 2) ขั้นตอนการออกแบบ (Design) ผู้วิจัยได้วางแผนออกแบบแอปพลิเคชันฯ โดยพิจารณาข้อมูลจากหลายส่วน ได้แก่ ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร และครู พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการคิดขั้นสูงลักษณะของแอปพลิเคชัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียน 3) ขั้นตอนการพัฒนา (Development) ในการพัฒนาแอปพลิเคชัน ผู้วิจัยพิจารณาความต้องการในการใช้งานเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียน ดังนั้นรายละเอียดต่าง ๆ ในแอปพลิเคชันจะเป็นสถานการณ์ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหา คิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิด

สร้างสรรค์ รวมทั้งวิธีการใช้งานที่ง่าย สะดวกสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา 4) ขั้นการนำไปใช้ (Implementation) มีการนำแอปพลิเคชันไปทดลองใช้งานเบื้องต้นกับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อสังเกตพฤติกรรมการใช้งานแอปพลิเคชันของนักเรียน และสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับส่วนประกอบต่างๆของแอปพลิเคชัน เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงพัฒนาแอปพลิเคชันให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และ 5) ขั้นการประเมินผล (Evaluation) มีการประเมินผลแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นก่อนการนำไปใช้งานกับกลุ่มตัวอย่าง โดยประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิในด้านความมีประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการดังกล่าวมานั้น ถือว่าเป็นกระบวนการที่เป็นระบบ เพื่อให้ได้แอปพลิเคชันในการส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย นอกจากนี้รูปแบบในการออกแบบพัฒนาแอปพลิเคชันของการวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนาแอปพลิเคชันการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ตามหลักการเกมมิฟิเคชันเพื่อการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายของณัฐพล แก้วอุดร และพิสิษฐ์ ฌอน บัวนกน (2565) และสอดคล้องกับศิริพล แสนบุญส่ง และกิงสร เกาะประเสริฐ (2564) ที่ได้ศึกษาวิจัยพัฒนาเกมบนโมบิลแอปพลิเคชันสำหรับการพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและการสื่อสารในเด็กออทิสติก อีกทั้งการออกแบบและพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายมีกระบวนการขั้นตอนที่เป็นระบบ ทำให้ผลการประเมินประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันฯ จากผู้ทรงคุณวุฒิในภาพรวมของประสิทธิภาพของแอปพลิเคชันฯ อยู่ระดับมาก และเมื่อพิจารณาด้านความมีประโยชน์ ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง พบว่า ผลการประเมินทุกด้านอยู่ในระดับมาก

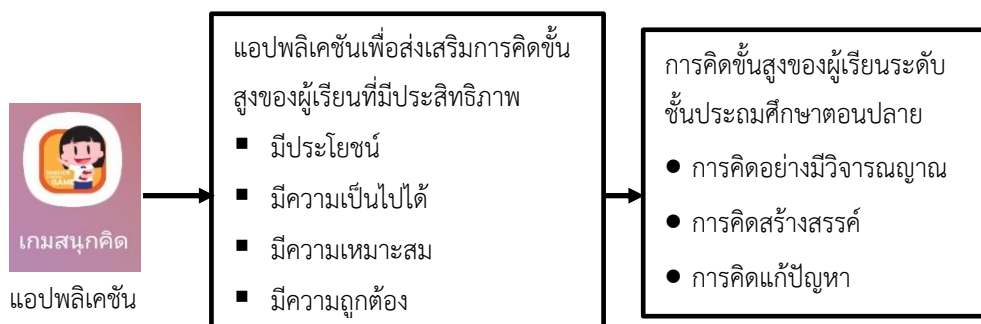
2. การศึกษาผลการใช้แอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ซึ่งประกอบด้วยผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายก่อนและหลังการใช้งานแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูง และผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่มีต่อการใช้งานแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูง ทั้งนี้ที่นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายมีความสามารถในการคิดขั้นสูงสูงขึ้นหลังการใช้การใช้แอปพลิเคชัน เนื่องจากการใช้แอปพลิเคชันที่เป็นเกม ช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมของนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความสนใจกระตือรือร้นในการเรียน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ จดจำสิ่งที่ได้เรียนรู้ได้ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของสุนทรี สุกุลพราหมณ์ และพิชชาดา ประสิทธิ์โชค (2565) ที่ได้พัฒนาแอปพลิเคชันประเภทเกมสำหรับการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้ทีมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะ

นักเรียนในศตวรรษที่ 21 สำหรับนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี นอกจากนี้แอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นนั้นมีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนานวัตกรรมการศึกษาของครูผู้สอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง นั่นคือ มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมก่อนใช้งาน และประเภทรูปแบบ เทคนิควิธีการที่นำไปใช้ในการสอนนั้นมีการใช้เทคนิคการใช้คำถามเชิงสถานการณ์เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนคิดหาคำตอบ สามารถช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูงได้ รวมทั้งการใช้แอปพลิเคชันมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของนักเรียน (จุลลดา จุลเสวก และชวนพบ เอี้ยวสานุรักษ์, 2564) รวมทั้งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการคิดขั้นสูงของนักวิชาการหลายท่านที่กล่าวถึงวิธีการปฏิบัติที่เป็นแนวทางการพัฒนาการคิดขั้นสูง คือ การฝึกการคิดโดยใช้เกมหรือกิจกรรมที่เน้นการแก้ปัญหาและการคิดสร้างสรรค์ โดยแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้นมีลักษณะเป็นเกมที่เน้นการฝึกคิดขั้นสูงผ่านสถานการณ์ต่าง ๆ ให้นักเรียนได้ฝึกคิดและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (กมลพร ทองธิยะ และกิตติชัย สุธาสิโนบล, 2564) และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยามีความพึงพอใจในภาพรวมของการใช้งานแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงอยู่ระดับมาก อันเนื่องมาจากปัจจัยเสริมที่ทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจต่อแอปพลิเคชันประกอบด้วยสีสัน การออกแบบอินเตอร์เฟซเมนูใช้งานที่เข้าใจง่าย ภาพ และตัวอักษรชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของเฟรดาว สุโลมาน (2566) การใช้ภาพประกอบที่สอดคล้องกับเนื้อหา มีความคมชัด สวยงาม ช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่ายและชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้อีกด้วย

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ทำให้มีนวัตกรรมทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ มีประโยชน์ มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ มีความเหมาะสม มีความถูกต้อง เนื่องจากการออกแบบและพัฒนาแอปพลิเคชันที่เน้นองค์ประกอบกระบวนการขั้นตอนที่มีความเป็นระบบ สอดคล้องตามแนวคิดของ ADDIE Model ซึ่งแอปพลิเคชันสามารถนำไปใช้งานได้ทั้งในสมาร์ตโฟนและคอมพิวเตอร์ มีลักษณะเป็นเกมที่ผู้เล่นสามารถเข้าใช้งานง่าย มีความน่าสนใจ มีสถานการณ์เรื่องราวเป็นภาพตัวการ์ตูน สีสันสวยงาม มีเสียงบรรยายประกอบภาพเคลื่อนไหว มีเสียงดนตรี มีคำถามเกี่ยวกับการคิดขั้นสูง ซึ่งหลังการใช้งานแอปพลิเคชันที่พัฒนาขึ้น ทำให้ผู้เล่นมีความสามารถในการคิดขั้นสูงที่เพิ่มสูงขึ้น และเกิดความพึงพอใจในการใช้งาน ทั้งในด้านความสอดคล้องของส่วนประกอบต่าง ๆ ภายในแอปพลิเคชันกับการใช้

งานจริง ด้านความสะดวกในการใช้งาน ด้านความสวยงามในการออกแบบ ด้านการจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ บนจอภาพ และด้านการสื่อความหมายของรูปภาพและข้อความ

ภาพที่ 1 โมเดลแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ควรนำแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษารวมทั้งผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาการคิดขั้นสูงของนักเรียนอย่างเป็นระบบ

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ควรสร้างความตระหนักในการให้ความสำคัญในการพัฒนาการคิดขั้นสูงของนักเรียน และส่งเสริมให้ครูมีความมุ่งมั่นและตั้งใจในการพัฒนาการคิดขั้นสูงของนักเรียน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ครูผู้สอนสามารถนำแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมการคิดขั้นสูงไปใช้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายได้ เนื่องจากการเข้าใช้งานง่าย ขั้นตอนวิธีการเล่นไม่ซับซ้อน โดยหลังจากติดตั้งที่สมาร์ทโฟนระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ นักเรียนสามารถใช้งานในเวลาใดก็ได้ จำนวนบ่อยครั้งเพียงใดก็ได้ สามารถช่วยพัฒนาการคิดขั้นสูงของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น

2. การวิจัยครั้งนี้สามารถต่อยอดในการวิจัยและพัฒนาเครื่องมือการวัดทักษะการคิดขั้นสูงที่มีฟังก์ชันของเกมที่หลากหลายเพิ่มขึ้น รวมทั้งมีฐานข้อมูลที่เก็บรวบรวมผลคะแนน

ความสามารถในการคิดขั้นสูงของนักเรียนรายบุคคลไว้ ที่สามารถดึงข้อมูลไปใช้ในการพัฒนา
นักเรียนรายบุคคลได้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2566
และโครงการวิจัยได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราช
ภัฏพระนครศรีอยุธยา ขอขอบคุณผู้ที่ส่วนเกี่ยวข้องที่กับการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- เฟรดดาว สุโลมาน. (2566). การพัฒนาแอปพลิเคชันเกมการศึกษาต้นแบบ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้
คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัย
สวนดุสิต*, 19(3), 19-35.
- กมลพร ทองธิยะ และกิตติชัย สุธาสีโนบล. (2564). การพัฒนาการคิดขั้นสูง : ความสามารถทาง
สติปัญญาที่สำคัญในโลกยุค New Normal. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*,
19(2), 28-44.
- จุลลดา จุลเสวก และชวนพบ เอี้ยวสานุรักษ์. (2564). แนวทางการพัฒนานวัตกรรมการศึกษาของ
ครูผู้สอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิจัยราชภัฏ
กรุงเทพฯ*, 8(1), 33-39.
- ชูศรี วงศ์รัตน์ และองอาจ นัยพัฒน์. (2551). *แบบแผนการวิจัยเชิงทดลองและสถิติวิเคราะห์ :
แนวคิดพื้นฐานและวิธีการ*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพล แก้วอุตร และพิสิษฐ์ ฌอน บัวนก. (2565). การพัฒนาแอปพลิเคชันการจัดการเรียนการ
สอนออนไลน์ตามหลักการเกมมิฟิเคชันเพื่อการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการ
คิดแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย. *วารสาร
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 11(2), 489-502.
- ศิริพล แสนบุญส่ง และกิงสร เกาะประเสริฐ. (2564). การพัฒนาเกมโมบิลแอปพลิเคชัน สำหรับ
การพัฒนาทักษะทางด้านภาษาและการสื่อสารในเด็กออทิสติก. *วารสารครีนครินทรวิโรฒ
วิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 13(26), 133-146.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2567). *ค่าสถิติพื้นฐานระดับประเทศของผลการทดสอบ O-
NET* ชั้น ป.6. เข้าถึงได้จาก <https://catalog.niets.or.th/group/exam result>

- สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวง ศึกษาธิการ.
(2565). *คู่มือประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. (พิมพ์ครั้งที่
3). กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์อักษรไทย (น.ส.พ. ฟ้าเมืองไทย).
- สุนทรี สกุลพราหมณ์ และพิชชาดา ประสิทธิโชค. (2565). การพัฒนาแอปพลิเคชันประเภทเกม
สำหรับการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้ทีมเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21
สำหรับนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี. *Journal of Information and Learning*,
33(1), 1-10.
- Branch, R.M. (2009). *Instructional design: The ADDIE approach*. New York : Springer.
- Kwangmuang, P., Jarutkamolpong, S., Sangboonraung, W. & Daungtod, S. (2021). The
development of learning innovation to enhance higher order thinking skills
for students in Thailand junior high schools. *Heliyon*, 7(6), 1-13.
- Lewis, A. & Smith, D. (1993). Defining higher order thinking. *Theory into practice*, 32(3),
131-137.
- McGriff, S. J. (2000). Instructional system design (ISD): Using the ADDIE model.
Retrieved June, 10(2003), 513-553.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd Edition). New York : Harper
and Row.

การศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศของนักศึกษาปริญญาตรี วิทยาลัยนาฏศิลป์

A study of Components of a Flipped Classroom Model with Blended Learning to Promote Information Literacy of Undergraduate Students at the College of Dramatic Arts

พิมพ์พรลภัส ลักษณะวิเชียร¹ ภาสกร เรืองรอง² และพิชญภา ยวงสร้อย³

Pimpornlapat Laksanawichien, Passakorn Rueangrong and Pichayapha Yuangsoi

Received: April 21, 2024

Revised: July 20, 2024

Accepted: August 02, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสาน และ 2) ประเมินคุณภาพของรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสาน เพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศของนักศึกษาปริญญาตรี วิทยาลัยนาฏศิลป์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็น แบบประเมินคุณภาพของรูปแบบ แบบประเมินรับรองคุณภาพ ของรูปแบบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบของรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสาน เพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศของนักศึกษาปริญญาตรี วิทยาลัยนาฏศิลป์ มีทั้งสิ้น 9 องค์ประกอบหลัก และ 38 องค์ประกอบย่อย โดย 7 องค์ประกอบหลักด้านบริบท ได้แก่ 1) องค์ประกอบด้านสื่อการสอน 2) องค์ประกอบด้านผู้สอน 3) องค์ประกอบด้านเนื้อหาวิชา 4) องค์ประกอบด้านผู้เรียน 5) องค์ประกอบด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 6) องค์ประกอบด้านวิธีการสอน และ 7) องค์ประกอบด้าน

¹⁻³ มหาวิทยาลัยนเรศวร; Naresuan University

Corresponding author, e-mail: pim.on9942@gmail.com

การประเมินผล และ 2 องค์ประกอบหลักด้านกระบวนการ ได้แก่ ด้านขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2) ผลการหาคุณภาพของรูปแบบผู้เชี่ยวชาญมีความเห็น ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ พบว่า โดยภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.20) เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า องค์ประกอบที่มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด คือ ด้านการ ประเมินผล มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D.=0.66) และด้านการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.59$, S.D.=0.76) และองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมในระดับมาก คือ ด้านสื่อการสอน ($\bar{X} = 4.47$, S.D.=0.67) ด้านผู้สอน ($\bar{X} = 4.42$, S.D.=0.77) ด้านเนื้อหาวิชา ($\bar{X} = 4.42$, S.D.=0.71) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ($\bar{X} = 4.45$, S.D.=0.71) ด้านผู้เรียน ($\bar{X} = 4.43$, S.D.=0.69) ด้านขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.38$, S.D.=0.71) และด้านวิธีการสอน ($\bar{X} = 4.37$, S.D.=0.73) ตามลำดับ ทุกองค์ประกอบมีความสอดคล้องกัน ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นรับรอง คุณภาพของรูปแบบทุกองค์ประกอบ

คำสำคัญ: ห้องเรียนกลับด้าน, การเรียนรู้แบบผสมผสาน, การรู้สารสนเทศ

Abstract

The purposes of this research article were 1) to develop the flipped classroom model with blended learning; and 2) to evaluate the quality of the flipped classroom model with blended learning to promote information literacy of undergraduate students at the College of Dramatic Arts. The sample group consisted of 9 experts by purposive sampling. The research instruments were an opinion questionnaire, a model quality assessment form, and a model quality assurance assessment form. The statistics used for data analysis were mean and standard deviation. The research results found that 1) the components of the flipped classroom model with blended learning to promote information literacy of undergraduate students at the College of Dramatic Arts consisted of 9 main components and 38 subcomponents. The 7 main components of context were 1) instructional media component, 2) instructor component, 3) subject content component, 4) learner component, 5) information technology component, 6) teaching method component, and 7) evaluation component and 2 main process

components were learning management steps and teaching and learning activities organization; 2) for the results of the quality search of the model, experts had opinions and assessed the appropriateness of the format, finding that overall the quality was at a high level ($\bar{X}$ = 4.43, S.D. = 0.20). When separated into each aspect, it was found that the component with the highest level of appropriateness was evaluation. The most appropriate components were teaching media ($\bar{X}$ = 4.51, S.D.=0.66) and teaching activities ($\bar{X}$ = 4.59, S.D.=0.76). The components with the most appropriate components were teaching media ($\bar{X}$ = 4.47, S.D.=0.67), teachers ($\bar{X}$ = 4.42, S.D.=0.77), course content ($\bar{X}$ =4.42, S.D.=0.71), information technology ($\bar{X}$ = 4.45, S.D.=0.71), learners ($\bar{X}$ = 4.43, S.D.=0.69), learning management steps ($\bar{X}$ = 4.38, S.D.=0.71), and teaching methods ($\bar{X}$ =4.37, S.D.=0.73), respectively. All components were consistent. Experts endorsed the quality of all components of the model.

Keywords: Flipped Classroom, Blended Learning, Information Literacy

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 โลกได้เข้าสู่ที่เรียกว่า “สังคมความรู้” ความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นทุกวัน สามารถรับความรู้ได้จากหลายช่องทางและได้รับอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์หรือระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน ด้านการศึกษาในปัจจุบันจึงต้องปรับเปลี่ยนให้ตอบสนองกับทิศทางการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอน เทคนิควิธีสอน ผู้เรียน แหล่งเรียนรู้ พฤติกรรมการเรียนรู้ และการแสวงหาความรู้โดยการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้นต้องก้าวข้ามสาระวิชาไปสู่การเรียนรู้ทักษะเพื่อการดำรงชีวิต กล่าวคือ เป็นการสอนที่ผู้สอนให้ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาสาระความรู้หลักพัฒนาตนเองตามความสามารถและสติปัญญาของแต่ละคน เน้นการเรียนรู้ของผู้เรียนในการสร้างและใช้ความรู้ด้วยตนเอง การลงมือปฏิบัติจริง และสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (21ST Century Skills) เป็นแนวคิดการพัฒนาทักษะผู้เรียนตั้งแต่ชั้นอนุบาลไปจนถึงมหาวิทยาลัยและตลอดชีวิต (วิจารณ์ พานิช, 2555) ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 ซึ่งกำหนดยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางการศึกษา ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยกำหนด

เป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) ผู้เรียนมีทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานของพลเมืองไทยและทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 2) คนทุกช่วงวัยมีทักษะความรู้ความสามารถและสมรรถนะตามมาตรฐานการศึกษาและมาตรฐานวิชาชีพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ตามศักยภาพ 3) สถานศึกษาทุกระดับการศึกษาสามารถจัดกิจกรรม/กระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรอย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน และ 4) แหล่งเรียนรู้ สื่อ ตำราเรียน นวัตกรรม และสื่อการเรียนรู้มีคุณภาพและมาตรฐาน ประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

แนวทางในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้านการรู้สารสนเทศ (Information Literacy) คือ ทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เพราะการเรียนรู้ในปัจจุบันไม่ได้จำกัดแค่ในห้องเรียน การเรียนรู้สามารถสืบค้นได้จากแหล่งเรียนรู้ที่มีมากมาย ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องมีทักษะในการรู้สารสนเทศ เพื่อให้สามารถเข้าถึง ค้นหา วิเคราะห์ และสามารถนำสารสนเทศนั้น ๆ ไปใช้งานได้ เนื่องจากปัจจุบันนี้มีข้อมูลหรือแหล่งเรียนรู้สารสนเทศต่าง ๆ ผ่านเครือข่ายระบบอินเทอร์เน็ตที่ทำให้ผู้เรียนสามารถค้นหาได้อย่างหลากหลาย สารสนเทศที่มีอยู่อย่างมากมายนั้น ผู้ใช้งานจำเป็นที่จะต้องมีความสามารถในการรู้สารสนเทศเพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นความจริง มีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้งานหรืออ้างอิงได้อย่างมีคุณภาพ การรู้สารสนเทศนั้นทำให้ผู้เรียนมีความได้เปรียบในการเรียนรู้ (Santos, M. V. & Mayoral, R. M., 2018) อีกทั้งยังเป็นแนวทางหรือวิธีส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะในการเข้าถึง ประเมิน และใช้ประโยชน์จากสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้คุณภาพของบัณฑิตที่ผลิตออกป้อนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ของรายวิชาและหลักสูตร และสอดคล้องกับแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ (จันทกานต์ พันเลียว, 2562)

การจัดการเรียนการสอนในวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม ดำเนินการจัดการศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย และสาขาวิชาดนตรีศึกษา มีภารกิจสำคัญในการจัดการเรียนการสอนในศาสตร์สาขาด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และคีตศิลป์ ทั้งไทยและสากลที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องซึ่งกันและกัน (วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย, 2562) การเรียนการสอนรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น มุ่งเน้นให้นักศึกษาสามารถศึกษาค้นคว้าอย่างอิสระด้วยตนเองและการแสวงหาสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อการนำเสนออย่างสร้างสรรค์ (วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย, 2562) ที่ผ่านมาการจัดการเรียนการสอนตามบริบทของวิทยาลัย การเรียนของนักศึกษาเน้นการพัฒนาสมรรถนะเฉพาะด้านนาฏศิลป์และดนตรี

ด้วยการปฏิบัติจริงตามศักยภาพและโอกาสของผู้เรียน ดังนั้นจึงไม่สามารถเข้าเรียนในชั้นเรียนได้ตามเวลา มีผู้เรียนบางส่วนในห้องเรียนถูกดึงไปทำกิจกรรมอื่น อันเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น การแสดงเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม การฝึกซ้อมการแสดงงานประเพณีลอยกระทงเผาเทียน เล่นไฟ จังหวัดสุโขทัย ฯลฯ ทำให้ไม่สามารถเข้าห้องเรียนได้ครบถ้วน ผู้สอนบรรยายเนื้อหาหน้าชั้นเรียน ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ให้ผู้เรียน ในลักษณะครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher Center) และมอบหมายการบ้านให้ผู้เรียนไปศึกษาเพิ่มเติม ผู้เรียนจึงเป็นเพียงผู้รับความรู้แต่เพียงอย่างเดียว ทำให้เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน (ทิตนา แคมมณี, 2551)

จากสภาพการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าหากการจัดการเรียนการสอน ในรูปแบบเดิมไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการจัดการเรียนการสอนที่นำเอาเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชั้นเรียน พบว่า การนำวิธีการห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) เป็นอีกรูปแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการจัดการเรียนการสอนข้างต้น โดยรูปแบบการสอนนี้เปลี่ยนการสอนแบบเดิมจากผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนหน้าชั้นเรียน เป็นการให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้จากนอกห้องเรียนด้วยตนเองผ่านสื่อเทคโนโลยีที่ผู้สอนสร้างขึ้น จากนั้นผู้สอนจะให้นำสิ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้มาใช้ทำกิจกรรมร่วมกันในชั้นเรียน โดยผู้สอนคอยให้คำแนะนำและตั้งคำถามให้ผู้เรียนได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนและผู้สอน การเรียนด้วยวิธีนี้จะส่งผลให้ผู้เรียนมีความสามารถในการรู้สารสนเทศและสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ต่อยอดให้เกิดความรู้ใหม่ (วิจารณ์ พานิช, 2556) ห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ที่ถูกคิดขึ้นจากประสบการณ์การสอนในชั้นเรียนของ Jonathan Bergmann และ Aaron Sams ซึ่งพวกเขาเป็นครูวิชาเคมีของโรงเรียน Woodland Park High School รัฐโคโลราโด ประเทศสหรัฐอเมริกา แนวคิดของห้องเรียนกลับด้านเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ได้เปลี่ยนสภาพของห้องเรียนไปโดยสิ้นเชิง เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเอง ทำให้ห้องเรียนเต็มไปด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เกิดการเรียนรู้เป็นศูนย์กลางของห้องเรียนให้บริการ Feedback แก่ผู้เรียนในทันที ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และครูจะต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ มีพื้นฐานแน่นพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ การจัดระบบความรู้ มีความสามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนและมีความรู้จริง เปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนการสอนสร้างทักษะที่จำเป็นโดยเรียนด้วยการลงมือปฏิบัติ ครูเปลี่ยนจากครูสอนเป็นพี่เลี้ยง ครูฝึก (Coach) หรือผู้จัดการ ผู้สนับสนุน Learning Facilitator การนำเสนอเป็นรายงานผู้เรียนทำ Reflection ดังนั้นห้องเรียนกลับด้านจึงเป็นวิธีการที่

ครอบคลุมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อไม่ให้เกิดการเรียนการสอนเกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น แต่จะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ห้องเรียนกลายเป็นขนาดใหญ่และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ด้วยการเรียนรู้สารสนเทศ ที่สามารถพัฒนาศักยภาพและเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งกิจกรรมเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนตามความต้องการซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่แปรเปลี่ยนไปตามความต้องการและสภาพแวดล้อมของผู้เรียน (Brian, J. B., 2010) การเรียนที่ผสมผสานยุทธวิธีในการเรียนการสอนเข้าด้วยกัน ทั้งการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้า และการเรียนการสอนแบบออนไลน์ โดยใช้สื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยีสมัยใหม่ กิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งสามารถทำให้เกิดการเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์และช่วยเพิ่มคุณภาพของผู้เรียน (วรางคณา โตโพธิ์ไทย, 2565) ดังที่เมอร์ริสา นันทา (2565) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้านร่วมกับปัญหาเป็นฐานสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้านร่วมกับปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา ด้วยรูปแบบวิธีสอนที่แตกต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษากลุ่มที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้านร่วมกับปัญหาเป็นฐาน นั้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหาสูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยกลุ่มที่เรียนด้วยรูปแบบปัญหาเป็นฐานและกลุ่มที่เรียนด้วยรูปแบบปกติ และนักศึกษากลุ่มที่เรียนด้วยรูปแบบปัญหาเป็นฐานมีทักษะการแก้ปัญหาสูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยรูปแบบปกติ นอกจากนั้นยังพบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้านร่วมกับปัญหาเป็นฐานอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยครั้งนี้ยืนยันได้ว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้านร่วมกับปัญหาเป็นฐานนั้นสามารถพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจสำหรับนักศึกษา ระดับปริญญาตรีได้จากคุณลักษณะเด่นของห้องเรียนกลับด้านที่ซึ่งสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีในทุกที่ทุกเวลา

การจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสานเป็นการผสมผสานการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและการเรียนแบบออนไลน์ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการนั่งฟังบรรยายในชั้นเรียนปกติและเป็นแนวทางในการช่วยผู้เรียนที่มีความจำเป็นต้องขาดเรียนบ่อยครั้ง เนื่องจากต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ จนทำให้เรียนไม่ทันเพื่อน จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว วัฒนธรรม ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้ผู้สอนต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย การเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีควบคู่กับวิธีการสอนจะช่วยตอบสนองความต้องการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ทำให้

ผู้เรียนกำหนดสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และเป็นการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้มีความน่าสนใจ และมีความสุข สนุกในการเรียน

จากสภาพปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนารูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสาน เพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศของนักศึกษาปริญญาตรี วิทยาลัยนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นการผสมผสานการจัดการเรียนการสอน ทั้งทฤษฎี ปฏิบัติและกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นความสามารถในการรู้สารสนเทศตามความสนใจของตนเองอย่างอิสระซึ่งเป็นแนวทางหรือวิธีส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะในการเข้าถึงและเข้าใจแหล่งสารสนเทศ ในรูปแบบต่างๆ ที่ต้องการค้นหา การประเมินค่า การใช้สารสนเทศ และสร้างองค์ความรู้ ด้วยตนเองอย่างถูกต้อง และสร้างสรรค์ ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนด้วยการนำแนวคิดห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสาน เพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศของผู้เรียนให้มีทักษะที่สำคัญเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 และเป็นเครื่องมือพัฒนาการศึกษาของชาติต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศของนักศึกษาปริญญาตรี วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
2. เพื่อประเมินคุณภาพของรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศของนักศึกษาปริญญาตรี วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ ประกอบด้วย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เชี่ยวชาญในการสร้างรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสานที่พัฒนาขึ้น จำนวน 9 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งมีเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือก คือ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาเอก มีประสบการณ์การสอนในสถาบันอุดมศึกษา ไม่นต่ำกว่า 3 ปี มีความเชี่ยวชาญอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นไปในด้านต่อไปนี้ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเนื้อหาในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ หรือบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศ 2) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา หรือคอมพิวเตอร์ 3) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัยและประเมินผล อาจารย์ด้านวิจัย โดยเป็นผู้มีประสบการณ์สอนในระดับอาชีวศึกษาหรืออุดมศึกษา มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาเอก หรือตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ มีความเชี่ยวชาญ มีผลงานวิจัยหรือผลงานวิชาการในสาขาที่เกี่ยวข้อง

1. ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ซึ่งเป็นผู้มีคุณวุฒิการศึกษาในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ หรือบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ในระดับปริญญาเอก และมีประสบการณ์ในด้านการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและเกี่ยวข้องกับการศึกษาไม่น้อยกว่า 3 ปี หรือระดับปริญญาโท ที่มีประสบการณ์ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาสารสนเทศและการศึกษาค้นคว้าและหรือรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา ค้นคว้าในระดับอาชีวศึกษาหรือสถาบันอุดมศึกษา ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

2. ผู้เชี่ยวชาญด้านด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณวุฒิการศึกษาในสาขาเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา หรือคอมพิวเตอร์ ในระดับปริญญาเอกและมีประสบการณ์ในด้านการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและเกี่ยวข้องกับการศึกษา ไม่น้อยกว่า 3 ปี หรือระดับปริญญาโท ที่มีประสบการณ์ในด้านการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและเกี่ยวข้องกับการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาหรือสถาบันอุดมศึกษา ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

3. ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและประเมินผล ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณวุฒิการศึกษาด้านวิจัยและประเมินผล อาจารย์ทางด้านวิจัย ในระดับปริญญาเอก และมีประสบการณ์ในด้านการวิจัย หลักสูตร การวัดและประเมินผลและเกี่ยวข้องกับการศึกษา ไม่น้อยกว่า 3 ปี หรือระดับปริญญาโทที่มีประสบการณ์ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชา การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้และหรือรายวิชา การวัดและประเมินผลเพื่อการศึกษา ค้นคว้าในระดับอาชีวศึกษาหรือสถาบันอุดมศึกษา ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือวิจัย ได้แก่

1) แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ประเด็นในการสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ ข้อมูล และปัญหาของรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสาน

2) แบบประเมินคุณภาพของรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสาน เป็นการพิจารณาความเหมาะสมของแต่ละองค์ประกอบ โดยมีการกำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์

3) แบบประเมินรับรองคุณภาพของรูปแบบ การประเมินความสอดคล้องระดับความคิดเห็นในการตรวจสอบเพื่อรับรองคุณภาพของรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสานที่พัฒนาขึ้น

ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาองค์ความรู้ แนวคิดทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศ
2. สำรวจปัญหา วิเคราะห์ผู้เรียน จุดประสงค์ของรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศของนักศึกษาปริญญาตรี วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
3. พัฒนารอบแนวคิดรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้ แบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศของนักศึกษาปริญญาตรี วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
4. ประเมินคุณภาพของรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศของนักศึกษาปริญญาตรี วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
5. จัดทำร่างต้นแบบรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศของนักศึกษาปริญญาตรี วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
6. นำร่างต้นแบบรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศของนักศึกษาปริญญาตรี วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่สร้างขึ้นมาทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องกันของรูปแบบ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำแบบสอบถามมาขอความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญโดยการสนทนากลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในแต่ละองค์ประกอบจนทำให้ได้ร่างรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสาน
2. นำร่างรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสานฯ ที่ได้สร้างขึ้น พร้อมแบบประเมินคุณภาพของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ซึ่งเป็นผู้มีคุณวุฒิการศึกษาในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์ จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 3 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและประเมินผล จำนวน 3 คน มีประสบการณ์ในด้านการเรียนการสอนไม่น้อยกว่า 3 ปี ขึ้นไปได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ประเมินคุณภาพโดยใช้มาตรวัดประเมินค่าแบบลิเคิร์ต แบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด และแปลผลการประเมิน ดังนี้

4.50-5.00	หมายถึง	มีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด
3.50-4.49	หมายถึง	มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก
2.50-3.49	หมายถึง	มีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง
1.50-2.49	หมายถึง	มีคุณภาพอยู่ในระดับน้อย
1.00-1.49	หมายถึง	มีคุณภาพอยู่ในระดับน้อยที่สุด
เกณฑ์การยอมรับ มีค่าตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป		

3. สร้างรายการประเมินที่ครอบคลุมองค์ประกอบหลักด้านบริบท และด้านกระบวนการ โดยได้รายการประเมิน 38 ข้อ

4. นำแบบประเมินคุณภาพของรูปแบบไปให้ผู้เชี่ยวชาญทำการประเมิน ตามวันและเวลาที่ได้นัดหมาย

5. นำข้อมูลที่ได้จากการประเมินมาทำการวิเคราะห์
การวิเคราะห์ข้อมูล

- นำผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ข้อมูล
- หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ระดับคุณภาพของรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสาน และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
- แปลผลการประเมินในแต่ละรายการ ทำในภาพรวมแต่ละด้าน และรายข้อ

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้ แบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศของนักศึกษาปริญญาตรี วิทยาลัยนาฏศิลป์ ร่างรูปแบบห้องเรียนกลับด้านฯ มีทั้งสิ้น 9 องค์ประกอบหลัก และ 38 องค์ประกอบย่อย โดย 7 องค์ประกอบหลักด้านบริบท คือ 1) องค์ประกอบด้านสื่อการสอน 2) องค์ประกอบด้านผู้สอน 3) องค์ประกอบด้านเนื้อหาวิชา 4) องค์ประกอบด้านผู้เรียน 5) องค์ประกอบด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 6) องค์ประกอบด้านวิธีการสอน และ 7) องค์ประกอบด้านการประเมินผล และ 2 องค์ประกอบหลักด้านกระบวนการ คือ ด้านขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ตารางที่ 1 คำอธิบายรายละเอียดของ องค์ประกอบด้านบริบท

บริบท	การเตรียมการ
สื่อการสอน (Media)	
- วิดีโอ (Videos)	วิเคราะห์ จัดเตรียม และพัฒนาสื่อการสอน จัดเตรียม ปรับปรุง หรือ สร้างสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้
- เอกสารประกอบการสอน (Texting Interviews)	

บริบท	การเตรียมการ
- ตำราวิชาการ (Textbook) - เว็บไซต์ (Websites) - บล็อก (Blog)	ผู้เรียนสามารถใช้งานได้สะดวก ครอบคลุม และสอดคล้องกับบทเรียนเนื้อหาวิชา
ผู้สอน (Instructor)	
- การเป็นผู้อธิบายองค์ความรู้ (Concept Exploration) - การเป็นผู้ชี้แนะ (Coaching) - การเป็นผู้เลี้ยง (Tutorials) - การเป็นผู้คอยช่วยเหลือ (Guided) - การมุ่งมั่นหาประสบการณ์ (Experimental Engagement)	■ วิเคราะห์ตนเอง ทำความเข้าใจและพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับบทบาท ■ เตรียมตัวให้พร้อมเพื่อดำเนินการในการเปลี่ยนบทบาทหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนแทนการบรรยายหน้าชั้นเรียนเพียงอย่างเดียว และยังคงพัฒนาตนเองให้มีทักษะ ความเชี่ยวชาญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบ สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความตั้งใจและความมุ่งมั่นในการเรียนรู้
เนื้อหาวิชา (Subject)	
- กำหนดเนื้อหา (Select Subject) - การสร้างเนื้อหา (Create Subject) - การค้นหาเนื้อหา (Find Subject) - การรู้สารสนเทศ (Information Literacy)	■ วิเคราะห์เนื้อหา วัตถุประสงค์การเรียนรู้ และพัฒนาเนื้อหาวิชา ■ จัดเตรียมเนื้อหาให้ตรงกับวัตถุประสงค์ ดำเนินการจัดลำดับความยากง่ายของเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียน มีแหล่งค้นคว้าที่ถูกต้องสามารถเข้าถึงได้ง่าย
ผู้เรียน (Student)	
- การนำเสนอ (Presentations) - การให้ความหมาย (Meaning-Making) - การอภิปรายความคิดรวบยอด (Concept Exploration) - การรู้สารสนเทศ (Information Literacy) - การถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of Learning)	■ ทำความเข้าใจ วิเคราะห์ผู้เรียน และพัฒนาให้เกิดทักษะที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ ■ มีการทำความเข้าใจกับผู้เรียน ดำเนินการเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียน สร้างความรับผิดชอบและเกิดความร่วมมือในการทำกิจกรรม มีเจตคติที่ดีในการรู้สารสนเทศ มีความกระตือรือร้นและมุ่งมั่นในการเข้าถึงสารสนเทศ ตลอดจนมีความสามารถในการประเมินและการใช้สารสนเทศ นำเสนองาน และทำงานเป็นทีม
เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology)	
- เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) - อินเทอร์เน็ต (Internet) - เครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile Network) - ทรัพยากรด้านการศึกษแบบเปิด (OER : Open Educational Resources)	■ วิเคราะห์ จัดเตรียม และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้สอดคล้องกับผู้เรียน เนื้อหาวิชา และสภาพแวดล้อม ■ มีเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ที่นำไปใช้จริง มีความสะดวกในการใช้งานสามารถเข้าถึงและบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพไม่เป็นการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายให้กับผู้เรียน
วิธีการสอน (Instruction)	
- การเรียนรู้ออนไลน์ (Online Learning) - การสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) - การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning)	■ วิเคราะห์ จัดเตรียมและพัฒนาวิธีการสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียน เนื้อหาวิชา และเทคโนโลยี ■ เพื่อให้เกิดความตระหนักในคุณค่าเห็นความสำคัญโดยดำเนินการเน้นให้มีกิจกรรมและวิธีการสอนที่หลากหลายมีการบูรณาการอย่างเหมาะสม มีความสะดวกในการเรียนรู้ เกิดการเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุก

บริบท	การเตรียมการ
	เวลา ตรงตามความสนใจของผู้เรียน ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้จาก ประสบการณ์และปัญหา ผู้เรียนทุกคนเกิดการมีส่วนร่วม
การประเมินผล (Evaluation)	
- การตรวจสอบความเข้าใจ (Check for understanding) - การประเมินผลย่อย (Sub-evaluation) - การประเมินผลตามจริง (Actual evaluation) - ทักษะการรู้สารสนเทศ (Information Literacy Skill) จะต้องมิตักษะที่ต้องการเหล่านี้ + การเข้าถึงสารสนเทศ (Access to information) + การประเมินสารสนเทศ (Information evaluation) + การใช้สารสนเทศ (Use of information)	■ วิเคราะห์ และพัฒนาการประเมินผลการจัดการเรียนการสอน ■ มีการประเมินผลย่อยเพื่อให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเองและมีการแจ้งผลย้อนกลับ เพื่อให้ผู้เรียนได้นำผลไปพัฒนาหรือปรับปรุงตนเอง มีการประเมินผลที่หลากหลายเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นอกจากนั้นยังควรเป็นไปตามมาตรฐาน

คำอธิบายรายละเอียดของด้านกระบวนการ

ขั้นตอนที่ 1 พัฒนาสื่อการสอนแบบผสมผสาน (Develop Integrated Media) พัฒนาให้เหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องจุดประสงค์ มีการวิเคราะห์การออกแบบการพัฒนาการสร้างสื่อและการประเมินผลอย่างเป็นระบบเพื่อให้มีความเหมาะสม น่าสนใจ ทันสมัย ตรงตามเนื้อหาและความสนใจของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 2 คัดเลือกเนื้อหาแบบผสมผสาน (Select Integrated Subject) ผู้สอนเลือกเนื้อหาเพื่อนำมาช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และบรรลุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้ โดยเน้นความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ และการนำไปใช้ มีเนื้อหาควรเหมาะสมกับผู้เรียนและบริบทของวิชา

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนาแบบทดสอบแบบผสมผสาน (Develop Integrated Exercises) การพัฒนาและการออกแบบ แบบทดสอบ ควรสร้างแบบทดสอบให้ตรงกับจุดประสงค์ที่ต้องการ ให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมาย และพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับเนื้อหาวิชา รวมทั้ง มีการสร้างโจทย์จากสถานการณ์ และปัญหาในชีวิตจริง

ขั้นตอนที่ 4 ทำความเข้าใจกับผู้เรียนแบบผสมผสาน (Prepare Integrated Student) ผู้สอนดำเนินการแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ ขั้นตอนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรม และผลการเรียนรู้อย้อนกลับให้ผู้เรียน ในครั้งแรกของการจัดการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 5 พัฒนากิจกรรมแบบผสมผสาน (Develop Integrated Activity) การออกแบบและสร้างกิจกรรม ควรผ่านการวิเคราะห์เพื่อให้ตรงกับจุดประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียน

บรรลุและสอดคล้องกับเนื้อหา โดยเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียน มีความน่าสนใจเน้นกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และควรมีการออกแบบร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละบุคคล

ขั้นตอนที่ 6 จัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Learning Integrated Activities) การจัดการเรียนการสอนจะต้องเลือกวิธีการที่น่าสนใจ มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับจุดประสงค์และดำเนินการจัดกิจกรรมไปตามแผนการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ รวมถึงการปรับให้สอดคล้องกับศักยภาพและบริบทของผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 7 ประเมินผลการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Evaluation Integrated Learning Outcomes) ดำเนินการให้กิจกรรมการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับความต้องการวัดผล โดยมีการประเมินผลภาพรวมทั้งหมดของกิจกรรมให้สอดคล้องและครอบคลุมด้วยแบบประเมินที่มีคุณภาพ

2. ผลการหาคุณภาพของรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสาน เพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศของนักศึกษาปริญญาตรี วิทยาลัยนาฏศิลป์ แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าผลรวมความคิดเห็นต่อองค์ประกอบของรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสาน เพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศของนักศึกษาปริญญาตรี วิทยาลัยนาฏศิลป์

องค์ประกอบของรูปแบบ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	ค่าความ สอดคล้องตาม ความเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ (จำนวน 9 คน)	คะแนนการ รับรองตาม ความเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ (จำนวน 7 คน)
องค์ประกอบด้านบริบท					
1. องค์ประกอบด้านเนื้อหาวิชา (Content)					
1. กำหนดเนื้อหา	4.34	0.71	มาก	39.60	1
2. การสร้างเนื้อหา	4.72	0.68	มากที่สุด	42.48	1
3. การค้นหาเนื้อหา	4.19	0.74	มาก	37.71	1
เฉลี่ยรวม	4.42	0.71	มาก	39.93	1
4. การเป็นผู้อธิบายองค์ความรู้	4.71	0.87	มากที่สุด	42.39	1
5. การเป็นผู้ชี้แนะ	4.30	0.73	มาก	38.70	1
6. การเป็นพี่เลี้ยง	4.44	0.64	มาก	39.96	1
7. การเป็นผู้คอยช่วยเหลือ	4.11	0.78	มาก	36.99	1
8. การมุ่งค้นหาประสบการณ์	4.52	0.83	มากที่สุด	40.68	1
เฉลี่ยรวม	4.42	0.77	มาก	39.74	1
9. วิดีโอ	4.72	0.87	มากที่สุด	42.48	1
10. เอกสารประกอบการสอน	4.72	0.61	มากที่สุด	42.48	1

องค์ประกอบของรูปแบบ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	ค่าความ สอดคล้องตาม ความเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ (จำนวน 9 คน)	คะแนนการ รับรองตาม ความเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ (จำนวน 7 คน)
11. ดำราวิชาการ	4.31	0.71	มาก	38.79	1
12. เว็บไซต์	4.57	0.66	มากที่สุด	41.13	1
13. บล็อก	4.02	0.52	มาก	36.18	1
เฉลี่ยรวม	4.47	0.67	มาก	40.21	1
14. เครือข่ายสังคมออนไลน์	4.21	0.71	มาก	37.89	1
15. อินเทอร์เน็ต	4.53	0.73	มากที่สุด	40.77	1
16. เครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่	4.44	0.77	มาก	39.96	1
17. ทรัพยากรด้านการศึกษาแบบเปิด	4.61	0.63	มากที่สุด	41.49	1
เฉลี่ยรวม	4.45	0.71	มาก	40.02	1
18. การนำเสนอ	4.51	0.73	มากที่สุด	40.59	1
19. การให้ความหมาย	4.69	0.82	มากที่สุด	42.21	1
20. การอภิปรายความคิดรวบยอด	4.12	0.65	มาก	37.08	1
21. ทักษะการรู้สารสนเทศ	4.37	0.67	มาก	39.33	1
22. การถ่ายโอนการเรียนรู้	4.45	0.58	มาก	40.05	1
เฉลี่ยรวม	4.43	0.69	มาก	39.85	1
23. การจัดการเรียนการสอนผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่	4.65	0.66	มากที่สุด	41.85	1
24. การสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน	4.07	0.84	มาก	36.63	1
25. การเรียนการสอนทางอิเล็กทรอนิกส์	4.29	0.73	มาก	38.61	1
26. การสอนแบบผสมผสาน	4.46	0.67	มาก	40.14	1
เฉลี่ยรวม	4.37	0.73	มาก	39.30	1
27. การตรวจสอบความเข้าใจ	4.58	0.66	มากที่สุด	41.22	1
28. การประเมินผลตามสภาพจริง	4.54	0.64	มากที่สุด	40.86	1
29. ทักษะการรู้สารสนเทศ	4.42	0.68	มาก	39.78	1
เฉลี่ยรวม	4.51	0.66	มากที่สุด	40.62	1
30. ขั้นพัฒนาสื่อการสอนแบบผสมผสาน	4.26	0.76	มาก	38.34	1
31. ขั้นคัดเลือกเนื้อหาแบบผสมผสาน	4.61	0.82	มากที่สุด	41.49	1
32. ขั้นศึกษาเนื้อหาวิชาแบบผสมผสาน	4.48	0.59	มาก	40.32	1
33. ขั้นทำความเข้าใจกับผู้เรียนแบบผสมผสาน	4.05	0.64	มาก	36.45	1
34. ขั้นพัฒนากิจกรรมแบบผสมผสาน	4.52	0.57	มากที่สุด	40.68	1
35. ขั้นจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน	4.37	0.83	มาก	39.33	1
36. ขั้นประเมินผลการเรียนรู้แบบผสมผสาน	4.34	0.74	มาก	39.06	1
เฉลี่ยรวม	4.38	0.71	มาก	39.38	1

องค์ประกอบของรูปแบบ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	ค่าความ สอดคล้องตาม ความเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ (จำนวน 9 คน)	คะแนนการ รับรองตาม ความเห็นของ ผู้ทรงคุณวุฒิ (จำนวน 7 คน)
37. กิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน	4.53	0.78	มากที่สุด	40.77	1
38. กิจกรรมการเรียนการสอนแบบออนไลน์	4.65	0.73	มากที่สุด	41.85	1
เฉลี่ยรวม	4.59	0.76	มากที่สุด	41.31	1
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	4.43	0.20	มาก	39.90	1

จากตาราง 2 พบว่า ผลการหาคุณภาพของรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศของนักศึกษาปริญญาตรี วิทยาลัยนาฏศิลป์ พบว่า ภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.20) เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า องค์ประกอบที่มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด คือ ด้านการประเมินผล มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D.=0.66) และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.76) และองค์ประกอบที่มีความเหมาะสมในระดับมาก คือด้านสื่อการสอน ($\bar{X} = 4.47$, S.D.=0.67) ด้านผู้สอน ($\bar{X} = 4.42$, S.D.=0.77) ด้านเนื้อหาวิชา ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.71) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ($\bar{X} = 4.45$, S.D.=0.71) ด้านผู้เรียน ($\bar{X} = 4.43$, S.D.=0.69) ด้านขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.38$, S.D.=0.71) และด้านวิธีการสอน ($\bar{X} = 4.37$, S.D.=0.73) ตามลำดับ ทุกองค์ประกอบมีความสอดคล้องกัน ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นรับรองคุณภาพของรูปแบบทุกองค์ประกอบ

อภิปรายผลการวิจัย

1. องค์ประกอบและรายละเอียดของรูปแบบ ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบหลัก และ 38 องค์ประกอบย่อย โดย 7 องค์ประกอบหลักด้านบริบท คือ 1) องค์ประกอบด้านสื่อการสอน 2) องค์ประกอบด้านผู้สอน 3) องค์ประกอบด้านเนื้อหาวิชา 4) องค์ประกอบด้านผู้เรียน 5) องค์ประกอบด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 6) องค์ประกอบด้านวิธีการสอน และ 7) องค์ประกอบด้านการประเมินผล และ 2 องค์ประกอบหลักด้านกระบวนการ คือ ด้านขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งนี้เพราะองค์ประกอบและรายละเอียดของรูปแบบได้มาจากการศึกษาถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น การวิเคราะห์ สังเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำองค์ประกอบต่าง ๆ มาขอความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ จนทำให้ได้องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการศึกษา

แห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 และเกิดทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 กับผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

2. ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 9 คน มีความเห็นประเมินความสอดคล้องกันในทุกองค์ประกอบ โดยภาพรวมมีความสอดคล้องอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะทุกองค์ประกอบมีความสอดคล้องกัน และผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นรับรองคุณภาพของรูปแบบทุกองค์ประกอบ ซึ่งตรงกับการจัดการเรียนการสอน ณ ปัจจุบันที่ไม่จำกัดสถานที่ หรือเวลาในการศึกษาค้นคว้า ดังนั้นเมื่อมีข้อมูลหรือแหล่งเรียนรู้สารสนเทศต่าง ๆ ผ่านเครือข่ายระบบอินเทอร์เน็ตที่ทำให้ผู้เรียนสามารถค้นหาได้อย่างหลากหลายสารสนเทศที่มีอยู่อย่างมากมายนั้น ผู้ใช้งานจำเป็นที่จะต้องมีความสามารถในการรู้สารสนเทศเพื่อให้ได้สารสนเทศที่เป็นความจริง มีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้งานหรืออ้างอิงได้ และรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสาน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สารสนเทศของนักศึกษาปริญญาตรีถือเป็นทางเลือกหนึ่งที่ผู้เรียนสามารถเลือกใช้และนำไปพัฒนาต่อได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉรา เสงี่ยมวิทย์ (2560) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านเครือข่ายสังคม (The Development of Flipped Classroom Using Collaborative Through Social Network) โดยมีการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนและประเมินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ 11 คน ระยะที่ 2 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จำนวน 55 คน วัดผลการเรียนรู้ด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนเปรียบเทียบความแตกต่าง ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นผ่านการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ 11 คน โดยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และกอบชัย สิริพงศ์ดี (2565) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยอินเทอร์เน็ตแห่งสรรพสิ่งบนสมาร์ตโฟน สำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของไทย ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานร่วมกับเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตแห่งสรรพสิ่ง ว่าประกอบด้วยองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานร่วมกับอินเทอร์เน็ตแห่งสรรพสิ่ง กรอบงานของรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานร่วมกับอินเทอร์เน็ตแห่งสรรพสิ่ง และสถาปัตยกรรมระบบของรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานร่วมกับอินเทอร์เน็ตแห่งสรรพสิ่ง 2) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานร่วมกับเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต แห่งสรรพสิ่งบนสมาร์ตโฟน โดยรูปแบบดังกล่าว ประกอบด้วยการใช้เซนเซอร์บนสมาร์ตโฟนตรวจวัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพระหว่างการเรียนรู้ของนักศึกษาน

สมาร์ทโฟน เพื่อรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลสำหรับประเมินบริบทสถานการณ์เรียนรู้ของนักศึกษาลงในฐานข้อมูลสะสมแฟ้มผลงานของนักศึกษานับบริการคราวัค ทั้งนี้ผู้สอนและนักศึกษาจะสามารถติดตามและประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง และนักศึกษาได้ผ่านแอปพลิเคชันหรือบริการเว็บบนคอมพิวเตอร์ และรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วยอินเทอร์เน็ตแห่งสรรพสิ่งบนสมาร์ทโฟนมีคุณภาพตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในระดับดี

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาครั้งนี้ได้โมเดลองค์ประกอบของรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศของนักศึกษาปริญญาตรี เพื่อเป็นต้นแบบในการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสาน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามทักษะในศตวรรษที่ 21 และการจัดการเรียนรู้ยุคไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งแสดงถึงความเชื่อมโยงขององค์ประกอบรูปแบบห้องเรียนกลับด้านฯ ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบหลัก และ 38 องค์ประกอบย่อย โดย 7 องค์ประกอบหลักด้านบริบท คือ 1) องค์ประกอบด้านสื่อการสอน 2) องค์ประกอบด้านผู้สอน 3) องค์ประกอบด้านเนื้อหาวิชา 4) องค์ประกอบด้านผู้เรียน 5) องค์ประกอบด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 6) องค์ประกอบด้านวิธีการสอน และ 7) องค์ประกอบด้านการประเมินผล และ 2 องค์ประกอบหลักด้านกระบวนการ คือ ด้านขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การนำรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศไปใช้ควรคำนึงถึงปัจจัย 3 ด้าน คือ 1) ด้านเครื่องมือการเรียนรู้ ควรคำนึงถึงเครื่องมือการเรียนรู้ที่สามารถใช้กับการเรียนออนไลน์ได้อย่างเหมาะสม 2) ด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึง และ 3) ด้านแหล่งทรัพยากรทางการเรียน การจัดการศึกษาในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคแห่งเทคโนโลยีดิจิทัลนั้น ไม่อาจจัดให้มีการเรียนรู้เฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น จำเป็นต้องอาศัยแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้อื่น ๆ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรนำรูปแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศไปประยุกต์ใช้หรือบูรณาการกับการเรียนการสอนในรายวิชาอื่น ๆ

2. ควรเพิ่มเทคนิคให้การเรียนการสอนได้รับความสนใจจากผู้เรียน เพื่อประโยชน์สำหรับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ และขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กอบชัย สิริพงศ์ดี. (2565). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานด้วย อินเทอร์เน็ตแห่งสรรพสิ่งบนสมาร์ตโฟน สำหรับนักศึกษาบัณฑิตศึกษาของไทย. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรอุตสาหกรรมดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา). คณะครุศาสตร์ อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- จันทกานต์ พันเลียว. (2562). การพัฒนาทักษะการรู้สารสนเทศในรายวิชาโครงงานสารสนเทศศาสตร์ของนิสิต ระดับปริญญาตรี คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ณเอนริสา นันทา. (2565). การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนกลับด้านร่วมกับปัญหาเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา). คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- ทิตินา แคมมณี. (2551). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรางคณา โตโพธิ์ไทย. (2565). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้สื่อสังคมสำหรับนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช : สำนักบรรณสารสนเทศ.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). ครูเพื่อศิษย์สร้างห้องเรียนกลับด้าน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : เอส.อาร์.พรินท์ติ้ง แมสโปรดักส์.
- วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย. (2562). หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต. (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2562). สุโขทัย : วิทยาลัยนาฏศิลปสุโขทัย.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579*. กรุงเทพฯ :
พริกหวานกราฟฟิค.
- อัจฉรา เขยเชิงวิทย์. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้าน
โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือผ่านเครือข่ายสังคม. *วารสารเทคโนโลยีอุตสาหกรรม*
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 1(1), 163-178.
- Brian, J. B. (2010). *Hybrid Courses with Flexible Participation-The Hyflex Design*.
Retrieved from https://www.igi-global.com/gateway/chapter/92972#_pnlRecommendationForm
- Santos, M. V. & Mayoral, R. M. (2018). Information literacy in managers' education.
Journal of Business & Finance Librarianship, 23(2), 167-182.

การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทาง ภูมิศาสตร์และเวลาโลก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนศรีนครินทรวิทยาส อําเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

Learning Management with 5 Steps Collaborative Learning Process on
Geographic Tools and World Time of Matthayomsuksa 1 Students at
Srinaphakhet Wittaya School, Takfa District, Nakhon Sawan Province

ภัศราภรณ์ งามสมจันทร์¹ ชาວาริต จงเกษกรณ² และภาราดร แก้วบุตรดี³
Phatsaraporn Ngamsomjan, Chaowarit Jongkatkorn และ Pharadon Kaewbutdee

Received: May 11, 2024

Revised: June 26, 2024

Accepted: August 02, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนศรีนครินทรวิทยาส ตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วย การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เป็นการวิจัยเชิงทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน จำนวน 6 แผน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน จำนวน 40 ข้อ และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน จำนวน 10 ข้อ การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

¹ โรงเรียนศรีนครินทรวิทยาส; Srinaphakhet Wittaya School

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: ngamsomjan@gmail.com

ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน ใช้การทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยที่ไม่เป็นอิสระจากกัน ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน ทั้ง 6 แผน อยู่ในระดับความเหมาะสมมากที่สุด และมีประสิทธิภาพโดยรวม (E_1/E_2) เท่ากับ 92.12/90.22 2) ผลการทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และ 3) ผลการศึกษาความพึงพอใจในการใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในการใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน, ประสิทธิภาพ, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ความพึงพอใจ

Abstract

The objectives of this research article were 1) to develop and find the efficiency of learning management with 5-step collaborative learning process on Geographic Tools and World Time of Mathayomsuksa 1 students at Srinaphakhet Wittaya School according to the criteria of 80/80; 2) to compare the learning achievement before and after learning with the 5-step collaborative learning process; and 3) to study the satisfaction of students with the 5-step collaborative learning process. This was an experimental research. The research instruments included learning management plan with 5-step collaborative learning process, 6 plans, 40-item pre- and post-learning achievement test, and 10-item student satisfaction questionnaire with the 5-step collaborative learning process. Data analysis included percentage, mean, standard deviation, and comparison of achievement before and after learning using the independent mean comparison test. The research results found that 1) the results of the development and efficiency of learning management with the 5-step collaborative learning process on Geographic Tools and World Time

of Mathayomsuksa 1 students found that the development of learning management with the 5-step collaborative learning process in all 6 plans was at the most appropriate level and had an overall efficiency (E1/E2) of 92.12/90.22; 2) the results of the comparative test of learning achievement with the 5-step collaborative learning process found that the students' learning achievement after studying was higher than before studying; 3) the results of the study of satisfaction in using the 5-step collaborative learning process found that students were satisfied with using the 5-step collaborative learning process at the highest level overall.

Keywords: 5-step Collaborative Learning Process, Efficiency, Learning Achievement, Satisfaction

บทนำ

สาระภูมิศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องทั้งวิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สามารถบูรณาการกับศาสตร์อื่น ๆ ได้ เช่น ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ รวมทั้งได้พิจารณาเห็นว่า ปัจจุบันประเทศไทย และพื้นที่ต่าง ๆ ของโลกเกิดภาวะวิกฤตด้านกายภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม และมีผลกระทบอย่างรุนแรงมาขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนั้นกระแสโลกาภิวัตน์ ความทันสมัยของวิทยาการและเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ที่เป็นเทคโนโลยีสารสนเทศ ทางภูมิศาสตร์มีมากขึ้น ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการสร้างความยั่งยืน ซึ่งการเรียนรู้เพียงสาระสำคัญของสาระภูมิศาสตร์ไม่เพียงพอต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และบางครั้งเกิดขึ้นโดยคาดการณ์ไม่ได้ผู้เรียนจึงต้องมีทักษะ กระบวนการ และความสามารถทางภูมิศาสตร์ เพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ประกอบกัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

กระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรียกสั้น ๆ คือ Collaborative 5 STEPs เป็นแนวการสอนหนึ่งของการเรียนรู้เชิงรุก เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตัวเองรวมทั้งประยุกต์ความรู้ได้บนฐานวิธีการทางวิทยาศาสตร์ นักเรียนมีการปฏิบัติกิจกรรมแบบทำงานกลุ่มรวมพลัง โดยทุกคนร่วมด้วยช่วยกัน เด็กเก่งช่วยเด็กเรียนช้ากว่า เด็กถนัดกว่าช่วยเด็กถนัดน้อยเพื่อให้มีความสุขในการเรียน บทบาทของผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ ส่วนบทบาทของครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก โดยมีลักษณะเด่น หรือลักษณะเฉพาะดังนี้ คือ 1) เป็นแนวการสอนอยู่บนฐานวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง 2) หลังการสร้างความรู้แล้ว ครูต้องมีการจัดกิจกรรมให้

นักเรียนนำความรู้ไปตอนแทนสังคม 3) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการทำงานกลุ่มแบบรวมพลัง
 เด็กร่วมมือช่วยเหลือกันและกัน เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันความเสมอภาคกัน 4) วิธีสอนสำคัญที่
 ใช้ใน Collaborative 5 STEPs คือ วิธีสอนแบบสืบสอบ, วิธีสอนแบบโครงงาน และวิธีสอนต่าง ๆ
 ที่ในการเรียนรู้ใช้กิจกรรมเป็นฐาน 5) เทคนิคสำคัญที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้แนวนี้ คือ เทคนิค
 พัฒนาการคิด และการใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยเฉพาะ Think-pair-share, Team-pair-solo,
 Pair-Discussion, Peer to Peer, Peer tutoring, Peer assessment, round robin, Rally table
 เป็นต้น (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียรวิทย์ ยินดีสุข, 2557)

จากการที่ผู้วิจัยทำหน้าที่สอนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในสาระสังคมศึกษา ศาสนา
 และวัฒนธรรม และได้ทำการสัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา โรงเรียนศรีนครินทรวิถียา อำเภอดากฟ้า
 จังหวัดนครสวรรค์ (สุรินทร์ อมรเดชพันธ์, 2565, 23 สิงหาคม) และให้ครูผู้สอนสะท้อนการ
 เรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ที่อยากแก้ไขปัญหานำมาสรุปและกำหนดหน่วยที่เป็นปัญหาที่ครูผู้สอน
 ต้องการพัฒนารับรู้มากที่สุด ได้หน่วยการเรียนรู้ เรื่องเครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก
 เพราะสาระภูมิศาสตร์มีเนื้อหาหลากหลาย สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนการใช้เครื่องมือทาง
 ภูมิศาสตร์ ในการศึกษาข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ จำเป็นต้องคำนึงถึงวิธีการศึกษาและการใช้เครื่องมือ
 ทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม ดังนั้นผู้เรียนจะต้องอยู่ในสภาพที่พร้อมจะเรียนรู้และทำความเข้าใจใน
 เนื้อหา วิธีการสอนก็จะเป็นแบบบรรยายและทดลองใช้เครื่องมือ จึงจำเป็นต้องอาศัยสมรรถนะทั้ง 5
 ด้านของผู้เรียน ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการ
 แก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี จึงจะทำให้
 ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ในเนื้อหาและสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะใช้กระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5
 ขั้นตอน เพื่อที่จะพัฒนารับรู้ของนักเรียนให้มีสมรรถนะและทักษะที่เหมาะสมในปัจจุบัน
 รวมทั้งเป็นการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนให้สูงขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบ รวม
 พลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
 โรงเรียนศรีนครินทรวิถียา อำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ตามเกณฑ์ 80/80

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วย การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนศรีนครินทรวิทยาสานัก อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนศรีนครินทรวิทยาสานัก อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองขั้นต้น โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบ One Group Pre-test Post-test Design (ธัญมาศ นางาม, 2561) ประกอบด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1 การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 6 แผน

2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 40 ข้อ

3 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 10 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำเครื่องมือการวิจัยที่หาประสิทธิภาพเรียบร้อยแล้ว จากกลุ่มทดลองคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนตากฟ้าวิชาประสิทธิ์ เมื่อมีการปรับปรุงแก้ไขสมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยได้นำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้กับกลุ่มวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนศรีนครินทรวิทยาสานัก ตามขั้นตอนดังนี้

1. การทดสอบก่อนเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 40 ข้อ แล้วทำการเก็บข้อมูลที่ได้จากการทำแบบทดสอบไว้เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นต่อไป

2. จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน โดยแต่ละชุดการเรียนรู้จะจัดตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น

3. การทดสอบหลังเรียน เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมการเรียนรู้แล้วให้นักเรียนทำการทดสอบหลังเรียน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 40 ข้อ

4. สอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยแบบสอบถาม จำนวน 10 ข้อ และให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นหลังการทดสอบหลังเรียน

5. นำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาเชิงทดลอง ดำเนินการดังนี้

1. ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ E_1/E_2

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยที่ไม่เป็นอิสระจากกัน

3. การหาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนศรีนครินทรวิทยา อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า มีประสิทธิภาพโดยรวม (E_1/E_2) เท่ากับ 92.12/90.22

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนศรีนครินทรวิทยา

การสอนด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน	ประสิทธิภาพ		
	$E_1 \bar{X}$	$E_2 \bar{X}$	E_1 / E_2
แผนที่ 1 เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์	91.73	89.51	91.73/89.51
แผนที่ 2 เรื่อง ภาพถ่ายทางอากาศ	90.08	88.96	90.08/88.96
แผนที่ 3 เรื่อง ภาพถ่ายจากดาวเทียม	90.32	89.14	90.32/89.14
แผนที่ 4 เรื่อง พิกัดเส้นละติจูด เส้นลองจิจูด	92.76	90.41	92.76/90.41
แผนที่ 5 เรื่อง เส้นเมริเดียนกับเวลา	94.53	92.23	94.53/92.23
แผนที่ 6 เรื่อง เวลามมาตรฐาน เปรียบเทียบวันและเวลาโลก	93.27	91.09	93.27/91.09

การสอนด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน	ประสิทธิภาพ		
	$E_1 \bar{X}$	$E_2 \bar{X}$	E_1 / E_2
รวม	92.12	90.22	92.12/90.22

2. ผลการทดสอบเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนศรีนครินทรวิทยาสานอก กรุงเทพมหานคร พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	n	คะแนนเต็ม	Σx	$\bar{X}$	S.D.	df	t	Sig.
ก่อนเรียน	23	40	435	18.91	1.18	26	26.93	0.0000
หลังเรียน	23	40	812	35.30				

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.0.5

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจในการใช้การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนศรีนครินทรวิทยาสานอก กรุงเทพมหานคร พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนศรีนครินทรวิทยาสานอก

รายการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความพึงพอใจ	ลำดับที่
1. การจัดบรรยากาศห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนการสอน	4.35	0.76	มาก	8
2. ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน	4.19	0.85	มาก	10
3. ครูส่งเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและรายบุคคล	4.64	0.61	มากที่สุด	4
4. ครูส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และร่วมกันอภิปราย	4.76	0.59	มากที่สุด	3
5. ครูให้โอกาสนักเรียนซักถามปัญหา	4.58	0.67	มากที่สุด	6
6. ครูใช้วิธีการสอนและใช้สื่ออย่างหลากหลาย	4.87	0.53	มากที่สุด	1
7. ครูส่งเสริมให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้จากห้องสมุด อินเทอร์เน็ตหรือแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ	4.79	0.57	มากที่สุด	2
8. นักเรียนทราบเกณฑ์การประเมินผลล่วงหน้า	4.22	0.82	มาก	9
9. นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียน	4.61	0.64	มากที่สุด	5
10. นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข	4.46	0.74	มาก	7
รวม	4.55	0.68	มากที่สุด	

อภิปรายผลการวิจัย

เสนอเป็นความเรียงและให้เชื่อมโยงกับผลการวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน

1. ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนศรีนครินทรวิทยาสานอก อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ที่พัฒนาขึ้นนั้น พบว่า มีค่าความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 6 แผน อยู่ในระดับมากที่สุด และมีประสิทธิภาพโดยรวม (E_1/E_2) เท่ากับ 92.12/90.22 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้วิธีการเรียนการสอนแบบกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน รวมถึงการจัดทำเนื้อหา ข้อมูลแหล่งที่มาที่น่าเชื่อถืออย่างเป็นระบบประกอบกับผู้วิจัยได้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัยมีความเหมาะสมกับยุคปัจจุบัน ผู้เรียนสามารถใช้ร่วมกับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น คอมพิวเตอร์ และโทรศัพท์มือถือจึงมีความน่าสนใจ ใช้งานและผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญหลังจากนั้นยังได้นำไปทดลอง

กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มประชากรและปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนรู้ผ่านเกณฑ์ประสิทธิภาพตามที่กำหนดไว้จึงนำการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวไปใช้กับกลุ่มประชากรผลการใช้จึงมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 สอดคล้องกับงานวิจัยของชญานิศ ดวงระหว่า (2560) พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ 5 STEPs กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีประสิทธิภาพ 84.00/84.44 ซึ่งมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนศรีนครินทรวิทยาท พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เพราะแผนการจัดการเรียนรู้มีการจัดการเนื้อหาอย่างเป็นระบบ มีสื่อประกอบเนื้อหาเพื่อง่ายต่อการเรียนรู้แก่นักเรียน อีกทั้งยังเป็นสื่อประกอบการเรียนรู้ในวิชาภูมิศาสตร์ และนอกจากจะใช้สอนได้ตรงตามเนื้อหาวิชา และจุดประสงค์ของหลักสูตรแล้วยังจะสามารถช่วยพัฒนาองค์ความรู้ความสามารถของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว และยังช่วยแก้ปัญหาในการจัดการเรียนรู้อันเนื่องมาจากครูและความสามารถของนักเรียนแต่ละคนมีระดับที่แตกต่างกัน อีกทั้งยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้ให้นักเรียน เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของธัญญารัตน์ สุขเกษม, กิตติมา พันธุ์พุกษา และนพมณี เชื้อวัชรินทร์ (2562) พบว่า ผลการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5 STEPs) ร่วมกับการใช้คำถามเชิงวิเคราะห์ เรื่อง วิวัฒนาการที่มีต่อการคิดวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 คะแนนเฉลี่ยการคิดวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีความพึงพอใจต่อแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนศรีนครินทรวิทยาท โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$ S.D. 0.68) ถ้าพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับความพึงพอใจจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ลำดับที่ 1 ครูใช้วิธีการสอนและใช้สื่ออย่างหลากหลาย ลำดับที่ 2 ครูส่งเสริมให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้จากห้องสมุด อินเทอร์เน็ตหรือแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ลำดับที่ 3 ครูส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และร่วมกันอภิปราย ลำดับที่ 4 ครูส่งเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และรายบุคคล ลำดับที่ 5 นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียน ลำดับที่ 6 ครูให้อาสาสมัครนักเรียนซักถามปัญหา ลำดับที่ 7 นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข ลำดับที่ 8 การจัดบรรยากาศห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนการสอน

ลำดับที่ 9 นักเรียนทราบเกณฑ์การประเมินผลล่วงหน้า ลำดับที่ 10 ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน ทั้งนี้เพราะในชุดการเรียนรู้นี้ ได้รวบรวมข้อมูล รูปภาพ และเป็นแผนการจัดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ที่ทันสมัย ทำให้เกิดการอยากทดลองของนักเรียน อีกทั้งยังเป็นกระบวนการฝึกใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยในปัจจุบัน สามารถสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมในระหว่างที่ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ ได้ตลอดเวลา และปลูกฝังนิสัยในการทำงานเป็นกลุ่มอีกด้วย จึงส่งผลให้นักเรียนมีความพึงพอใจเป็นอย่างมาก โดยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) รวมทุกด้าน เท่ากับ 4.55 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.68 สอดคล้องกับงานวิจัยของสุพัตรา ศิริเมืองราช และฐานันท์ สีเฉลียว (2565) พบว่า ผลการจัดการเรียนการสอนด้วยเว็บไซต์ตามวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เพื่อพัฒนาการคิดเชิงระบบ วิชาวิทยาการคำนวณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 3.68, S.D = 0.44)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนศรีนภเขตวิทยา อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์” ในครั้งนี้ เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากการวิจัยและกลั่นตัวจนตกผลึกหยั่งลงเป็นกรอบความคิดที่มีรูปแบบขององค์ความรู้ ที่ชื่อว่า ADAR Cycle ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างและพัฒนาสื่อนวัตกรรม เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยหลักการ PDCA Cycle ดังแผนภาพ ADAR Cycle

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

A - Analyze วิเคราะห์ เป็นขั้นเริ่มต้นการวิเคราะห์บริบทของผู้เรียน โดยขั้นตอนนี้ต้องมีการกำหนดให้ครอบคลุมทั้งกระบวนการตั้งแต่เริ่มไปจนถึงสิ้นสุดว่า มีปัญหาอะไรที่ต้องแก้ไข กระบวนการค้นหาข้อมูลคืออะไร กระบวนการแก้ไขคืออะไร โดยอาจจะมีการใช้การแบ่งบริบทของผู้เรียนแบบ เก่ง กลาง อ่อน เพื่อให้ง่ายต่อการแยกกลุ่มและวิเคราะห์ข้อมูล

D - Design ออกแบบ ในขั้นตอนนี้เป็นการออกแบบวิธีการสอน เครื่องมือ และแบบทดสอบ เพื่อนำมาทดลองในกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อหาข้อบกพร่องของเครื่องมือหรือแบบทดสอบที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขปัญหาและข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

A - Action ดำเนินการ ในขั้นตอนนี้เป็นการนำวิธีการสอน เครื่องมือ และแบบทดสอบที่ได้แก้ไขแล้วไปใช้จริง เพื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังเรียนด้วยเครื่องมือหรือวิธีการสอนที่เตรียมไว้ หากเป็นไปตามเป้าที่ได้ตั้งไว้จึงจะไปสู่ขั้นสุดท้าย หากยังไม่บรรลุเป้าหมายก็ทำการแก้ไขใหม่ก่อนดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

R - Result ผลลัพธ์ ในขั้นตอนนี้สุดท้ายนี้จะเป็นการสรุปผลการดำเนินงานทั้งหมดที่ผ่านมา แล้วนำมาปรับปรุง ไม่ว่าจะเป็นส่วนของเนื้อหา และแนวทางให้ดียิ่งขึ้นไป เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการนำไปใช้กับผู้เรียนในรุ่นต่อ ๆ ไป

วงจร ADAR ที่ได้มานั้น เกิดจากการนำเอาองค์ความรู้ที่ได้จากการใช้กระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน มาผนวกเข้ากับแนวคิดของวงจร PDCA เป็นความคิดแบบรวบยอดที่ได้ตกผลึกมาอย่างดี โดย Analyze นั้นจะเทียบเท่ากับการใช้ขั้นตอนที่ 1 การตั้งคำถาม และขั้นตอนที่ 2 การแสวงหาและวิเคราะห์ ของกระบวนการเรียนรู้ Design จะเทียบเท่ากับขั้นตอนที่ 3 คือการอภิปรายและสร้างความรู้ Action จะเทียบเท่ากับขั้นตอนที่ 4 การสื่อสารและสะท้อนคิด และสุดท้าย Result จะเทียบได้กับขั้นตอนที่ 5 การประยุกต์และตอบแทนสังคม ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นจากการนำองค์ความรู้ทั้งหมดที่ได้มาปรับใช้ให้มีรูปแบบและขั้นที่เข้าใจง่ายมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยได้เรียนรู้การทำวิจัยการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนศรีนครเข็ดขวิทย์ อำเภอดงตาล จังหวัดนครสวรรค์ ตั้งแต่การเข้าใจปัญหา การศึกษาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหา การพัฒนานวัตกรรมเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือวิจัยรวมถึงการใช้สถิติในงานวิจัยพัฒนาผู้เรียน การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผลการวิจัย ตลอดจนการเขียนรายงานการวิจัยและบทความ ผู้วิจัยได้แลกเปลี่ยนการเรียนรู้การวิจัยพัฒนาผู้เรียนกับคณะครูกลุ่มสาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนศรีนครเข็ดขวิทย์ ส่งผลให้ผู้วิจัยได้เข้าใจ บริบทของประชากรและกลุ่มประชากรที่ต้องแก้ปัญหามลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่าง

แท้จริง นอกจากนี้ยังได้แลกเปลี่ยนกับคณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ในส่วนขององค์ความรู้ทฤษฎีตลอดจนระเบียบวิธีวิจัยแนวทางการออกแบบการวิจัย ส่งผลให้เกิดนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ทันสมัย เหมาะสำหรับผู้เรียนยุคใหม่ที่สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและยกระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรายวิชาภูมิศาสตร์ได้ เกิดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน เรื่อง เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และเวลาโลก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนศรีนภเขตวิทยา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. บุคลากรทางการศึกษาหรือครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ควรจัดเตรียมสื่อให้พร้อม และเพียงพอต่อผู้เรียน ในรายวิชาภูมิศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2. การใช้แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน ครูผู้สอนควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มตามกระบวนการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน
3. เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบรวมพลัง 5 ขั้นตอน มุ่งเน้นให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนั้นครูผู้สอนควรให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในวิธีการสอนให้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ชญานิศ ดวงระหว่า. (2560). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ 5 STEPs เรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ธัญญารัตน์ สุขเกษม, กิตติมา พันธุ์พุกษา และนพมณี เชื้อวัชรินทร์. (2562). ผลการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5 STEPs) ร่วมกับการใช้คำถามเชิงวิเคราะห์ เรื่องวิวัฒนาการ ที่มีต่อการคิดวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. *ศึกษาศาสตร์สาร*, 3(2), 24-36.

- ธัญมาศ นางาม. (2561). ผลการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเพื่อเสริมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง ระบบจำนวนเต็ม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. (วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2557). การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุธินันท์ อมรเดชพันธ์. (2565, 23 สิงหาคม). การเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ที่อยากแก้ไขปัญหาในรายวิชาสังคมศึกษา. (ภัสราภรณ์ งามสมจันทร์, ผู้สัมภาษณ์).
- สุพัตรา ศิริเมืองราช และฐาปนี สีเฉลียว. (2565). ผลการจัดการเรียนการสอนด้วยเว็บไซต์ตามวัฏจักรการสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น เพื่อพัฒนาการคิดเชิงระบบ วิชาวิทยาการคำนวณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 5(14), 129-139.

การบูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างสรรค์ นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชน

Integrating Solid Waste Management and Buddhist Principles to Create
Buddhist Innovations for Solid Waste Management in Communities

แม่ชีกฤษณา รักษาโฉม¹ อรชร ไกรจักร² กรรณิการ์ ขาวเงิน³ พระมหาวิญญูธรรม ศรีชัย⁴ พระมหา
วุฒิชัย บุญถึง⁵ และพระมหานุกูล อริยธรรมวัฒนา⁶

Maechee Kritsana Raksachom, Orachon Kraichakr, Kannikar Khaw-ngern,
Pramaha Warantorn Srikhuy, Phranmaha Wuthichai Bunthuong and
Phrmaha Nugoon Ariyadhammawattana

Received: April 19, 2024

Revised: May 18, 2024

Accepted: May 26, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักการจัดการขยะตามหลักการของกรมควบคุมมลพิษและหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะ และ 2) บูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชน ใช้การวิจัยเชิงเอกสาร ชนิดการวิเคราะห์ตัวบท เก็บรวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎก หนังสือตำรา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางปรัชญาและวิธีบูรณาการ ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการศึกษาหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะ พบว่า หลักการจัดการขยะ มี 4 หลักการ ได้แก่ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs หน้าบ้านน่ามอง บ้านสวยเมืองสะอาด ส่วนหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะ ได้แก่ ปัจจยแห่งสัมมาทิฎฐิ อิทธิบาท สัมมปปธาน เมื่อวิเคราะห์หลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมด้วยวิธีการทางปรัชญาแล้ว ทำให้พบว่า หลักการจัดการขยะ

¹⁻⁶ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: Kritsana.rak@mcu.ac.th, Tel. 089-8982862

มีข้อบกพร่องในแง่ที่ว่า เป็นเพียงหลักการที่สอนให้ประชาชนจัดการขยะเท่านั้น แต่ไม่ได้ปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนรักษาสິงแวดล้อม ทั้ง ๆ ที่การที่ประชาชนจะจัดการขยะได้ มีผลมาจากจิตสำนึก ส่วนหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะมีข้อบกพร่องในแง่ที่ว่า เป็นหลักธรรมที่มีความล้าสมัย เพราะพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เมื่อสองพันกว่าปีมาแล้ว หากไม่ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบัน หลักพุทธธรรมคงไม่เกิดประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบัน และ 2) ผลการบูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชน พบว่า การบูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมตามวิธีบูรณาการของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต) คือ การปรับพระพุทธศาสนาเข้าหาศาสตร์ ทำให้ได้นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชน

คำสำคัญ: การบูรณาการ, ชุมชน, นวัตกรรมวิถีพุทธ, หลักการจัดการขยะ, หลักพุทธธรรม

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the principles of solid waste management according to the principles of the Pollution Control Department and Buddhist principles that promoted solid waste management; and 2) to integrate solid waste management principles and Buddhist principles to create Buddhist innovations for solid waste management in communities. It was a documentary research, a type of textual analysis, collecting data from Tipitaka, textbooks, analyzing data using philosophical and integrative methods. The research results found that 1) the results of the study of solid waste management principles and Buddhist principles that promoted solid waste management found that there were 4 solid waste management principles, namely solid waste separation, solid waste management according to the 3 Rs principles, i.e. attractive front of house, beautiful house, clean city. The Buddhist principles that promoted solid waste management included the factors of Sammaditthi, Iddhipada, and Sammappadhana. When the solid waste management principles and Buddhist principles were analyzed using philosophical methods, it was found that the solid waste management principles was flawed in the sense that it only taught people to manage solid waste

but did not instill environmental awareness in people, even though people's ability to manage solid waste was influenced by their awareness, but the Buddhist principles that promoted solid waste management were flawed in that they were outdated principles because the Buddha taught them over two thousand years ago. If they were not applied in today's society, the Buddhist principles will not be beneficial to today's society; 2) the results of integrating solid waste management principles and Buddhist principles to create Buddhist innovations for solid waste management in communities found that the integration of solid waste management principles and Buddhist principles according to the integration method of Phra Phrombandit (Prayoon Dhammacitto) was to adjust Buddhism to science, resulting in Buddhist innovations for solid waste management in communities.

Keywords: Integration, Community, Buddhist Innovation, Solid Waste Management Principles, Buddhist Principles

บทนำ

Salika (2565) ได้เปิดเผยข้อมูลว่า ในแต่ละปี ประชาชนทั่วโลกผลิตขยะเกือบ 2,000 ล้านตัน ซึ่งขยะดังกล่าวมีที่มาจากบริษัท อาคาร บ้าน ลานสาธารณะ ธุรกิจขนาดเล็ก และหากขยะดังกล่าวนี้ถูกนำไปบรรจุในสระว่ายน้ำขนาดมาตรฐานโอลิมปิก จะสามารถบรรจุได้ถึง 82,200 แห่ง นอกจากนี้ยังได้เปิดเผยข้อมูลอีกว่า ประเทศจีนสร้างขยะ 395 ล้านตันต่อปี ซึ่งมากที่สุดเป็นอันดับที่ 1 ของโลก รองลงมา คือ ประเทศสหรัฐอเมริกาสร้างขยะ 265 ล้านตันต่อปี ซึ่งเป็นอันดับที่ 2 ของโลก จะอย่างไรก็ดี หากวัดกันในด้านการผลิตขยะต่อหัวประชากร ประเทศสหรัฐอเมริกาจะอยู่ลำดับที่ 1 ของโลก เพราะประชากรแต่ละคนผลิตขยะอยู่ที่ 812 กิโลกรัม ส่วนประเทศไทยเป็นอันดับที่ 3 ของโลก (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2565) และในปี พ.ศ. 2566 ที่ผ่านมา กรมควบคุมมลพิษ (2566) ได้เปิดเผยข้อมูลสถานการณ์ขยะของชุมชนในประเทศไทยว่า ปริมาณขยะที่เกิดขึ้น 26.95 ล้านตัน ปริมาณขยะที่ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์ 9.31 ล้านตัน ปริมาณขยะที่ถูกกำจัดถูกต้อง 10.17 ล้านตัน ปริมาณขยะที่ถูกกำจัดไม่ถูกต้อง 7.47 ล้านตัน ปริมาณขยะตกค้าง 28.23 ล้านตัน นอกจากนี้ยังได้เปิดเผยข้อมูลอีกว่า สถานที่กำจัดขยะที่ถูกต้อง มีเพียงจำนวน 116 แห่งเท่านั้น ส่วนสถานที่กำจัดขยะที่ไม่ถูกต้อง มีถึงจำนวน 1,964 แห่ง ข้อมูล

ดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นได้ว่า ขยะในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2566 โดยภาพรวมมีปริมาณมากถึง 26.95 ล้านตัน ซึ่งมีปริมาณมากกว่าปี พ.ศ. 2565 ถึง 1 ล้านตัน เพราะปี พ.ศ. 2565 มีปริมาณขยะเกิดขึ้นเพียง 25.70 ล้านตันเท่านั้น (กรมควบคุมมลพิษ, 2565) ฉะนั้น จึงเป็นที่น่ากังวลใจว่า ปริมาณขยะจำนวนมากเช่นนี้อาจส่งผลกระทบต่อในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย 1) ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม 2) เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรคและแมลงพาหะนำโรค 3) ประชาชนมีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคระบาด 4) สิ่งแวดล้อมเกิดความเสียหาย 5) ภาพรวมของชุมชนไม่สะอาดสวยงาม 6) ประชาชนรู้สึกรำคาญกลิ่นเหม็นของขยะ 7) เป็นสาเหตุของการเกิดอัคคีภัย (วิทยา ยนต์สันเทียะ, 2557) จะอย่างไรก็ตาม รัฐบาลไม่ได้นิ่งเฉยต่อปัญหาขยะดังกล่าว จะเห็นได้ว่า คณะรัฐบาลได้มุ่งหน้าวางแผนจัดการขยะพลาสติก ระยะ 2 (ปี พ.ศ. 2566-2570) (สำนักข่าวอินโฟเควสท์, 2566) ขยะพลาสติกที่ต้องการจะจัดการ ได้แก่ 1) ถุงพลาสติกหูหิ้วแบบบาง 2) กล่องโฟมบรรจุอาหาร 3) แก้วพลาสติก 4) หลอดพลาสติก (กรมควบคุมมลพิษ, 2565) จะอย่างไรก็ตาม ปริมาณขยะได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องอย่างมีนัยสำคัญ

นวัตกรรม คือ สิ่งประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการใหม่ที่เกิดจากการบูรณาการ ทฤษฎีและความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีกว่าเดิม Smith, D. (2010) ได้แบ่ง นวัตกรรมไว้ 3 ประเภท คือ 1) นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ เป็นนวัตกรรมที่เกิดจากการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ ที่สามารถจับต้องได้ เช่น โทรศัพท์มีฟังก์ชันการใช้งานที่หลากหลาย 2) นวัตกรรมบริการ เป็น นวัตกรรมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ เช่น แอปพลิเคชันของธนาคารสำหรับทำธุรกรรมทางการเงินแบบออนไลน์ได้ทุกที่ทุกเวลา 3) นวัตกรรมกระบวนการ เป็นนวัตกรรมที่เป็น การคิดค้นการวางแผนดำเนินงานให้เป็นระบบซึ่งก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว และเกิดประโยชน์สูงสุด เช่น อุตสาหกรรมการขนส่งคิดค้นระบบการผลิตที่รวดเร็วและประสิทธิภาพสูงสุด มาถึงตรงนี้ จะเห็นได้ว่า นวัตกรรมมีความหมายครอบคลุมสิ่งประดิษฐ์ การบริการและกระบวนการ ซึ่งหมายความว่า เมื่อประเทศไทยประสบปัญหาขยะดังกล่าวมาข้างต้น หน่วยงานภาครัฐไม่ใช่จะคิดค้น เฉพาะนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์สำหรับจัดการขยะเพียงเท่านั้น แต่ควรคิดค้นนวัตกรรมเชิงกระบวนการ สำหรับจัดการขยะด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ก็เพราะว่า การใช้ใช้นวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ในการจัดการขยะเป็น การแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ เพราะแม้จะมีนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ที่มีคุณภาพมากเพียงใดก็ตาม หาก ประชาชนโดยส่วนใหญ่ในประเทศไทยขาดจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการ จัดการขยะอย่างถูกวิธี ปริมาณขยะจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ส่วนการใช้ นวัตกรรมเชิงกระบวนการสำหรับจัดการขยะเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ เพราะหากชุมชนทุกแห่ง

ในประเทศไทยมีนวัตกรรมเชิงกระบวนการสำหรับการจัดการขยะที่ต้นทาง ปริมาณขยะในประเทศไทยโดยภาพรวมจะลดลงอย่างมีนัยสำคัญ และขยะบางส่วนจะถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์

การบูรณาการ หมายถึง การนำส่วนย่อยตั้งแต่ 2 สิ่งขึ้นไปซึ่งมีความแตกต่างกันมาประสานเข้าด้วยกันเพื่อให้ได้แกนหลักที่สมบูรณ์กว่าหรือใหญ่กว่า แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

- 1) การบูรณาการเชิงรูปธรรม (Factual Integration) หมายถึง การนำหน่วยตั้งแต่ 2 หน่วยขึ้นไปซึ่งมีลักษณะเป็นรูปธรรม เช่น ระบบ องค์การ บุคคล มาประสานเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน เพื่อจัดโครงสร้างใหม่ กระบวนการใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ
- 2) การบูรณาการเชิงนามธรรม (Conceptual Integration) หมายถึง การนำแนวคิด กระบวนทัศน์ ทฤษฎี โครงการ แผนงาน มาประสานเข้าด้วยกันเพื่อให้ได้สิ่งที่ดีกว่าเดิมหรือสมบูรณ์มากกว่าเดิม เช่น จัดแพทย์ศึกษาทฤษฎีการรักษาโรคจากสำนักต่าง ๆ แล้วนำทฤษฎีของสำนักต่าง ๆ มาบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อให้ได้วิธีการรักษาโรคที่มีประสิทธิภาพ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2549) มาถึงตรงนี้ อาจกล่าวได้ว่า การบูรณาการเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ทั้งนี้เพราะการสร้างสรรค์นวัตกรรมจะต้องอาศัยองค์ความรู้เดิมเป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ดังนั้น ณ ตอนนี้ ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาขยะ ประชาชนและสิ่งแวดล้อมกำลังได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม งบประมาณของหน่วยงานภาครัฐสูญเปล่าไปกับค่ากำจัดขยะ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างสรรค์นวัตกรรมสำหรับการจัดการขยะเพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาขยะทั่วประเทศ ฉะนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า การบูรณาการหลักการจัดการขยะ คือ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs บ้านน่ามอง บ้านสวยเมืองสะอาด ร่วมกับหลักพุทธธรรม คือ ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ อิทธิบาท สัมมปธาน เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับการจัดการขยะในชุมชน น่าจะช่วยให้แลเห็นแนวทางการจัดการขยะเพื่อนำไปสู่การลดปริมาณขยะในชุมชนและประเทศชาติของเราได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ คณะผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อบูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมวิถีพุทธ ทั้งนี้เพื่อนำนวัตกรรมวิถีพุทธดังกล่าวไปปฏิบัติการแก้ไขปัญหาขยะสืบต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาหลักการจัดการขยะตามหลักการของกรมควบคุมมลพิษและหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะ
2. เพื่อบูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับการจัดการขยะในชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ชนิดการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักการจัดการขยะ ได้แก่ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs หน้าบ้านน่ามอง และบ้านสวยเมืองสะอาด จากตำรา หนังสือของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่จะนำมาส่งเสริมการจัดการขยะ ได้แก่ ปัจจยแห่งสัมมาทิฐิ อธิบาท และสัมมปปธาน จากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 ตำรา หนังสือที่เกี่ยวข้อง

2. วิเคราะห์และวิพากษ์หลักการจัดการขยะ ได้แก่ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs หน้าบ้านน่ามอง และบ้านสวยเมืองสะอาด และหลักพุทธธรรม ได้แก่ ปัจจยแห่งสัมมาทิฐิ อธิบาท และสัมมปปธาน ด้วยวิธีการทางปรัชญา (Philosophical Approach) กล่าวคือ การใช้ตรรกะ (Logic) ในการวิเคราะห์ตีความเพื่อชี้ให้เห็นช่องโหว่หรือข้อบกพร่องของหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรม

3. สร้างจุดเชื่อมโยงระหว่างหลักการจัดการขยะ และหลักพุทธธรรม ด้วยการนำหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมมาเสริมซึ่งกันและกันหรือนำข้อดีของแต่ละอย่างมาประสานเข้าด้วยกันเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่สมบูรณ์

4. บูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมตามหลักการบูรณาการของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อุปนายกสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (พระธรรมโกศาจารย์, 2553) เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาหลักการจัดการขยะตามหลักการของกรมควบคุมมลพิษและหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะ พบว่า หลักการเกี่ยวกับการจัดการขยะเป็นหลักการที่อธิบายวิธีการคัดแยกขยะ การจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการพัฒนาชุมชนให้สะอาดอย่างยั่งยืน มี 4 หลักการ ประกอบด้วย 1) การคัดแยกขยะ คือ การแยกประเภทของขยะแต่ละชนิดออกจากกันเพื่อความสะดวกในการนำไปจัดการและนำไปใช้ประโยชน์ ขยะมี 4 ประเภท ได้แก่ ขยะอินทรีย์ คือ ขยะที่เน่าเสียและย่อยสลายได้เร็ว เช่น เศษผัก เปลือกผลไม้ เศษอาหาร ขยะรีไซเคิล คือ วัสดุเหลือใช้ เช่น กระดาษ โลหะ อลูมิเนียม ขวดพลาสติก ขยะอันตราย หมายถึง ขยะที่ปนเปื้อนกับวัตถุ

อันตราย เช่น หลอดไฟ แบตเตอรี่ ถ่านไฟฉาย กระบองบรรจุสี และขยะทั่วไป หมายถึง วัสดุเหลือใช้ที่ไม่คุ้มต่อการนำกลับมาใช้ใหม่ เช่น หลอดพลาสติก ถังพลาสติก ของบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป (กรมควบคุมมลพิษ, 2558) 2) การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs คือ การใช้ประโยชน์จากขยะแต่ละประเภทอย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดความคุ้มค่า ประกอบด้วย Reduce ลดใช้ คือ การลดปริมาณการใช้ เช่น การใช้ตะกร้าหรือถุงผ้าแทนถุงพลาสติก การใช้แก้วส่วนตัวแทนแก้วพลาสติก การใช้ปืนโตแทนโฟม Reuse ใช้ซ้ำ คือ การนำวัสดุกลับมาใช้ประโยชน์อีกครั้ง เช่น การทำสิ่งประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้ การใช้กระดาษให้ครบสองหน้า การใช้ถ่านไฟฉายที่ชาร์ตได้ใหม่ Recycle นำกลับมาใช้ใหม่ คือ การนำขยะรีไซเคิลมาเป็นวัตถุดิบในกระบวนการผลิตหรือทำผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น การนำกระป๋องอลูมิเนียมมาหลอมเป็นขาเทียม การทำตะกร้าโดยใช้กล่องเครื่องดื่ม UHT การทำกล่องทิชชูโดยใช้กระดาษ (กรมควบคุมมลพิษ, 2561) 3) บ้านบ้นน่ามอง คือ การบริหารจัดการครัวเรือนให้สะอาด สวยงาม เกณฑ์ที่ใช้ประกวดหน้าบ้านน่ามอง ได้แก่ บริเวณหน้าบ้านและรอบบ้านสะอาด สวยงาม ไม่มีกองขยะ จัดสิ่งของภายในบ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ปลูกพืชผักสวนครัวหรือสมุนไพร 5 ชนิดขึ้นไป และมีความคิดสร้างสรรค์ เช่น จัดสวนหย่อมภายในบริเวณบ้าน (องค์การบริหารส่วนตำบลอินทประมูล อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง, 2564) 4) บ้านเมืองสะอาด คือ การพัฒนาชุมชนให้สะอาดสวยงาม น่าอยู่ ลักษณะของการพัฒนาชุมชน คือ การเก็บขยะที่ตกหล่นในชุมชน การตายหนูรึมถนน การขุดลอกคูคลองระบายน้ำ (องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี, 2563)

อย่างไรก็ดี คณะผู้วิจัยสามารถวิพากษ์หลักการจัดการขยะได้ว่า หลักการจัดการขยะข้างต้นนี้เป็นเพียงหลักการที่แรงจูงใจให้ประชาชนตระหนักถึงผลกระทบจากปัญหาขยะแล้วลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาขยะด้วยการคัดแยกขยะ จัดการขยะตามหลัก 3 Rs รักษาความสะอาดครัวเรือนของตนเองและพัฒนาชุมชนให้สะอาดสวยงาม แต่หลักการนี้จะไม่สามารถอำนวยผลแก่ชุมชนและประเทศชาติได้อย่างเป็นรูปธรรม หากไม่ถูกนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง ถึงแม้หลักการนี้จะถูกนำไปปฏิบัติจริงในชุมชน หากประชาชนในชุมชนขาดจิตสำนึก ไม่มีความเพียรพยายามที่จะพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะ หลักการนี้ย่อมไม่อาจอำนวยผลแก่ชุมชนได้เช่นกัน สิ่งนี้จึงนับว่าเป็นข้อบกพร่องของหลักการจัดการขยะ และในอีกแง่หนึ่ง คณะผู้วิจัยอาจวิพากษ์หลักการจัดการขยะได้ว่า หลักการนี้มุ่งให้ประชาชนรักโลก แก้ไขปัญหาขยะ พัฒนาชุมชนและประเทศชาติให้สะอาดสวยงามเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ไม่ได้มุ่งสอนให้คนมีคุณธรรม มีจิตสำนึกที่ดี มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม เราไม่ควรลืมไปว่า การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs การรักษาความสะอาดหน้าบ้าน การพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ เป็นผลมาจากคุณธรรม จิตสำนึก ความรับผิดชอบต่อที่อยู่ภายในจิตใจของ

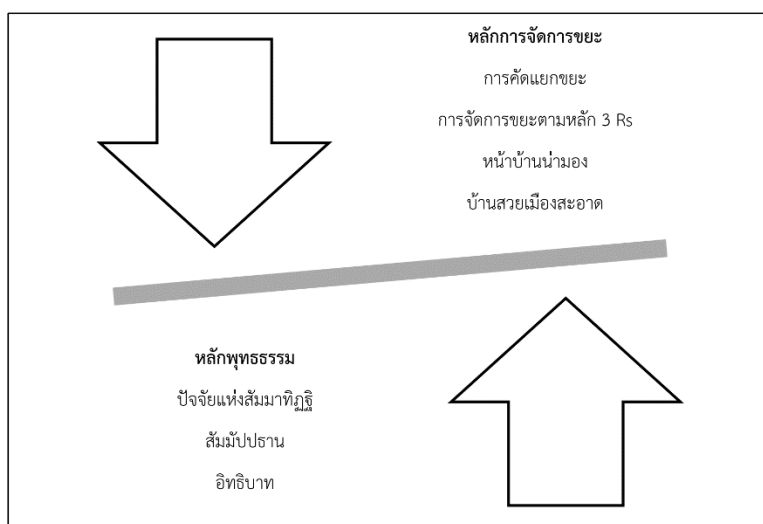
ปัจเจกชน กล่าวอีกอย่างก็คือ คุณธรรม จิตสำนึก ความรับผิดชอบ เป็นสาเหตุ (Cause) ให้เกิดผล (Effect) คือ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs การรักษาความสะอาดหน้าบ้าน การพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ ตัวอย่างเช่น นาย ก. ไม่ได้รับการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเกี่ยวกับจิตสำนึก รักษาสิ่งแวดล้อม เขามักจะทิ้งขยะลงในพื้นที่สาธารณะ ส่วน นาย ข. ได้รับการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเกี่ยวกับจิตสำนึกรักษาสีสิ่งแวดล้อม เขาเมื่อบริโภคใช้สอยสินค้าเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะทิ้งขยะลงในถังขยะเสมอ และพยายามใช้วัสดุที่ช่วยลดปริมาณขยะ เช่น ใช้ถุงผ้า ตะกร้าแทนถุงพลาสติก มาถึงตรงนี้ จะเห็นได้ว่า นาย ก. และ นาย ข. มีจิตสำนึกรักษาสีสิ่งแวดล้อมแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะพวกเขาสองคนถูกเลี้ยงและถูกอบรมมาแตกต่างกัน ฉะนั้น พุทธศาสนาจึงกล่าวว่า คนเราจะประเสริฐได้ หรือเป็นคนดีได้ จะต้องฝึกหัดปฏิบัตินิสัยเท่านั้น (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนั้น ประชาชนจะสามารถคัดแยกขยะ จัดการขยะตามหลัก 3 Rs รักษาความสะอาดหน้าบ้าน และพัฒนาชุมชนให้สะอาดได้ จะต้องผ่านการอบรมคุณธรรมจริยธรรม หรือผ่านการปลูกฝังจิตสำนึกรักษาสีสิ่งแวดล้อมก่อน เมื่อเขามีจิตสำนึกรักษาสีสิ่งแวดล้อม เขาจะปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม ดังนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่า หลักการจัดการขยะ 4 หลักการ ได้แก่ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs หน้าบ้านน่ามอง และบ้านสวยเมืองสะอาด เป็นหลักการมีข้อบกพร่องตรงที่ไม่ได้มุ่งสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนรักษาสีสิ่งแวดล้อม มุ่งเฉพาะให้ประชาชนทำตามข้อปฏิบัติเท่านั้น ซึ่งผลลัพธ์อาจจะเกิดขึ้นหรืออาจจะไม่เกิดขึ้นเลยก็ได้

หลักพุทธธรรมที่จะนำมาส่งเสริมการจัดการขยะ มี 3 หลักธรรม ได้แก่ 1) ปัจจยแห่งสัมมาทิฐิ หมายถึง เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิหรือความเห็นที่ถูกต้อง สัมมาทิฐิเป็นจุดเริ่มต้นของการทำความดี อย่างไรก็ดี สัมมาทิฐิจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยธรรม 2 ประการ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ได้แก่ ปรโตโฆสะ คือ การรับฟังคำแนะนำจากบุคคลอื่น การศึกษาเรียนรู้จากครูอาจารย์ โยนิโสมนสิการ คือ การคิดเชิงเหตุผล วิเคราะห์แยกแยะให้เห็นสาเหตุและผลของสิ่งต่าง ๆ อย่างละเอียด (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) 2) สัมมปธาน หมายถึง ความเพียรโดยชอบเพื่อลดละความชั่วสร้างความดี (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) มี 4 ประการ ได้แก่ สังวรปธาน คือ การใช้ความเพียรในการป้องกันการเกิดขึ้นแห่งบาปอกุศล ปหานปธาน คือ การใช้ความเพียรในการละบาปอกุศลธรรมที่กำลังเกิดขึ้น ภวนาปธาน คือ การใช้ความเพียรเพื่อสร้างกุศลธรรม และอนุรักษนาปธาน คือ การใช้ความเพียรในการรักษากุศลธรรมให้เจริญไพบูลย์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) 3) อิทธิบาท หมายถึง หลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) มี 4 ประการ ได้แก่ ฉันทะ คือ ความพอใจในการกระทำการงาน วิริยะ คือ ความเพียร

พยายามในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ จิตตะ คือ ความตั้งใจแน่วแน่ในการทำงาน
4) วิมังสา คือ การไตร่ตรองใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบการทำงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง ทั้งนี้
เพื่อให้งานประสบความสำเร็จ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559)

จากการศึกษาหลักพุทธธรรมขั้นต้น สามารถอธิบายได้ว่า ปัจจยแห่งสัมมาทิฏฐิ 2 เป็น
หลักธรรมที่สอนให้บุคคลเรียนรู้แล้วคิดโดยใช้วิจารณ์ญาณ สัมมปธาน 4 เป็นหลักธรรมที่สอนให้
บุคคลกระทำความเพียรเพื่อลดละความชั่วและเพียรสร้างคุณดี อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่สอน
ให้บุคคลมีจิตใจรักในงาน มุ่งมั่นทำงาน มีจิตใจจดจ่ออยู่กับงาน ใช้ปัญญาตรวจสอบงานเพื่อ
ค้นหาวิธีการทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ อย่างไรก็ดี ธรรมะของพระพุทธศาสนาถูกประกาศมา
ตั้งแต่ 2 พันกว่าปีมาแล้ว แต่สังคมในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงอย่างมากซึ่งแตกต่างจากสังคมในครั้ง
พุทธกาล มีความเป็นไปได้ว่า หลักธรรมในพุทธศาสนาอาจจะไม่เหมาะสมสำหรับสังคมปัจจุบัน
เพราะสังคมปัจจุบันมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ฉะนั้น การบูรณาการหลักธรรมหรือการประยุกต์ใช้
หลักธรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะจะช่วยทำให้หลักธรรมสามารถนำไปใช้ได้จริงในสังคมปัจจุบันได้
ดังคำกล่าวของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ที่ว่า “พระพุทธศาสนาจะอยู่รอดในสังคมใด
ก็ต้องปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงในสังคมนั้น” (พระธรรมโกศาจารย์, 2553)

2. ผลการบูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรม
วิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชน พบว่า คณะผู้วิจัยได้สร้างชุดเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดการจัดการ
และหลักพุทธธรรมเพื่อการบูรณาการดังนี้

ภาพที่ 1 การสร้างจุดเชื่อมโยง

จากภาพการสร้างจุดเชื่อมโยงระหว่างหลักการจัดการขยะ และหลักพุทธธรรม สามารถอธิบายได้ว่า หลักการจัดการขยะเป็นหลักการที่ทรงคุณค่าให้ประชาชนคัดแยกขยะ จัดการขยะตามหลัก 3 Rs รักษาความสะอาดครัวเรือนของตนและพัฒนาชุมชนให้สะอาดสวยงาม แต่หลักการจัดการขยะมีข้อบกพร่องในแง่ที่ว่าไม่มีการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนจัดการขยะ ส่วนหลักพุทธธรรม ได้แก่ ปัจจยแห่งสัมมาทิฐิ 2 เป็นหลักธรรมที่สอนให้บุคคลเรียนรู้และคิดโดยใช้วิจารณ์ญาณ อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่สอนให้บุคคลกระทำการงานด้วยความรัก ความเพียร ความมุ่งมั่นจดจ่อ และการไตร่ตรอง สัมมปธาน 4 เป็นหลักธรรมที่สอนให้บุคคลเพียรพยายามลดละความชั่วหมั่นสร้างคุณดี พุทธธรรมดังกล่าวมีข้อบกพร่องในแง่ที่ว่าไม่มีความทันสมัยต่อการนำไปใช้ในสังคมปัจจุบัน เพราะหลักพุทธธรรมถูกแสดงไว้เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อหลุดพ้นจากความทุกข์ ฉะนั้น หลักพุทธธรรมจึงมีความล้าสมัย มาถึงตรงนี้ จะเห็นได้ว่า หลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรม เมื่อวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางปรัชญาแล้ว จะพบว่า มีข้อบกพร่องทั้งคู่ จะอย่างไรก็ตาม การที่หลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมมีข้อบกพร่อง ไม่ได้หมายความว่า ใช้การไม่ได้ หลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมยังคงใช้การได้เหมือนเดิม แต่อาจจะไม่เกิดประสิทธิผลและไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ตัวอย่างเช่น ในหมู่บ้าน ก. ผู้นำชุมชนสอนให้ชาวบ้านปฏิบัติตามหลักการจัดการขยะ ได้แก่ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs การรักษาความสะอาดหน้าบ้าน การพัฒนาหมู่บ้านให้สะอาดสวยงาม แน่นอนว่า ชาวบ้านบางส่วนอาจจะปฏิบัติตาม บางส่วนอาจจะไม่ปฏิบัติตาม ทั้งนี้เพราะผู้นำชุมชนไม่ได้ปลูกฝังให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกรักษาสีสิ่งแวดล้อม ส่วนชาวบ้านที่ปฏิบัติตามหลักการจัดการขยะที่ผู้นำชุมชนแนะนำ อาจกล่าวได้ว่า ชาวบ้านเหล่านี้มีจิตสำนึกรักษาสีสิ่งแวดล้อมเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ส่วนอีกตัวอย่างหนึ่ง ในหมู่บ้าน ข. ผู้นำชุมชนสอนให้ชาวบ้านนำหลักพุทธธรรม ได้แก่ ปัจจยแห่งสัมมาทิฐิ สัมมปธาน อิทธิบาท ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการขยะ แน่นอนว่า ชาวบ้านในหมู่บ้าน ข. จะไม่จัดการขยะอย่างแน่นอน เพราะพวกเขาไม่รู้ว่า จะนำหลักพุทธธรรมไปจัดการขยะอย่างไร และพวกเขาคงคิดว่า ผู้นำชุมชนไม่ฉลาดเท่า ๆ ที่แนะนำ ให้ลูกบ้านนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการจัดการขยะ ทั้งนี้เพราะหลักพุทธธรรมตามความเข้าใจของชาวบ้านเป็นสิ่งที่พระสงฆ์ปฏิบัติและนำมาแสดงโปรดแก่ชาวพุทธเพื่อการปฏิบัติใช้ชีวิตประจำวัน หลักพุทธธรรมไม่ใช่สิ่งที่จะนำมาใช้ในการจัดการขยะ มาถึงตรงนี้ จะเห็นได้ว่า การแยกหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมใช้การได้ไม่ดีเท่าที่ควร กล่าวอีกอย่างก็คือ หลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรม เมื่ออยู่แยกกัน ย่อมไม่อำนวยผลที่พึงประสงค์สำหรับการจัดการขยะ ฉะนั้น การสร้างจุดเชื่อมโยงระหว่างหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมจึงเป็นการนำข้อดีของแต่ละหลักการมาประสานเข้าด้วยกันเพื่อปิดข้อบกพร่องของแต่ละหลักการ สอดคล้องกับแนวคิด

ของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ที่ว่า “ศาสตร์สมัยใหม่ มุ่งแสวงหาความจริงโดยไม่สนใจเรื่องศีลธรรม การนำหลักศีลธรรมในพระพุทธศาสนา เติมเต็มให้กับศาสตร์เหล่านั้น ย่อมจะช่วยให้เกิดองค์รวมที่สมบูรณ์” (พระธรรมโกศาจารย์, 2553)

เมื่อคณะผู้วิจัยได้สร้างจุดเชื่อมโยงระหว่างหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมดังกล่าวมาแล้ว คณะผู้วิจัยจึงได้ใช้วิธีการบูรณาการที่ 2 คือ การปรับพระพุทธศาสนาเข้าหาศาสตร์ (พระธรรมโกศาจารย์, 2553) เป็นกรอบในการสร้างสรรค์นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชน โดยนำหลักการจัดการขยะ คือ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs หน้าบ้านนำมอง บ้านสวยเมืองสะอาด มาบูรณาการร่วมกับหลักพุทธธรรม คือ ปัจจัยแห่งสัมมาทิฏฐิ สัมมปธาน อธิบิบาท การบูรณาการครั้งนี้ ได้ถอดความหมายและสาระสำคัญของหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมแล้วนำเสนอในรูปแบบโมเดล ดังนั้น ผลของการบูรณาการในครั้งนี้ จึงได้นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชน มีอักษรย่อว่า “L A T E Model” (อ่านว่า ลาเต้โมเดล) ซึ่งมีคำอธิบายดังนี้

L = Listening หมายถึง การฟังอย่างลึกซึ้ง การศึกษาเรียนรู้องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ ได้แก่ การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs การรักษาความสะอาดหน้าบ้านให้น่ามอง การพัฒนาชุมชนให้สะอาดสวยงาม ตรงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ พรโตโฆสะ

T = Thinking หมายถึง การเล็งเห็นผลกระทบของปัญหาขยะ การคิดวิเคราะห์ แยกแยะ สืบสาวเหตุผลของปัญหาขยะเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาขยะในชุมชน ตรงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ โยนิโสมนสิการ

A = Action หมายถึง การลงมือแก้ไขปัญหายุ่งยากอย่างจริงจัง เช่น การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs การรักษาความสะอาดบ้าน การพัฒนาชุมชนให้สะอาดสวยงาม ตรงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ สัมมปธาน 4

E = Effort หมายถึง การมีใจรักษาความสะอาด ความพยายามในการพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะ การมีจิตใจมุ่งมั่นแน่วแน่ต่อเป้าหมาย การตรวจสอบและหาแนวทางพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะอย่างต่อเนื่อง ตรงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ อธิบิบาท 4

จะเห็นได้ว่า นวัตกรรมวิถีพุทธ “L A T E Model” มีที่มาจากหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรม หมายความว่า อักษรย่อภาษาอังกฤษแต่ละตัวมีที่มาจากหลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ L = Listening มีที่มาจากพรโตโฆสะ T = Thinking มีที่มาจากพรโตโฆสะ A = Action มีที่มาจากสัมมปธาน E = Effort มีที่มาจากอธิบิบาท ส่วนรายละเอียดที่อยู่ภายในอักษรย่อภาษาอังกฤษ เช่น การคัดแยกขยะ การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs และประเด็น

อื่น ๆ มีที่มาจากหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรม มาถึงตรงนี้ จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า หลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมถูกบูรณาการเข้าด้วยกันจนกลายเป็นองค์รวมที่สมบูรณ์และเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการจัดการขยะในชุมชนสืบต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาหลักการจัดการขยะตามหลักการของกรมควบคุมมลพิษและหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะ พบว่า หลักการจัดการขยะ มี 4 หลักการ ได้แก่ 1) การคัดแยกขยะ คือ การแยกประเภทของขยะแต่ละชนิดออกจากกันเพื่อความสะดวกในการนำไปจัดการและนำไปใช้ประโยชน์ 2) การจัดการขยะตามหลัก 3 Rs คือ การลดใช้วัสดุก่อขยะ การนำวัสดุมาใช้ซ้ำ และการนำขยะเข้าสู่กระบวนการรีไซเคิล 3) หน้าบ้านน่ามอง คือ การบริหารจัดการครัวเรือนแต่ละครัวเรือนให้สะอาดสวยงาม 4) บ้านสวยเมืองสะอาด คือ การพัฒนาชุมชนให้สะอาดสวยงามน่าอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรชร ไกรจักร, พระมหาวิญญูธรรม ญาณกิตติ และพระมหานิติทัศน์ ญาณสิทธิ (2566) พบว่า องค์ความรู้ที่สำคัญต่อการจัดการขยะ ได้แก่ 1) ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดการขยะผิดวิธี 2) การคัดแยกขยะ 4 ประเภท คือ ขยะทั่วไป ขยะอันตราย ขยะอันตราย และขยะรีไซเคิล รวมถึงเส้นทางของขยะแต่ละประเภท 3) กิจกรรมจัดการขยะตามหลัก 3 Rs กล่าวคือ ลด ใช้ ใช้ซ้ำ นำกลับมาใช้ใหม่ 4) กิจกรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะ เช่น กิจกรรมร้านค้าเสี่ยงทาย กิจกรรมพัฒนาชุมชน กิจกรรมขยะแลกไข่ 5) ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการขยะ ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นผู้นำในการจัดการขยะ หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการจัดการขยะ โรงเรียนและวัดให้การช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 6) ผลประโยชน์จากการจัดการขยะ ได้แก่ ชาวบ้านมีรายได้ มีสวัสดิการ มีความสามัคคี และภาพรวมของหมู่บ้านสะอาดสวยงาม ส่วนหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการจัดการขยะ ได้แก่ 1) ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ 2 ประกอบด้วย ปรีตโมสะ คือ การเรียนรู้จากบุคคลอื่น โยนิโสมนสิการ คือ การวิเคราะห์แยกแยะเพื่อค้นหาเหตุผล 2) สัมมปปธาน 4 ประกอบด้วย สังวรปธาน คือ การใช้ความเพียรในการป้องกันการเกิดขึ้นแห่งบาปอกุศล ปหานปธาน คือ การใช้ความเพียรในการละบาปอกุศลธรรมที่กำลังเกิดขึ้น ภาวนาปธาน คือ การใช้ความเพียรเพื่อสร้างกุศลธรรม และอนุรักษณาปธาน คือ การใช้ความเพียรในการรักษากุศลธรรมให้เจริญไพบูลย์ 3) อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ คือ ความพอใจในการทำางาน วิริยะ คือ ความเพียรพยายามในการทำางานให้ประสบความสำเร็จ จิตตะ คือ ความตั้งใจแน่วแน่ในการทำางาน วิมังสา คือ การไตร่ตรองใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบการทำงานเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อให้งานประสบความสำเร็จ

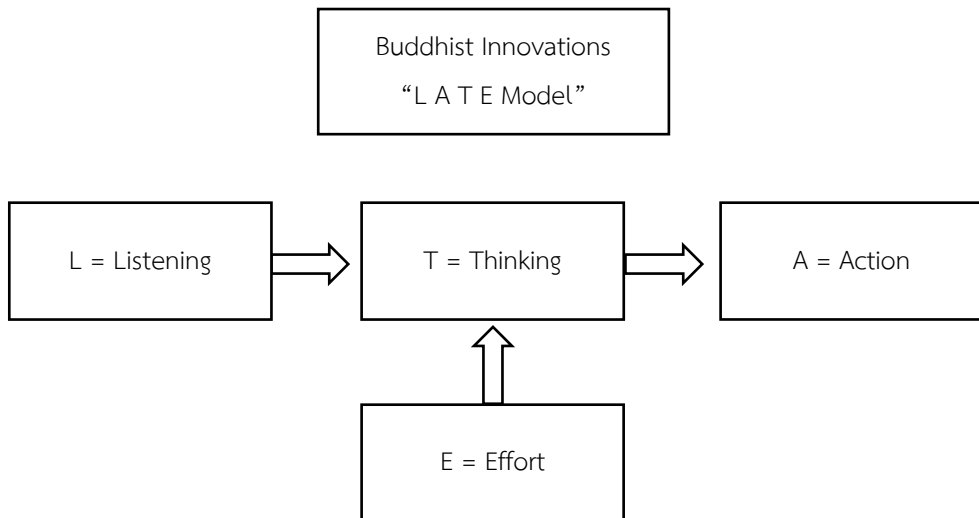
ทั้งนี้เพราะปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ เป็นหลักธรรมที่สอนให้บุคคลเรียนรู้แล้วคิดโดยใช้วิจารณ์ญาณ สัมมปธานเป็นหลักธรรมที่สอนให้บุคคลกระทำความเพียรเพื่อลดละความชั่วและเพียรสร้างความดี อิทธิบาทเป็นหลักธรรมที่สอนให้บุคคลมีจิตใจรักในงาน มุ่งมั่นทำงาน มีจิตใจจดจ่ออยู่กับงาน ใช้ปัญญาตรวจสอบงานเพื่อค้นหาวิธีการทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเกศี จันทราประภาวัฒน์ สุรพล สุยะพรหม และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง (2566) พบว่า การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมประสิทธิผลการจัดการขยะในเทศบาลนครลำปาง ส่งผลให้การจัดการขยะดำเนินไปตามยุทธศาสตร์และนโยบายของเทศบาลนครลำปางได้เป็นอย่างดี แต่ก็มี ความแตกต่างในแง่ที่ว่า เกศี จันทราประภาวัฒน์ สุรพล สุยะพรหม และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง ไม่ได้ใช้ปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ และหลักสัมมปธานเพื่อบูรณาการสำหรับจัดการขยะ

2. ผลการบูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชน พบว่า การสร้างจุดเชื่อมโยงเป็นการนำหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมมาประสานเข้าด้วยกันเพื่อส่งเสริมซึ่งกันและกัน และเมื่อบูรณาการหลักการจัดการขยะและหลักพุทธธรรมตามวิธีการบูรณาการที่ 2 คือ การปรับพระพุทธานุชาตนาเข้าหาศาสตร์ของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) จึงทำให้ได้นวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชน “L A T E Model” ซึ่งมีคำอธิบายดังนี้ L = Listening หมายถึง การฟังอย่างลึกซึ้ง การศึกษาเรียนรู้องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ T = Thinking หมายถึง การเล็งเห็นผลกระทบของปัญหาขยะ การคิดวิเคราะห์แยกแยะ สืบสาวเหตุผลของปัญหาขยะเพื่อค้นหาแนวทางแก้ไขปัญห ขยะในชุมชน A = Action หมายถึง การลงมือแก้ไขปัญหขยะอย่างจริงจัง E = Effort หมายถึง การมีใจรักความสะอาด ความพยายามในการพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะ การมีจิตใจมุ่งมั่นแน่วแน่ ต่อเป้าหมาย การตรวจสอบและค้นหาแนวทางพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะหลักการจัดการขยะ และหลักพุทธธรรมได้ส่งเสริมซึ่งกันและกันจนได้องค์ความรู้ที่สมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรชร ไกรจักร์ พระมหาวิญญูธรรม ญาณกิตติ และพระมหานิติทัศน์ ญาณสิทธิ (2566) พบว่า รูปแบบชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธเป็นกระบวนการจัดการขยะตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา มี 3 ฐาน ได้แก่ ฐานที่ 1 อธิศีลสิกขา: ฐานเข้าใจและเข้าร่วม หมายถึง ผู้นำชุมชนถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการจัดการขยะแก่ประชาชนในหมู่บ้าน ฐานที่ 2 อธิจิตตสิกขา: ฐานมุ่งมั่นและตั้งใจ หมายถึง ผู้นำชุมชนและชาวบ้านลงมือจัดการขยะ ได้แก่ คัดแยกขยะจัดการขยะตามหลัก 3 Rs ทำกิจกรรมหน้าบ้านน้อมอง กิจกรรมบ้านสวยเมืองสะอาด กิจกรรมรณรงค์การใช้ต้นไม้ กล้วยไม้แทนพวงพุดดอกไม้สด กิจกรรมผ้าป่าขยะรีไซเคิล ฐานที่ 3 อธิ

ปัญญาศึกษา: ฐานเพื่อนแนะนำเพื่อน หมายถึง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน เพื่อขยายผลไปยังชุมชนอื่น

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 2 นวัตกรรมวิถีพุทธ “L A T E Model”

นวัตกรรมวิถีพุทธ “L A T E Model” เป็นนวัตกรรมเชิงกระบวนการ (Process Innovation) สำหรับจัดการขยะในชุมชน โดยเริ่มจาก L = Listening หมายถึง การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้เรื่องการจัดการขยะอย่างถูกวิธีแก่ประชาชน T = Thinking หมายถึง การนำเสนอปัญหาขยะในชุมชนต่อประชาชน จุดประกายความคิดให้ประชาชนเห็นผลกระทบจากปัญหาขยะ มองเห็นความสำคัญของการจัดการขยะ ระดมสมองร่วมกันเพื่อค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะ และกำหนดกฎกติกาจัดการขยะในชุมชน A = Action หมายถึง ประชาชนลงมือทำกิจกรรมจัดการขยะเพื่อลดปริมาณขยะในชุมชนให้เหลือศูนย์ เช่น กิจกรรมคัดแยกขยะ กิจกรรมจัดการขยะตามหลัก 3 Rs กิจกรรมหน้าบ้านน่ามอง กิจกรรมบ้านสวยเมืองสะอาด กิจกรรมผ้าป่าขยะรีไซเคิล กิจกรรมทำสิ่งประดิษฐ์จากขยะรีไซเคิล E = Effort หมายถึง ในระหว่างการดำเนินการกิจกรรมจัดการขยะในชุมชน ผู้นำชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สร้างจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับประชาชน ให้กำลังใจประชาชน ทั้งนี้เพื่อให้พวกเขามีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความพยายามมุ่งมั่นในการจัดการขยะ เพื่อให้ปัญหาขยะหมดไปจากชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลควรกำหนดนโยบายบริหารจัดการขยะเหลือศูนย์ และมีคำสั่งไปยังผู้นำชุมชนให้ดำเนินการจัดการขยะในชุมชน พร้อมทั้งมีการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด
2. ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน ควรทำประชาคมร่วมกับชาวบ้านในหมู่บ้านของตนเพื่อสร้างกฎกติกาหรือธรรมนูญชุมชนในการบริหารจัดการขยะให้เหลือศูนย์ และมี การกำกับติดตามชาวบ้านแต่ละครัวเรือนอย่างใกล้ชิด โดยมอบหมายให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นผู้ตรวจประเมิน
3. ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูควรกำหนดนโยบายการบริหารจัดการขยะเหลือศูนย์ ประกาศแนวทางการปฏิบัติการจัดการขยะในโรงเรียน มีคำสั่งให้ครูประจำแต่ละชั้นให้ ความรู้เรื่องการจัดการขยะแก่นักเรียน และขอความร่วมมือให้นักเรียนคัดแยกขยะ จัดการขยะตามหลัก 3 Rs รักษาความสะอาดภายในโรงเรียน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้นำชุมชนควรนำองค์ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชนจากบทความวิจัยนี้ไปเป็นคู่มือในการวางแผนดำเนินงานจัดการขยะในชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนให้ปลอดขยะอย่างยั่งยืน
2. ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูในโรงเรียนควรนำองค์ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชนจากบทความวิจัยนี้ไปเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาหน้าที่พลเมือง เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับนักเรียนและเพื่อให้นักเรียนจัดการขยะที่โรงเรียนและที่บ้านของตนเอง
3. พระสงฆ์ควรนำองค์ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมวิถีพุทธสำหรับจัดการขยะในชุมชนจากบทความวิจัยนี้ไปแนะนำอบรมชาวพุทธ เพื่อให้ชาวพุทธเห็นความสำคัญของการจัดการขยะ นอกจากนี้พระสงฆ์ควรสร้างระบบการบริหารจัดการขยะเหลือศูนย์โดยนำนวัตกรรมวิถีพุทธไปใช้ในการจัดการขยะภายในวัด

เอกสารอ้างอิง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2549). การคิดเชิงบูรณาการ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : ชัสเชสมิเดีย.

- เกศี จันทราประภาวัฒน์ สุรพล สุยะพรหม และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง. (2566). พุทธบูรณาการ
ส่งเสริมประสิทธิผลการจัดการขยะ ของเทศบาลนครลำปาง. *วารสารสหวิทยาการ
นวัตกรรมการบริหาร*, 6(1), 59-73.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2565). ปี 2565 ตัวชี้วัดภาครัฐเข้ม ห้ามใช้ถุงพลาสติกหิ้ว-แก้วพลาสติก
แบบบาง กล่องโฟม 100% และเชิญชวนเอกชนร่วม. เข้าถึงได้จาก [https://www.
pcd.go.th/pcd_news/15917#:~:text=](https://www.pcd.go.th/pcd_news/15917#:~:text=)
- กรมควบคุมมลพิษ. (2558). คู่มือการดำเนินงานคัดแยกขยะมูลฝอยภายในอาคารสำนักงาน. (พิมพ์
ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : บริษัท ฮีโร่ จำกัด.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2561). คู่มือปฏิบัติการ 3 ใช้ (3 R) เพื่อการจัดการขยะชุมชน. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ : บริษัท ฮีโร่ จำกัด.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2565). ข้อมูลสถานการณ์ขยะมูลฝอยของประเทศ ปี 2565. เข้าถึงได้จาก
<https://thaimsw.pcd.go.th/report1.php?year=2565>
- กรมควบคุมมลพิษ. (2566). ข้อมูลสถานการณ์ขยะมูลฝอยของประเทศ ปี 2566. เข้าถึงได้จาก
<https://thaimsw.pcd.go.th/report1.php?year=2566>
- พระธรรมโกศาจารย์. (2553). *วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่*. เข้าถึงได้จาก
<https://www.mcu.ac.th/article/detail/435>
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิทยา ยนต์สันเทียะ. (2557). รูปแบบและวิธีการกำจัดขยะที่เหมาะสมกับพื้นที่องค์การบริหารส่วน
ตำบลหนองขุนนาง อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์วิศวกรรม
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานก่อสร้างและสาธารณูปโภค). บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*.
(พิมพ์ครั้งที่ 34). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- สำนักข่าวอินโฟเควสท์. (2566). *รัฐบาลเดินหน้าแผนจัดการขยะพลาสติก ระยะ 2 (ปี 66-70)
สอดคล้องศก. BCG*. เข้าถึงได้จาก <https://www.infoquest.co.th/2023/294729>
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2565). *4 มิถุนายน 2565 ไทย
สร้างขยะมากเป็นอันดับ 3 ของโลก*. เข้าถึงได้จาก <https://www.onep.go.th/4>

- องค์การบริหารส่วนตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. (2563). *โครงการบ้านเมืองสะอาดคนในชาติมีสุข*. เข้าถึงได้จาก <http://nadee-ud.go.th/files/dynamiccontent/file-231574-16244158941899361137.pdf>
- องค์การบริหารส่วนตำบลอินทประมูล อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง. (2564). *โครงการตำบลน่าอยู่ หน้าบ้านน่ามอง หลังบ้านน่ากิน*. เข้าถึงได้จาก <https://intapramul.go.th/public/list/data/detail/id/2261/menu/1559/page/5>
- อรชร ไกรจักร, พระมหาวรญาณ ญาณกิตติ และพระมหานิติทัศน์ ญาณสิทธิ. (2566). พัฒนาฐานข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลเพื่อการจัดการสู่ชุมชนปลอดภัยวิถีพุทธภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 11(3), 1126-1142.
- Salika. (2565). *โลกที่ถูกถาโถมด้วย “ขยะ” ปัญหาใหญ่และหมักหมมจนยากจะเยียวยา?*. เข้าถึงได้จาก <https://www.salika.co/2022/03/28/world-of-waste-big-problem/>
- Smith, D. (2010). *Exploring Innovation*. United Kingdom : McGraw Hill Education.

การพัฒนาการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม

Administration Development in Providing Psychosocial Counseling of the Courts of Justice

สมาน ศิริเจริญสุข¹ บุญทัน ดอกไธสง² และสุรพล สุษะพรหม³

Saman Siricharernsook, Boontan Dokthaisong and Surapon Suyaprom

Received: June 07, 2024

Revised: September 05, 2024

Accepted: September 16, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการบริหารจัดการ และ 2) พัฒนาการบริหารจัดการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรมโดยการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียและนักวิชาการที่เลือกแบบเจาะจง 25 รูป/คน การวิเคราะห์ SWOT Analysis, TOWS Matrix และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 9 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสนทนากลุ่ม และแบบประเมินผล สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) กระบวนการบริหารจัดการการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรมมีการเตรียมความพร้อมใน 3 เรื่อง คือ การเตรียมหรือพัฒนาบุคลากร การจัดหางบประมาณ และพัฒนาความพร้อมของอาคารสถานที่เพื่อรองรับโครงการ ผ่านกระบวนการ PDCA คือ วางแผน ดำเนินการ ตรวจสอบ และปรับปรุงพัฒนา และ 2) การพัฒนาการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาประกอบด้วย 2.1) การสนับสนุนให้โครงการนี้เป็นอีกหนึ่งบทบาทหน้าที่ (ฉันทะ) ซึ่งกระทำในลักษณะของ การกิจหลัก การกิจเชิงรุก กระบวนการยุติธรรมทางเลือก การส่งต่อผู้รับคำปรึกษา และการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยมีผลการประเมินภาพรวมในด้านความเหมาะสมและ

¹ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดนครปฐม; Nakhon Pathom Juvenile and Family Court

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: smansiri2504@gmail.com

ความเป็นไปได้อยู่ในเกณฑ์มากที่สุด 2.2) การส่งเสริมและผลักดันให้เกิดการเตรียมความพร้อม (วิริยะ) ผ่านการผลักดันงบประมาณ ส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูล ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เชิงรุก เพิ่มช่องทางในการติดต่อ และดำเนินนโยบายต่อเนื่อง ผลการประเมินโดยภาพรวมมีความเหมาะสม และความเป็นไปได้อยู่ในเกณฑ์มากที่สุด 2.3) ด้านการริเริ่มในการสร้างระบบหรือระเบียบการทำงาน (จิตตะ) คือ สร้างระบบการทำงานที่ต่อเนื่อง สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้าง ระเบียบข้อบังคับ และริเริ่มโครงการช่วยเหลือ ผลการประเมินโดยภาพรวมมีความเหมาะสมและ ความเป็นไปได้อยู่ในเกณฑ์มากที่สุด และ 2.4) ด้านการทบทวนในประเด็นที่ยังมีข้อขัดข้อง (วิมังสา) คือ ทบทวนระบบอาวุโสศาล และทบทวนการทับซ้อนเชิงภารกิจ ผลการประเมินโดยภาพรวมมี ความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในเกณฑ์มากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนาการบริหารจัดการ, การให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม, ศาสนุติธรรม

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the management process; and 2) to develop the management of psychosocial counseling of the Court of Justice by applying Iddhipada. This research was a qualitative research by conducting in-depth interviews with key informants who were 25 stakeholders and selected academics. SWOT Analysis, TOWS Matrix, and focus group discussions with 9 experts were conducted. The tools used were in-depth interviews, focus group discussions, and evaluation forms. The statistics used in the research were mean and standard deviation. The research results found that 1) the management process of psychosocial counseling of the Court of Justice has prepared in 3 areas: preparing or developing personnel, arranging a budget, and developing the readiness of buildings to support the project through the PDCA process, namely planning (Plan), implementing (Do), checking (Check), and improving (Act); 2) developing management in counseling consisted of 2.1) supporting this project as another role (Chanda) which was performed in the form of a main mission, a proactive mission, an alternative justice process, referring people to consult and respecting human dignity. The overall evaluation results in terms of appropriateness and feasibility were at the highest

level, 2.2) promoting and pushing for readiness (Viriya) through pushing for budget, promoting data collection, promoting proactive public relations, increasing channels of contact and implementing continuous policies. The overall evaluation results were at the highest level of appropriateness and feasibility, 2.3) in terms of initiating the creation of a system or work order (Citta), which was creating a continuous work system, creating a process for exchanging knowledge, creating regulations and initiating assistance projects. The overall evaluation results were at the highest level of appropriateness and feasibility, and 2.4) in terms of reviewing issues that were still problematic (Vimangsa), which was reviewing the court seniority system and reviewing mission overlap. The overall evaluation results were at the highest level of appropriateness and feasibility.

Keywords: Administration Development, Psychosocial Counseling, Court of Justice

บทนำ

คลินิกจิตสังคมในศาลยุติธรรมถือเป็นนวัตกรรมใหม่ในสังคมไทย อาจเรียกว่าเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกหรือกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ศาลยุติธรรมนำมาตรการนี้มาใช้กับผู้ต้องหาและจำเลยในความผิดที่ไม่ร้ายแรง ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นคดีอาญาเสพติด โดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและสาธารณสุข อันเป็นการให้คำปรึกษาเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หากรายใดมีอาการบ่งชี้รุนแรงถึงขั้นจิตเวชก็จะถูกส่งต่อไปยังสถานพยาบาล การให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมไม่มุ่งเน้นการลงโทษในฐานะอาชญากร ประโยชน์เฉพาะหน้าเป็นการเบี่ยงเบนคดีออกจากระบบศาลยุติธรรมที่มีคดีล้น ทั้งนี้ต้องตระหนักถึงหลักความปลอดภัยของสังคม หลักการของจิตสังคมในระบบศาลเริ่มตั้งแต่ผู้ต้องหากระทำความผิดคดีอาญา เน้นคดีอาญาเสพติดเป็นสำคัญ เพื่อให้บุคคลเหล่านี้ เข้าอยู่ในระบบให้คำปรึกษาในชั้นฝากขังของพนักงานสอบสวน เพื่อให้ผู้ต้องหาเปลี่ยนพฤติกรรม เปลี่ยนนิสัยที่เป็นปัญหา ฯลฯ และเมื่อถูกฟ้องเป็นจำเลยต่อศาล อาจจะไม่ต้องรับโทษถึงจำคุก จิตอาสาที่ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาจะให้คำปรึกษาแนะนำด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับอารมณ์จิตใจ ความเป็นอยู่ การงานอาชีพ ตลอดจนความประพฤติและครอบครัว โดยครอบครัวจะเข้ามามีส่วนร่วมพูดคุย ลักษณะการให้คำปรึกษาเน้นความเสมอภาคเท่าเทียมเป็นมิตร โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนใด ๆ ส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยคลายความกังวลเกี่ยวกับคดีความ มี

กำลังใจฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญอยู่ไปได้ด้วยดี ปรากฏว่าผู้ต้องหาที่ผ่านคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมจำนวนมาก สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา นับเป็นวิธีเข้าถึงรากเหง้าปัญหาแท้จริง เป็นการแก้ปัญหาจากภายในจิตใจต่างจากระบบที่เน้นด้านกายภาพ ใช้กฎหมายกดทับพฤติกรรมไว้เพียงชั่วคราว รอเวลาที่จะแสดงออกเมื่อปัจจัยภายนอกอำนวยหรือมีสิ่งกระตุ้นการก่ออาชญากรรมก็จะหวนกลับมาอีก นอกจากนี้การให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม ยังลดการหนีประกัน เพราะผู้ต้องหาคลายความกังวล สามารถเผชิญปัญหาอย่างมีสติ ด้วยเหตุนี้การเรียกหลักประกันก็ควรลดลงเพราะไม่มีปัจจัยเสี่ยงที่ผู้ต้องหาจะหลบหนี ทั้งปรากฏจากสถิติผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ศาลสั่งเข้ารับคำปรึกษาในคลินิกจิตสังคมไม่ต่ำกว่า 5,000 คน พบว่า หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำเพียงหนึ่งเปอร์เซ็นต์เท่านั้น จึงเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า การให้บริการคำปรึกษาด้านจิตสังคมมีการขยายไปหลายศาล เช่น ศาลจังหวัดเชียงใหม่ นนทบุรี ปทุมธานี และศาลจังหวัดดลิ่งชัน (กำพล รุ่งรัตน์, 2557)

อย่างไรก็ตามการเริ่มกระบวนการทำงานคลินิกจิตสังคมเป็นเรื่องใหม่ที่เกิดขึ้นในชั้นต้นจำนวน 6 ศาล ประกอบด้วย ศาลอาญานนทบุรี ศาลจังหวัดนนทบุรี ศาลจังหวัดเชียงใหม่ ศาลจังหวัดดลิ่งชัน ศาลจังหวัดปทุมธานี และศาลอาญากรุงเทพใต้ แต่ปัจจุบันมีการขยายโอกาสครอบคลุมไปยังทั่วทุกภูมิภาคถึง 163 ศาล และยังมีอีก 2 ศาลที่กำลังอยู่ในช่วงการเตรียมการเพื่อขับเคลื่อนดำเนินการในเรื่องนี้ สำหรับสถิติผู้เข้ารับคำปรึกษาผ่านคลินิกจิตสังคมในความดูแลของศาลยุติธรรมประจำภาค 1 ประจำปีงบประมาณ 2565 ปรากฏว่ามีมากกว่า 20,000 ราย และในช่วง 2 ไตรมาสแรกของปีงบประมาณ 2566 มีผู้ต้องหาและจำเลยเข้าสู่กระบวนการรับคำปรึกษาของคลินิกจิตสังคมไปแล้วไม่น้อยกว่า 10,000 ราย (สมภพ นันทโกวัฒน์, 2566) จะเห็นได้ว่ากระบวนการทำงานคลินิกจิตสังคมนั้นได้รับการพัฒนาเป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง แต่อาจจะติดปัญหาในเรื่องความรู้และประสบการณ์ของผู้ให้คำปรึกษา การขาดแคลนบุคลากร การขาดแคลนงบประมาณ การประชาสัมพันธ์ชี้แจงแก่ผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจเป็นผลให้การดำเนินงานคลินิกจิตสังคมไม่บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

สำหรับพัฒนาการของคลินิกจิตสังคมในศาลยุติธรรมนั้น ได้เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2552 โดยศาลอาญานนทบุรีได้จัดทำโครงการคลินิกจิตสังคมที่มีจุดมุ่งหมายในการให้คำปรึกษาแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด คดีความรุนแรงในครอบครัว หรือคดีที่มีโทษไม่ร้ายแรง ซึ่งได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในช่วงวิกฤตของชีวิต อันเป็นโอกาสที่จะให้บุคคลเหล่านี้ได้มีโอกาสเลือกแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสม เป็นการให้โอกาสและป้องกันการกระทำผิดซ้ำในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาคดีของศาล โดยเป็นโครงการที่นำ

มาตรการ Divergent มาใช้ในชั้นศาลกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติดตามแนวทางของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108 โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) จากการศึกษาวิเคราะห์ถึงการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรมนั้น พบว่า

1. มีการจัดทำหลักสูตรและเนื้อหาสำหรับผู้ฝึกอบรมผู้ให้คำปรึกษา ประกอบด้วย 1) เหตุผลความจำเป็นในการให้คำปรึกษา 2) หลักการพื้นฐานในการให้คำปรึกษา 3) การสัมภาษณ์เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม 4) การประเมินจิตใจด้านจิตสังคมของผู้เข้ารับการปรึกษา และ 5) การประเมินส่งต่อไปรับการดูแลรักษาโดยสถานบริการที่เหมาะสม โดยเบื้องต้นมีการจัดฝึกอบรมผู้ให้คำปรึกษารุ่นแรกทั้งสิ้นจำนวน 30 คน

2. มีการปรับปรุงหลักสูตรฝึกอบรมผู้ให้คำปรึกษาให้เกิดความเข้มข้นและสอดคล้องกับสถานการณ์มากขึ้น เพื่อนำไปจัดฝึกอบรมผู้ให้คำปรึกษาในรุ่นที่ 2 ซึ่งมีผู้สนใจเข้ารับการอบรม จำนวน 29 คน ประกอบด้วย ผู้ประนีประนอม ผู้พิพากษาและเจ้าหน้าที่ศาลประจำศาลอาญาธนบุรี

3. มีการเผยแพร่และขยายผลการให้คำปรึกษาผ่านการจัดพิมพ์เอกสารคู่มือการดำเนินการคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมจำนวน 1,000 เล่ม รวมทั้งศาลอาญาธนบุรีได้ออกระเบียบว่าด้วยการคัดเลือก การขึ้นทะเบียนและจริยธรรมของผู้ให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม เพื่อให้เกิดความชัดเจนในกระบวนการและแนวทางในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมมาก

สำหรับกระบวนการคัดเลือกและฝึกอบรมผู้ให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม เป็นการดำเนินการในขั้นตอนการจัดตั้งและวางรากฐานการดำเนินการของคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม โดยอยู่ในส่วนที่เป็นเครื่องมือหรือวิธีการของโครงการที่จะต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการจัดระบบบริการให้คำปรึกษา ซึ่งสามารถเชื่อมโยงระบบศาลและระบบงานสาธารณสุขเข้าด้วยกันอย่างเป็นเอกภาพ อันเป็นการพัฒนากลไกและกระบวนการคัดเลือกบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ผู้ให้คำปรึกษา ซึ่งต้องการผู้มีจิตอาสาซึ่งมีประสบการณ์และความรู้ พร้อมสละเวลาของตนส่วนหนึ่งอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้คำปรึกษาที่จะช่วยแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องหาหรือจำเลยและผู้เสียหายในคดีบางประเภทที่มีปัญหาด้านจิตสังคม กระบวนการคัดเลือกบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ผู้ให้คำปรึกษาในปัจจุบันเป็นไปตามระเบียบศาลอาญาธนบุรีว่าด้วยการคัดเลือก การขึ้นทะเบียน และจริยธรรมของผู้ให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม พ.ศ. 2554 สำหรับขั้นตอนและวิธีการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมนั้นถือเป็นกระบวนการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลคือผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษา โดยผู้ให้

คำปรึกษาให้ความช่วยเหลือด้านสังคมจิตใจให้กับผู้รับคำปรึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจในปัญหาและสามารถหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยตัวเองได้ (สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรพืชพรรณศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม, 2560)

ดังนั้นแล้วจะเห็นได้ว่าคลินิกจิตสังคมนั้นมีความสำคัญเพราะเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกใหม่ และถ้ามีการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ หรือทรัพยากรการบริหารในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม ก็จะทำให้เกิดความต่อเนื่อง ยั่งยืน และสามารถผนวกเป็นภารกิจหนึ่งของศาลยุติธรรมเพื่อลดอัตราการหลบหนีคดีระหว่างศาลที่มีคำสั่งให้ปล่อยตัวชั่วคราว และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยซึ่งถูกดำเนินคดีได้มีการแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองและไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำ เพื่อที่จะได้คืนคนดีสู่สังคมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม
2. เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรมโดยการประยุกต์ใช้หลักสิทธิมนุษยธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย

1. การศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการทบทวนจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาวิเคราะห์บริบทการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยกำหนดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposefully Selected) โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำแนกเป็นกลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้พิพากษาผู้ขับเคลื่อนนโยบายคลินิกจิตสังคม กลุ่มข้าราชการฝ่ายตุลากร และเจ้าหน้าที่ผู้ขับเคลื่อนโครงการคลินิกจิตสังคม กลุ่มภาคีเครือข่ายผู้ให้คำปรึกษาในโครงการคลินิกจิตสังคม และกลุ่มนักวิชาการด้านศาสนาและรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 25 รูป/คน เพื่อรวบรวมแนวคิด มุมมองที่จะสะท้อนให้เห็นถึงมิติทางกระบวนการบริหารจัดการของคลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 กระบวนการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม ประกอบด้วยประเด็นข้อคำถามใน 4 มิติ ดังนี้

- 1) การวางแผนในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม (Planning)
- 2) การดำเนินงานให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม (Doing)
- 3) การประเมินผลการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม (Checking)
- 4) การสะท้อนกลับผลการดำเนินงานในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม (Acting)

ตอนที่ 2 การพัฒนาการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม โดยการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ประกอบด้วยประเด็นข้อคำถามใน 4 มิติ ดังนี้

- 1) ฉันทะหรือความพอใจในการทำงาน
- 2) วิริยะหรือความเพียรซึ่งจะต้องเพิ่มทักษะการให้คำปรึกษาอยู่เสมอ
- 3) จิตตะหรือมีสมาธิขณะให้คำปรึกษา
- 4) วิมังสาหรือความคิดไตร่ตรอง การวางแผนให้รอบคอบในการดำเนินงาน

3. การสร้างข้อสรุป (induction of analysis) จากข้อมูลจากภาคสนามผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสาร มาประกอบการวิเคราะห์ SWOT Analysis และ TOWS Matrix เพื่อการสังเคราะห์ตัวแบบการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม ขณะเดียวกันจากการวิเคราะห์ฐานข้อมูลที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาส ยังนำไปเป็นประเด็นเชิงการบริหารที่จะนำไปสู่การพัฒนาการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม และนำเสนอผลต่อที่ประชุมการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญต่อไป

4. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ (Expert) ผู้วิจัยกำหนดการสนทนากลุ่มเฉพาะของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล เลขาธิการศาลยุติธรรม ผู้ให้คำปรึกษาด้านจิตสังคม เจ้าหน้าที่ประจำคลินิก และนักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 9 รูป/คน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรมโดยการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสนทนากลุ่ม และแบบประเมินผลของผู้เชี่ยวชาญในด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

สรุปผลการวิจัย

1. กระบวนการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม พบว่าประเด็นสำคัญใน 4 มิติ บนพื้นฐานปัจจัยสำคัญทางการบริหารจัดการ 3 ประการ โดยมีเป้าประสงค์ที่จะเป็นรูปแบบการบริหารจัดการคลินิกจิตสังคมของศาลยุติธรรมที่จะก่อให้เกิดอรรถประโยชน์ให้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการจะต้องร่วมกันขับเคลื่อนหรือพัฒนาให้เป็นไปหรือให้สอดคล้องกับแนวทางดังนี้

ตารางที่ 1 การบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม

การบริหารจัดการ	ทรัพยากรทางการบริหารจัดการ	แนวทางการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม
การวางแผน (Planning)	บุคคลากร (Man)	1) ผู้เข้ารับคำปรึกษาได้รับโอกาสให้ได้กลับตัวกลับใจเป็นคนดี 2) ผู้เข้ารับคำปรึกษาถูกบังคับให้เข้ารับคำปรึกษาหรือคำแนะนำ
	งบประมาณ (Money)	1) เป็นการใช้ความคุ้นเคยและไว้นื้อเชื่อใจในการแก้ไขปัญหา 2) ลดช่องว่างในกระบวนการศาลไปสู่กระบวนการสาธารณสุข 3) ลดอัตราการหลบหนีระหว่างการประกันของจำเลยและผู้ต้องหา 4) ลดความขัดแย้งและปัญหาในครอบครัว
	ทรัพยากรหรือหลักการบริหาร (Material)	1) กระบวนการยุติธรรมทางเลือกไม่ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ 2) การคัดกรองและส่งต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยสู่ระบบบำบัดฟื้นฟู 3) โครงการคืนคนดีสู่สังคม 4) การให้คำปรึกษาบนพื้นฐานความเชื่อถือศรัทธา 5) การปรึกษาที่รอบด้านทั้งจิตใจ สภาพแวดล้อม สภาพครอบครัว 6) ให้เกียรติและเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ 7) การประสานงาน การส่งต่อ และการสร้างภาคีเครือข่าย 8) กำหนดเป้าหมายด้านคุณภาพและด้านปริมาณ 9) แสวงหาความร่วมมือของภาคีเครือข่ายและแหล่งทุนสนับสนุน
	บุคคลากร (Man)	1) ผู้รับคำปรึกษาทราบและยอมรับผลการกระทำของตนเอง 2) ผู้ให้และผู้รับคำปรึกษากล้าพูด กล้าแสดงออก 3) นักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์เป็นผู้คัดกรองและประเมิน 4) ผู้ให้คำปรึกษาและการบริหารจัดการได้รับการพัฒนาอยู่เสมอ
การดำเนินงาน (Doing)	งบประมาณ (Money)	1) กระบวนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน 2) กระบวนการให้คำปรึกษามีความต่อเนื่องจนกว่าจะเกิดความไว้วางใจ 3) กระบวนการทำงานเป็นทีม ร่วมมือ ร่วมใจ เพื่อคืนคนดีสู่สังคม
	ทรัพยากรหรือหลักการบริหาร (Material)	1) สร้างความเข้าใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเชิงบวก 2) ศาลมีบทบาทในการฟื้นฟูและลดการกระทำผิดซ้ำ

การบริหารจัดการ	ทรัพยากรทางการบริหารจัดการ	แนวทางการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม
การตรวจสอบ (Checking)	(Material)	3) มีการวัดผลทั้งระยะสั้นและระยะยาว 4) ต้องมารับคำปรึกษาต่อเนื่องจึงจะสำเร็จตามเป้าหมาย 5) มีนโยบายและแนวทางปฏิบัติในการดูแลที่เท่าเทียมทั่วถึง 6) มีการดูแลผู้รับคำปรึกษาแบบประคับประคอง 1) รับคำปรึกษาจากผู้ให้คำปรึกษาคนเดิมเพื่อความต่อเนื่อง 2) การเปลี่ยนแปลงผู้บริหารระดับศาลส่งผลให้นโยบายไม่ต่อเนื่อง 3) ศาลต้องเปิดกว้างในการรับฟังปัญหาในการดำเนินงานโดยไม่ยึดติดระบบอาวุโส
	บุคลากร (Man)	4) พัฒนาทักษะและความชำนาญผู้ให้คำปรึกษาเพื่อผลสัมฤทธิ์ 5) บุคลากรประจำและผู้รับผิดชอบต้องจัดจ้างอย่างต่อเนื่อง 6) หนุนเสริมขวัญกำลังใจและความมั่นคงของผู้ปฏิบัติงาน

2. การพัฒนาการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรมโดยการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม พบว่า

2.1 การบูรณาการหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม มีประเด็นสำคัญในการบูรณาการหลักอิทธิบาทธรรมสำหรับการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรมอีก 4 ด้าน และ 1 ทางเลือก โดยมีเป้าประสงค์ที่จะก่อให้เกิดกระบวนการยุติธรรมทางเลือกนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการจะต้องร่วมกันขับเคลื่อนหรือพัฒนาให้เป็นไปหรือให้สอดคล้องกับแนวทางดังนี้

ตารางที่ 2 การบูรณาการหลักอิทธิบาทธรรมกับการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม

ประเด็นทางการบริหารจัดการ	แนวทางการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม
ด้านฉันทะหรือความพอใจในการทำงาน	1) ผู้ให้คำปรึกษาต้องพร้อมที่จะพัฒนาตนเอง
	2) ผู้ให้คำปรึกษาต้องพร้อมที่จะช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาแก้ไขตนเอง
	3) ผู้ให้คำปรึกษาต้องมีจิตอาสาในการให้คำปรึกษา
	4) ผู้ให้คำปรึกษาพร้อมที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ
	5) ผู้ให้คำปรึกษาต้องพร้อมที่แสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องตามหลักของกฎหมาย
ด้านวิริยะหรือความเพียรในการทำงาน	1) ผู้ให้คำปรึกษาต้องหมั่นฝึกฝนทักษะวิธีในการให้คำปรึกษา
	2) ผู้ให้คำปรึกษาต้องหมั่นสนับสนุนให้ผู้รับคำปรึกษาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่ดี

ประเด็นทาง การบริหารจัดการ	แนวทางการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม
	3) ผู้ให้คำปรึกษาต้องหมั่นสร้างแรงจูงใจให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความอดทนอดกลั้นในทุกกรณี 4) ผู้ให้คำปรึกษาต้องหมั่นช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้ผู้รับคำปรึกษามีความคิดเชิงบวก 5) ผู้ให้คำปรึกษาต้องหมั่นศึกษาหาความรู้และการปรับเทคนิควิธีการทำงานอยู่เสมอ 6) ผู้ให้คำปรึกษาต้องมีความอดทน อดกลั้นต่อทุกอุปสรรคปัญหาในการดำเนินงาน
ด้านจิตตะหรือการ มีสมาธิในการ ทำงาน	1) ผู้ให้คำปรึกษาต้องหมั่นสำรวจตนเองให้อยู่ในวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของโครงการ 2) ผู้ให้คำปรึกษาต้องไม่ทอดทิ้งในการแก้ไขข้อหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของคน 3) ผู้ให้คำปรึกษาต้องตั้งใจทำงานโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 4) ผู้ให้คำปรึกษาต้องมีความรอบคอบ ตั้งมั่น เพื่อให้การตัดสินใจเกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด
ด้านวิมังสาหรือใช้ ความคิดไตร่ตรอง ให้รอบคอบและ รอบด้านในการ ทำงาน	1) ผู้ให้คำปรึกษาต้องไตร่ตรองให้ดีเพราะทุกปัญหาย่อมมีทางแก้ไข 2) ผู้ให้คำปรึกษาต้องรู้จักประเมินผลและหาข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุงพัฒนางานอยู่เสมอ 3) ผู้ให้คำปรึกษาต้องลงรายละเอียดในการคัดกรอง การประเมินเพื่อความสำเร็จในการให้คำปรึกษา 4) ผู้ให้คำปรึกษาต้องมีความอดทนอดกลั้นต่ออารมณ์และอุปสรรคในการให้คำปรึกษา 5) ผู้ให้คำปรึกษาต้องถอดบทเรียนข้อผิดพลาดเพื่อเป็นอุทาหรณ์สำหรับผู้กระทำความผิด 6) ผู้ให้คำปรึกษาต้องทบทวนวิเคราะห์ถึงปัจจัยแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในก่อนตัดสินใจ
หลักธรรมอื่นที่จะ นำไปสู่การหนุน เสริมให้เกิดการ พัฒนาการบริหาร จัดการ	1) หลักอริยสัจ 4 2) หลักฆราวาสธรรม 4 3) หลักทวิโธตัมปะ 4) หลักมรรควิธี 5) หลักพรหมวิหารธรรม 6) หลักสังคหวัตถุธรรม 7) หลักสราณียธรรม

2.2 การวิเคราะห์ SWOT Analysis และ TOWS Matrix จากการศึกษาวิเคราะห์การบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อการค้นหาค้นหาข้อมูล ข้อเท็จจริงจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และนำมาสู่การสังเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรมนั้น ขณะเดียวกันจากการวิเคราะห์ฐานข้อมูลที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค และโอกาส เพื่อนำไปเป็นประเด็นเชิงการบริหารที่จะนำไปสู่การพัฒนาการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม ดังนี้

ตารางที่ 3 การบูรณาการหลักอิทธิธรรมกับการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม

TOWS MATRIX		Strengths	Weaknesses
Opportunities	SO Strategies (สนับสนุน/ขับเคลื่อน)	WO Strategies (ส่งเสริม/ผลักดัน)	
	1) สนับสนุนคลินิกจิตสังคมให้เป็นภารกิจหลักของหน่วยงานศาล	1) ผลักดันงบประมาณการจัดจ้างบุคลากรและผู้รับผิดชอบอย่างต่อเนื่อง	
	2) สนับสนุนคลินิกจิตสังคมจากภารกิจเชิงรับเป็นภารกิจเชิงรุก	2) ส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูลการจัดทำรายงานให้เพียงพอต่อการตัดสินใจ	
	3) สนับสนุนกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่คืนคนดีสู่สังคมและลดการกระทำผิดซ้ำ	3) ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เชิงรุกเพื่อให้เกิดการรับรู้ในวงกว้าง	
	4) สนับสนุนแนวปฏิบัติในการส่งต่อผู้รับคำปรึกษาให้กับงานบริการสาธารณสุข	4) ส่งเสริมให้เพิ่มช่องทางในการติดต่อกับผู้รับคำปรึกษาที่ยังมีข้อจำกัด	
Threats	5) สนับสนุนการเคารพ ให้เกียรติ ในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์	5) ผลักดันให้ผู้บริหารระดับศาลดำเนินนโยบายให้ต่อเนื่อง	
	ST Strategies (ริเริ่ม/สร้าง)	WT Strategies (ทบทวน/ยับยั้ง)	
	1) สร้างระบบการทำงานเป็นทีมและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะสำเร็จ	1) ทบทวนระบบอาวุโสศาลเพื่อการเปิดกว้างในการรับข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็น	
	2) สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ให้และผู้รับคำปรึกษา	2) ทบทวนการทับซ้อนเชิงภารกิจของคลินิกจิตสังคมกับคลินิกอื่นของหน่วยงานศาล	
	3) ริเริ่มโครงการช่วยเหลือผู้รับคำปรึกษาที่ยากจน เช่น ค่าเดินทาง		
	4) สร้างระเบียบข้อบังคับในการรับคำปรึกษาให้เกิดความต่อเนื่องจนกว่าจะสำเร็จ		

สำหรับประเด็นข้อเสนอแนะข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม ที่จะนำเสนอต่อที่ ประชุมการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ได้ข้อสรุปดังต่อไปนี้

ประเด็นข้อเสนอแนะที่ 1 ด้านการสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนพัฒนา ประกอบด้วย 1) สนับสนุนคลินิกจิตสังคมให้เป็นภารกิจหลักของหน่วยงานศาลยุติธรรม 2) สนับสนุนคลินิกจิตสังคมจากภารกิจเชิงรับเป็นภารกิจเชิงรุก 3) สนับสนุนกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่คืนคนดีสู่สังคมและลดการกระทำผิดซ้ำ 4) สนับสนุนแนวปฏิบัติในการส่งต่อผู้รับ

คำปรึกษาให้กับงานบริการสาธารณสุข และ 5) สนับสนุนการเคารพ ให้เกียรติ ในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

ประเด็นข้อเสนอแนะที่ 2 ด้านการส่งเสริมและผลักดันให้เกิดการเตรียมความพร้อม ประกอบด้วย 1) ผลักดันงบประมาณการจัดจ้างบุคลากรและผู้รับผิดชอบอย่างต่อเนื่อง 2) ส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูลการจัดทำรายงานให้เพียงพอต่อการตัดสินใจ 3) ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เชิงรุกเพื่อให้เกิดการรับรู้ในวงกว้าง 4) ส่งเสริมให้เพิ่มช่องทางในการติดต่อกับผู้รับคำปรึกษาที่ยังมีข้อจำกัด และ 5) ผลักดันให้ผู้บริหารระดับหัวหน้าศาลดำเนินนโยบายให้ต่อเนื่อง

ประเด็นข้อเสนอแนะที่ 3 ด้านการริเริ่มในการสร้างระบบหรือระเบียบการทำงาน ประกอบด้วย 1) สร้างระบบการทำงานเป็นทีมและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะสำเร็จ 2) สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ให้และผู้รับคำปรึกษา 3) สร้างระเบียบข้อบังคับในการรับคำปรึกษาให้เกิดความต่อเนื่องจนกว่าจะสำเร็จ และ 4) ริเริ่มโครงการช่วยเหลือผู้รับคำปรึกษาที่ยากจน เช่น ค่าเดินทาง

ประเด็นข้อเสนอแนะที่ 4 ด้านการทบทวนในประเด็นที่ยังมีข้อขัดข้องในการทำงาน ประกอบด้วย 1) ทบทวนระบบอาวุโสศาลเพื่อการเปิดกว้างในการรับข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็น และ 2) ทบทวนการทับซ้อนเชิงภารกิจของคลินิกจิตสังคมกับคลินิกอื่นของหน่วยงานศาลยุติธรรม

2.3 แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรมโดยการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม ประกอบด้วย 4 แนวทาง ดังนี้

2.3.1 ด้านการสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนพัฒนา มีแนวทางในการพัฒนา ดังนี้ 1) สนับสนุนคลินิกจิตสังคมให้เป็นภารกิจหลักของหน่วยงานศาลยุติธรรม 2) สนับสนุนคลินิกจิตสังคมจากภารกิจเชิงรับเป็นภารกิจเชิงรุก 3) สนับสนุนกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่คืนคนดีสู่สังคมและลดภาระกระทำผิดซ้ำ 4) สนับสนุนแนวปฏิบัติในการส่งต่อผู้รับคำปรึกษาให้กับงานบริการสาธารณสุข และ 5) สนับสนุนการเคารพ ให้เกียรติในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ผลการประเมินข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม ด้านการสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนพัฒนา โดยภาพรวมส่วนใหญ่เห็นว่าอยู่ในเกณฑ์ที่มีความเหมาะสมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.25; ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.36) ขณะเดียวกันสำหรับความเป็นไปได้ในการนำไปสู่การประยุกต์ใช้ก็อยู่ในเกณฑ์ที่มากที่สุดเช่นกัน (ค่าเฉลี่ย = 4.27; ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.52) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีเพียงการสนับสนุนแนวปฏิบัติใน

การส่งต่อผู้รับคำปรึกษาให้กับงานบริการสาธารณสุขที่มีผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าทุกข้อ

2.3.2 ด้านการส่งเสริมและผลักดันให้เกิดการเตรียมความพร้อม มีแนวทางในการพัฒนาดังนี้ 1) ผลักดันงบประมาณการจัดจ้างบุคลากรและผู้รับผิดชอบอย่างต่อเนื่อง 2) ส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูลการจัดทำรายงานให้เพียงพอต่อการตัดสินใจ 3) ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เชิงรุกเพื่อให้เกิดการรับรู้ในวงกว้าง 4) ส่งเสริมให้เพิ่มช่องทางในการติดต่อกับผู้รับคำปรึกษาที่ยังมีข้อจำกัด และ 5) ผลักดันให้ผู้บริหารระดับศาลดำเนินนโยบายต่อเนื่อง ผลการประเมินข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม ด้านการส่งเสริมและผลักดันให้เกิดการเตรียมความพร้อม โดยภาพรวมส่วนใหญ่เห็นว่าอยู่ในเกณฑ์ที่มีความเหมาะสมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.26; ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.76) ขณะเดียวกันสำหรับความเป็นไปได้ในการนำไปสู่การประยุกต์ใช้ก็อยู่ในเกณฑ์ที่มากที่สุดเช่นกัน (ค่าเฉลี่ย = 4.11; ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.60) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีเพียงการส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูลการจัดทำรายงานให้เพียงพอต่อการตัดสินใจและการส่งเสริมให้เพิ่มช่องทางในการติดต่อกับผู้รับคำปรึกษาที่ยังมีข้อจำกัดที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในด้านความเหมาะสม และมีการส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูลการจัดทำรายงานให้เพียงพอต่อการตัดสินใจมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในด้านความเป็นไปได้

2.3.3 ด้านการริเริ่มในการสร้างระบบหรือระเบียบการทำงาน มีแนวทางในการพัฒนาดังนี้ 1) สร้างระบบการทำงานเป็นทีมและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะสำเร็จ 2) สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ให้และผู้รับคำปรึกษา 3) สร้างระเบียบข้อบังคับในการรับคำปรึกษาให้เกิดความต่อเนื่องจนกว่าจะสำเร็จ และ 4) ริเริ่มโครงการช่วยเหลือผู้รับคำปรึกษาที่ยากจน เช่น ค่าเดินทาง ผลการประเมินข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม ด้านการริเริ่มในการสร้างระบบหรือระเบียบการทำงาน โดยภาพรวมส่วนใหญ่เห็นว่าอยู่ในเกณฑ์ที่มีความเหมาะสมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.39; ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.56) ขณะเดียวกันสำหรับความเป็นไปได้ในการนำไปสู่การประยุกต์ใช้ก็อยู่ในเกณฑ์ที่มากที่สุดเช่นกัน (ค่าเฉลี่ย = 4.36; ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.51) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีเพียงการสร้างระบบการทำงานเป็นทีมและให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่องจนกว่าจะสำเร็จและการริเริ่มโครงการช่วยเหลือผู้รับคำปรึกษาที่ยากจน เช่น ค่าเดินทางเท่านั้นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดทั้งด้านความเหมาะสมและด้านความเป็นไปได้

2.3.3 ด้านการทบทวนในประเด็นที่ยังมีข้อขัดข้องในการทำงาน มีแนวทางในการพัฒนาดังนี้ 1) ทบทวนระบบอาวุโสศาลเพื่อการเปิดกว้างในการรับข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็น

และ 2) ทบทวนการทับซ้อนเชิงภารกิจของคลินิกจิตสังคมกับคลินิกอื่นของหน่วยงานศาล ผลการประเมินข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม ด้านการทบทวนในประเด็นที่ยังมีข้อขัดข้องในการทำงาน โดยภาพรวมส่วนใหญ่เห็นว่าอยู่ในเกณฑ์ที่มีความเหมาะสมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.39; ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.49) ขณะเดียวกันสำหรับความเป็นไปได้ในการนำไปสู่การประยุกต์ใช้ก็อยู่ในเกณฑ์ที่มากที่สุดเช่นกัน (ค่าเฉลี่ย = 4.55; ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.46) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีเพียงการทบทวนระบบอาวุโสศาลเพื่อการเปิดกว้างในการรับข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดทั้งด้านความเหมาะสมและด้านความเป็นไปได้

อภิปรายผลการวิจัย

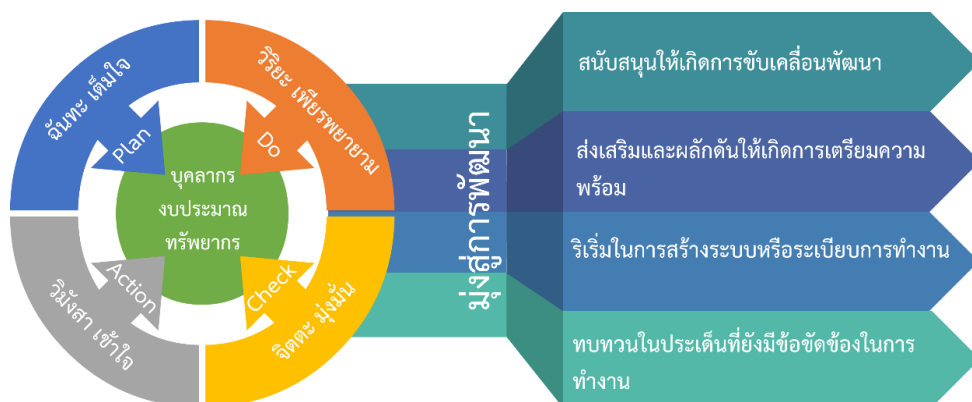
1. กระบวนการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านทรัพยากรหรือหลักการบริหาร โดยผ่านกระบวนการบริหารจัดการ PDCA เพื่อปรับปรุงคุณภาพของการให้บริการคำปรึกษาด้านจิตสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การวางแผน Plan กำหนดเป้าหมาย กำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมที่ต้องการบรรลุ การดำเนินการ Do ปฏิบัติตามแผน ดำเนินการตามแผนที่ได้วางไว้ ให้บริการคำปรึกษาด้านจิตสังคมตามที่กำหนด การตรวจสอบ Check ตรวจสอบผลลัพธ์ของการให้บริการคำปรึกษาด้านจิตสังคม ความพึงพอใจของผู้รับบริการ การประสิทธิภาพของการให้คำปรึกษา และปัญหาที่ได้รับการแก้ไข และ การปรับปรุง Action หากมีปัญหาหรือข้อบกพร่องในการให้บริการ ปรับปรุงแผนการให้บริการตามผลการตรวจสอบ และดำเนินการตามแผนที่ปรับปรุงเพื่อปรับปรุงคุณภาพของการให้บริการคำปรึกษาด้านจิตสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระพิพัฒน์โสภณจิตโต (ทับงาม) (2562) พบว่า กระบวนการวางแผน (Plan) เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ต้องมีจิตตะ คือ ความมุ่งมั่น แน่วแน่ มั่นคงในการวางแผนการทำงานล่วงหน้าและจัดหางบประมาณมารองรับแผนการทำงานประจำปี กระบวนการลงมือปฏิบัติ (Do) สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมีการพัฒนาสถานที่ให้กว้างขวาง สงบ ร่มรื่น สวยงาม ความเป็นสัปปายะ มีการจัดลานธรรมและปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพิ่มเติม ทำอาคารที่พักและอาคารปฏิบัติธรรม รองรับผู้เข้าปฏิบัติธรรมได้อย่างพอเพียง กระบวนการตรวจสอบ (Check) สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด มีการมอบหมายให้คณะทำงานรับผิดชอบแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน เมื่อมีปัญหาข้อผิดพลาดต้องรีบแก้ไข รายงานผลให้เจ้าสำนักทราบโดยเร็ว หลังจากการทำงานทุกครั้งต้องมีการประชุมเพื่อสรุปและประเมินผลกระบวนการปรับปรุงแก้ไข (Act) เจ้าสำนัก

ปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ต้องมีฉันทะ คือ ความยินดีความพอใจ ในการบริหารงานด้วยการดูแลในภาพรวม โดยมอบหมายให้พระวิปัสสนาจารย์และทีมงานรับผิดชอบในส่วนที่เหลือ มีการต้อนรับ ให้คำแนะนำ ลงทะเบียน จัดเข้าที่พัก แนะนำตารางเวลาในการปฏิบัติ มีปัญหาในการบริหารบ้าง ก็ปรับปรุงแก้ไขกันไป และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญททัย พงษ์สุวรรณ (2566) ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของบุคลากรธุรกิจก่อสร้างในกรุงเทพมหานคร พบว่า 1) กระบวนการบริหารจัดการ PDCA 3 ด้าน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตบุคลากรธุรกิจก่อสร้าง ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ด้านการวางแผน (Plan) ด้านการปรับปรุงแก้ไข (Act) และด้านการปฏิบัติตามแผน (Do) โดยร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 74.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. การพัฒนาการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม พบว่า มีแนวทางในการพัฒนา 4 ด้านดังนี้ ด้านการสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนพัฒนา มุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมให้เกิดแรงจูงใจและกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม ด้านการส่งเสริมและผลักดันให้เกิดการเตรียมความพร้อม มุ่งเน้นไปที่การเสริมสร้างศักยภาพและความพร้อมของบุคลากรและระบบงาน ด้านการริเริ่มในการสร้างระบบหรือระเบียบการทำงาน มุ่งเน้นไปที่การสร้างระบบและระเบียบการทำงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และด้านการทบทวนในประเด็นที่ยังมีข้อขัดข้องในการทำงาน มุ่งเน้นไปที่การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธเดช ศรีสวัสดิ์ (2565) พบว่า พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ของรัฐบาล สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยกระบวนการบริหาร มีระบบตรวจสอบและปรับเปลี่ยนการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ มีมาตรฐานและระยะเวลาชัดเจน ควบคู่กับการนำหลักธรรมอริยบท 4 มาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดความสำเร็จ รวมทั้งการแสวงหาวิธีการประเมินผล เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนา

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารจัดการในการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม กระบวนการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมของศาลยุติธรรม เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอองค์ความรู้ที่สังเคราะห์ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่สังเคราะห์ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงยุติธรรมหรือสำนักงานศาลยุติธรรมควรสนับสนุนให้คลินิกจิตสังคมให้เป็นภารกิจหลักของหน่วยงานศาลและเป็นภารกิจเชิงรุก
2. กระทรวงยุติธรรมหรือสำนักงานศาลยุติธรรมควรผลักดันงบประมาณการจัดจ้างบุคลากรและผู้รับผิดชอบอย่างต่อเนื่อง
3. กระทรวงยุติธรรมหรือสำนักงานศาลยุติธรรมควรริเริ่มโครงการช่วยเหลือผู้รับคำปรึกษาที่ยากจน เช่น ค่าเดินทาง
4. กระทรวงยุติธรรมหรือสำนักงานศาลยุติธรรมควรเพิ่มช่องทางในการติดต่อกับผู้รับคำปรึกษาที่ยังมีข้อจำกัด

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ศาลจังหวัดหรือศาลยุติธรรมอื่นควรดำเนินการจัดเก็บข้อมูลและจัดทำรายงานเพื่อประกอบการตัดสินใจ
2. ศาลจังหวัดหรือศาลยุติธรรมอื่นควรเร่งการประชาสัมพันธ์เชิงรุกเพื่อให้เกิดการรับรู้ในวงกว้าง
3. ศาลจังหวัดหรือศาลยุติธรรมอื่นควรผลักดันให้ผู้บริหารระดับหัวหน้าศาลดำเนินนโยบายให้ต่อเนื่อง

4. ศาลจังหวัดหรือศาลยุติธรรมอื่นควรสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ให้และผู้รับคำปรึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กำพล รุ่งรัตน์. (2557). *การดำเนินการคลินิกจิตสังคมกับแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำ ความผิดกรณีศึกษา: คลินิกจิตสังคมศาลจังหวัดปทุมธานี*. (ผลงานส่วนบุคคลหลักสูตรผู้ พินิจาษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น). สำนักงานศาลยุติธรรม : สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่าย ตุลาการ ศาลยุติธรรม.
- ธเดช ศรีสวัสดิ์. (2565). *พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศูนย์รับ เรื่องราร้องทุกข์ของรัฐบาล สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี*. (ดุขฎีนิพนธ์ปรัชญา ดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย.
- พระพิพัฒน์ โสภณจิตโต (ทับงาม). (2562). *การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด อ่างทองเพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางปัญญา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย.
- เพ็ญหทัย พงษ์สุวรรณ. (2566). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคลากร ธุรกิกก่อสร้างในกรุงเทพมหานคร*. (ดุขฎีนิพนธ์ปรัชญาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชา รัฐ ประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรพิพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม. (2560). ศาลยุติธรรมเชิงรุก: การ อำนวยความยุติธรรมเชิงมนุษยธรรมผ่านกระบวนการทางจิตสังคม. ใน *เอกสาร ประกอบการสัมมนา นิติศาสตร์เสวนา ครั้งที่ 3/2560*. (อัดสำเนา).
- สมภพ นันทโกวัฒน์. (2566). ผู้เสพติดต้องการความช่วยเหลือ: คลินิกจิตสังคมมีน้ำหนกน่าเชื่อว่า คือคำตอบ. *นิตยสารสำนักงานศาลยุติธรรมดูลพาห*, 70(1), 15-74.

รูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามหลักสาราณียธรรม 6

Academic Cooperation Network Management Model of School
Administrators under Primary Educational Service Area Office based on
Saraniyadhamma 6

มณฑิรา บุตโยธี¹ วรกฤต เกื่อนช้าง² และธานี เกสทอง³
Montira Butyotee, Worakrit Thuanchang and Thanee Gesthong

Received: June 01, 2024

Revised: July 16, 2024

Accepted: August 02, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 2) สร้างรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามหลักสาราณียธรรม 6 และ 3) ประเมินรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามหลักสาราณียธรรม 6 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 คน การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูป/คน และประเมินรูปแบบ จำนวน 16 คน โดยใช้แบบประเมินวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

¹ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1; Nakhonsawan Primary Education Service Area Office 1

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding author, e-mail: aom9531@gmail.com

การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย 1.1) ขั้นการตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่ายผู้บริหารสถานศึกษามีการสร้างตระหนักให้ทุกคนมองเห็นประโยชน์ร่วมกัน 1.2) ขั้นประสานหน่วยงาน/องค์กรเครือข่าย ผู้บริหารสถานศึกษาใช้การติดต่อสื่อสารสองทาง จัดกิจกรรมให้สมาชิกได้กระทำความร่วมมือกัน 1.3) ขั้นสร้างพันธมิตรร่วมกัน ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินงานเครือข่ายโดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ข้อตกลงร่วมกัน 1.4) ขั้นบริหารจัดการเครือข่าย ผู้บริหารสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารเครือข่าย จัดโครงสร้าง กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ วางกฎกติการ่วมกัน 1.5) ขั้นพัฒนาความสัมพันธ์ ผู้บริหารสถานศึกษาจัดกิจกรรมให้สมาชิกมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กัน 1.6) ขั้นรักษาความสัมพันธ์ ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สร้างขวัญ กำลังใจ เชิดชูเกียรติแก่สมาชิก 2) ผลการสร้างรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 พบว่า มีรูปแบบทั้งสิ้น 24 แนวทาง และ 3) ผลการประเมินรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามหลักสาราณียธรรม 6 พบว่า มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบ, ผู้บริหารสถานศึกษา, การบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ, หลักสาราณียธรรม 6

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the components of academic cooperation network management of school administrators under the Primary Educational Service Area Office; 2) to create a model of academic cooperation network management of school administrators under the Primary Educational Service Area Office based on Saraniyadhamma 6; and 3) to evaluate the model of academic cooperation network management of school administrators under the Primary Educational Service Area Office on Saraniyadhamma 6. This was a mixed methods research, using content analysis and interviews with 18 key informants, focus group discussions with 9 experts, and model evaluations with 16 people, using an evaluation form. Data were analyzed using mean and standard

deviation. The research results found that 1) the components of academic cooperation network management of school administrators under the Primary Educational Service Area Office consisted of 1.1) in the stage of realizing the need to create a network, school administrators should create awareness for everyone to see the mutual benefits, 1.2) in the stage of coordinating network agencies/organizations, school administrators should use two-way communication and organize activities for members to do together, 1.3) in the stage of creating a joint agreement, school administrators should operate the network with goals, objectives and mutual agreements, 1.4) in the network management stage, school administrators should appoint a network management committee, organize the structure, determine roles and responsibilities, and establish joint rules and regulations, 1.5) in the stage of developing relationships, school administrators should organize activities for members to have opportunities to interact with each other, 1.6) in the relationship maintenance stage, school administrators should create professional learning communities, build morale, and honor members; 2) the results of creating academic cooperation network management models of school administrators under the Primary Educational Service Area Office based on Saraniyadhamma 6 found that there were a total of 24 models; 3) the results of evaluating academic cooperation network management models of school administrators under the Primary Educational Service Area Office based on Saraniyadhamma 6 found that the accuracy, appropriateness, feasibility of implementation and benefits were at the highest level.

Keywords: Model, School Administrators, Academic Cooperation Network Management, Saraniyadhamma 6

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวดที่ 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 64 วรรค 1 รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย วรรค 2 บัญญัติไว้ว่ารัฐต้องดำเนินการ

ให้เด็กเล็กได้รับการดูแล พัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษาตามวรรคหนึ่ง โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วม และวรรค 3 รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2560)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 8 (2) บัญญัติว่าให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ (6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น จากเดิมที่โรงเรียนจัดการศึกษาเพียงลำพังเป็นการเปิดโอกาสให้องค์กรต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาส่งผลให้โครงสร้างของโรงเรียนเปลี่ยนไปสู่การจัดองค์กรแบบเครือข่าย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) การจัดการศึกษาภายในโรงเรียนเดียวจึงเป็นการยาก โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดจึงมีความจำเป็นในการสร้างเครือข่ายกลุ่มโรงเรียน เป็นทางเลือกหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน รวมทั้งเป็นประโยชน์ ในการจัดทำนโยบายเพื่อส่งเสริมและยกระดับคุณภาพและมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา (ไพโรจน์ มະโนยานะ, 2556)

หน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาในระดับพื้นที่คือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 39 กำหนดภารกิจที่กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการบริหารจัดการ ในการพัฒนาการศึกษาเพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพเกิดประสิทธิภาพและขีดความสามารถของคนในประเทศโดยยึดหลักการสร้างเครือข่ายและให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้เกิดพลังพัฒนาการศึกษาที่เข้มแข็งมีเสถียรภาพและยั่งยืน (ประยูร อัครบวร และคณะ, 2553) เครือข่ายเป็นการจัดให้กลุ่มบุคคลหรือองค์กรดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นด้วยกัน การรวมตัวเป็นเครือข่ายเป็นการผนึกกำลัง จึงควรทำในลักษณะการแลกเปลี่ยนนำเอาส่วนดี จุดแข็งมาเรียนรู้และสนับสนุนซึ่งกันและกัน การทำงานเป็นเครือข่ายมีผลดีกว่าการปล่อยให้ต่างคนต่างทำแล้วนำผลลัพธ์มารวมกัน ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับงานวิชาการเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ จึงต้องมีเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ เพราะจะก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ทักษะ ความรู้ประสบการณ์ เครื่องมือและสื่อเป็นการลดการทำงาน นำไปสู่การทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ของทุกฝ่าย (ขนิษฐา กาญจนรังสีนนท์, 2566)

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่าการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของโรงเรียนยังประสบปัญหา จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาวิธีการเพื่อทำให้การบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการดำเนินไปอย่างราบรื่น บรรลุเป้าหมายร่วมกัน ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป จึงจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้มีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนในการช่วยกันพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้สนใจและศึกษารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามหลักสราณียธรรม 6 เพื่อแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษาและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้ได้มาตรฐานอันจะส่งผลให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นองค์กรทางวิชาการที่มีความเข้มแข็งต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามหลักสราณียธรรม 6
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามหลักสราณียธรรม 6

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เลือกแบบเจาะจง จำนวน 18 คน ประกอบด้วยผู้บริหารการศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงานในตำแหน่ง 5 ปีขึ้นไป ศึกษาในเทศก์ที่มีประสบการณ์การทำงานในตำแหน่ง 5 ปีขึ้นไป และผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงานในตำแหน่ง 5 ปีขึ้นไป เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญแล้ว การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ขออนุญาตบันทึกเสียง บันทึกภาพ และจดบันทึก เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์กลับมาครบทุกคน

จากนั้นสรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์หลอมรวม เพื่อนำไปใช้ในการร่างรูปแบบ การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนนี้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามหลักสาราณียธรรม 6 โดยจัดสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูป/คน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา ถ้าเป็นพระภิกษุต้องเป็นเปรียญธรรมประโยค 6 ขึ้นไป ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างรูปแบบ และผู้เชี่ยวชาญด้านงานวิชาการในสถานศึกษา ที่มีประสบการณ์การทำงานในตำแหน่ง 5 ปีขึ้นไป โดยใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่มที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้อง มีการปรับปรุงแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาแนะนำ การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการประชุมสนทนากลุ่ม และสรุปข้อมูลจากการสนทนากลุ่มโดยนำมาวิเคราะห์ นำข้อมูลที่ได้จัดทำเป็นรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามหลักสาราณียธรรม 6 การหาคุณภาพเครื่องมือ นำรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ ตามหลักสาราณียธรรม 6 ที่ทำการวิเคราะห์จากการสนทนากลุ่ม นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ และความถูกต้องเพื่อเตรียมสู่ขั้นตอนต่อไป การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนนี้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามหลักสาราณียธรรม 6 ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นประธานกลุ่มเครือข่าย จำนวน 16 คน โดยใช้แบบประเมิน 4 ด้าน คือ ด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ การหาคุณภาพเครื่องมือ นำแบบประเมินเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความเที่ยง ซึ่งได้ค่า IOC เท่ากับ 0.88 และเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจความเรียบร้อย ความถูกต้อง และปรับปรุงแก้ไข การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ และแบบประเมินในรูปแบบ QR Code ไปยังผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 เพื่อทำการประเมินรูปแบบ ซึ่งได้ผลการประเมินกลับครบทุกคน การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้คือค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละ

สรุปผลการวิจัย

รูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามหลักสารานุกรม 6 ผลการวิจัย พบว่า

1. องค์ประกอบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า

ขั้นที่ 1 ขั้นการตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการสร้างตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย โดยให้ทุกคนมองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับร่วมกัน และผู้บริหารสถานศึกษาต้องเคารพในสิทธิและเสรีภาพของสมาชิก สร้างค่านิยมขององค์กร โดยมีเป้าหมายเดียวกัน

ขั้นที่ 2 ขั้นประสานหน่วยงาน/องค์กรเครือข่าย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมของเครือข่ายผ่านช่องทางต่าง ๆ และใช้การติดต่อสื่อสารสองทาง (Two-Way Communication) จะช่วยให้มีความเข้าใจตรงกัน จัดกิจกรรมให้สมาชิกเครือข่ายได้กระทำร่วมกันอย่างต่อเนื่องยั่งยืน จนเป็นแบบแผนที่ยอมรับโดยทั่วกัน

ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างพันธมิตรอยู่ร่วมกัน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างพันธมิตรอยู่ร่วมกันในการดำเนินงานของเครือข่าย โดยมีเป้าหมายร่วมกัน กำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดกิจกรรม จัดวางข้อตกลงในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน รวมทั้งกำหนดบทบาทของสมาชิกและสิทธิหน้าที่อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

ขั้นที่ 4 ขั้นบริหารจัดการเครือข่าย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารเครือข่าย จัดโครงสร้าง กำหนดบทบาท หน้าที่ความรับผิดชอบของเครือข่าย วางระเบียบ กฎ กติกา ข้อตกลงในการดำเนินงานร่วมกันให้ชัดเจน

ขั้นที่ 5 ขั้นพัฒนาความสัมพันธ์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาออกแบบกิจกรรม/การประชุมสัมมนา/การอบรมเพื่อเชื่อมโยงสมาชิกเครือข่ายที่ไม่มีโอกาสติดต่อกันให้มีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กันก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง ส่งเสริมการทำงาน เป็นทีม

ขั้นที่ 6 ขั้นรักษาความสัมพันธ์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างบรรยากาศในการทำงาน รักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่ายทุกระดับ ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) สร้างขวัญ และกำลังใจ ยกย่อง เชิดชูเกียรติแก่สมาชิก

2. รูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามหลักสารานุกรม 6 พบว่า

ขั้นที่ 1 ขั้นการตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย ตามหลักสารานุกรม 6 พบว่า ตามหลักเมตตากายกรรม มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างความรู้ความ

เข้าใจ ให้สมาชิกเครือข่ายเห็นความสำคัญ และประโยชน์ที่ได้รับร่วมกันจากเครือข่าย ตามหลักเมตตามโนกรรม มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษามีความซื่อสัตย์สุจริตไม่ใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ คิดสร้างสรรค์งานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ตามหลักสาธารณโภคี มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษามีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลต่อสมาชิกด้วยความเต็มใจ ตามหลักสัสสามัญญตา มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาเคารพในสิทธิและเสรีภาพสร้างค่านิยมขององค์กรโดยมีเป้าหมายเดียวกัน

ขั้นที่ 2 ขั้นประสานหน่วยงาน/องค์กรเครือข่าย ตามหลักสาราณียธรรม 6 พบว่า ตามหลักเมตตาวจีกรรม มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมของเครือข่ายผ่านช่องทางต่าง ๆ และใช้การติดต่อสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) จะช่วยให้มีความเข้าใจตรงกัน ตามหลักเมตตามโนกรรม มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจัดกิจกรรมให้สมาชิกเครือข่ายได้กระทำร่วมกันอย่างต่อเนื่องยั่งยืน จนเป็นแบบแผนที่ยอมรับโดยทั่วกัน ตามหลักสาธารณโภคี มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้สมาชิกเครือข่ายร่วมมือกันทำการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามหลักทัญญูสามัญญตา มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษานิเทศการศึกษาระหว่างเครือข่ายสรุปผลการนิเทศ ปรับปรุง และพัฒนาเครือข่ายร่วมกัน

ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างพันธมิตรสัญญาร่วมกัน ตามหลักสาราณียธรรม 6 พบว่า ตามหลักเมตตาทกักรรม มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างพันธมิตรสัญญาร่วมกัน ในการดำเนินงานของเครือข่าย โดยมีเป้าหมายร่วมกัน ตามหลักสัสสามัญญตา มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาพัฒนาเครือข่ายให้ปรากฏเป็นรูปธรรม กำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดกิจกรรม จัดวางข้อตกลงในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน รวมทั้งกำหนดบทบาท ของสมาชิกและสิทธิหน้าที่อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ตามหลักสาธารณโภคี มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมความรู้ให้กับสมาชิก แลกเปลี่ยนความรู้ทั้งภายในและภายนอกเครือข่าย เช่น ศึกษาดูงาน ฝึกอบรม เป็นต้น ตามหลักเมตตามโนกรรม มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาร่วมคิดสร้างสรรค์ในการค้นหาวิถีทางใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงานจากสมาชิกเครือข่าย

ขั้นที่ 4 ขั้นบริหารจัดการเครือข่าย ตามหลักสาราณียธรรม 6 พบว่า ตามหลักทัญญูสามัญญตา มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารเครือข่ายจัดโครงสร้าง กำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบของเครือข่ายให้ชัดเจน ตามหลักสัสสามัญญตา มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาร่วมกับสมาชิกเครือข่ายวางระเบียบ กฎ กติกา ข้อตกลงในการดำเนินงานร่วมกันของเครือข่าย ตามหลักเมตตาทกักรรม มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหาร

สถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกเครือข่ายได้พัฒนางานอย่างเต็มกำลังตามศักยภาพและความชำนาญที่มีอยู่ส่งผลให้สมาชิกแต่ละเครือข่ายมีความสามารถพิเศษเฉพาะด้านเป็นพื้นฐานในการสร้างความหลากหลายและเข้มแข็งให้กับเครือข่าย ตามหลักสาธารณโภคี มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจัดหา/สนับสนุนทรัพยากร งบประมาณในการดำเนินงานของเครือข่าย

ขั้นที่ 5 ขั้นพัฒนาความสัมพันธ์ ตามหลักสาราณียธรรม 6 พบว่า ตามหลักเมตตา 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาออกแบบกิจกรรม/การประชุมสัมมนา/การอบรมเพื่อเชื่อมโยงสมาชิกเครือข่ายที่ไม่มีโอกาสติดต่อกันให้มีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กันก่อเกิดเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง ตามหลักสาธารณโภคี มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาเสริมสร้างกิจกรรมสาธารณะเวทีแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมให้สมาชิกมีการสรุปและทบทวน สิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกัน ตามหลักทฤษฎีสамัญญตา มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาเสริมสร้างวัฒนธรรมเครือข่าย เพื่อจัดความขัดแย้ง และส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ตามหลักสืลสามัญญตา มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา มีการติดตามและประเมินผลแบบมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 6 ขั้นรักษาความสัมพันธ์ ตามหลักสาราณียธรรม 6 พบว่า ตามหลักทฤษฎีสамัญญตา มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างบรรยากาศในการทำงาน รักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่ายทุกระดับ ตามหลักเมตตาวัจจกรรม มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) อย่างสม่ำเสมอเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามหลักสาธารณโภคี มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจัดกิจกรรมให้สมาชิกใหม่ของเครือข่าย เพื่อเชื่อมต่อคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ในการสืบทอดความเป็นเครือข่ายต่อไป ตามหลักสืลสามัญญตา มี 1 แนวทาง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างขวัญ และกำลังใจ ยกย่อง เชิดชูเกียรติแก่สมาชิกเครือข่ายที่เป็นแบบอย่างที่ดี

3. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามหลักสาราณียธรรม 6 พบว่า มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

ผลดำเนินงานวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามหลักสาราณียธรรม 6 มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

1. องค์ประกอบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า องค์ประกอบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย 6 ชั้น ได้แก่ 1) การตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย 2) ประสานหน่วยงาน/องค์กรเครือข่าย 3) สร้างพันธมิตรสัญญาร่วมกัน 4) บริหารจัดการเครือข่าย 5) พัฒนาความสัมพันธ์ และ 6) รักษาความสัมพันธ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานที่ประสบผลสำเร็จเกิดจากความตระหนัก เกิดจากการประสานงาน การสื่อสาร ต้องมีความชัดเจน และหลายช่องทาง มีการวางระบบบริหารจัดการที่ดี และมีความรักความสามัคคี มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรวรรณ นิลแก้วบรรวิชัย (2559) พบว่า กระบวนการสร้างเครือข่ายมี 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย 2) ขั้นประสานหน่วยงาน/องค์กรเครือข่าย 3) ขั้นสร้างพันธมิตรสัญญาร่วมกัน 4) ขั้นบริหารจัดการเครือข่าย 5) ขั้นพัฒนาความสัมพันธ์ และ 6) ขั้นรักษาความสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของอุดมสิน คันธภูมิ (2558) พบว่า กระบวนการสร้างเครือข่ายมีแนวทางในการดำเนินการ 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตระหนักถึงความสำคัญในการสร้างเครือข่าย 2) ขั้นประสานหน่วยงาน/องค์กรเครือข่าย 3) ขั้นสร้างพันธมิตรสัญญาร่วมกัน 4) ขั้นบริหารจัดการเครือข่าย และ 5) ขั้นพัฒนาและรักษาความสัมพันธ์

2. รูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามหลักสาราณียธรรม 6 พบว่า

2.1 ขั้นการตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย ตามหลักสาราณียธรรม 6 พบว่า ตามหลักเมตตาทายกรรม มี 1 แนวทาง ตามหลักเมตตาโมกกรรม มี 1 แนวทาง ตามหลักสัทธาธรรมา มี 1 แนวทาง และตามหลักศีลสามัญญตา มี 1 แนวทาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการสร้างความรู้ความเข้าใจให้สมาชิกเครือข่ายเห็นความสำคัญ และประโยชน์ที่ได้รับร่วมกันจากเครือข่าย ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านความซื่อสัตย์สุจริตไม่ใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ คิดสร้างสรรค์งานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ผู้บริหารสถานศึกษามีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลต่อสมาชิกด้วยความเต็มใจ เคารพในสิทธิและเสรีภาพสร้างค่านิยมขององค์กร โดยมีเป้าหมายเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพงษ์ อรุณเดชาชัย (2559) พบว่า การนำหลักพุทธธรรม คือ หลักสาราณียธรรมมาปรับประยุกต์ให้เอื้อต่อการบ่มเพาะความรู้ชุมชนบ้านแฮด เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชนเข้มแข็งได้ใช้คุณลักษณะ 6 ประการคือ เมตตาทายกรรม คุณลักษณะมีความสามัคคีเสียสละและร่วมแรงร่วมใจกัน เมตตาโมกกรรม คุณลักษณะมีจิตใจเมตตาเสียสละเพื่อ

ส่วนรวม เมตตาวจีกรรม คุณลักษณะคิตติ พุทธิ ทำดี สาธารณโภคีคุณลักษณะมีน้ำใจ สีสลสามัญญตา คุณลักษณะปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบที่สังคมวางไว้ และทวิญญูสามัญญตา คุณลักษณะมีเหตุผลและรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น

2.2 ชั้นประสานหน่วยงาน/องค์กรเครือข่าย ตามหลักสาราณียธรรม 6 พบว่า ตามหลักเมตตาวจีกรรม มี 1 แนวทาง ตามหลักเมตตามโนกรรม มี 1 แนวทาง ตามหลักสาธารณโภคี มี 1 แนวทาง และตามหลักทวิญญูสามัญญตา มี 1 แนวทาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมของเครือข่ายผ่านช่องทางต่าง ๆ และใช้การติดต่อสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) ช่วยให้มีเข้าใจตรงกัน ผู้บริหารสถานศึกษาจัดกิจกรรมให้สมาชิกเครือข่ายได้กระทำความร่วมมือกันอย่างต่อเนื่องยั่งยืนจนเป็นแบบแผนที่ยอมรับโดยทั่วกัน ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้สมาชิกเครือข่ายร่วมมือกันทำการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษานิเทศการศึกษาระหว่างเครือข่ายสรุปผลการนิเทศ ปรับปรุง และพัฒนาเครือข่ายร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระธวัชชัย ชัยวุฒิ (ไชยวุฒิ) (2564) ที่พบว่ารูปแบบองค์กรแห่งความสุขตามหลักสาราณียธรรมของวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ตามที่วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ได้ดำเนินการเป็นองค์กรแห่งความสุขแบบบูรณาการผ่าน 4 มิติ คือ มิติของการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ มิติของวัฒนธรรมองค์กร มิติการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในองค์กร และมิติการเชื่อมโยงกับภายนอก เป็นไปตามหลักสาราณียธรรม คือ ด้านเมตตาวจีกรรมในมิติของการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ด้านเมตตาวจีกรรม ในมิติของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายในองค์กร ด้านเมตตามโนกรรม ในมิติของเมตตาวจีกรรม ด้านสาธารณโภคี ในมิติของสาธารณประโยชน์ที่เชื่อมโยงกับภายนอก ด้านสีลสามัญญตาในมิติของวัฒนธรรมองค์กร และด้านทวิญญูสามัญญตา ในมิติของการมีส่วนร่วมขององค์กร

2.3 ชั้นสร้างพันธมิตรสู่ความร่วมมือกัน ตามหลักสาราณียธรรม 6 พบว่า ตามหลักเมตตาวจีกรรม มี 1 แนวทาง ตามหลักสีลสามัญญตา มี 1 แนวทาง ตามหลักสาธารณโภคี มี 1 แนวทาง และตามหลักเมตตามโนกรรม มี 1 แนวทาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษามีการสร้างพันธมิตรสู่ความร่วมมือกันในการดำเนินงานของเครือข่าย โดยมีเป้าหมายร่วมกัน พัฒนาเครือข่ายให้ปรากฏเป็นรูปธรรม มีการกำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดกิจกรรม จัดวางข้อตกลงในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน รวมทั้งกำหนดบทบาท ของสมาชิกและสิทธิหน้าที่อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างเสริมความรู้ให้กับสมาชิก มีการแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งภายในและภายนอกเครือข่าย เช่น ศึกษา ดูงาน ฝึกอบรม ผู้บริหารสถานศึกษาร่วมคิดสร้างสรรค์ในการค้นหาวิถีทางใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงานจากสมาชิกเครือข่าย สอดคล้องกับผลการวิจัยของธนานนท์ แสงทองทาบ และคณะ (2565) ที่

พบว่า ผู้บริหารเป็นผู้มีจิตสำนึกที่ดีในหน้าที่การให้บริหาร รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการจัดฝึกอบรมความรู้ ทักษะเพิ่มเติมให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา รู้จักให้โอกาสในการพิสูจน์ตนเอง เพื่อให้เกิดการยอมรับเกิดความสัมพันธ์อันดี มีความยุติธรรม ควรสื่อสารประชาสัมพันธ์การดำเนินงาน โครงการ กิจกรรมของโรงเรียนให้ชุมชนได้รับทราบอย่างต่อเนื่อง

2.4 ขั้นบริหารจัดการเครือข่าย ตามหลักสาราณียธรรม 6 พบว่า ตามหลักทฤษฎีสามัญ ญูตา มี 1 แนวทาง ตามหลักสี่สามัญญูตา มี 1 แนวทาง เครือข่าย ตามหลักเมตตาทายกรรม มี 1 แนวทาง และตามหลักสาธารณโภคี มี 1 แนวทาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษามีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารเครือข่าย มีการจัดโครงสร้าง กำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบของเครือข่ายให้ชัดเจน ผู้บริหารสถานศึกษาร่วมกับสมาชิกเครือข่ายวางระเบียบ กฎกติกา ข้อตกลงในการดำเนินงานร่วมกันของเครือข่าย ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกเครือข่ายได้พัฒนางานอย่างเต็มกำลังตามศักยภาพและความชำนาญที่มีอยู่ส่งผลให้สมาชิกแต่ละเครือข่ายมีความสามารถพิเศษเฉพาะด้านเป็นพื้นฐานในการสร้างความหลากหลายและเข้มแข็งให้กับเครือข่าย ผู้บริหารสถานศึกษาจัดหา/สนับสนุนทรัพยากร งบประมาณในการดำเนินงานของเครือข่ายให้แก่สมาชิกเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของภัทรพล คำผาลา (2566) ที่พบว่า แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักสาราณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด มีการกำหนดตำแหน่งที่เหมาะสมกับภาระงานต่าง ๆ มีการสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถตรงกับความต้องการขององค์กร มีการนิเทศและติดตามผลการดำเนินงานพร้อมส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการพัฒนาและอบรมในด้านต่าง ๆ ตามความสามารถ มีการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ นโยบาย เพื่อให้บุคลากรมีเป้าหมายและกำลังใจในการปฏิบัติงาน และมีการประเมินผลงานการปฏิบัติงานบุคลากรทุกคนอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส จากบทสัมภาษณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสรุปได้ว่า 1) การบริหารงานบุคคลเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญอันดับแรกในการทำงาน ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายโครงสร้างและหน้าที่ของบุคลากรอย่างชัดเจน 2) ผู้บริหารส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรได้เข้ารับการอบรม เพื่อพัฒนาตนเองและวิชาชีพให้เกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพและมีคุณภาพชีวิตที่ดี 3) มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างเป็นธรรม โปร่งใส มีเมตตา ยึดหลักความเท่าเทียมและเสมอภาค

2.5 ขั้นพัฒนาความสัมพันธ์ ตามหลักสาราณียธรรม 6 พบว่า ตามหลักเมตตาทายกรรม มี 1 แนวทาง ตามหลักสาธารณโภคี มี 1 แนวทาง ตามหลักทฤษฎีสามัญญูตา มี 1 แนวทาง และตามหลักสี่สามัญญูตา มี 1 แนวทาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการออกแบบ กิจกรรม/การประชุมสัมมนา/การอบรมเพื่อเชื่อมโยงสมาชิกเครือข่ายที่ไม่มีโอกาสติดต่อกันให้มี

โอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กันก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง เสริมสร้างกิจกรรมสาธารณะเวทีแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมให้สมาชิกมีการสรุปและทบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกัน ผู้บริหารสถานศึกษาเสริมสร้างวัฒนธรรมเครือข่ายเพื่อจัดการความขัดแย้ง และส่งเสริมการทำงาน เป็นทีม ผู้บริหารสถานศึกษามีการติดตามและประเมินผลแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหากษัตริย์ สิริวทมน (2565) ที่พบว่า แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักสาราณียธรรม 6 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมศรีจันทร์วิทยา แผนกสามัญศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสาราณียธรรม 6 มาบูรณาการในหน่วยงานการศึกษาอย่างแท้จริง

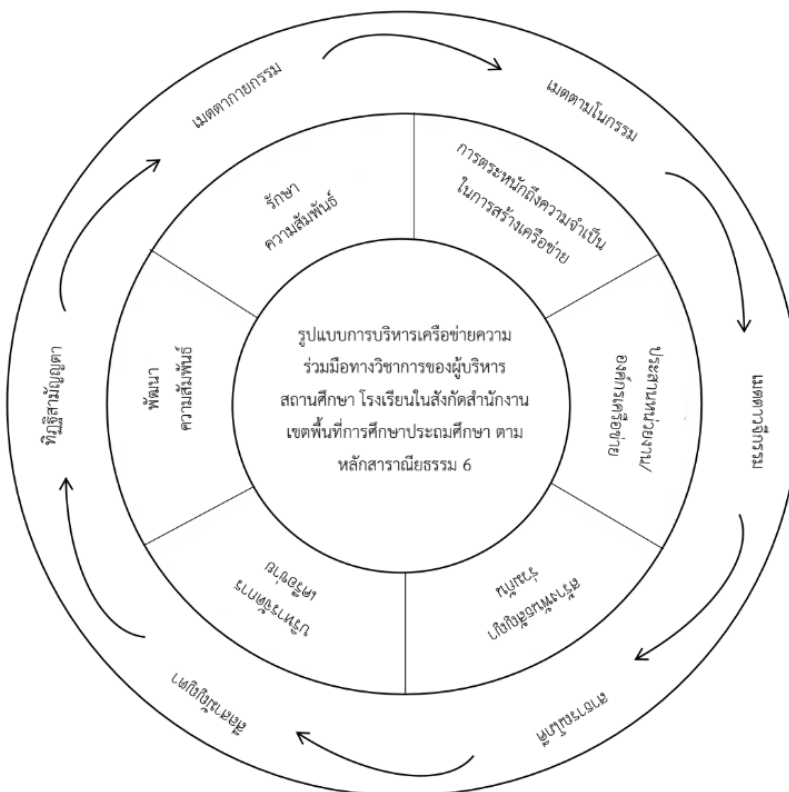
2.6 ขั้นรักษาความสัมพันธ์ ตามหลักสาราณียธรรม 6 พบว่า ตามหลักทฤษฎีสามัญญตา มี 1 แนวทาง ตามหลักเมตตาวาจิกรรม มี 1 แนวทาง ตามหลักสาธณโกศมี 1 แนวทาง และตามหลักศีลสามัญญตา มี 1 แนวทาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษามีการสร้างบรรยากาศในการทำงาน รักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่ายทุกระดับ ผู้บริหารสถานศึกษามีการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) อย่างสม่ำเสมอเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจัดกิจกรรมให้สมาชิกใหม่ของเครือข่ายเพื่อเชื่อมต่อกันกับคนรุ่นใหม่ในการสืบทอดความเป็นเครือข่ายต่อไป ผู้บริหารสถานศึกษามีการสร้างขวัญ และกำลังใจ ยกย่อง เชิดชูเกียรติแก่สมาชิกเครือข่ายที่เป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา พิมพ์สุข (2555) พบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โรงเรียนในเขตพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ควรส่งเสริมวัฒนธรรมที่ดีในสถานศึกษา เคารพซึ่งกันและกัน มีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน มีความสามัคคี ประพฤติสุจริต ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น สร้างขวัญ และกำลังใจ ซื่อตรงต่อหน้าที่ ช่วยเหลือกันด้วยความเต็มใจ เคารพนับถือกัน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์และพัฒนาการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

3. การประเมินรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามหลักสาราณียธรรม 6 ผลการวิจัยพบว่า ผลประเมินรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามหลักสาราณียธรรม 6 ทุกขั้นตอนมีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกระบวนการสร้างรูปแบบด้วยการประชุมสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านล้วนมีความรู้ความสามารถและกลุ่มเล็กในเนื้อหาที่สร้างเป็นรูปแบบขึ้นมาทำให้สอดคล้องกับบริบทของการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาได้เป็นอย่างดี จึงทำให้ผู้เชี่ยวชาญที่ประเมินรูปแบบเห็นชอบดีมากที่สุดทุกขั้นตอน และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของธีระชัย ช่างบุญศรี (2558) ที่พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของโรงเรียนวิทยาศาสตร์ภูมิภาค มีความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของขจรวรรณ ภู่อจ (2564) ที่พบว่า ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในโรงเรียนเอกชน ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่ามีเหมาะสม ส่วนผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในโรงเรียนเอกชน ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนที่สอนภาษาจีนมีความเห็นว่ามีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอนำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามหลักสาราณียธรรม 6 ประกอบด้วยแนวคิดและหลักธรรม ดังนี้

1. แนวคิดการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประกอบด้วย 6 ขั้น คือ 1) การตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย 2) ประสานหน่วยงาน/องค์กรเครือข่าย 3) สร้างพันธสัญญา ร่วมกัน 4) บริหารจัดการเครือข่าย 5) พัฒนาความสัมพันธ์ และ 6) รักษาความสัมพันธ์

2. หลักธรรม คือ หลักสาราณียธรรม 6 ประกอบด้วย 6 ข้อ คือ 1) เมตตาทายกรรม การทำความดีต่อกันแสดงออกทางกายด้วยเมตตา 2) เมตตาวจีกรรม การพูดแต่สิ่งที่ดีงามแสดงออกทางวาจาด้วยความเมตตา 3) เมตตาโมกรรม การคิดดีต่อกันการมองกันในแง่ดี 4) สาธารณโภคี การรู้จักแบ่งปันผลประโยชน์เฉลี่ยเจือจานให้ได้มีส่วนร่วมทั่วกัน 5) สีสามัญญตา การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับเคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน และ 6) ทิฐีสามัญญตา การมีความคิดเห็นเป็นอย่างเดียวกันคิดในสิ่งที่ตรงกันปรารถนาให้ตรงกันด้วยการยอมรับในเหตุผลของคณะ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานต้นสังกัดที่รับผิดชอบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ควรนำรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของเครือข่าย เพื่อให้เกิดคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาเครือข่ายที่ยั่งยืนต่อไป

2. หน่วยงานต้นสังกัดควรนำรูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาไปใช้แก้ปัญหาในการบริหารงานด้านคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณสำหรับเครือข่ายเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของเครือข่ายในการพัฒนางานให้มีความเข้มแข็งในเชิงวิชาการ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาควรมีการกำหนดโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ ของทุกส่วนในโรงเรียนให้ราบรื่น ไม่ทับซ้อนกัน รวมไปถึงการจัดระเบียบการทำงานที่ไม่ให้

สะดวก จัดคนให้เหมาะสมกับงาน จัดงานให้เป็นระบบ ส่งผลต่อการบริหารเครือข่ายความร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดทุกโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

2. กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือสังกัดอื่น สามารถนำผลจากการวิจัยไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการเครือข่ายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการแก่ผู้บริหารสถานศึกษา และคณะกรรมการในเครือข่ายจนสามารถพัฒนางานวิชาการให้เป็นต้นแบบและต่อเนื่อง จนสามารถถ่ายทอดให้กับครู บุคลากร และนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- กาญจนา พิมพ์สุข. (2555). การประยุกต์ใช้หลักสารานุกรม 6 ในการบริหารสถานศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ขจรวรรณ ภู่อจ. (2564). รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในโรงเรียนเอกชน. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ชนัญญา กาญจนรังสีนนท์. (2566). เครือข่ายเพื่อการพัฒนา. เข้าถึงได้จาก <https://asapake.tripod.com/k10.htm>.
- ธนานนท์ แสงทองทาบ และคณะ. (2565). การสร้างมนุษยสัมพันธ์ของผู้บริหารกับชุมชน ตามหลักสารานุกรม 6 ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์. วารสารวิจัยวิชาการ, 1(3), 117-130.
- ธีระชัย ช่างบุญศรี. (2558). การพัฒนารูปแบบการบริหารเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของโรงเรียนวิทยาศาสตร์ภูมิภาค. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- ประยูร อัครบวร และคณะ. (2553). *การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธวัชชัย ชยวุฒโท (ไชยวุฒโท). (2564). *รูปแบบองค์กรแห่งความสุขตามหลักสสารณียธรรมของวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน*. (ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา) บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.
- พระมหาภุชงค์ สิริวิฑูรย์. (2565). *การบริหารสถานศึกษาตามหลักสสารณียธรรม 6 ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมศรีจันทร์วิทยา แผนกสามัญศึกษา*. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ*, 2(5), 25-32.
- ไพโรจน์ มະโนยานะ. (2556). *คู่มือการใช้รูปแบบเครือข่ายกลุ่มโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 2*.แพร่ : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 2.
- ภัทรพล คำผา. (2566). *แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักสสารณียธรรม 6 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด*. *วารสารการบริหารการศึกษา มจร.วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 3(3), 27-36.
- ภัทรวรรณ นิลแก้วบวรวิชัย. (2559). *รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (ดุชนิพนธ์การศึกษาดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศิริพงษ์ อรุณเดชาชัย. (2559). *สถานีสสารณียธรรม: พื้นที่บ่มเพาะความรู้ชุมชน กรณีศึกษาชุมชนบ้านแฮด ตำบลบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น*. (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- อุดมสิน คันธภูมิ. (2558). *การพัฒนาแบบเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการพัฒนาการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับพระภิกษุสามเณร

Development of English Communication Skills for Monks and Novices

พระนพดล สุตธิธมโม (มุลทาดี)¹ พระปลัดวุฒิปงษ์ กิตติวัฒนโณ (ผลไม้)²

และพระปลัดเมธี เขมปญโญ (สอนวันดี)³

PhraNoppadol Suttithammoritr (Moonthadee), PhrapaladWutthipong Kittivanno

(Pholamai) and PhrapaladMathee Khemapanyo (Sornwandee)

Received: January 24, 2024

Revised: June 11, 2024

Accepted: June 22, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับพระภิกษุสามเณร ผลการศึกษา พบว่า ภาษาอังกฤษมีความสำคัญต่อการสื่อสารตั้งแต่อดีตจนถึงยุคปัจจุบันเพราะเป็นองค์ประกอบสำคัญในทางการศึกษาและการประกอบอาชีพ เพื่อเป็นสื่อและเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีทัศน์ของโลกที่มีความหลากหลาย ซึ่งจะสร้างสันติสุขและมิตรภาพสู่ประเทศต่าง ๆ นอกจากนั้นยังช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความตระหนักถึงความแตกต่างของภาษาและวัฒนธรรม สังคมการปกครอง การเมืองและเศรษฐกิจ นอกจากนั้นยังเข้าถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้ง่ายและมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิตดีขึ้น ด้วยบทบาทหน้าที่ของวัดในปัจจุบันที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณวัตถุสถานและศาสนานั้น พระสงฆ์และสามเณรที่อยู่ในวัดที่เป็นแหล่งการท่องเที่ยวเหล่านี้จึงต้องมีการปรับตัวโดยเฉพาะความรู้ด้านภาษาอังกฤษที่จะใช้เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือมากกว่ามัคคุเทศก์ทั่ว ๆ ไป และยังสร้างภาพที่ดีให้กับวัด ตลอดจนประเทศชาติและพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: การพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ, การสื่อสาร, พระภิกษุสามเณร

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: manoppoldop@gmail.com, Tel.093-2748505

Abstract

This academic article aims to study the development of English communication skills for monks and novices. The results of the study found that English has been important for communication since the past until the present because it is an important element in education and career, as a medium and a tool for learning about cultures and visions of a diverse world, which will create peace and friendship among countries. Besides, it helps develop learners to be aware of differences in language and culture, society, politics and economy. In addition, it also helps them to easily access various knowledge and have a better vision for life. With the current roles of temples as tourist attractions in the form of historical, archaeological and religious objects, monks and novices in these temples must adapt, especially in terms of knowledge of English, which will be used as a medium to create correct understanding and be more reliable than general tour guides. It also creates a good image for the temple, the country and Buddhism.

Keywords: Development of English Language Skills, Communication, Monks and Novices

บทนำ

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษมีแนวคิดทฤษฎีของการวิจัยที่จะช่วยให้พระภิกษุสามเณรได้เกิดการเรียนรู้ของเทคนิคใหม่และเพื่อให้ได้ประสบการณ์จากแนวคิดทฤษฎี ทั้ง 4 ด้าน คือ แนวคิดของการฟัง การพูด การอ่านและการเขียน และมีความสำคัญอย่างยิ่งในการใช้ชีวิตประจำวันในสภาพปัจจุบัน เนื่องจากเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสาร การศึกษา การแสวงหาความรู้ การประกอบอาชีพ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิสัยทัศน์ของชุมชนโลก และตระหนักถึงความหลากหลาย ทางวัฒนธรรมและมุมมองของสังคมโลกปัจจุบัน นำมาซึ่งมิตรไมตรีและความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่นดีขึ้น การเรียนรู้และเข้าใจความแตกต่างของภาษาและวัฒนธรรม การคิด สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง มีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารได้ รวมทั้งเข้าถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้ง่ายและมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต รูปแบบของการเรียนรู้ภาษาอังกฤษมีทั้งหมด 4 ทักษะ คือ

ทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่าน และทักษะการเขียน ซึ่งในแต่ละทักษะมีความแตกต่างกันออกไปและทุกทักษะจะเป็นการพัฒนาพระภิกษุสามเณรให้ได้เกิดทักษะของการสื่อสาร

การเรียนการสอนภาษาอังกฤษสำหรับพระภิกษุสามเณรในปัจจุบันนี้จำเป็นอย่างยิ่ง เพราะพระภิกษุสามเณรนับได้ว่าเป็นทูตทางวัฒนธรรมและศาสนา ถ้าพระภิกษุสามเณรสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ก็จะทำให้การเผยแพร่พระธรรมหลักคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (วิริยอุต พงษ์ศิริ, 2560) สู่ชาวโลกได้กว้างขึ้น นอกจากนั้นยังได้สื่อสารหรือเผยแผ่วัฒนธรรมไทยออกไปได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะเรื่องทางพระพุทธศาสนา บางคนสามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้แต่ไม่เข้าใจหรือไม่มีองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาหรือทางวัฒนธรรมก็นับได้ว่าเป็นด้อยของประเทศไทย หรือพระภิกษุสามเณรบางรูปเข้าใจมีความเชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนาหรือวัฒนธรรมแต่ไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ ก็ทำให้ศาสนาพุทธหรือวัฒนธรรมไทยไม่สามารถออกไปสู่ชาวโลกได้ ดังนั้น ภาษาอังกฤษจึงมีความสำคัญต่อพระภิกษุสามเณรในยุคปัจจุบัน

เนื้อเรื่อง

ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่มีความจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในสังคมยุคข้อมูลข่าวสารในโลกปัจจุบัน เพราะเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร การศึกษา การแสวงหาความรู้การประกอบอาชีพ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีทัศน์ของชุมชนโลกการตระหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมุมมองของสังคมโลก นำมาซึ่งมิตรไมตรีและความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ รวมทั้งการเข้าถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้ง่ายและกว้างขึ้น ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษย่อมมีข้อได้เปรียบกว่าผู้ที่ขาดความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ อาทิ โอกาสในการทำงานที่จะส่งผลต่อค่าตอบแทนที่ได้รับ ที่จะช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตในสังคมที่มีการแข่งขันสูงอย่างเช่นในปัจจุบันนี้

ความสำคัญของภาษาอังกฤษ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้มีการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศทุกระดับชั้น เพื่อเสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ สร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์ เป็นรากฐานและการเตรียมความพร้อมในการเรียนของเยาวชนรุ่นใหม่ให้สอดคล้องกับสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร ช่วยให้พระภิกษุสามเณรเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถพัฒนาความคิดและมองโลกกว้างขึ้น โดยมีความคาดหวังว่า เมื่อพระภิกษุสามเณรเรียนภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา พระภิกษุสามเณรจะมีความรู้ความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมและทักษะในการใช้ภาษา ถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกและทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล

ข่าวสารและประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

การพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อสารสำหรับพระภิกษุสามเณรเป็นการพัฒนาทักษะของภาษาอังกฤษและยังเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์โดยคาดการณ์ว่าพระภิกษุสามเณรเหล่านี้จะสามารถพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ ทั้งการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน เพื่อนำไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอนาคตได้ พระภิกษุสามเณรจำเป็นต้องมีการเรียนรู้และสามารถพัฒนาทักษะเพื่อการสื่อสารภาษาอังกฤษได้ เนื่องด้วยวัดวาอารามต่าง ๆ เป็นที่สนใจของชาวต่างชาติ และทางรัฐบาลไทยในปัจจุบันมีนโยบายให้วัดต่าง ๆ จัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนั้นมีคฤหัสถ์ที่เข้าใจในด้านพระพุทธศาสนาหรือเป็นเจ้าของสถานที่ที่ดีที่สุดก็คือพระภิกษุสามเณรผู้อาศัยอยู่ในวัดหรืออารามนั้น วัดในพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ถือว่าเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน (สุรศักดิ์ ศีลารัตนา, 2550) นอกจากนั้นแล้ว วัดยังเป็นแหล่งรวมผลงานทางด้านศิลปะขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมไทยมาช้านาน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า บทบาทของวัดมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวของไทยเป็นอย่างมาก สืบเนื่องมาจากการที่วัดได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ นักท่องเที่ยวบางรายเดินทางมาเพื่อการท่องเที่ยววัดโดยเฉพาะ เพราะต้องการชมความสวยงามทางพุทธศิลป์ภายในวัด อีกทั้งยังเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนา จากองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในวัด ดังนั้น วัดจึงเป็นสถานที่ที่น่าสนใจ สำหรับการเที่ยวชมศิลปะวัฒนธรรมต่าง ๆ รวมทั้งงานศิลปะซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่นและสง่างาม อิทธิพลทางด้านรูปแบบที่น่าสนใจ (สันติ เล็กสุขุม, 2538) อีกทั้งเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศไทยในด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีและนอกจากนี้ วัดไทยหลาย ๆ วัด ยังมีศูนย์ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่ให้แรงบันดาลใจและการพัฒนาจิตใจให้กับชาวต่างประเทศจำนวนมากที่เดินทางมาประเทศไทยเพื่อศึกษาและปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน โดยเฉพาะ ด้วยเหตุผลดังกล่าวพระสงฆ์ถือได้ว่าเป็นเจ้าของสถานที่และเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับเรื่องที่กำลังมาตั้งแต่ต้น จึงมีบทบาทสำคัญในการอธิบาย เรื่องราวต่าง ๆ ภายในวัดและการเผยแผ่พุทธธรรม ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (ฉบับที่ 2) ที่ว่าด้วยเรื่องบทบาทของวัดและพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม ในสองภารกิจรอง หกภารกิจหลัก คือ งานเผยแผ่ศาสนาธรรม และงานสาธารณูปการ แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าวัดจะเป็น แหล่งศึกษาและท่องเที่ยวที่สำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศให้มาเที่ยวประเทศไทย แต่วัดต่าง ๆ ก็มีจุดอ่อนของพระสงฆ์ในเรื่องการใช้และการบริหารจัดการภาษาอังกฤษ จึงทำให้สอนได้แต่คนไทยเท่านั้น ซึ่งเป็นปัญหาที่

ต้องได้รับการแก้ไข จากการที่บทบาทใหม่ของวัดในปัจจุบันที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน และศาสนานั้น (สุจินณา พานิชกุล, 2549)

วิธีการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษทั้ง 4 ด้าน

ผู้ศึกษาที่มีพื้นฐานภาษาอังกฤษน้อยหากต้องการเก่งภาษาอังกฤษ ผู้ศึกษาต้องฟัง, พูด, อ่าน, และเขียนภาษาอังกฤษให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้านการฟัง

ทักษะการฟัง การฟังเป็นทักษะที่ยากที่สุดสำหรับผู้เรียนภาษาอังกฤษ เนื่องจากเป็นการเรียนรู้แบบพาสซีฟ คุณสามารถพัฒนาทักษะด้านนี้ได้โดยการใช้แหล่งการฟังที่มีอยู่มากมาย เช่น หนังสือเสียง, เพลง, ภาพยนตร์และพอดแคสต์ วิธีพัฒนาทักษะการฟังภาษาอังกฤษที่ง่ายและได้ผลทันทีที่สามารถทำได้มีดังนี้

1. การแบ่งเวลาให้เพียงพอ การพัฒนาทักษะการฟังภาษาอังกฤษอย่างจริงจัง ผู้ศึกษาต้องหาเวลาฟังภาษาอังกฤษให้เพียงพอ หากผู้เรียนสามารถแบ่งเวลาเพื่อฝึกฝนมากเท่าไร ก็จะสามารถพัฒนาทักษะได้ไวขึ้นเท่านั้น เพราะหากสละเวลาฟังภาษาอังกฤษมากขึ้น ก็จะคุ้นเคยกับภาษามากขึ้นนั่นเอง อีกสิ่งหนึ่งที่ต้องทราบ คือ ระดับทักษะการฟังภาษาอังกฤษของตนเอง และเริ่มฝึกฟังตั้งแต่ระดับต้น หากทักษะการฟังของผู้ศึกษาอยู่ในระดับต้น ลองฟังภาษาอังกฤษที่ใช้คำศัพท์ที่เข้าใจง่าย การฟังภาษาอังกฤษในระดับที่สูงกว่าทักษะของตนเองอาจทำให้หมดกำลังใจ และล้มเลิกการพัฒนาทักษะในที่สุด ในกรณีที่ทักษะการฟังอยู่ในระดับกลางแล้วควรฟังการสนทนาที่ค่อนข้างท้าทายความสามารถของตนเอง ทำหายในที่นี้หมายความว่าไม่จำเป็นต้องทราบศัพท์ทุกคำที่อยู่ในเนื้อหา เพียงทราบประมาณ 80-90% ของคำศัพท์ในบทสนทนาจึงเพียงพอแล้วคนส่วนใหญ่หยุดพัฒนาทักษะการฟังเมื่ออยู่ในระดับกลาง เพราะว่าพวกเขาฟังบทสนทนาเดิม ๆ ซ้ำไปซ้ำมาในกรณีนี้ การฟังบทสนทนาที่ท้าทายจะช่วยพัฒนาทักษะการฟังให้สูงมากกว่าเดิม

2. ความสนุกและเพลิดเพลิน การเอาใจจริงเอาใจจะเป็นสิ่งที่ดี แต่อย่าลืมนึกไปกับการพัฒนาทักษะการฟังไปในเวลาเดียวกัน การพัฒนาทักษะการฟังนั้นใช้เวลานาน แต่ก็ไม่จำเป็นที่เราจะต้องฝืนตัวเองหรือเครียดไปกับมัน ปัจจุบันมีเครื่องมือฝึกการฟังภาษาอังกฤษมากมาย เช่น พอดแคสต์ที่สามารถดาวน์โหลดเพื่อใช้กับสมาร์ตโฟน และฟังได้ทุกเมื่อทุกเวลา เพียงดาวน์โหลดเรื่องราว บทสนทนา หรือข่าวที่คุณสนใจ และฟังระหว่างขับรถ รอรถเมล์ หรือแม้กระทั่งระหว่างทำงานบ้านยังสามารถดูภาพยนตร์ภาษาอังกฤษได้จากช่องทางต่าง ๆ เช่น เน็ตฟลิกซ์ หรือขมวิดีโอ

ที่สนใจผ่านยูทูป ช่องทางเหล่านี้มีซับไตเติลที่จะช่วยให้คุณฟังเข้าใจง่ายขึ้นอีกด้วย (สันทนา สุธาดารัตน์, 2559 อ้างถึงใน ภาคิน แจ้งกิจ, 2564)

3. การอ่านและการพูด การอ่านและการพูดมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยให้ทักษะการฟังของผู้ศึกษาดีขึ้น หากผู้ศึกษาไม่รู้คำศัพท์ ก็จะทำให้การเข้าใจภาษาอังกฤษนั้นยากกว่าเดิม การอ่านจะช่วยให้คุณรู้จักคำศัพท์และวลีใหม่ ๆ ที่ใช้บ่อยในบทสนทนาการฟังและพูดตามสามารถพัฒนาทักษะการฟังให้ดีขึ้นอย่างก้าวกระโดด หากพูดตามสิ่งที่ได้ยิน ได้เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ๆ และทราบว่าต้องใช้คำนั้นเพื่อสร้างประโยค การพูดภาษาอังกฤษให้เก่งมีหลายขั้นตอน ตั้งแต่เรียนรู้ ลองทำซ้ำ ๆ และฝึกฝน จึงสามารถช่วยให้การฟังดีขึ้นได้อย่างทันที

สรุป การพัฒนาทักษะการฟังอาจใช้เวลา แต่ไม่ต้องหาเวลาเพิ่มก็สามารถทำได้ ผู้ศึกษาสามารถเก่งจากการฟังภาษาอังกฤษได้ หากกำหนดเวลาเพื่อฝึกฟังอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ความมุ่งมั่นและไม่ยอมแพ้งกลางทางก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน

ประเด็นที่ 2 การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้านการพูด

ทักษะการพูด ผู้เรียนส่วนใหญ่คิดว่าการพูดภาษาอังกฤษเป็นเรื่องที่น่ากลัว แต่ที่จริงแล้วการพูดเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดในการช่วยพัฒนาภาษาอังกฤษของคุณ คุณสามารถฝึกพูดอังกฤษกับครูสอนภาษาหรือคู่สนทนาซึ่งอาจเป็นเจ้าของภาษา, ผู้ที่เก่งภาษาอังกฤษ, หรือแม้แต่คนที่อยู่ในระดับการเรียนรู้เดียวได้

ขั้นตอนและวิธีการการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้านการพูดมีดังนี้

1. การเรียนคำศัพท์ตามหัวข้อ วิธีการเรียนภาษาอังกฤษด้วยตัวเองที่มีประสิทธิภาพ ผู้ศึกษาสามารถประยุกต์วิธีการเรียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษตามหัวข้อเพื่อช่วยให้จำได้เร็วมากขึ้น เมื่อได้ยินหรืออ่านคำศัพท์ใหม่ควรจดมันลงไปด้วยบริบท หมายความว่า เขียนทั้งประโยคและความหมายของคำนั้น แอปพลิเคชันบางอย่างสามารถช่วยให้คุณเรียนคำศัพท์ใหม่ที่มีประสิทธิภาพที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ เช่น Evernote Quizlet Flashcard ฯลฯ จะทำให้การเรียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่มีประสิทธิภาพก็คือ การเลือกเรียนกลุ่มคำศัพท์ที่อยู่ในหัวข้อทั่วไปหรือหัวข้อที่ผู้ศึกษาชื่นชอบ หลังจากที่เราเรียนเสร็จแล้ว ให้นำคำศัพท์ที่เพิ่งเรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงเพื่อให้จดจำได้นานขึ้น

2. การฝึกพูดเป็นประจำ วิธีการเรียนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้วยตัวเองที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดคือการฝึกพูดเป็นประจำ การประยุกต์ความรู้ที่ได้เรียนเพื่อสื่อสารภาษาอังกฤษจะช่วยให้คุณจดจำได้มากขึ้น นอกจากนี้ ในกระบวนการศึกษาคำศัพท์ที่ยังไม่รู้ก็จะช่วยเพิ่มคลังคำศัพท์ของผู้ศึกษาอีกด้วย และพยายามใช้ภาษาอังกฤษให้มากที่สุด แม้ว่าจะระดับ

ภาษาอังกฤษของผู้ศึกษายังไม่ดี ไม่ต้องอายเมื่อพูดผิดเพราะภาษาอังกฤษไม่ใช่ภาษาแม่ของคนไทย ดังนั้นการพูดผิดจึงเป็นเรื่องปกติ ในกระบวนการเรียนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้วยตัวเอง ผู้ศึกษาควรแก้ไขข้อผิดพลาดเพื่อให้ทักษะภาษาอังกฤษได้ดียิ่งขึ้น หากรู้จักใครที่เรียนภาษาอังกฤษดี ควรขอคำแนะนำจากเขาเพื่อปรับปรุงจุดอ่อนได้รวดเร็วยิ่งขึ้น (สันทนา สุธาดารัตน์, 2559 อ้างถึงใน ภาคิน แจ็งกิจ, 2564)

3. การอ่านเรื่องสั้น วิธีการเรียนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดคือการเรียนผ่านเรื่องสั้นพร้อมด้วย Audio บนอินเทอร์เน็ต วิธีการเรียนนี้ไม่เพียงช่วยให้ผู้ฝึกทักษะการฟังและการอ่านเท่านั้น แต่ยังช่วยประยุกต์ใช้ทักษะการเขียนและการย่อความภาษาอังกฤษได้อีกด้วย ผู้ศึกษาสามารถฝึกฟังอย่างระมัดระวังเพื่อฝึกฝนตามวิธีการเรียนนี้ จากนั้นสรุปสิ่งที่ได้ยินด้วย The Past Simple หลังจากที่เขาเชี่ยวชาญแล้วสามารถประยุกต์ใช้ได้โดยการใช้ Tense ในภาษาอังกฤษที่ยากกว่า เช่น Past Perfect Tense Simple Future Tense ที่เหมาะสมกับบริบทของเรื่อง วิธีการเรียนนี้จะเป็นการประยุกต์ใช้โครงสร้างไวยากรณ์ที่ได้เรียนมาเป็นอย่างดี และช่วยให้ทักษะการเขียนของผู้ศึกษาค่อยประยุกต์ใช้ขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป หากต้องการตรวจสอบการสะกดและไวยากรณ์หลังการเขียน ผู้ศึกษาสามารถใช้เครื่องมือออนไลน์หรือขอคำแนะนำจากครูเจ้าของภาษาได้ หลังจากประยุกต์วิธีการเรียนนี้ไม่นาน ระดับภาษาอังกฤษของผู้ศึกษาจะดีขึ้นอย่างเป็นที่น่าพอใจ

4. การใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน การเรียนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารที่เร็วที่สุดอย่างหนึ่งคือการใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน ผู้ศึกษาลองสื่อสารกับคนที่บ้านด้วยประโยคภาษาอังกฤษง่ายๆ เรียกสิ่งของโดยภาษาอังกฤษ หรือดูภาพยนตร์ อ่านหนังสือภาษาอังกฤษ ฯลฯ การเรียนด้วยวิธีนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้จดจำคำศัพท์ได้ดีขึ้นเท่านั้น แต่ยังช่วยฝึกการตอบสนองภาษาอังกฤษได้อย่างรวดเร็วและมั่นใจยิ่งขึ้นอีกด้วย

5. การฝึกภาษาอังกฤษกับเพื่อน การเรียนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารด้วยตัวเองน่าเบื่อหน่ายและทำให้ผู้ศึกษายอมแพ้ได้ง่าย หากมีเพื่อนที่เรียนด้วย จะพบว่าภาษาอังกฤษไม่น่าเบื่ออย่างที่คิด ควรเข้าร่วมชมรมและกลุ่มการเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเพื่อนในกลุ่ม ซึ่งเป็นเคล็ดลับการเรียนรู้ภาษาอังกฤษที่มีประสิทธิภาพอย่างมาก ซึ่งจะช่วยให้การออกเสียงภาษาอังกฤษได้ดียิ่งขึ้น

6. การตั้งเป้าหมายในการเรียนภาษาอังกฤษ การนำเสนอมากมายเกี่ยวกับวิธีการเรียนภาษาอังกฤษที่มีประสิทธิภาพที่สุดในโลก ส่วนใหญ่ผู้ศึกษาจะได้รับคำแนะนำจากผู้มีประสบการณ์ ควรมีเป้าหมายในการเรียนภาษาอังกฤษ ให้เป็นแรงจูงใจจะพยายามให้มากที่สุดทุกครั้ง

รู้สึกขี้เกียจ และควรรวบรวมวิธีการเรียนภาษาอังกฤษที่เหมาะสมกับระดับภาษาของตัวเองเพื่อนำไปใช้อย่างสม่ำเสมอในอนาคต

7. การสื่อสารด้วยเอกสาร/แอปพลิเคชัน ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นการเรียนภาษาอังกฤษที่ศูนย์หรือมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าของภาษา วิธีการเรียนภาษาอังกฤษด้วยตัวเองที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพอื่นที่ผู้ศึกษาสามารถประยุกต์ใช้คือเลือกแอปพลิเคชันเรียนภาษาอังกฤษที่เหมาะสมกับความต้องการและความสามารถด้วยเทคโนโลยีที่ประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน ที่เป็นตัวเลือกมากมายในราคาที่แตกต่างกัน รวมถึงเวอร์ชันฟรีและมีค่าใช้จ่าย หนึ่งในแอปที่ฝึกการสื่อสารภาษาอังกฤษที่ได้รับคะแนนสูงในปัจจุบัน คือ ELSA Speak ด้วยความสามารถในการจดจำเสียงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะโดยใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ELSA จึงสามารถตรวจหาและแก้ไขข้อผิดพลาดในการออกเสียงได้อย่างแม่นยำจนถึงแต่ละพยางค์ตามตารางการถอดเสียง IPA มาตรฐาน สามารถออกเสียงได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรมชาติ

สรุปวิธีการเรียนภาษาอังกฤษด้วยตัวเองที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพที่สุดคือต้องตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน หัดพูดเลียนแบบเจ้าของภาษา ใช้เวลาว่างเรียนคำศัพท์ตามหัวข้อต่าง ๆ จดข้อมูลที่ได้เรียนรู้ในชีวิตประจำวัน ฟังและดูรายการภาษาอังกฤษ เช่น ยูทูบ และรวมถึงการใช้แอปพลิเคชันและเอกสารอื่น ๆ มากมายที่จะช่วยให้ผู้ศึกษาประยุกต์ใช้ทักษะภาษาอังกฤษได้อย่างถูกต้อง

ประเด็นที่ 3 การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้านการอ่าน

ทักษะการอ่านหนังสือไม่เพียงช่วยให้คุณได้เรียนรู้ภาษาใหม่ แต่ยังช่วยให้คุณเรียนรู้วัฒนธรรมที่ซ่อนอยู่ในหนังสือได้อีกด้วย หนังสือภาพหรือหนังสือการ์ตูนเป็นหนังสือที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนระดับเบื้องต้น อีกทั้งพจนานุกรมและสมุดบันทึกเป็นสิ่งที่ผู้เรียนภาษาควรมี นอกจากนี้หนังสือสองภาษายังสามารถช่วยเพิ่มความมั่นใจและพัฒนาทักษะภาษาของคุณได้ หรือหากคุณสนใจเฉพาะประเด็นบางประเด็น เช่น การเมือง, อาหารหรือแฟชั่น คุณสามารถอ่านหนังสือพิมพ์และบล็อกเพื่อพัฒนาความรู้ และยังช่วยพัฒนาทักษะภาษาของคุณได้อีก

ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ (Reading Skills) มีดังนี้

1. Skimming Reading เหมาะสำหรับทำข้อสอบ และจับใจความอย่างรวดเร็ว เคลือบอย่างแรกในการอ่านหนังสือและบทความภาษาอังกฤษ คือ Skimming Reading อธิบายอย่างง่าย ๆ คือ อ่านอย่างรวดเร็วเพื่อจับใจความสำคัญ และ Mood & Tone ของบทความ โดยเทคนิค คือ การเลือกอ่านเฉพาะจุดสำคัญที่ครอบคลุมเนื้อหาของทั้งบทความ และข้ามรายละเอียดปลีกย่อยออกไป จุดสำคัญที่ควรอ่านแบบ Skimming Reading เพื่อเพิ่มความรวดเร็วมีดังนี้ ย่อหน้า

แรก และย่อหน้าสุดท้าย ประโยคแรก ประโยคสุดท้ายของแต่ละย่อหน้า หัวข้อย่อย หา Keyword หรือ คำที่เน้นตัวหนา (Bold Text) รูปภาพ หรือกราฟ โดยปกติแล้ว Skimming Reading จะใช้เวลาเร็วหรือช้านั้น ขึ้นอยู่กับความยาวและความยากของแต่ละเนื้อหา เราแนะนำว่าโดยประมาณ น้อย ๆ ควรใช้เวลาไม่เกิน 5 นาทีต่อเนื้อหาภาษาอังกฤษ 1 หน้า เพราะปกติแล้วเทคนิคนี้จะถูกนำมาใช้ตอนสอบวัดระดับภาษาที่เวลาเป็นปัจจัยสำคัญ เช่น การสอบ IELTS, Toefl, ToEIC (สันทนา สุธาธารัตน์, 2559 อ้างถึงใน ภาคิน แจ่มกิจ, 2564)

1.1 ตัวอย่างรูปแบบข้อสอบที่ต้องใช้ทักษะ Skimming มักจะเป็น Reading test ที่ต้องหาใจความสำคัญของแต่ละย่อหน้า และคำถามที่จำเป็นต้องกวาดตาดหาคำศัพท์เฉพาะ นั้นๆ ว่าอยู่ตำแหน่งใดของบทความ

1.2 ตัวอย่างแบบฝึกหัด Skimming Reading How The Turtle Got Its Shell Differentiated Reading Comprehension Activity

1.3 ดาวน์โหลดสื่อ <https://www.twinkl.co.th/resource/au-t2-e-41266-aboriginal-dreaming-how-the-turtle-got-its-shell-differentiated-reading-comprehension-activity>

2. Scanning Reading เหมาะสำหรับการทำข้อสอบ และคำถามที่ต้องหาข้อมูลเฉพาะ เทคนิคนี้จะมีความคล้ายคลึงกับ Skimming Reading แต่จุดแตกต่างที่สำคัญคือ เป็นการกวาดสายตาหาข้อมูลเพื่อมาตอบคำถามที่เฉพาะเจาะจง เช่น วันเวลา สถานที่ ชื่อบุคคล สิ่งของ โดยเทคนิคนี้จะไม่ได้ให้ความสำคัญกับการหาใจความสำคัญของบทความ แต่ใช้เพื่อหาคำตอบที่เกี่ยวข้องกับคำถามเท่านั้น

2.1 ตัวอย่างข้อสอบที่ต้องใช้ Scanning Reading Rivers of the World Reading Comprehension Activity

2.2 ดาวน์โหลดสื่อ <https://www.twinkl.co.th/resource/t-g-058-rivers-of-the-world-comprehension-worksheets>

3. Active Reading Style เหมาะสำหรับการอ่านเพื่อให้เข้าใจและจดจำในระยะยาว การอ่านแบบ Active reading ซึ่งเป็นการอ่านแบบเชิงรุก เพื่อให้เข้าใจเนื้อหาของหนังสือหรือบทความ ยกตัวอย่างเช่น การอ่านหนังสือเพื่อทำการสอบที่ต้องใช้ความเข้าใจมากกว่าความจำในระยะสั้น ซึ่งทุกประโยคที่อ่านจะต้องทำความเข้าใจว่าประโยคนั้นต้องการสื่อถึงอะไรและหมายความว่าอะไร โดยการอ่านแบบ Active Reading มีขั้นตอนง่าย ๆ ดังนี้ ตั้งจุดประสงค์ของการอ่าน เช่น อ่านเพื่อเพิ่มความรู้ หรืออ่านทำความเข้าใจลึกเฉพาะหัวข้อ อ่านเนื้อหาโดยรวมคร่าว

ๆ ด้วย Skimming Reading เพื่อจับใจความสำคัญเบื้องต้น สรุปใจความสำคัญของแต่ละหัวข้อ ตั้งคำถามในประเด็นที่ไม่เข้าใจ

3.1 ลองฝึกการอ่านแบบ Active Reading ไปกับอีบุ๊กของ Twinkl The Ancient Egyptians eBook

3.2 ดาวน์โหลดสื่อ <https://www.twinkl.co.th/resource/t2-h-4446-the-ancient-egyptians-ebook>

4. Detail Reading เหมาะสำหรับการอ่านเพื่อเพิ่มทักษะการอ่านภาษาอังกฤษ และเพิ่มคำศัพท์ใหม่ ๆ เคล็บลับอย่างสุดท้ายคือการอ่านแบบ Detail Reading การอ่านแบบนี้เราจะอ่านและทำความเข้าใจในทุกประโยค รวมถึงคำศัพท์ที่ไม่ทราบความหมาย จะต้องเปิด Dictionary เพื่อหาความหมายและทำความเข้าใจหน้าที่ของคำศัพท์นั้นในประโยคนั้น ๆ และยังช่วยให้ได้เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ด้วย

4.1 ตัวอย่างสื่อฟรี! เพิ่มคลังคำศัพท์ใหม่ ๆ จาก Twinkl

4.2 ดาวน์โหลดสื่อ <https://www.twinkl.co.th/resource/using-higher-level-vocabulary-words-for-creative-writing-t2-e-189>

ประเด็นที่ 4 การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้านการเขียน

ทักษะการเขียน การเขียนเป็นทักษะที่ผู้เรียนหลายคนใช้ในการฝึกใช้ภาษา หากคุณต้องการลองฝึกเขียนสิ่งที่คุณได้อ่านมา คุณสามารถใช้เทคนิคเหล่านี้ได้ ตั้งเป้าหมายประจำวันในการฝึกเขียน เขียนจดหมายถึงเพื่อน โดยคุณอาจเขียนข้อความสั้น ๆ ลงในโปสการ์ด หรือเขียนจดหมายฉบับยาวก็ได้ การเขียน คือ การถ่ายทอดความรู้ ความรู้สึก ความคิด ประสบการณ์ของ ผู้เขียนโดยใช้ตัวอักษรเป็นสื่อเพื่อส่งสารให้ผู้อ่านได้ทราบ ทักษะการเขียน เป็นทักษะที่ซับซ้อน เพราะผู้เขียนต้องใช้ความรู้ ความสามารถ และองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น คำ และประโยคต่าง ๆ ในการเขียนเพื่อสื่อความหมายระหว่างผู้รับสารกับผู้ส่งสารให้มีความเข้าใจตรงกัน

วิธีการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้านการเขียน

การเขียนเป็นกระบวนการคิดเป็นกระบวนการทางสติปัญญา ซึ่งอาศัยสิ่งเร้าและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การฝึกทักษะการคิด การใช้ลักษณะการคิดแบบต่าง ๆ รวมทั้งกระบวนการคิดที่หลากหลายจะช่วยให้การคิดอย่างจงใจและอย่างมีเป้าหมายของผู้เรียนเป็นไปอย่างมีคุณภาพมากขึ้น (สันทนา สุธาดารัตน์, 2559 อ้างถึงใน ภาคิน แจ้งกิจ, 2564) การจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการคิด คือ การดำเนินการเรียนการสอนโดยผู้สอนใช้รูปแบบ วิธีการ และเทคนิคการสอนต่าง ๆ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดขยายต่อเนื่องจากความคิดเดิมที่มีอยู่ในลักษณะ

หนึ่ง เช่น เกิดความคิดที่มีความละเอียด กว้างขวางลึกซึ้ง ถูกต้องมีเหตุผล และน่าเชื่อถือมากกว่าเดิม (ปิยพงษ์ พรหมนธ์, 2558) ได้สรุปกระบวนการคิดว่าเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อน ต้องใช้ทักษะพื้นฐานจากหลายๆความคิดเข้ามาผสมรวมกัน ดังนั้น กระบวนการคิดจึงต้องมีขั้นตอน ต้องใช้ข้อมูลมาประมวลเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา (ภาคิน แจ่มกิจ, 2564) หรือหาข้อสรุปของความคิดนั้น ๆ กระบวนการคิดจึงมีความสำคัญในการพัฒนามนุษย์ในด้านการเรียนรู้ และการดำรงชีวิตซึ่งประกอบด้วย คิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) คิดวิเคราะห์ (Analytical Thinking) คิดวิจารณ์ (Critical Thinking) และคิดแก้ปัญหา (Problem-Solving)

1. กระบวนการพัฒนาทักษะการเขียน

การเขียนประกอบด้วย 3 กระบวนการ คือ 1) กระบวนการวางแผนการเขียน (Prewriting) คือ การหาข้อมูล แนวคิด หรือเนื้อหาที่จะนำมาเขียน อาจได้มาจากการอ่าน การหาประสบการณ์ การฟัง การสัมภาษณ์ การสังเกต 2) กระบวนการเขียน (Writing) คือ การถ่ายทอดความคิดของผู้เขียนออกมาเป็น ตัวอักษร โดยการเขียนครั้งแรกเป็นเพียงการเขียนร่าง หรือการเขียนเท่าที่คิดได้ ซึ่งยังไม่ถูกต้องสมบูรณ์แบบ 3) กระบวนการปรับปรุงแก้ไข (Revising) คือ การอ่านทบทวนด้วยตัวเอง หรือให้ผู้อื่นอ่านแล้วแสดงความคิดเห็นต่องานเขียนผู้นั้น จากนั้นผู้เขียนจึงนำข้อบกพร่องที่ตนเองและผู้อื่นพบมาปรับปรุงแก้ไขงานเขียนจนเป็นที่พอใจ

2. การวัดและประเมินการพัฒนาทักษะการเขียน

การตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องในงานเขียนของนักเรียนนั้น มีความสำคัญเพราะจะได้เป็นแนวทางในการเรียนการสอน เป็นการเตรียมแผนการสอนได้ อย่างถูกต้องเหมาะสม การแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียนจะเริ่มตั้งแต่อ่านงานเขียนของนักเรียน แล้วครูผู้สอนก็จะเขียนคำวิจารณ์งานเขียน เพื่อให้ข้อดีและข้อบกพร่องของนักเรียน ครูผู้สอนจึง ควรแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียนทุกคน

เทคนิคการแก้ไขข้อบกพร่องในการเขียนของผู้เรียนดังนี้ 1) ในงานเขียนของผู้เรียนแต่ละชิ้นนั้น ครูผู้สอนไม่ควรใส่เครื่องหมาย ซึ่งแสดงว่า บกพร่องทุกจุดที่พบ ควรเน้นเฉพาะในจุดหรือเรื่องที่เรียนไปเท่านั้น 2) ตรวจเช็คข้อบกพร่องอย่างรอบคอบ โดยศึกษาถึงสาเหตุของจุดผิดพลาดนั้น ๆ และพยายามศึกษาเพิ่มเติมว่าควรจะได้มีการสอนเพิ่มเติมในเรื่องอะไร 3) ครูผู้สอนต้องพยายามหาข้อดีของงานเขียนของผู้เรียนแต่ละคนด้วย เพราะงานเขียนโดยปกติก็จะมีส่วนดีและส่วนบกพร่องปะปนกันไป 4) คัดลอกหรือสำเนาข้อความที่มีข้อบกพร่องในการเขียนให้กับผู้เรียนทุกคน เพื่อให้ผู้เรียนจะได้ทราบถึงข้อบกพร่องของตัวเอง และแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านั้น 5) ครูผู้สอนควรใช้เครื่องหมายต่าง ๆ ช่วยในการตรวจเพื่อชี้ให้เห็นข้อบกพร่องในการ เขียน 6) พยายามรวบรวม

ข้อบกพร่องของผู้เรียนแล้วหาวิธีการที่จะช่วยเหลือผู้เรียน ได้แก้ไขข้อบกพร่อง 7) ครูผู้สอนต้องเอาใจใส่ต่อการแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียนด้วยความจริงใจ (สุวรรณา มีวัณนะ, 2554)

สรุปได้ว่า การเขียนนั้น ต้องอาศัยกระบวนการคิดเป็นปัจจัยสำคัญ ครูผู้สอนจึงควรจัดการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด ขยายความคิดให้มีความหลากหลายมากขึ้น มีความละเอียด รอบคอบ คิดกว้างขวางขึ้น มีเหตุผล ถูกต้อง และน่าเชื่อถือ มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ มีการสังเกต ตั้งคำถาม เปรียบเทียบ เชื่อมโยงความรู้ ประสบการณ์เดิมของตน (Schema) ผสมผสานกับความรู้ใหม่ที่ได้รับ มาเขียน ถ่ายทอดเรื่องราว ขยายความ ตีความ สรุปความ รวมถึงเขียนบรรยายความเพื่อสื่อสารให้ ผู้อื่น เข้าใจได้และสามารถสื่อสารให้ผู้ศึกษาเขียนได้อย่างถูกต้องวิธี

สรุปการเรียนรู้ทักษะภาษาอังกฤษทั้ง 4 ด้านนี้หากทำงานร่วมกันเป็นคู่ เช่น เมื่อคุณอ่านหรือฟังคุณจะได้เรียนภาษา แต่เมื่อคุณพูดหรือเขียน คุณจะได้ฝึกใช้ภาษา โดยเมื่อคุณได้ฝึกฝนทักษะทั้งหมดนี้จนชำนาญแล้ว คุณสามารถพูดภาษานั้น ๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว ตามกฎข้อที่สามของนิวตันที่บอกว่า แรงกิริยาเท่ากับแรงปฏิกิริยา ดังนั้นผู้ศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับทักษะเหล่านี้ให้มาก

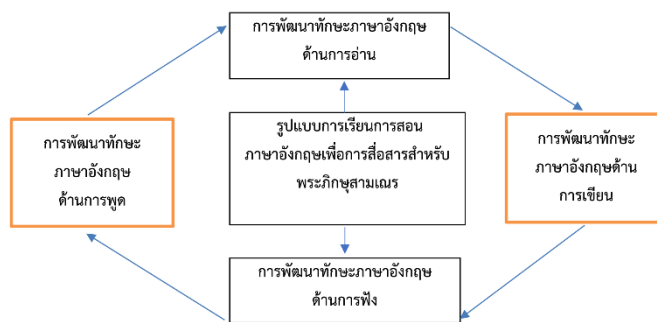
สรุปผล

เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป วัดและพระสงฆ์จึงควรมีการปรับเปลี่ยนบทบาทให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน วัดและพระสงฆ์สามเณรควรที่จะปรับกลวิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใหม่ โดยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับการนำชมศิลปวัฒนธรรมในวัด เนื่องจากนักท่องเที่ยวบางส่วนที่มาชมวัดในพระพุทธศาสนาต้องการข้อมูลแนะนำหรือความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัด เช่น ประวัติความเป็นมาของวัด โบราณสถาน โบราณวัตถุตลอดถึงลวดลายจิตรกรรมฝาผนัง และสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ของวัดซึ่งข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ บุคคลที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดได้ดีที่สุดคือ พระภิกษุสงฆ์และสามเณรที่ประจำอยู่วัดนั้น ๆ อีกทั้งในฐานะเป็นผู้สืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนา จึงสามารถใช้บทบาทดังกล่าวในการถ่ายทอดประวัติ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาสู่ความเป็นรูปธรรมให้มากขึ้นและเด่นชัดยิ่งขึ้น ให้แก่ผู้ที่มาท่องเที่ยววัดได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวัดอย่างแท้จริง เพราะศิลปกรรมต่าง ๆ ในวัดส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ซึ่งโดยทั่ว ๆ ไปพระสงฆ์มีความรู้ เรื่องเหล่านี้อยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระภิกษุสามเณรจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาทักษะ การสื่อสารภาษาอังกฤษ เนื่องด้วยวัดงาอารามต่าง ๆ เป็นที่สนใจของชาวต่างชาติเป็นอย่างมาก ดังนั้นบุคคลที่

เข้าใจในด้านพระพุทธศาสนาหรือเป็นเจ้าของสถานที่ที่ดีที่สุดก็คือพระภิกษุ สามเณรผู้อาศัยอยู่ในวัดหรืออารามนั้น

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับพระภิกษุสามเณร และเป็นการพัฒนาทักษะความสามารถของพระภิกษุสามเณร ทั้ง 4 ด้าน คือทักษะการฟัง ทักษะการพูด ทักษะการอ่านและทักษะการเขียน ผู้เขียนได้สรุปมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ในการศึกษาดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ

จากภาพสรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับพระภิกษุสามเณร มีกระบวนการ ดังนี้

1. การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้านการฟังควรดำเนินการ ดังนี้ ผู้ศึกษาสามารถเก่งจากการฟังภาษาอังกฤษได้ หากกำหนดเวลาเพื่อฝึกฟังอย่างสม่ำเสมอ มีการแบ่งเวลาให้เพียงพอกับการฟังจากสื่อต่าง ๆ เพื่อการเรียนการสอน เช่น พอดแคสต์ที่สามารถดาวน์โหลดเพื่อใช้กับสมาร์ทโฟน และฟังได้ทุกเมื่อทุกเวลา เพียงดาวน์โหลดเรื่องราว บทสนทนา หรือข่าวที่คุณสนใจ และฟังระหว่างขับรถ รอรถเมล์ และฟังทุกเรื่องราวให้อย่างเพลิดเพลินสนุกสนาน

2. การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้านการพูดควรดำเนินการ ดังนี้ ทักษะการพูดที่มีประสิทธิภาพสูงสุดผู้ศึกษาควรเรียนคำศัพท์ตามหัวข้อ จะทำให้การเรียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นคือการเลือกเรียนกลุ่มคำศัพท์ที่อยู่ในหัวข้อทั่วไปหรือหัวข้อที่ผู้ศึกษาชื่นชอบ การฝึกพูดเป็นประจำแล้วนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจะช่วยให้เพิ่มทักษะและจดจำให้ดีขึ้น

3. การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้านการอ่านควรดำเนินการ ดังนี้ ผู้ศึกษาควรฝึกการอ่านออกเสียงเพราะการอ่านออกเสียงเป็นการอ่านเพื่อฝึกความถูกต้อง (Accuracy) และความคล่องแคล่ว (Fluency) ในการออกเสียง และการอ่านในใจเป็นการอ่านเพื่อรับรู้และทำความเข้าใจในสิ่งที่อ่านซึ่งเป็นการอ่านอย่างมีจุดมุ่งหมาย ในขณะที่การอ่านจะใช้การรับรู้จากตัวอักษรที่ผ่านสายตา ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเป็นทักษะที่สามารถฝึกฝนให้ผู้เรียนเกิดความชำนาญและสามารถให้พระภิกษุสามเณรเผยแผ่หลักธรรมได้มากขึ้น

4. การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้านการเขียนควรดำเนินการ ดังนี้ การเขียนเป็นทักษะที่ผู้เรียนหลายคนต้องใช้มากเป็นพิเศษ ควรตั้งเป้าหมายประจำวันในการฝึกเขียน เช่น การเขียนจดหมายถึงเพื่อน โดยคุณอาจเขียนข้อความสั้น ๆ ลงในโปสการ์ด หรือเขียนจดหมายฉบับยาวก็ได้ หรือประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ใช้ตัวอักษรหรือคำต่าง ๆ มาเป็นประโยค ในการเขียนเพื่อสื่อความหมายให้ผู้รับสารมีความเข้าใจมากขึ้นและสามารถบูรณาการสำหรับพระภิกษุสามเณรให้มีความสามารถเพิ่มพูนขึ้นได้

สรุปการพัฒนาทักษะการเรียนรู้การสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับพระภิกษุสามเณร ทั้ง 4 ทักษะ คือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน สำหรับพระภิกษุสามเณร เพื่อให้เป็นแบบอย่างการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้านภาษาอังกฤษเพื่อเพิ่มให้เกิดการสื่อสารและให้เกิดเป็นรูปธรรมและสามารถนำไปใช้ได้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ปิยพงษ์ พรมนนท์. (2558). *การศึกษาพัฒนาความสามารถในการอ่าน การเขียนภาษาอังกฤษเชิงสร้างสรรค์และความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา รูปแบบที่ 3. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้). คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- ภาคิน แจ้งกิจ. (2564). *การพัฒนาความสามารถการอ่าน การเขียนภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้รูปแบบ DR-TA ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบเน้นสมองเป็นฐาน. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้). คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*

- วีรยุทธ พงษ์ศิริ. (2560). รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนากับชาวต่างชาติของพระสงฆ์ ในเขต
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวารสารพุทธศาสตร์ศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 8(2), 34-43.
- สันติ เล็กสุขุม. (2538). ศิลปะภาคเหนือ: ทรัพยากรชัย-ล้านนา. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- สุจินดา พานิชกุล.(2549). บทบาทของพระสงฆ์ต่อการท่องเที่ยว : กรณีศึกษากิจกรรมการสนทนา
ระหว่าง พระสงฆ์กับนักท่องเที่ยว. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุรศักดิ์ ศิลาวรรณา. (2550). การท่องเที่ยวและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา บทบาทของวัดในเขต
กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาวัดบวรนิเวศวิหารและวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม. (สาร
นิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต). วิทยาลัยศาสนศึกษา : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวรรณ มีวัณณะ. (2554). การศึกษาความสามารถในการปฏิบัติอย่างอิสระตามตารางกิจกรรมของ
เด็กปฐมวัยที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับเล็กน้อยโดยใช้ตารางกิจกรรมที่มี
ภาพประกอบร่วมกับเบียร์รถกร. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา
การศึกษาพิเศษ). คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิธีการพึ่งพระรัตนตรัยในชีวิตประจำวัน

How to rely on the Triple Gem in Daily Life

พระเทพ ปิยสีโล (พึงทองคำ)¹ และ ศิริโรจน์ นามเสนา²

Phra Thep Piyasilo (Phuengthongkham) and Sirirote Namsena

Received: February 20, 2024

Revised: June 26, 2024

Accepted: September 02, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการพึ่งพระรัตนตรัยในชีวิตประจำวัน โดยวิเคราะห์ความหมายและลักษณะเด่นของพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ซึ่งชาวพุทธถือเป็นสรณะอันประเสริฐ มีคุณค่ามากกว่าสิ่งมีค่าใด ๆ และมีอิทธิพลทั้งในชีวิตประจำวันและพิธีกรรมทางศาสนา การพึ่งพาพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์มีหลายลักษณะ บางครั้งในยามทุกข์ บางครั้งในยามสุข เมื่อรู้สึกกลัว เหนงา หรือไม่มีที่พึ่งใจ ชาวพุทธจะหันไปพึ่งพิง บางครั้งในยามที่มีความสุขก็จะไปวัด พึ่งธรรม หรือร่วมพิธีเวียนเทียนประเพณี ซึ่งสอดคล้องกับยุคพุทธกาลที่มีการพึ่งพาพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ตลอดชีวิต เมื่อชาวพุทธดำรงชีวิตด้วยความรู้ ความตื่น และความเบิกบาน ที่เปี่ยมไปด้วยกรุณา ความบริสุทธิ์ และปัญญา ชีวิตจะสว่างไสวไม่มีมถมน การพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ตามหลักพระพุทธศาสนาใช้วิธีอาศัยความรู้ที่ได้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และจิต เรียกว่า ความรู้จากอายตนะ 6 การน้อมนำพระรัตนตรัย มาเป็นที่พึ่งในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น ในยามกิน ยามนอน ยามออกจากบ้าน หรือเมื่อเผชิญภัยหรือวิกฤต เป็นการสร้างกุศลธรรมที่แสดงถึงศรัทธา ความเลื่อมใส และความเคารพ ซึ่งจะนำไปสู่การละกิเลสได้ในที่สุด

คำสำคัญ: วิธีการพึ่ง, พระรัตนตรัย, ชีวิตประจำวัน

¹ สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดตาก; Tak Provincial Office of Buddhism

² มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: nattha915628@gmail.com, Tel. 082-9359562

Abstract

This academic article aims to study how to rely on the Triple Gem in daily life by analyzing the meaning and features of the Buddha, the Dhamma, and the Sangha, which Buddhists consider to be the most excellent refuge, more valuable than any other valuable things, and have influences in both daily life and religious ceremonies. Relying on the Buddha, the Dhamma, and the Sangha has many characteristics. Sometimes in times of suffering, sometimes in times of happiness, when feeling afraid, lonely, or having no place to rest, Buddhists will turn to rely on. Sometimes in times of happiness, they will go to the temple, listen to the Dhamma, or join the candle procession ceremony. This is consistent with the Buddhist era, where people relied on the Buddha, the Dhamma, and the Sangha throughout their lives. When Buddhists live their lives with knowledge, awakening, and joy filled with compassion, purity, and wisdom, their lives will be bright and not dark. According to Buddhism, relying on these sacred things uses the knowledge gained from the five senses: eyes, ears, nose, tongue, body, and mind, which is called knowledge from the six senses. Relying on the Triple Gem as a refuge in daily life, such as when eating, sleeping, leaving home, or when facing danger or crisis, is the creation of virtuous Dhamma that demonstrates faith, devotion, and respect, which will eventually lead to the abandonment of defilements.

Keywords: How to Rely on, Triple Gem, Daily Life

บทนำ

พระพุทธศาสนา คือ ศาสนาแห่งพระไตรรัตน์ เป็นศาสนาเดียวในโลกที่มีพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มีกระบวนการเข้าถึงที่ตื่นรู้ สู่สัมมาปฏิบัติ ลงชดการดำเนินชีวิตในสายกลาง ซึ่งวัดได้จากการที่ชาวพุทธได้รู้ เข้าใจ มีศรัทธามั่นคงในพระรัตนตรัย โดยรู้ และเข้าใจตามไตรสิกขา มีสัมมาทิฐิ เห็นถูกต้องในพระรัตนตรัย เข้าใจในเหตุผลตามหลักปฏิจจสมุปบาท ในกรรม ชั้น 5 มรรคมืองค์แปด มีศรัทธามั่นคงตามหลักตถาคตโพธิสัตถา (พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), 2532) ที่เชื่อในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงมีพระคุณ 9

ประการ ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์ คือ เราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึง ภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิ์หลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้ก็สามารถเข้าถึงภูมิสูงสุด บริสุทธิ์ หลุดพ้นได้ทรงบัญญัติไว้เป็นแบบอย่าง เมื่อมีความเชื่อในพระพุทธรัตนแล้ว สิ่งที่ตามมาคือ ปฏิบัติ ตามพระธรรมรัตนคำสอน เชื่อมต่อถึงสังฆรัตนโดยมีพุทธบริษัท 4 ในฐานะสังคมพุทธ มีพระสงฆ์ เป็นต้นแบบแห่งการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าด้วยเป็นเสา 3 ต้นค้ำยันกันไว้อย่างมั่นคง แต่ละเสานั้นทำหน้าที่ที่สำคัญ โดยพระพุทธรัตน ทำหน้าที่เป็นที่พึ่งทางการตื่นรู้ พระธรรมรัตน ทำหน้าที่นำสมาธิปฏิบัติ พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นแนวทางดำเนินชีวิต

ก่อนที่พระพุทธศาสนาจะอุบัติขึ้นในโลก มนุษย์ทั้งหลายได้พากันหาที่พึ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ เช่น ต้นไม้ ภูเขาแม่น้ำ พระอาทิตย์ พระจันทร์ พาร้อง ฟาผ่า ดิน ลม ไฟ เป็นต้น เนื่องจากความกลัวภัยต่าง ๆ ตามธรรมชาติเหล่านี้จะทำอันตรายต่อตนเองและครอบครัว รวมไปถึงญาติพี่น้องหรือ สัตว์เลี้ยงของตนซึ่งเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้ให้คุณให้โทษแก่มวลมนุษย์จึงพากันนับถือบูชา ตามบรรพบุรุษที่ได้กระทำสืบต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน จึงเกิดการสร้างสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ เช่น เทวรูป ทองเหลือง ทองหล่อ รูปปั้น รูปหล่อต่าง ๆ นับตั้งแต่นั้นมา มนุษย์กลุ่มนี้จึงมีความเชื่อในสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ (พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัน ปทุมุตโร), 2540) แท้จริงแล้ว หาใช่ที่พึ่งอันแท้จริงไม่ แต่ที่พึ่งอันแท้จริง คือ พระรัตนตรัย ผู้ที่ถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นสรณะ ย่อมใช้ปัญญาขอบพิจารณา เห็นอริยสัจ 4 ประการ คือ ทุกข์ เหตุเกิดทุกข์ ความดับทุกข์ และอริยมรรคมีองค์ 8 อันเป็นข้อ ปฏิบัติให้ถึงความสงบระงับทุกข์ นั้นเป็นสรณะอันเกษม นั้นเป็นสรณะอันสูงสุด เพราะผู้อาศัยสรณะ เช่นนั้น ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย 25/188/92)

พระรัตนตรัย มีความสำคัญต่อสังคมไทย โดยถือเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของคนไทย คนไทยนำหลักธรรมมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และลักษณะนิสัยของคนไทยมี จิตใจที่ดีงามในทุก ๆ ด้าน พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ได้นำเอาธรรมพระพุทธศาสนาไปใช้ในการปกครองประเทศเรียกว่า ทศพิธราชธรรม ใช้หลัก “ธรรมาธิปไตย” และหลักอปาริหานิยธรรม เป็นหลักในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นให้เกิดความรักความสามัคคีกัน มีความเมตตากรุณาต่อกัน เป็นศูนย์รวมจิตใจของชนชาวไทยให้มีความ เป็นหนึ่งเดียวกับการที่จะพัฒนาประเทศให้สำเร็จผลดี บรรลุจุดหมายที่ต้องการได้อย่างแท้จริงนั้น จะพัฒนาเพียงด้านวัตถุอย่างเดียวเท่านั้นคงไม่เพียงพอ แม้จะระดมทุนระดมแรงลงไปแล้วอย่างมากมาย ก็ไม่ทำให้สังคมบรรลุความมั่งคั่งรุ่งเรืองและสันติสุขที่แท้จริงได้ มิใช่แต่มีความสำคัญต่อ สังคมไทยเท่านั้น หากแต่สำคัญต่อโลกด้วยดังที่ อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ กล่าวว่า บรรดาศาสนาในโลกนี้ พุทธศาสนาน่าจะเป็นศาสนาที่ยอดเยี่ยมที่สุด และเหมาะสมแก่คนทุกยุคทุกสมัย เพราะทนต่อการ

พิสูจน์ได้ตลอดเวลา คำสอนของพระพุทธศาสนามีความเป็นสากลและเข้ากับวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ไม่ล้าสมัยไปกับกาลเวลา” (อปสรา, 2559) ซึ่งเห็นได้ถึงความสำคัญของพระรัตนตรัยว่า เป็นที่พึ่งทางความรู้ ทางสติปัญญา ที่พึ่งสมาปฏิบัติ ที่พึ่งต้นแบบวิถีชีวิต แม้พ้นจากอบายภูมิ เข้าสู่สุคติด้วยการบรรลุธรรมชั้นสูงเป็นพระอริยบุคคลหรืออาจให้ถึงความหลุดพ้นจากทุกข์ในชาติต่อ ๆ ไป หากแม้ว่าการปฏิบัติธรรมของท่านทั้งหลาย ยังไม่สำเร็จมรรคผลใด ๆ ในชาติปัจจุบัน ก็ควรเข้าถึงพระรัตนตรัยไว้เป็นที่พึ่งที่ระลึกต่อไป

ลักษณะเด่นของพระรัตนตรัย

1. ลักษณะเด่นของพระรัตนตรัยในฐานะสัจญะ

พระไตรรัตน์ คือ ศาสนาที่นับถือพระรัตนตรัย พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งสรวง เป็นศาสนาเดียวที่มีพระรัตนตรัย ศาสนาอื่นไม่มี พระรัตนตรัยนี้ไม่แยกกัน แต่สัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ พระพุทธเจ้าผู้ค้นพบพระธรรม แล้วใช้พระธรรมนั้นสั่งสอนสาวก และพระสาวกก็รู้และปฏิบัติตามคำสอนนั้นเป็นพระอรหันตสาวกและพุทธบริษัทที่ศึกษาไตรสิกขาในฐานะศาสนิกที่ดี ลักษณะเด่นหรือเอกลักษณ์คือ ลักษณะเป็นหนึ่งเดียว ลักษณะเฉพาะอย่าง พระพุทธศาสนาก็มีลักษณะเฉพาะของพระพุทธศาสนาโดยปฏิบัติตามสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) พระพุทธศาสนา ถือเป็นเอกลักษณ์ของชาติ เป็นที่ยอมรับว่า พระพุทธศาสนาเป็นแหล่งวัฒนธรรมประเพณี แหล่งศิลปวัตถุ ศาสนสถาน ศาสนธรรม ศาสนบุคคลอย่างดีที่สุด เกือบทุกประเพณีที่สำคัญเกี่ยวเนื่องกับศาสนา แม้ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง นอกจากนี้ยังมีเอกลักษณ์ของศาสนาโดยตรง ได้แก่วันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่นวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา ประเพณีทำบุญเข้าพรรษาด้วยการถวายผ้าอาบน้ำฝน ทำบุญออกพรรษาด้วยการตักบาตรวันเทโวโรหณะ บุญบั้งไฟ เป็นต้น ในส่วนศิลปวัตถุ จะมีข้อฟ้าใบระกา หางหงส์ บนหลังคาพระอุโบสถ ศาลาว่า ที่แสดงถึงความอ่อนช้อย ศาสนสถาน จะมีวิหาร ลานเจดีย์ ต้นศรีมหาโพธิ์ พระปรารักษ์ ศาสนธรรมจะมีรูปแบบการเผยแพร่ธรรมะของพระสงฆ์ ศาสนบุคคลจะมีประเพณีอุปสมบท มีศาสนิกอยู่ในฐานะอุบาสกอุบาสิกา ทำบุญ ตักบาตรเป็นนิจ มีพระสงฆ์อยู่ในฐานะนักสังคมสงเคราะห์ทางการศึกษา การฟื้นฟูสุขภาพจิตใจ เป็นผู้กล่อมเกล่าจิตวิญญาณให้สัมปยุตด้วยธรรม

2. ลักษณะเด่นของพระรัตนตรัยในฐานะอเทวนิยม

ลักษณะเด่นของพระพุทธศาสนา คือ เป็นศาสนาแบบอเทวนิยมโดยไม่ถือเทพบันดาล ไม่หวังพึ่งอาศัยสิ่งที่เหนือธรรมชาติเข้าช่วย มุ่งปฏิบัติด้วยตน พึ่งตนเองในการปฏิบัติเข้าถึงความหลุดพ้นตามหลักอริยสัจเป็นที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้นั้น ดังนี้

2.1 ศาสนาแห่งอเทวนิยม พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาอเทวนิยม เกิดขึ้นในท่ามกลางศาสนาเทวนิยมทั้งหลายของอินเดีย ไม่ว่าจะเป็นศาสนาพราหมณ์ เช่น และลัทธิอื่น ๆ ในบรรดาศาสนาและเจ้าลัทธิของอินเดียโบราณต่างมีแนวคิดความเชื่อในเรื่องพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลก สร้างจักรวาลมนุษย์และสัตว์ ล้วนเป็นตามลิขิตของพระองค์ มีหน้าที่จงรักภักดีและทำพิธีกรรม

2.2 ศาสนาแห่งมนุษยนิยม พระพุทธศาสนามีลักษณะศาสนาแนวมุขนิมิต คือ การพ้นทุกข์ได้ด้วยการปฏิบัติของตนเอง ไม่ใช่เทพบันดาลให้พ้นทุกข์ได้ เป็นศาสนาแห่งการตรัสรู้ธรรมของพระพุทธเจ้า เป็นผลผลิตจากการปฏิบัติด้วยพระองค์เป็นสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ รู้ริยสัจธรรมด้วยพระองค์เอง พระองค์ทรงประกาศพระองค์ว่า ได้บรรลุถึงความสุขหรือคุณงามความดีของชีวิตด้วยความสามารถของพระองค์เองในฐานะมนุษย์ คือได้ทรงเป็นพระอรหันต์ผู้หมดสิ้นกิเลสอาสวะทั้งหลายด้วยวิธีการทางปัญญา เป็นผลให้ทรงมีพระปัญญาคุณอย่างสมบูรณ์ ปัญญา เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่ทำให้เกิดชีวิตดีงาม ละความสุขและการที่ทรงมีปัญญานี้เอง ทำให้พระองค์ทรงเห็นความเป็นจริงของโลกและชีวิตว่า ตกอยู่ในกฎไตรลักษณ์ เมื่อทรงทราบแล้วจึงทรงแนะนำให้ชาวโลกได้ปฏิบัติตามวิถีที่พระองค์ได้ทรงค้นพบ คือ สอนให้มนุษย์มีความเชื่อมั่นในการกระทำของตนเองในการนำไปสู่ความดีงามโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งสิ่งอื่น ดังนั้น พระองค์ทรงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง จงมีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งเกิด” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 11/80/59) จะเห็นได้จากการที่พระพุทธเจ้าประกาศหลักการที่เป็นการปฏิบัติความคิดความเชื่อและวิถีชีวิตของมนุษย์ว่า มุขนิมิตนี้เป็นสัตว์พิเศษที่มีศักยภาพที่จะฝึกฝนตนพัฒนาให้ดีเลิศประเสริฐสูงสุด เรียกว่า “พุทธะ ซึ่งเทพเจ้าทั้งหลายจะมอบน้อมบูชา ซึ่งมนุษย์ฝึกฝนตนเองให้ถึงที่สุดแล้ว ก็จะเป็นผู้เลิศ เป็นผู้ใหญ่ และประเสริฐ” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ประยุตโต), 2554)

2.3 ศาสนาแห่งการปฏิบัติทางสายกลาง พระพุทธเจ้าใช้วิธีนี้ปฏิบัติตนเพื่อพ้นทุกข์ เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้ามาแล้วเรียกว่า บำเพ็ญทุกกรกิริยา เป็นเวลา 6 ปี ซึ่งไม่ประสบผลสำเร็จ ต้องยอมถอย หันมาปฏิบัติสายกลางระหว่างทางปฏิบัติสุดโต่ง 2 สายนี้ จึงบรรลุถึงความพ้นทุกข์ เป็นพระพุทธเจ้า ศาสดาผู้ค้นพบอริยสัจธรรม 4 ประการ เรียกตามระบบศาสนาว่า พระพุทธศาสนามีพระไตรรัตน์โดยหน้าที่ พระพุทธ ทำหน้าที่รู้ ตื่น เบิกบาน พระธรรม ทำหน้าที่สั่งมาปฏิบัติ พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นต้นแบบดำเนินชีวิตสายกลาง มีสมณะ มกน้อย สันโดษ พอเพียง มีโภชนมัตถัญญตา พระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญกับปัญญามากกว่าศรัทธาอย่างใดก็ตาม แม้ว่าพระพุทธศาสนาจะกล่าวถึงเรื่องศรัทธาอยู่ด้วย แต่ศรัทธาที่พระพุทธศาสนากล่าวคือ ศรัทธาที่อยู่ใน

กระบวนการหรือกระแสที่จะทำให้เกิดปัญญาเท่านั้น ศรัทธาที่อยู่ในฐานเป็นจุดเริ่มต้นที่ก่อให้เกิดปัญญารุ่งขึ้นสูง ต้องมีศรัทธาเชื่อมั่นในศักยภาพของตนว่า สามารถทำได้

2.4 ศาสนาแห่งธรรมชาติ พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแนวธรรมชาติโดยมีความเชื่อว่า ความจริงบนโลกและชีวิตตลอดถึงสรรพสิ่งที่อยู่บนโลกนี้ไม่มีผู้สร้างผู้บันดาลให้เป็นไป ไม่มีสิ่งที่มีอำนาจอยู่เบื้องหลังของปรากฏการณ์ของทุกสิ่ง แต่สรรพสิ่งเป็นไปหรือเคลื่อนไหวไปได้อย่างมีระเบียบเพราะเป็นไปตามกระบวนการหรือกฎของธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นโลกของวัตถุ (รูปธรรม) หรือโลกของจิตใจ (นามธรรม) สิ่งนี้คือ ความเป็นจริงที่เป็นและดำเนินไปอยู่เป็นความจริงที่ไม่มีผู้คอยกำกับให้เป็นไปได้ทั้งสิ้น แต่ทุกสิ่งเป็นไปอย่างมีระเบียบกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติของตัวมันเอง และอยู่ในลักษณะที่อาศัยซึ่งกันและกันเกิดขึ้น กระบวนการเกิดขึ้น ดำเนินไปอยู่ และทำลายไป สามารถตรวจสอบถึงความเป็นมาเป็นไป หรือระบุสาเหตุได้ (เหตุผลนิยม) สามารถตรวจสอบได้ ว่ามีลักษณะเป็นอย่งนั้นอย่างนี้เพราะอะไร ลักษณะธรรมดาเหล่านี้มีอยู่ในธรรมชาติก่อนแล้ว พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ค้นพบเท่านั้น ดังพระพุทธดำรัสที่ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเจ้าจะอุบัติขึ้นก็ตาม ไม่อุบัติขึ้นก็ตาม ธาตุนั้นคือความตั้งอยู่ธรรมดา ความเป็นไปตามธรรมดา ก็คงตั้งอยู่อย่างนั้น ตถาคต รู้บรรลุธาตุนั้นว่า “สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ครั้นรู้แล้ว บรรลุแล้ว จึงบอก แสดง ปัญญาติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 20/137/385) อันหมายความว่า กฎความจริงทางธรรมชาติเหล่านี้ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับศาสนาใดหรือลัทธิใดว่าเป็นเจ้าของ แต่เป็นความจริงที่มีอยู่แล้ว พระพุทธเจ้าทรงค้นพบความจริงดังกล่าวด้วยพระปัญญาญาณขั้นสูงแล้วนำมาบอกแก่ชาวโลกเท่านั้น

3. ลักษณะเด่นแห่งพระไตรรัตน์ในฐานะปรัชญา

การศึกษาเปรียบเทียบลักษณะเด่นของพระพุทธศาสนากับปรัชญา เพื่อให้ทราบชัดว่าพระพุทธศาสนาที่ใช้พระไตรรัตน์เป็นแกนกลาง กับปรัชญานั้น ต่างกันอย่างไร คือ พุทธปรัชญาปรัชญาทุกระบบ โดยเฉพาะปรัชญาตะวันออกซึ่งรวมทั้งปรัชญาด้วย มุ่งแสวงหาความจริงเกี่ยวกับโลกและชีวิต เช่นเดียวกับปรัชญาตะวันตก แต่มิใช่แตกต่างกันคือ ปรัชญาตะวันตกมุ่งแสวงหาความจริงหรือข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียว โดยไม่พยายามที่จะปฏิบัติตนเพื่อให้เข้าถึงความจริงที่ได้แสวงหาพบแล้ว เพราะฉะนั้น นักปรัชญาตะวันตกอาจดำเนินชีวิตไปในทางตรงกันข้ามกับแนวความคิดทางปรัชญาของตนก็ได้ อีกอย่างหนึ่ง ปรัชญาตะวันตกส่วนใหญ่ไม่เกี่ยวกับศาสนา คือแยกออกเป็นคนละส่วนกับศาสนา ส่วนปรัชญาตะวันออกไม่อาจแยกออกจากศาสนาได้เด็ดขาด ทั้งนี้เพราะนักปรัชญาตะวันออก เมื่อแสวงหาความจริงจนพบแล้ว ก็พยายามที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่กำหนดขึ้นไว้เพื่อเข้าถึงความจริงนั้น ๆ ฉะนั้น ปรัชญาตะวันออก เช่น ปรัชญาที่กำลังกล่าวถึงนี้ จึงเป็นปรัชญา

ชีวิต เพราะแนวความคิดทางปรัชญาที่ค้นคิดขึ้นได้นั้น ได้นำมาใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน (Way Of Life) ด้วย โดยลักษณะดังกล่าวนี้ ปรัชญากับพุทธศาสนาจึงแยกออกจากกันได้ยาก ไม่เหมือนปรัชญาตะวันตกซึ่งเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ ส่วนปรัชญาตะวันออกโดยทั่วไปได้กลายมาเป็นรากฐานของศาสนาดังเช่นพระพุทธศาสนา เป็นต้น

พุทธศาสนากับปรัชญา แม้จะมีบ่อเกิดจากแหล่งเดียวกัน คือ ประสบการณ์ของชีวิตมนุษย์ก็ตาม แต่มีลักษณะพิเศษเฉพาะอย่างที่ธรรมชาติ ประสบการณ์ วิธีการ และจุดหมายของแต่ละวิชา ซึ่งอาจยกมาเปรียบเทียบให้เห็นเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1) พุทธศาสนามุ่งแสวงหาความรู้เกี่ยวกับรูปแบบวิถีทางและอิทธิพลของตนที่มีต่อชีวิตและสังคมรวมทั้งการตีความหลักคำสอนต่าง ๆ พยายามตอบปัญหาพื้นฐานที่เกี่ยวกับชีวิต โดยการยึดหลักเอาศรัทธาเป็นหลักเป็นพื้นฐาน ส่วนปรัชญามุ่งแสวงหาการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อพยายามเข้าใจตนเองและโลกโดยอาศัยเหตุผลเป็นหลักการและจุดยืนในการมองปัญหาต่าง ๆ

2) ปรัชญามุ่งแสวงหากฎทั่วไป ซึ่งเป็นบรรทัดฐานของมนุษย์โดยทั่วไป ส่วนปรัชญาไม่ได้มุ่งแสวงหากฎทั่วไปเหมือนวิทยาศาสตร์และพุทธศาสนา เป็นการแสวงหาความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐานอันมีลักษณะเป็นนามธรรม สัมพันธ์กับประสบการณ์ชีวิต ซึ่งย่อมแตกต่างกันไปตามกาลเวลาและสถานที่

3) พุทธศาสนาไม่ได้ใช้เหตุผลอย่างเดียวมาอธิบายประสบการณ์ของชีวิต แต่อาศัยความงาม อารมณ์ และความรู้ความศรัทธาเป็นองค์ประกอบ เพื่อที่จะเข้าใจในหลักธรรมของศาสนา ส่วนปรัชญามีได้แสวงหาความชื่นชมและความงามในตัวของมันเองในการตรวจสอบ ทบทวน ไตร่ตรอง วิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ อาจจะมีเกิดความชื่นชมและความงามควบคู่ไปด้วย

4) พุทธศาสนามุ่งหมายที่จะ “พิสูจน์” ความจริง อันเป็นคำตอบปัญหาเรื่องชีวิต ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตนในแต่ละศาสนา บางอย่างอาจจะสอดคล้องลงรอยกันกับวิธีการ กฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ แต่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ในทุกกรณี เพราะพุทธศาสนาเป็นเรื่องความเชื่อต่อสิ่งนอกเหนือกฎเกณฑ์เหนือธรรมชาติ แต่ปรัชญาพยายามหลีกเลี่ยงการพิสูจน์ตามแบบวิทยาศาสตร์ คงมุ่งแต่ค้นคว้าหาคำตอบ คือปัญหาที่เกิดขึ้นอันอาจเป็นเพียงคำอธิบายเบื้องต้น ซึ่งอาจได้รับการพิสูจน์โดยกาลเวลาอยู่แล้ว

5) พุทธศาสนายึดมั่นในเรื่องคุณค่าและข้อเท็จจริง ถือว่ามีมาในศาสนาเพราะทำให้การปฏิบัติตามหลักธรรมมีความหมาย แต่ปรัชญามีปัญหาเรื่องคุณค่าและข้อเท็จจริงแสดงบทบาทแตกต่างกันกล่าวคือ พุทธอภิปรัชญาเกี่ยวข้องกับความจริงสูงสุด พุทธญาณวิทยาเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการแสวงหาความรู้ ส่วนพุทธจริยศาสตร์เกี่ยวข้องกับเรื่องของคุณค่า

และแต่ละประเภทของปรัชญาจะเน้นบทบาทของคุณค่าไม่ตรงกัน อย่างไรก็ตาม หากเราถือหลักการอันเป็นสากล ซึ่งเป็นธรรมชาติของระบบแนวคิดในโลกทางตะวันออกแล้ว เราก็ต้องยอมรับว่า ศาสนากับปรัชญาไม่ว่าจะเป็นศาสนาอะไร ไม่อาจแยกออกจากกันโดยเด็ดขาดได้ ทั้งศาสนาและปรัชญาต่างมีข้อเหมือนกันคือ “เป็นผลผลิตของประสบการณ์ชีวิต”

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ปรัชญาเน้นแนวคิด ทฤษฎี แสดงเหตุผลที่สมเหตุสมผล ไม่เน้นความเชื่อ แม้ในคำสอนของศาสนา ถ้าไม่ได้ตรวจสอบให้ถูกต้องตามหลักเหตุผลก็จะไม่เชื่อ ตามที่พระพุทธองค์ทรงแสดงว่า ทุกอย่างเป็นไปตามเหตุปัจจัยและทรงแสดงทางสายกลางเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ถูกต้องตามลำดับ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา

4. ลักษณะเด่นคำสอนแห่งพระไตรรัตน์ไม่ขัดแย้งกับวิทยาศาสตร์

ในฐานะที่พระพุทธศาสนาประกาศตัวว่าเป็นสังขนิยม คือคำสอนที่เสนอเรื่องความจริงในธรรมชาติ จึงมักถูกตั้งคำถามว่า มีความขัดแย้งหรือสอดคล้องกับวิทยาศาสตร์หรือไม่เพียงใดในเรื่องนี้มักได้รับการอธิบายจากปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาว่า พระพุทธศาสนามีลักษณะไม่ขัดแย้งกับวิทยาศาสตร์แต่อย่างไร โทศนคติต่อเรื่องนี้ว่า พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์มีความเหมือนกันในบางแง่ เช่นมุ่งศึกษาธรรมชาติและพยายามเข้าถึงกฎธรรมชาติ รวมทั้งศรัทธาลักษณะ คือ มองว่าธรรมชาติมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนโดยเป็นไปตามเหตุปัจจัย (พระไพศาล วิสาโล, 2542) อย่างไรก็ตาม พระธรรมปิฎกก็ยังได้แสดงทัศนะต่อไปว่า พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์แม้จะมีส่วนเหมือนกันแต่ก็มีความแตกต่างอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นค่านิยมเกี่ยวกับธรรมชาติหรือขอบข่ายของธรรมชาติที่สนใจศึกษา วิธีการเข้าถึงธรรมชาติแต่ที่สำคัญก็คือพระพุทธศาสนามีได้รู้ความจริงทางธรรมชาติเฉย ๆ อย่างวิทยาศาสตร์แต่ได้รู้ความจริงเพื่อเข้าสู่ความดีงามสูงสุดและบรรลุอิสรภาพได้ ความแตกต่างของพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ไม่ใช่เป็นส่วนของความขัดแย้งที่เข้ากันไม่ได้แต่เป็นเรื่องของการกิจที่แต่ละฝ่ายมุ่งจะไปให้ถึง กล่าวคือ วิทยาศาสตร์มุ่งแก้และพัฒนาฝ่ายวัตถุ ส่วนศาสนามุ่งแก้และพัฒนาจิตใจ เรียกได้ว่าพระพุทธศาสนาไปไกลกว่าวิทยาศาสตร์ตรงที่พุทธศาสนาให้คำตอบเกี่ยวกับความเป็นจริงของจิตใจอันเป็นฝ่ายนามธรรมได้ด้วย ในขณะที่วิทยาศาสตร์ยังไม่สามารถเข้าถึงความเป็นจริงดังกล่าวได้ และที่สำคัญคือ พระพุทธศาสนาค้นพบความจริงทางธรรมชาติโดยเฉพาะโลกของนามธรรม เพื่อเข้าใจ และปฏิบัติให้สอดคล้องกับธรรมชาตินั้น ในขณะที่วิทยาศาสตร์ค้นพบความจริงธรรมชาติโดยเฉพาะโลกของวัตถุเพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในเชิงเอาชนะธรรมชาติเป็นหลัก ส่วนพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2553) ได้กล่าวว่า ในประวัติศาสตร์ พระพุทธศาสนาไม่เคยมีความขัดแย้งกับวิทยาศาสตร์ เพราะเราถือว่าพระพุทธ

ศาสนาสอนเรื่องศาสนา วิทยาศาสตร์ก็สอนเรื่องวิทยาศาสตร์อะไรที่วิทยาศาสตร์บัญญัติว่าจริง พระพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ต่างก็พูดถึงสัจจะธรรมแล้วจะขัดแย้งกันได้อย่างไร

วิธีการฟังพระรัตนตรัยตามหลักพระพุทธศาสนา

1. ฟังรู้ความรู้ในพระรัตนตรัย การฟังพระรัตนตรัยนั้น มีวิธีการและกระบวนการการเข้าถึงเพื่อฟังที่ถูกต้อง ตามลำดับความสำคัญก่อนหลังสอดคล้องกับจริตของคน ดังนี้

1.1 รู้พระรัตนตรัยในสัมมาทิฐิ การฟังพระรัตนตรัย ต้องอาศัยกระบวนการฟัง โดยมีสัมมาทิฐิเป็นเบื้องต้น เบื้องหน้าก่อน เปรียบดังแสงไฟฉายที่ต้องส่องนำทาง สอดคล้องกับคำว่า พุทธะ พุทธโ ที่หมายถึงความรู้ รู้ ตื่น เบิกบาน ตามแนวพุทธภาวะ (พุทธโ) การรู้นี้เป็นบูรพภาคการศึกษาที่ต้องมีกัลยาณมิตร ผู้คอยชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง อาศัยเรียนรู้สังคม เป็นลักษณะเดียวกับสัมมาทิฐิ ข้อแรกของอริยมรรค 8 ประการ ปัญหาว่า ทำไมจึงขึ้นต้นด้วยสัมมาทิฐิ ก็เพราะว่า เมื่อเราเข้าใจถูกต้องแล้วว่า นี่เป็นกุศล นี่เป็นธรรม นี่เป็นอกุศล ก็ย่อมปรับทิศทางให้ถูกต้อง

1.2 รู้ความสำคัญของพระรัตนตรัยในฐานะไตรสรณคมน์ ไตรสรณคมน์ แปลว่า การเข้าถึงที่พึ่งอันประเสริฐคือพระรัตนตรัย มาจากกับคำกล่าวว่า พุทธ ัมม สรณ คจฺจามิ ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ว่าเป็นที่พึ่ง สรณะ คำว่า สรณะ ท่านนิยามไว้ว่า ที่พึ่งอันเป็นเครื่องระลึก ที่พึ่งอันจะรักษาเราให้รู้ เข้าใจความจริงของสรรพสิ่งตามที่เป็น ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ร้อยสี่ 4 ซึ่งเป็นความจริงธรรมชาติ ทำให้พระองค์เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็น สัพพัญญู เป็นโลกวิทู เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ดังบทพุทธคุณซึ่งเป็นคุณลักษณะของพระพุทธเจ้า 9 ประการ มี อรหัง สัมมาสัมพุทธโ เป็นต้น

1.3 รู้ความสำคัญของพระรัตนตรัยในฐานะที่พึ่งอันประเสริฐ พระรัตนตรัย เป็นองค์รวมของคำว่า พระพุทธศาสนา ที่เกิดจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าที่ค้นพบสัจธรรมด้วยญาณ ปัญญา วิชชา ดังแสงสว่างส่องความมืดที่กำจัดจนหมดสิ้นไป จนปรากฏเห็นธรรม คือ ความรู้ ความจริง ความดี ความสามัคคี ความรัก ความเมตตา ความสันติของชาวโลก คำว่า พระพุทธศาสนา มีคำสอนรวมลงคำว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ดังนั้น トラバใดที่ใคร ๆ เป็นชาวพุทธ เขาก็ยังจำเป็นต้องปฏิบัติตามไตรสิกขา คือการศึกษาอยู่ตราบนั้น จึงเข้าข่ายกับระบบการศึกษาของไทยว่า ศึกษาตลอดชีวิต ไม่มีคำว่าจบ

1.4 รู้พระรัตนตรัยในฐานะแกนกลางของพระพุทธศาสนา หลายศาสนามีองค์แกนกลางของศาสนา โดยศาสนาคริสต์ จะมี พระบิดา พระบุตร พระจิต ศาสนาพรหมณ์ จะมี พระพรหม พระวิษณุ พระศิวะ ส่วนพระพุทธศาสนาก็มีพระไตรรัตน์ หรือพระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธ

พระธรรม และพระสงฆ์ องค์ประกอบสำคัญของพระพุทธศาสนา ตามที่พระราชธรรมนิเทศ ได้กล่าวว่า “พุทธศาสนิกชนต้องถึงพระรัตนตรัยเป็นกิจแรก” (พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ), 2542) แกนกลางในฐานะพระพุทธรัตน โดยพระพุทธเจ้า พระผู้สอนให้เราประพฤติปฏิบัติชอบด้วยกาย วาจา ใจตามพระธรรมวินัย ซึ่งเรียกรวมกันว่าพระพุทธศาสนา พระเจ้าเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ที่ จารึกไว้ว่า เป็นบุคคลคนหนึ่งที่ได้ใช้ความเพียรพยายามค้นหา แสวงหาทางความจริงในธรรมชาติ เพื่อจะช่วยเหลือพระองค์เองและสัตว์โลกให้หลุดพ้นจากความทุกข์ที่กำลังประสบอยู่ และพ้นจากความ ทุกข์ที่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏ จนในที่สุดพระองค์ได้ตรัสรู้ คือ ค้นพบและเข้าใจอย่าง แจ่มแจ้งในธรรมะที่เป็นความจริงในธรรมชาติของมนุษย์ จึงได้ชื่อว่าพระพุทธ แปลว่า “ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้ เบิกบาน” ปลุกคนอื่นให้ตื่นจากความหลับด้วยโดยอาศัยความกรุณาที่มีอยู่เสด็จไปแสดงธรรมสั่ง สอนประชาชนและชาวโลกให้เป็นผู้ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ จนบุคคลเหล่านั้นได้รับความสุข ความเจริญตามสมควรแก่การประพฤติปฏิบัติของตน

คำสั่งสอนของพระองค์ได้ชื่อว่า พระพุทธศาสนา ซึ่งรวมกันแล้ว ว่า พระพุทธ คือ ผู้ ค้นพบ ผู้สอนให้ลุก ปลุกให้ตื่น พระธรรม คือ คำสอน พระสงฆ์ คือ ผู้เป็นต้นแบบนำดำเนินชีวิตสาย กลาง รวมความว่าท่านผู้ตรัสรู้และสั่งสอนธรรมโปรดแก่ชาวโลก ปลุกชาวโลกให้ตื่นจากความหลับ คือ ความหลับหลงใหลเพราะอำนาจของกิเลสเราเรียกว่าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงสอน ประชาชนถึงวิธีที่มีความสุขความเจริญ ทั้งทางโลกและทางธรรม ผู้ดำเนินตามคำสอนของพระองค์ อาจเลือกวิถีชีวิตที่ตนสามารถปฏิบัติได้

2. พึงความสำคัญในพระรัตนตรัย

ความสำคัญที่ผู้พึงพระรัตนตรัยต้องเห็นความสำคัญของพระรัตนตรัย คือ จำเป็นต้องมี จำเป็นต้องรู้ เข้าใจมีฉะนั้นแล้ว ก็ยากที่จะพึงพระรัตนตรัยที่ถูกต้องได้ มีความดังนี้

2.1 เห็นความสำคัญต่อคุณสมบัติคำว่าอุบาสก คำว่า อุบาสก แปลว่า ผู้เข้าใจแก่ พระรัตนตรัย หรือคนใกล้ศาสนา ธรรมดาสมนามานั้น ตั้งให้อย่างสอดคล้องกับอุปนิสัย หรือ คุณสมบัติของคนนั้น ในสมัยพุทธกาลมีพ่อใจบุญท่านหนึ่งนามว่าสุทตตะ แปลว่าให้ดีแล้ว หากจะ หายอุปนิสัยไม่ผิด ท่านนี้จะเป็นคนซึ่งสงสารผู้ที่ประสบทุกข์ ไร้อาศัยที่กิน ไร้ญาติขาดมิตร อนาคต ไม่เป็นที่พึ่งพาอาศัย พ่อใจบุญท่านนี้จึงตั้งโรงทานขึ้นเพื่อบริการอาหาร น้ำดื่มแก่คนอนาถาทั้งหลาย ด้วยอุปนิสัยเช่นนี้เองจึงได้รับสมญานามว่า อนาถปิณฑิกเศรษฐี แปลว่าเศรษฐีผู้ให้อาหารแก่คน อนาถา

2.2 เห็นความสำคัญของพระรัตนตรัยต่อสังคม ปัจจุบันสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของ สังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไป จิตใจก็เปลี่ยนแปลงไปตามด้วย ความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาศักยภาพของ

ประชากรให้มีคุณภาพทั้งด้านกาย ปัญญาจิตใจ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำพาประเทศชาติไปสู่ความมั่งคั่งและสันติสุขที่แท้จริงได้ตามวัตถุประสงค์ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ซึ่งเป็นปัญหาที่ซับซ้อนขึ้น บทเรียนที่มุ่งการพัฒนาด้านวัตถุอย่างเดียวคงไม่ได้ต้องร่วมมือกันพัฒนาคนโดยเฉพาะเรื่องจิตใจ พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมซึ่งบทบาทวิธีการในการพัฒนาคงให้ความสำคัญที่วัดพระสงฆ์ หรือพระพุทธศาสนา หรือกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือต่อการพัฒนาบุคคลมีลักษณะสำคัญ 2 ประการคือ ครอบรอบ และครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน คือ “กายภาวนา อบรมกาย สีลภาวนา อบรมศีล จิตตภาวนา อบรมจิต ปัญญาภาวนา อบรมปัญญา” (พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), 2532) เป็นเนื้อหาการอบรมชีวิต พัฒนา 4 ด้าน ได้แก่ 1) กายภาวนา แปลว่า พัฒนากาย ให้มีสุขภาพอนามัยดี แสวงหาความรู้ 2) ศีลภาวนา แปลว่า พัฒนาศีลประพฤติปฏิบัติตนเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อผู้อื่น มีระเบียบวินัย 3) จิตตภาวนา แปลว่า พัฒนาจิต การพัฒนาจิตแบ่งออกได้ 3 ด้าน ดังนี้ 1) คุณภาพจิต คือ ให้มีคุณธรรม เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม มีจิตใจสูง ประณีตเช่น มีเมตตามีความรัก ความเป็นมิตร มีกรุณา ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น ปลอดเปลื้องทุกข์ของผู้อื่น มีจาคะ มีความกตัญญู 2) สมรรถภาพจิต คือ จิตที่มีความสามารถ มีสติ มีวิริยะ มีความเพียร มีขันติ มีสัจจะ มีอธิฐาน มีปัญญา และ 3) สุขภาพจิต คือ ให้เน้นจิตที่มีสุขภาพดี มีความสุขสดชื่นร่าเริงเบิกบาน ปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใส ไม่เครียด ไม่คับข้องกระวนกระวาย ไม่ขุ่นมัวเศร้าหมอง 4) ปัญญาภาวนา แปลว่า พัฒนาปัญญา คือพัฒนาความรู้ความเข้าใจให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง ใช้ความรู้แก้ปัญหาทำให้เกิดประโยชน์สุขได้ รู้เหตุปัจจัย ทำจิตใจเป็นอิสระหลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์โดยสิ้นเชิง

2.3 เห็นความสำคัญของพระรัตนตรัยต่อศาสนา พระพุทธศาสนา มีความโดดเด่นต่างจากศาสนาอื่น ตรงที่คำสอนในพระพุทธศาสนานั้นเริ่มต้นให้ “เริ่มจากการพิจารณาตัวเอง” (พระไตรปิฎกภาษาไทย 32/42/256) นี่เป็นเรื่องใหญ่ อีกทั้งต้องพิจารณาอย่างละเอียดลออด้วย จากนั้นจึงต้องมาบริหารทั้งกายทั้งใจให้ดี ตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่สำคัญต้องเอาชีวิตเป็นเดิมพันในการศึกษาและปฏิบัติตามคำสอน โดยมุ่งที่จะแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง จะได้มีความสุขทั้งในปัจจุบันและในภพชาติเบื้องหน้า ตัวของเราเองเท่านั้นที่จะช่วยตัวของเราเองได้ ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ชัดเจนว่า “อตตาทิ อตตโน นาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งของตน (พระไตรปิฎกภาษาไทย 32/67/303)

2.4 เห็นความสำคัญของพระรัตนตรัยต่อการพัฒนาประเทศ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) กล่าวว่า “การพัฒนาจะต้องดำเนินไปอย่างรอบด้านทั่วถึง ไม่ใช่มุ่งพัฒนาแต่เพียงด้านวัตถุอย่างเดียว ต้องหันมาเน้นด้านการพัฒนาคนคือการพัฒนาที่จิตใจให้มีคุณธรรม จริยธรรม

รวมไปถึงด้านของสุขภาพจิต ซึ่งเป็นงานหลักของพระพุทธศาสนา ที่จะได้อรรถาธิบายบทบาทในการพัฒนาขึ้นมาใหม่โดยปรับวิธีการ และปรับบทบาท ให้เข้ากับสภาพแวดล้อม สถานการณ์ในปัจจุบัน พระสงฆ์ และวัดจะต้องนำหลักการแห่งพระพุทธศาสนานำทางเป็นไปอย่างมีทิศทาง และเมื่อกล่าวโดยระบบในการพัฒนาคนโดยสาระก็คือ การศึกษา ซึ่งเรียกว่า “สิกขา” และเนื่องจากมีองค์รวม 3 จึงมีชื่อว่าไตรสิกขา เป็นองค์รวมของการพัฒนาชีวิตที่ดี” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538) การดำเนินการเรื่องนี้ 1) ต้องพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (ธรรมชาติ วัตถุ สิ่งของเทคโนโลยี) และสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือ เพื่อนมนุษย์ เรียกรวมว่า ศีล 2) การพัฒนาภาวะจิต ทั้งด้านคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพ ให้เป็นจิตใจที่ตื่นตัว เข้มแข็ง มีความสุข และมีสภาพเอื้อพร้อมต่อการใช้งานทางปัญญา เรียกสั้น ๆ ว่าสมาธิ 3) การพัฒนาปัญญา ให้รู้เข้าใจมองเห็นตามเป็นจริง ที่จะทำให้ปฏิบัติจัดการแก้ไขปรับปรุงทุกอย่างทุกด้านอย่างถูกต้องได้ผล จนหลุดพ้นจากปัญหา ดับทุกข์ได้ ทำให้เป็นอิสระ สดใสเบิกบาน สุขสงบอย่างแท้จริง เรียกว่า ปัญญา

3. พึงความเชื่อในพระรัตนตรัย

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ กล่าวว่า “เหล่าเทพที่มีความเชื่อในพระพุทธ รัตนะ พระธรรมรัตนะ และพระสังฆรัตนะ สัตว์ธรรมดาที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นพระธรรมราชา ทรงแสดงไว้ดีแล้ว ย่อมรุ่งเรืองยิ่งกว่าดิฉันด้วยอายุ บริวาร ยศและสิริ เทพเหล่าอื่นเล่าก็มีคุณสมบัติ ยวดยิ่งกว่าดิฉันด้วยอานุภาพด้วยวิเศษมกาย และมีฤทธิ์มากยิ่งกว่าดิฉันทั้งนั้น” (พระไตรปิฎก ภาษาไทย 26/702/81) คำว่า เชื่อคำที่ใช้ในพระพุทธศาสนา คือ ศรัทธา แปลว่า ความเชื่อ ในที่นี้ เน้นลงความเชื่อในพระพุทธคุณ 9 ประการ พระธรรมคุณ 6 ประการ และสงฆ์คุณ 9 ประการ มี ศรัทธา 4 ประการ คือ 1) กัมมสัทธา เชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง 2) วิปาก สัทธา เชื่อวิบาก เชื่อผลของกรรมเชื่อว่าผลของกรรมมีจริง 3) กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มี กรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน 4) ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคต ว่าทรงเป็นพระสัมมา สัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง 9 ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็น ว่า มนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดี ก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิหลุดพ้นได้ ดังที่ พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง และเชื่อว่าพระรัตนตรัยเป็นสรณะอันประเสริฐ กล่าวคือ พระพุทธเจ้าเชื่อว่าเป็นสรณะ เพราะทรงจัดภัยแก่สรรพสัตว์ด้วยการให้ตั้งอยู่ในสิ่งที่ประโยชน์ และป้องกันมิให้ตกอยู่ในสิ่งอันไม่เป็นประโยชน์ พระธรรมเชื่อว่าเป็นสรณะ เพราะทำผู้ปฏิบัติให้ข้าม พ้นทุกข์กันดารในภพและให้ประสบความสำเร็จอันเกิดจากการปฏิบัติ พระสงฆ์เชื่อว่าเป็นสรณะ เพราะทำผู้อุปถัมภ์บำรุงให้ได้ประสบผลอันไพศาล

4. ฟังการเข้าถึงพระรัตนตรัยของชาวพุทธด้วยภาวนา

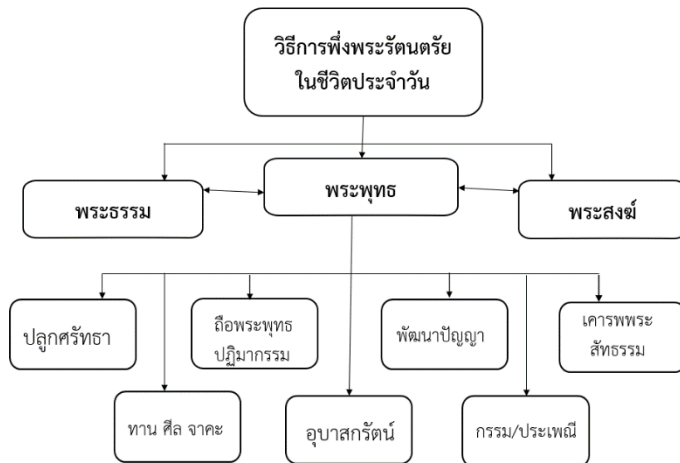
คำว่า ภาวนาในที่นี้ หมายถึงการทำวัตร สวดมนต์ จัดอยู่กลุ่มพิธีกรรม ซึ่งเป็นกิจวัตรประจำวันของพระสงฆ์หรือชาวบ้าน นี่เป็นวิธีการหนึ่งในการเข้าวัด ยอมรับนับถือพระรัตนตรัยต่อไป กล่าวคือ เมื่อชาวพุทธประสบทุกข์ภัย เกิดบ้านไฟไหม้ น้ำท่วม ถูกกดโกง ถูกทำร้าย ประสบเคราะห์กรรมแล้ว ย่อมถือเอาปา ฐาเนา แม่น้ำ เป็นที่พึ่งที่สละ แต่อีกนัยหนึ่ง จะเข้าวัดฟังธรรม ร่วมทำวัตร สวดมนต์เข้าเฝ้ากับพระสงฆ์ ตัวอย่างวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ทางวัดจะสวดมนต์เฝ้าในพระวิหารพุทธชินราช พระวิหารหลวงพ่อโตบ้าง ก็จะมีชาวบ้านจำนวนหนึ่งมาร่วมสวดมนต์ เกิดอานิสงส์ทำให้เขาหายคลายทุกข์ไปได้ มีผลให้เขาน้อมเข้ามาหาพระพุทธศาสนาผ่านวัดต่าง ๆ จำนวน การทำวัตรสวดมนต์ ถือว่าเป็นการเจริญกรรมฐานอย่างหนึ่ง เพราะสวดมนต์เข้าเฝ้านั้น เป็นคำสรรเสริญ ให้อนุสติ ความเคารพนบถ คำอ่อนน้อมถ่อมตน และที่สุดคือ วัฏสงสาร ด้วยการเห็นโทษเห็นภัยของชีวิตตามกฎไตรลักษณ์

สรุปผล

การฟังพระรัตนตรัยของชาวพุทธนั้น มีหลายสภาพการณ์ บ้างก็ฟังเมื่อยามมีทุกข์ บ้างก็ฟังในยามมีสุข จะเห็นว่า ชาวพุทธจะฟังพระรัตนตรัยเมื่อรู้สึกกลัว วังเวง ว้าเหว เปล่าเปลี่ยว เดียวดาย เหนงา ไม่มีที่พึ่งใจหาก บางคราวเมื่อสุขสนุกสนานก็พากันเข้าวัดฟังธรรม เวียนเทียน ประทับชณ สวดคล้องกับยุคพุทธกาล ที่ชาวพุทธมีพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นที่พึ่งจนตลอดชีวิต องค์ธรรมนั้นมีอยู่ในตัวของทุกคน ยามใดที่ชาวพุทธดำรงชีวิตอยู่ด้วยความรู้ ความตื่น และความเบิกบาน ที่เปี่ยมไปด้วย ความกรุณา ความบริสุทธิ์และปัญญา เวลานั้น กล่าวได้ว่า พุทธศาสนิกชนมีที่พึ่งที่สมบูรณ์ที่สุด จะมีทางเดินชีวิตที่แสนจะสว่างไสวไม่มีดมนเลย พุทธศาสนิกชนมีที่พึ่งที่สมบูรณ์ที่สุด จะมีทางเดินชีวิตที่แสนจะสว่างไสวไม่มีดมนเลย วิธีการฟังพระรัตนตรัยตามหลักพระพุทธศาสนา ใช้วิธีอาศัยความรู้ทั้งความรู้ที่ผ่านประสาทสัมผัส 5 คือ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และทางจิต เรียกว่า ความรู้จากอายตนะ 6 การฟังพระรัตนตรัยด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การน้อมนำพระรัตนตรัยมาในตัวในยามจะกิน จะนอน จะออกจากบ้าน ในยามมีภัย เกิดวิกฤตการณ์ อุบัติเหตุอุบัติเกิดขึ้น ก็อนุสติเป็นสรณะหรือมาเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวใจในการสร้างกุศลธรรม เป็นอาการของจิตที่มีศรัทธาเชื่อมั่น มีความเลื่อมใส และมีความเคารพในพระรัตนตรัยนั้นว่าเป็นของเรา เป็นผู้นำทางชีวิตของเรา ซึ่งสามารถนำไปสู่การทำลายละกิเลสได้ในที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา วิธีการพึงพระรัตนตรัยในชีวิตประจำวัน โดยแยกเป็นองค์ประกอบและสรุปเป็นองค์ไว้ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

องค์ที่ 1 ปลูกศรัทธา การถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง สรรณะ ต้องปลูกศรัทธา สร้างความเชื่อถือให้เกิดขึ้นก่อน คือเชื่อว่า สิ่งที่ดีตนทำ คำที่ดีตนพูดนั้น ถูกต้อง เป็นธรรม ไม่ม่งมาย

องค์ที่ 2 ถือพระพุทธปฏิมากรรม ส่วนประกอบพิธีสงฆ์ในการเจริญพุทธมนต์แต่งงานนั้น จะมีพระพุทธรูปองค์ประมุขตั้งบนโต๊ะหมู่ มีขันน้ำพุทธมนต์ มีสายสิญจน์ 9 เส้นหมายถึงโลกุตรธรรม 9 ได้แก่ มรรค 4 ผล 4 นิพพาน 1 มีพิธีกรรมถวายสังฆไทยธรรม ไทยทาน การที่ใช้คำว่า สังฆทาน เป็นการถวายแก่สงฆ์ 4 รูป องค์คณะเพื่อไม่ถูกขาดเป็นของส่วนตัว แม้ว่าพระสงฆ์นั้นจะรับสังฆทานเพียงรูปเดียว แต่นั่นก็เป็นการรับแทนพระสงฆ์อื่นด้วย เป็นเจตนารมณ์ของพระพุทธเจ้าที่ให้ทำงานสังฆกรรมนี้เป็นหมู่คณะ เพื่อการยินยอม การยอมรับเกิดความพึงพอใจในหมู่คณะ ไม่ให้ใช้อัตตาริปไตยนั่นเอง

องค์ที่ 3 ถือทาน ศีล จาคะ 3 คำนี้ เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดความรัก ความสามัคคีในสังคม พระพุทธศาสนาปลูกฝังจิตสำนึกของผู้นับถือไว้ว่า ทาน คือ การให้ สามารถกำจัดกิเลสได้ คือ ความตระหนี่ เห็นแก่ เอาไรต์เอาเปรียบคนอื่น ทำให้สังคมไม่น่าอยู่อาศัย คอยจะแก่งแย่ง อยู่อย่างไม่เป็นสุข ศีล คือ การรักษาความสงบ เรียบร้อย ด้วยการไม่ทำทุจริตทางกาย ทางวาจา เป็นเบื้องต้นแห่ง

กิจการทุกอย่างต้องชำระด้วยศีล จาคะ คือ การเสียสละ ในขณะที่ตนมีความสุข ยอมเสียไปเพื่อช่วยเหลือ สงเคราะห์คนอื่นในยามวิฤต เหตุการณ์อันตรายต่าง ๆ

องค์ที่ 4 พัฒนาปัญญา การเป็นพุทธมามกะ อุบาสก อุบาสิกา ต้องปฏิบัติตนต่อพระรัตนตรัยนั้น ด้วยปัญญา รู้แจ้ง ชัดในสัจธรรมแห่งไตรลักษณ์ รับเอาคุณสมบัติที่ปรากฏในพระพุทธพระธรรม พระสงฆ์ มาปรับใช้ให้เข้ากับการดำเนินชีวิตของเราโดยถือเป็นแบบอย่าง

องค์ที่ 5 อุบาสกรัตน คือ อุบาสก อุบาสิกาแก้ว ที่ประเสริฐ มีคุณสมบัติที่เชื่อในพระรัตนตรัย ไม่เชื่อมงคลต้นข้าว ไม่เข้ารีตศาสนา ไม่ทบถ แต่กลับยกย่องในพระรัตนตรัยว่า พระพุทธ คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นบุคคลในประวัติศาสตร์ ทรงชี้ทางเพื่อให้ชาวพุทธทั้งหลายได้ปฏิบัติตามเพื่อบรรลุลความหลุดพ้น ซึ่งเมื่อเข้าถึงย่อมทำให้บุคคลนั้นรู้แจ้งในพระธรรมอันประเสริฐ ดังพระพุทธดำรัส ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต ผู้ใดเห็นตถาคตผู้นั้นเห็นธรรมนั้นหมายความว่าเมื่อผู้นั้นปฏิบัติธรรมก็ย่อมเข้าถึงการตรัสรู้ด้วยตนเอง

องค์ที่ 6 กรรม/ประเพณี กรรม คือให้เชื่อกรรม ผลการกระทำของตน เมื่อทำดี ย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ผลชั่ว หวานพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวทรามประณีต เพราะผลการกระทำของตน เรามีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นที่พึ่งเช่นนั้น

องค์ที่ 7 การเคารพ ยำเกรงในพระสัทธรรม เป็นเครื่องยืนยันการตั้งอยู่ในนานของพระพุทธศาสนาถ้าปฏิบัติในพระรัตนตรัยอย่างนี้ ก็จะทำให้พระสัทธรรมตั้งอยู่ไม่นาน คือ 1) อยู่อย่างไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในศาสดา (พุทธรัตนะ) หมายถึง เมื่อขึ้นสู่ลานเจดีย์เป็นต้นก็ไม่หุบร่ม ไม่ถอดรองเท้า และกล่าวคำหยาบเป็นต้น 2) อยู่อย่างไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในธรรม (ธรรมรัตนะ) หมายถึง นั่งหลับและคุยกันในขณะที่ฟังธรรม 3) อยู่อย่างไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในสงฆ์ (สังฆรัตนะ) หมายถึง อยู่ท่ามกลางสงฆ์ที่ไม่สำรวมกายวาจาให้เรียบร้อย และไม่มีความเคารพในพระเถระ ได้แก่ พระผู้มีระดับอายุ คุณธรรม ความรู้ที่นับว่าเป็นพระผู้ใหญ่ 4) อยู่อย่างไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงในสิกขา ศีล สมาธิ และปัญญา ให้บริบูรณ์ 5) อยู่อย่างไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรงกันและกัน คือ หมายถึงก่อการทะเลาะวิวาทกันเป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต). (2532). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2553). *วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). *พุทธธรรม ฉบับขยายความ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ประยุตฺโต). (2554). *มองวันวิสาขบูชา หวังถึงอารยธรรมโลก*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปั่น ปทุมุตฺโตโร). (2540). *ประวัติความหมายเล็กเชื่อไร้เหตุผล ฟังตนเอง และฟังธรรมะ*. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

พระไพศาล วิสาโล. (2542). *พระธรรมปิฎกกับอนาคตของพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ : บริษัทธรรมสาร จำกัด.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ). (2542). *ศาสนทายาทคุณภาพ*. กรุงเทพฯ : พรศิริการพิมพ์.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อัปสรา. (2559). *ศาสนาของไอน์สไตน์คือพุทธะ*. กรุงเทพฯ : บริษัท ส. เอเชียเพรส (1989)จำกัด.

ความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุ

Life Happiness of the Elderly

อัญชลี เชียวโสธร¹ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์² และรัชฎา คำวชิรพิทักษ์³

Anchalee Cheosothorn, Pongphan Kirdpitak and Ranchuan Khamwachirapitak

Received: April 07, 2024

Revised: July 29, 2024

Accepted: August 26, 2024

DOI:

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งหมายถึง การรับรู้ของผู้สูงอายุในการคิด การรู้สึก การกระทำ ความกระตือรือร้นในการดำเนินชีวิต การดูแลสุขภาพกาย การดูแลสุขภาพจิต การมองโลกในแง่ดี การมีสัมพันธภาพทางบวก การมีความยืดหยุ่นในการปรับมุมมองความคิด และการมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจสังคม สำหรับองค์ประกอบหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดความสุข และมีผลต่อการปรับเปลี่ยนความคิดและความเป็นอยู่ของชีวิตประกอบด้วย 5 องค์ประกอบที่เรียกว่า แบบจำลองเพอร์มา หรือแบบจำลองที่ทำให้เกิดความสุขในชีวิตแบบยูโดโมนิสต์ที่เน้นศักยภาพและความเจริญรุ่งเรืองของบุคคลเป็นสำคัญ ซึ่งแสดงออกเป็นพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้คือ รู้สึกดีมีอารมณ์บวก ให้ความร่วมมือกับกิจกรรมของสังคม มีสัมพันธภาพที่ดีทุกรูปแบบ เข้าใจความหมายของการใช้ชีวิต แลตระหนักถึงความสำเร็จในชีวิตที่ผ่านมา นอกจากนี้ ความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุสามารถเสริมสร้างให้เกิดขึ้นได้ โดยนำแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ทางจิตวิทยามาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทางจิตวิทยา

คำสำคัญ: ความสุขในชีวิต, ผู้สูงอายุ, ความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุ

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี; Dhonburi Rajaphat University

²⁻³ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต; Kasem Bundit University

Abstract

This academic article aims to present the concept of life happiness of the elderly, which means the elderly's perception in thinking, feeling, action, enthusiasm in life, physical health care, mental health care, optimism, positive relationships, flexibility in adjusting perspectives, and economic and social stability. The components or factors that cause happiness and affect the change of thoughts and life are comprised of 5 components called the Perma model or the model that causes Eudaimonic Happiness in life that emphasizes the potential and prosperity of individuals as important, which is expressed as observable behaviors, namely, feeling good, having positive emotions, cooperating with social activities, having good relationships in all forms, understanding the meaning of life, and recognizing past successes in life. In addition, happiness in life of the elderly can be enhanced by applying various psychological theories to organize various psychological activities.

Keywords: Happiness in Life, the Elderly, Happiness in Life of the Elderly

บทนำ

ความสุข เป็นความรู้สึกรวมทางอารมณ์ซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เป็นแนวคิดทางอัตวิสัย (Subjective) ขึ้นอยู่กับคำจำกัดความของแต่ละบุคคล และสามารถวัดได้ในเชิงปริมาณ ซึ่งแต่ละบุคคลจะตัดสินใจว่ามีความสุขมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับวิถีการดำเนินชีวิตที่กำลังดำเนินอยู่ ประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีต และทัศนคติที่มีต่อการดำเนินชีวิต หลักการวิธีคิด ประสบการณ์ชีวิต ทั้งที่ก่อให้เกิดความสุขและความทุกข์ และระดับความสุขและความทุกข์ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นจดจำ ประสบการณ์ชีวิตนั้นได้มากหรือน้อย (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2551) สภาพชีวิตที่เป็นสุข เป็นผลจากการมีความสามารถในการจัดการปัญหาในการดำเนินชีวิต มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเอง เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี โดยครอบคลุมถึงความดีงามภายในจิตใจ ภายใต้อสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2556) นอกจากนี้ความสุข เป็นสภาวะหรือระดับของความพึงพอใจ หรือความสุขที่ได้จากภาวะสมบูรณ์เต็มประสิทธิภาพ (Optimal Functioning) ตามเกณฑ์ที่แต่ละบุคคลกำหนดขึ้นเอง (อรัญญา ตัญคำภีร์ และคณะ, 2562) เป็นความรู้สึกที่บุคคลสร้างขึ้นเองได้ และสามารถสังเกตได้โดยพฤติกรรม การแสดงออกทางการคิด การ

รู้สึก และการกระทำตามระดับความพึงพอใจของบุคคล มีความกระตือรือร้นในการดำเนินชีวิต การพัฒนาตน การมองโลกในแง่ดี และการมีสัมพันธภาพที่ดีกับคนรอบข้างและสังคม (Gilbert, D., 2006; อรรถกร เถยทิม, 2560) และมีผลกระทบต่อบุคคลทั้ง กาย จิต และสังคมในเชิงบวก ซึ่งนักจิตวิทยาได้กำหนดนิยามโครงสร้างของความสุขไว้แตกต่างกัน ตามมุมมองแบบเฮโดนิคส์ (Hedonics) ที่เน้นความสุขเชิงอัตวิสัยซึ่งเป็นพฤติกรรมที่วัดได้จากอารมณ์ความรู้สึกและความพึงพอใจในชีวิต และมุมมองแบบยูโดโมนิกส์ (Eudaimonics) ที่เน้นศักยภาพและความเจริญรุ่งเรืองของบุคคลเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถพัฒนาได้ในรูปแบบที่ต่างกัน (อรพินทร์ ชูชม, 2559)

ผู้สูงอายุ เป็นบุคคลที่ดำรงชีวิตอยู่ในช่วงสุดท้ายของวงจรชีวิต มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ไปในทางเสื่อมถอยที่เร็วกว่าบุคคลในวัยผู้ใหญ่ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ซึ่งเป็นผลให้เกิดการบั่นทอนความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุได้ และสถานการณ์ประชากรไทยในปัจจุบันได้มีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก รัฐบาลไทยจึงให้ความสำคัญโดยได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาความสุขของผู้สูงอายุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) จนถึงปัจจุบัน คือ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) โดยมุ่งเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนทุกกลุ่ม ทั้งในมิติของการมีปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานที่เพียงพอ การมีสภาพแวดล้อมที่ดี การมีปัจจัยสนับสนุนให้มีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ การมีโอกาที่จะใช้ศักยภาพของตนในการสร้างความเป็นอยู่ที่ดี และได้มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาให้คนมีความสุข

ความหมายของความสุข

ความสุข เป็นความรู้สึกทางบวกที่แสดงออกทางการคิด การรู้สึก การกระทำ ตามระดับความพึงพอใจของบุคคลที่มีความกระตือรือร้นในการดำเนินชีวิต การพัฒนาตน การมีสัมพันธภาพที่ดีกับคนรอบข้างและสังคม และการมองโลกในแง่ดี ความสุขของบุคคลเป็นความรู้สึกจากภายใน ที่บุคคลรู้สึกดี มีความพึงพอใจในชีวิต (Life Satisfaction) มีอารมณ์ทางบวก (Positive Emotions) และมีสุขภาวะ (Well-Being) ซึ่งส่งผลให้บุคคลดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ (เกสร มัยจิน, 2559; อรัญญา ตัญย์ศิริ และคณะ, 2562) จากการศึกษาของอัญชลี เชี่ยวโสธร (2566) พบว่า ความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุประกอบด้วย 1) มีสุขภาพแข็งแรง 2) มีความรื่นรมย์ สนุกสนานในการใช้ชีวิต 3) มีความพึงพอใจ ภาคภูมิใจในตัวเอง และสามารถแบ่งปันให้ผู้อื่น 4) มีความเข้าใจความรู้สึกของตนเอง และควบคุมอารมณ์ได้ 5) มีฐานะมั่นคง 6) มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง 7) มีการรับรู้

ตนเองควบคุมอารมณ์ได้ และ 8) มีความยืดหยุ่น ปรับตัวได้ดีในสถานการณ์ต่าง ๆ และผู้สูงอายุต้องการพัฒนาให้มากขึ้นกับตนเองพัฒนาให้มากขึ้นกับตนเอง

ความสุขเป็นสิ่งที่สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ และบุคคลมีวิธีการสร้างความสุขในรูปแบบที่แตกต่างกันได้หลายวิธี เช่น ในมุมมองแบบเฮโดนิคส์ (Hedonics) ที่เน้นความสุขเชิงอัตวิสัยซึ่งแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึกและความพึงพอใจในชีวิต และมุมมองแบบยูโดโมนิกส์ (Eudaimonics) ที่แสดงออกด้วยศักยภาพและความเจริญ-รุ่งเรืองของบุคคลเป็นสำคัญซึ่งสามารถพัฒนาได้ (อรพินทร์ ชูชม, 2559) การสร้างความสุขในแนวคิดที่เรียกว่า ความสุขที่แท้จริง (Authentic Happiness) ว่าเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ว่าเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ดี ความรู้สึกที่ดี และวิธีการที่บุคคลเลือกชีวิตที่พยายามให้มีความสุขมากที่สุด ซึ่งสามารถสร้างได้ในวิธีการที่แตกต่างกันประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1) ชีวิตที่รื่นรมย์ชีวิตที่รื่นรมย์ (Positive Emotion) คือ อารมณ์ดี เพลิดเพลินกับความสนุกในชีวิตมากเท่าที่จะเป็นไปได้ 2) ชีวิตที่ได้ทุ่มเท (Engaged Life) คือ ใส่ใจจดจ่ออย่างลึกซึ้งอยู่กับบางสิ่ง เช่น เลิกทุ่มเทเวลาให้งานหรือครอบครัวแล้วรู้สึกเวลาหยุดนิ่ง เพราะเกิดภาวะที่ใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสิ่งที่กำลังทำ 3) ชีวิตที่มีความหมาย (Meaningful Life) คือ ความสุขที่มีคุณค่าที่สุด เป็นความอึดอ้อมและองอาจทางใจ เพราะเข้าใจเหตุผลและเป้าหมายของการมีชีวิตอยู่อย่างถ่องแท้ ความสุขเป็นสิ่งที่บุคคลสร้างได้เอง (เกสร มัยจิน, 2559)

กล่าวโดยสรุป ความสุข หมายถึง ความรู้สึกทางบวก ที่แสดงออกทางการคิด การรู้สึก การกระทำตามระดับความพึงพอใจของบุคคล ที่มีความกระตือรือร้นในการดำเนินชีวิต การพัฒนาตน การมีสัมพันธภาพที่ดีกับคนรอบข้างและสังคม และการมองโลกในแง่ดี

แนวคิดเกี่ยวกับความสุข

แนวคิดเกี่ยวกับความสุขได้มีนักวิชาการทั้งในสังคมโลกฝั่งตะวันออกและตะวันตกได้เสนอแนวคิดตามความเชื่อในศาสตร์ที่ศึกษา ได้แก่ ด้านเศรษฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ ด้านพุทธศาสตร์ และด้านจิตวิทยา ดังต่อไปนี้

1. ศาสตร์ด้านเศรษฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ ให้ความสำคัญกับความสุขในแง่ของปัจเจกชนและสังคม โดยเน้นเรื่องของความอยู่ดีมีสุข หรือสุขภาวะ (Well-Being) ของบุคคล คุณภาพชีวิตที่สามารถวัดได้ โดยการวัดความสุขในด้านสุขภาพกายและใจ ซึ่งแตกต่างกันตามลักษณะส่วนบุคคล เช่น สุขภาพ สมรรถนะทางกายภาพ บุคลิกภาพ และความสามารถในสังคม (Veenhoven, 1996; อ้างถึงใน เกสร มัยจิน, 2559)

2. ความสุขตามแนวคิดด้านพุทธศาสตร์ เน้นเรื่องความสุขโดยรวม ที่เกิดจากการปฏิบัติ เจริญสมาธิปัญญาที่ทุกคนสามารถสัมผัสได้เฉพาะตน โดยไม่ต้องอาศัยกระบวนการรับรู้ต่ออารมณ์จากภายนอก เป็นความสุขที่ทำให้ชีวิตมีความเป็นอิสระ เป็นทั้งตัวผลและสภาวะซึ่งเป็นปัจจัยทำให้เกิดความสุขที่แท้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2552)

3. ศาสตร์ด้านจิตวิทยา นักจิตวิทยาได้กำหนดนิยามโครงสร้างของความสุขและสุขภาวะไว้แตกต่างกัน ตามมุมมองแบบ Hedonic ที่เน้นความสุขเชิงอัตวิสัยซึ่งวัดได้จากอารมณ์ความรู้สึกและความพึงพอใจในชีวิต และมุมมองแบบ Eudaimonic ที่เน้นศักยภาพและความเจริญรุ่งเรืองของบุคคลเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถพัฒนาได้ในรูปแบบที่ต่างกัน (อรพินท์ ชูชม, 2559) ซึ่ง Ryan & Deci (2001; อ้างถึงในอรพินท์ ชูชม, 2559) ได้พัฒนาทฤษฎีอัตลิติต (Self-Determination Theory) โดยเสนอว่า บุคคลมีความต้องการทางจิต 3 ประการ ได้แก่ ความต้องการเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) ความต้องการมีความสามารถ (Competence) และความต้องการมีความสัมพันธ์ (Relatedness) ถ้าบุคคลได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งสามด้านนี้จะส่งผลต่อสุขภาวะเชิงอัตวิสัย (Hedonic) และสุขภาวะตามแนวคิด Eudaimonic คือ ความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) การมีความสามารถ (Competence) และการมีความสัมพันธ์ (Relation) เป็นองค์ประกอบหลักสำหรับการสร้างหรือส่งเสริมสุขภาวะ ซึ่ง Seligman, M. E. P. (2002; อ้างถึงในอรพินท์ ชูชม, 2559) เสนอว่า การสร้างความสุขในแนวคิดที่เรียกว่า ความสุขที่แท้จริง (Authentic Happiness) นั้น เกี่ยวข้องกับความรู้สึกที่ดี และวิธีการที่บุคคลเลือกชีวิตที่พยายามให้มีความสุขมากที่สุดซึ่งสามารถสร้างได้ด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1) อารมณ์ทางบวก (Positive Emotion) หรือชีวิตที่พึงพอใจ (Pleasant Life) คือ การที่บุคคลมีความรู้สึกที่พึงพอใจในชีวิต ได้รับการตอบสนองความต้องการ และมีประสบการณ์อารมณ์ทางบวก ทั้งในอดีตคือการให้อภัย อนาคตคือความหวัง และปัจจุบันคือความสนุกสนานรื่นรมย์ ซึ่งเป็นความสุขชั่วคราวที่สามารถทำให้เกิดได้โดยการตอบสนองความต้องการต่อความรู้สึก 2) ความยึดมั่นผูกพัน (Engagement) หรือชีวิตที่มีความยึดมั่นผูกพัน (Engaged Life) หมายถึง การที่บุคคลมีชีวิตที่มุ่งมั่นทุ่มเท เอาใจใส่จดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสิ่งนั้น เกิดภาวะลื่นไหล (Flow) ในกิจกรรมที่ทำอย่างกระตือรือร้น ไม่เบื่อหน่าย ซึ่งสามารถสร้างได้โดยใช้ประโยชน์จากจุดแข็ง (Character Strengths) และคุณธรรม (Virtues) ของบุคคลในการทำกิจกรรมที่ชอบ จึงอาจเรียกความสุขในองค์ประกอบนี้ได้ว่าเป็นชีวิตที่ดี และ 3) ความหมาย (Meaning) หรือชีวิตที่มีความหมาย (Meaningful Life) คือ การที่บุคคลใช้จุดแข็งและคุณธรรมเพื่อทำสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่า และเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อสังคม เป็นความสุขที่มีคุณค่าสูงสุด มีความถาวรและมีความงอก

งามทางจิตใจ โดยมีคุณธรรม 6 กลุ่ม ได้แก่ (1) ปัญญาและความรู้ (2) ความกล้าหาญ (3) มนุษยธรรม (4) ความยุติธรรม (5) ความยับยั้งชั่งใจ และ (6) การอยู่เหนือความมีตัวตน ซึ่งเป็นจุดแข็งที่ทำให้บุคคลมีความสุข โดยที่ Seligman, M. E. P. (2013) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า ความสุขเป็นสิ่งที่บุคคลสร้างได้เอง เมื่อรู้จักองค์ประกอบหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดความสุขแล้วได้มีการปรับเปลี่ยนความคิดและความเป็นอยู่ให้ชีวิตรับรู้ได้ถึงความสุขเหล่านั้น ซึ่งมีทั้งหมด 5 องค์ประกอบ เรียกว่า Perma Model หรือแบบจำลองที่ทำให้เกิดความสุขในชีวิตแบบ Eudaimonics ที่เน้นศักยภาพและความเจริญรุ่งเรืองของบุคคลเป็นสำคัญ ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

P: Positive Emotion รู้สึกดีมีอารมณ์บวก สามารถจัดการความรู้สึกของตัวเองได้เหมาะสมกับบุคลิกภาวะ คงอารมณ์เชิงบวกด้วยความสงบมีสติ ความภาคภูมิใจ ความบันเทิงใจ ความตื่นเต้นเร้าใจ รู้สึกมีความหวัง มีแรงบันดาลใจ ร่วมกับมองโลกในแง่ดีไว้ได้ ก็จะทำให้ชีวิตมีความสุขในใจ

E: Engagement เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสังคม แบ่งปันช่วงเวลาในชีวิตไปอยู่กับคนที่ทำให้รู้สึกดีทุกครั้งหรือลงมือทำกิจกรรมตามความสนใจส่วนตัว ซึ่งเป็นได้ตั้งแต่การทำงานที่รับผิดชอบตามหน้าที่ งานอดิเรก จนถึงเกมกีฬา ทั้งหมดนี้จะช่วยสร้างสมาธิและความสุขใจได้ เพราะรู้สึกกว่าตัวเองมีคุณค่าและเป็นส่วนสำคัญกับสิ่งที่ทำ

R: Relationship สานสัมพันธ์ภาพที่ดีทุกรูปแบบ คนที่มีความสุขกับชีวิตจะไม่ปิดกั้นตัวเอง จะเปิดกว้างทำความรู้จักกับผู้อื่นที่ผ่านเข้ามาตลอดชีวิต มอบความรัก ความหวังดี และมิตรไมตรีต่อคนรอบข้างด้วยความจริงใจ ไม่เคยรู้สึกกว่าอยู่ตัวคนเดียว และเป็นกำลังใจให้ดำเนินชีวิตผ่านอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ ไปได้

M: Meaning ชีวิตเปี่ยมความหมาย การมีชีวิตอยู่จะครอบคลุมถึงเพื่อนมนุษย์และสังคมวงกว้าง ส่วนหลักยึดเหนี่ยวจิตใจอื่น ๆ เช่น ความเชื่อ ความศรัทธา และความคิดอุดมคติ ก็มีส่วนร่วมนิยามความหมายของชีวิตให้ชัดเจนยิ่งขึ้นเหมือนกัน เพราะตระหนักว่าตัวเองมีความหมาย ชีวิตจึงมีความสุขใจตามมา

A: Accomplishment พลังจากความสำเร็จ ทุกความสำเร็จที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงชีวิต ทั้งเรื่องเล็กน้อยที่ได้เป็นกิจวัตร เช่น ทำงานเสร็จทันเวลา และเรื่องยิ่งใหญ่ที่บรรลุเป้าหมายตามที่หวังด้วยความมานะ ความเชี่ยวชาญ และความสามารถส่วนตัว จะเป็นพลังกำลังใจให้ก้าวหน้าต่อไป และเกิดความสุขในรูปแบบของความนับถือตัวเอง

กล่าวโดยสรุป นักวิชาการได้จำแนกความสุขตามศาสตร์ที่มุ่งศึกษา ได้แก่ 1) ศาสตร์ด้านเศรษฐศาสตร์และสังคมวิทยา กล่าวถึงความสุขในเชิงพฤติกรรมที่สามารถวัดได้ในเชิงปริมาณ

2) ศาสตร์ด้านพุทธศาสนา กล่าวถึงความสุขที่มีอยู่ในตัวบุคคล ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะตน และ 3) ศาสตร์ด้านจิตวิทยา จำแนกความสุขออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ 1) Hedonics เน้นความสุขเชิงอัตวิสัย เป็นอารมณ์ทางบวก ที่ไม่มีอารมณ์ทางลบ และบุคคลรู้สึกพึงพอใจในชีวิต 2) Eudaimonics เน้นคุณลักษณะทางจิตวิทยาที่สร้างความสุขซึ่งบุคคลสามารถสร้างได้เอง มี 5 องค์ประกอบหลักที่เรียกว่า PERMA Model

ความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุ

สถานการณ์ประชากรไทยในปัจจุบันได้มีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก รัฐบาลไทยจึงให้ความสำคัญโดยได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาความสุขของผู้สูงอายุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) จนถึงปัจจุบัน คือ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) โดยมุ่งเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนทุกกลุ่ม ทั้งในมิติของการมีปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐานที่เพียงพอ การมีสภาพแวดล้อมที่ดี การมีปัจจัยสนับสนุนให้มีสุขภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ การมีโอกาที่จะใช้ศักยภาพของตนในการสร้างความเป็นอยู่ที่ดี และได้มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาให้คนมีความสุข โดยให้นิยามว่า ผู้สูงอายุที่มีความสุข คือ ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี (Health) การมีส่วนร่วมในสังคม (Participation) และการมีหลักประกันหรือความมั่นคง (Security) ในชีวิต

ผู้เขียนได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุ และสามารถสรุปได้ว่า ความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุมีด้านต่าง ๆ เรียงตามลำดับความถี่สูงสุดถึงต่ำสุดดังต่อไปนี้ 1) มีความพึงพอใจในชีวิต ภาคภูมิใจ เชื่อมมั่นในตนเอง และแบ่งปันให้ผู้อื่น (ดุขฎี อายุวัฒน์ และคณะ, 2562) 2) การดูแลสุขภาพทั้งกาย และจิต ให้แข็งแรง (ปรีชา อุปโยคิน, 2556) 3) รู้คิด เข้าใจ วางแผนแก้ไขปัญหาย่างมีเหตุผล 4) เข้าใจความรู้สึกของตนเอง ควบคุมอารมณ์และความรู้สึกได้ (ภาคิน บุญพิชาชาญ, และคณะ 2565) 5) ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Social integration) (อรรถกร เฉยทิม, 2560) 6) มีสัมพันธภาพดี ครอบครัวอบอุ่น รักใคร่ปรองดองกัน (ดุขฎี อายุวัฒน์ และคณะ, 2562) 7) มีอารมณ์ และความรู้สึกเชิงบวก (Positive Affection) ต่อสถานการณ์รอบตัว มองโลกในแง่ดี (Brooks, A.C., 2022) 8) มีเศรษฐกิจมั่นคง ไม่มีหนี้สินที่เกินความสามารถในการชำระหนี้ได้ (ดุขฎี อายุวัฒน์ และคณะ, 2562)

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้เขียนสามารถประมวลแนวคิดได้ว่า ความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุประกอบด้วย การตระหนักรู้เกี่ยวกับตนเองทั้งทางร่างกายและจิตใจ ความรู้สึกพึงพอใจในชีวิต และความมั่นคงทางเศรษฐกิจในสังคมตามมุมมองของตน ซึ่งแสดงออกให้เห็นได้เป็น

พฤติกรรม การดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า ความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุ หมายถึง การรับรู้ของผู้สูงอายุในลักษณะที่ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในชีวิต มีทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิต มีความรู้สึกทางบวก มองโลกในแง่ดี มีความคิดเชิงบวก ได้ทำในสิ่งที่ตนต้องการ และมีความภาคภูมิใจในการกระทำของตน มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความสามารถในการจัดการปัญหาในการดำเนินชีวิต มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี มีความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งจะส่งผลให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสุขกาย สุขใจ มีความอึดใจ ความพอใจ อันเกิดจากจิตใจที่สงบ และเย็น ตามอัตภาพแห่งตน ทั้งนี้ประสบการณ์ที่ผ่านมาและทัศนคติมีผลต่อการเกิดความสุขเฉพาะตนของผู้สูงอายุ

การเสริมสร้างความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุ

กิจกรรมที่ใช้ในการเสริมสร้างความสุขในชีวิตนั้น กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2556) ได้นำเสนอกิจกรรม 3 กิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมเสริมพลัง จากการวิจัย พบว่า การออกกำลังกายรูปแบบต่าง ๆ หรือรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งในระดับปานกลางอย่าง ต่อเนื่อง จะช่วยเพิ่มความพึงพอใจในชีวิตให้กับผู้สูงอายุ และนอนหลับพักผ่อนให้เพียงพอ ตลอดจนการ หัวเราะ สร้างอารมณ์ขัน มองโลกในแง่ดี ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ดำรงชีวิตอยู่กับความพอเพียง ทำตัวอ่อนคลาย ไม่เครียด

2. กิจกรรมทางสังคมหรือชุมชน เช่น การเข้าชมรมหรือการรวมกลุ่มตามความสนใจ หรือการทำจิตอาสา ซึ่งพบว่า กลุ่มผู้สูงอายุที่ทำกิจกรรมทางสังคม และมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน จะมีอายุยืนกว่าผู้สูงอายุกลุ่มอื่น ๆ ตลอดจนจะมีความภาคภูมิใจในตนเอง ควบคุมตนเองได้ ส่งผลให้มีสุขภาพดี ลดความเสี่ยงจากโรคเรื้อรังต่าง ๆ ช่วยลดอาการซึมเศร้าได้มากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ทำกิจกรรม และที่สำคัญมีส่วนช่วยรักษาการทำงานของสมองหรือความสามารถทางสติปัญญาไว้ให้ยาวนาน ป้องกันโรคสมองเสื่อมที่เมื่อเป็นแล้วจะส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก

3. กิจกรรมทางศาสนา ซึ่งพบว่า ศาสนาเข้ามามีส่วนในการดูแลสุขภาพจิตในด้านอารมณ์และสังคมของผู้สูงอายุ การได้พบปะกับกลุ่มคนที่สนใจเรื่องเดียวกัน ได้พูดคุยถึงความรู้สึกต่าง ๆ แนวทางการปฏิบัติที่ฝึกจิตใจ และการนำคำสอนทางศาสนามาใช้ในการดูแลจิตใจทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี และการฝึกสมาธิ การสวดมนต์ นำศาสนาที่นับถือมายึดเหนี่ยวจิตใจ จะช่วยให้จิตใจอ่อนคลาย แจ่มใส อารมณ์คงเส้นคงวา และพบว่าการปฏิบัติธรรมที่เข้าถึงธรรมะ เป็นปัจจัยความสุขที่สำคัญมากของผู้สูงอายุ (อรรถกร เฉยทิม, 2560)

นอกจากนี้ ได้มีข้อค้นพบว่าการพัฒนาความสุขในชีวิตนั้น ผู้สูงอายุสามารถกำหนดกิจกรรมเสริมสร้างความสุขได้ด้วยการเรียนรู้แบบนำตนเอง ตามรูปแบบการนำตนเอง (Self-Direction Model) โดยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีด้านจิตวิทยาต่าง ๆ ต่อไปนี้ (อัญชลี เชี่ยวโสธร, 2566)

1. ทฤษฎีภวนิยม (Existentialism) มีแนวคิดที่มุ่งเน้นความสามารถของผู้สูงอายุในการตระหนักรู้ตนเอง (Self-Awareness) อิสระภาพและความรับผิดชอบ (Freedom And Responsibility) การแสวงหาเอกลักษณ์ของตนเอง และความสัมพันธ์ที่มีความหมาย (Striving For Identity and Meaning Relationships) และการแสวงหาสิ่งที่มีความหมายในชีวิต (The Search For Meaning) (May, R. & Yalom, I., 1995)

2. ทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism Theory) อธิบายว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนสร้างความรู้ขึ้นเอง โดยการนำประสบการณ์จากสารสนเทศและสิ่งแวดล้อมที่พบเห็นมาเชื่อมโยงกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมสร้างเป็นความรู้ใหม่ขึ้น จึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนลงมือกระทำเพื่อสร้างความรู้มากกว่าการรับข้อมูล หรือสารสนเทศโดยพยายามจดจำเท่านั้น ซึ่งแนวคิดการสร้างความรู้อ้างอิงรากฐานสำคัญจากรายงานการศึกษาวิจัยของนักจิตวิทยาและนักการศึกษา ชื่อ Jean Piaget นักจิตวิทยาพัฒนาการชาวสวิส (Bada, S. O. & Olusekun, B. S., 2015) และ Lev Vygotsky (Vygotsky, L. & Cole, M., 2018) นักจิตวิทยาการศึกษาชาวรัสเซีย โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ Cognitive Constructivism หรือแนวคิดการสร้างความรู้เชิงปัญญา และ Social Constructivism หรือแนวคิดการสร้างความรู้เชิงสังคม ดังนี้ 1) Cognitive Constructivism มีรากฐานทางปรัชญาที่ว่าด้วยความพยายามเชื่อมประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ด้วยกระบวนการที่พิสูจน์อย่างมีเหตุผล เป็นความรู้ที่เกิดจากการไตร่ตรอง ซึ่งถือเป็นปรัชญาปฏิบัตินิยม ประกอบกับรากฐานทางจิตวิทยาการเรียนรู้ที่มีอิทธิพลต่อพื้นฐานตามแนวคิดของ Jean Piaget ซึ่งอธิบายว่า ผู้เรียนจะพัฒนาความสามารถทางการรู้คิด หรือ Cognitive Abilities ผ่านความเข้าใจสิ่งหนึ่งสิ่งใดต่างกัน เมื่อมีอายุแตกต่างกัน ซึ่งขั้นตอนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงอ้างอิงอายุให้สร้างโครงสร้างทางความรู้และปัญญาผ่านประสบการณ์ด้วยตนเองนี้เป็นโมเดลของสติปัญญา หรือ Mental Model ที่สามารถเปลี่ยนแปลงและขยาย ได้ รวมทั้งมีความซับซ้อนขึ้นได้ โดยผ่านกระบวนการการซึมซับ (Assimilation) และปรับเปลี่ยน (Accommodation) 2) Social Constructivism ทฤษฎีการเรียนรู้ผ่านสังคมวิทยาของ Lev Vygotsky (Vygotsky, L. & Cole, M., 2018) เชื่อว่าสังคมและวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือทางปัญญาที่จำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบและคุณภาพของปัญญา โดยมีผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีความอาวุโส เช่น พ่อ-แม่ ครู-อาจารย์ เป็นตัวเชื่อมสำหรับเครื่องมือทางสังคม

วัฒนธรรมและภาษา ซึ่งเครื่องมือทางวัฒนธรรมเหล่านี้ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม บริบททางสังคม และภาษา รวมทั้งข้อมูลดิจิทัลในปัจจุบันด้วย

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ในผู้ใหญ่ (Adult Learning Theory) Knowles (1984; อ้างถึงใน ปิยะ ศักดิ์เจริญ, 2558) ได้ตั้งสมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของผู้เรียนวัยผู้ใหญ่ (Adult Learner) 5 ข้อ ดังต่อไปนี้ 1) ผู้เรียนวัยผู้ใหญ่มีความเป็นอิสระที่สามารถชี้แนะและเรียนรู้ด้วยตนเองได้ 2) ผู้เรียนวัยผู้ใหญ่สามารถดึงประสบการณ์ชีวิตมาช่วยในการเรียนรู้ได้ทันที 3) ผู้เรียนวัยผู้ใหญ่พร้อมที่จะเรียนรู้ตามการเปลี่ยนแปลงของบทบาทใหม่ทางสังคม 4) ผู้เรียนวัยผู้ใหญ่เรียนรู้โดยเน้นปัญหาเป็นศูนย์กลางและต้องการเรียนรู้สิ่งที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้ทันที 5) ผู้เรียนวัยผู้ใหญ่มีแรงจูงใจภายในเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้มากกว่าปัจจัยภายนอก

สำหรับรูปแบบการนำตนเองที่เกิดจากการบูรณาการแนวคิดด้านจิตวิทยาดังกล่าวข้างต้น มีหลักการที่สำคัญดังนี้ (อัญชลี เชี่ยวโสธร, 2566)

1. มุ่งเน้นผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ผู้สูงอายุเลือกสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ให้ตรงกับความต้องการและความสนใจของตนเอง ซึ่งผู้สูงอายุจะต้องเป็นตัวที่จะเรียนรู้ (Active Learning) ประมวลผลข้อมูลจากประสบการณ์ต่าง ๆ และจัดกระทำข้อมูลเหล่านั้น ตลอดจนสรุปและสร้างความหมายด้วยตนเอง

2. มุ่งเน้นการเรียนรู้ด้วยการเชื่อมโยงประสบการณ์ระหว่างประสบการณ์ใหม่กับประสบการณ์เดิม แล้วสังเคราะห์เป็นความรู้ใหม่ของผู้สูงอายุที่กว้างขวางขึ้น มุ่งเน้นที่กระบวนการสร้างความรู้ และการตระหนักรู้ในกระบวนการและเป้าหมายของการเรียนรู้ซึ่งต้องเกิดจากการลงมือปฏิบัติจริง

3. มุ่งเน้นรูปแบบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directing) โดยการลงมือปฏิบัติ ซึ่งผู้สูงอายุต้องนำตนเอง และผู้สอนคอยให้การสนับสนุนการค้นหาคำตอบร่วมกับผู้สูงอายุมากกว่าการทำหน้าที่ส่งผ่านความรู้ เป้าหมายของการสอนคือการสาธิต กระบวนการแปลและสร้างความหมายที่หลากหลาย การเรียนรู้ทักษะเหล่านั้นจะต้องมีประสิทธิภาพถึงขั้นทำได้ และแก้ปัญหาได้จริง

4. มุ่งเน้นการเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้สูงอายุให้ความสนใจ สามารถนำความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

5. ผู้สูงอายุเป็นผู้บริหารเวลา และกำหนดกิจกรรมของตนเองสำหรับการเรียนรู้

6. จัดกิจกรรมกลุ่มเสริมสร้างแรงจูงใจ โดยให้ผู้สูงอายุนำเสนอประสบการณ์ที่เป็นปัญหาคับข้องใจ และรับฟังคำวิพากษ์เชิงสร้างสรรค์จากสมาชิกกลุ่ม

7. ผู้สูงอายุสะท้อนคิดเกี่ยวกับตนเอง ประเมินผลการเรียนรู้และประสบการณ์จากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มร่วมกันเสริมสร้างความมั่นใจในการนำประสบการณ์ที่เรียนรู้ไปเสริมสร้างความสุขในชีวิตของตนเอง

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุสามารถเสริมสร้างความสุขให้แก่ตนเองได้โดยการนำตนเอง กำหนดเป้าหมาย และวิธีการปฏิบัติตามความสะดวกและเหมาะสม และประเมินตนเองตามรูปแบบที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมการเรียนรู้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุ

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ซึ่งสรุปข้อค้นพบด้วยปัจจัยหลัก 4 ด้าน คือ 1) ด้านกาย พิจารณาถึงผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี เน้นการดูแลตนเอง ครอบครัวยังเป็นผู้ให้การดูแลผู้ที่มีภาวะพึ่งพา 2) ด้านศีลภาวนา มีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมและบุญบาป เน้นการเสริมคุณค่าในตน 3) ด้านจิตใจ มีสุขภาพจิตดี ยิ้มแย้มแจ่มใส และ 4) ด้านสังคม มีจิตอาสาบำเพ็ญประโยชน์ ร่วมกิจกรรมสังคม เข้าใจหลักสัจธรรม ทำให้จิตใจเบิกบานและมีความสุข และความสุขของผู้สูงอายุตามแนวพุทธจิตวิทยาในสังคมสมัยใหม่ เมืองประกอบ 7 ด้าน คือ 1) มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ดี 2) มีจิตใจแจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน 3) สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี 4) อยู่กับครอบครัวได้อย่างมีความสุข 5) มีฐานะทางการเงินใช้จ่ายได้พอเพียง 6) ทำประโยชน์ให้แก่ครอบครัวและสังคมได้ตามศักยภาพที่เป็นอยู่ 7) สามารถใช้ประโยชน์จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์พื้นฐานตามสังคมสมัยใหม่ได้ (สรารุณย์ วิจิตรปัญญา และคณะ, 2561; กันยธัญ สุชิน, ธนพัทธ์ จันทพิพัฒน์พงศ์ และทิพวรรณ เมืองใจ, 2563; พระสมุห์โชคดี วชิรปณฺโญ (ราโชภาณูจน์), สิริวัฒน์ ศรีเครือดง และวิษุตา ฐิติโชติรัตนนา, 2564; Tian, H. & Chen, J., 2022; Segura, A., Cardona, D., Segura, A., Robledo, C. A. & Munoz, D. I., 2023; Wei, Y. & Tsay, W. J., 2022) และความผาสุกทางด้านร่างกายและจิตใจ และความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสังคมยุคใหม่โดยอาศัยอยู่ในบ้านพักส่วนตัวเพียงลำพังแต่อยู่ในละแวกบ้านใกล้เคียงกับลูกหลาน ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขในชีวิตและมีคุณภาพชีวิตที่ดี (Madhi, S. & Najafi, M., 2018; StonćikaitèORCID, I., 2019)

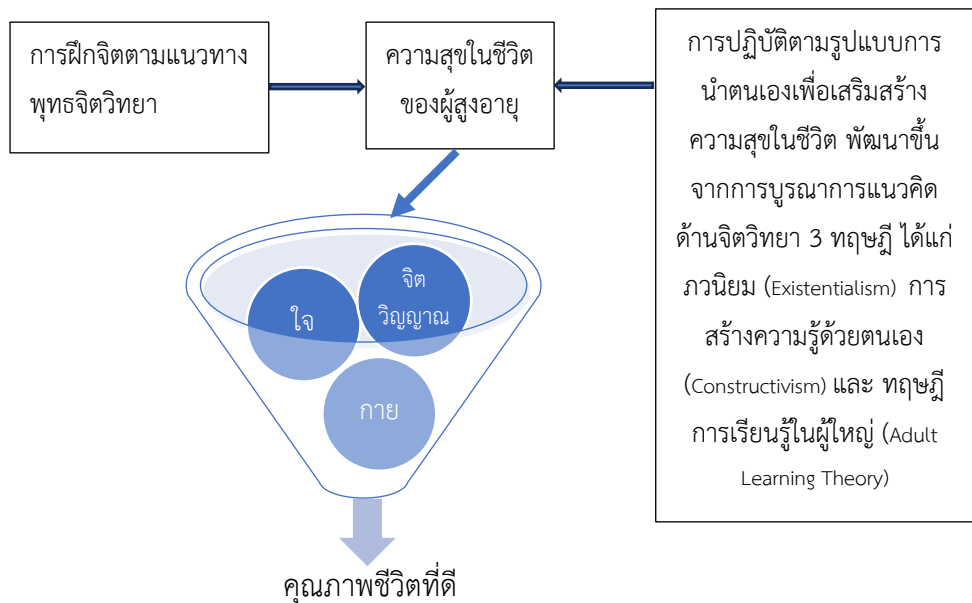
สรุป

ความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุ หมายถึง ความรู้สึกทางบวกที่ผู้สูงอายุแสดงออกทางความคิด ความรู้สึก และการกระทำตามระดับความพึงพอใจ เป็นพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ในลักษณะของความกระตือรือร้นในการดำเนินชีวิต การพัฒนาตนเอง การมีสัมพันธภาพที่ดีกับคนรอบ

ข้างและสังคม และการมองโลกในแง่ดี ซึ่งนักวิชาการได้จำแนกความสุขออกเป็นด้านต่าง ๆ ตามศาสตร์ที่ศึกษา ได้แก่ 1) ศาสตร์ด้านเศรษฐศาสตร์และสังคมวิทยา กล่าวเน้นถึงความสุขในเชิงพฤติกรรมที่สามารถสังเกตและวัดได้ในเชิงปริมาณ 2) ศาสตร์ด้านพุทธศาสนา เน้นถึงความสุขที่มีอยู่ในตัวบุคคล และเป็นเรื่องเฉพาะตน และ 3) ศาสตร์ด้านจิตวิทยา ได้จำแนกความสุขออกเป็น 2 ประเภท คือ Hedonic เน้นการมีอารมณ์เชิงบวกและพึงพอใจในชีวิตของบุคคล และ Eudaimonic ที่เน้นการสร้างความสุขให้แก่ตนเอง ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลักที่เรียกว่า PERMA Model ความสุขในชีวิตนั้นผู้สูงอายุสามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่ตนเองได้โดยอาศัยการกำหนดเป้าหมาย การวางแผน และวิธีปฏิบัติกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น รูปแบบการนำตนเองของผู้สูงอายุ ซึ่งได้ประยุกต์ใช้หลักการแนวคิดจากทฤษฎีต่าง ๆ ทางจิตวิทยา เช่น ทฤษฎีภวนิยม (Existentialism) ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) และทฤษฎีการเรียนรู้ในผู้ใหญ่ (Adult Learning Theory) หรือทฤษฎีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสริมสร้างความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุได้ตามความเหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่

ผู้สูงอายุมีศักยภาพที่จะเลือกวิธีการดำเนินชีวิตและการพัฒนาตนเองเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสุขกาย สุขใจ มีความอึดใจ ความพอใจ อันเกิดจากจิตใจที่สงบและเย็น ตามอัตภาพแห่งตน ซึ่งผู้สูงอายุสามารถเสริมสร้างให้แก่ตนเองได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การฝึกจิตตามแนวทางพุทธจิตวิทยา การนำตนเองโดยการกำหนดเป้าหมายและวิธีการปฏิบัติตามความสะดวกและเหมาะสมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ และประเมินตนเอง เช่น การปฏิบัติตามกิจกรรมกลุ่ม 8 ครั้ง ของรูปแบบการนำตนเองเพื่อเสริมสร้างความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุซึ่งพัฒนาขึ้นโดย อัญชลี เชี่ยวโสธร (2566) เป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นจากการบูรณาการแนวคิดด้านจิตวิทยา 3 ทฤษฎี ได้แก่ ภวนิยม (Existentialism) การสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) และ ทฤษฎีการเรียนรู้ในผู้ใหญ่ (Adult Learning Theory) ซึ่งเป็นรูปแบบการนำตนเองที่ผู้สูงอายุสามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเองตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- เกสร มัยจิ้น. (2559). การสร้างความสุขด้วยจิตวิทยาเชิงบวก. *วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, 24(4), 673-681.
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2556). คู่มือ “ความสุข 5 มิติ” สำหรับผู้สูงอายุ. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กันยธัญญ์ สุชิน, ธนพัทธ์ จันทพิพัฒน์พงศ์ และทิพวรรณ เมืองใจ. (2563). การศึกษาและพัฒนา รูปแบบเพื่อเสริมสร้างความสุขจากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสุขของผู้สูงอายุ อำเภอ เชียงของ จังหวัดเชียงราย. *วารสารชุมชนวิจัย*, 14(3), 58-71.
- ดุขฎี อายุวัฒน์ และคณะ. (2562). ความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสาร ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม*, 8(1), 136-155.
- ปรีชา อุปโยคิน. (2556). รูปแบบการควบคุมทางสังคมเพื่อการเลิกสูบบุหรี่: การบูรณาการความ ร่วมมือระหว่างเครือข่ายชุมชนกับระบบการบริการสุขภาพของรัฐบาลระดับชุมชน. (รายงาน การวิจัย). ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ : มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.

- ปิยะ ศักดิ์เจริญ. (2558). ทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่และแนวทางการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง: กระบวนการเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 16(1), 8-13.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2552). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์โชคดี วชิรปญฺโญ (ราโชภาณูจน์), สิริวัฒน์ ศรีเครือดง และวิชชุดา จิตฺโตติรตนา. (2564). รูปแบบการพัฒนาความสุขของผู้สูงอายุตามแนวพุทธจิตวิทยาในสังคมสมัยใหม่. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(2), 41-53.
- ภาคิน บุญพิชาชาญ, ศิริรัตน์ ปานอุทัย และเดชา ทำดี. (2565). ความรอบรู้ด้านสุขภาพจิตและความผาสุกทางใจในผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง. *พยาบาลสาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 49(1), 186-97.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. (2551). สารประชากรมหาวิทยาลัยมหิดล 17(มกราคม). เข้าถึงได้จาก https://ipsr.mahidol.ac.th/research_year/2551/
- สรารุณย์ วิจิตรปัญญา และคณะ. (2561). *การพัฒนาารูปแบบและกระบวนการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง.
- อรพินทร์ ชูชม. (2559). โครงสร้างของความสุขและสุขภาวะในจิตวิทยาเชิงบวก. *วารสารจิตวิทยา มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต*, 6(2), 1-7.
- อรรถกร เณยทิม. (2560). *ความสุขของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อรัญญา ตั้ยคำภีร์ และคณะ. (2562). มุมมองการสูงวัยอย่างมีความสุขและสุขภาวะ. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี เชี่ยวโสธร. (2566). *การพัฒนาารูปแบบการนำตนเองเพื่อเสริมสร้างความสุขในชีวิตของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร*. (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาศักยภาพมนุษย์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- Bada, S. O. & Olusekun, B. S. (2015). Constructivism Learning Theory: A Paradigm for Teaching and Learning. *IOSR Journal of Research & Method in Education*, 5(6), 66-70.

- Brooks, A. C. (2022). *From strength to strength: Finding success, happiness and deep purpose in the second half of life*. London : Bloomsbury Publishing.
- Gilbert, D. (2006). *Stumbling on happiness*. New York : Alfred Knopf.
- Madhi, S. & Najafi, M. (2018). The relationship between spiritual well-being and hope with quality of life, and happiness in older adults. *Journal of Psychological Science*, 17(65), 78-94.
- May, R. & Yalom, I. (1995). Existential psychotherapy. In: Corsini, R.J., & Wedding, D., eds. *Current Psychotherapies*. (5th ed). Itasca, IL : F.E. Peacock.
- Segura, A., Cardona, D., Segura, A., Robledo, C. A. & Munoz, D. I. (2003). The subjective perception of the happiness of older adult residents in Colombia. *Frontiers in Medicine*, 10. <https://doi.org/10.3389/fmed.2023.1055572>
- Seligman, M. E. P. (2013). *Flourish: a visionary new understanding of happiness and well-being*. New York : Atria Books.
- StončikaitėORCID, I. (2019). Revising happiness and well-being in later life from interdisciplinary age-studies perspectives. *Behavioral Sciences*, 9(9), 94. <https://doi.org/10.3390/bs9090094>
- Tian, H. & Chen, J. (2022). Study on Life Satisfaction of the Elderly Based on Healthy Aging. *Journal of Healthcare Engineering*, 7. <https://doi.org/10.1155/2022/8343452>
- Vygotsky, L. & Cole, M. (2018). Lev Vygotsky: Learning and social constructivism. *Learning theories for early years practice*, 66, 58.
- Wei, Y. & Tsay, W. J. (2022). Does Distance Make Happiness? Geographic Proximity of Adult Children and the Well-being of Older Persons. *Journal of Aging & Social Policy*, 36(2), 222-240. doi: 10.1080/08959420.2022.2080464.

รูปแบบการวัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในยุค ดิจิทัล

Academic Administration Measurement Model according to Good
Governance of Schools in Digital Era

ประภาส จันทร์โคตร¹ พงษ์สุวรรณ ศรีสุวรรณ² และวีระวัฒน์ พัฒนกุลชัย²

Praphas Chankota, Pongsuwan Srisuwan and Weerawat Pattanakulchai

Received: May 18, 2024

Revised: August 13, 2024

Accepted: August 22, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการวัดเชิงทฤษฎีของโมเดลการวัดการบริหารงานวิชาการตามธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยมีขั้นตอนการสังเคราะห์ประกอบด้วย การสังเคราะห์นิยามของการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล การสังเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล การสังเคราะห์องค์ประกอบของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเสริมสร้างธรรมาภิบาล และการสังเคราะห์รูปแบบการวัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัล ผลการสังเคราะห์สรุปได้ว่า รูปแบบเชิงทฤษฎีของรูปแบบการวัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล เป็นรูปแบบการวัดอันดับที่ 2 แบบ Reflective Measurement Model โดยรูปแบบการวัดอันดับที่ 1 เป็นรูปแบบการวัดการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาล จำนวน 4 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการใช้เทคโนโลยีการประมวลผลแบบคลาวด์เสริมสร้างธรรมาภิบาล รูปแบบการใช้เทคโนโลยีอุปกรณ์พกพาเสริมสร้างธรรมาภิบาล รูปแบบการใช้เทคโนโลยีเครือข่ายสังคมออนไลน์เสริมสร้างธรรมาภิ

¹⁻² วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์; Rajamangala

University of Technology Rattanakosin: College of Innovation Management

Corresponding author, e-mail: praphas.cha@rmutr.ac.th, Tel. 095-4677756

บาล และรูปแบบการใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่งเสริมสร้างธรรมาภิบาล และรูปแบบการวัดอันดับที่ 2 เป็นรูปแบบการวัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงว่าตัวแปรแฝงการบริหารงานวิชาการเป็นสาเหตุของตัวแปรแฝงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหาร ก่อนนำรูปแบบเชิงทฤษฎีของรูปแบบการวัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในยุคดิจิทัลไปใช้ประโยชน์ จะต้องทำการตรวจสอบความตรงเชิงทฤษฎีด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, ยุคดิจิทัล, ธรรมาภิบาล, รูปแบบการวัด

Abstract

This academic article aims to synthesize the theoretical measurement model of the academic administration measurement model according to good governance of schools in digital era. The synthesis steps consists of synthesizing the definition of academic administration in digital era, synthesizing the components of academic administration in digital era, synthesizing the components of using digital technology to enhance good governance, and synthesizing the academic administration measurement model according to good governance of schools in digital era. The results of the synthesis can be summarized as follows: the theoretical model of the academic administration measurement model according to good governance of schools in digital era is the second-order measurement model, Reflective Measurement Model, while the first-order measurement model is the measurement model of using digital technology to enhance good governance, consisting of 4 models: the model of using cloud computing technology to enhance good governance, the model of using mobile devices to enhance good governance, the model of using social network technology to enhance good governance, and the model of using Internet of Things to enhance good governance. The second measurement model is the academic administration measurement model according to good governance with digital technology, which is a model that shows that the latent variable of academic administration is the cause of the latent variable of using

digital technology in administration. Before using the theoretical model of the academic administration measurement model according to good governance of schools in digital era, the theoretical validity must be checked by confirmatory factor analysis.

Keywords: Academic Administration, Digital Era, Good Governance, Measurement Model

บทนำ

รูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล เป็นรูปแบบที่มีความซับซ้อน ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นรูปแบบที่ประกอบด้วย 3 ตัวแปรหลัก ได้แก่ ตัวแปรการบริหารงานวิชาการ ตัวแปรการใช้หลักธรรมาภิบาล และตัวแปรการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ประกอบกับตัวแปรการบริหารงานวิชาการ และตัวแปรการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นตัวแปรแฝง (Latent Variables) ซึ่งเป็นตัวแปรประเภทตัวแปรประกอบ (Composite Variables) ที่ไม่สามารถวัดได้โดยตรง ต้องวัดด้วยการประมาณค่าจากรูปแบบด้วยตัวแปรสังเกตได้ (Observed Variables) ซึ่งเป็นตัวแปรที่วัดค่าได้ ดังนั้น การสังเคราะห์รูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล จึงต้องใช้แนวคิดการพัฒนารูปแบบการวัดขั้นสูง (Advanced Measurement Model) ซึ่งแนวคิดการพัฒนารูปแบบการวัดขั้นสูงที่เหมาะสม ประกอบด้วยแนวคิดการพัฒนารูปแบบการวัดแบบ Reflective Measurement Model (RMM) ที่เป็นการวัดอิทธิพลของตัวแปรแฝงที่มีต่อตัวชี้วัด (Indicators) ซึ่งเป็นตัวแปรสังเกตได้ และแนวคิดการกำหนดโมเดลการวัดอันดับที่ 2 (Second Order Measurement Model) (ฐนัฐ วงศ์สายเชื้อ, 2560) รูปแบบการวัดที่ได้สามารถนำไปใช้ในการวัดตัวแปรแฝงการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล แต่ก่อนที่จะนำไปใช้วัดจะต้องตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างหรือความตรงเชิงทฤษฎีของรูปแบบก่อนด้วยเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการวัดเชิงทฤษฎีของโมเดลการวัดการบริหารงานวิชาการตามธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยมีขั้นตอนการสังเคราะห์ประกอบด้วย การสังเคราะห์นิยามของการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล การสังเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล การสังเคราะห์องค์ประกอบของการใช้

เทคโนโลยีดิจิทัลเสริมสร้างธรรมาภิบาล และการสังเคราะห์รูปแบบการวัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัล

การสังเคราะห์นิยามของการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล

นิยามของการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัลเกิดจากการรวมนิยามของการบริหารงานวิชาการกับยุคดิจิทัล โดยนิยามของการบริหารงานวิชาการใช้นิยามของการบริหารที่สุปรีดา โกษาแสง และคณะ (2565) นิยามว่า เป็นกระบวนการของการปฏิบัติหน้าที่หลัก 4 ประการของผู้บริหาร คือ การวางแผน การมอบความรับผิดชอบ การสร้างแรงจูงใจ และการกำกับติดตาม ส่วนงานวิชาการสังเคราะห์จากนิยามของรุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2555); ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553) สันติ บุญภิรมย์ (2553); จรุณี เก้าเอี้ยน (2557) สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการวางแผน การมอบความรับผิดชอบ การสร้างแรงจูงใจ และการกำกับติดตามกิจกรรมทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสถานศึกษาได้รับมอบการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาในด้านวิชาการ 17 เรื่อง ได้แก่ 1) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่น 2) การวางแผนงานด้านวิชาการ 3) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 4) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 5) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 6) การวัดผลประเมินผลและดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา 8) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ 9) การนิเทศการศึกษา 10) การแนะแนว 11) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา 12) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ 13) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น 14) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา 15) การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการ 16) การคัดเลือกหนังสือแบบเรียน และ 17) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (ราชกิจจานุเบกษา, 2550)

นิยามของยุคดิจิทัลสังเคราะห์จากการรวมความหมายของคำว่า “ยุค” กับคำว่า “ดิจิทัล” โดย “ยุค” ใช้ในความหมายที่เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า เป็นช่วงระยะเวลาช่วงใดช่วงหนึ่ง ส่วนนิยามของ “ดิจิทัล” สังเคราะห์จากนิยามของ Cambridge Dictionary, Longman Dictionary และพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 สรุปได้ว่า ดิจิทัล หมายถึง ข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบของตัวเลขฐานสอง (ชุดตัวเลข 1 และ 0) หรือเรียกว่าข้อมูลดิจิทัล ซึ่งเป็นรูปแบบที่

คอมพิวเตอร์สามารถจัดเก็บและจัดการได้ ดังนั้น ยุคดิจิทัล จึงหมายถึง ยุคที่ใช้ข้อมูลดิจิทัลที่คอมพิวเตอร์สามารถจัดเก็บและจัดการได้ ซึ่งการเป็นข้อมูลดิจิทัลทำให้สามารถจัดการข้อมูลได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งการจัดเก็บ การประมวลผล การส่ง และการสื่อสาร ส่งผลให้เกิดความสะดวกในการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน นิยามนี้สอดคล้องกับนิยามที่สังเคราะห์ได้จากการให้คำนิยามขององค์กรและนักวิชาการว่า ยุคดิจิทัล หมายถึง ยุคที่ใช้ข้อมูลดิจิทัลผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร หรือยุคที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) ส่งผลให้การสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศในการดำเนินชีวิตมีความสะดวกรวดเร็วและไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานที่ ด้วยการนำเครื่องมือ อุปกรณ์ดิจิทัล มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน (เอกชัย กี่สุขพันธ์, 2561; ธนดล ทองประกอบ, 2562; กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2559; ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล หมายถึง กระบวนการวางแผน มอบความรับผิดชอบ สร้างแรงจูงใจ และกำกับติดตามการดำเนินกิจกรรมทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่ส่งผลให้การสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการมีความสะดวกรวดเร็ว และไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานที่ ด้วยการนำอุปกรณ์ดิจิทัลมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการบริหารงานวิชาการ หรือนิยามอย่างสั้นได้ว่า เป็นกระบวนการวางแผน มอบความรับผิดชอบ สร้างแรงจูงใจ และกำกับติดตามการดำเนินกิจกรรมทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ที่มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการเรียนการสอน ดังนั้น สิ่งที่ต้องหาคำตอบต่อไปคือ เทคโนโลยีดิจิทัลที่จะนำมาใช้มีอะไรบ้าง

การสังเคราะห์องค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล

เทคโนโลยีดิจิทัลที่นำมาใช้ในการบริหารงานวิชาการสังเคราะห์จากแผนปฏิบัติการดิจิทัลเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2563-2565 และแผนปฏิบัติการด้านดิจิทัลเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2566-2570 โดยที่แผนทั้งสองระบุการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในภาพรวมของการบริหารจัดการศึกษา ไม่ได้แยกการใช้ในระดับของการบริหารงานวิชาการเป็นการเฉพาะ และไม่ได้ระบุประเภทของเทคโนโลยีดิจิทัลที่นำมาใช้ ระบุเป็นภาพรวมของระบบดิจิทัลต่าง ๆ ดังนั้น จึงต้องใช้การตีความและข้อมูลทางวิชาการสนับสนุน

แผนปฏิบัติการดิจิทัลเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2563-2565 มีเนื้อหาส่วนที่สามารถนำมาวิเคราะห์ประเภทเทคโนโลยีดิจิทัลที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาได้คือ แนวทางในการพัฒนา

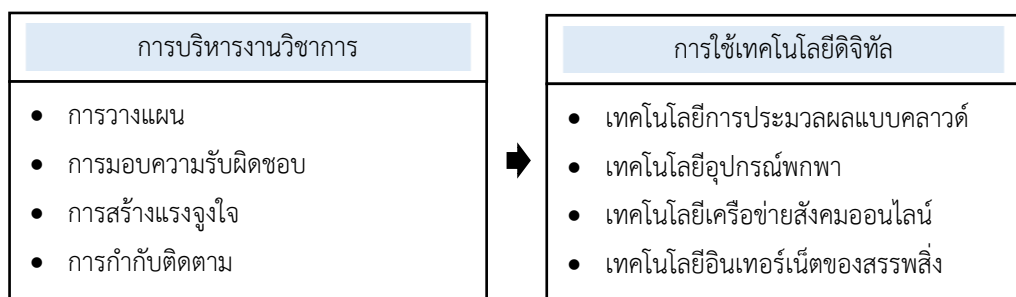
ของยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลประสิทธิภาพสูงให้ครอบคลุมทุกหน่วยงานและสถานศึกษา ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษาด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล และยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาการบริหารจัดการให้ก้าวสู่การเป็นหน่วยงานดิจิทัล สรุปลได้เทคโนโลยีดิจิทัลที่จะนำมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษา ได้แก่ เทคโนโลยีการประมวลผลแบบคลาวด์ (Cloud Computing) เทคโนโลยีการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) และเทคโนโลยีความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ (Cyber Security) ส่วนแผนปฏิบัติการด้านดิจิทัลเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2566-2570 มีเนื้อหาส่วนที่สามารถนำมาวิเคราะห์ประเภทเทคโนโลยีดิจิทัลที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษา คือ กรอบการพัฒนาดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่กำหนดไว้เป็นระบบที่เรียกว่า ระบบนิเวศการศึกษาดิจิทัล (MOE Digital Education Ecosystem) ซึ่งประกอบด้วย 5 ระบบ และ 1 ศูนย์ ได้แก่ 1) ระบบบริหารจัดการสำนักงาน (Office Management System) เป็นระบบงานหรือโปรแกรมที่ใช้เพื่อรองรับการทำงานผ่านระบบดิจิทัลแทนกระดาษ 2) ระบบบริหารจัดการโรงเรียน (School Management System) ประกอบด้วย 2 ระบบย่อย ได้แก่ ระบบบริหารจัดการงานทั่วไป (General Management System) และระบบบริหารจัดการห้องเรียน (Classroom Management System) 3) ระบบจัดการเรียนการสอนดิจิทัล (Digital Learning System) ประกอบด้วย แพลตฟอร์มเพื่อการเรียนรู้ (Digital Learning Platform) แพลตฟอร์มแหล่งสื่อการเรียนรู้ (Digital Learning Content Center) และห้องเรียนเพื่อการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 (21th-Century-Skill Lab) 4) ระบบบริหารงานบุคคล (Human Resource Management) 5) ระบบวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data Analytics) และ 6) ศูนย์ข้อมูล (Data Center) และระบบคลาวด์ (Cloud Computing) สรุปลได้ว่าเทคโนโลยีดิจิทัลที่จะนำมาใช้ในระบบนิเวศการศึกษาดิจิทัล ได้แก่ เทคโนโลยีการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ และเทคโนโลยีการประมวลผลแบบคลาวด์

แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2559) ระบุความท้าทายจากพลวัตของเทคโนโลยีดิจิทัลว่า เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลาและยากต่อการคาดเดาในระยะยาว ดังนั้น การพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมจึงต้องตระหนักและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีที่จะเกิดขึ้นในอนาคตและนัยจากการเปลี่ยนแปลงนั้น และระบุว่า เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีบทบาทสำคัญในช่วงปี พ.ศ. 2559-2563 ได้แก่ เทคโนโลยีสื่อสารที่มีความเร็วและคุณภาพสูงมาก (New Communications Technology) เทคโนโลยีอุปกรณ์เคลื่อนที่เพื่อการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตแบบทุกที่ทุกเวลา (Mobile/Wearable Computing) เทคโนโลยีการประมวลผลแบบคลาวด์ เทคโนโลยี

การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ เทคโนโลยีการเชื่อมต่อของสรรพสิ่ง (Internet of Things: IoTs) เทคโนโลยีการพิมพ์สามมิติ (3D Printing) และเทคโนโลยีความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ รวมทั้งระบุว่า เทคโนโลยี Robotics หรือ Autonomous Car เป็นเรื่องสำคัญในอนาคตระยะยาว (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2559) เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2559) เสนอแนวคิดสนับสนุนการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา 4 เทคโนโลยี ได้แก่ Cloud Computing, Mobility Devices, Social Network และ IoTs นอกจากนี้ เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2561) ยังได้กล่าวสนับสนุนแนวคิดการใช้เทคโนโลยีการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ว่า เป็นเทคโนโลยีที่มีผลกระทบต่อการบริหารงานของสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอน การบริหารทรัพยากรบุคคล การบริหารอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การบริหารกิจการนักเรียน และการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เพราะงานของสถานศึกษาในทุกด้านจะต้องมีระบบจัดการฐานข้อมูลของสถานศึกษาเพื่อการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีความจำเป็นที่ต้องนำเทคโนโลยีการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่มาใช้ในการสร้างระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารและการจัดการความรู้ในงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา

สรุปได้ว่า เทคโนโลยีดิจิทัลที่จะนำมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษา ประกอบด้วย 4 เทคโนโลยี ได้แก่ เทคโนโลยีการประมวลผลแบบคลาวด์ เทคโนโลยีอุปกรณ์พกพา เทคโนโลยีเครือข่ายสังคมออนไลน์ และเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง โดยรวมเทคโนโลยีการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ และเทคโนโลยีความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ไว้ในเทคโนโลยีการประมวลผลแบบคลาวด์ เพราะเป็นเทคโนโลยีที่มีความเกี่ยวข้องกัน โดยยังไม่รวมเทคโนโลยีอื่นที่ยังไม่ได้รับการยืนยันการใช้จากนักการศึกษา สังเคราะห์นิยามของเทคโนโลยีดิจิทัลดังกล่าวจากนิยามของกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (2559); Bangkokbanksme.com (2564); United Nations (2021) สรุปได้ดังนี้ 1) เทคโนโลยีการประมวลผลแบบคลาวด์ (Cloud Computing) หมายถึง เทคโนโลยีที่เกิดจากแนวคิดการให้บริการโดยใช้ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐาน IT ที่ทำงานเชื่อมโยงกัน โดยมี Servers จำนวนมากทำงานสอดประสานเป็นหนึ่งเดียวกันเพื่อให้บริการแอปพลิเคชันต่าง ๆ เป็นการให้บริการโดยหน่วยงานผู้ให้บริการคลาวด์ มีรูปแบบการให้บริการ 3 แบบ ได้แก่ การให้บริการโครงสร้างพื้นฐาน การให้บริการแพลตฟอร์มสำหรับนักพัฒนาในการพัฒนาโปรแกรม และการให้บริการใช้ซอฟต์แวร์หรือแอปพลิเคชัน และมีรูปแบบการใช้งาน 2 แบบหลัก คือ Private Cloud และ Public Cloud Computing โดย Private Computing เป็นการใช้งานภายในองค์กร ซึ่งเป็นการใช้สมรรถนะของ Data Center ภายในองค์กร ส่วน Public Cloud Computing เป็นรูปแบบที่มีผู้ให้บริการสาธารณะจัดสรรการให้บริการการเข้าถึงข้อมูลรูปแบบต่าง

ๆ ผ่านทางอินเทอร์เน็ตเป็นส่วนมาก 2) เทคโนโลยีอุปกรณ์พกพา (Mobile Device) หมายถึง เทคโนโลยีที่เกิดจากอุปกรณ์ขนาดเล็กที่สามารถพกพาได้ และสามารถทำงานได้เหมือนกับเครื่องคอมพิวเตอร์ กลายเป็นอุปกรณ์หลักที่คนทั่วไปใช้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้สามารถสื่อสารกันได้ทุกที่ทุกเวลา และที่สำคัญคือ สามารถเพิ่มหน้าที่การทำงานได้โดยอาศัย Mobile Application 3) เทคโนโลยีเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) หมายถึง เทคโนโลยีที่เกิดจากความสามารถในการสื่อสารของเครือข่ายสังคมออนไลน์ผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มสำหรับสร้างชุมชนเสมือนบนโลกออนไลน์ ที่เป็นแหล่งรวมผู้ใช้งานเข้ามาประกอบกิจกรรมบนโลกออนไลน์ และสามารถติดต่อสื่อสารถึงกันได้ และ 4) เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things: IoTs) หมายถึง เทคโนโลยีที่เกิดจากอุปกรณ์ทางกายภาพต่าง ๆ สามารถรวบรวมและแบ่งปันข้อมูลผ่านทางอินเทอร์เน็ต โดยใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ ซึ่งเป็นการสื่อสารและเชื่อมต่อกันได้ผ่าน Protocol การสื่อสารทั้งแบบใช้สายและไร้สาย โดยอุปกรณ์ต่าง ๆ มีวิธีการระบุตัวตนได้ รับรู้บริบทของสภาพแวดล้อมได้ และมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบและทำงานร่วมกันได้ โดยเทคโนโลยีที่ทำให้ IoT เกิดขึ้นได้จริงและสร้างผลกระทบในวงกว้างได้ แบ่งออกเป็นสามกลุ่ม ได้แก่ 1) เทคโนโลยีที่ช่วยให้อุปกรณ์รับรู้ข้อมูลในบริบทที่เกี่ยวข้อง 2) เทคโนโลยีที่ช่วยให้อุปกรณ์มีความสามารถในการสื่อสาร และ 3) เทคโนโลยีที่ช่วยให้อุปกรณ์ประมวลผลข้อมูลในบริบทของตน เทคโนโลยีดิจิทัลทั้ง 4 เทคโนโลยีสามารถนำมาใช้ในการบริหารงานวิชาการได้ เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารสถานศึกษา สามารถเขียนเป็นแผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของการบริหารงานวิชาการกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้ในลักษณะความสัมพันธ์เชิงสาเหตุโดยมีการบริหารงานวิชาการเป็นตัวแปรสาเหตุของตัวแปรการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

การสังเคราะห์องค์ประกอบของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเสริมสร้างธรรมาภิบาล

การสังเคราะห์องค์ประกอบของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเสริมสร้างธรรมาภิบาล เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการใช้เทคโนโลยีการประมวลผลแบบคลาวด์ เทคโนโลยีอุปกรณ์พกพา เทคโนโลยีเครือข่ายสังคมออนไลน์ และเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่งต่อการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหาร ประกอบด้วย การวิเคราะห์ธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษา และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลต่อการเสริมสร้างธรรมาภิบาล

1. การวิเคราะห์ธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษา การกำกับดูแล (Governance) หมายถึง กระบวนการตัดสินใจและการปฏิบัติตามการตัดสินใจเพื่อการขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุตามเป้าหมาย ดังนั้น การกำกับดูแลที่ดี หรือธรรมาภิบาล (Good Governance) จึงเป็นกระบวนการตัดสินใจและการปฏิบัติที่ดีเพื่อการพัฒนาองค์กร โดยบทความนี้ใช้คำว่า ธรรมาภิบาล United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (2009) ระบุว่า ธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 8 ลักษณะ ได้แก่ มีส่วนร่วม (Participatory) ยึดฉันทามติ (Consensus Oriented) สำนึกรับผิดชอบ (Accountable) โปร่งใส (Transparent) ตอบสนอง (Responsive) มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effective and Efficient) เป็นธรรมและเท่าเทียม (Equitable and Inclusive) และปฏิบัติตามกฎหมาย (Rule of Law) International Social Security Association (n.d.) ให้ความหมายธรรมาภิบาลในบริบทการจัดการเพื่อความมั่นคงทางสังคมว่า เป็นการใช้อำนาจเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรโดยยึดหลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส หลักการคาดการณ์ หลักการมีส่วนร่วม และหลักความเป็นพลวัต โดยหลักความรับผิดชอบ หมายถึง ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ต่อความสำเร็จขององค์กร และการปกป้องผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หลักความโปร่งใส หมายถึง ความโปร่งใสของกระบวนการตัดสินใจที่จะช่วยเสริมสร้างความซื่อสัตย์สุจริต และป้องกันการกระทำผิด หลักการคาดการณ์ หมายถึง หลักการใช้กฎหมายที่ทำให้สามารถคาดการณ์ได้ว่าสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกและผู้รับผลประโยชน์จะได้รับการคุ้มครอง หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ส่วนหลักความมีพลวัต หมายถึง การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงสภาพที่เป็นอยู่โดยการทำสิ่งต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 76 บัญญัติให้รัฐพึงพัฒนาระบบการบริหารราชการแผ่นดินทั้งราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และงานของรัฐอย่างอื่นให้เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดิน การจัดทำบริการสาธารณะ และการใช้จ่ายเงินงบประมาณมีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อประโยชน์สุขของ

ประชาชน รวมตลอดทั้งพัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีทัศนคติเป็นผู้ให้บริการประชาชนให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว ไม่เลือกปฏิบัติ และปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) ธรรมนูญของประเทศไทยที่ใช้อย่างเป็นทางการในปัจจุบันประกอบด้วย 4 แนวคิด 10 หลักการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2555) ได้แก่ 1) แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ 3 หลักการ ได้แก่ 1.1) หลักประสิทธิภาพ (ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ลดขั้นตอนและระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ลดภาระค่าใช้จ่าย) 1.2) หลักประสิทธิผล (ปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร วางเป้าหมายชัดเจน มีกระบวนการปฏิบัติงานเป็นระบบ มีมาตรฐานการติดตามประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงงาน) และ 1.3) หลักการตอบสนอง (ให้บริการได้อย่างมีคุณภาพภายในระยะเวลาที่กำหนด สร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจ ตอบสนองตามความคาดหวังและหรือความต้องการ) 2) แนวคิดค่านิยมประชาธิปไตย 4 หลักการ ได้แก่ 2.1) หลักการรับผิชอบ สามารถตรวจสอบได้ (สามารถตอบคำถามและชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย) 2.2) หลักการเปิดเผย โปร่งใส (ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร) 2.3) หลักนิติธรรม (ใช้กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัดเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพ) และ 2.4) หลักความเสมอภาค (ให้บริการอย่างเท่าเทียมกันและคำนึงถึงโอกาสความเท่าเทียมกันของการเข้าถึงบริการ) 3) แนวคิดประชาธิปไตย 2 หลักการ ได้แก่ 3.1) หลักการมีส่วนร่วมและฉันทามติ (รับฟังความคิดเห็นและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม) และ 3.2) หลักการกระจายอำนาจ (มอบอำนาจและกระจายความรับผิดชอบในการตัดสินใจและการดำเนินการ) และ 4) แนวคิดความรับผิดชอบต่อการบริหาร 1 หลักการคือ หลักคุณธรรมจริยธรรม (มีจิตสำนึก มีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีศีลธรรม คุณธรรม และตรงตามความคาดหวังของสังคม)

สถานศึกษานำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาทั้งภารกิจด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป โดยบทความนี้ สังเคราะห์หลักธรรมาภิบาลที่จะใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเสริมสร้างความสำเร็จในการนำมาใช้ในการบริหาร โดยใช้หลักธรรมาภิบาลที่กำหนดไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ซึ่งประกอบด้วย 6 หลักการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อสังคม และหลักความคุ้มค่า โดยรวมหลักธรรมาภิบาลที่เป็นสากลร่วมด้วย ได้แก่ รวมหลักความเสมอภาคไว้ในหลักนิติธรรม รวมหลักจริยธรรมไว้ในหลักคุณธรรม รวมหลักการเปิดเผยไว้ในหลักความโปร่งใส รวมหลักการพยายามแสวงหาฉันทามติไว้ในหลักการมีส่วนร่วม รวมหลักการรับผิชอบ และหลักการ

ตรวจสอบได้ไว้ในหลักความรับผิดชอบ และรวมหลักประสิทธิภาพ หลักประสิทธิผล และหลักการตอบสนองไว้ในหลักความคุ้มค่า

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลต่อการเสริมสร้างธรรมาภิบาล ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีดิจิทัลกับธรรมาภิบาลมี 2 ลักษณะคือ เทคโนโลยีดิจิทัลเสริมสร้างธรรมาภิบาล และธรรมาภิบาลเสริมสร้างเทคโนโลยีดิจิทัล ดังที่ Schoemaker, E. (2004) อธิบายว่า เทคโนโลยีดิจิทัลมีประโยชน์ต่อการเสริมสร้างธรรมาภิบาล ในขณะเดียวกัน การใช้ธรรมาภิบาลก็ช่วยให้ความเสี่ยงที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลลดลง European Committee on Democracy and Governance กล่าวสนับสนุนว่า การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลเกี่ยวข้องกับทุกแง่มุมของชีวิต และเป็นไปด้วยอัตราเร่งที่สูง ซึ่งเกิดจากความก้าวหน้าของคอมพิวเตอร์ในการคำนวณ การเชื่อมต่อ และการประมวลผลข้อมูล เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความโปร่งใส และการเปิดกว้างของการกำกับดูแล เพื่อส่งเสริมความยั่งยืน และเพิ่มการตรวจสอบได้และการมีส่วนร่วม ในขณะเดียวกัน เทคโนโลยีดิจิทัลก็มีความเสี่ยงต่อความเป็นประชาธิปไตยและการกำกับดูแล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัว การรักษาความลับของข้อมูล และการเฝ้าระวังที่เกินขอบเขต (Council of Europe Portal 75: 1949-2014, n.d.) Berryhill, J., Heang, K. K., Clogher, R. & Keegan McBride, K. (2019) เสนอแนวคิดที่ว่า เทคโนโลยีดิจิทัลทำให้ธรรมาภิบาลมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยยกตัวอย่างกรณี AI สามารถทำงานแทนเจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่งผลให้เจ้าหน้าที่มีเวลาทำงานในเชิงพัฒนาคุณภาพการบริการสาธารณะได้มากขึ้น ซึ่งแสดงถึงธรรมาภิบาลด้านความคุ้มค่า การศึกษาของ Christopher J. M. (2019) พบว่า การให้บริการแบบดิจิทัลสามารถเสริมสร้างธรรมาภิบาลด้านความโปร่งใส Schoemaker, E. (2004) สนับสนุนแนวคิดความเป็นดิจิทัลและเทคโนโลยีดิจิทัลมีทั้งประโยชน์และความเสี่ยง หรือกล่าวได้ว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเสริมสร้างธรรมาภิบาลมีความสำคัญเท่ากับการใช้ธรรมาภิบาลเสริมสร้างการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งบทความนี้นำเสนอเฉพาะในส่วนของการเสริมสร้างธรรมาภิบาลด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

รัฐบาลให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลในประเทศ โดยเริ่มจากแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2559-2561 ที่มีเป้าหมายในการสร้างโอกาสทางสังคมอย่างเท่าเทียมด้วยข้อมูลข่าวสารและบริการต่าง ๆ ผ่านสื่อดิจิทัล เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และปฏิรูปกระบวนการทำงานและการให้บริการของภาครัฐด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล และการใช้ประโยชน์จากข้อมูลเพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์ปรับเปลี่ยนภาครัฐสู่การเป็นรัฐบาล

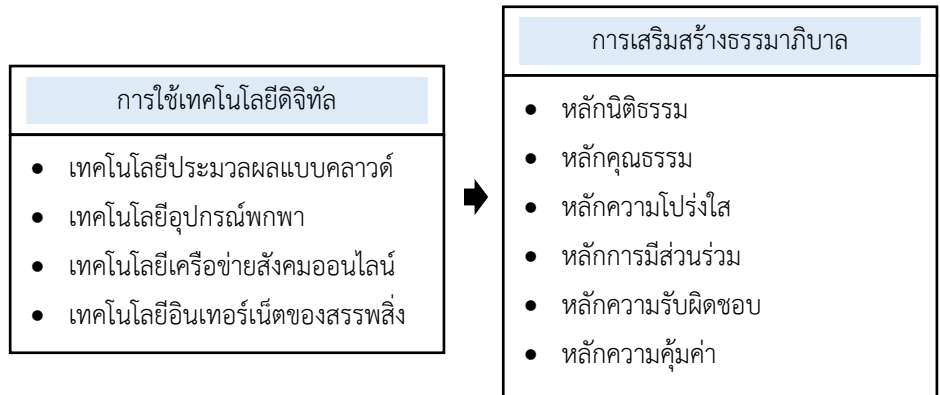
ดิจิทัล ซึ่งจะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ การบริหารบ้านเมือง และเสนอความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของภาครัฐ โดยมีแผนงานเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ 4 ด้าน ได้แก่ 1) จัดให้มีบริการอัจฉริยะที่ขับเคลื่อนโดยความต้องการของประชาชนหรือผู้ใช้บริการ 2) ปรับเปลี่ยนการทำงานของภาครัฐด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพ และธรรมาภิบาล 3) สนับสนุนให้มีการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นประโยชน์ตามมาตรฐาน Open Data และส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคธุรกิจในกระบวนการทำงานของรัฐ และ 4) พัฒนาแพลตฟอร์มบริการพื้นฐานภาครัฐ เพื่อรองรับการพัฒนาต่อยอดแอปพลิเคชันหรือบริการรูปแบบใหม่

การปรับเปลี่ยนภาครัฐสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล เริ่มจากแผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2563-2565 (ราชกิจจานุเบกษา, 2564) โดยส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเสริมสร้างธรรมาภิบาลคือ ยุทธศาสตร์ที่ 3 ผลักดันให้เกิดธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐในทุกกระบวนการทำงานของรัฐ โดยให้ความสำคัญกับการปรับปรุงกระบวนการทำงานของภาครัฐให้สามารถพัฒนาบริการประชาชน หรือการบริหารจัดการภายในภาครัฐด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเต็มศักยภาพ โดยเป็นการส่งเสริมและผลักดัน ตั้งแต่ต้นกระบวนการคือ การจัดทำข้อมูลภาครัฐให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัลเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง เชื่อมโยงในการให้บริการประชาชน การปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายเพื่อให้สามารถเปิดเผย แลกเปลี่ยนข้อมูลได้อย่างถูกต้อง เป็นไปตามกรอบธรรมาภิบาลข้อมูลภาครัฐ จนถึงกระบวนการการส่งเสริมให้ภาครัฐเปิดเผยข้อมูลผ่านศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงาน โดยเฉพาะข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในทุกขั้นตอน และยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนร่วมขับเคลื่อนรัฐบาลดิจิทัล โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนรัฐบาลดิจิทัล ผ่านการแสดงความคิดเห็น หรือเสนอแนวทาง หรือเสนอนโยบายการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลผ่านช่องทางดิจิทัลที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ โดยครอบคลุมการนำเสนอความคิดเห็นและการติดตามผลในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2566-2570 (ราชกิจจานุเบกษา, 2566) มีวัตถุประสงค์ที่เสริมสร้างธรรมาภิบาลคือ เพื่อเป็นแนวทางสนับสนุนให้หน่วยงานภาครัฐนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการยกระดับการบริหารจัดการและการดำเนินงานภาครัฐให้มีความยืดหยุ่นคล่องตัว มีการบูรณาการแบบไร้รอยต่อ เปิดเผย โปร่งใส ตรวจสอบได้ และสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องคือ ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ โดยในส่วนของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเสริมสร้าง

หลักธรรมาภิบาลในการจัดการศึกษาได้เริ่มวางแนวทางปฏิบัติไว้ในแผนปฏิบัติการดิจิทัลเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2563-2565 ซึ่งมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลคือ ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษาด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ส่วนแผนปฏิบัติการด้านดิจิทัลเพื่อการศึกษา พ.ศ. 2566-2570 มียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาลคือ ยุทธศาสตร์ที่ 2 สร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษาด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล โดยมีเป้าหมายคือ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน นักศึกษา ตลอดจนประชาชนทั่วไป สามารถเข้าถึงบริการทางการศึกษาได้อย่างทั่วถึง เท่าเทียม และมีประสิทธิภาพ รวมถึงการส่งเสริมสนับสนุนให้ครู บุคลากรทางการศึกษา องค์กร หน่วยงานรัฐและเอกชน รวมถึงประชาชนทั่วไป มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา

งานวิจัยที่ศึกษาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ สุปรีดา โกษาแสง และคณะ (2565) วิจัยเรื่อง เทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการบริหารสถานศึกษาในยุค Digital Transformation พบว่า การใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นองค์ประกอบหนึ่งของรูปแบบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ซึ่งหมายถึง การบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นปัจจัยในการเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาล ผลการศึกษาของนวินดา ลาดกัมแพง (2565) วิจัยเรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานโดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัล: กรณีศึกษา กองทุนเพื่อการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน พบว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการการทำงาน และขับเคลื่อนภารกิจของหน่วยงานได้ตามนโยบายของรัฐบาลอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งหมายถึง การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในหลักความคุ้มค่า ธนดล ทองประกอบ (2562) วิจัยเรื่อง ธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัล: บทบาทของหน่วยงานกลางในการส่งเสริมการเป็นรัฐบาลแบบเปิดในประเทศไทย พบว่า การเริ่มต้นข้อมูลรัฐบาลเปิดผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลหรืออิเล็กทรอนิกส์ช่วยส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลโดยการเพิ่มความโปร่งใส และแอปพลิเคชัน Crowdsourcing ช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน สรุปได้ว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารสถานศึกษาสามารถเสริมสร้างธรรมาภิบาลในสถานศึกษา แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลต่อการเสริมสร้างธรรมาภิบาลได้ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเสริมสร้างธรรมาภิบาลการบริหารสถานศึกษา

การสังเคราะห์รูปแบบการวัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัล

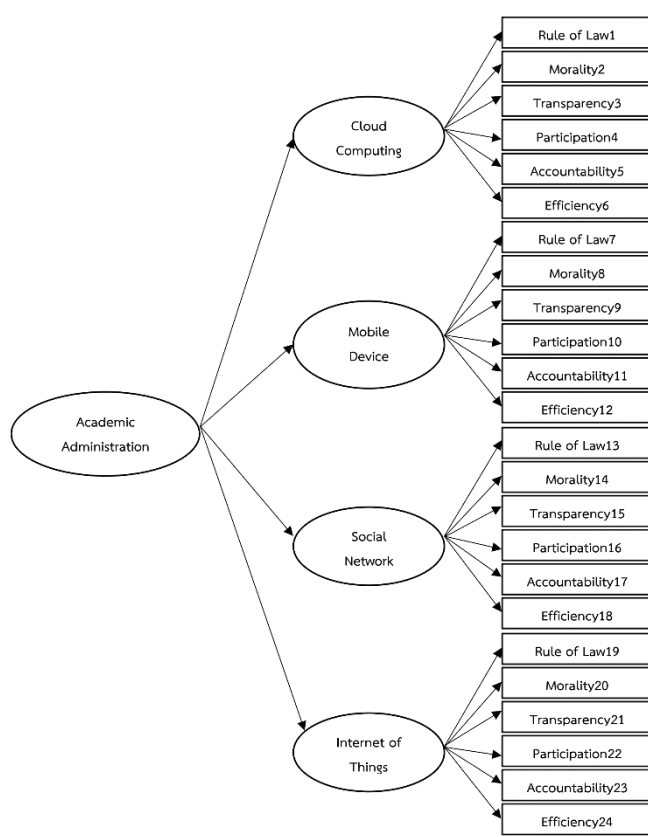
จากผลการสังเคราะห์นัยามการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล องค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล และองค์ประกอบของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเสริมสร้างธรรมาภิบาล สามารถนัยามการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัลได้ว่า เป็นกระบวนการวางแผน มอบความรับผิดชอบ สร้างแรงจูงใจ และกำกับติดตามการดำเนินกิจกรรมทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอย่างมีธรรมาภิบาลด้วยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหาร โดยเทคโนโลยีดิจิทัลที่ใช้ประกอบด้วย เทคโนโลยีการประมวลผลแบบคลาวด์ เทคโนโลยีอุปกรณ์พกพา เทคโนโลยีเครือข่ายสังคมออนไลน์ และเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง และหลักธรรมาภิบาลที่ได้รับการเสริมสร้าง ประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า นำนัยามการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัลที่ได้ สังเคราะห์ร่วมกับผลการสังเคราะห์องค์ประกอบการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเสริมสร้างธรรมาภิบาล สามารถสังเคราะห์รูปแบบการวัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัลได้เป็นโมเดลการวัดอันดับที่ 2 (Second Order Measurement Model) โดยใช้แนวคิดการพัฒนารูปแบบการวัดแบบ Reflective Measurement Model (RMM) ดังแสดงในภาพที่ 3 ประกอบด้วย รูปแบบการวัดอันดับที่ 1 จำนวน 4 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการวัดการเสริมสร้างธรรมาภิบาลด้วยเทคโนโลยีการประมวลผลแบบคลาวด์ รูปแบบการวัดการเสริมสร้างธรรมาภิบาลด้วยเทคโนโลยีอุปกรณ์พกพา รูปแบบการวัดการเสริมสร้างธรรมาภิบาลด้วยเทคโนโลยีเครือข่ายสังคมออนไลน์ และรูปแบบการวัดการเสริมสร้างธรรมาภิบาลด้วยเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต

ของสรรพสิ่ง และรูปแบบการวัดอันดับที่ 2 จำนวน 1 รูปแบบคือ รูปแบบการวัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล

รูปแบบการวัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัลสังเคราะห์โดยใช้แนวคิดการพัฒนาโมเดลการวัดแบบ RMM เพราะรูปแบบการวัดอันดับที่ 1 คือ รูปแบบการวัดการเสริมสร้างธรรมาภิบาลด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นรูปแบบการวัดตัวแปรแฝงเทคโนโลยีดิจิทัลด้วยตัวชี้วัดธรรมาภิบาลซึ่งเป็นตัวแปรสังเกตได้ที่เป็นภาพสะท้อนของตัวแปรแฝงเทคโนโลยีดิจิทัล หรือกล่าวได้ว่า ตัวแปรแฝงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นสาเหตุของตัวชี้วัดธรรมาภิบาล หรือมีอิทธิพลต่อตัวชี้วัดธรรมาภิบาล (สุปรีดา โกษาแสง และคณะ, 2565; นวินดา ลาตกำแพง, 2565; ธนดล ทองประกอบ, 2562) และตัวชี้วัดธรรมาภิบาลของรูปแบบมีลักษณะเป็นไปตามแนวคิดการพัฒนา รูปแบบการวัดแบบ RMM 8 ประการ ได้แก่ 1) มีความสัมพันธ์กับตัวแปรแฝงที่เป็นสาเหตุในระดับสูง 2) สามารถทดแทนกันได้ 3) มีประเด็นเดียวกัน 4) มีเนื้อเรื่องเหมือนกัน 5) ผันแปรร่วมกันได้เพราะมาจากตัวแปรแฝงเดียวกัน 6) มีความสัมพันธ์ระหว่างกันสูง 7) มาจากแหล่งข้อมูลเดียวกัน และ 8) มีที่มาและมีผลกระทบจากตัวแปรแฝงเหมือนกัน (ฐนัฐ วงศ์สายเชื้อ, 2560) ส่วนรูปแบบการวัดอันดับที่ 2 คือ รูปแบบการวัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นรูปแบบที่ได้จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการบริหารงานวิชาการต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารสถานศึกษา โดยกำหนดให้ตัวแปรทั้งสองเป็นตัวแปรแฝงเนื่องจากเป็นตัวแปรประเภทตัวแปรประกอบ อธิบายการเป็นรูปแบบการวัดอันดับที่ 2 ได้ว่าเนื่องจากตัวแปรแฝงการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัลเป็นตัวแปรแฝงที่ประกอบด้วยหลายมิติ และแต่ละมิติมีตัวชี้วัดของตนเองเฉพาะ (Second Order Construct) โดยที่ตัวแปรแฝงแต่ละมิติจะถูกสร้างโดย Share Variance ของตัวชี้วัดแต่ละมิติที่เป็นตัวแปรสังเกตได้ (ฐนัฐ วงศ์สายเชื้อ, 2560) ตัวแปรแฝงการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัลประกอบด้วย 4 มิติ จึงกำหนดได้เป็นตัวแปรแฝง 4 ตัวแปร ประกอบด้วย เทคโนโลยีประมวลผลแบบคลาวด์ เทคโนโลยีอุปกรณ์พกพา เทคโนโลยีเครือข่ายสังคมออนไลน์ และเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง ซึ่งแต่ละมิติหรือตัวแปรแฝงมีตัวชี้วัดเฉพาะที่เป็นตัวแปรสังเกตได้ 6 ตัวแปร ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

สรุปองค์ประกอบของรูปแบบการวัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง 5 ตัวแปร ได้แก่ การบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัล (Academic Administration) เทคโนโลยีการประมวลผลแบบคลาวด์ (Cloud Computing) เทคโนโลยีอุปกรณ์พกพา (Mobile Device) เทคโนโลยีเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network)

และเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things) และตัวแปรสังเกตได้ 24 ตัวแปร ประกอบด้วย การเสริมสร้างหลักนิติธรรม (Rule of Law¹, 7, 13, 19) การเสริมสร้างหลักคุณธรรม (Morality², 8, 14, 20) การเสริมสร้างหลักความโปร่งใส (Transparency³, 9, 15, 21) การเสริมสร้างหลักการมีส่วนร่วม (Participation⁴, 10, 16, 22) การเสริมสร้างหลักความรับผิดชอบ (Accountability⁵, 11, 17, 23) และการเสริมสร้างหลักความคุ้มค่า (Efficiency⁶, 12, 18, 24) คำอธิบายตัวแปรสังเกตได้ของรูปแบบการวัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัลแสดงในตารางที่ 1

ภาพที่ 3 รูปแบบการวัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัล

ตารางที่ 1 คำอธิบายตัวแปรสังเกตได้ของรูปแบบการวัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัล

ชื่อตัวแปร	คำอธิบาย
Rule of Law ¹	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีการประมวลผลแบบคลาวด์เสริมสร้างหลักนิติธรรม
Morality ²	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีการประมวลผลแบบคลาวด์เสริมสร้างหลักคุณธรรม

ชื่อตัวแปร	คำอธิบาย
Transparency3	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีการประมวลผลแบบคลาวด์เสริมสร้างหลักความโปร่งใส
Participation4	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีการประมวลผลแบบคลาวด์เสริมสร้างหลักการมีส่วนร่วม
Accountability5	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีการประมวลผลแบบคลาวด์เสริมสร้างหลักความรับผิดชอบ
Efficiency6	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีการประมวลผลแบบคลาวด์เสริมสร้างหลักความคุ้มค่า
Rule of Law7	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีการประมวลผลแบบคลาวด์เสริมสร้างหลักนิติธรรม
Morality 8	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีอุปกรณ์พกพาเสริมสร้างหลักนิติธรรม
Transparency9	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีอุปกรณ์พกพาเสริมสร้างหลักความโปร่งใส
Participation10	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีอุปกรณ์พกพาเสริมสร้างหลักการมีส่วนร่วม
Accountability11	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีอุปกรณ์พกพาเสริมสร้างหลักความรับผิดชอบ
Efficiency612	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีอุปกรณ์พกพาเสริมสร้างหลักความคุ้มค่า
Rule of Law13	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีเครือข่ายสังคมออนไลน์เสริมสร้างหลักนิติธรรม
Morality14	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีเครือข่ายสังคมออนไลน์เสริมสร้างหลักความโปร่งใส
Transparency15	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีเครือข่ายสังคมออนไลน์เสริมสร้างหลักการมีส่วนร่วม
Participation16	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีเครือข่ายสังคมออนไลน์เสริมสร้างหลักการมีส่วนร่วม
Accountability17	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีเครือข่ายสังคมออนไลน์เสริมสร้างหลักความรับผิดชอบ
Efficiency18	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีเครือข่ายสังคมออนไลน์เสริมสร้างหลักความคุ้มค่า
Rule of Law19	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่งเสริมสร้างหลักนิติธรรม
Morality20	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่งเสริมสร้างหลักคุณธรรม
Transparency21	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่งเสริมสร้างหลักความโปร่งใส
Participation22	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่งเสริมสร้างหลักการมีส่วนร่วม
Accountability23	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่งเสริมสร้างหลักความรับผิดชอบ
Efficiency24	การบริหารงานวิชาการที่ใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่งเสริมสร้างหลักความคุ้มค่า

บทสรุป

รูปแบบการวัดการบริหารงานวิชาการตามธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล เป็นรูปแบบเชิงทฤษฎีที่สังเคราะห์ได้จากการทบทวนวรรณกรรม มีลำดับการสังเคราะห์ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การสังเคราะห์นิยามการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล การสังเคราะห์องค์ประกอบการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล การสังเคราะห์องค์ประกอบการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเสริมสร้างธรรมาภิบาล และการสังเคราะห์รูปแบบการวัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัล ผลการสังเคราะห์สรุปได้ 4 ประการ 1) นิยามการบริหารงานวิชาการในยุคดิจิทัล หมายถึง กระบวนการวางแผน มอบความรับผิดชอบ สร้างแรงจูงใจ และกำกับติดตามการดำเนินกิจกรรมทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนที่มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการเรียนการสอน 2) เทคโนโลยีดิจิทัลที่นำมาประยุกต์ใช้ในการ

บริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย 4 เทคโนโลยี ได้แก่ เทคโนโลยีการประมวลผลแบบคลาวด์ เทคโนโลยีอุปกรณ์พกพา เทคโนโลยีเครือข่ายสังคมออนไลน์ และเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง 3) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาล 6 หลักการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า และ 4) รูปแบบการวัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัล เป็นรูปแบบการวัดอันดับที่ 2 แบบ Reflective Measurement Model โดยรูปแบบการวัดอันดับที่ 1 เป็นรูปแบบการวัดการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเสริมสร้างหลักธรรมาภิบาล จำนวน 4 รูปแบบ ได้แก่ 4.1) รูปแบบการใช้เทคโนโลยีการประมวลผลแบบคลาวด์เสริมสร้างธรรมาภิบาล 4.2) รูปแบบการใช้เทคโนโลยีอุปกรณ์พกพาเสริมสร้างธรรมาภิบาล 4.3) รูปแบบการใช้เทคโนโลยีเครือข่ายสังคมออนไลน์เสริมสร้างธรรมาภิบาล 4.4) รูปแบบการใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่งเสริมสร้างธรรมาภิบาล ส่วนรูปแบบการวัดอันดับที่ 2 เป็นรูปแบบการวัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งเป็นรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรแฝงการบริหารงานวิชาการต่อตัวแปรแฝงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหาร การนำรูปแบบเชิงทฤษฎีของโมเดลการวัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในยุคดิจิทัลไปใช้ประโยชน์ จะต้องทำการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง หรือความตรงเชิงทฤษฎีด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันก่อน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ คือ รูปแบบเชิงทฤษฎีของโมเดลการวัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ที่สามารถนำไปตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อนำไปใช้วัดการบริหารงานวิชาการตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในยุคดิจิทัล เป็นรูปแบบการวัดอันดับที่ 2 ที่วัดได้จากรูปแบบการวัดอันดับ 1 คือ รูปแบบการวัดการเสริมสร้างธรรมาภิบาลด้วยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 4 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบการใช้เทคโนโลยีการประมวลผลแบบคลาวด์เสริมสร้างธรรมาภิบาล รูปแบบการใช้เทคโนโลยีอุปกรณ์พกพาเสริมสร้างธรรมาภิบาล รูปแบบการใช้เทคโนโลยีเครือข่ายสังคมออนไลน์เสริมสร้างธรรมาภิบาล และรูปแบบการใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่งเสริมสร้างธรรมาภิบาลโดยตัวแปรสังเกตได้ของแต่ละรูปแบบคือ ตัวแปรการเสริมสร้างธรรมาภิบาล 6 ตัวแปร ได้แก่ การเสริมสร้างหลักนิติธรรม การเสริมสร้างหลักคุณธรรม การเสริมสร้างหลักความโปร่งใส การเสริมสร้างหลักการมีส่วนร่วม การเสริมสร้างหลักความรับผิดชอบ และการเสริมสร้างหลักความคุ้มค่า

เอกสารอ้างอิง

- กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. (2550, 16 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 124 ตอนที่ 24 ก, หน้า 29-36.
- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559). *แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม*. เข้าถึงได้จาก <https://www.mdes.go.th/content/download-detail/2798>
- จรุณี แก้วเอียน, (2557). *เทคนิคการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา: กลยุทธ์และแนวทางการปฏิบัติสำหรับผู้บริหารมืออาชีพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). สงขลา : ชานเมืองการพิมพ์.
- ฐนัฐ วงศ์สายเชื้อ. (2560). *แบบจำลองสมการโครงสร้างใน AMOS-#31 โมเดลการวัดแบบ Reflective vs. Formative Model*. เข้าถึงได้จาก <https://youtube/-nlzMYm9aAg?si=LOuWvCSeAjxoD3Kw>.
- ชนดล ทองประกอบ. (2562). ธรรมชาติของยุคดิจิทัล: บทบาทของหน่วยงานกลางในการส่งเสริมการเป็นรัฐบาลแบบเปิดในประเทศไทย. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 11(3), 107-126.
- นวินดา ลาตกำแพง. (2565). *การเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัล: กรณีศึกษา กองทุนเพื่อการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าวกรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน*. (การค้นคว้าอิสระหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประกาศคณะกรรมการพัฒนารัฐบาลดิจิทัล เรื่อง แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2563-2565. (2564, 14 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 138 ตอนพิเศษ 127 ง, หน้า 32.
- ประกาศคณะกรรมการพัฒนารัฐบาลดิจิทัล เรื่อง แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2566-2570. (2566, 10 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 140 ตอนพิเศษ 84 ง, หน้า 14.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). *การบริหารงานวิชาการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริม.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 ก, หน้า 1-90.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ : นานมีบุคส์.
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, (2555). *การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). สงขลา : นำศิลป์.
- สันติ บุญภิรมย์. (2553). *การบริหารงานวิชาการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : บุ๊ค พอยท์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2555). *หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี*. เข้าถึงได้จาก https://www2.opdc.go.th/content.php?menu_id=5&content_id=2442.
- สุปรีดา โกษาแสง และคณะ. (2565). เทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการบริหารสถานศึกษาในยุค Digital Transformation. *วารสารบริหารการศึกษา มศว*, 19(37), 242-250.
- เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2559) . *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล (School Management in digital Era)*. เข้าถึงได้จาก <https://www.trueplookpanya.com./blog/content/52232/-edu-t2S1-t2t2s3->
- เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2561). *การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล*. เข้าถึงได้จาก <http://www.Trueplookpanya.com/knowledge/content/52232-edu-teaartedu-teaart-eaartdir>
- Bangkokbanksme.com. (2564). *5 เทรนด์เทคโนโลยีดิจิทัลกระแสแรงแห่งปี 2021*. เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbanksme.com/en/digital-technology-trends-of-2021>
- Berryhill, J., Heang, K. K., Clogher, R. & Keegan McBride, K. (2019). *Hello, World: Artificial Intelligence and Its Use in the Public Sector*. Paris : OECD. <https://doi.org/10.1787/726fd39d-en>.
- Christopher, J. M. (2019). *From Theory to Practice: Open Government Data, Accountability, and Service Delivery*. Policy Research Working Paper Series 8873, The World Bank. Retrieved from <https://ideas.repec.org/p/wbk/wbrwps/8873.html>
- Council of Europe Portal 75: 1949-2014. (n.d.). *Good Governance: Democracy and Technology. Formative Model*. Retrieved from <https://www.coe.int/en/web/good-governance/democracy-and-technology>.

International Social Security Association. (n.d.). *Exelence in Administration ISSA Guidelines:Good Governance*. Retrieved from <https://www.issa.int/guidlines/gg/174436>

Schoemaker, E. (2004). *A Shared Vision for Digital Technology and Governance: The role of governance in ensuring digital technologies contribute to development and mitigate risk*. Retrieved from <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-02/undp-dsf-a-shared-vision-for-digital-technology-and-governance.pdf>

United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific. (2009). *What is Good Governance?* Retrieved from <https://www.unescap.org/resources/what-good-governance>

United Nations. (2021). *United Nations Conference on Trade and Development: Technology and Innovation Report 2021 Catching technological waves Innovation with equity*. NY : United Nations Publications.

การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุโดยใช้เกมกระดาน

Promoting Learning for the Elderly Using Board Games

ชนันภรณ์ อารีกุล¹ วิกรม จันทระจิต² และณัฐพล คุปต์ธนโรจน์³

Chananporn Areekul, Wikrom Chuntarajit and Nattapon Kuptanaroaj

Received: April 02, 2024

Revised: June 14, 2024

Accepted: June 23, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุโดยใช้เกมกระดาน พบว่า การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุเป็นแนวคิดที่สำคัญสำหรับสังคมไทยในปัจจุบันเป็นอย่างมาก เนื่องจากประเทศไทยเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอด กล่าวคือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมด การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุโดยใช้เกมกระดานเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้สูงอายุ พัฒนาการของผู้สูงอายุ แนวคิดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุทั้งศาสตร์และศิลป์ในการสอนผู้ใหญ่ และพหุวิทยา เกมกระดานเป็นสื่อการเรียนรู้ที่สำคัญของการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เกมกระดานเป็นสื่อการเรียนรู้ที่สำคัญของรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เพราะไม่เพียงแต่มุ่งเน้นความสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม ช่วยชะลอความเสื่อมของเซลล์สมอง สนุกสนาน คลายความเครียด และช่วยสร้างสังคม เกิดปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทั้งคนวัยเดียวกันและ/หรือบุตรหลานต่างวัย ถือเป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวัยได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: การส่งเสริมการเรียนรู้, การเรียนรู้ของผู้สูงอายุ, เกมกระดาน

¹ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ; Srinakharinwirot University

² มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต; Phuket Rajabhat University

³ มหาวิทยาลัยรังสิต; Rangsit University

Abstract

This academic article aims to study the promotion of learning for the elderly using board games. It was found that learning for the elderly is a very important concept for Thai society today. Because Thailand is a super-aging society, meaning that more than 20 percent of the population is aged 60 and over. Promoting learning for the elderly using board games is a learning management that must take into account the characteristics of the elderly, the development of the elderly, the concept of learning for the elderly in both science and art in teaching adults, and Gerontology. Board games are an important learning medium for learning using games as a base because they not only focus on fun, but also provide benefits to the elderly in terms of body, mind, and society. They help slow down the degeneration of brain cells, provide fun, relieve stress, and help create society and interact with others, both people of the same age and/or children of different ages. This is considered a good way to learn together among generations.

Keywords: Promotion of Learning, Learning for the Elderly, Board Games

บทนำ

ประเทศไทยมีประชากรผู้สูงอายุ ซึ่งมีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 13,064,929 คน จากประชากรทั้งหมดประมาณ 66,052,615 คน คิดเป็นร้อยละ 20.08 (กรมการปกครอง, 2566) ทั้งนี้พิจารณาโดยใช้แนวคิดขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งกำหนดสังคมสูงวัยจากสัดส่วนของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ตามลำดับดังนี้ 1) สังคมสูงวัย (Aged Society) คือ ประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 7 ของจำนวนประชากรทั้งหมด 2) สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Complete Aged Society) คือ ประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 14 ของจำนวนประชากรทั้งหมด และ 3) สังคมสูงวัยระดับสุดยอด (Super Aged Society) คือ ประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมด (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2560) และหากพิจารณาสภาพปัจจุบันของสังคมไทยตามแนวคิดข้างต้นแล้ว แสดงว่าปัจจุบันประเทศไทยเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอดแล้ว

สังคมที่มีประชากรผู้สูงอายุจำนวนมากย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมในทั้งด้านความสมดุลของโครงสร้างประชากรที่คนวัยทำงานต้องดูแลผู้สูงอายุจำนวนมากขึ้น ด้านเศรษฐกิจเพราะขาดแคลนแรงงานที่จำเป็นในอุตสาหกรรมต่าง ๆ และด้านการสร้างเสริมสุขภาพและสวัสดิการสังคมซึ่งต้องจัดสรรงบประมาณของประเทศมาใช้ในการรักษาพยาบาลดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมยุคดิจิทัลที่การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางการแพทย์ช่วยให้ผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะมีอายุยืนมากยิ่งขึ้น ยิ่งสะท้อนถึงความจำเป็นที่ชุมชนสังคมและประเทศชาติต้องส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข มีศักดิ์ศรี มีหลักประกันรายได้ที่มั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สูงอายุเรียนรู้และพัฒนาตนเองให้สามารถปรับตัว ดำเนินชีวิตและเท่าทันต่อโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเช่นนี้ให้ได้

ประเทศไทยมีนโยบาย กฎหมาย และแผนที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุครอบคลุมทุกระดับและทุกมิติ อาทิ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 แผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566-2580) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 และปฏิญญาผู้สูงอายุไทย นอกจากนี้ ไม่เพียงการดำเนินการตามนโยบาย กฎหมาย และแผนของประเทศเราเองเท่านั้น แต่ประเทศไทยยังดำเนินการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุตามหลักการสากลขององค์การสหประชาชาติอีกด้วย ซึ่งสาระสำคัญของหลักการ นโยบาย กฎหมาย และแผนดังกล่าวเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุคือ การให้ความสำคัญกับสิทธิ ความเสมอภาค และความเท่าเทียมกัน ในการได้รับโอกาสของการเข้าถึงการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561)

การเรียนรู้ของผู้สูงอายุ

องค์การสหประชาชาติให้ความหมายของ ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป การเรียนรู้สำหรับคนในวัยนี้จะหมายถึง กระบวนการในการพัฒนาความสามารถและศักยภาพของผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การเรียนรู้จากการพบกลุ่ม การเรียนรู้จากชมรมหรือโรงเรียนผู้สูงอายุ การเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานต่าง ๆ ในชุมชนจัดขึ้น การเรียนรู้

จากการศึกษาดูงานหรือท่องเที่ยว และการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงได้ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ และสื่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น ทั้งนี้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ ผู้จัดการเรียนรู้จำเป็นต้องศึกษาสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ ลักษณะของผู้สูงอายุ พัฒนาการของผู้สูงอายุ แนวคิดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุและหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้และเพื่อให้การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

ลักษณะของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุอาจมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามเพศ ครอบครัว หรือสิ่งแวดล้อม เช่น เราอาจเคยได้ยินมาบ้างว่าผู้หญิงอาจดูแก่เร็วกว่าผู้ชาย หรือผู้สูงอายุในเขตเมืองอาจดูอ่อนเยาว์กว่าในต่างจังหวัดที่มักอยู่ติดบ้าน อย่างไรก็ตาม ลักษณะผู้สูงอายุนั้นสามารถพิจารณาได้จากเกณฑ์อายุตามปีปฏิทินและลักษณะภายนอก เช่น หน้าตา ผิวหนัง ผม พฤติกรรมที่แสดงออกและลักษณะที่ต้องการพึ่งพาผู้อื่น นอกจากนี้ยังรวมถึงลักษณะของการเป็นผู้มีสิทธิในสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เช่น การได้ลดหย่อนค่าโดยสารสาธารณะ การได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การได้รับเงินบำเหน็จบำนาญ เป็นต้น (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2564)

พัฒนาการของผู้สูงอายุ วัยสูงอายุเป็นช่วงรอยต่อของชีวิตซึ่งเปลี่ยนจากวัยกลางคนเข้าสู่วัยสูงอายุ ทำให้ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมาย ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้วนเป็นไปในลักษณะเสื่อมถอย มีข้อจำกัดในการทำหน้าที่ของร่างกายในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลาย ๆ ด้าน ทำให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจหรืออารมณ์ ที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและการดำเนินชีวิตประจำวันได้ พัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุมีรายละเอียด (คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2561; อาชัญญา รัตนอุบล, 2559) ได้แก่

1. ด้านร่างกาย ร่างกายผู้สูงอายุจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทุกระบบในลักษณะเสื่อมถอย เช่น ผิวหนังจะแห้ง บางลง เหี่ยวยุบ และหลุดลอกได้ง่ายเพราะไขมันใต้ผิวหนังลดลง ริมฝีปากแห้งและลอกแตกง่าย ผมจะเปลี่ยนเป็นสีขาวมากขึ้นหรือที่เรียกว่าผมหงอก เพราะรากผมไม่สามารถสร้างเม็ดสีใหม่ได้ และผมจะบางลง หลุดร่วงได้ง่ายมากขึ้น ฟันหลุดหรือหักง่ายทำให้บดเคี้ยวอาหารไม่ละเอียด ลื่นหรือการรับรสชาติอาหารลดลง สายตาหรือประสาทสัมผัสในการมองเห็นลดลง โดยเฉพาะในเวลากลางคืนหรือในที่ที่มีแสงสว่างน้อย หูหรือประสาทการรับเสียงเสื่อมลง มีอาการหูตึง กระดูกและกล้ามเนื้อมีความแข็งแรงลดลง หลังค่อม กระดูกเปราะ หลอดเลือดมีความยืดหยุ่นตัวน้อยลง ระดับฮอร์โมนเปลี่ยนแปลง อาจทำให้เกิดโรคเบาหวาน อ้วนง่าย ต่อมน้ำลายทำงานแปรปรวน ระบบทางเดินปัสสาวะและระบบสืบพันธุ์หย่อนสมรรถภาพลง

2. ด้านอารมณ์ เมื่อผู้สูงอายุเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง เช่น การเจ็บป่วย การเสื่อมของระบบต่าง ๆ การเกษียณอายุจากการทำงาน การสูญเสียบทบาทในการเป็นหัวหน้าครอบครัว อาจก่อให้เกิดความวิตกกังวล ความเครียด และความรู้สึกกดดัน นอกจากนี้หากผู้สูงอายุเกิดการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก เช่น คู่สมรส บุตร และหลาน ผู้สูงอายุจะเกิดความโศกเศร้าซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายหรือพฤติกรรมได้ ผู้สูงอายุบางรายอาจมีอารมณ์เหงา ว่าเหว่ รู้สึกว่าคุณค่าของตนเองลดลง เนื่องจากต้องพึ่งพาบุตรหลานในเรื่องการประกอบกิจวัตรประจำวัน ค่าใช้จ่าย ค่ารักษาพยาบาล รู้สึกเป็นภาระของคนอื่นและมักแสดงอาการหงุดหงิดหรือน้อยใจต่อบุตรหลาน

3. ด้านสังคม ผู้สูงอายุบางรายมีบุคลิกสุขุม รอบคอบ ฉลาด ภูมิใจในการถ่ายทอดประสบการณ์ให้แก่บุตรหลานและคนรุ่นหลัง สามารถเข้าสังคมได้ดี ในทางตรงข้าม ผู้สูงอายุบางรายที่ล้มเหลว ไม่พอใจในชีวิตที่ผ่านมา ไม่ยอมรับสภาพที่เปลี่ยนไป จะรู้สึกคับข้องใจหรือท้อแท้ในชีวิต อาจมีปัญหาในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม อย่างไรก็ตาม การเข้าสู่วัยสูงอายุส่วนใหญ่จะเป็นการถอนบทบาทจากสังคมภายนอก และได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่นในสังคมลดลง เช่น การเกษียณอายุทำงาน ผู้สูงอายุจึงควรวางแผนในการเข้าร่วมกิจกรรมพบปะสังสรรค์ภายนอก เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุ กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมทางศาสนา เพื่อให้ยังสามารถอยู่ในสังคมภายนอกได้อย่างมีความสุข

4. ด้านสติปัญญา เมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ สมองจะมีน้ำหนักลดลงและมีประสิทธิภาพที่เสื่อมถอยลง เลือดมาเลี้ยงสมองได้น้อย เซลล์ประสาทตายเพิ่มขึ้นและจำนวนเซลล์ลดลงตามอายุ ทำให้สมองเสื่อมหรือถูกทำลายไป และส่งผลทำให้ผู้สูงอายุเกิดภาวะสมองเสื่อมและความจำถดถอยลง

จากลักษณะและพัฒนาการของผู้สูงอายุดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้านของผู้สูงอายุ ที่ผู้จัดการเรียนรู้จำเป็นต้องคำนึงถึงเป็นสำคัญ เพื่อนำมาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับลักษณะและธรรมชาติของผู้สูงอายุ เพื่อให้การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและผู้สูงอายุเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้อย่างแท้จริง

แนวทางการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุถือเป็นบุคคลที่มีคุณค่า มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ มีความชำนาญ มีทักษะความสามารถเฉพาะตัว ซึ่งผ่านการพัฒนามายาวนาน และภูมิปัญญาดังกล่าวจะสามารถนำมาใช้ถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลังเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังคมต่อไปได้ การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุจึงต่างจากบุคคลวัยอื่นและควรนำแนวทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ มาใช้เป็นพื้นฐานในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ แนวทางการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุที่น่าสนใจ อาทิ

1. ศาสตร์และศิลป์ในการสอนผู้ใหญ่ (Andragogy) ซึ่ง Knowles, M. (1984) ได้เสนอหลักการ 4 ประการ ได้แก่ 1) ผู้ใหญ่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนและประเมินผลการเรียนรู้ 2) ประสบการณ์เป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ผู้ใหญ่มีความสนใจเรียนรู้เนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องและส่งผลต่องานหรือชีวิตในทันที และ 4) การเรียนรู้ของผู้ใหญ่นำมาซึ่งปัญหาที่มากกว่าเนื้อหา หลักการดังกล่าวข้างต้นสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดสภาพการเรียนรู้ และออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและคงทนได้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551)

2. พญาวินาศ (Gerontology) เป็นแนวคิดที่ศึกษาปรากฏการณ์ของความชราทั้งด้านชีววิทยา จิตวิทยาและสังคมของผู้สูงอายุ เป็นการนำวิทยาการทางการแพทย์และทางสังคมมาผสมผสานและประยุกต์ใช้กับหลักการและวิธีการสอนผู้ใหญ่ ผู้จัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุจึงควรประสานระหว่างการศึกษาสุขภาพของผู้สูงอายุและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ตลอดจนให้ความสนใจกับสวัสดิการผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพกายที่แข็งแรง และมีสุขภาพจิตที่ดีอย่างสมดุล (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551; Olajide, O. E. & Ayantunji, M. M., 2016)

นอกจากแนวคิดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุข้างต้น ในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ ผู้จัดการเรียนรู้จำเป็นต้องเข้าใจหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุด้วย เพื่อให้ผู้สูงอายุจะได้เรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมและสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสมและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

หลักการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ มีด้วยกันหลายประการ แต่หลักการที่สำคัญและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย สามารถสรุปได้ 5 ประการ (ปิยะพงษ์ ไสยโสภณ, 2564) ได้แก่

1. หลักความเสมอภาคทางการเรียนรู้ ประเทศไทยมีผู้สูงอายุจำนวนมาก กระจายอยู่ทุกภูมิภาค และมีสถานภาพทางสังคม อาชีพ เศรษฐกิจ และข้อจำกัดทางการเรียนรู้ที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นผู้จัดการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องสร้างความเสมอภาคและโอกาสทางการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุให้ทั่วถึงและเท่าเทียม

2. หลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุควรเป็นไปเพื่อพัฒนาผู้สูงอายุอย่างเต็มตามศักยภาพตามความพร้อมของร่างกาย จิตใจ สภาพแวดล้อม และเสริมสร้างพลังอำนาจให้ผู้สูงอายุพึ่งตนเองได้ สามารถดำเนินชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีคุณค่า

3. หลักการบูรณาการการเรียนรู้เข้ากับวิถีชีวิต ผู้จัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ จำเป็นต้องออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการสัมพันธ์กับวิถีชีวิต สภาพชุมชนและสังคมของผู้สูงอายุ มากที่สุด เพื่อให้การเรียนรู้มีคุณค่า มีความหมาย (Meaningful) ผู้สูงอายุสามารถนำความรู้หรือ ทักษะที่เรียนรู้ไปใช้ได้ทันทีและสอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง

4. หลักความสอดคล้องกับความต้องการและความถนัดของผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้อง กับหลักการของศาสตร์และศิลป์ในการสอนผู้ใหญ่ (Andragogy) ของ Knowles ที่ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ ผ่านประสบการณ์และตามความสนใจของตน ผู้จัดการเรียนรู้จึงควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รู้ถึงความ ต้องการในการเรียนรู้ของตนเองและมีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับ ประสบการณ์เดิมของตนเองได้อย่างเหมาะสม

5. หลักการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มี คุณค่าของชุมชนและสังคม การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ร่วมกันและให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมใน การจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้สูงอายุ ถือเป็นการสร้างกัลยาณมิตร ก่อให้เกิดความรัก ความผูกพัน ความ เอื้ออาทร และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่เพียงเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้เท่านั้น แต่ยังเป็นการ ร่วมกันพัฒนาชุมชนให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพอีกด้วย

กล่าวโดยสรุป สังคมไทยเป็นสังคมที่เคารพนับถือบรรพบุรุษ พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ และผู้ อาวุโส เพราะถือเป็นศูนย์รวมของครอบครัว เป็นที่พึ่งทางใจแก่บุตรหลาน และเป็นภูมิปัญญาที่มี คุณค่าต่อสังคม นอกจากนี้ที่ผู้จัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุควรคำนึงถึงลักษณะของผู้สูงอายุ พัฒนาการของผู้สูงอายุ แนวคิดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุและหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังควรเอาใจใส่ดูแลผู้สูงอายุด้วยความรู้ ความเข้าใจ และความเห็นอกเห็นใจ เพื่อตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ และทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีสมวัย ของผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง

เกมกระดานและการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน

ปัจจุบันเกมกระดานเป็นที่นิยมนำมาใช้เพื่อความบันเทิงและ/หรือการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น เกมกระดานแต่ละเกมมีลักษณะเฉพาะและมีอุปกรณ์ที่มีความหลากหลายแตกต่างกัน รัชนิวรรณ ตั้ง ภัคดี (2565) ให้ความหมายของเกมกระดานไว้ว่าหมายถึง เกมประเภทหนึ่งที่ใช้ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ มาผนวกกับกลไกของเกม มีกฎและกติกาที่มีความซับซ้อนหลากหลายรูปแบบมาให้ผู้เล่นได้วางแผน ใช้ความสามารถในเชิงกลยุทธ์ หรืออาจใช้โชคดวงในการเล่นเกมผสมผสานร่วมด้วย มักมีรูปลักษณ์ ที่น่าสนใจมีความสวยงามดึงดูดใจทำให้อยากลองเล่น นอกจากนี้ เจียรนัย ธนุธรรมาคุณ (2564) ยัง

กล่าวถึงเกมกระดานว่าหมายถึง เกมที่ต้องใช้ชิ้นส่วนหรือตัวหมากวางไว้บนพื้นที่เล่น เคลื่อนที่หรือหยิบออกจากพื้นที่เล่น พื้นที่เล่นเปรียบได้กับ “กระดาน” ซึ่งจะมีพื้นผิวหรือรูปภาพเฉพาะสำหรับเกมนั้น ๆ เกมกระดานอาจเป็นเกมที่ใช้ความสามารถในเชิงกลยุทธ์หรือใช้โชคหรือดวงเป็นส่วนประกอบก็ได้จากหลักฐานทางโบราณคดีพบว่า วัฒนธรรมการเล่นเกมกระดานมีมาแล้วตั้งแต่อย่างน้อยสามพันปีก่อนคริสตกาล โดยมีการเล่นเกมกระดานในอียิปต์โบราณและในอารยธรรมแถบเมโสโปเตเมีย

ปัจจุบันเกมกระดานแบ่งได้เป็น 3 ประเภท (สฤณี อาชวานันทกุล, 2559) ได้แก่ เกมครอบครัว เกมวางแผน และปาร์ตี้เกม ซึ่งมีรายละเอียดของเกมแต่ละประเภทดังนี้

1. เกมครอบครัว (Family Game) เกมที่มีกฎกติกาไม่ซับซ้อน อธิบายให้คนที่ไม่เคยเล่นเข้าใจได้ภายในเวลาอันสั้น แต่ก็ไม่ยุ่งยากเกินไปจนผู้เล่นรู้สึกว่ามันท้าทาย เกมเหล่านี้ถูกออกแบบมาให้เด็กและผู้ใหญ่เล่นด้วยกันได้ เกมกระดานแนวครอบครัวจึงมีสีสันสวยงาม เน้นให้ผู้เล่นต้องพูดคุย ถกเถียง หรือหาโอกาสแกล้งกันค่อนข้างมากระหว่างเล่น เนื้อเรื่องไม่เกี่ยวกับความรุนแรงหรือประเด็นที่หนัก สามารถเล่นได้ภายในเวลา 15-60 นาที เกมครอบครัวจึงเป็นเกมที่มีได้รับความนิยมที่สุด ชักชวนให้ผู้ที่ไม่เคยเล่นเกมกระดานมาลองเล่นได้ง่ายที่สุด ยิ่งลองเล่นยิ่งก็ติดใจ เกมครอบครัวจึงเป็นเหมือนจุดเด่นที่ทำให้เกมกระดานสมัยใหม่เป็นที่นิยมในวงกว้างมากขึ้นทั่วโลก

2. เกมวางแผน (Strategy Game) เกมที่ต้องใช้ทักษะในการวางแผนมากกว่าเกมครอบครัว เหมาะสำหรับผู้ที่อยากเล่นเกมที่ท้าทายขึ้น เกมวางแผนอาจมีการเสี่ยงโชคเป็นส่วนประกอบบ้าง ใช้เวลาเล่นประมาณ 60-120 นาที หรือบางเกมอาจยาวถึง 180 นาที หรือมากกว่าก็ได้ เกมวางแผนเป็นเกมกระดานที่เก่าแก่ที่สุด แรกเริ่มถูกใช้เพื่อจำลองสถานการณ์สงครามก่อนรบจริงสำหรับเหล่านายทหาร รายละเอียดบนกระดานจึงต้องสมจริงที่สุด ครอบคลุมการตัดสินใจต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ของฝ่ายศัตรู หลังจากนั้นเกมวางแผนก็แพร่หลายออกไป ใครที่อยากเล่นเกมวางแผนต้องใช้เวลากับความอดทนอย่างมาก เพราะมีตัวเล่นมากมาย กฎกติกาค่อนข้างซับซ้อน ระหว่างเล่นต้องคอยคิดคำนวณตัวแปรต่าง ๆ ตลอดเวลา เพื่อประเมินว่ามีใครเข้าเงื่อนไขชนะหรือยัง นักออกแบบเกมกระดานสมัยใหม่ ตอบสนองความต้องการของผู้เล่นด้วยการยกระดับเกมวางแผนให้มีตัวเล่นและกระดานที่สวยงาม มีเรื่องราวที่ไม่เน้นความรุนแรง และที่สำคัญคือ กฎกติกาไม่ซับซ้อนมากนัก ใช้เวลาศึกษาไม่นาน ปัจจุบันเกมวางแผนแข่งกันที่ความเรียบง่ายของกติกา ความท้าทายที่ต้องขบคิดระหว่างเล่นและความซับซ้อนของผลลัพธ์ ยิ่งกติกาของเกมเรียบง่าย แต่ตัว

เกมมีความท้าทายให้ผลลัพธ์ที่สลับซับซ้อน ผู้เล่นก็จะยิ่งรู้สึกว่าการที่เล่นนั้นสนุกและไม่ซ้ำซาก เล่นซ้ำก็รอบก็ไม่เบื่อ

3. ปาร์ตี้เกม (Party Game) ถูกออกแบบมาสำหรับเล่นเป็นหมู่คณะ ปกติหมายถึง 8-20 คน หรือมากกว่า ปาร์ตี้เกมที่สนุกคือเกมที่อธิบายให้ทุกคนเข้าใจได้ภายในเวลาอันสั้น มีอุปกรณ์ไม่มาก เกมประเภทนี้อาจมีตัวเกี่ยวข้องกับตัวเล็กน้อย แต่ส่วนใหญ่ต้องใช้มนุษยสัมพันธ์และปฏิภาณไหวพริบ เช่น หากเป็นเกมที่ต้องจับตัวสายลับที่แฝงตัวมา เราก็ต้องคอยสังเกต น้ำเสียง สีหน้า แววตาท่าทางของเพื่อนว่าส่อพิรุณไหม น่าจะเป็นสายลับที่แฝงตัวมาตามเนื้อเรื่องของเกมหรือเปล่า ความสนุกของปาร์ตี้เกมจึงคล้ายกับความสนุกของงานเลี้ยงสังสรรค์

ตัวอย่างของเกมกระดานที่ดุลยวิทย์ พงษ์เทพิน (2565) นำเอามาให้กลุ่มผู้สูงอายุได้ทดลองเล่นมีทั้งรูปแบบของเกมปาร์ตี้และเกมกลยุทธ์ที่สร้างความสนุกสนานได้เป็นอย่างมาก ได้แก่

1. Spot It เป็นปาร์ตี้เกมที่ช่วยเปิดประสาทการรับรู้ และช่วยในเรื่องของการฝึกสมาธิ สายตา ความเร็ว ว่องไว ไหวพริบ ปฏิภาณ เพื่อกระตุ้นให้สมองตื่นตัว ให้สมองได้เริ่มการทำงาน สร้างการเรียนรู้ และความสนุกสนาน ด้วยการใช้การ์ดเกมวงกลมที่มีรูปภาพ โดยมีกติกาที่ไม่ยากจนเกินไป แต่เน้นประโยชน์หลักก็คือ การเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของกฎและกติกาในการเล่น

2. Davinci Code เป็นเกมถอดรหัสตัวเลขที่ต้องใช้ความคิด วางแผน วิเคราะห์ และวางกลยุทธ์ในการเล่น โดยเริ่มจากการจดจำกติกาที่ค่อนข้างเยอะ ใช้สมาธิมากขึ้นเวลาเล่น เพื่อที่จะจดจำตัวเลขของทีมนั้นให้ได้ เป็นเกมที่เหมาะกับผู้เล่นสูงอายุที่มีเวลาค่อนข้างเยอะและไม่ค่อยได้ใช้สมองมากนัก เพื่อเน้นในการฝึกทักษะการใช้สมองเพิ่มขึ้น ถือเป็นการกระตุ้นสมองและป้องกันอาการสมองเสื่อมได้

3. Dixit เป็นเกมประเภทใบ้คำที่ต้องใช้ทั้งสมองซีกขวาและซีกซ้ายพร้อม ๆ กัน เป้าหมายของเกมคือการให้ผู้เล่นใช้สมองในเรื่องของการสื่อสาร ใช้ความคิด จินตนาการ และการแสดงออกเป็นหลัก มีกติกาในการเล่นที่ค่อนข้างซับซ้อน และมีการคิดคำนวณคะแนนที่ค่อนข้างยากมากกว่า 2 เกมแรก ซึ่งจุดที่สำคัญของเกมก็คือการใช้จินตนาการ

กิจกรรมเกมกระดานที่นำไปใช้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุของคณะผู้เขียน สอดคล้องกับกิจกรรมของดุลยวิทย์ พงษ์เทพิน (2565) เพราะเกมที่สูงอายุสามารถเล่นได้ดี สนุกสนาน และกติกาไม่ยากเกินไปคือ เกมปาร์ตี้ เช่น เกม Spot It เกม Halli Galli หรือเกมกระดานสำหรับเด็ก เช่น เกม Get Packing เกม Zicke Zacke เกม Sleepy Castle เกม Ticket to Ride: First Journey เกม My First Carcassone หรือเกมครอบครัว หรือเกมวางแผนง่าย ๆ เช่น เกม Dixit เกม Sushi Go เกม Croak เป็นต้น

เกมกระดานเพื่อการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (Game-based Learning) เกมกระดาน เป็นสื่อการเรียนรู้ที่สำคัญของการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน โดยนำองค์ความรู้หรือข้อมูลที่ต้องการให้เกิดการเรียนรู้ นำมาเป็นเนื้อหาหรือเนื้อเรื่องของเกม รูปแบบการเรียนรู้มักจำลองสถานการณ์ที่ทำให้ผู้เรียนหรือผู้เล่น ซึ่งต่อไปนี้จะใช้คำว่า “ผู้เรียน” ได้มีส่วนร่วมโดยได้อาศัยประสบการณ์ของตนเอง ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นขณะเล่น เกิดการเรียนรู้จากการลงมือเล่น มีการแข่งขัน และการสื่อสารกันขณะเล่น และมีการสรุปด้วยผลการเล่นหรือคะแนนในการเล่นที่ทำให้ประเมิณผล การเรียนรู้ได้ในระดับหนึ่ง สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุในการเรียนรู้ได้ นอกจากนี้การเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานยังเป็นที่สนใจต่อผู้เรียนเพราะสามารถสร้างความมีส่วนร่วม (engagement) ได้ อีกทั้งเกมยังมีความสุข ทำให้ผู้เรียนเพลิดเพลิน เน้นการลงมือทำ (Learning by Doing) ทำให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจที่จะเล่นให้จบเกม เกมกระดานออกแบบมาให้ผู้เรียนมีการติดต่อสัมพันธ์กัน ทำให้ผู้เรียนมีการสื่อสารระหว่างกัน การทำงานกันเป็นทีม และการให้ผลสะท้อนกลับ (feedback) ซึ่งทำให้ผู้เรียนรู้ว่าเรื่องใดทำถูกต้อง เรื่องใดต้องปรับปรุง นอกจากนี้เกมกระดานยังออกแบบมาให้ความท้าทาย การแข่งขันและความท้าทายที่ทำให้ผู้เรียนอยู่หนึ่งเฉยไม่ได้ ต้องตื่นตัว อยู่ตลอดเวลา (สกุล สุขศิริ, 2550) กล่าวโดยสรุปได้ว่า เกมกระดานเป็นสื่อการเรียนรู้ที่สำคัญของการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน การเรียนรู้รูปแบบนี้ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างสนุกสนานและเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้ทันทีที่เล่นเกม ขณะเล่นเกมและ/หรือทันทีที่จบเกม การเรียนรู้ที่เรียนผ่านการลงมือดังกล่าว ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตได้อย่างแท้จริง

ประโยชน์ของเกมกระดานเพื่อการเรียนรู้ การเล่นเกมกระดานไม่ได้เป็นไปเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังช่วยตอบโจทย์สำคัญของการเรียนรู้ 3 มิติด้วย ได้แก่

1. ความรู้ (Knowledge) ผู้เล่นได้เรียนรู้ตามที่คาดหวังไว้ เช่น เกม Sim Democracy เมืองประชาธิปไตย ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยมูลนิธิฟรีดริชเนามัน ผู้เรียนสวมบทบาทพลเมืองและรัฐบาลบนบอร์ดเกมจำลองประชาธิปไตย ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากร เพื่อให้พลเมืองทุกฝ่ายได้รับความพึงพอใจ จำลองสังคมที่พลเมืองมีส่วนร่วมในการเลือกและแสดงความคิดเห็นได้

2. เจตคติ (Attitude) ผู้เรียนมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติในเรื่องที่เรียนรู้ผ่านเกมนั้น เช่น เกม Peace So Cracy ซึ่งพัฒนาขึ้นโดยสำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า และ มูลนิธิฟรีดริช เนามัน เกมทำให้ผู้เล่นเห็นว่าความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของประชาธิปไตย เป็น

กระบวนการพูดคุยของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อค้นหาความต้องการที่แท้จริง จะสามารถนำไปสู่การเสนอทางออกของความขัดแย้งได้

3. ความสามารถ (Practices) ผู้เล่นจะมีโอกาสได้ฝึกฝนทักษะ ความเข้าใจ ความชำนาญในการปฏิบัติการในประเด็นที่กำลังเรียนรู้ เช่น เกม Halli Galli แม้จะเป็นปาร์ตี้เกม แต่เมื่อนำมาใช้เพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้ ก็ทำให้ผู้เล่นได้ฝึกฝนทักษะการบวกเลขไปด้วยได้

นอกจากที่เกมกระดานจะมีประโยชน์ต่อการเรียนรู้โดยตรงแล้ว งานวิจัยเรื่อง “ผลของโปรแกรมเกมกระดานบริหารสมองต่อการรู้คิดในผู้สูงอายุ” ที่ทดลองกับกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุยังสะท้อนให้เห็นว่า กิจกรรมการเล่นเกมกระดานสามารถกระตุ้นการรู้คิดผ่านการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ที่ทำงานเชื่อมโยงรวมกับการคิดและจิตวิญญาณ การกระตุ้นให้เกิดความสนใจ ใส่ใจ การคิด ตัดสินใจ ทบทวนความจำ และมิติสัมพันธ์ ตามโปรแกรมบริหารสมอง ส่งผลให้สมองมีการเจริญเติบโต เกมกระดานจึงเป็นกิจกรรมที่นิยมนำมาใช้ในการบริหารสมองผู้สูงวัยเพื่อชะลอความเสื่อมของสมอง ไม่ว่าจะเป็นเกมกระดานยุคเก่าที่ผู้สูงวัยคุ้นเคยอย่างหมากล้อม หมากรุก เกมเศรษฐี หรือเกมกระดานยุคใหม่หลายเกมก็ให้ผลลัพธ์ที่ดีไม่แพ้กัน (ไทยรัฐออนไลน์, 2566)

ความพิเศษของเกมกระดานคือ มีความแตกต่างจากเกมดิจิทัลหรือเกมจากหน้าจอมือถือ เพราะต้องเล่นผ่านอุปกรณ์ที่หยิบจับได้ ทั้งตัวหมาก โทเคน หรือแผ่นไพล์ต่าง ๆ ทำให้ผู้สูงอายุไม่ต้องใช้สายตาเพ่งหน้าจอ จึงถูกใจผู้สูงอายุที่เติบโตมาในยุคอนาล็อก นักวิชาการและนักวิจัยได้กล่าวถึงประโยชน์ที่ผู้สูงอายุจะได้รับจากการเล่นเกมกระดาน กรมกิจการผู้สูงอายุ (2565) นำเสนอประโยชน์ของเกมกระดานที่มีต่อผู้สูงอายุไว้ 4 ประการ ได้แก่

1. ลดความเครียด การเล่นเกมทำให้รู้สึกผ่อนคลาย ส่งผลให้มีภูมิต้านทานที่แข็งแรงมากยิ่งขึ้น บางเกมช่วยให้เกิดสมาธิและความสงบ

2. ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างในการเล่นเกมกระดาน ผู้เล่นแต่ละคนจะต้องโต้ตอบกัน ซึ่งบางครั้งนำไปสู่บทสนทนาที่มีความหมายได้

3. ช่วยกระตุ้นการทำงานของสมอง การเล่นเกมกระดานที่มีตัวเลข ตัวอักษร รูปทรงหรือคำศัพท์ สามารถช่วยกระตุ้นการทำงานของสมอง เสริมสร้างทักษะทางปัญญาและสร้างความท้าทายด้วย

4. เพิ่มความกระฉับกระเฉง เป็นการออกกำลังกายที่จะช่วยส่งเสริมการทำงานระหว่างร่างกายและประสาทให้ประสานกัน อีกทั้งยังสนุกสนานและผ่อนคลายอีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับประโยชน์ของการเล่นเกมกระดานซึ่งพบว่า ผู้สูงอายุที่เล่นเกมที่ไม่ใช่ดิจิทัลเป็นประจำมีความจำที่ดีกว่าคนที่เล่นเกมแบบดิจิทัล ซึ่งงานวิจัยของ Drew

Altschul จาก School of Philosophy, Psychology and Language Sciences แห่งมหาวิทยาลัยเอดินบะระ ได้สนับสนุนอีกว่า เกมกระดานช่วยลดความเสี่ยงทางปัญญา ผู้สูงอายุที่เล่นเกมกระดานจะมีสมาธิ ความจำ สติปัญญาดีขึ้นหลังจากเล่นเกมกระดานเป็นประจำ (University of Edinburgh, 2019) กล่าวโดยสรุปคือ บุคคล หน่วยงาน องค์กรที่มีหน้าที่หรือพันธกิจในการส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเกมกระดาน ซึ่งสามารถสรุปได้ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม (Young Happy, 2556; ดุลยวิทย์ พงษ์เทพิน, 2565)

1. ด้านร่างกาย การเล่นเกมกระดานผู้เล่นต้องอาศัยมือในการหยิบจับ ต้องคำนวณหรือจดจำกฎกติกาต่าง ๆ ด้วยตัวเอง วางแผนการเล่น รวมถึงการคิดคะแนนหรือหาผู้ชนะก็ต้องอาศัยผู้เล่นช่วยกัน จึงทำให้ผู้สูงอายุต้องใช้สมองในการคิด การวางแผน การจดจำ และการคิดคะแนนอยู่ตลอดเวลา แตกต่างจากเกมดิจิทัลที่คำนวณทุกอย่างให้แล้วนั่นเอง สมองเป็นอวัยวะที่ยังใช้ ยิ่งเพิ่มประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในวัยผู้สูงอายุ ถ้าหากมีการบริหารสมองด้วยการเล่นเกมกระดานเพื่อฝึกทักษะในการคิดที่หลากหลายรูปแบบ ก็จะสามารถช่วยชะลอความเสี่ยงของเซลล์สมอง และลดความเสี่ยงในการเกิดโรคอัลไซเมอร์ได้

2. ด้านจิตใจ เป็นที่ทราบกันดีว่า ประโยชน์แรกสุดของการเล่นเกมก็คือ ความสนุกสนาน ด้วยรูปแบบของเกมกระดานแต่ละเกมที่ออกแบบมาให้มีการแข่งขันกันระหว่างผู้เล่นหรือการแข่งขันทำคะแนนเพื่อหาผู้ชนะ รวมไปถึงขั้นตอนการเล่นต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่สร้างความสนุกสนานขณะเล่น และคลายความเครียดของผู้เล่นได้เป็นอย่างดี

3. ด้านสังคม การเล่นเกมกระดานจำเป็นต้องมีผู้เล่นคนอื่นด้วยเสมอ แม้ว่าเกมกระดานยุคใหม่จะสามารถเล่นคนเดียวได้ แต่การได้เล่นกับผู้อื่นย่อมสนุกกว่าแน่นอน เพราะระหว่างการเล่นต้องอาศัยการพูดคุยกันและปฏิสัมพันธ์กันอยู่ตลอด ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นวัยเดียวกันหรือลูกหลานที่นิยมเกมกระดานยุคใหม่ เป็นการช่วยลดช่องว่างระหว่างวัยได้เป็นอย่างดี

สรุปผล

ผู้สูงอายุต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้วนเป็นไปในลักษณะเสื่อมถอย มีข้อจำกัดในการทำหน้าที่ของร่างกายในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลาย ๆ ด้าน ทำให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจหรืออารมณ์ ที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ผู้จัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุควรคำนึงถึงลักษณะของผู้สูงอายุ พัฒนาการของผู้สูงอายุ แนวคิดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ หลักการจัดการ

เรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ และเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เพื่อตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ และทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีสมวัยของผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง เกมกระดานเป็นสื่อการเรียนรู้ที่สำคัญของรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน เพราะไม่เพียงแต่มุ่งเน้นความสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม ช่วยชะลอความเสื่อมของเซลล์สมอง ลดความเสี่ยงในการเกิดโรคอัลไซเมอร์ ผู้สูงอายุเกิดความสนุกสนานและคลายความเครียดขณะเล่นได้เป็นอย่างดี และสิ่งสำคัญที่สุดคือ เกมกระดานจะช่วยสร้างสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุจะได้เล่นเกมร่วมกับผู้อื่น เกิดปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทั้งคนวัยเดียวกันและ/หรือลูกหลานต่างวัย ถือเป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวัย (Intergenerational Learning) ได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้ใหม่

การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุโดยใช้เกมกระดานเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเรียนรู้เพื่อความสุข ในมิติของความสุขสนุกสนาน (Enjoy Happiness) ที่ไม่มุ่งเน้นความสนุกสนานเท่านั้น จึงต้องคำนึงถึงลักษณะของผู้สูงอายุ พัฒนาการของผู้สูงอายุ และต้องใช้แนวคิดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุทั้งศาสตร์และศิลป์ในการสอนผู้ใหญ่ (Andragogy) และพหุวิทยา (Gerontology) ในการเลือกหรือออกแบบเกมกระดานที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุแต่ละบุคคล เกมกระดานจึงเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านสังคม ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสามารถสรุปได้เป็นแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุโดยใช้เกมกระดาน

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง. (2566). สถิติผู้สูงอายุ. เข้าถึงได้จาก <https://www.dop.go.th/th/know/side/1/1/2449>

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2560). ยุทธศาสตร์กรมกิจการผู้สูงอายุ 20 ปี ประจำปี พ.ศ. 2561-2580. กรุงเทพฯ : กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2564). การดูแลผู้สูงอายุ. เข้าถึงได้จาก <https://www.dop.go.th/th/know/15/741>
- คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2561). เรียนรู้เข้าใจวัยสูงอายุ. กรุงเทพฯ : บริษัท ยีนยงการพิมพ์ จำกัด.
- เจียรนัย ธนธรรมาคณ. (2564). การออกแบบเรขศิลป์เพื่อบอร์ดเกมที่สอดแทรกความรู้สำหรับเจนเอเรชั่นวาย. (สารนิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอนุมัติศิลป์). คณะศิลปกรรมศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภวิทย์ พงษ์เทพิน. (2565). เพิ่มประสิทธิภาพให้สมอง ประลองยุทธ์ความสนุก แบบไม่ต้องกลัวอัลไซเมอร์ ด้วยบอร์ดเกมผู้สูงวัย. เข้าถึงได้จาก <https://www.allrightcorporation.com/post/manage-your-blog-from-your-live-site>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2566). เกมกระดานกับผู้สูงอายุ ชะลอความเสี่ยงของสมองจากโรคอัลไซเมอร์. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/lifestyle/lifestyle45plus/2708577>
- ปิยะพงษ์ ไสยโสณ. (2564). ทฤษฎีและหลักการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รัชนิวรรณ ตั้งภักดี. (2565). การพัฒนารูปแบบการสร้างบอร์ดเกมเพื่อการศึกษาในประเทศไทย. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ, 15(2), 117-132.
- สกุล สุขศิริ. (2550). ผลสัมฤทธิ์ของสื่อการเรียนรู้แบบ *Game-based Learning*. (สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศาสตร์พยาบาลและองค์การ). คณะพัฒนาศาสตร์พยาบาล : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สฤณี อาชวานันทกุล. (2559). จักรวาลกระดานเดียว. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แหลมทอง.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). รายงานการวิจัยเปรียบเทียบเพื่อพัฒนานโยบาย เรื่อง การส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2551). คัมภีร์ กคน. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น.เอ.รัตนะเทรตตั้ง.
- อาชัญญา รัตนอุบล. (2559). การเรียนรู้ของผู้ใหญ่และผู้สูงอายุในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Knowles, M. (1984). *Andragogy in action*. New Jersey : Jossey-Bass.

Olajide, O. E. & Ayantunji, M. M. (2016). Gerontology and its implications for adult education. *European Scientific Journal*, 12(13), 321-328.

University of Edinburgh. (2019). *Playing board games may help protect thinking skills in old age*. *ScienceDaily*. Retrieved from www.sciencedaily.com/releases/2019/11/191126140413.htm

Young Happy. (2556). บอร์ดเกมกับผู้สูงอายุ เล่นสนุก ผูกสัมพันธ์ ห่วงไกลอัลไซเมอร์. เข้าถึงได้จาก <https://younghappy.com/blog/life-style/senior-boardgame-benefit>